הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשע"ב

ספר הליקוטים

חלק א'

ליקוטים אשר כתב
ואשר נלקטו מתוך כתבי
הרב הגדול איש אלקים קדוש
רבי משה דוד וואלי זצוק"ל
מתלמידי הרמח"ל

מופיע לראשונה מכתב־יד
עם מפתחות

פעיה"ק ירושלים ת"ו
שנת ה'תשנ"ח

מכון פתחי מגדים
ת.ד. 5656, ירושלים

כל הזכויות שמורות
©
Copyright by the Publisher

יוסף ספינר
רח' סורוצקין 47
ירושלים
טל. 02-5386685

ציון לנפש חיה

לזכות נשמת הגה"צ
מוהה"ר אליעזר בהרב משה זצ"ל
נלב"ע ט"ז אלול תשמ"ו

* * *

הגאון הגדול הרב שלמה
בהרב רפאל אלטר זצ"ל
נלב"ע ט' טבת תש"נ

* * *

האשה הצנועה פייגא בת הרב יעקב ע"ה
נלב"ע ז' אדר ב' תשד"ם
ת' נ' צ' ב' ה'

הונצח ע"י בני המשפחה

לאות הוקרה וידידות

להני תרי שותפי

מר נח עמית ומר משה גלבר הי"ו

על עזרתם ותמיכתם במפעל קדוש זה

הוצאה לאור של כתבי הרמד"ו

תוכן הענינים

חלק א

תורה

בענין קליפת עמלק וקליפת נוגה . . . . . ז
בענין קושי העיון והיגיעה בתורה שנגרם ע"י קליפת עמלק
ונתגברה ע"י הנוצרי . . . . . ח
בענין רפואת התורה נגד היצה"ר . . . . . ח
הספרדים והאשכנזים — חכמה ותבונה סיני ועוקר הרים . . . . ט
טעם שהתורה והשגת הנביאים מבחינת עולם הבריאה . . . . . י
חלקי התורה פרד"ס כל אחד כדוגמת משולש . . . . . י
סוד הענין שאסור לדבר תורה במקום הטינופת . . . . . יא
סוד הבירור נעשה ע"י שחושב בדברי תורה . . . . . יא
העליה ממדריגה למדריגה הוא רק ע"י העיון בתורה ולא
על ידי גירסא . . . . . יג
עיון וגרסא בתורה נגד ב' סוגי יצה"ר ואיך נשרף כח היצר
מחום התורה . . . . . יג
ענין העיון והגרסא בסודות התורה . . . . . יד
ענין עסק התורה ובפרט סודותיה בזמן הגלות . . . . . טו
הגאולה בכח סודות העמוקים של התורה . . . . . טו
בענין גלות אדום והשפע שעובר בתוכה ע"י העיון בתורה . . . . טז
ענין פשוטן ונסתרות של התורה . . . . . טז
מלחמת היצר והכנעתו ע"י התורה בגרסא ועיון . . . . . טז
תיקון הנעשה ע"י עיון ההלכה . . . . . יז
בעוד שעומד תוך החיצונים יעסוק רק בעיון התורה ולא
בגירסא או יחודים . . . . . יח
ענין השמירה שסביב לחכמה הנסתרת . . . . . יח
ענין הספרים שנכתבו ע"פ הקדמות של חכמת האמת . . . . . יח
הטעם שנבחרו עוללים ויונקים להשלים תיקון העולם . . . . . יט
טעם אמרם ז"ל: הפוך בה והפוך בה וכו' . . . . . יט

ענין לימוד העיון בלילה . . . . . כ
השירים של התורה שלימים בכל כללי השיר . . . . . כ
ענין הסייגים שהם שומרים לפרי . . . . . כא
בענין הסייגים והגדרים שעשו רז"ל . . . . . כב
הסייגים שנעשו ע"י חכמי התורה וענינם לע"ל . . . . . כב
בענין ריבוי הספרים שנתחברו בזמן הגלות . . . . . כג
ענין מה שחז"ל מדקדקין כל כך בדיני התורה . . . . . כד
העיון והחידוש בלימודו מועיל לזכרון . . . . . כד
בענין חכמת התורה וחכמות החיצוניות של ימים הקדמונים
וימים אלו . . . . . כד
בענין ידיעת התורה ועיונה . . . . . כו
כפי דבקותו של אדם — כך מושך אליו . . . . . כו
טעם שלימוד הזהר מביא גאולה לעולם . . . . . כז

ישראל ואומות

בענין מעלתן של ישראל . . . . . כט
ענין אהבת השי"ת לישראל . . . . . ל
שרשם של בני ישראל — בשם הוי"ה ב"ה . . . . . לב
טעם שהיהודים הולכים בערמה במשא ומתן יותר מהגוים . . . לב
ישראל ואומות — פנימיות וחיצוניות . . . . . לג
ימין ושמאל ענינם גואל וסובל ומהם אמונת היחוד והשילוש . . לד
סוד למה ישראל הם עם קשי עורף ואומות העולם רכי עורף . . לד
מה שיותר יקר יש לו קליפה יותר גדולה וקשה . . . . . לה
הבדל בין שפלות ישראל למפלת אומות העולם . . . . . לה
טעם שניתן בזה"ז הנוי והכח והעושר לאומות העולם . . . . . לו
עוד בענין הנ"ל ולמה יש עשירים בישראל גם בזמן הזה . . . . . לז
ההבדל בין אחרית ישראל לאומות העולם . . . . . לז
ההבדל בין החבורים בכוכבים ומזלות לזיווג האורות הקדושים לח
סוד הקראים . . . . . לח
בקללת הנחש — ועפר תאכל נכללו כל האומות חוץ מישראל לט

ענין הגוף שהוא שוה בישראל ואומות העולם . . . . . לט
אומות העולם אין להם אחיזה כי אם בעשיה דמסאבותא . . . . מא
ישראל נטייתם אל המנוחה והעונג ואומות העולם
אל היגיעה והעמל . . . . . מא
טעם שחילק השי"י חכמות חיצוניות ודתות שונות לאוה"ע . . . מב
פורענות האומות ע"י אש הוא לתיקונם . . . . . מג
ענין בכל קראנו אליו ולהבדיל בקשת האומות מהשרים שלהם . מג
טעם הבדל בין ישראל ואומות העולם בחומרת
משפטיהם ומצוותיהם . . . . . מד
טעם דין האומות בעמק יהושפט . . . . . מה
טעם שיש מבני ישראל המבזים את התורה . . . . . מה
ענין גלות ישראל בארבע כנפות ארץ . . . . . מו
ענין ישראל — תחת הנהגת השכינה והאומות — תחת
הנהגת השרים . . . . . מו
ענין הקבורה בעפר והבדל בין קבורת ישראל לגוים . . . . . מז
בענין ההפרש בין ישראל לאומות העולם . . . . . מז
ענין תיקון פושעי ישראל לע"ל על ידי הצדיקים . . . . . מח
בענין סוד הבנים הנולדים מנשים נכריות . . . . . מט
סוד ענין היוצאים מכלל הדת . . . . . מט
סוד הענין שמגיע הרשע לשמד . . . . . מט

האומות ודתיהן

בענין עקב הקדושה שנעשה כתר לקליפה . . . . . נא
עוד בענין הנ"ל . . . . . נא
ענין החג של הנוצרים לעומת חג הפסח של ישראל . . . . . נב
עוד בענין פסח הטמא של הנוצרים . . . . . נג
ענין עשו והנוצרי שנימולו לשמונה . . . . . נד
טעם שהג"ר נשאר תמיד מגולה ומה שהנוצרים מתחפשים
במסכה בחגם . . . . . נד
ענין מה שהאדומיים חוגגים שמחתם באש . . . . . נו

תוכן העניינים

טעם שהנוצרים אינם מתאבלים כל כך על מתיהם כמו היהודים נו
סוד הבגד לבן של הקדושה ולעומתו שמלבישים מי שנשתמד ח״ו . . . נז
סוד כמה ענינים של הנוצרים והגלחים שלהם . . . . . נז
סוד נקמת הגוים לע״ל ובלע המות לנצח . . . . . נט
בענין אדום וישמעאל . . . . . ס
ענין הסימן שהמציאו האומות שילבשו ישראל על בגדיהם להיכר . . סא
ענין שהנוצרים מלינים את מתיהם . . . . . סא
סוד ארץ גזרה וסוד להט החרב המתהפכת . . . . . סב
סוד עז פנים לגהינם . . . . . סג
רומי והפונטיפ — מדרגתם בקליפה . . . . . סד
מדריגות הטומאה של קומת אדום . . . . . סד
סוד ענפי עץ לאור״ו שעושים ממנו עטרה לקיסריות האדומיים . . . . סה
שורש מלכי האומות הטובים והאכזריים . . . . . סו
יניקת ישמעאל ועשו ע״י פירוד חו״ג דדעת בחטא אדה״ר . . . . סח
כלי אש של מלחמה שקבל ישמעאל מאדום . . . . . סט
קליפת עמלק — סוד הצורה של שתי וערב . . . . . סט
בעניני מנהגי הנוצרים . . . . . ע
ענין ה״דום״ שנחצב על בתי ע״ז של הנוצרים . . . . . ע
ענין שלוש תפילות היום . . . . . עא
טעם שהנוצרים קוברים מתיהם תוך בתי ע״ז שלהם
ומקור כחם והצלחתם של הגוים . . . . . עב
ענין מה שהנצר נתלה בע״ש . . . . . עג
ענין הקארניואלי שעושים הנוצרים . . . . . עג
ענין הסדר שיש לאדום והריבוי לישמעאל . . . . . עד
טעם שהגוים נמשלו כחגבים . . . . . עד
ענין שהנוצרים אדוקים מאד בע״ז שלהם . . . . . עה
מלכיות קוסטאנטינה ורומה — עשו וישמעאל נגד קליפות שור
וחמור . . . . . עה
סוד מחמד והנוצרי שבזזו חו״ג של ישראל . . . . . עו
סוד מנוחתם של או״ה אחרי מיתתם . . . . . עז
מנוחת הגוים אחרי מיתתם — אינו לעולם . . . . . עח

תוכן הענינים

ענין הנצר שנקבר בירושלים . . . . . עח
גזירת הצלוב התחיל מחטא העגל וענין היותו יהודי . . . . . עט
בענין שרש האמונה הכוזבת של הנוצרים . . . . . עט
ענין מנוחת הישמעאלים והאדומיים ביום ששי וביום ראשון . . . פ
ענין הגוים המאמינים בדת שלהם והגוים הבלתי
מאמינים אפילו בדת שלהם . . . . . פ
סוד הענין שלאומות העולם אין צורך לתורה ומצוות . . . . . פא
ההכרח שיהיה דת אצל אומות העולם . . . . . פא
ביאור בענין שהאומות העולם די להם בדת שלהם . . . . . פב
כל הדתות שבעולם סודם: אדם ובהמה תושיע ה' . . . . . פב
סוד עבד ונבל . . . . . פג
טעם שנצלב המסית בחצי ימיו וגם אלכסאנדרוס מוקדון
מת בחצי ימיו . . . . . פד
סוד הענין שהקיסר של רומי אינו משגיח על ארצו . . . . . פה
ענין ימי העצב של הנוצרים שבא אחר ימי השמחה שלהם . . . פה
ענין שהגוים מעמידים צורות ע"ז — ערומות וגדלי בשר . . . . . פו
בענין הפגם של הנצרי ושרשו . . . . . פו
טעם שגם רשעי אומות העולם מתגלגלין . . . . . פז
ענין הנצרי ומחמ"ד שמתגלגלים כדי לבנות בנין הטומאה . . . . פז
ענין חג הנוצרים — בחדשי הקור . . . . . פח
ענין הלוטו של הגוים . . . . . פח
ענין קשקוש הפעמונים שעושים הנוצרים . . . . . פט
ענין הכומרים והאחיות שיש ביניהם . . . . . צ
טעם איך אפשר שרובו של עולם תועה באלילים . . . . . צ
בענין הנוצרי שהוא יסוד דמסאבותא . . . . . צ
טעות הנוצרים בענין המשיח שלהם . . . . . צא
ענין שמו של הנצרי . . . . . צא
בענין תיקון האומות וקבלת גרים בימות המשיח . . . . . צב
ענין דרך העבודה לפעור ולמרקוליס . . . . . צג
ענין האדומיים חגיהם והשתנותם התמידי . . . . . צג
ענין שם הג"ע של היונים . . . . . צד

תשובה על שיטת או"ה שהעונש על חטא הוא נצחיי . . . . . צד
בענין הקדושים של אומות העולם . . . . . צה
טעם שהקב"ה מניח להאומות שלא יאבדו מהעולם אע"פ
שאדוקים בע"ז . . . . . צה
בענין האמונות הכוזבות בעולם ושלקחו חלקם מהתורה האלקית . . . צה
ג"ע מקום הגמול רק לישראל . . . . . צו
טעם שבחרו הגוים בנוצרי לאלקי ותולים אותו עליהם . . . . . צז

האדם וד' יסודותיו

בענין הד' יסודות וענינם בבנין האדם ובשנותיו . . . . . צח
בענין התפעלות האדם מהד' יסודות . . . . . ק
ענין איך שכל הברואים — מדיבורו העליון יתי' . . . . . ק
כל הדברים החומריים לבוש להרוחניות שמתלבש בתוכם . . . . קא
אין מנוחה ונחת לשום דבר אלא בשרשו ובדומה לו . . . . . קג
בענין ז' ימי בראשית . . . . . קג
בענין גוף האדם מהיכן נמשך . . . . . קה
האיברים של האדם מראים על חזקם או חולשם וענין
המחומים שיש באדם . . . . . קו
עניני האדם על פי הג' קווים . . . . . קז
ז' חלקים בגוף כנגד ז' כוכבי לכת . . . . . קח
סוד עור ובשר הסובבים הגוף . . . . . קח
האדם כולל כל השלימיות של כל הבע"ח ובחטאו — כל
הגריעיות שלהם . . . . . קט
טעם שהשחוק מיוחד לבני אדם ולא לבע"ח . . . . . קט
ביאור מאחז"ל: אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ז . . . . . קי
חלוקת העולם — כחלוקת גופו . . . . . קי
העולם והאדם דומים למרכבה ויושביה . . . . . קיא
שולחן מזבח ומנורה נגד רב"ג באדם . . . . . קיב
סוד ענין עת הבחרות ועת הזקנה ופירוש אל תשליכני לעת זקנה קיב
הרוח והחיות שיש לכל אחד הוא כפי ענינו . . . . . קיג

כפי מדריגת החום — כך שיעור החיות ..... קיד
ענין גופו של אדם שהולך וגדל עד זמן מה ..... קטו
טעם שהבנים דומים להאם בתאר ומראה ולהאב במדות
ובמושכלות ..... קטו
ענין הצלם והדמות — פו"ח הבאים מהאב והאם ..... קטו
הצלם הבא מן האב רק הוא המתקיים ..... קטז
הצלם שיש לאדם הוא הגורם לו הכבוד בכל ענייניו ..... קטז
הנפש פועל תמיד הגוף חומרי וטבעו לשקוט ..... קטז
ענין השערות שמתלבנים בעת הזקנה ..... קיז
ענין הל"ב שנים שיש באדם ..... קיז
חומר של כל דבר מן הארץ צורתו וחשיבותו מן השמים .... קיח
צלם כל אדם נמשך מהשר שלו ..... קיח
בענין להכיר הדעות של בני אדם ..... קיט
נפש הבהמית המדברת והשכלית חלוקתם ברג"ב ..... קיט
בענין נשמה גוף בגד ג' חלקי האדם ..... קכ
בענין כנפי הנר"ן החיצוניים ..... קכ
ענין יצה"ר שכנגד נר"ן ..... קכ
מראה קול וחכמה שבאדם מראים על נר"ן שבו ..... קכא
עוד בענין הנ"ל ..... קכב
הקול מודיע טבעו של האדם והבע"ח ..... קכב
בענין התחברות נר"ן עם הגוף ותועלת השינה להם ..... קכג
ג' יועצים של ג' מדריגות נר"ן ..... קכד
ג' לבושי נר"ן בהמות עופות ודגים ..... קכד
מזון הרוחני לנר"ן ..... קכד
השלמת נר"ן ע"י מחשבה דיבור ומעשה ..... קכה
דרך תיקונם של נר"ן דקדושה ונר"ן הטבעיים ..... קכו

העולם ועניני הטבע

בענין ג' חלקי היישוב אירופא אזיא ואפריקה ..... קכז
סוד ארץ גזרה ונקודת היישוב — ירושלים ..... קכח

סוד העולם החומרי בשית אלפי שנה . . . . . קכח
סוד הטל והגשם . . . . . קכט
סוד הגשמים הברקים והרעמים הברד והשלג . . . . . קכט
ענין השלג ושורשו . . . . . קלב
בסוד השלג . . . . . קלב
סוד הרעמים . . . . . קלג
בסוד הברקים . . . . . קלג
בענין הברקים . . . . . קלג
סוד הרעש . . . . . קלג
סבת החום והקור בקיץ וחרף . . . . . קלד
בענין החום והקור בקיץ ובחורף . . . . . קלה
ענין מה שהאבן שואבת מושכת הברזל . . . . . קלה
הוצאת אש ע"י הכאת הברזל באבן . . . . . קלה
ענין האלקלי והחומצה והתחברותן . . . . . קלו
עשיית הזהב ע"י מלאכת הקימיא"ה וסודה . . . . . קלו
בענין מי הים שהם מלוחים . . . . . קלז
כל עניני העולם בחינת י' ספירות . . . . . קלח
י' ספירות של הצומח באילנות ובעשבים . . . . . קמב
חלוקת העיר על פי עשר ספירות . . . . . קמג
סוד הב' פירות: רימון ונסיפול"ה שהם מוכתרים . . . . . קמג

חיי האדם פטירתו וגלגולו

ענין אריכות ימים . . . . . קמד
ענין אריכת ימים שהצדיק חפץ בהם . . . . . קמד
ענין שנות השבעים של האדם דוגמת חדש תשרי . . . . . קמה
בענין תועלת המיתה . . . . . קמה
כפי חטאו של אדם כך תהיה מיתתו . . . . . קמו
ענין הנרנח"י הקשורים להמ"ק ולגוף האדם במיתתו . . . . . קמו
סוד ההספד והבכי . . . . . קמז
סוד חיבוט הקבר בקיצור . . . . . קמח

כשמת האדם נופל גם המלאך הממונה עליו . . . . . קמח
ענין הפנים המשתנים לגריעותא בעת הזקנה . . . . . קמח
ענין בירור הנפש הנעשה ע״י הגוף . . . . . קמט
ענין הכיעור הוא מתוקף הגבורות . . . . . קמט
ביאור: את הכל עשה יפה בעתו — אפילו המות . . . . . קנ
תכלית המיתה — להוריד הרע לסוף העשיה . . . . . קנ
ענין שבעים ושמונים שנה של שנות האדם . . . . . קנ
ענין הצדיקים המסתלקים בחסד והשושבינות שיש בג״ע . . . . קנא
חיי האדם ופטירתו דוגמת פרי העץ ובישולו . . . . . קנא
ענין מה שגם הרשעים רואים את השכינה בשעת מיתתם . . . קנא
קבורה בארץ ישראל תועלת אל הנפש . . . . . קנב
בענין חיי גופו של אדם ומיתתו וקבורתו . . . . . קנב
האדם ונשמתו כבית ונר דלוק בתוכו . . . . . קנג
ענין מלאכי אלקים עולים ויורדים בו . . . . . קנג
בענין נ״ר האדם . . . . . קנד
כל מה דעבדין מן שמיא לטב מראש ועד סוף — הכל
לצד היותר טוב . . . . . קנו
כפי הדבקות של האדם סמוך למיתתו כך נדבק ונשאר . . . . . קנז
ענין המיתה שיהיה בימות המשיח וביאור מאחז״ל: יעקב
אבינו לא מת . . . . . קנז
כל אחד מסתלק לשרשו כמו שהיה סידורו למטה . . . . . קנח
בענין מנוחת הנשמות של הנהרגין . . . . . קס
בענין חיבוט הקבר . . . . . קס
בענין עץ הדעת טו״ר ג״ע וגהינם . . . . . קסא
ביאור מאחז״ל: והנה טוב מאד — טוב מות . . . . . קסא
ע״י ירידת הנשמה לעולם השפל מרוויח עליה בכל העולמות . קסב
שורש הנשמה למעלה הולכת ונגדלת ע״י תורה ומצות . . . . . קסג
לימוד ממלאכת הנציקה לענין הנשמה . . . . . קסג
בענין הרכבת הגוף וחיבורו וסדר סילוק הרכבתו . . . . . קסד
טעם שהשנים האחרונים של האדם רעים לגוף וטובים לנפש . קסה
בענין מיתת הצדיק לכפרת הדור . . . . . קסה

הספד על ת״ח . . . . . קסו
בענין הגלגולים — דור הולך ודור בא . . . . . קסח
בסוד הגלגול . . . . . קסט
סוד עיבור הנשמות . . . . . קע
ר׳ ישמעאל היה גלגולו של שאול . . . . . קע
גלגולים של אנשים פרטיים . . . . . קעא
בענין עיבור נשמות . . . . . קעא
בענין הנדרים וסוד גדול בענין גלגול בבת יפתח . . . . . קעב
בענין הגלגולים בבהמות ובמעות . . . . . קעד
כל הדורות עד אלף השביעי גלגוליו של אדה״ר . . . . . קעה
בענין סוד הגלגול . . . . . קעה
הוית התולעים — אינו אלא גלגולם . . . . . קעה

אלפא ביתא וצירופיהן

כל צירוף מורה על נברא . . . . . קעז
כלל גדול בענין הצירופים . . . . . קעז
ענין מה שחז״ל דורשים דרשות שונות על מלה אחת
סודו מובן בענין הצירוף . . . . . קעח
סוד החכמה ורוה״ק בידיעת הצירופים ומשמעותם . . . . . קעט
כל הצירופים יש להם משמעות . . . . . קעט
חשיבות לשון הקודש — כל צירוף יש לו משמעות . . . . . קפ
ענין היסודות הגשמיים והרוחניים החוזרים אל עפרם וסוד
האטומי״ בגשמיות ורוחניות . . . . . קפא
הפסד האחד גורם הויה לאחר וכן ענינו בענין הצירופים . . . . קפא
בענין צירוף אמי״ש — שמי״א . . . . . קפב
נקודה קו אורך ורוחב — מסוד שם הוי״ה וסוד
האטומים הוא מהתחלקות הנקודה . . . . . קפב
סוד האהטומי״ם — מהחיים העליונים של בינה . . . . . קפג
הכל חוזר למציאותו הראשון הכל שב אל העפר . . . . . קפג
בענין חכמת הפירור . . . . . קפד

חכמת הצירוף והמספר הניתוח והפירור . . . . . קפד
בענין חלוקת האותיות לווין — חכמת הניתוח . . . . . קפה
ד' אותיות הוי"ה ב"ה — נקודה קו שטח גוף . . . . . קפה
בענין הפירור הניתוח והצירוף . . . . . קפו
הוי"ה דב"ן מנותח לנתחיו הוא סוד הקו והחבל המעלה את הנופלת. קפו
ענין המלות המתהפכות — וקריאתן שוה וביאור מאחז"ל:
כשתגיעו לאבני שיש טהור וכו' . . . . . קפז
בענין ידיעת השמות צירופם וגלגולם . . . . . קפז
צורת האלפא ביתא דפירור . . . . . קפח
השוואה בין שורש המלה להגוף וענינו . . . . . קפט
ענין שם הוי"ה ב"ה שהאיר תוך החלל . . . . . קפט
ענין ג' פרקין של כל אות . . . . . קפט
ענין מדה משקל ומשורה של האותיות . . . . . קפט
ביאור זוהר חדש מאמר קו המדה . . . . . קצא
סוד השש מדות דקו המדה . . . . . קצב
אלפא ביתא דספר רזיאל . . . . . קצד
בענין סוד האותיות — איך מכוונים כנגד הספירות . . . . . קצד
חלוקת הא"ב על פי הספירות הפנימיים והחיצוניים . . . . . קצו
בענין ה' מוצאות הפה . . . . . קצו
כלל בהבחנת האותיות כנגד הספירות אם בקדושה או בטומאה קצח
ביאור מאחז"ל: בהבראם — בה' בראם . . . . . קצט
התורה נתחברה מפרשיות — עד נקודות . . . . . ר
בענין עיון הדק — ודקדוק המצוות ובענין חכמת
הניתוח והפירור של האותיות . . . . . ר
כל מלה מחולק לראש גוף בטן . . . . . רא
כלל בענין המלים להבין טבעי הברואים . . . . . רב
ענין ג' חלקי הדקדוק: שם מלה ופועל . . . . . רב
ענין שחז"ל השתמשו בלה"ק מלשונות הגוים . . . . . רב
כלל גדול בענין מ' סתומה בסוף מלה . . . . . רג
שורש מלים של ב' או ג' אותיות וכלל גדול בענין אות ראשונה של
מלה . . . . . רג

כל מלה של ג׳ אותיות מורכבת מב׳ שרשים . . . . . רה
כלל בענין הפועלים שנגזרו מן השמות . . . . . רה
כל תיבה היא כדמות בית . . . . . רו
בענין שמות הדברים בשאר הלשונות . . . . . רו

מלאכת הבירור

בענין קליפת נוגה ועמלק — חתול וכלב . . . . . רז
ענין הצורך בזמן הזה למקומות מיוחדים לפסולת . . . . . רח
בענין הבירור שהוא בג״ר גם בגופו של אדם ובענין בירור אוכל
מתוך פסולת ופסולת מתוך אוכל . . . . . רח
ענין מלאכת הבירור בשית אלפי שנין . . . . . רט
בענין הבירור והתמורה שצריך להנתן להההוא סטרא . . . . . ריי
סוד היצה״ר ובחינת חמור שצריך להכניעו ולרכוב עליו . . . . . ריא
בענין קליפת נוגה . . . . . ריב
בענין מדריגות הקדושה שיורדים להתברר . . . . . ריב
סוד הבירור . . . . . ריד
בסוד הבירור . . . . . ריד
ענין הרע שבישראל והטוב שבאומות וענין המומרים והגרים . . ריד
סוד טעם שעבוד מלכיות וטעם שהזקנים עצמותיהם קשות ויבשות . ריט
בענין הבירור שהוא בסוד השבעה . . . . . ריז
סוד: אני עשיתי ואני אשא וגו׳ . . . . . ריז
בענין בירור הטוב והשארת הסיגים . . . . . ריז
ענין הבירור איך נעשה ע״י המברר . . . . . ריח
מלאכת הבירור — בסוד המחשבה . . . . . ריח
ביאור: כוס ישועות אשא וגו׳ . . . . . ריט
ענין המזיקין הנראים רק בלילה ובחשך . . . . . ריט
תיקון קלי׳ נוגה שנעשה בסנה ובהר סיני . . . . . רכ
כל עניניה של הקליפה רק למראה עינים . . . . . רכ
ענין החזיר שעתיד הקב״ה להחזירו לישראל . . . . . רכא
בענין הבירור הנשלם מד׳ מדריגות דצח״ם . . . . . רכא
ענין הקליפה והפרי שיש בכל עניני העולם . . . . . רכא

בענין הבירורים והסדר שלהם מלמטה למעלה . . . . . רכג
סוד עשן וריח הטאבאק"ו . . . . . רכג
טעם שבדורות האחרונים מתרבה היין והשכר
וכדומה המשכח העמל . . . . . רכד
עוד בענין אבק הטאבאק"ו ועשנו . . . . . רכד
בענין העבודה והבירור באבק הטאבאק"ו ועשנו . . . . . רכה
ענין עשן הטאבאקו ושאר דברים המשכרים שנתגלו בדורות
האחרונים . . . . . רכה
עוד בענין אבק הטאבאקו שנתחדש בעקבות משיחא . . . . . רכה
ענין אורמיז ואהורמיז והתחבולות לברר מהם . . . . . רכז
המברר בתיקון האחרון אשר הערה נפשו למות . . . . . רכז
המברר בעודו בעלמא דנוק' מקבל חיות מעט מעלמא דדכורא . רכז

ענין המשיחין

אור המשיח מאיר בעודם בגלות בסופו . . . . . רכט
ביאור מאחז"ל: אין בן דוד אלא בדור וכו' . . . . . רל
בענין סיבוב השמש והמשיח שהוא דוגמתו . . . . . רל
סוד זרקא מקף שופר הולך סגולתא . . . . . רלא
ענין השבירה ותיקון הכלים שנעשה ע"י המשיח . . . . . רלב
הרוגז והשחוק אין אדם נמלט משניהם וענין תיקונם ע"י המשיח . . רלג
עוד בענין הנ"ל . . . . . רלד
בירור קליפת נוגה ע"י מלך המשיח . . . . . רלה
הגואל האחרון מתקן אותו תיקון של הד' שנכנסו לפרדס . . . רלה
מלך המשיח מגיע עד עתיקא בכח גבורות אי' . . . . . רלו
בענין עליית חיצוניות העולמות לע"ל בכחו של משיח . . . . . רלז
מב"ד בכח התבוננותו שממשיך גבורות אי' מציל מב"י מן המיתה . . רלח
טעם שמב"ד הוא הנכנס לברר במקום החי' ולא מב"י . . . . . רלח
תיקון מב"ד בקבלו יחידה . . . . . רלט
כוחו של מב"ד לעשות תיקונו . . . . . רמ
תיקון מב"ד מצד היותו משרש הימין . . . . . רמ

תיקוני מב"י ומב"ד והיותם נותנים כח זה לזה ..... רמא
מב"י ומב"ד — משה ויהושע וענינם בדור האחרון ..... רמא
מב"ד ומב"י משיגים בראיה ושמיעה ..... רמב
ענין השם וכנויו המאיר בגופו של אדם וענין שמב"ד תוקפו,
רוה"ק, ומב"י על ידי מגיד ..... רמב
מב"ד ומב"י עולים ממדרגתם ע"י יסורין שסבלו ..... רמג
ענין הריגת מב"י ..... רמד
תיקון הב' משיחין יועיל לכל ישראל ובעד החכמים
שאינם עוסקים ברזין דחכמתא ..... רמד
הריסת בנין הקליפה ובנין הקדושה — ב' תיקונים של מב"י ומב"ד. רמה
בחי' המלכות ויסוד ניתנים למב"ד ומב"י ..... רמה
בענין העזר שמקבל מב"י ממב"ד ..... רמה
תיקון חמורו של משיח ..... רמז
בענין גוג וארץ המגוג ודן העומד לעומתן ..... רמז
ביאור: כל מלכות שאין בו ג' דברים אין בו ממש ..... רמז
בענין הב' משיחין ומקומם ..... רמח
נחש הקדוש ונחש הטמא שניהם על הנס ..... רמח
ענין להט החרב המתהפכת שניתן למשיח ..... רמח
טעם שנצרך ב' משיחין — מב"י ומב"ד ..... רמט
סוד גדול בענין ההרכבה שיעשה במשיח ..... רנ
מקום שרשם ותיקונים של מב"ד ומב"י ..... רנ
עת נסיעה ועת חניה לצדיקים ..... רנא

בעניני חכמת האמת

בענין הצלם והדמות ..... רנב
עולם שנה נפש וכ"ב אותיות הם כולם דוגמת גוף האדם .... רנב
בעניני ספר יצירה ובענין הפרצופים ..... רנד
ביאור איך נעשה פרצוף ע"י עיבור ..... רנז
אי' מתפשטת בב"ע ביאורו בגוף האדם ..... רנז
מטה שלחן כסא מנורה נגד עולמות אב"ע ..... רנח

תוכן הענינים

בענין ד' המצבים: אב"א וכו' עד פב"פ . . . . . רנט
בענין יחס עולם האצילות עם עולמות בי"ע והעליה
מתחתית העשיה לרום האצילות . . . . . רסא
כללות ענין עולמות אבי"ע . . . . . רסב
ענין העור הסובב הפרצוף וגוף האדם . . . . . רסג
ביאור בענין זיווג אב"א ופב"פ . . . . . רסד
בענין שכל העולמות הם בדמות עיגולים . . . . . רסד
טעם שתחילת התיקון הוא גלגלת ופנים וענין שם
מ"ב המעלה והמעכב . . . . . רסה
ענין זיווגי או"א ודוגמתן במוחין דאדם . . . . . רסו
ענין הדיבור מאצילות לבריאה ע"י הכאה ודוגמתו באדם . . . רסז
ענין הקולות הנעשים ע"י ההכאה והדוחק . . . . . רסז
בענין בירור השכ"ח ניצוצין וענינו במן . . . . . רסח
עוד בענין הנ"ל . . . . . רסט
בענין קו האמצעי שהוא יותר רחב מב' הקוים ימין ושמאל . . רסט
ענין בנין העולם שנשלם בו' קצוות . . . . . רע
ענין עיבור יניקה וגדלות שתקנו את הכלים אחרי השבירה . . . רע
מוחין דאי' מתעבים טרם הכנסם בז"א . . . . . רעא
בענין השבירה והתיקון . . . . . רעב
בענין הנהגת העולם ע"י מט"ט . . . . . רעג
בענין עולמות עקודים נקודים וברודים . . . . . רעד
ענין השבירה לצורך תיקון המתקלא . . . . . רעד
גלגלתא ורשר"ד דא"ק וכנגדם למטה . . . . . רעה
העולם בכלל כדמות אדם יצירתו בז' ימי בראשית . . . . . רעו
פמליא של מטה דוגמת פמליא של מעלה . . . . . רעז
בענין ד' עולמות אבי"ע . . . . . רעח
טעם שנקרא יסוד עולם . . . . . רעח
סוד ד' עולמות אבי"ע . . . . . רעט
ענין הגדלות שדוחה את הקטנות . . . . . רפ
ה' פרצופים דאצילות המתגלים למטה בעולם העשיה . . . . . רפ
חלוקת המדרגות לסוגים ומינים וכו' . . . . . רפא

תוכן הענינים

הספירות הם אחדות גמור ונחשבים לגוף אחד . . . . . רפא
תוספת ביאור בענין אחדות הספירות . . . . . רפב
סוד הצמצום והקו . . . . . רפד
בענין סוד צמצום וקו . . . . . רפד
סוד השבירה וענין התיקון . . . . . רפה
ענין תפיסת מקום בספירות דבריאה משא"כ בספירות דאצילות . . רפה
מקורם של הי"ג ת"ד . . . . . רפו
סדר השתלשלות מהצמצום עד סיום האצילות . . . . . רפו
ביאור מאחז"ל: כל העולם כתפוח בידו של הקב"ה . . . . . רפז
סדר כניסת המוחין ופעולתן במנין השנים . . . . . רפח
בענין התרין מזלין — נוצר ונקה . . . . . רפח
הבדל בין שערות הראש לזקן . . . . . רפט
אדה"ר וא"ק — הצנור להמשיך ההשפעה לכל הברואים והעולמות רפט
טעם שהמלכות נקראת סוכת דוד הנופלת . . . . . רצ
טעם שנקראים "ספירות" . . . . . רצ
ענין עקודים נקודים וברודים . . . . . רצא
ט' יודין דעסמ"ב הנרמזים בצל"ם . . . . . רצב
סוד דמות כמראה אדם . . . . . רצב
ספירות התחתונות — גילוי של העליונות . . . . . רצב
ביאור ענין עינים אזנים חוטם נגד חכמה בינה ודעת . . . . . רצג
להבין ענין הספירות הנאצלות לגבי הא"ס ב"ה המאציל . . . . רצד
ג' מדות בהנהגה: יציאת, התנוצצות, והתפשטות האורות . . . רצד
חו"ב — אוירא ואשא דכיא . . . . . רצה
סוד הכל סג והכל הבל . . . . . רצה
ביאור עיני לאה רכות . . . . . רצה
בענין המוחין הניתנים לז"א ולאה . . . . . רצו
ביאור ענין עליית וירידת השכינה בז' רקיעים . . . . . רצו
בחינת מ"ן בעולם ובאדם . . . . . רצו
ענין הראיה שבא מחו"ג דדעת . . . . . רצז

בדרכי ההשגחה

בענין רשע שהשעה משחקת לו . . . . . רחצ
סוד הכוכבים והכחות אשר עליהם . . . . . רחצ
בענין ההשגחה בעת הגילוי ובעת ההסתר . . . . . רצט
כל באי עולם הולכים לעשות שליחותו של מקום . . . . . רצט
בעת רצון הקב״ה עוזר אוהביו בגילוי ובפרסום . . . . . ש
קודם יציאת גזרה מלפניו יתי נעשים מופתים בשמים ובארץ . . . ש
טעם שהקב״ה מגלה סתרי הנהגתו ליראיו . . . . . שא
בענין צדיק אובד בצדקו ובענין אולת אדם תסלף דרכו . . . . . שב
האדם נידון מהקב״ה כפי מעשיו ולא כפי מחשבותיו . . . . . שג
ענין הנהגת המקרה . . . . . שד
מקרה קטן הוא פתח לדברים גדולים בחיי האדם . . . . . שד
הנהגת השי״י עם צדיק גמור וצדיק שאינו גמור . . . . . שה

יסורים

בענין הפגם שנעשה ע״י עבירה והעברתו ע״י יסורים . . . . . שו
בענין יסורים של אהבה . . . . . שו
בענין קבלת היסורים . . . . . שז
בענין הצורך לעבור דרך היסורים לפני שיבא אל הקדש פנימה שט
ההכרח שיקדמו יסורים למי שעולה לגדולה . . . . . שט
כל קלקול חדש — תיקון למקולקל . . . . . שי
כל היסורים — לתכלית תיקון . . . . . שי
ע״י קבלת היסורין עולה ממדרגה למדרגה ומתחדשים עליו אורות
חדשים . . . . . שי
הכל מכוון אל התיקון ועל״כ מושגח בהשגחה פרטית . . . . . שיא
כל הרעות של הצדיק הם סיבובין אל הטובות . . . . . שיא
ענין: ויש נספה בלא משפט . . . . . שיב
ענין מה שדוד המלך היה מזמר בעת צרותיו . . . . . שיב
בענין היסורין שהם לתועלתו — קודם לכל יתרון . . . . . שיג

ענין שעה טובה ושעה רעה ..... שיד
ביאור מאחז"ל: כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורין ..... שיד
בכל עצב יהיה מותר כפי שיעור העצב — שיעור המותר .... שטו
היסורים הם בפרטיות כמו רפואות פרטיות ..... שטו

החטא ופגמו

בענין טפות הקרי שאין להם מנוחה ..... שיז
תיקון ופגם המעשים נוגעים בספירות ..... שיז
כל התיקונים והפגמים הם רק בשורש האדם למעלה ..... שיח
ע"י חטא יורד האדם למדרגת בע"ח ..... שיט
תיקון החוטאים — כפי קלקלתם ..... שיט
סוד הפגם שעושה מי שבועל ארמית ..... שכ
בענין פגם הכעס ושהכעס גורם לעוד כעס ..... שכא
נשמת החוטא נופל בקלי' שכנגד החטא ..... שכא
הקליפה מתאחז באבר הנפגם ובכל אשר יפנה ירשיע ..... שכב
בענין חטא משי"ז ..... שכב
ביאור ענין שאין הפגם מגיע אלא לנאצלים בלבד ..... שכג
ראיה מלשון הזהר שלכל פרט בעולם יש שורש כללי למעלה . שכד
בענין חטא הוז"ל ..... שכה
סוד ענין הכרת ..... שכה
סוד עבירה גוררת עבירה ..... שכו

כל השנויים הם מקרבת המאציל וריחוקו

סוד התהוות הקליפות ותיקונם ..... שכז
קרבת המאציל הוא הגורם כל הטוב ..... שכז
כל הטוב שבעולם מקרבתו יתי' ..... שכח
התגברות השכחה — בריחוק האלקות ..... שכט
כל הכיעור של שקצים ורמשים וכדומה נמשך מריחוק המאציל
מהם ..... שכט

כל דבר בעולם יש לו שורש למעלה והוא רוחניותו ונשמתו . . . של
כל השינויים — כפי קירובו וריחוקו של הקב״ה . . . . . שלא
תיקון העולם תלוי בעלית העולמות . . . . . שלב
סוד צורת בנין המשולש . . . . . שלג
ביאור עד״ה בדברי חובת הלבבות בענין האחדות . . . . . שלד

טעמי המקרא וענין השיר

סוד הטעמים . . . . . שלה
נועם הטעמים ומשפטן נשתכחו בגלות . . . . . שלז
בענין משקל המזמורים שבתהלים . . . . . שלז
סוד המוסיקה . . . . . שמ
ענין המחול והתוף . . . . . שמ
סוד קולות המוסיקה . . . . . שמ
טעם שדוד המלך היה עסוק תמיד בשירי זמרה . . . . . שמא
ענין הרנה והשיר ופעולתו גם בזמן שהחיצונים קיימין . . . . שמא
השירים של התורה שלימים בכל כללי השיר . . . . . שמב
בענין פעולת הזמר והשיר . . . . . שמג
בענין ארמוניא״ה של הניגון ופעולתו . . . . . שדמ
על ידי השיר נמשכות ההשפעות מהקדושה . . . . . שדמ

דוד המלך

מסיבות שסיבב השי״ת להמליך את דוד . . . . . שמה
ענין שאול ודוד . . . . . שמה
טעם שניתנה המלכות לדוד — נחלה עולמית . . . . . שמו
דוד המלך — סוד מלך הדר . . . . . שמו
לתקן מלכות בית דוד בבי״ע דוקא ששם מגיע הפגם . . . . . שמז
טעם שמשה ודוד נקראו עבדי ה׳ . . . . . שמח

מילה

ענין מ״ש שאליהו נמצא בכל ברית . . . . . שמט
סוד המילה . . . . . שמט
המוהלים זוכים להכלל ביסוד . . . . . שנ
ענין שנימול לשמיני . . . . . שנ
הערלה סוד נוק׳ דמסאבותא . . . . . שנא

צדקה

ענין הצדקה ההולכת לפני הצדיק לפתוח לו שערי גן עדן . . . . שנב
ענין נתינת ג׳ פרוטות לצדקה . . . . . שנג
תיקון הנעשה ע״י נתינת פרוטה לצדקה . . . . . שנג
בענין הצדקה — המעביר העניות והמות . . . . . שנג

ליקוטים מקבילים לליקוטי רמח״ל [ראה פתח דבר]

ענין חורבן הבית כותל המערבי ובניינו לע״ל . . . . . שנה
ביאור מאחז״ל: מעולם לא זזה שכינה מכותל מערבי . . . . . שנה
ענין שהרשעים ממשיכים לחטוא בגיהנם . . . . . שנו
ביאור מאמר זהר חדש שיר תתר״ו סימן וכו׳ . . . . . שנז
ענין אותיות ח״ק שמהם יונקים הס״א וסוד חיל בלע ויקיאנו . שנז
סוד הענין שהריבית נקרא נשך . . . . . שנח
סוד הדלתות הסוגרים הניצוצות המבוררות . . . . . שנט
ענין שהשכינה מכסה על דם ישראל . . . . . שנט
עלמא דדכורא ועלמא דנוק׳ שצריכים לעבור בהם הצדיקים . . שס
סוד התנין והלויתן וסעודת הלויתן . . . . . שס
סוד שופר גדול המאסף הניצוצות הקדושות לע״ל . . . . . שסא
סוד כי כל שלחנות מלאו קיא צואה . . . . . שסב

נושאים שונים

סוד ירושלים — נקודת המרכז ..... שסג
ארץ ישראל, לב ושבת בבחינת מרכז שבתוך עיגול ..... שסג
בענין הנהגת ארץ ישראל על ידי עולם היצירה ..... שסד
ארץ ישראל וחו"ל שליטתם מיצירה ועשיה ..... שסה
בענין הדמעות המהפכים מדת הדין לרחמים ..... שסה
טעם שדעתו של אדם מתקררת אחר הבכיה ..... שסו
בענין רוח סערה של הים ..... שסו
גם הבע"ח יקומו לתחיה לע"ל ..... שסו
בענין נסיונותיו של שמשון ..... שסו
ענין התגברות היצר על אנשים גדולים שהורדו לסוף העשיה . שסז
שלא להוציא מחשבה רעה לתוך דיבור ..... שסח
בענין הנשמות שנקראים חוטאות גם טרם רדתן לעוה"ז ... שסח
החיים של כל דבר הוא כפי חכמתו ..... שסט
בכח הדמעות להמשיך החסד ..... שסט
בענין לשונו של עמלק שימחה לע"ל ..... שע
בענין ירידתה ועליתה של השכינה ..... שע
בענין יראת הרוממות ויראת העונש ..... שע
המסכים בין העולמות גורמים שיעור היגיעה ועייפות לאדם . שעא
הניצוץ דקדושה שנופל ביד החיצונים טורדים אותו
מהכעס אל השחוק ..... שעב
כביכול השי"ת הולך כפי דרכי האדם אם טוב ואם רע ..... שעב
כל מה שהעלול מתקרב לשרשו מספרו מתמעט וכולל את
המרובים שלמטה ממנו ..... שעג
הנשמה מתעלמת בהמעשה ועל ידה הנפש פועלת ..... שעג
בענין מנחה ומנוחה ..... שעד
בענין פנים אל פנים דבר ה' אל משה ומדריגת משיח בענין זה שעד
סוד הגונב מן הגוי — שגורם רעה לעצמו ..... שעה
כלל להכיר טבעיהם של בני אדם ..... שעה
סוד איסור נשך ..... שעה

תוכן העניינים

בענין אותיות שק״ר ובענין אמת מארץ תצמח ..... שעו
מבאר למה בוחר לבאר ע״ד הסוד ולא ע״ד הרמז ..... שעז
סוד ראשית הגז ..... שעח
בענין עור ובשר וגידים ועצמות ..... שעח
בענין ברכת שהחיינו ..... שעט
סוד הענין שהאדם מתענג בראיית צמחים בגנות ופרדסים ... שפ
בענין אימתא דציבורא ..... שפ
כל ההצלחה תלוי בענין הסדר ..... שפ
ענין גלות בבל וגלות אדום ..... שפב
סוד הגלות הוא סתימת הדעת שלא יתפשט למטה ..... שפג
כל ארץ שסבלו שם ישראל צרות בזמן הגלות עתידה להיות שלהם שפג
אבשלום הוא בחינת היסוד ..... שפד
ענין אמרם: רוב צדיקים מתים בחולי מעים ..... שפד
סוד הספירות והפרצופים שמשפיעים ברוחה או בצמצום ... שפד
בענין צומח חי ומדבר איך עושים שליחותו של מקום ..... שפה
דורו של חזקיהו תקנו מה שעתידים לתקן בימות המשיח ... שפה
סוד המלאכים שנבראים מהרוח ..... שפה
בסוד עיר פאדובה ..... שפו
בענין עיר ויניציה ..... שפו
עוד בענין עיר ויניציה ..... שפז
בענין עיר ויניציה ופאדווה הסמוכה לה ..... שפז
בענין חבר ומורה הוראה שתי מדרגות שזוכה בהן הת״ח ... שפח
בענין הבושה וסוד מאחז״ל: המלבין פני חבירו ברבים וכו׳ .. שפח
המיעוטים שנעשים במיעוט הדורות ..... שפט
הענינים שהם כנגד הד׳ נהרות ..... שצ
ענין פרכוס הראש גם אחרי מיתה ..... שצב
ענין המותרות ומותרות הדיבור ..... שצב
ענין גלות השכינה עם בניה ..... שצב
ענין הקרניים והשינים ..... שצג
כל מי שעולה לגדולה מוסיפין לו חן ..... שצג
מוח ולב — מהם הזכירה והבנה ..... שצד

הטעם שהאדם כועס נגד עץ או אבן שנכשל בו ..... שצד
הגלות והגאולה תלויים בסילוק וחזרת בחינת אב ..... שצד
הבן בג״ע מזכה לאביו בג״ע ..... שצה
סוד המגן דוד ..... שצה
תוספת ביאור בענין מגן דוד ..... שצו
עוד בענין המגן דוד ..... שצו
ענין השטות ..... שצז
המצוות הם לשמירת האדם בעולם העשיה ..... שצז
התעבות האורות והשמות העליונים עד שנעשים גופים ..... שצח
מעלת בעל תשובה ..... שצח
בענין הצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים ..... שצט
ענין ההסתר והשתיקה הנצרך עד גמר התיקון ..... ת
ענין שני צדיקים שיונקים משרש אחד ..... ת
טעם אריכת ימים של הדורות הראשונים ..... תא
מסדר הספירות ילמוד לכבד מי שקודם לו במעלה ..... תא
מצורתם ומצבם של ב״ח — נלמוד חשיבותם ..... תב
ענין הרשע שמכתיר את הצדיק ..... תב
טעם שהתיקון נעשה ע״י הגבורה ..... תב
העבודה למראה עינים איננה מושכת מהרצון העליון ..... תג
תפלה פועלת — שיגלו עיניו איך להתנהג בדרכי הטבע ולפעמים
יענוהו בדרך נס ..... תג
סוד ב׳ נרות ..... תד
בענין: מזליה חזי ..... תד
בענין ע׳ קלין דיולדת ..... תה
בדבר שהאדם ממהר בו הוא פגום ..... תה
ענין ריבוי ההארה שיש למחברי ספרים ..... תו
טעם שיתרחק האדם ממי שאינו חכם ..... תו
ביאור מאחז״ל: בינה יתירה נתן הקב״ה באשה ..... תו
ענין התיקון הנעשה ע״י הזיעה ..... תז
יופיו של כל דבר הוא ניצוץ האלקי שנמשך בתוכו ..... תז
ענין תיקון כרת ..... תח

בסוד השבועה והנדר . . . . . תח
בענין ספר שיר השירים . . . . . תט
כשהאדם בתוקף מזלו אין נפרעים ממנו עונותיו . . . . . תט
בענין הגונב את חבירו . . . . . תט
ביאור: לא יהיה כלי גבר על אשה וכו' . . . . . תי
סוד הטל שנעשה שמן . . . . . תי
התיקון הוא — שהמשפיעים והמקבלים יהיו להראוים להם . . תי
ענין הכבוד או הבזיון שנעשה לאדם וענין משיח שהוא
נבזה וחדל אישים . . . . . תיא
ענין בחינת בהמה שנתערבה באדם . . . . . תיא
ביאור מאחז"ל: על פסוק כה אמר ה' לסריסים וגו' . . . . . תיב
ענין התחתון הקשור בעליון — עד המאציל יתי . . . . . תיב
בהסיר הפגמים יחזור הדביקות . . . . . תיג
בענין אכילת מותרות והבדל בין חול לשבת . . . . . תיג
זמן ועת רומזים לכל הזמנים שבהם כלים כל הדברים שבעולם תיד
בענין תומרא דנדרים ושבועות . . . . . תטו
ענין הנחש דקדושה — דן . . . . . תטו
סוד אמרם ז"ל: אין לו חלק לעוה"ב או: נופל בגהינם . . . . . תטז
סוד השכינה השורה במקומות המקודשים וכפי חשיבות הימים תיז
סוד חטא אדה"ר . . . . . תיח
להתחבר עם צדיק ועם מי שהשעה משחקת לו . . . . . תיח
ענין עין טוב ועין רע ימין ושמאל . . . . . תיט
ענין שערות הראש גידולם וגילוחם — בנזיר . . . . . תכ
סוד ויהיו שניהם ערומים . . . . . תכ
מדריגות הנבואה והנביאים — עד מלך המשיח . . . . . תכא
גדול השלום שממנו כל הטוב . . . . . תכג
טעם שהשי"ת נקרא עלת העלות וסבה הראשונה לכל דבר . . . תכד
סוד אור ונשמת אצילות וענין הנהגת האדם — כפי המוחין שלו . . תכה
ענין שהעולם העני עכשיו בתכלית העניות . . . . . תכו
בענין הד' שנכנסו לפרדס . . . . . תכו
ענין נקימתו יתי שנעשה ע"י קטנה וירידתו ועלייתו של הנענש . תכז

בענין קצר וארוך קומה . . . . . תכט
ההפרש בין העושים לשמה לעושים שלא לשמה . . . . . תל
סוד השוכן אתם בתוך טמאותם . . . . . תל
ענין יום ולילה שמים וארץ . . . . . תלא
ענין שור ובקר . . . . . תלא
בענין הכהן שאסור ליטמא למתים והמלך מותר ליטמא . . . . תלב
ענין המוחין המסתלקים בשעת זיווג . . . . . תלב
טעם שגבורת שמשון היתה תלויה בשערות . . . . . תלג
טעם שהקב״ה סובל טמאתו ורעתו של העולם . . . . . תלג
דרוש בענין השמיטה והיובל . . . . . תלד
בענין החלומות . . . . . תלז
בענין כחות הטומאה השולטים בלילה ודרכי הופעתם לבני אדם . . תלח
ביאור מאחז״ל: אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים . . . . . תלט
בענין החלומות . . . . . תלט
המחשבה היא חיות האדם לכן אין לו מצב בלי מחשבה . . . . תלט
ענין דבקות הלילה כפי ענינו לפני השינה . . . . . תמ
ב׳ בחינות לב — שורש והתפשטות . . . . . תמא
בענין השתלשלות החכמות בעולם . . . . . תמב
הצבור — בדמות פרצוף וענין השגחתו ית׳ בכלל ובפרט . . . . תמב
ענין הבשר שנאסר עד נח . . . . . תמג
סוד כתפוח בעצי היער . . . . . תמג
ענין הלשונות: קיווי ציפוי וחכוי . . . . . תמג
בענין ב׳ אחים שנושאים ב׳ אחיות . . . . . תמד
מעשי הצדיקים הולכים ומשתבחים בעלייתן אל מקור העליון תמד
בענין המפלת על תאוה כי לא באה . . . . . תמה
בענין כל דבר עליון צריך שיהיה לו בסיס למטה בין בקדושה בין בס״א . . . . . תמה
בענין הבנים הטובים שיוצאים מהאבות הרעים . . . . . תמו
סוגי טומאת האדם תלוי בשיעור יניקת החיצונים . . . . . תמו
בענין הסייגים ודקדוקים של תושבע״פ . . . . . תמז
בענין מלת מקום . . . . . תמח

ענין הנהגת התחתונים שמסורה למלכות — בחי׳ לבנה . . . . תמח
ענין המופתים ושרשם . . . . . תמח
ענין העמים שהיו נעלמים ונתגלו בדורות האחרונים . . . . . תמח
סוד הענין שהס״א יונק מן השערות . . . . . תמט
בענין חותם מצד הקדושה ומצד הקליפה . . . . . תמט
מספר החכמים בדור כפי החסדים המכוסים המתגלים . . . . . תנ
ניצוץ הקדוש הוא סוד החפץ . . . . . תנ
אשה הכשרה ואשת זנוזים — ג״ע וגהינם . . . . . תנ
בדרך עץ החיים יש ארחות עקלקלות ומשל גן המבוכה . . . . . תנא
סוד מ״ש רז״ל: עתידה ירושלים שתהיה מגעת עד דמשק . . . תנא
ענין הקאטאראטי״י כביכול בעינים העליונים . . . . . תנא
חלוקת חו״ל והמקדש על פי הספירות . . . . . תנב
הקב״ה גוזר וצדיק מבטלה נאמר על מי ששורש נשמתו מאצילות תנב

רפואה

בענין ימי הקריזי״י של החולה . . . . . תנג
סוד החולאים בכלל וסוד י׳ מיני דפיקין . . . . . תנג
סוד ד׳ מיני קדחות . . . . . תנד
ענין החו״ג כשמתגברים ורפואתם . . . . . תנה
ענין החולה שמתגברין בו מדותיו המגונות . . . . . תנה
זמן נתינת רפואות לחולה בבוקר דוקא . . . . . תנו
בענין הרפואות המריקות ומשלשלות וסודם . . . . . תנו
בענין הרפואה המקרית והפרטית ובענין רפואת השמן
לכל פצע וחבורה . . . . . תנח
עיקר מצבו של אדם מרוחו העומד בלב . . . . . תנט
בענין הד׳ לחות שבאדם . . . . . תנט
ביאור מאמר תיקו״ז בענין הדפק . . . . . תס
בעניני רפואה וכוונותיהם ע״פ רפאות תהיה לשרך וגו׳ . . . . . תסא
בענין הרפואות הניתנים תוך מינים שונים ובענין סוגי הקדחת תסב
רוח איש — עיקר הגורם של המחלה . . . . . תסב

טעם שיין ואתרוג רפואה אל הלב וענין רפואה של המפאטי״ה **תסג**
בענין הרפואות שמרפאים לפעמים אע״פ שאין בטבעם לרפאות . . . **תסד**
עיקר הרפואה תלוי ברפואת הרוח ולא הגוף . . . . . **תסד**
בענין הסמים המשלשלים והמקיאים איך תהיה פעולתם . . . **תסה**
כח הטבע שהטביע אלקים הוא המרפא את תחלואי הגוף . . . **תסו**
בענין מזון האדם איך נגמר באיצטומכא . . . . . **תסז**
כללים בעניני רפואה . . . . . **תסח**
בענין סיבת ורפואת השלשול והעצירות . . . . . **תסט**
בענין החום והליחות באדם ובענין סילוק המותרות . . . . . **תסט**
בסוד קנה וושט וקדימת הקנה לושט . . . . . **תע**
אריכות החולי או קיצורו כפי הליחה הגוברת . . . . . **תעא**
ענין מח לב כבד שמהם השכל החיות והכח . . . . . **תעא**
בענין חולי הקדחת . . . . . **תעב**
דברים המועילים אל חלקי הגוף . . . . . **תעב**
מותרות הג׳ מוחין — בעין אוזן חוטם . . . . . **תעב**
בענין חולי התינוקות והנערים . . . . . **תעג**
סוגי הקדחת ורפואתן סיבת החולאים הבאים מד׳ היסודות
ורפואתן הטבעית והרוחנית . . . . . **תעג**

פתח דבר

נודה לה׳ בכל לבב שזכינו ללקוט שושנים מפרדס החכמה של רבינו הגדול איש האלקים קדוש רבי משה דוד וואלי זצוק״ל מגדולי בית מדרשו של רבינו משה חיים לוצאטו זצוק״ל, הלא הם קטעים של דברי תורה שכתבם רבינו מפוזרים באלפי עמודים של חיבוריו על תנ״ך. הרבה מהליקוטים משמשים כ״כללים״ ומפתחות גדולים לפנימיות החכמה ודרכי ההנהגה, כמו שכתב בעצמו בהרבה מהם, ולדוגמא: ותבין רזין עלאין ומלין יקירין דחכמתא, דרוש וקבל שכר, כי זה כוונתי וזה מבטי לפתוח פתח אל המשכילים עכ״ל. וכתב עוד בסיום אחד הליקוטים, שכוונתו, ללמד ״שהשי״ת אפילו בעת הסתרת פנים לא זז מסדר את עמו ונחלתו בסדר נכון וישר כפי הוראת החכמה העליונה, ועוד תלמד מזה שלא להלעיג על שום מנהג בכלל ופרט של הקהלות הקדושות, כי הכל מסודר בטוב טעם ודעת מן המסדר העליון״.

הליקוטים לא נכתבו בצורה אחידה ואינם עולים בסגנון אחד, יש מהם על דרך דרוש, רמז, ומוסר, ויש ע״ד הסוד, ובתוכם גם דרושים שאמר בשבתות. גם עצם כתיבתם אינם בדרך אחידה, הרבה מהם נכתבו בכתיבה רהוטה ובצפיפות (שלא כדרכו בכתביו) בסוף עמוד — למלא הגליון, ובמקומות רבים כתבם בכתיבה נאה מסודרת. הקורא גם יבחין, שיש ליקוטים שהלשון ברור ומובן כל צרכה, ואחרים בקוצר לשון ולחכימא ברמיזא. חלק של הליקוטים נלקטו מתוך ביאורי הפסוקים על נ״ך, וציינו אותם בשלוש נקודות לפניהם, לדעת שהוא בעצם קטע מתוך אריכות דברים. רוב הליקוטים הם מתוך הכתבים של שנות תפ״ז־תצ״ה.

ליקוטים מכתבי רמד״ו כבר נמצאים בעצם כתב יד קדשו של הרמח״ל (כת״י ירושלים 8° 5217) והם ברובם מה שליקט הרמח״ל מתוך חיבורו הגדול של רמד״ו על ספר ישעיה (כת״י בריטיש מוזיאון ADD 27 161 מעמ׳ תקס״א והלאה). גם כאן יש שהם במקורם ליקוטים שנכתבו בין הפסוקים, ויש שהרמח״ל הוציא אותם מתוך ביאורי הפסוקים. בדרך כלל שינה קצת את הלשון עם תוספת ביאור. ליקוטים אלו לא היה ידוע עד היום מה ענינם, ונדפסו ע״י ר״ש לוריא בסוף ספר מגילת סתרים, ואח״כ באוצרות רמח״ל, חלקם ב״ליקוטים״ והשאר מפוזרים במקומות שונים בציון אות ז׳ על ידם. אמנם תה״ל כעת שזכינו לכת״י של חיבורו על ישעיה נוכחנו לדעת שליקוטים אלו הם מה שליקט הרמח״ל

"מאלופו ומיודעו" (כלשונו באגרות) הרמד"ו, וממנו למדים גודל חיבתו והערכתו לתורתו של רמד"ו. פירוש ספר ישעיה נכתב בשנת תצ"ד, וסמוך לו ממש עסק בהם הרמח"ל ללקט מהם כללי חכמה, כי הרי הרמח"ל עזב את איטליא בתחלת שנת תצ"ה. כדי שהלומד יוכל להשוות וללמוד מהמקור על הליקוט, העתקנו אותם לפי מקורם בכתבי רמד"ו וציינו בסופם את מקומם בספר אוצרות רמח"ל. ליקוטים אלו אשר אינם שייכים דוקא לנושא מסוים נדפסו ביחד בחלק א' (ראה תוכן הענינים).

כאמור הליקוטים מפוזרים הם על פני אלפי דפים ולא נכתבו לפי סדר מסוים, כדי לעזור להלומד למצוא דברי חפץ ולקנות אותם כסוגיא אחת, צרפנו את הליקוטים לפי איזה שהוא סדר, וחילקנו אותם לפי נושאים כלליים, אמנם אין לקבוע מזה דרך לימוד, ויש מהם שהם שייכים לפי מקורם וענינם לענין אחר. נושאים שלא היה אפשר לצרפם לקבוצה נדפסו לפי סדר זמן כתיבתם תחת השם "נושאים שונים". גם אלו שנקבצו יחד לנושא כללי נדפסו בדרך כלל לפי סדר כתיבתם. הכותרות אינם בכת"י רק הוספת המו"ל ליתן אחיזה ויד במה המדובר, ולא לתמצת ולסכם הנאמר בהם. חלקנו את הספר לשני חלקים:, כרך א' — נושאים, חלק ב' — סדר הזמנים וכוונות, יחודים, פי' שם ע"ב, ביאורי מאמחז"ל וזוהר.

כידוע היה רבינו רופא, וכתב ענינים הנוגעים לרפואה, העתקנו אותם בליקוטים אע"פ שיתכן שיש בהם דברים שאינם תואמים את הידע הרפואי של זמנינו, אמנם יש בהם יסודות גדולים הן ביראת שמים והן ביסודות החכמה. קצת ידיעות מתולדותיו של המחבר ומעמדו בבית מדרשו של הרמח"ל, נדפסו ב"פתח דבר" פירושו על התורה.

ברוך שמסר עולמו לשומרים — המוזיאון הבריטי בלונדון שאצלם מופקד רוב כתבי רבינו הרמד"ו (386-392) תודתינו אמורה להם על שנהגו טובת עין וטרחה רבה בצילום הכתבים ופתיחת הכריכה המקורית, שרק עי"ז התאפשרה הקריאה בסופי השורות שהיו תפוסים בכריכה. אפריון נמטיה ליד"נ היקר הרב המופלג בתוי"ש ר' שלום וילנסקי שליט"א על עזרתו והתמסרותו בהדפסת הספרים הקדושים של רמד"ו.

על הטוב יזכר ידי"נ היקר הרב הנעלה צמ"ס ר' משה מילשטיין שליט"א התומך בהוצאת הספרים, זכות המחבר הקדוש יגן עליו ועל משפחתו להתברך במיטב כל הברכות, ויקויים בו: עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר.

חלק א'

תורה
ישראל ואומות
האומות ודתיהן
האדם וד' יסודותיו
העולם ועניני הטבע
חיי האדם פטירתו וגלגולו
אלפא ביתות וצירופן
מלאכת הבירור
ענין המשיחין
בעניני חכה"א
בדרכי ההשגחה
יסורים
החטא ופגמו
כל השינויים מקרבת המאציל וריחוקו
טעמי המקרא וענין השיר
דוד המלך
מילה
צדקה
ליקוטים מקבילים לליקוטי הרמח"ל
נושאים שונים
רפואה

תורה

בענין קליפת עמלק וקליפת נוגה

"זאת רעתך כי מר כי נגע עד לבך" כבר אמרנו במקום אחר כי עמלק עולה מר, והוא סוד מר המות. וגם הוא סוד הקליפה שבאגוז המפרדת בין השבולים נרגן מפריד אלוף, ואין קליפה אחרת בגו מוחא קשה כמותה, לפיכך אין הכסא שלם עד שתפרד לגמרי, כי לא יתכן ייחודא דדרגין עד השמדה. והנה הפסוק הזה בלי ספק מדבר על זאת הקליפה שהיא רעה ומרה, ע"ד "רע ומר" שפירשתי לעיל, ועמלק עולה מר, והוא נוגע עד הלב. מה שאין כן בקליפה אחרת שסובבת ולא ממצעת — "עד לבך" ולא עד בכלל ח"ו, כי לא היה תקומה לשונאיהם של ישראל. והש"י הוא אמר ותהי צוה ותעמוד, כדי ליסר את ישראל על עזבם את תורתו בדעת שלמה, וייגעו אחר כך ללמדה בשממון ובתמהון לבב, כי כל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני, הוא עושר הדעת ועוני הדעת. והקליפה הזאת של עמלק היא הקליפה של חמור דחפייא על מוחא, והשכל אינו יכול להבין כי אם בעמל הרבה וקושי גדול המשבר אותה קליפה, לפיכך נקרא עמלק מלשון עמל. ובעלי תורה על ידי היגיעה והעמל שייגעו בתורה עד זעת אפם, אז מעט מעט זאת הקליפה העכורה הולכת ומתמעטת עד כלותה, ואין עוד קליפות אחרות המבדילות, ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך, וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך.

והנה בא וראה חסד עליון של המאציל ית', כי בראותו מראש מקדמי ארץ שעתידה זאת הקליפה של עמלק להתהוות מפני עונותיהם של ישראל, הקדים רפואה למכה וברא קליפת נוגה, והיא הרכה ודכה שסובבת את מוח האגוז, כדי שהקליפה הזאת של עמלק לא תגע בלב ח"ו — "מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים", וזאת הקליפה כד"ל היא סוד המות עצמה. והוא הטעם גם כן שצריכה חכמת האמת

להכניע זאת הקליפה בגלותא בתראה, כי היא סוד זבובי מות ויבאיש יביע שמן רוקח כמו שפירשתי במקום אחר, ואין צורך להאריך.

בענין קושי העיון והיגיעה בתורה
שנגרם ע"י קליפת עמלק ונתגברה ע"י הנוצרי

כבר ביארנו לעיל סוד קליפתו של עמלק הממצעת ומתמצעת, והיא המיגעת רבנן ותלמידיהון בקושי העיון, ונתגברה אותה קליפה אחרי ביאתו של נצר נתעב והשליכה אמת ארצה ועשתה והצליחה מפני שנאת חנם שהיה ביניהם שגרם הפירוד, ומאז התחיל צורך התלמוד וליבון ההלכה ופלפול התלמידים עד זעת אפם, ונתקיים מקרא שכתוב "במחשכים הושיבני כמתי עולם" וכאמרם ז"ל: זו תלמוד בבלי. וגם הוא סוד אמרם ז"ל: ת"ח אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב, כי אותה קליפה ממצעת ומבדלת בין בעלמא דנוקבא בין בעלמא דדכורא, כמו שפירשנו לעיל בענין "זאת רעתך כי מר כי נגע עד לבך". וזאת הקליפה אינה נכנעת כי אם במלחמת קושי העיון, וז"ס שהביאו ראיה מפסוק: ילכו מחיל אל חיל, שהוא לשון מלחמה. ודוק אמרם: אין להם, ולא בלשון עתיד ת"ו כי זו רעה חולה במשך הגלות בלבד, וגם למעלה בעוה"ר, עד שתמחה שמה וזכרה של אותה קליפה, ותם העמל בהתם זרעו של עמלק. והנה בין כך ובין כך נאה לדעת, כי זאת הקליפה בהיותה סוד יצה"ר היא מתרבה בגו מעוי דבר נש מגו מיכלא ומשתייא בלי ספק, אך בעוד שהאדם אוכל ושותה ונותן טרף וחוק לאותה קליפה, היא אינה מיגעתו כל כך ולא טורדתו מדרך השכל. וזהו הטעם שבאים ← ענינים יפים וסברות נאות בשכל אדם כשהוא יושב בסעודה בפתע פתאום. וגם ז"ס שיעקב אבינו לקח את הבכורה מידו של עשו בעוד שהיה אוכל ושותה, וכלא רזא חדא, והבן סוד זה כי הוא לענ"ד דבר נחמד, והש"י יראנו מתורתו נפלאות אכי"ר.

בענין רפואת התודה נגד היצה"ר

"ושבט לגו כסילים" דווקא, וכן "לגו חסר לב", וכן לנער משולח "כי תכנו בשבט לא ימות", והוא תיקון גדול להם, כי כל החיצונים אחיזתם באחוריים, וההכאה בשבט יבריחם וינער אותם כמנער הבגד מעפרו ועש

יאכלנו. וסוד המלקות מוסב אל הנזכר, והיא סגולה למי שידע להשתמש ממנה. כן מר הרפואה להלחם כנגד מר המות ומאן דאלים גבר. והוא סוד: זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם מיתה, כי התורה היא מר הרפואה כנגד מר המות, ואם האיש רובו טוב ומיעוטו רע, על ידי עסק התורה יכלה הרע וישאר הטוב ויחיה. ואם רובו רע ומיעוטו טוב, על ידי התורה נברר הטוב שבו וישאר הרע וימות, כמים המרים הבודקים. והוא סוד אמרם גם כן: כי עסק התורה תחלתו מר וסופו מתוק, כי תחלתו מר, מפני היצה"ר שגובר עדיין בהתחלת עסק התורה והיא מר לו. אבל בשקוד על דלתותיה יום יום, הולך ומתמעט עד שיכלה וימות לגמרי, כרפואות המרות שממיתות את התולעים בתוך גופו של אדם, וסופו מתוק, אם אכן הוא נימות, אם ברזל הוא מתפרץ, אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו. אך דע כי מה שאמרנו שאם האיש יהיה רובו רע עסק התורה ימיתנו, דוקא במי שעוסק בה שלא לשמה, כדואג האדומי שתורתו מן השפה ולחוץ, אבל אם יעסוק בה לשמה, אפילו יהיה רובו רע התורה צורפתו לחיים, כחה גדול כנגד הרע לכלא פשע ולהתם חטאת, אמרת ה' צרופה מגן הוא לכל החוסים בו.

הספרדים והאשכנזים — חכמה ותבונה
סיני ועוקר הרים

כבר ידוע שיש חכמה ותבונה באדום, כענין שנאמר "והאבדתי חכמה מאדום ותבונה מהר עשו" מכלל דאיכא. והנה דע כי ספרד הוא סוד החכמה, זהו הטעם שהספרדים עוסקים בחיבורי חכמה ויצליחו. והרמב"ם ז"ל שהיה ספרדי הצליח מאד מכל מה שהיו לפניו בחכמת התורה, ורבים כיוצא בו בספרי חכמה של כמה מינים, גם מאומות העולם, כי כן טבעם בהיותם מצד החכמה, ודיבורם בנחת ומתונים בכל עסקיהם, כי כן טבע הימין, סוד המים. אך בפלפול שהוא סוד התבונה אין להם יד ושם, ואם עוסקים בו לא יצליחו, כי הוא מן השמאל — סוד האשכנזים שהם מן הצפון, וכלם נמהרים אצים ונבהלים, טבע האש. ואין להם עסק בחכמה רק בתבונה הרבה מאד, ושם גבורת התורה ופלפולה, כי התבונה היא מנת כוסם, ואם הספרדי סיני האשכנזי עוקר הרים. והאיטלקי שהוא ממוזג בקו המכריע יש לו חלק בזה ובזה, אך ברפיון, כי הקליפה גוברת. מה שאין כן הירושלמי, כי בהיותו במזרח העולם ממש — הקו הממוזג, ולא יגאלוהו חשך וצלמות, זהו הטעם כי יש שם השקט ובטח ואוירה מחכים ואין חכמה כחכמתה.

טעם שהתורה והשגת הנביאים מבחינת עולם הבריאה

כל מה שהשיגו הנביאים היה בעולם הבריאה, כי באצילות נאמר "כי לא יראני האדם וחי". והנה ז"ס שאמר הכתוב "לא תוכל לראות את פני" כי האצילות בלבד פנים יחשב, וג' עולמות בי"ע אחוריים אל המאציל סוד הא"ס. והטעם, כי בעשר ספירות דאצילות הא"ס חד בהון, מה שאין כן בשאר העולמות, לפיכך נקרא פנים האצילות. ומ"ש אחר כך "כי לא יראני האדם וחי", "האדם" הוא סוד ג' עולמות בי"ע שהם שלשתם בצורת אדם אחד כידוע, ואינם רואים באור האצילות, כי יש פרגוד ומסך מבדיל. והבינה של האצילות היא עצמה הנעשית פרגוד ומסך בין האצילות אל הבריאה, ואור האצילות מתעבה ומצטייר בתוך מעיה, עד שיהיה ראוי לרדת אל העולמות התחתונים ויוכלו לקבלו, כי האור ההוא ערום מבלי לבוש, אם היו רואים אותו מיד מתים, ז"ס "כי לא יראני האדם וחי". ומרע"ה היה בסוד "האדם" הנזכר, כי הוא היה כללות ג' עולמות בי"ע, ותורתו תורת הבריאה.

חלקי התורה פרד"ס
כל אחד כדוגמת משולש

צורך חכמת הקבלה להנצל מפח יקוש הוא הגלות האחרון הכביד יותר מן הראשונים כי נגע עד הלב, יובן יפה במשל המשולש שתגביה מאיזה שטח שתרצה, כל עוד שתזדקפנה צלעותיו ותגביה למעלה ראשו, יהיה יותר חד, עד שאם תגביהם בכל מה שאפשר הראש יהיה חד הרבה מאד ונקב ועבר הא לך צורתו והנה לפי זה דע, כי ג' בחינות פשט רמז דרש הם ג' מיני משולש שאין ראשם חד כל כך לנקוב ולמחוץ ראש על ארץ רבה, כמו שהוא סוד הבחינה הרביעית והיא חכמת הקבלה שעולה על גביהם וכחה גדול מפני חידודה לפרוץ ולעשות לה דרך בעקבות משיחא. והוא סוד מה שכתוב "מנחל בדרך ישתה על כן ירים ראש" והבינהו כי הוא סוד נאה ולחכימייא ברמיזא.

סוד הענין שאסור לדבר תורה במקום הטינופת

סוד אמרם ז"ל: שאסור לדבר דברי תורה במקום הטינופת, כי דברי

תורה מאירים הרבה, כענין שנאמר "פתח דבריך יאיר" ובלשון רז"ל: פתח פיך ויאירו דבריך, ואם האדם ידבר דברי תורה במקום הטנופת, הנה הוא מאיר אל הקליפות, וכל זר לא יאכל קדש. ודוד המלך ע"ה כשהיה בתוך הקליפות היה נשמר מאד שלא לדבר בדברי תורה, שלא להאיר אל הקליפות ויתן חרב בידם להרגו. והוא סוד מ"ש "אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי" כי המקום מקבל אורה מדברי תורה שמאירים, ואם הוא מקום הקדש הקדושה ניתוספת ונגדל כחה, ואם הוא מקום הטינופת הקליפה מתאמצת, והוא כאילו מוציא זרע לבטלה ממש, ובפרט אם דברי תורה הם מן הקדושה העליונה שהיא חכמת הקבלה שסודה באצילות שהוא טוב גמור. ודוד המלך ע"ה שהיה מוכרח לחשות ממנה היה צערו גדול מאד, והוא סוד מ"ש "החשיתי מטוב וכאבי נעכר", וכל שכן המשיח שהוא מבחינה העליונה יותר ממנו, וצריך להתלבש בכל הקליפות כדי לברר מהם, גם הוא צריך לחשות מחכמתו העליונה אשר ניתנה לו במתנה, בעוד שהוא מתלבש בתוך הקליפות, ולכן הוא נבזה וחדל אישים, וצערו גדול מאד בזה, מלבד כל שאר הצרות רבות ורעות שהטענו הש"י כרחים. ובשכר שתיקתו בעת רעתו, יזכה שיזה גוים רבים עליו יקפצו מלכים פיהם, כי אלקי משפט ה' אשרי כל חוכי לו, והוא ית' יראנו מתורתו נפלאות ויזכנו להיות מן החוסים בצלו לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו.

סוד הבירור — ע"י שחושב בדברי תורה

סוד הבירור שהוא על ידי המחשבה, עליו נאמר "וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח", "וחשב" סוד ע"ק, "מחשבות" — או"א, ושלשתם סוד תלת רישין, והבירור נגמר על ידיהם מפני שהם תלת רישין דאינון חד וכלם סוד המחשבה. ומ"ש אחר כך "לבלתי ידח ממנו נדח" הוא סוד בידור הניצוצות הנדחות מחמת עונותיהם, והש"י מביא את הבירור לבלתי ידחו לגמרי כי הם משרשי הקדושה והכל חוזר אל מקורו, והוא סוד אמרו: לבלתי ידח "ממנו" — כי חלק ה' עמו, והנצוצות הנדחות של הקדושה הם ממש חלק ממנו.

ועניין הבירור איך הוא נעשה על ידי המחשבה, דע כי המברר כשהוא מחשב בדברי תורה, בכח מחשבתו ממשיך את אור החכמה ממקורה העליון, והיא בוקעת את הקליפה אשר המברר עומדת בתוכה, ויורדת

בעמקה ממש, ואז אותם הניצוצות של קדושה שהיו מעורבים בתוך הקליפה, מתעוררים לעלות כנגד אותו האור שיורד לשם, כי מצא מין את מינו וניעור, ומתערבים זה עם זה וחוזרים אל מקומם הרמתה. וכן בכל יום תמיד מתחדש הבירור בכח האור המתחדש, ובוקע מחדש, עד שיתום הבירור לגמרי. ואז הקדושה שטבחה טבחה וערכה שלחנה אוכלת מיגיע כפיה ולא תחסר כל בה, כי כבר נזרקה הקליפה שהיתה עוכרת את שלותה, ומעתה טובתה מתקיימת. והוא סוד אמרם ז"ל: אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליהם, וסוד המיתה הנזכר כאן הוא הסתלקות המחשבה מעניני העוה"ז לגמרי, כאילו היה עור ועינים יש, וחרש ואזנים לו, שהרי עם זה נמצא שהוא מת ממש מעניני העוה"ז, והנשמה כלה מתעלית אל השכל לצורך עיונו והסתכלותו בעניני החכמה, וכל שאר האברים חשוכים ממנה כאלו היו מתים ממש, נמצא שממית עצמו על דברי תורה. ואז התורה מתקיימת בו, כי בכח העיון החזק נשלם הבירור כתיקונו, ומתעכל כל הרע שבו, והטוב מתישב בהשקט ובטח עד עולם, ואפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו, והוא סוד גם כן אמרם ז"ל: כי כשם שנכנסים דברי תורה כך כנגדם יוצאים דברי ליצנות. וההפך ממש לעוזב אורת, כי אינו ממשיך את האור המברר והקליפה מתישבת ומתגברת, והוא סוד אמרם לעמת הנזכר: נגד שיוצאים דברי תורה כנגדם נכנסים דברי ליצנות.

והוא סוד גם כן מ"ש "על מה אבדה הארץ על עזבם את תורתי", שלא נאמר על מה "נאבדה" אלא על מה "אבדה", כלומר אבדה את הטוב שבה. ודבר זה שאלו לנביאים לחכמים וגו' עד שפירשה הקב"ה בעצמו — על עזבם את תורתי. וסודו, כי הקב"ה הוא סוד הז"א והוא סוד התורה עצמה, והוא סוד עלמא דאתי — השפע הבא תמיד ואינו פוסק ונכנס אורו בתוך הנוק' שהיא סוד "הארץ" לצורך הבירור הנזכר, כי הוא הזכר המברר, וכאשר עזבו ישראל את התורה שהוא סוד המשכת השפע והאור המברר, אז "אבדה הארץ" ונאבדה, כי במקום הטוב שהיתה מקבלת תמיד בעסק התורה, נכנס הרע ח"ו שהוא סוד דברי ליצנות, וכנגדם יצאו דברי תורה כי קצר המצע מהשתרע. והנה ז"ס שהיה מקונן הנביא בלשון הזה "איכה היתה לזונה קריה נאמנה", "לזונה" ממש, כי במקום השפע הטוב שהיתה מקבלת מז"א בעלה, נכנס הרע של הס"א וגירש את כל הטוב שבה עד שנאבדה לגמרי מפני שעזבו

בניה את התורה. והנה כך אינה יכולה להתחדש כי אם על ידי עסק התורה והוא תקנתה.

ולפי זה בא וראה בנפלאותיו ית', כי תכף אחר החרבן חשב מחשבות למהר את תיקונה וליסדה בבנין עדי עד, והתיקון הזה נעשה בה מתתא לעילא, כדרך הנטיעות שעולים וצומחים מלמטה למעלה עד שיהיו מגודלים כל צרכם. שהרי בתחלה הביא את התנאים והם נתעסקו לבנות נה"י שבה, ואחר כך האמוראים — תג"ת שבה, ולבסוף המקובלים שעוסקים לבנות את הראש שלה — וכשהיא נבנית בדרך הזה כל שיעור קומתה, אז מזדווגת עם ז"א בעלה בזיווגא דלא מתפרש לעלמין, "וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך".

העליה ממדריגה למדריגה הוא רק ע"י העיון בתורה ולא על ידי גירסא

... "אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו", וסוד אמרו "ולא יבין" הוא מפני שהעליה ממדרגה למדרגה אינו נשלם כי אם על ידי הבינה — להעמיק בתורת ה' ולהוציא דבר מתוך דבר, כי הבינה בכח גבורותיה מקימה ומעלה, בסוד "אני בינה לי גבורה". והוא סוד גם כן אמרם ז"ל: ובתורה אתה עמל, שלא אמרו אתה לומד, לפי שהעליה ממדרגה למדרגה תלויה בעמל העיון ולא בנועם הגירסא. והוא סוד גם כן "ששכר חמור גרם" שהוא כחמור בעמל התורה, ועם זה יגרם וישבר כל הקליפות ויפרוץ לו דרך לעלות אל הקדש פנימה ולחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו.

עיון וגרסא בתורה נגד ב' סוגי יצה"ר ואיך נשרף כח היצר מחום התורה

"אם רעב שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים כי גחלים אתה חתה על ראשו וה' ישלם לך" פשוטו מבואר, והרמז שרמזו בו רז"ל מכוון אל סודו ממש, שהרי הוא שטן הוא יצה"ר הוא מלאך המות, ור"ת א'ם ר'עב ש'נאך הוא ראש, סוד: ראש פתנים אכזר, שכל טומאת המחשבה תלויה בו. והוא תמיד רעב או צמא לתאוות העולם ולתענוגיו.

וענין ההפרש שיש בין הרעב והצמא, לפי שבדרך טבע יש כח באדם לסבול את הרעב יותר מן הצמא, כך רָעֵב נקרא היצה"ר סוד ג"ר דמסאבותא — כשהוא חומד בתאוות העולם ובתענוגיו, אבל אינו כל כך להוט ושוטף במרוצתו. ואז התיקון שלו הוא להאכילהו לחם, סוד לחמה של תורה, להעמיק בה בעיון נמרץ, ועם זה ירצץ את מוחו, ונכנסים דברי תורה ויוצאים כנגדם דברי ליצנות וחמדת התאות הכוזבות. ונקרא צמא כשקם בפתע פתאום והיה בלבו כאש בוער, ונלאה לכלכל ולא יוכל, כשם שהצמא לא יוכל לסבול את צמאו. ואז התיקון שלו הוא, שישקהו מים, סוד מימה של תורה, להגות בה בסוד הגירסא לבד, כמי ששותה מים לצמאו. והוא סוד מ"ש המשורר "גרסה נפשי לתאבה" כי כאשר תאבה נפשו בתענוגי היצר המסית ומדית מדרך טובה, אז גרסה נפשו — בגירסתה של תורה, ובכך ירוה את צמאו במימיה של תורה ולא יוכל להתגבר עליו.

ומ"ש אחר כך "כי גחלים אתה חתה על ראשו וה' ישלם לך" שהרי כבר ידוע כי ראש פתנים אכזר נשרש בתוך מלכותא קדישא, וממנו מקבל סוד הגבורות שהם ה"גחלים" הנזכר בענין, והוא סוד אמרם ז"ל: רישיה סומקא כוורדא. אבל כשהאדם יושב ובטל מדברי תורה, הרשע הזה נהנה מחום הגבורות ומתחמם כנגד אורם, ואינו נכוה מגחלתם. ונהפוך הוא כשהאדם יושב ועוסק בדברי תורה, הוי כאילו חתה את הגחלים על ראש הקליפה — שמרבה את חומם, ואז אינו נהנה מהם, אף כי הולך ונשרף בהם — שאז הגבורות מכלים אותו והקליפה מתמעטת והקדושה מתגברת. שהוא סוד אמרם ז"ל "וה' ישלימנו לך" — יעשה שלום לך, בעוד שאתה עושה עמו מלחמה.

ענין העיון והגרסא בסודות התורה

"אכול דבש הרבות לא טוב וחקר כבודם כבוד" כבר ביארנו למעלה סוד ה"דבש" שהם הגבורות הממותקות היוצאות מנועם הבינה. וגם הוא סוד הגירסא בסודות העליונים למלא כריסו מהם, שאינו טוב בעולם השפל, כי הכל אינו מתוקן כל צרכו, ונמצא דאיהו שקיל טיבותיה ושדי אחיזרי. אך בהיות העוה"ז עולם היגיעה והעמל כדי לעשות בירור הניצוצות האובדות והנדחות בעמקי הקליפות, מוטב להתעסק בעיון ממה שיתעסק בגירסא. וז"ס אמרו "וחקר כבודם כבוד", כי ה"חקר"

הנזכר בענין הוא סוד הבירור מ"כבודם" שהוא סוד המלכות של מלכין קדמאין, ועם זה ירבה כבוד העליון שהוא סוד מלכות בית דוד, כדי שתבנה ירושלים בחרבנה של צור, בסוד "מי ילד לי את אלה ואני שכולה וגלמודה" וגו', שהרי "מי" הוא סוד הבינה שילדה את "אלה" למלכות להחזיר את העטרה ליושנה.

ענין עסק התורה ובפרט סודותיה בזמן הגלות

... שלא יעזוב האדם בכל עת את עסק התורה ובפרט להבין בשום שכל בעמקי סודותיה, כי על ידי זה הוא מייחד דרגין עילאין של או"א, והוא סוד הזווג העליון של חו"ב שאינו נפסק לעלמין בין כשהיה בית המקדש בין כשהוא חרב. וז"ס אמרו "רעך ורע אביך אל תעזוב" בסוד "אכלו רעים" — לעילא. מה שאין כן בזווג התחתון של זו"ן שהיה נגמר על ידי קרבנות נסכים וסלחות, בסוד "שתו ושכרו דודים" דלתתא, וזה אי אפשר לעשותו בעוה"ר בעוד שבית המקדש חרב, והוא סוד אמרו "ובית אחיך אל תבא ביום אידך" כי אח הוא הזעיר, וביתו זו אשתו.

הגאולה בכח סודות העמוקים של התורה

... וזה סוד "חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו" ... לא על ידי פשטיה ורמזיה של תורה שהם סוד הכסף, אלא בסודותיה העמוקים שהם סוד הזהב. ולכן תראה כי בדורות האלו בעקבות משיחא נפתחו מעייני החכמה היקרה על ידי שרידים אשר ה' קורא להחיש הישועה בסוד הזהב. ומעט המה ונער יכתבם והם נבזים ונקלים, והגואל עצמו נבזה וחדל אישים יותר מכלם, כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם תבל, והגבורים נמסרים ביד חלשים, ברזא דכתיב: אם לא יסחבום צעירי הצאן, עד דברת די ינדעון חייא די שליט עלאה במלכות אנשא ולמן די יצבא יתננה ושפל אנשים יקים עלה.

בענין גלות אדום והשפע שעובר בתוכה ע"י העיון בתורה

ענין אמרם ז"ל: תחת אדום ולא תחת ישמעאל, לפי שטובה תוכחת

מגולה מאהבה מסותרת, וסוד תוכחת מגולה היא בגלות אדום שאחיזתו לצד שמאל. וז"ס גם כן אמרם ז"ל בזהר חדש, שבפסוק "והיו חייך תלואים לך מנגד" בו נרמזה הגאולה, לפי שהגאולה אחרונה תהיה מגלות אדום, ובגלות הזה החיים תלואים מנגד ממש, לפי שהוא סוד התוכחת מגולה, והשפע נעצר מן הגבורות הקשות, ונשאר בחוץ אל החצונים המתמצעים. ואעפ"כ בכח ההתבוננות הגדול והעיון החזק הערלה משתברת, ועובר בצמצום, ואותו המיעוט הוא יקר מפז ומכתם, כי הוא אש העולה והשגתו עצומה. וכל שכן כשיהיה נתקן לגמרי — "ונוגה כאור תהיה". ונרמז סודו אל המברר במ"ש "אביאך אל בית אמי תלמדני אשקך מיין הרקח מעסיס רמוני", כי בית אמו זהו צד שמאל ממש ששרשו מן הבינה, ושם סוד יין הרקח ועסיס הרמון ששניהם אל השמאל, והבן.

ענין פשוטן ונסתרות של התורה

"אדם ובהמה תושיע ה'", ולכן בתורה פשוטן של דברים לנפש הבהמית, ולסוד הבהמה ממש שהם עמי הארץ ואומות העולם, שגם הם יתוקנו על ידי התורה. וברזא דא אמור רבנן: הני טעמי לחיוון ולבעירין. והנסתר הוא המועט אל השרידים אשר ה' קורא, והנגלה הוא הרוב. כענין המשל שהביא בעל חובת הלבבות — שבר ולחם ומזון אל האדם, הוא המועט שמכניסים בתוך הבית, ותבן ומספוא לתת אל הבהמות הוא המרובה, והוא מכוון אל סודו ממש, ואין צורך להאריך כי לחכימייא ברמיזא.

מלחמת היצר
והכנעתו ע"י התורה בגרסא ועיון

"הלא צבא לאנוש עלי ארץ וכימי שכיר ימיו" זוהי מלחמת היצר שלוחם במחשבה בדבור ובמעשה, כי בשלשתם אוחז הרע של היצר ולוחם במלחמה עצומה. והזובח יצרו ומתודה עליו, זה המכניעו ועושה כנגד רצון היצר, ומודה לפניו.ית' שמה שהיה מסיתו היצר היה לרע לו, זהו נקרא הזובח את היצר ממש, שמסיר את הרע ממנו ומכניעו ומכריעו לצד הטוב. וזה נקרא מכבד את יוצרו, במה שמגביר את הטוב כנגד

הרע, ואין טוב אלא הקב"ה ואין רע אלא מס"א. והיצר לוחם בג' מיני כלי זיין: של אש — וכנגדם ילחם עם מימי התורה שמכבין את האש. של חתוך ארמ"י ד"א תאלי"ו, ושל חידוד ארמ"י דא פונט"ה — וכנגדם התורה גם כן מגן וצנה, אלא שהגירסא כנגד הראשונים והעיון כנגד האחרונים. וגם תשובה ומע"ט שהם כתריס בפני הפורענות.

תיקון הנעשה ע"י עיון ההלכה

"מי ילד לי את אלה" זהו השרש שהוליד את הענפים ותיקנם, "מי" רזא דבינה שהוא השרש, והוליד לי את "אלה" שהם הו"ק — סוד הענפים. וכל זה דווקא על ידי יגיעה ועמל, כי אדם לעמל יולד, "מבית ומחוץ תצפנו" כבריאה חדשה ממש. "מבית" — על ידי המשכת האור הפנימי מתוך העיון, "ומחוץ" — על ידי הגרסא באור המקיף. וזה התיקון על ידי ההמשכה הנזכר נעשה עד לסוף העשיה, וז"ס "הן אני נשארתי לבדי ואלה איפה הם", "איפה" עולה צ"ו כמנין א"ל אדנ"י שהוא שם העשיה. ואלה האורות הגיעו עד תכליתו בכח ההמשכה הנזכר. וז"ס אמרו "ואלה איפה הם" עד המקום שמגעת בו ידו של עשו, בסוד מי איפ"ה הוא הצד ציד, וקדמו לשם יעקב אחיו. ועכ"פ גם הרשע בצידו הוא עושה את רצון בוראו, כי הוא מכבד את אביו. וזהו ענין: לצוד ציד להבי"א — ל'עשות ה"ישר ב'עיני ה' א'לקינו, כי הוא מחזיק כביכול את הגבורה שלמעלה בחרבו, שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו. ואם הוא רוצה להתגבר על אחיו, הרי העיון המשברו ומתיש את כחו, כי כחו גדול להכניע כל החצונים המקטרגים והעבדים המתפרצים. וסימנך: ה'קיצה ל'פקוד כל ה'גוים שהוא ר"ת הלכה. ועל ידי העיון עצמו, חוזרים לבסוף אל הקדושה, ויודו לה' ויראו אותו כל אפסי ארץ. כענין שנרמז "הריעו לה' כל הארץ" שהוא ר"ת הלכ"ה, והיא הכל"ה הכלולה, כי בהיותה מקושטת כל צרכה בגמר תיקונה, הרי תתן נעים שיוצא לקראתה לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה, י'שמחו ה'שמים ו'תגל ה'ארץ ויאמרו בגוים ה' מלך.

בעוד שעומד תוך החיצונים
יעסוק רק בעיון התורה ולא בגירסא או יחודים

... "כי לא תחפרץ זבח ואתנה עולה לא תרצה", כי הזבח הוא רמז אל

הגירסא והדיבור, כענין שנאמר: ונשלמה פרים שפתינו, ואדרבא אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי. עולה לא תרצה, זה סוד המחשבה בענין הכוונות והייחודים, שהרי הכתוב אומר: השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה, והיא אזהרה שלא להתעסק בעסק הכוונות והייחודים במקום הקליפות, כשם שאין להרהר בדברי תורה במקום הטינופת. ואם כן מהו המבוקש לפי המקום והזמן, זה סוד אמרו בסמוך: זבחי אלקים רוח נשברה, כלומר הזבחים שהם רצויים עכשיו לאלקים שהיא סוד הבינה, הם ההמשכות מבחינת הגבורות שלה על ידי העיון, כדי לשבר את הרוח הטמא. ואז: לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה, כי זהו תיקון הקליפה ממש — לנפצה ולשברה כדי לברר את הטוב שבה, ונשאר גם הוא לאלקינו — שלא יתבזה ולא ידחה, בהיותו מתוקן על ידי השבירה, וזה סוד: לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה.

ענין השמירה שסביב לחכמה הנסתרת

ענין "ארץ החוילה אשר שם הזהב" כי ה"כסף" הוא הרמז, וה"זהב" הוא הסוד, ולכן כתיב "אין הכסף נחשב בימי שלמה למאומה" כי היו עוסקים בההיא חכמתא עילאה ויקירא שהיא חכמת הנסתרות. וכבר ידוע שהדבר החביב הוא נשמר יותר, ולכן בחכמת הנסתרות יש טרח גדול להשיג ולהבין, כי יש שם ההוא חיויא שעומד על הפתח ושומר אותה, בסוד "לפתח חטאת רובץ". וז"ס "ארץ החוילה" כשתי מלות: החוי—לה, כלומר שעומד שם ההוא חויא ושומר אותה, והטעם, מפני שיש "שם הזהב", ורזא דמלה "כי מצפון זהב יאתה" והוא השמאל אשר בו אחיזת החצונים. והכל לתכלית טוב, כדי שאותו הזהב החביב יהיה שמור וגנוז ולא תגע בו יד שאינה ראויה. וז"ס: אילה שרחמה צר וחביבה על בעלה כל שעה ושעה כשעה ראשונה, וד"ל.

ענין הספרים שנכתבו ע"פ הקדמות של חכמת האמת

דע כי אותם הבורחים מחכמת האמת, הם מואסים באור הבהיר המאיר את העינים לראות טוב. שהרי יש כמה ספרים בספרי הקדש, שכל דבריהם אמת, אבל אינם מאירים את דבריהם ואינם מבארים היטב, מפני שלא היה להם ההקדמות של זאת החכמה, כמו המורה חובת הלבבות

וספר הכוזרי והעיקרים, ולכן נשקו בר כל ברי לבב, קרוב ה׳ לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת.

הטעם שנבחרו עוללים ויונקים להשלים תיקון העולם

... ואמנם התיקון הגדול הזה רצה הש״י להשלימו על ידי עוללים ויונקים ממש, שהם הצדיקים המתקנים, והם ממש עוללים בשנים, ואעפ״כ יונקים מן החלב של החכמה העליונה שהיא חכמת הנסתרות, וז״ס ״מפי עוללים ויונקים יסדת עוז״. והטעם שנבחרו אלו העוללים ויונקים, ולא זולתם מתלמידי חכמים קשישין כמו שהיה מן הראוי, הטעם הוא ״להשבית אויב ומתנקם״ דאיהו ס״מ חייבא איש צר ו״אויב ומתנקם״ ודאי, שר״ל וינדיקאטיו״ו לפי טבעו כמ״ש במקום אחר, וחרפה היא לו לס״מ שיהיה מתנקם כנגד עוללים ויונקים. שאם היו ת״ח קשישין עוסקין בזאת החכמה לא היה התיקון מספיק לסתום פיו של האויב המקטרג, ולעורר את הרחמים, ולהצמיח את הגאולה, שהרי אלו דרכם בכך, וההתעוררות התחתון שלהם אינו מאמץ כחם של העליונים כל כך, כמו שמאמץ ההתעוררות התחתון של עוללים ויונקים שאין דרכם בכך ואעפ״כ בוחרים בחכמת הנסתרות ובדרכי הקדושה כנגד הטבע והיצה״ר המתגבר בימי הבחרות, וזהו פלא גדול. ועל זה נאמר ״כי יפלא בעיני העם הזה גם בעיני יפלא נאם ה׳״ כי הוא דבר פלא הרבה מאד שיתעוררו עוללים ויונקים להשלים תיקון העולם. ועל כן נבחרו מהם להיות משיחין, ונביאים, ולוחמים כנגד החצונים, ברזא דכתיב ״אם לא יסחבום צעירי הצאן״. ועל דבר גדול כזה אמר הנביא ״לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו כי בראותו ילדיו״ — ״ילדיו״ ממש, ״מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי״ — שעושים קידוש ה׳ בבחירתם הנכונה, ומוסרים את עצמם על קידוש השם, ועל ידי זה נותנים כח אל הקדושה להתגבר ולהתפשט בעולם, ות״ס ״והקדישו את קדוש יעקב ואת אלקי ישראל יעריצו״.

טעם אמרם ז״ל: הפוך בה והפוך בה וכו׳

״תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב״ א״ת ״מורשה״ אלא

"מאורסה" כמו שאמרו רז"ל, ולכן צריך להתנהג עמה כאיש עם אשתו ממש — לעיין בה ולחזור ולעיין בה כדי להבין את הדברים על בורים, כענין אמרם ז"ל: כל הבועל ושונה הויין ליה בנים זכרים. וכן צריך לעשות בזאת האשה הקדושה, שאם יעיין בה כלאחר יד פעם אחת בלבד ולא ישנה, לא יבין כי אם בשטחיות ולא ירד לעומקן של דברים, כמו הבנות נקבות למי שבועל ואינו שונה. וזה הטעם לענין אמרם ז"ל: הפוך בה והפוך בה דכלא בה, כפל ההפיכה, שהוא מכון אל הבועל ושונה, וכן מעלה גרה סימן טהרה, ודי למבין.

ענין לימוד העיון בלילה

כשאדם לומד איזה דבר בלילה בעיון, זוכרו ביום, ונשאר בו יותר ממי שהוא לומד ביום. והטעם הוא, כי נשמתו נדבקת ממש במקורו של אותו דבר. ולכן צריך האדם להזהר מאד בהרהורי הלילה קודם שיישן, כי הנשמה נדבקת במקורו של אותו ההרהור בלי ספק, אם טוב ואם רע, והמשכיל יבין לשמור ולעשות.

השירים של התורה
שלימים בכל כללי השיר

כבר כתבנו במקום אחר ענין השירים שלנו, בין המזמורים בין כל השאר הכתובים בכ"ד ספרים הקדושים, שודאי יש בהם כל שלמיות השיר, בין בחרוזה בין במדה במשקל ובמשורה בלי ספק, כי מה שיוצא ממקור הקדושה צריך שיהיה שלם מכל צד, ושם פירשנו והצבנו ציונים על הכל, חוץ מדרך המדה של היונים והלאטינ"י, שמדדו את השירים שלהם ברגלים או קצרים או ארוכים במספר של כ"ך וכך סילאב"י לכל אחד, כידוע למי שנתעסק בחכמת השיר שלהם. ואין ספק שצריך שתהיה גם זאת המדה בשירים שלנו, אף כי הדין נותן שזאת המדה היא העיקרית, והם לקחוה משלנו, ולמדוה מחכמינו הקדמונים, ועשו דוגמתה בשירים שלהם. ואמנם כבר ידוע שכל מדה היא מג' פרקין, וכך הרגל הוא מג' פרקין, כמו שקראוהו משוררי היונים והלאטינ"י. אלא שיש להם גם רגל השיר משני פרקים בלבד, או מִפרק אחד שהיא הציסור"ה שלהם, והפרקין הם הסילאב"י כידוע. אבל לפי דרכנו שידענו

האמת שכל מדה — מג׳ פרקין, לפיכך צריך לומר שזוהי מדת השיר בכל השירים שלנו, לחבר אותו מכ״ך וכך פרקין כמו שרוצין והם הסילאב״י, ובתחלה היתה הכונה לחלק אותו למדות שהם מג׳ פרקין לכל אחד, ולעשות שיר של כ״ך וכך מדות שלמות, או של כ״ך וכך מדות ופרק אחד או ב׳ פרקין כמו שרוצין. ואותה המדה או אותו הפרק שיהיה מלעיל נקרא קצר, ואותו שיהיה מלרע נקרא ארוך. והרי לפניך תארו במזמור א׳ ודי למבין והרי שהשיר שלנו אינו חסר כלום מכל השלמיות, והשאר כתבנום במקום אחר, איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת, מגיד דבריו ליעקב וגו׳ לא עשה כן לכל גוי וגו׳ הללויה.

ענין הסייגים שהם שומרים לפרי

דע כי הש״י עשה את הקליפות שומר לפרי, בעוד שרוח הטומאה מתפשט בכל הארץ, כדי שלא יפגע בו ערום מבלי לבוש ויגרע מקדושתו ח״ו. זה סוד: ועשו סייג לתורה. ורמזו הש״י בנתינת התורה כשצוה להגביל את ההר ״השמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו״. ולעתיד לבא כאשר תם הבירור ואת רוח הטמאה יעבור מן הארץ, אז אין עוד צורך לקליפה, והפרי יהיה כלו טוב בלא קליפה ובלא שומר כלל ועיקר, כי אין עוד אורב ואויב וממי ישמר. וכתנות עור ישובו לכתנות אור כאשר בראשונה, מן הטעם הזה עצמו, כי כאשר חטא אדה״ר וגרם קלקול לכל העולמות, והמציא את רוחות הטמאה בעולם אשר לא היו בראשונה, היה מתירא ממעשה ידיו ממש, ז״ס ״וארא כי עירום אנכי ואחבא״ כי בניו היו רודפיו, עד שחמל עליו הש״י והלבישו כתנות עור והסתירו מפניהם ונמלט.

והנה כשם שחטאו של אדה״ר היה בעץ הדעת טוב ורע, כך לבושו ממש היה מבחינת טוב ורע, ז״ס ״עור״ רע אותיות הקצה, והו׳ הוא הטוב שבתוכו. וכאשר עור הוא בלי ו׳ נשאר רע גמור, והוא סוד ״ויהי עור רע״. וסוד העור הזה היא קליפת נוגה לבושא דטופרא שעתידה לחזור אל כתנות אור, כדכתיב ״ונוגה כאור תהיה״, ״כאור״ ולא ״אור״ גמור, כי אין יצה״ר מתבער מן העולם מכל וכל, כמו שהארכנו לעיל, כי מיעוטו יפה אע״פ שרובו רע — יתמו חטאים ולא חוטאים. והוא סוד מ״ש ״ושעשע יונק על חור פתן״ כי מה שגורם עתה כל עצב ודאגה

בעולם, ימצא בו לעתיד כל שעשוע וכל שמחה, אפילו לגמולי מחלב ועתיקי משדיים, כי ישאר ה"נפת" בלבד של שפתי זרה, שהם אותיות "פתן", ואחריתה מרה כלענה, שהיא סוד מר המות לנצח יבולע ויתבונן על מקומו ואיננו.

בענין הסייגים והגדרים שעשו רז"ל

... והמלכות נקראת "משמרת" לפי שהיא המדרגה התחתונה מכל שאר המדרגות ושומרת את כלן, וגם היא צריכה שמירה גדולה מן החצונים שלא יינקו ממנה ולא יתחזקו בה יותר מדי, וזה נעשה בסיוע התחתונים על ידי הסייגים והגדרים שעושים אל התורה. וז"ס אמרם ז"ל: ושמרתם את משמרתי — עשו משמרת למשמרת, שר"ל משמרת אל השכינה שנקראת משמרת ברזא דאמרן, על ידי הסייגים והגדרות הנזכרים. ואם היא צריכה לאלו הסייגים כשהיא בבית מנוחתה ובמקום קדושתה, כל שכן שהיא צריכה להם בהיותה גולה וסורה בארץ נכריה, וזהו הטעם לכמה סייגים שעשו רז"ל בזמן הגלות. משל למה הדבר דומה, לשדה מלא פירות שעומד במקום גנבים, שצריך לעשות לו סייגים הרבה, והלואי שיספיק בכך לשמור אותו מן הגנבים שלא יפרצו בו לאכול מפירותיו.

הסייגים שנעשו ע"י חכמי התורה ועניגם לע"ל

ענין הסייגים והגדרות שנעשו לתורה מחכמיה בכל דור ודור, הטעם היה מפני לב האבן והיצה"ר הגובר, כדי שלא יעברו הדורות באיסור תורה ממש. אבל בזמן הגאולה, שיוסר לב האבן ויורחק הצפוני, לא יצטרכו עוד סייגים כלל ועיקר. ותהיה רוחה גדולה לישראל, שלא יזהרו עוד כי אם לשמור את התורה כפשוטה, דברים כהויתן בלי שום משמרת למשמרת להרחיק איסור, כי הלב זך וישר ולא יחטא. וזהו ענין מ"ש הנביא "הנה ימים באים נאם ה' וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה לא כברית אשר כרתי את אבותם ביום החזיקי בידם להוציאם מארץ מצרים" וגו', שנראה ח"ו שתהיה תורה חדשה. אלא שהוא מובן יפה במה שפירשנו, כי החידוש יהיה להסיר מהם כל

הסייגים שנצרכו בתחלה מיום הוציאם מארץ מצרים, לפי שהיו עם הרע במתג ורסן עדיו לבלום, אבל לעתיד שיחזור כל הרע לטוב, והתורה תהיה כתובה וחתומה בלבם של ישראל לכל אחד כפי מדרגתו, שלא יהיה שום מונע מצדם, אז לא יצטרכו עוד הסייגים. וזהו מה שכתוב "כי זאת הברית אשר אכרות את בית ישראל וגו' נתתי את תורתי בקרבם ועל לבם אכתבנה" וגו'. וזהו הטעם גם כן שאמר אחר כך "ולא ילמד עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ה' כי כלם ידעו אותי וגו' כי אסלח לעונם ולחטאתם לא אזכור עוד" הרי ידיעה וסליחה, בזמן שיכלה הרע מן העולם, וכלם יעשו מאהבה ולא מיראה, ולא יהיה עוד צורך אל הסייגים למען תהיה יראתו על פניהם לבלתי יחטאו. והסוד הוא, כי הסייגים הם הקליפות שומר לפרי. אבל באותו הזמן שהפרי יהיה מבושל כל צרכו הקליפות תזרקנה, והפרי יאכל, יאכלו ענוים וישבעו יהללו את ה' דורשיו יחי לבבכם לעד, ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים ה' מלך.

בענין ריבוי הספרים שנתחברו בזמן הגלות

... ומ"ש "לא רעב ללחם ולא צמא למים" הוא, שהרי בזמן הגלות והסיתום, אין שום רעב וצמא ממימה ולחמה של תורה, כי אדרבא לא נתחברו ספרים כל כך ארוכים ורבים, כמו בזמן הגלות, שרבו הדרשנים בהם ועשו ספרים הרבה אין קץ. אלא שיש בהם פטומי מלין הרבה מאד, וה"אמת" שהוא הנקרא ממש "דבר ה'" הנה היא מעט מזער בכל ספר וספר. וזהו הטעם שישראל שהם זרע "אמת" אינם מוצאים קורת רוח ברוב הספרים שכתבו המחברים שלהם לפי סברתם, ורבו המחלקות, ותהי האמת נעדרת בהם, מפני הקליפה הסותמת שלא הניחה לעבור אורות האמת בעת שליטתה. וזהו שגורם "לא רעב ללחם ולא צמא למים" כמ"ש, אלא רעב וצמא "לשמוע את דברי ה'" שהוא סוד האמת ממש. והוא גם כן נבואה ורוח הקדש, וכלא רזא חדא, שהרי כשפתח האמת פתוח אז באים בריות כל מיני השגה של נבואה ורוח הקדש. כמו שהיה בימיו של רשב"י, ולכן קרא לחבריו "זכאי קשוט" לפי שזכו אל האמת הברורה. אבל כשפתחה נעול וסתום, אין חזון נפרץ, אין עוד נביא ולא אתנו יודע עד מה. ודבר זה גורם טלטול לכל הניצוצות הקדושות שהם מזרע אמת, לילך אחריה לבקש אותה בכל מקום, לפי שאין להם

נחת רוח בכל הדירושים ובכל הפירושים שנעשים לאלפים ולרבבות, והאמת אין אתם. וכבר ידוע מ"ש החכם הרומז לזה "טוב מעט בצדקה מרוב תבואות בלא משפט". וזהו הטעם שדבר הכתוב בהושע "אחרי ה' ילכו כאריה ישאג" שמשמע "אחרי האמת" כמ"ש, כי לתאוה יבקש נפרד. והוא מכוון לענין מ"ש הנביא כאן בסמוך "ונעו מים עד ים ומצפון ועד מזרח לבקש את דבר ה' ולא ימצאו".

ענין מה שחז"ל מדקדקין כל כך בדיני התורה

ענין מה שרז"ל מדקדקים כל כך בדיני התורה והמדות, עד שהאפיקורסים ואומות העולם צוחקים עליהם. אדרבא זהו שמורה על גודל חכמתם וחסידותם, שהרי כשם שמדקדקים הרבה בעניני הידיעה מפני חכמתם, כך היו צריכים לדקדק הרבה וכל שכן וק"ו בעניני העבודה שהאדם נוצר בעבורה, והיה גנאי להם אם היו מדקדקים בעניני הידיעה לצורך עצמם, ולא בעניני העבודה לצורך בוראם כי זה כל האדם. ואומות העולם אינם מדקדקים לא בעניני הידיעה ולא בעניני העבודה, כי טח מראות עיניהם מהשכיל לבותם.

העיון והחידוש בלימודו מועיל לזכרון

בענין הדברים המועילים אל הזכירה, כבר אמרנו במקום אחר שהוא טוב לכוין אל הוי"ה ואהי"ה במילוי יודין משולבים זה בזה שעולים כמנין זכו"ר. גם יאמר הפסוק "זכור דבר לעבדך" ג' פעמים, כנגד הג' מוחין חב"ד. ויותר מן הכל יועיל לעיין הרבה באיזה ענין, לחדש בו דבר, שהרי על ידי זה הוא מושך אור מן הקדושה שבוקע את הקליפה ומוציא את הבלוע ממנה, שכל השכחה תלויה בזה ודאי, בסוד: ראשון ראשון פי תהום בולעו, והאור החדש מוציא את הישן עמו, כדרך כל הבירורים, וז"ס "ותעלומה יוציא אור".

בענין חכמת התורה וחכמות החיצוניות של ימים הקדמונים וימים אלו

בענין החכמות של הימים האלו, מהו ההפרש שיש ביניהם לבין

החכמות של הימים הקדמונים. דע שהחכמות של הימים הקדמונים היו רובם אמת, מפני שעדיין האמת היתה שולטת בעולם, והחכמות החצוניות היו יונקות ממנה, ומכוונות אל האמת לפי דרכם ברוב הדברים השייכים לאותן החכמות לפי מדרגתן. והחכמות של הימים האלו הם רובן שקר, לפי שאין שליטת האמת בעולם. וכבר ידוע אמרם ז"ל: אבדה עצה מבנים — נסרחה חכמתן של אומות העולם. וגם בישראל בעוה"ר נשתכחה מהם החכמה האמיתית, ורוב החכמים מפרשים את התורה בפירושים אשר בודים מלבם, שהם רחוקים לגמרי מן האמת, ומואסים בפירושי רבותינו הקדמונים שהם הפירושים האמיתיים לפי הכלל הנזכר, ואלו אינם מכירים את אמיתותם, ולכן מואסים בהם. ודומים בזה לחזירים, שאם תתן לפניהם כלי מלא דבש מצד אחד, וכלי אחר מלא טיט הנרוק ושאר דברים המטונפים מצד אחר, יבעטו בכלי הדבש וישפכו אותו, וירחקו ממנו כדבר הנמאס, וישתקעו לגמרי בכלי הטינופת, וישתעשעו בו כדבר החשוב והיקר. וכאילו היו דומים גם כן לעובדי האדמה השוטים, שיהיו זורקים את הבר ונותנים את התבן באוצר.

והנה כמקרה התורה האמיתית, קרה גם כן לשאר החכמות שהיו יונקות מאמיתות התורה בימים הקדמונים. ולכן תדע נאמנה שחכמת הרפואה שחידשו חכמי הרופאים בימים האלו, רובה שקר וכזב ואין לה על מה שיסמוך. ורפואות הקימיק"ה שנתחדשו על ידיהם מזיקות, ואינם מועילות אלא לפעמים במקרה ולא בעצם. והוא להפך מרפואות הקדמונים איפוקראט"י גאלינ"ו ואויצינ"ה, שהם מועילות בעצם ומזיקות במקרה, כי חכמת הרפואה שלהם היא האמיתית והקדמותיה יש להן על מה שיסמוכו, כי יסודתן בתורת אמת.

ואם תאמר, שהחכמה צריכה להשתוות אל מקבליה, והרפואה הקדמונית היתה טובה אל הקדמונים, אך אל החדשים צריכה רפואה חדשה שתשתוה למזגם ולתכונתם. דע שזהו דרך עקשות, כי האמת לא ישתנה לעולם בכל הדורות, ולכן אין להחליף את הרפואות בשום פנים ממה שלימדונו קדמונינו. אלא שיפול איזה שינוי בכמות הרפואה בלבד ולא באיכות שלה, וזהו לפי שנתחלש טבעם ומזגם של בני אדם, ואינם יכולים לסבול את הריבוי של ימים ראשונים. וכן בתורה יבחרו במועט בדברי רבותינו שהם האמת, ולא יהיו נשענים אל בינתם לחדש משכלם

או לסמוך על דברי זולתם שאינם מסכימים לדברי רבותינו הקדמונים, וכל שכן שחולקים עליהם ח״ו כדי להתפאר על ריבוי החכמה שלהם, כי טוב המועט האמיתי מן הריבוי הכוזב, והחכם עיניו בראשו והאמת יורה דרכו, שמענה ואתה דע לך.

בענין ידיעת התורה ועיונה

בענין מ״ש ״אל תיגע להעשיר מבינתך חדל״ אזהרה לת״ת שלא ייגע להעשיר להיות עתיר נכסין עתיר פומבי, ללמוד חכמה הרבה ולעזוב את הבינה שהיא להבין דבר מתוך דבר. שאם יעשה כך, החכמה שלו אינה מתקיימת, לפי שכוננויות החכמה תלוי מן הבינה על ידי הגבורות שלה, שמהם הכוננויות לכל דבר, כענין שנאמר ״כונן שמים בתבונה״. וזש״ה ״כי עשה יעשה לו כנפים כנשר יעוף השמים״. ואם כן המדה הנכונה וההנהגה הראויה לכל ת״ח היא, שיעסוק בכל יום בין בענין החכמה — ללמוד איזה דבר ואיזה חלק ממנה, בין בענין הבינה — להבין דבר מתוך דבר ולחדש מדעתו במה שלמד. וז״ס ״הבן בחכמה וחכם בבינה״ — לקיים עליו ההוא זיווגא עילאה דלא פסיק, וד״ל.

כפי דבקותו של אדם — כך מושך אליו

ענין מ״ש ״כי פועל אדם ישלם לו״ דע כי כשם שאדם מושך עליו כך מושכין לו בין בכלל בין בפרט. כיצד, אם ידבק בעניני הקדושה ונמשך אחריהם, כך מושכין לו מלמעלה, ואם מקדש את עצמו מעט מקדשין אותו הרבה. וכן להפך אם נמשך אחרי עניני הטמאה — זה בכלל; ובפרט, אם יעסוק דרך משל בפשט, מושכין לו מפשוטן של דברים — מגולות תחתיות, וכן בכל ד׳ חלקי הפרד״ס, וכל שכן בסוד — מושכין לו מגולות עליות, ועולה האדם ודאי כפי מה שרוצה לעלות. ועוד לו המשכה פרטית מן הפרטית בין בתלמוד בין במעשה, שבא לו סיוע מנשמותיהן של צדיקים ושל חכמים, ואם הוא מעיין בספר פלוני יבא לו סיוע להבין ולהשכיל מנשמתו של פלוני שחיבר אותו. וכל שכן אם הוא יכוין בכך בעת לימודו, ואפילו במאמר אחד בלבד יבא לו סיוע להבינו מבעל המאמר עצמו, [ע״י] עיבור הנשמות, שהוא דבר גדול שנעשה תמיד בכל רגע אם טוב ואם רע כפי מעשיו של אדם, שמתעברים בו

נשמותיהם של צדיקים אם יבא לעשות טוב, וז״ס: שמסייעין אותו למי שבא ליטהר, ומתעברים בו נשמותיהם של רשעים כשבא לעשות רע, כי מצא מין את מינו וניעור, וימצא מנוח בדומה לו. והעיבור נעשה בין בנשמה על ידי המחשבה, בין ברוח על ידי הדיבור, בין בנפש על ידי המעשה. ולכן המשכיל יזהר מאד בג׳ אלו, לשמור אותם מתוקנים כראוי, כדי שיזכה לעיבורים מצד הטוב, כי פועל אדם ישלם לו וכארח איש ימציאנו. אם האדם מושך מצד החכמה כך מושכין לו, והוא לידע את הדברים [שנעלמו] ממנו. ואם מושך מצד הבינה כך מושכין לו, והוא להבין דברים אחרים [מתוך] הדברים שעמד עליהם על ידי חכמתו. עוד, כשם שאדם מושך עליו כך מושכין — אם בכח אם ברפיון, אם בכח — יגיע לעומקן של דברים, ואם ברפיון — לא [יזכה] אלא לשטחיותן בלבד. וז״ס אמרם ז״ל: אין דברי תורה מתקיימים אלא על הממית עצמו עליהן, שנאמר ״זאת התורה אדם כי ימות באהל״ כלומר ״זאת התורה״ — העמוקה והאמיתית — כשהאדם טרח הרבה להשיגה, בענין שנאמר: אם תבקשנה ככסף וגו׳ אז תבין וגו׳, ודי בזה לענייננו.

טעם שלימוד הזהר מביא גאולה לעולם

בענין מ״ש ״הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל״ כבר פירשו בספר הזהר שהוא לשון הֶבֶל, והאמת יורה דרכו, כי הכל תלוי בו, וחיי העולם ויושביו הוא הבל פיהם בלי ספק, ולא עוד אלא שכל ההמשכות על ידו. ולכן אמרו: שאין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן, כי בהיותו הבל שאין בו חטא, לפיכך הוא ממשיך מן הטהרה העליונה של בורא עולם להשגיח על השפלים ולקיימם. ולפי שידוע שההמשכה היורדת היא כפי ההבל העולה, זהו הטעם לענין אמרם ז״ל שחיבור הזהר מביא גאולה לעולם, כי ההבל הקדוש העולה מלימודו, ממשיך קדושה לעולם, וכשהעולם מתקדש מיד נגאל. ואילו היו רבים העוסקים בזה הלימוד, היה נתקן העולם בריבוי ההמשכה הקדושה, ורוח הטמאה היתה מתבטלת מפני רוח הקדושה המתגברת. ועם זה תבין מ״ש ״לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ה׳ כמים לים מכסים״ שהיא זאת החכמה הקדושה

שתתפשט בעולם, ועל ידיה מתבטלים כל מיני נזק ומזיקין, כי הטוב המתפשט בריבוי מבטל את הרע, ודי בזה למשכילים.

ישראל ואומות

בענין מעלתן של ישראל

דע כי כפי המזון שניזון ממנו הבע״ח, כך יהיה טבעו, אם רך ואם קשה, אם נכבד ואם נקלה. ולכן הבע״ח שאוכלים מאכל אדם כמו החתול והכלב, הם יותר קרובים אל האדם ויותר נכבדים ממנו, כי יושבים בביתו בלי טרח ועמל. מה שאין כן הבע״ח שאוכלים מאכל בהמה כמו הסוסים והשוורים והחמורים, שתמיד עובדים וטורחים. גם בבע״ח המדברים, יש היותר נכבדים שטבעם רך וענוג, ואלו הם ישראל שכלם בני מלכים, ולכן אינם אוכלים נבלות וטרפות שקצים ורמשים, לתמוך את כבודם, אפילו מצד הבשר שהוא החצוניות, המכוון אל הפנימיות הנכבד שלהם — שאינו ניזון אלא ממאכל התורה. מה שאין כן שאר האומות, שאפילו במזון הרוחני שלהם, הנה הם ניזונים בחכמות חצוניות ובהבלי הגוים — מזון רוחני מכוון אל הגופני. הרי שנראה בבירור כבודם של ישראל בפנימי ובחיצון יותר משאר האומות. והיא ראיה ברורה כנגד האומות עצמן, כי מה שנראה בחוש העין אי אפשר להכחיש בשום פנים.

ועוד ראיה ברורה שהם נבדלים בכבוד ובקרבת אלקים, ממה שנראה בבירור שאין הגשמים יורדים אלא בשביל ישראל, ורוח הקדש צווחת: היש בהבלי הגוים מגשימים. ודע נאמנה שאין הגשמים יורדים בכל הארצות אלא בשביל ישראל, ולכן נתפזרו בכל ד׳ כנפות הארץ, כדי שהאומות יהיו ניזונים בזכותן, שאם לא כן היו מתים ברעב. והראיה ברורה שאין המטר יורד אלא בעבודת האדם — ואיזוהי עבודה שבלב זו תפלה, שהרי הכתוב אומר ״כי לא המטיר ה׳ אלקים על הארץ ואדם אין לעבוד את האדמה״ כי לא היה מטר מפני שלא היה אדם המורידו על ידי עבודתו הנזכר, וישראל קרויים אדם, מה שאין כן אומות העולם. גם זהו ענין מ״ש ״כי בארבע רוחות השמים פירשתי אתכם״ וכבר פירשו

רז"ל: כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות כך אי אפשר לעולם בלא ישראל, והוא לענין הגשמים שבהם תלוי קיומו של עולם.

ואין עבודה שתקרא עבודה אמיתית כי אם מישראל לפי שמתגברים תמיד וכובשים את יצרם בין האומות, כענין שנאמר "כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות". ואם יש באומות בעלי מדות טובות, הוא לפי טבעם, ולא בטרח ועמל העבודה לשם בוראם, כי אין להם פתוי מן השונא, שהרי כבר הם משרשו ונדבקים בו בכל אבריו כפי מדרגתם, בסוד "ישובו רשעים לשאולה" כמ"ש בכמה אתר. ואין תפארתו של אדם [שיהיה] כפי טבעו אם טוב ואם רע, כי בזה מותר האדם מן הבהמה אין, [אלא] תפארתו היא שיתגבר על טבעו, כענין אמרם ז"ל: איזהו גבור הכובש את יצרו. ולכן אין תפארתו של אדם שיהיה או חכם או גבור או עשיר, כי אינו מתגבר כלום על טבעו בכך. והוא כענין אמרם ז"ל: אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת, כלומר הוטבע בכך להיות רודף אחר החכמה מלידה מבטן ומהריון, ואין טרח ועמל בכך, אלא אדרבא הנאה היא לו להיות רודף אחרי טבעו, שכבר נגזרה על טפה של חכם שיהיה חכם ולא טפש, וניתן לו טבע המביאו לכך בלא טרח ועמל, ושרשו שהוא מצד החכמה משפיע לו ועוזרו להתעסק בעסק חכמתו. ולכן אמר הנביא "אל יתהלל חכם בחכמתו גבור בגבורתו ועשיר בעשרו" כי כל אלו הענינים אינם בידו אלא ביד בוראו, כענין אמרם ז"ל: הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ואם כן אין תפארתו של אדם אלא להיות טוב, כי זה לא יכון [אליו] ולא יעשהו אלא בטרח ועמל להתגבר על יצרו, כי יצר לב האדם רע מנעוריו. ולכן אמר הנביא "כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותו כי אני ה' עושה חסד משפט וצדקה בארץ", ויוכל להתהלל האדם בזה שיבחר להלוך בדרכיו ית'. ולפי זה אמר החכם "שכל אדם האריך אפו ותפארתו עבור על פשע" כי בזה בלבד יוכל להתפאר, שכובש את יצרו. וישראל שמתערבים בגוים, זוהי תפארתם כשאין לומדים ממעשיהם ושומרים את תורתם, שיושבים בין הרעים ואעפ"כ מתגברים להיות טובים, ולכן שכרם גדול, ועל ידי זה מתכפרים כל עונותיהם. ולבסוף, ישתחוו להם כל אומה ולשון, כענין שנאמר "שחו רעים לפני טובים ורשעים על שערי צדיק".

ענין אהבת השי"ת לישראל

בענין דקיימא לן: שאין אהבה אלא בדומים, והוא כלל גדול, וסודו

לפי שיש בכל איש ואיש טוב ורע בלי ספק, ונמשך מחטאו של אבינו הראשון משעה שאכל מן העץ הנאסר לו, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו. והנה כשיש איזה שייכות בין טוב לטוב, כלומר בין הטוב של אדם זה אל הטוב של אדם אחר, אז יש אהבה גדולה ביניהם, ורוב האהבה תהיה כפי רוב השייכות. וזוהי אהבת דוד ויהונתן, שמתקיימת לעולם, לפי שהיא מצד הטוב. וכנגד זה כשיש איזה שייכות בין רע לרע, גם שם אפשר שתהיה אהבה ביניהם, אבל אינה מתקיימת, לפי שהיא מצד הרע. ואם אין שום שייכות כלל ביניהם, לא מצד הטוב ולא מצד הרע, אז אין שום אהבה כלל, ואדרבא קנאה ושנאה ותחרות.

ואהבתו של הש"י לישראל, לפי שהיא מצד הטוב — "כי חלק ה' עמו" ואין שייכות גדול מזה, לפיכך אינה מתבטלת לעולם, כד"א "אהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד". ואמנם כדי שתתישב זאת האהבה בין ישראל לאביהם שבשמים, צריך להתעסק בענין הייחוד, להשלימו בבנין הקדושה בשלמות. ואי אפשר להשלים בנין הקדושה אלא אם כן יהרס לגמרי בנין הקליפה בתחלה, בסוד: כשזה קם זה נופל כשזה נופל זה קם. וצריך סיוע העליון לפרוץ ולבנות, והודאה לעושה כל אלה. וז"ס מ"ש "ה' אלקי אתה ארוממך אודה שמך כי עשית פלא עצות מרחוק אמונה אמן" זהו בנין הקדושה, "כי שמת מעיר לגל קריה בצורה למפלה ארמון זרים מעיר לעולם לא יבנה" זהו ענין הריסת הקליפה.

ועם זה תבין מ"ש בספר הזהר על פסוק ראשון בפרשת בלק, שנרמז בפסוק הזה בנין הקדושה בשלמות. כיצד: "ה'" — סוד הכתר, "אלקי" — חכמה, "אתה" — בינה, "ארוממך" לפי שהם העליונות ולהם ההודאה לפי שמהם התיקון של גופא ותרין דרועין, וז"ס "אודה שמך כי עשית פלא" שהם אותיות אל"ף, והאלף צורתה קו וב' נקודות, שהם סוד גופא וב' דרועין, והעליונות מתלבשים בהם, כד"א "נוטה שמים כיריעה" ולכן נקרא "פלא" שהוא לשון כסוי. "עצות מרחוק" — נ"ה, תרי בדי ערבות, סוד כליות יועצות, וב' ביעין המושכים את השפע מן המוח שהוא "מרחוק" ומריקים אותו אל היסוד והיסוד אל המלכות שהם סוד "אמונה אמן" דאינון גן נהר. ועם זה תבין כל דברי הזהר על פסוק זה דוק ותשכח.

שרשם של בני ישראל — בשם הוי"ה ב"ה

בענין מ"ש כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו" הסוד הוא, לפי שהאדם נברא בב' שמות הוי"ה אלקי"ם דאינון שמא שלים, כענין שנאמר "וייצר ה' אלקים את האדם", אלא שבשם הוי"ה נגמר הפנימיות ובשם אלקים החצוניות, ומן הפנימיות של אדם קדמאה באו ישראל, ומן החצוניות באו כל אומות העולם. וז"ס "כי חלק ה' עמו", הוי"ה דיקא, לפי שהאומות הם חלק אלקים ולא חלק הוי"ה כמו שהם ישראל שנמשכו מבחינת הפנימיות ממש. וז"ס אמרם בספר הזהר פרשת פנחס, דאשתמודעין ליה כל ממונא דשאר עמין בכנוייה, אבל ישראל אשתמודעין לעילא כלא בשם הוי"ה דאיהו חיי כל כנויין וגו'. והנה כבר ידוע שהב' אותיות הראשונות של שם הוי"ה הם בחינת הגדלות שהוא סוד המקור של האורות העליונים, והב' אותיות האחרונות הם בחינת הקטנות, שהוא סוד ההשתלשלות של האורות עצמם, כנראה מצורת הו' שהיא דמות חבל, לרמוז אל ההשתלשלות. וידוע גם כן ש"יעקב" הוא בחינת הקטנות, וז"ס "יעקב חבל נחלתו" כלומר שאפילו בעת הקטנות, אם אינם דבוקים בבחינת המקור לפחות הם דבוקים תמיד בבחינת ההשתלשלות של בחינת הוי"ה דיקא. וזהו הטעם שישראל הם נקראים בנים תמיד, אפילו כשהם פושעים כשהם סוררים, לפי שהדבקות שלהם הוא לעולם בשם הוי"ה שממנו שרשם וחלקם בו בכל עת, או בבחינת המקור שלו בעת גדולתם, או בבחינת ההשתלשלות שלו בעת קטנותם, מה שאין כן אומות העולם ששרשם וחלקם בשם אלקים כד"ל. וז"ס "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו" וד"ל. [ראה ליקוטים מכי"ק רמח"ל, אוצרות רמח"ל עמ' קכ"ח].

טעם שהיהודים הולכים בערמה במשא ומתן יותר מהגוים

דע שאחרי גלותנו בעוה"ר מוחלפת השטה, שיעקב הוכרח ליקח ערמתו של עשו, להוציא מידו ולברר את הניצוצות העשוקים, ועשו לקח קצת מתמותו של יעקב, לפי שידו על העליונה ואינו צריך להתנהג בערמה. זהו הטעם שתראה היהודים האמללים הולכים בערמה במשא ומתן יותר מן האומות ולהתלבש בעטיו של נחש, כי ככה מלובשים גם כן בנשמותיהם, והוא לצורך הבירור. וז"ש: גם אני נתתי להם חקים לא טובים ומשפטים בל יחיו בהמה, וגם אמרו: ככה יאכלו בני ישראל את

לחמם טמא בגוים. עד אשר תחזור העטרה ליושנה ולא יאמרו עוד לנבל נדיב ולכילי לא יאמר שוע, ולא ילבשו עוד אדרת שער למען כחש, ואז תרא אויבתי ותכסה בושה, כי כלך יפה רעיתי ומום אין בך.

ישראל ואומות — פנימיות וחיצוניות

דע כי כשם שיש לגוף בכללו פנימיות וחיצוניות — עור ובשר ועצמות וגידים, כך לכל העולם בכללו בין גשמי בין רוחני יש פנימיות וחיצוניות. והוא מן הראוי שהפנימיות ימשול בחצוניות, כי הוא המשפיע אליו ומנהיג אותו, ואם כן צריך שיהיו ישראל מושלים בכל האומות, כי הם הפנימיות והאומות חיצוניותם. ועוד דע, כי לפי שיש כמה פנים לפנים וכמה אחוריים לאחוריים, לפיכך גם בין האומות יש מדרגות שונות זו מזו: מלך אלוף שר ועבד, ואין שום אחת מהן יכולה ליכנס במחיצתה של חבירתה, כי אי אפשר שהחרס יהפך לזהב וכן להפך. ואם תראה עבדים רוכבים על סוסים ושרים הולכים כעבדים על הארץ, יש דברים בגו ואין הכל ראוי להכתב. אבל דע בדרך כלל, כי לפי הרוב, המלכות אינו לוקח מאתם לגמרי, אלא ממושכן עד שיוסרו ויכנעו אל מלך מלכי המלכים הקב"ה. ולפיכך נאמר "אשיב את שבות צור, אשיב את שבות עילם" וכן כל כיוצא בזה. והראיה ממה שאירע לאומתנו, ומה שעתיד לבא עליה. והראיה גם כן ממה שאירע לנבוכדרצאר הרשע שנטרד ממלכותו, ואחר כך החזירוהו כבתחלה. ומפני שישראל הם כלם מצד הפנימיות לפיכך כל ישראל בני מלכים הם, ומפני שיש כמה פנים לפנים, לפיכך גם בהם מדרגות מתחלפות, ומלך המשיח פנימי יותר מכלם ולפיכך מלך על כלם. ועם זה תבין כמה מלין דאורייתא עד אין תכלית, דרך משל, מה שאמר הכתוב "ישראל עם קרובו" "קרובו" ממש. ומה שאמרו רז"ל: היכי דחשבינן הכא חשבינן התם. "כל הגוים כאין נגדו מאפס ותוהו נחשבו לו" כי הם מהאפסיים ממש.

מה שאמרו: שבעוה"ב שבו היין המשומר בענביו, אין בו מגע גוי, והטעם, כשם שעבדי המלך הפחותים לא יבואו אל חדרי המלך הפנימיים, כי אם השרים והנכבדים הרואים פני המלך ויושבים ראשונה במלכות. וגם זה הטעם שמצינו מנוחה לאומות העולם, או אנחה לפגרים שבהם וישובו למנוחתם על פי חלומותיהם בדרך עבודתם — כי לכל יש מנוחה כשהוא במקומו, ואנחה כשהוא חוץ ממנו עד שישוב אליו.

ולפיכך יש מנוחה לסבל בעמלו, ואין מנוחה למלך אפילו עשיר ונשוא פנים, אם לא ישוב למלוכתו. ולכן אין מנוחה לישראל כי אם בתורתם בארצם ובהיותם עליונים על כל גויי הארץ, כי זה חלקם. ועם זה תוכל להבין אם יפתח ה׳ את עיני שכלך מלין סגיאין דחכמתא עד אין תכלית.

ימין ושמאל ענינם גואל וסובל
ומהם אמונת היחוד והשילוש

כנגד מה שכתבנו לעיל שהימין הוא הגואל, דע שהשמאל הוא הסובל ונושא עון, כי בו כידוע נאחזים הדינים. והוא סוד "ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות" כי ראה גהנם פתוחה מתחתיו בהיותו סוד השמאל. והוא סוד גם כן מה שאמרו רז"ל במסכת שבת, בענין הויכוח של הקב"ה עם יצחק אבינו על פסוק: כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וגו', וסודו כמ"ש, כי אברהם אבינו משפטו לגאול ולא לסבול, כי הדינים אינם נאחזים בקו הימין והוא לא ידע בצערן של בנים, לפיכך אמר ימחו על קדושת שמך. אבל יצחק אבינו שהוא סוד השמאל והדינים נוגעים בו ממש, לפיכך אמר להקב"ה אם אתה סובל את כלם מוטב ואם לאו פלגא עלי ופלגא עלך. ובהיות שהשמאל שם אחיזת הדינים הרבה מאד, זהו הטעם גם כן שעשו היונק מצד שמאל נפל בטעות ובשבוש השלוש, כי משם יפרד. מה שאין כן ישמעאל כי בהיותו יונק מצד הימין, וגם ידו ב"כל" שהוא היסוד, הכל הולך אל מקום אחד, זהו הטעם שמאסו באמונת הרבוי והאמינו באחדותו ית׳ ודבקותה, כי הם פנימיים יותר משאר המכחישים, כמ"ש בספר הזהר בפסוק "על פני כל אחיו ישכון" ע"ש ודי בזה למשכילים.

סוד למה ישראל הם עם קשי עורף
ואומות העולם רכי עורף

כבר פירשתי במקום אחר סוד ישראל מפני מה נקראים עם קשה עורף, כי הקליפה מאחוריהם, והיא המקשה את ערפם. והנה אומות העולם הם להפך מזה, כי הקדושה מאחוריהם, ולכן הם רכי עורף, ובהתעוררות מעט חוזרים בתשובה לפי דרכם. והראיה, מאנשי נינוה. ויונה שהיה יודע כן לפיכך קדם לברוח תרשישה, כמו שאמר בפירוש בהתנצלותו עם ה׳ — "על כן קדמתי לברוח תרשישה". וכל מגמתו — שלא יתגבר הקטרוג על ישראל, שאם לא כן היה חייב מיתה בהיותו

כובש את נבואתו. ובחר שיטילוהו אל הים, היא סוד הנוק' דקדושה, וממנה אל הדגה סוד הנוק' דס"א. אבל לרע לה — כי מתה. והש"י צוה אל הדג הוא הזכר שלה, שיקיא אותו אל היבשה, ויהי כן.

מה שיותר יקר יש לו קליפה יותר גדולה וקשה

כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו, כי לפום גמלא שיחנא. וסודו, כידוע בענין התלבשות האברים אבר לעמת אבר באדם בליעל, מפני חטאו של אדם הראשון. והנה ז"ס שאומות העולם אין להם כל כך יצה"ר שמתגבר עליהם כאומה הקדושה, ואם חוטאים, הוא לפי טבעם, ולא באונס המכריחם כשם שהוא אל האומה הקדושה. וגם ז"ס קליפתו של עמלק, שהיא היותר קשה ועכורה, מפני שהיא קליפת הגבורה, והגבורות הם יותר יקרים מן החסדים, כי החסד כסף והגבורה זהב. גם תראה בעלמא בכל מיני פירות, כי אותם הפירות שיש להם טעם יותר טוב ויקר, יש להם גם כן קליפה יותר גסה וקשה, כי הטבע משמרם הרבה, ולפי חבתם היא קליפתם. וסודו, כמו שפירשנו. גם תראה לפי הסוד הנזכר, כי אותם הפירות שיש להם קליפה יותר גסה וקשה, הטוב שבהם מועט הוא. ואותם שיש להם קליפה רכה ודקה, הטוב שבהם מרובה, אבל אינו מוטעם כמו שפירשנו, והטעם, כי הראשונים הם מצד הגבורה והטוב שבה מועט, אבל הוא יקר הערך יותר מן השניים שהם מצד החסד והטוב שבו מרובה ואינו יקר, כמו שידענו שהחסד נקרא סוד ההר הגדול, והגבורה סוד ההר הקטון. גם ז"ס שאותם האנשים שהם מצד החסד, אוכלים הרבה, ומכל מיני המאכלים, ואינם להוטים אחר תיקון המאכלים. וההפך לאותם שהם מצד הגבורה שאוכלים קימעא, והם להוטים הרבה אחר תיקון המאכלים, כלומר שבוררים לאכול מעט ויפה. והוא סוד מ"ש יצחק אבינו שהוא סוד הגבורה, לעשו בנו "עשה לי מטעמים כאשר אהבתי" ומלת "מטעמים" ר"ל המאכלים מתוקנים הרבה שיטעמו לאכול, ולא שהיה להוט אחר גרונו לאכול הרבה כאחד מן הפחותים, אלא מעט ומוטעם, בהיותו מצד הגבורה כמו שפירשנו.

הבדל בין שפלות ישראל למפלת אומות העולם

כבר ידוע ונתעוררנו על זה במקומות רבים, שהש"י כך היא דרכו, כשרוצה להפיל אומה אחת במפלה שאין אחריה תקומה, הנה הוא בתחלה קרוב למפלתה מגביה את כוכב מערכתה עד למרום, ומשכר

אותה ביין המשכר שאחריתו כנחש ישך. וכך הוא עושה לאדום באחרית הימים, בתחלה "בצבא המרום במרום" ואחר כך "במלכי האדמה על האדמה". וז"ס אמרם ז"ל: שעתידה מלכות אדום שתתפשט ט' חדשים על ישראל קרוב למפלתה, וגם על כל העולם, ומיד בן דוד בא. והשר שלו נגדל למעלה, בסוד: לפני שבר גאון, ומשכרין אותו ביין המשכר כדי שלא ירגיש במפלתו, כענין שנאמר "תנו שכר לאובד". וכך עושין ממש אל מלכי האדמה באדמה, והוא סוד ההלעטה לאלופי אדום מכל תענוגי בני אדם, ובפרט קרוב למפלתם. וכך עשה הש"י לפרעה בהחזיק את לבו, שהוא על ידי היין המשכר המחזיק ומשכר. וכך עשה למלכות בבל סמוך למפלתה למעלה ולמטה, והכל בבת אחת, והוא סוד מ"ש הנביא "בחמם אשית את משתיהם והשכרתים למען יעלזו וישנו שנת עולם ולא יקיצו נאם ה'". וזהו ענין בלשאצר מלכא די לקבל אלפא חמרא שתי ביה בליליא קטיל. וכן להמן הרשע, גדולה ושכרון סמוך למפלתו.

ולא כן עשה אב הרחמים עם האומה הנבחרת, כי שפלותה הוא מוסר ולא מפלה ח"ו, ולכן לא נשתכרו ולא נתגדלו בגדולה הפתאומית, אלא גדולה לשעתה, והירידה ממנה מעט מעט, ואחר כך נמסרו תחת כל השרים העליונים על ימין ועל שמאל, תחת אשר מאסו בעבודת האדון, וידעו מה בין עבודה לעבודה. וכאשר נרצה עונם כי לקחו כפלים, ויתודו את עונם ואת עון אבותם, אז השרים עצמם העליונים נמסרים בידם, וכל מלכיהם למטה יעבדום בעבודה אשר אין אחריה גדולה וחירות, כי תלויה היא בתיקון העולם וכך צריך להיות, שהחצון יעבוד אל הפנימי והחול אל הקדש, ומה שנהפוך הוא בזמן הגלות, עונותינו גורמים, ורגזה ותרעש הארץ תחת עבד כי ימלוך ותחת שפחה כי תירש גבירתה, וכאשר תחזור הגדולה לבעליה, אז ישמחו השמים ותגל הארץ וישמח ה' במעשיו.

טעם שניתן בזה"ז הנוי והכח והעושר לאומות העולם

הנוי והכח העשר והכבוד והחן הכל מן האור המגולה, החיים והאושר — מן המכוסה, ורזא דא "אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד". ולכן האומות העולם בעת ממשלתם זוכים בכל אלה, שעיקרם מן האור המגולה. וישראל דווים וסגופים ומכוערים, שגילוי האור נכחד מהם, ולא נמנע המכוסה ח"ו שהוא העיקר. וברזא דא כתיב "שחורה אני

ונאוה" שמשמע "שחורה" מן האור המגולה שנמנע מהם וממנו היופי, "ונאוה" באור המכוסה שאין עין הרע שולטת בו. ולעתיד לבא יזכו גם אל המגולה, ברזא דכתיב "ונגלה כבוד ה'", ובכל הטובות התלוים בו, ואומות העולם יהיו חסרים ממנו ויאבדו לגמרי, והוא סוד מ"ש: כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאמים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה.

עוד בענין הנ"ל
ולמה יש עשירים בישראל גם בזמן הזה

בענין מה שאמרנו למעלה שהעושר וגו' מן האור המגולה, יש להקשות: והלא כמה יהודים עשירים. והתשובה לזה כאמרם ז"ל: שהיו ראויים כל ישראל להיות דווים וסגופים ומכוערים, אלא כדי שלא יאמרו אומות העולם אומה של דווים וסגופים אתם, כך יש איזה עשיר ביניהם, שזוכה בפרטות לעושר וכבוד מן האור המגולה מן הטעם שאמרו רבותינו. אבל על כל פנים תראה בעוה"ר שאינו מתקיים בידו לפי שאינו בכללות, והיא שמחת הקיקיון שבין לילה היה ובין לילה אבד, כי כך צריך להיות עד בא עתם, ואין מלכות נוגעת בחבירתה אפילו כמלא נימא. וקרוב אל הגאולה העניות מתפשטת בכלם, כדי שיהיו כלם ראויים להגאל, כענין שמצינו "והשארתי בך עם עני ודל וחסו בשם ה'". ואע"פ שהם כלם דווים וסגופים, דע כאמרם ז"ל: שאין לך אדם שאין לו שעה, וישראל קרואים "אדם" וכל אחד מהם יש לו "שעה" ממש, סוד הש"ע נהורין דע"ק שמאירין בפניו באיזו שעה מן היום ומניחין לו מעצבו ומרגזו כדי שיוכל לעמוד בו. וז"ס גם כן "חסר אל כל היום", כי "אל" — שם הפנים מאיר כל היום אל הפרטים בחילוק השעות, ומתנחמים בו לסבול את צרותיהם, עד עת בא עת שיסלק לגמרי מהאיר אל החצונים, ויתגלה אל כללות האומה ותתנחם ותגאל בתשועת עולמים, והוא סוד מ"ש "ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום".

ההבדל בין אחרית ישראל לאומות העולם

כבר ידוע סוד הנשמות ששולחו משמים ארץ כדי לעשות את רצון בוראם, ויתוקן על ידיהם מה שנתקלקלה בחטא אדם קדמאה, ואחר כך ישובו לשרשם הרמתה ויאכלו מיגיע כפיהם, כי מאן דאכיל דלאו דיליה בהילו לאיסתכולי באפיה. והנה כשחוזרין לשרשן למעלה עוד לא ימושו

ממקומם, כיתד התקועה במקום נאמן. וכאשר לא נשתנו לעולם סדרי בראשית, שמש וירח עמד זבולה והכוכבים במסילותם, כך נשמות הצדיקים יהיו חקוקים בשרשם, וממנו יאירו לכל עבר ולכל פינה כל אחד ואחד כפי מדרגתו. וז"ס "והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד" שמשמע כרקיע וככוכבים שאינם משתנים ממבטם וממדרגתם, כך לא ישתנו הצדיקים ממעלתם. ובעלית העולמות יעלו גם המה, כי מחיצתם עולה והם עולים עמה, וכל אחד מהם במקומו הראוי לו כפי מדרגתו כמו שהיו בעמדם למטה. ואומות העולם שהם סוד הקליפות, כשהפרי מבושל כל צרכו יזרקו לאשפות ואין להם עליה, כי הטוב שבהם יחזור אל הקדושה, בסוד "ונלוו גוים רבים אל ה'", והרע שבהם ידחה וילך לאבדון, וז"ס "כל הגוים כאין נגדו". וברזא דא כתיב גם כן "ברעתו ידחה רשע וחוסה במותו צדיק", כי המחסה של הצדיק ומנוחתו היא שיחזור לשרשו, בסוד הידוע שאין מנוחה לשום דבר שבעולם כי אם בשרשה. ולכן גם הגוף ינוח בקברו בשובו אל העפר, ומדרגות הנשמה ינוחו אל המקום אשר חצבו ממנו, "ושם רשעים חדלו רוגז" שיתעכל הרע אשר בהם אשר ממנו רוגזם, ושם ינוחו יגיעי כח ברזא דאמרן.

ההבדל בין החבורים בכוכבים ומזלות לזיווג האורות הקדושים

סוד הזיווגים הקדושים של האורות העליונים, מובנים יפה בענין החיבורים שדברו בהם הוברי שמים בז' כוכבי לכת, שזה יכנס בבית חבירו, וכפי השתנות החבורים כך שנוי המביטים ושנוי הפעולות בארץ התחתונה, וכלא רזא חדא לרואי השמש. אלא שחכמת כוכבים ומזלות היא חכמת המאוחר, והחכמה העליונה היא חכמת הקודם. והמאציל ית' הוציאו לאברהם אבינו ע"ה מאצטגנינות שלו, והעלהו לדעת מן הקודם אל המאוחר. וז"ס "הבט נא השמימה" וכאמרם ז"ל: אין הבטה אלא מלמעלה למטה והבן.

סוד הקראים

סוד הקראים, נלע"ד שהם הנשמות המגולגלות מאותם המינים שהיו

בבית שני, וחלק לבם בדעות הכוזבות, וגרמו אותו הפידוד העצום של קליפת האגגי המתמצעת בפנימיות הקדושה ממש, וכל זה מפני השנאת חנם שהיה ביניהם כמו שהארכנו בענין זה במקום אחר. והם עצמם סוד הערב רב שנסתפחו בבית יעקב, ועריין אוחזים מעשה אבותיהם בידיהם, וחולקים על תורת אמת בדבר שקר אשר בדו מלבם, ובדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו. והמאציל ית' עזבם בדרך לבם לתכלית הבירור, ברזא דכתיב "וברותי מכם המורדים והפושעים בי" וכדי שישאר זרע אמת המחזיקים בתורת אמת, ובבקר הגאולה יודע ה' את אשר לו ואת הקדש והקריב אליו.

בקללת הנחש — ועפר תאכל
נכללו כל האומות חוץ מישראל

ענין מה שאמר הש"י אל הנחש "על גחנך חלך ועפר תאכל כל ימי חייך" נכללו בזאת הקללה כל האומות חוץ מן האומה הקדושה, שהרי כל האומות הם משרש הנחש, והש"י אמר לישראל "אדם אתם" אתם קרויין אדם ואין אומות העולם קרויין אדם. ואם תאמר: והלא גם הם הולכים בקומה זקופה, ויש להם צורת אדם. אין לתמוה על זה כי צורת אדם אין להם אלא מצד התומר ולא מצד הרוח אשר בקרבם, כי הוא הולך על גחונו על כל פנים ואוכל את העפר, שהם החכמות החצוניות והדעות הכוזבות. ועם ה' יש להם רוח האדם העולה היא למעלה, לאכול מן הקדשים כי לחמו הוא, לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום, כי רוח הבהמה יורדת היא למטה לארץ. ואם תאמר: והלא יש הרבה מהם שלומדים ומבינים בתורת אמת. דע כי יש דברים בגו, ואולי שיש איזה ניצוץ בקרבם מזרע אמת שנתגלגל וצריך שיתוקן, כי בחטא אדה"ר הכל נתבלבל ונתערב טוב ברע, וצריך לברר את האוכל מתוך הפסולת. ובעקבות משיחא הוא גמר הבירור, ולכן "ונלוו גוים רבים אל ה'" וחלקו של נחש ידחה, ועפר יאכל כל ימי חייו.

ענין הגוף
שהוא שוה בישראל ואומות העולם

דע כי כשם שיש "דמות" בסוד העולמות, שהרי חומריות עולם

העשיה אינו אלא דמות ד' עולמות אבי"ע, כך גופו של אדם שהוא מכוון אל חומריות העשיה, הוא הדמות של מדרגות נר"ן שהם בתוך הגוף דא לגו מן דא. ומפני שהוא דמות המדרגות הפנימיות, לפיכך "האדם יראה לעינים" — שמסתכל בדמות ויודע מה טיבו של חבירו על כל נעלם אם טוב ואם רע, כי החיצון מעיד על הפנימי. אבל "האלקים יראה ללבב" — שאינו צריך להסתכל בחיצון המרמה, אלא מסתכל בפנימי, בצלם ולא בדמות. והנה כבר ידוע שיש רזא דאדם ורזא דבהמה, ולכן בתיקון העולם — "אדם ובהמה תושיע ה'". ולפי זה צריך לדעת כי שרשם של ישראל מרזא ד"אדם" כלומר, המדרגות הפנימיות שלהם נר"ן דאינון מרזא דאדם. והגוף שהוא "בשר אדם" נברא בצורה נאה מכוונת אל הפנימיות היקר. וז"ס ,וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה" כי גם הגוף עצמו נקרא "אדם" בהיותו בצורה נאה מכוונת אל המדרגות הפנימיות שהם סוד אדם ממש, כענין שנאמר "ויברא אלקים את האדם בצלמו" כי ה"צלם" הוא האדם הפנימי וה"דמות" הוא האדם החיצון. ונרמז הענין בזהר של רות [דף ע"ח] ע"ש ותבין את דבריו בהקדמות הנזכרים.

והנה שרשם של אומות העולם הוא מרזא ד"בהמה" ואינו מרזא דאדם, ולכן הפנימיות שלהם כלומר כל המדרגות של נר"ן שלהם, אינן מרזא דבהמה ממש. אבל הגוף הוא מרזא ד"אדם" החיצון שהוא סוד ה"דמות". והטעם הוא בסוד הנזכר, כי "אדם ובהמה תושיע ה'". לפיכך רזא ד"בהמה" הורד בעולם הבחירה וזכה לדמותו של "אדם" שהוא הגוף רזא דאדם החיצון, שאם יתפרשו מן הע"ז יזכו גם לאדם הפנימי בסוד ה"צלם" שיהיה מכוון אל הדמות. וז"ס אמרם שם בזהר של רות, שבני עשו וישמעאל הם אחינו מצד הגוף ולא מצד הנשמה. והטעם הוא, לפי שיש להם דמות ומראה אדם מצד החיצון ברזא דאמרן, אבל הפנימי הוא בהמה על כל פנים. נמצא שהפנימי הוא העיקר לבני ישראל שהוא ה"צלם", וז"ס "אך בצלם יתהלך איש" כמ"ש במקום אחר, והחיצון הוא העיקר אל האומות שהוא סוד ה"דמות". ועם זה תבין כמה ענינים בזהר של רות במקום הנ"ל, ובפרט בענין אמרם: כל בני ישראל הם משתחוים להקב"ה, ואלקים של בני עשו הוא ישתחוה להם, מנלן רמז שאמר הכתוב "ויבא אלקים אל בלעם בחלום הלילה" וזה למה, בשביל כבוד הגוף שהוא עיקר שלהם וגו', והכל מובן יפה ברזא דאמרן, ודי בזה למשכילים.

אומות העולם אין להם אחיזה כי אם בעשיה דמסאבותא

כבר ידוע שאומות העולם אין להם אחיזה כי אם בסוד העשיה לבדה, ואפילו בעולם העשיה עצמו אין להם אחיזה כי אם ברע שלו. והנה זהו ענין מה שאומרים הנוצרים שיש ג׳ עולמות: עולם השפל, עולם הגלגלים, ועולם המאושרים שקוראים אותו האימפיראיה״ו. ולפי דרכנו אומרים האמת בלי ספק והם אינם יודעים מה שאומרים, שהרי זה החילוק הנעשה מהם של הג׳ עולמות — כלו בעולם העשיה, וגם עולם הגלגלים הוא מצד הקליפה כידוע, וגם האימפיראיה״ו שלהם העומד על גביו הוא הרקיע העליון של רקיעים דעשיה דמסאבותא. ושם חוזרים הרוחות שלהם, ואין להם עליה יותר מזה. וכאשר יפלו אותם הרקיעים — ״כי שמים כעשן נמלחו וארץ כבגד תבלה״ גם הם נופלים עמהם וילכו בתהו ויאבדו.

מה שאין כן הרקיעים של הקדושה שהם עומדים לעד לעולם — ״יהי כבוד ה׳ לעולם ישמח ה׳ במעשיו״, ״כי ישרים דרכי ה׳ צדיקים ילכו בם״ — בעוה״ז, ונתקנו על ידיהם כל העולמות, כי עולם העשיה נתקן על ידי המעשה, ורזא דא ״זאת עשו״ שמשמעו בכל מקום תיקון העשיה, עולם היצירה נתקן על ידי הדיבור, ועולם הבריאה והאצילות על ידי המחשבה וההרהור. והקב״ה ברא את עולמו בחסד פשוט, ונתן את התורה, המלמדה להועיל וללכת בדרך ישרה, שלא יאבד האדם בעולם שרובו רע. והצדיק המתנהג על פי התורה, הולך בדרך ישרה ולא יטה ימין ושמאל מן ארח חיים ושבע שמחות אשר למעלה למשכיל למען סור משאול מטה. וזהו מ״ש ״כי ישרים דרכי ה׳ צדיקים ילכו בם״. אבל הפושעים שאינם רוצים להתנהג על פי התורה, יכשלו בדרכי ה׳ בלי ספק, לפי שהתורה לבדה היא המדריכה בדרך ישרה. ולכן מי שמואס בחכמת התורה, גלי אדעתיה שמואס את הישר ואוהב את העקשות, ואם הוא נכשל בעקשות אשר אהב, דמו בראשו, ולא יזעף לבו על המנהיג את העולם, מאחר שמאס את טוב הנהגתו המלומדת לו על פי התורה. ועל זה אמר החכם ״אולת אדם תסלף דרכו ועל ה׳ יזעף לבו״.

ישראל נטייתם אל המנוחה והעונג ואומות העולם אל היגיעה והעמל

ענין אמרם ז״ל: שהקב״ה אומר אל פרנסי הדורות בני סרבנים הם

טרחנים הם וגו', הטעם הוא, לפי שיורדים כאן למטה במקום היגיעה והעמל, ומקורם בגן עדן שהוא מקום המנוחה והעונג, ולכן הם סרבנים וטרחנים. כבר נש איהוגינו"ס שהוא איסטניס מאד ומצטער מכל דבר קטון, מה שאין כן אדם פחות הערך שאינו מצטער אפילו מדבר גדול. וזהו ההפרש שיש בין ישראל לאומות העולם, כי אומות העולם באים מן הגהינם שהוא מקום היגיעה והעמל, ולכן לבם נוטה אל המלחמות וסובלים את העמל, ונקראים "שונאי שלום" כי אין שלום לרשעים. והש"י נתן לישראל שבתות למנוחה ומועדים לשמחה, להטעימם מעין העוה"ב — ממקום שבאו. גם המצות שניתנו לישראל, הם דוגמת האורות והתכשיטים שהיו להם בגן עדן. וז"ס "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" כי בעשותם הוא מושך לעצמו סוד החיים העליונים ברזא דאמרן. והרי שהש"י רצה לזכות את ישראל שיטעמו גם בעוה"ז טעם החיים העליונים, שהם חיי הרוח ותענוגי ג"ע, ולא נתן להם להתענות כי אם יום אחד בלבד, וגם הוא — כדי שיכנעו ויכופרו עונותיהם, כי על ידי עינוי החיצון יתוקן הפנימי. וכל שאר הצומות, עשו וגרמו עונותינו ולא ממאמרו ית', כענין שנאמר "הצום צמתוני אני הלא אתם האוכלים ואתם השותים" שפירושו מבואר על הדרך האמור וד"ל.

טעם שחילק הש"י חכמות חיצוניות ודתות שונות לאומות העולם

כשם שהקב"ה ברא בעולמו כמה מאכלים שונים זה מזה, לפי שינוי האוכלים, שהרי הצמיח חציר לבהמה ועשב לעבודת האדם להוציא לחם מן הארץ, ויש במאכלים המינים הפחותים, לבני אדם שהם פחותי הערך ונבזים ושפלים, גם יש המאכלים היקרים לבני אדם החשובים האוכלים למעדנים — כך ברא כמה מיני חכמות וידיעות, שהם הלחם הרוחני. ולכן אל האומות שהם החצונים וזרע שקר, ברא החכמות החצוניות שהם לחם כזבים. וה"ס "מצמיח חציר לבהמה" שהרי אומות העולם הם בסוד בהמה ממש. ולבני ישראל שהם זרע אמת, ברא תורת אמת, וחכמה ברורה ואמיתית סלת נקיה. ואם נמצא איזה ניצוץ נכבד ואיזו פרידה יקרה בין האומות, כאן בעולם הבחירה, הרשות בידו לחקור ולדרוש, עד שיתרחק מן השקר וידבק אל האמת. ועל ידי הכלל הגדול הזה תבין גם כן הטעם, מפני מה יש כמה מיני ריליגיונ"י בעולם. כי אותם חלק הש"י לכל העמים כפי מה שראוי להם, כדרך המאכלים

השונים לפי שינויים של בני אדם. ותראה גם כן, הלשונות הם ממש מכוונים לטבעם של כל יושבי הארץ כפי מקומם. וזכו ישראל לאלקי אמת, ולתורת אמת, ולשפה ברורה, לפי שכלם זרע אמת "אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלקיו".

פורענות האומות ע"י אש הוא לתיקונם

... הטעם של פורענות האש לכל מיני קליפות, לפי שתיקונם הוא על ידי האש ממש. וסוד הענין הוא, לפי שתיקונו של כל דבר הוא שיחזור לשרשו העליון ואל אצילותו, בסוד חכמת הפירור הכתובה אצלנו, כענין שנאמר "הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר" — זהו התיקון מצד הקדושה אל הבאים משרשה. וכנגד זה יש התיקון גם אל הקליפה — שתתפרד אל החלקים הקטנים על ידי האש, לחזור אל אצילותה, שהוא סוד אפר ולא עפר. ועל רזא דא כתיב "ועסותם רשעים כי היו אפר תחת כפות רגליכם" וגו', "אפר" דיקא ולא "עפר" ברזא דאמרן. שהרי כשחוזרים אל אצילותן בסוד ה"אפר" אז עושים מהם בריאה חדשה, וחוזרים גם הם בתוך הקדושה, בסוד "ונשאר גם הוא לאלקינו". וזהו הטעם שהנוצרים נותנים אפר על ראשם ביום ראשון של ימי תיקונם לפי דרכם, לרמוז על זה ממש, שהתיקון שלהם תלוי בסוד ה"אפר" דיקא כד"ל. וגם זהו הטעם שאמר אברהם אבינו "ואנכי עפר ואפר" בשעה שהיה מלמד סנגוריא על הסדומיים, שהרי אברהם אבינו הוא המתקן את הכל, וגם תיקון האומות מוטל עליו ומסור בידו. וכנגד תיקונם של ישראל, אמר "אנכי עפר", כענין שאמר לו הש"י "והיה זרעך כעפר הארץ". גם הזכיר את ה"אפר" כנגד תיקונם של האומות, באותה שעה שהיה מבקש את תיקונם ממש. לפיכך אמר "ואנכי עפר ואפר" שהוא מובן יפה ברזא דאמרן, כלומר הטעם שאני "הואלתי לדבר אל ה'" הוא מפני ש"אנכי עפר ואפר" כלומר מפני שתיקונים של ישראל וגם תיקון האומות הכל מוטל עלי, ברזא דכתיב "כי אב המון גוים נתתיך" ולכן אני צריך להליץ על כל פנים עד מקום שידי מגעת, כדי לעשות את שלי, ואחר כך הקב"ה יעשה את שלו ואני את נפשי הצלתי.

ענין בכל קראנו אליו ולהבדיל בקשת האומות מהשרים שלהם

ענין מ"ש "כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו

בכל קראנו אליו", מהו "בכל קראנו" ולא אמר "בקראנו" סתם. אלא הטעם הוא, לפי שאומות העולם הם מסורים ביד השרים שלהם, שהם ממש האלקות שלהם, וצועקים אליהם בעת צרתם, ונענים באיזה פעם, ולא בכל עת ולא בכל מקום ולא בכל אופן, כי יש עת שאותו השר אינו יכול לענות את משועבדו שקורא אליו, לפי שניטלה ההנהגה והשררה מידו ונפל ממדרגתו. וגם עתים אחרים, שנדע בבירור איה כאשר יערה עלינו רוח ממרום. וגם יש מקום שאותו השר אינו יכול לענות ולהושיע את משועבדו, כמו שהם כל המקומות ששולט בהם שרים אחרים, ואם המשועבד לשר זה יצא ממקומו וילך למקום אחר שהוא תחת השעבוד של שרים אחרים, אז אם יקרא לשר שלו, אינו יכול לענותו ולא להושיעו בלי ספק. צא ולמד ממלכותא דארעא שהוא כעין מלכותא דרקיעא, והמשכיל יבין ואין צורך להאריך. גם יש אופן, אשר על ידו זה השר יכול להושיע, ולא באופן אחר, כי שליטתם של השרים משוערת ממנו ית', ואין שום אחד מהם שיעבור את חקו ואת גבולו, לא בענין הזמן ולא בענין המקום, וגם לא בענין האופן — שיהיה כך וכך לא פחות ולא יותר ולא באופן אחר.

אבל אומה ישראלית שהנהגתה תלויה בו ית', ולא בזולתו מן השרים, לפיכך היא קוראה אל הש"י בכל עת שתרצה, ובכל מקום שיזדמן, ובכל אופן — בין בלשון זה בין בלשון אחר, והיא נענית על כל פנים ממי שכל יכול ויודע הכל. וזהו ענין אמרו "בכל קראנו אליו" שיש במשמע במלת "בכל" — כל הענינים שפירשנו, וגם ענינים אחרים הרבה מאד, ומבקשי ה' יבינו כל. תראה בבירור, שיש הרבה מאומות העולם שגולים ממקומם למקום אחר, כדי להתפלל לאותו השר ששם שליטתו, ולא במקומם. והש"י הגלה את בניו לבין אומות העולם, ועוזרם ומשגיח עליהם בכל מקום, להודיע ששליטתו בכל מקום, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלקיו.

טעם הבדל בין ישראל ואומות העולם בחומרת משפטיהם ומצוותיהם

ענין מה שאומות העולם יש להם חקים ומשפטים שאינם מחמירים ומכבידים עליהם כלום בעניני עבודתם הנכריה, וישראל יש להם כמה חקים ומשפטים ומצות רבות שמחמירים עליהם ומכבידים את עבודתם. דע שהטעם הוא, לפי שישראל הם קרובים אליו ית' ואומות העולם הם

רחוקים ממנו. למה הדבר דומה: למלך שיש לו עבדים המשרתים אותו והם קרובים אליו, ויש לו גם כן עבדים אחרים המשרתים בביתו בכמה מיני עבודה, או שמשרתים בארוות סוסיו, ואין ספק שאותם המשרתים אל המלך בקרוב בחדרי משכבו, הם צריכים להזהר יותר מאד בכל ענייניהם, בין במאכל ומשתה בין בדיבור בין בכל שאר ההנהגות, ממה שצריכים להזהר אותם העבדים שמשרתים את המלך ברחוק. ולכן ישראל עם קרובו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, צריכין להזהר בכל האזהרות שהן מוטלות עליהן, ולא יגרעו מהן, דהכי איצטריך להשלים את עבודתן. ואומות העולם הרחוקים ממנו, די להם בתורה חצונית שלהם שאינה מדקדקת כלום בעניני העבודה ואינה מכבידה את משאם. וזהו ענין אמרם ז"ל: גוי ששבת חייב מיתה, כי זה היה דומה לעבד המלך המשרתו בארוות סוסיו, שיזיד להכנס בלא רשות לשרת את המלך עצמו בחדרי משכיתו, שזה האויל והעבד המתפרץ היה חייב מיתה בלי ספק. ודי בזה למשכילים כדי להבין כמה ענינים כיוצא באלו, ודעת לנבון נקל.

טעם דין האומות בעמק יהושפט

ענין מה שנקבעה "עמק יהושפט" לדון את האומות, ולמה נקראת כך. הטעם הוא, לפי שבאותה העמק נקהלו ישראל עם המלך יהושפט לברך את ה', על התשועה שהיתה להם מאויביהם, ובדברי הימים היא ממש שנקראת "עמק ברכה", ובשכר זאת יברכו ישראל את ה' פעם אחרת שם באותה העמק, על הדין שיעשה כנגד האומות בשבילם, ודי בזה לענייננו.

טעם שיש מבני ישראל המבזים את התורה

ענין מה שיש מבני ישראל שמבזים את התורה ואת המצות, וצוחקים עליהם בלי מורא. הטעם הוא, לפי שהם בני תמורה בצלם, ופנימיותם אינו משרש הקדושה בלי ספק, וסימניך: כי דבר ה' בזה, שהוא ר"ת ב'ני ז'נונים ה'מה. וכל מומר שיבזה וילעג על ד"ת, סימן הוא שהיה משרש הקליפה וחזר לשרשו.

ענין גלות ישראל
בארבע כנפות ארץ

כבר ידוע שאין חיות אל הקליפה כי אם מצד הקדושה, מן הניצוצות שלה שהם ממש נשמותיהם של ישראל. וזהו הטעם אל הגלות בכל ארבע כנפות ארץ אחר החרבן, כדי שיזונו החצונים על ידיהם. וז"ס "כי כארבע כנפות ארץ פירשתי אתכם בית ישראל" שהוא מובן ומכוון יפה לענייננו בפירושם ז"ל: כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות כך אי אפשר לעולם בלא ישראל. שהרי כל זמן שהיה בית המקדש קיים, פרי החג הם שהיו מעמידים את האומות כידוע. וכל שכן בהיותם נעשים בטבור הארץ ובשתיתו של עולם, שהוא המרכז שכל הקוים יוצאים ממנו ונדבקים בו. אבל אחר החרבן שיצאו משם, לפיכך הם צריכים לגלות ביניהם כדי להעמידם, שמושכים להם חיים משרשיהם העליונים. וזהו הטעם שאמרו רז"ל: על ישראל שבחוצה לארץ שהם עובדי ע"ז בטהרה, ועוד אמרו: שהקב"ה אומר גרמו לי בני להיות שמש לע"ז. כי בזמן שישראל היו על אדמתם, אז היה נמשך אל האומות התמצית בלבד, שהוא הפסולת שהיה ניתן להם מן הקדושה. אבל בזמן הגלות, הם נוטלים את העיקר, לפי שנמשך השפע ברשותם ובמקומם, וידם על העליונה כי הם הראשונים לקבלו, ונותנים את התמצית לישראל. ולפי דרכנו למדנו, שזהו הטעם גם כן שנתחרטו כל כך המצריים אחר ששלחו את ישראל מארצם, עד שאמרו דרך אתמהה "מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו" והטעם הוא, לפי שמיד הכירו בחסרונם את אשר לפנים לא ידעום, ודי בזה למשכילים.

ענין ישראל — תחת הנהגת השכינה
והאומות — תחת הנהגת השרים

כבר פירשנו במקום אחר ענין ההנהגה שהיתה אל השכינה בלבד קודם דור הפלגה, ולא היה חלק בה אל השרים כלל ועיקר, כדכתיב "ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים", "שפה" עולה כמנין שכינה. וגם אינו יוצא מפשוטו — לשון אחד בלבד, והוא לשון הקדש. אחר כך חשבו בני אדם להפריד ונתפרדו — שפרש הקב"ה מסך הקליפה בינו לבין התחתונים, כנגד "עיר ומגדל" שבנו שהם סוד זו"ן דמסאבותא, והנהגת האומות ניתנה ביד השרים עם פירוד הלשונות, ולשון הקדש

נשאר אל האומה הקדושה, והנהגתה ביד השכינה. והקליפה הקרובה אל הקדושה שהיא קליפת נוגה, היא שרשה של כל השרים, והיא שומעת כל הלשונות אפילו לשון הקדש, כדי שתוכל להבין ולקבל כל הציווים היוצאים מפי עליון, שהרי כל באי עולם עוברים לפניו בר״ה והוא גוזר מה תהא עליהם, וזאת הקליפה מקבלת ממנו ומגדת לכל השרים, לצורך הנהגת האומות שלהם בכלל ובפרט, ומדברת אליהם כלשונם. ונמצא שזאת הקליפה היא בחינת המתורגמן בין הקב״ה ובין כל השרים של האומות, ודי בזה למשכילים.

ענין הקבורה בעפר והבדל בין קבורת ישראל לגוים

... ״טמנם בעפר יחד״ וגו׳ סוד הענין הוא, לפי שהקב״ה ברא את העפר כדי שתהיה כור ומצרף לברר את הטוב מן הרע, שהרע יבלה ויכלה בעפר עצמו, והטוב יעלה למעלה במקום הראוי לו. וז״ס הקבורה בתוך העפר, וכל שכן קבורת הרשעים, כדי לברר ולהעלות כל הטוב מהם. ועל רזא דא כתיב ״ובכן ראיתי רשעים קבורים ובאו״ שמתוך היותם קבורים, מתברר כל הטוב מהם והוא שבא ונכנס בתוך הקדושה, מה שלא היה אפשר כי אם על ידי הקבורה בעפר מן הטעם שאמרנו. וענין אמרו בלשון הזה ״טמנם בעפר יחד״ לפי שברשעים יש מעט טוב בכל אחד לבדו, ולכן נקברים יחדיו, כדי שיתברר כל הטוב שיש בריבויים. וזהו הטעם שהערלים קוברים את פגריהם זה על זה הרבה מהם בקבורה אחת, שאם לא כן הטוב שבכל אחד מהם לבדו היה בטל במיעוטו. מה שאין כן לעם סגולה שנקברים כל אחד בקבר בפני עצמו, לפי שיש בכל אחד מהם טוב הרבה שראוי להיות חשוב ונברר בפני עצמו.

בענין ההפרש בין ישראל לאומות העולם

בענין אמרם ז״ל: אתם קרואים אדם ואין אומות העולם קרואים אדם, הטעם הוא, לפי שאינו ראוי ליקרא אדם, אלא מי שמגביר שכלו על יצרו לעשות רצון קונו, ועומד בדרכו הישרה ואינו חושש לשום דבר שבעולם, וכאמרם ז״ל: או יהודי או צלוב, זהו שנקרא אדם באמת, כענין שנאמר ״את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם״. וזולתו — כבהמה, שהולך אחרי יצרו כבהמה ואין מעצור לרוחו

ולמעשיו בשום דבר שבעולם, כסוס כפרד אין הבין. הלא תראה אדם אחד מישראל שיישן עם אשתו נדה בחדר אחד, ולא יעלה על לבו ולא יזיד לנגוע אפילו באצבע קטנה שלה במשך כמה ימים וכמה חדשים, ומי יוכל לעשות כן מאומות העולם אפילו לשבוע אחד, ואולי אפילו ללילה אחת, ואם כן איך יקרא אדם אם מגביר יצרו על שכלו כבהמה. וכן בכמה דברים אחרים תראה ההפרש בין ישראל לאומות העולם. וזהו הטעם למצות סוכה שאמרו רז"ל: שנותן הקב"ה לאומות העולם והם אינם יכולים לעמוד בה, ואדרבא בועטים בה ויוצאים ממנה, שהוא מובן יפה בדרך הנזכר, והמשכיל יבין.

ענין תיקון מושעי ישראל לע"ל על ידי הצדיקים

"ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים ב"י וגו'. דע כי הכופרים בה' אלקי ישראל והתברכו בלבבם לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך, וחושבים בדעתם שיהנו מכל תענוגי העוה"ז ויפרקו עול מצותיו ית', כי ניחא להון באפקירותא וגמרו בלבבם שאבדה תקותם וימותו מיתה נצחיית — כמה בזה תעו ברואה פקו פליליה, שהרי נפשם היא מצד הקדושה, והש"י לא יאבד חלק משלו חלילה חלילה. אלא שיסבלו כמה עונשים ויתגלגלו בכמה גלגולים כאבנא בקוספיתא, עד שיצתרפו ויתלבנו. ועל כל פנים כבר אמר על ידי נביאו: חי אני וגו' אם לא בחמה שפוכה אמלוך עליכם וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, וזה אמרו "נדח" שירצה הנדח מעצמו, ולאו הכל כמיניה לומר וכאשר אבדתי אבדתי, כי בעל הפקדון תובע את פקדונו.

והנה הפושעים שיהיו בביאת הגואל יצתרפו ויתלבנו בכמה עונשים, ואחר כך יהיו מאכולת אש ומלאים תולעים מוטלים לעיני כל רואיהם, ובפרט לעיני הצדיקים, ובעל הרחמים יסובב זה כדי שהצדיקים עצמם ירחמום ויתפללו עליהם. וזה אמרו "והיו דראון לכל בשר" כמו שתירגם יונתן כמין שתי תיבות: די ראייה, עד דיימרון צדיקיא מיסת חזינא, וזה לפי דרכנו הוא לשון תפלה ותחנה — שיאמרו לפניו ית' כבר הרבה ראינו בנקמות החטאים האלה בנפשותם, יהי רצון מלפניך שתרחם עליהם. והש"י יקבל תפלתם וישים קץ לעונשם, וימסרם ביד הצדיקים הנזכרים שיעשו מהם כרצונם. וזה אמרו במקום אחר "ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם" שירצה, שיעשו מהם כרצונם כעיסה ביד הנחתום. ומעיד על זה אמרו "לכל בשר", כי "בשר" הוא רמז לצדיקים,

שניתן להם לב בשר, והם הנזכר למעלה — "יבא כל בשר להשתחוות לפניי", כל זה נלע"ד ודוק, הש"י למען רחמיו יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות אכי"ר.

בענין סוד הבנים הנולדים מנשים נכריות

סוד הרמאות מיעקב אל עשו להוציא יקר מזולל, שייך גם בענין היוצאים מכלל הדת ונושאים נשים נכריות ויושיבו בנים, כי עמקו מאד מחשבותיו ית', ואותה טפה צריכה להצטייר בסוד כלאים, להוציא ממסגר אסיר מבית כלא יושבי חשך. ועל כל פנים אותם הפושעים נענשים אם לא ישובו, כי הרשות והבחירה בידם. ומצינו בענין נשים נכריות שנשאום בדורו של עזרא, כי הוציאו הנשים ולא הבנים, כי הזרע זרע קדש, והכלי הוא דרך חול, וגברר הטוב שבו והרע נטרד אל הקליפה כבראשונה. וסוד זה גם כן בזונים עם נשים נכריות ויושיבו בנים, כי הוא זרע קדש שנולד באיסור לטעם הנזכר. והוא בסוד "כי העושק יהולל חכם" וההוללות הוא החטא מפני העושק של ההיא טיקלא דעשיקת נשמתין, וגם עליהם אמר קרא "ואתם תלוקטו לאחד אחד בית ישראל" והמשכיל יבין.

סוד ענין
היוצאים מכלל הדת

סוד ענין היהודים היוצאים מכלל הדת, הוא לשתי סבות: או להתברר או לברר. להתברר — מפני שהם ילדי פשע זרע שקר, כדכתיב "וברותי מכם המורדים והפושעים בי" וגו'. לברר — מפני שהם נשמות עליונות מאד, ויש לאל ידם להכנס בתוך הקליפה ולברר מתוכה ולחזור אחר כך לשרשם הקדוש. והמשל בזה, למלך שיש לו עסק גדול לעשות בארצות אויביו, ואינו מוסרו כי אם לעבד נאמן, ולכן ישלחהו ויצוהו שיתחפש במלבוש נכרי כדי שלא יכירוהו, ויוכל להשלים את חפץ שולחו. ונרמז הענין במ"ש "משנה פניו ותשלחהו" כי שם מדבר על הגלגולים, וגם על זה העסק, ודי בזה למשכילים.

סוד הענין שמגיע הרשע לשמד

כשהאדם הולך בדרך רעה שבועל בעילות אסורות ואוכל מאכלות

אסורות ומחלל שבתות בפרהסיא וכיוצא באלו, אז הש"י לא יוכל עוד שאתו, ויעשן אפו באיש ההוא עד השמדו, כמו שכתוב בתורה, וסודו שמד ממש, שמוסרו ביד הס"א ויוצא מן הכלל. ואז תכף ומיד רוחו ונשמתו הקדושים אליו יאסוף, וזה חלל רשע נשאר בנפש לבדה, ונותנים לו רוח ונשמה מצד הטומאה. ובהיות שהנפש היא משרש הקדושה, לפיכך אי אפשר שלא יעברו עליו הרהורי תשובה, אבל לא יעמוד בהם, כי הרוח והנשמה שמצד הטומאה מחזיקים אותו ברשעתו ומתגברים עליו כשמבקש לצאת מתחת ידיהם. ובין כך ובין כך הרשע הזה בא קצו ונפטר מן העולם קדקד שער מתהלך באשמיו, ומושכים את ערלתו ואומרים לו רדה והשכבה את ערלים, ושם אין דינו כלה ונפשו אינה נאבדת, כי היא מצד הקדושה וצריך שתחזור לשרשה על כל פנים, אלא שצריך להתעכל כל הרע שבה, ואולי כל כך שנים כמו שהיו הימים שעמד במריו, יום לשנה יום לשנה. וז"ס מ"ש "ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה", "תולעתם לא תמות" לענין הגוף בבי קברי, "ואשם לא תכבה" לענין הנפש בגהינם.

ואם תקשה על זה, והלא אפשר שיצא מן הכלל, הפושע, בדורות האחרונים קרוב לביאת המשיח ואז הוא תיקון העולם בכללו, ומה יהיה ממנו או מהם. והנה התשובה על זה, שאולי הש"י הרואה את הנולד יכביד עליו עבטיט בזמן מועט ממה שהיה עתיד לבא עליו במשך שנים הרבה, כענין שאמרו רז"ל על פסוק: וגם הוא חכם ויבא רע, בענין אחר ויסלח לאשר ישאיר. ואולי ז"ס אמרו בסיפיה דקרא "והיו דראון לכל בשר" וכענין שתרגם יונתן עד דיימרון צדיקייא מיסת חזינא, כי הדין שלו יהיה כל כך גדול ועצום באותו הזמן מועט, עד דיימרון צדיקיא מיסת חזינא, ובעל הרחמים ישמע לקולם וירחם עליו ויוציאנו לחירות, ואחרי טרחא יבא אתנת. אבל אם הרשע הזה שנשתמד הוא שנאנס ויצא מדעתו, ירחם עליו הש"י בעודו בחיים חיתו, ועבר עליו רוח טהרה ויתגבר על צד הטמאה שיש בו ויבקש מנוס לנפשו, ולא ימנע ממנו בכח תשובה שלמה עד דכדוכה של נפש, ולבסוף יחזירנו לו רוחו ונשמתו שמצד הקדושה, וישוב אל ה' וירחמהו ואל אלקינו כי ירבה לסלוח.

האומות ודתיהן

בענין עקב הקדושה שנעשה כתר לקליפה

דע כי הפירוד שהוא בעקב הקדושה נעשה כתר לקליפה, והוא סוד "ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים" דמות צלם המכחישים, קליפתו של עמלק. מכאן מנהג גהנם של הכומרים שלהם הנושאים על ראשיהם כובעים מרובעים, בדמות צלם אותה קליפה ממש, כי היא כתר על ראשם כד"ל, וכל מגמתם להשתרש בה בטוב שבה כי אין להם חיים מבלעדיה. זהו הטעם כי בלכתם בשכבם ובקומם ובכל עסקיהם נותנים חלק בראש, לסימן פסול של אותה קליפה, כי שרשם העליון מלמדם לעשות כן, והם אינם יודעים מה עושים רק סוד ה' ליראיו.

והנה טעותם הנמרץ הוא שחושבים להחזיק ולהתאחז בטוב שבאותה קליפה, והוא גם הוא אינו לגורלם כי אם הרע שבה לבדו בהארה מועטת מצד הטוב כדי להחיותם להעמידם. ז"ס שיבושו הנושאים את עץ פסלם ויאמרו לעתיד לבא "אך שקר נחלו אבותינו הבל ואין בם מועיל" כלומר הרע בלבד סוד השקר הוא שנחלו אבותינו, ולא הטוב ח"ו, כי ליושבים לפני ה' יהיה סחרה לאכול לשבעה ולמכסה עתיק. ועם ההקדמה הנזכר יובן כל הפסוק על בוריו, כי אמרו "אבותינו" הוא סוד ד' אבות נזיקין, ד' דרגין הידועים, צלם דמות תבניתה של יראתם הבל ואין בם מועיל כד"ל, שיש בהם הארה מועטת מצד הטוב ולא הטוב עצמו ח"ו. ז"ס "הבל" מלשון הָבֶל שהיא הארה הנזכר. אך אין בם בד' דרגין הנזכר, המועיל עצמו שהוא סוד הטוב, רק הארה ממנו. עד בא גמר בישולם והטוב יחזור אל הקדושה, כענין שנאמר "ונוגה כאור תהיה" שקליפת נוגה תהיה כאור עצמו של הקדושה, וסוד מרעים ועצרת בוגדים ילכו בתהו ויאבדו.

עוד בענין הנ"ל

כבר אמרנו במקום אחר, כי הפירוד שהוא בעקב הקדושה נעשה כתר

לקליפה, והוא צלם ודמות יראתם של מכחישים ומורדי אור. והוא עצמו לע״ד סוד ההוא נחשא דשארי בייחודא וסיים בפירודא, הנזכר בסבא דמשפטים, כי שארי בחבורא, ממה שהוא נשרש בקצות הטוב שבקדושה. וסיים בפירודא, ממה שהוא נרחק ממנה בסופו ונשאר בפירוד שבה, כי אל אחר אסתרס ולא עבד פירין. הרי שהמנגדים אויבינו ירימו על נס את חרפתם, והוא הפירוד שנפל לגורלם, במעט ייחוד אל הנקודה האמצעית בלבד, והוא אותו החלק השואב מן הקדושה החיות המקיימם עד בא עתם. וא״ת: מאחר דסיים בפירודא ולא עביד פירין, מהיכן באים הנשמות לאותם שנמשכין אחריו ואחידין בההוא סטרא. וי״ל ששרשם הוא מאתר דשארי בחבורא — סוד הג״ר שבהם, רישיה דעשו שהוא נתון בעיטפיה דיצחק, והש״י יודע האמת ויצילנו משגיאות ויורנו מתורתו נפלאות אכי״ר.

ענין החג של הנוצרים
לעומת חג הפסח של ישראל

כבר ידוע סוד החמץ הוא שטן הוא יצה״ר הוא מלאך המות, צמח דוד ימחץ על ראשו ויעבירנו מן הארץ. והנה הנוצרים השומרים את משמרתו לעמת הפסח הקדש שבו השבתת החמץ וביטולו, יש להם הפסח הפֶּסַח והטמא שמשתדלים בו להחיותו בכל כחם. והראיה, במה שעושים ביום אידם עגות חמץ כי לא מצות, רמות ונשאות הרבה מאד, מה שאין כן בכל שאר ימות השנה, ואוכלים בשר ושותים יין עד אשר יצא מאפם ותתמלא תאותם.

ומה שנוהגים קודם לזה בימי הפרישות שלהם להכות את יהודה המוסר, הוא כנגד מה שנעשה מצד הקדושה להכות את המן הרשע, וכונתנו בזה למחרן את ראש האויב קדקד שער מתהלך באשמיו, במקבות וכלי ברזל החל וכלה עד אשר לא ישאר לו שרש וענף. והוא מנהגם של הנערים, לרמז אל העתיד — ״אם לא יסחבום צעירי הצאן״. אך שונאי שלום ומורדי אור שכונתם להכות את הקדושה, אינם אוחזים בידם כי אם שבטים קלים ודקים — לענותם בלבד ולא לכלותם ח״ו, כי לא ניתן להם יותר מזה כל עוד שעומדת ברשותם. וכאשר תסתלק ותעלה, תדוש ותרמוס בכל כחה על ראש אויבתה בקרנות ברזל ופרסות נחושה ותהיה למרמס כטיט חוצות.

ומה שנוהגים בימי הפריצות שעברו ללבוש לבוש נכרי וסתר פנים ישימו, הוא כדי להעמיד את השקר כל מה שיוכלו פנימי ומקיף, סוד הפנימי — למלא כרסם בשר ויין ולאכול כל מיני טומאות המטמטמות והחזיר בראש כלם. וסוד המקיף — במה שלובשים לבוש נכרי ובפנים המזוייפים יתגועשו ויתהוללו ולא נכרו בחוצות. ומה שמתאבלים כל כך בשבוע אחרונה של ימי פרישותם, עד שמלבישים קדרות את צלמי גלוליהם, כי מזלם רואה ולבם יודע מה שיהיה בסופם, כי קרבו ימי הפקודה — פסח הוא לה׳ אשר יגאל מידם זרע ברך ה׳, והמה יגואלו בדם, ישמח צדיק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע ויאמר אדם אך פרי לצדיק אך יש אלקים שופטים בארץ.

עוד בענין פסח הטמא של הנוצרים

ענין הפסח הטמא של הנוצרים, שעושים אותו סמוך אל הפסח הקדוש שלנו, הנה הוא מובן יפה במה שכתבנו במקום אחר על ענין ימי השמחה של כסילות שהוא הקארניוא״ל שלהם, שעושים אותו כדי להשלים תיקון הס״א סטרא דשטותא בשלמות, אלא שמיד באים אחריהם ימי העינוי, בסוד ״ואחריתם שמחה תוגה״. וסודם של אלו הימים, לפי שהס״א גם היא יודעת בודאי שעתידה הגאולה לישראל, ובחדש ניסן דיקא, כי בניסן נגאלו ובניסן עתידים להגאל, ויודעת גם כן שהגאולה של ישראל היא המפלה הגמורה שלה, בסוד: כשזה קם זה נופל. ולכן אחר שנתעסקו להגדיל את השטות ואת הפריצות כפי רצונם, מיד מתחרטים ונכנעים על ידי העינויים והסגופים של ימי הקואדראגיזימ״ה שלהם, ונותנים אפר על ראשיהם ביום הא׳ שלה, בסוד ״ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם״ לפי שמזלם רואה ולבם יודע כי באיזה חדש ניסן הקרוב לאותם הימים, צריך שתהיה גאולתם של ישראל הגורמת את מפלתם בלי ספק. וזהו הטעם שקודמים להכנע ולהתענות, עד שיראו איך יפול דבר בזמן הגאולה מדי שנה בשנה. ואז כשרואים שלא נגאלו ישראל בפסח שלהם, מיד הם קופצים בפסח הטמא, להחיות את הקליפה ולהגדילה כמשפט הראשון. וזהו הטעם של הגלוסקאות גדולות ויפות, שעושים בימות הפסח הטמא שלהם יותר מכל שאר ימות השנה, לפי שהקליפה היא בסוד חמץ כידוע, ואז מחיים אותו ברזא דאמרן. ולכן עושים הלחמים גדולים וחמוצים הרבה יותר מדאי, לרמוז אל תחיית הקליפה והגדלתה. וזהו שקוראים

אותה פאסקו"א די רישוריטיונ"י. ואנחנו עושים כנגד זה מצות בפסח הקדוש שלנו, לרמוז אל ביטול הקליפה לגמרי בעת הגאולה — קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות, וצדיקים ישמחו יעלצו לפני אלקים וישישו בשמחה.

ענין עשו והנוצרי שנימולו לשמונה

עשו נימול לשמונה, וישו הנצרי שהיה גלגולו ממש ואותיותיו, ומזרע היהודים, וגם הוא נימול לשמונה, לקיים מקרא שכתוב "מהרסיך ומחרביך ממך יצאו". ואם תאמר: הרי שניהם סוד הקליפה, ולמה הגיע אליהם כמעשה הצדיקים להיות נימולים. אלא הטעם הוא, שהיו שניהם ראש לשועלים, כלומר ראשי הטפשים והאוילים האלה שיוצאים בעקבותיהם, ושרשם בתוך הקדושה ממש, כידוע שרישיה דעשו בעיטפיה דיצחק, לפיכך היו נימולים, כי נמצא בהם דבר טוב ולא אתאבידת מנהון. רק בהיות שאחריתם מר ממות, זהו הטעם שהנגררים אחריהם ביטלו את המילה מכל וכל, כי הם רע גמור מצד העקביים, ומעט מזער מן הטוב המחיה אותם הוא בטל במיעוטו בעודם חיים, ותיקונו בשבירתם, וחשב מחשבות לבלתי יחסר ממנו מאומה. ואל תקשה ממה שהיסוד גם הוא בסוד אחרית, ואיך אם כן יהיה בחטאים האלה רשום בכתב אמת. והתשובה, כי היסוד עולה עד הדעת מה שאין בנו"ה, והש"י יראנו מתורתו נפלאות אכי"ר.

טעם שהג"ר נשאר תמיד מגולה
ומה שהנוצרים מתחפשים במסכה בחגם

כבר ידוע שכל מדרגות הנאצלים הם מתלבשים זה בתוך זה דא לגו ודא לבר, דא לגו מן דא דא מוחא ודא קליפה. וכל זה הוא מראש הקדושה עד סוף הקליפה שהיא טומאתה בשוליה, מתחא לעילא עד אין סוף, ומעילא לתחא עד אין תכלית. אך דע כי סוד ההתלבשות הנזכר אינו אלא בז' תחתונות של כל מדרגה ומדרגה ושל כל פרצוף ופרצוף, ולא בג' ראשונות, כי הראשים של כל המדרגות והפרצופים הם מגולים ונשאים על המדרגות אשר תחתיהם. והטעם לזה, שאם לא כן מדרגת הטומאה שהם למטה מן הכל, היו נמצאים למעלה גם ממדרגות הקדושה היותר עליונות, אם היה ההתלבשות הזה בכל צד גם בסוד ג' ראשונות, והוא מבואר. לפיכך גזר המאציל שג' ראשונות בכל מדרגה

ומדרגה יהיו מגולות ולא מלובשות, כדי שתהיה השגחת הראשים על כל עם ועם אשר תחתיהם, שהם סוד ז׳ תחתונות.

והנה לפי זה מובן יפה סוד הפסוק: אם עשק רש וגזל משפט וצדק תראה במדינה אל תתמה על החפץ כי גבה מעל גבה שומר וגבוהים עליהם, וסודו, שאם יראה האדם כאן באשפות העשיה הכל מבולבל ומעורבב תחתונים למעלה ועליונים למטה, והס״א שולטת ועושה כרצונה אפילו בקדושה עצמה, ז״ס ״אל תתמה על החפץ״ שהיא הקדושה הנמסרת בידה שנקרא חפץ טוב, נזם זהב באף חזיר — אל יתמה על זה, ולא יחשוב ח״ו שנמסרה ההשגחה בידם, עזב ה׳ את הארץ ואין ה׳ רואה כי עבים סתר לו, שהרי אין הדבר כן בלי ספק מכח האמור שהראשים מתנשאים וההשגחה בידם והראש הוא המנהיג את הגוף, ז״ס ״כי גבוה מעל גבוה שומר״ הוא הראש הגבוה מכל שאר האברים שתחתיו, מכח השגחתו לא יצא משפט מעוקל, והכל בגזרת עירין פתגמא ובמימר קדישין. והוא סוד גם כן מ״ש ״והמתנשא לכל לראש״ כי סוד עתיקא קדישא מתנשא לכל שאר דרגין דתחותיה להיותו בחינת הראש, והוא המגולה ומתנשא על הכל. וענין מה שכתוב ״גבוה מעל גבוה וגבוהים עליהם״ הרצון על סוד ה׳ פרצופים, זעיר גבוה מעל נוקביה הם סוד ״גבוה על גבוה״, וסוד ה״גבוהים״ הם כתר חכמה ובינה שנחשבים שלשתם כאחד כלם בחינת הראש, ועומדים צפופים כשבת אחים גם יחד.

אך דע כי עונותיהם של ישראל גרמו שהפגם והקטרוג יגיע עד הראש אשר שם בחינת הפנים, ז״ס: ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה, כי הפגם הגיע כביכול עד אור פני מלך חיים. אך לא בעתיק יומין, כי הוא אוירא דלא איתפס, והוא סוד הגואל, ואינו נגאל בטומאת התחתונים ח״ו, כענין שנאמר ״ועתיק יומין יתיב לבושיה כתלג חיוור״ וגו׳ — סוד הטהרה העליונה שלו שאינה נפגמת לעולם, כענין ״בכל עת יהיו בגדיך לבנים״.

והנה דע כי האדומיים השנואים שמשימים את בית הפנים בימי פריצותם, סודו להסתיר הפנים העליונים שלא יראו ולא ישגיחו, ויתעיבו עלילותיהם כרצונם להיות שטופים בכל מיני טומאות. והיהודים המתפתים מיצרם ועושים כמעשיהם, עונשם גדול מאד, כי הם מגבירים את כח הטומאה, ועוד יוסיפו סרה להסתיר את פני הקדושה יותר מאד אשר כבר היתה מסותרת, אוי לנפשם כי גמלו להם רעה. שהרי הערלים

המתחפשים כנזכר מסתירים את פני הטומאה בלבד, והם סוד הג׳ ראשונות שלהם שיש בהם קצת מיתוק, וכוונתם בימים האלה לטנפם לגמרי והראש ימשך אחרי הגוף. אך היהודים הנגררים אחריהם, מסתירים את פני הקדושה, לפיכך גדלה אשמתם, והיודע ואינו חושש גדול עונו מנשוא.

והנה דע כי מה שנוהגים אחר כך הנצרים המתועבים בראשון של ימי פרישותם לזרוק אפר על ראשיהם, הוא בסוד כי מזלם רואה ולבם יודע שעתידים להיות אפר תחת כפות רגליהם של הצדיקים, כענין שנאמר ״ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם״ וזוהי תקנתם כמו שפירשנו במקום אחר ע״ש, ואין צורך להאריך.

ענין מה שהאדומיים חוגגים שמחתם באש

ענין מה שהאדומיים חוגגים את כל שמחתם באש ובכלי אש, כי הם מצד שמאל וסודו אש, הרי שעל ידי האש מוסיפים כח ההוא סטרא. ולעתיד יתעורר אש אוכלת אש, סוד אשו של יעקב, ואשו של עשו נהפך מפניו לקש, והוא סוד מ״ש ״והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו באש ואכלום״. וענין מה שנמשלה בית יעקב לאש ובית יוסף ללהב, כי יעקב הוא סוד הת״ת ויוסף הצדיק יסוד עולם, וכשם שהאש הוא העיקר והלהבה היא המתנוצצת ומתפשטת ממנו, כך הת״ת הוא העיקר והיסוד הוא המושפע והמקבל ממנו. והנה לאכול את בית עשו יעקב שהוא הת״ת, נאזר בגבורה מצד הבינה מן הגבורות שבה, ויוסף גם הוא יקבל מהם, ודלקו בבית עשו יחדיו ואכלום וירשו בית יעקב את מורשיהם.

טעם שהנוצרים אינם מתאבלים כל כך על מתיהם כמו היהודים

ענין מה שהנוצרים אינם מתאבלים כל כך על מתיהם כמו היהודים, ומשליכים אחרי גויהם ואינם מקפידים, כי הם משרש המיתה ואף בחייהם קרואים מתים, ולבם גס בה כי אינם יודעים ארחות החיים, ורק הם רגילים בדרכי מיתה, ויורדים אל יורכתי בור כאיש אשר ישוב עוד לביתו, כשקצים ורמשים שנהנים מטנופת האשפות ואינם מכירים זולתו חיים אחרים, כי הוטבעו לכך מתחלת בריאתם. והמשל בזה לעשיר שהעני, כי צערו כפול ומכופל ממי שנולד עני ולא ראה מאורות העושר

מימיו. לפיכך אנחנו רואים נקלים ונבזים הבוזים את חייהם ומכניסים את עצמם בכל מיני סכנה, כי מזלם רואה ולבם יודע שהם כלים אין חפץ בהם כצאן לשאול שתו מות ירעם.

וזהו הטעם גם כן שמשליכים אותם זה על זה בתוך קבריהם, כי אין להקפיד. מה שאין כן נפשות הקדושים של עם ה', כי כלם יקרים ונכבדים לפי ערכם, ולכן "יקר בעיני ה' המותה לחסידיו" ואחרי מיתתם נגנזים בארון, כמו לשברי כלי יקר שאינם נזרקים אבל נגנזים. זאת ועוד אחרת כי מתאבלים ובוכים על האובדים, אם לא על האבדה, כי נלקח מאתם ניצוץ של קדושה המאיר להם יותר בחשך גלותם. ומהספדו של אדם ניכר את יקר תפארת גדולתו, כי על אור גדול שמסתלק, העם היושבים בחשך מרגישים בחסרונם ומתעוררים להתאבל על עוצם אבדתם, עד עת בא עת שרוח הקדש מבשרת ואומרת "והיה לך ה' לאור עולם ושלמו ימי אבלך".

סוד הבגד לבן של הקדושה
ולעומתו שמלבישים מי שנשתמד ח"ו

... אולי סוד אמרו "ועל לבושי יפילו גורל" כי הוא הלבוש הפנימי סוד "אלוק" מצד החסד "אלוק מתימן יבא" והוא המכסה את העצמות ומגין אותו מן החצונים, בסוד "ועל כל פשעים תכסה אהבה" כי הוא מצד האהבה סוד החסד כידוע, היכל אהבה, וגוונו לבן. ואותו הלבוש אינם יכולים לסלקו מעליה, אבל יפילו גורל עליו על מי ומי שיונק ממנו. ודע כי בהיות שלעמת החסד הלז של הקדושה יש כנגדו בקליפה, וממנו הלבוש של ההוא סטרא. ז"ס שלובשים את היהודי שנשתמד בלבוש שגוונו לבן, להורות על הנזכר. והמים שזורקים עליו הם סוד המים הזדונים שהזכיר המשורר, כי סודם בממשלת זדון. ומה שהם מונחים במעיין הטמא בסמוך לפתח ע"ז שלהם, סודו, כי הפתח הוא המלכות הטמא של הקליפה, והמעין הטמא עם המים המכונסים בתוכו הוא סוד יסוד הקליפה עם המים הזדונים שיוצאים ממנו, ואוי למי שעבר על נפשו המים הנזכר, וכבר הארכנו למעלה על רוע ענינו, ברוך ה' שלא נתננו טרף לשניהם.

סוד כמה ענינים של הנוצרים והגלחים שלהם

כבר כתבנו למעלה במקומות הרבה, סוד הצורה של הנוצרים שתי

וערב, שמשם מתחיל הפירוד של הקדושה, ובמקום שתם סוד אדם הישר שם מתחיל סוד אדם בליעל. והכובעים שמביאים בראשיהם הגלחים שלהם הם באותה הצורה ממש, אלא שהיא בדמותה כשהיא נכנעת תחת רגלי הקדושה שהיא השרש שלה, ונכפפת קומתה ואינה מזידה להרים ראש ולהשליך אחרי גוה יראת האלקים מכל וכל. מה שאין כן דמות אותה הצורה שמביאים אותה על נס עשהו פסל ויסגוד למו, כי אותה הצורה היא המזדקפת, ומשליכה וסרה ממנה כל מיני מורא ולא מיניה ולא קצתה, והיא ממש הדוחקת את רגלי השכינה, לפיכך היא צורת הזדון, וממשלתה ממשלת זדון.

האדומיים הם גאותנים הרבה יותר מן הישמעאלים, והטעם, כי שרשם מן האש והוא העולה, והישמעאלים הם מן המים היורדים, כי אדום מיצחק וישמעאל מן אברהם, אש ומים, והישמעאלים מתגברים תמיד על האדומיים, כי המים מכבין את האש. והנה לפי הסוד הנזכר, ממנו תדע מהו ענין שמציירים את השטן בעל קרנים, כי הצורה הנזכר כשזדה ומזדקפת, עושה ממש כדמות שני קרנים למעלה והשנים האחרים למטה על הכתף. ומה שמציירים את הקדשים שלהם בזר אחד של אור המקיף את ראשיהם, סודו, כי הם מראש הקליפה ממש, ולכן נמצא בהם דבר טוב, בסוד קליפת נוגה שהיא היותר קרובה אל הקדושה ואורה מסבב אותה. וסוד מה שהגלחים שלהם יש בהם מלובשים מכמה גוונים, וכן בעלי החברות שלהם כלים מכלים שונים, הטעם הוא, כי יש כל הגוונים במדות הטמאה כשם שיש אל הקדושה, והם לובשים מאותו הגוון שהיא המדה שהם אדוקים אליה ומשתדלים לתקנה, ואינם יודעים מה הם עושים. לפיכך לגבי דידן נמשלים כקוף לפני אדם, כי גם הקוף עושה כל מה שעושה האדם עצמו אלא שאינה יודעת מה שהיא עושה, ולא ראי זה כראי זה, הצד השוה שבהם מה שהוא למראה עינים בלבד, כשם שהקוף המתדמה אל האדם מושך כל העינים לראותה, לפי שהוא דבר תימה לראות זה בבהמה, ואם יראוהו באדם והרבה יותר ממנו אינם מקפידים ואינם משגיחים, כי כך דרכם של בני אדם, כן ממש דומה בדומה תלוי על נס כל דבר שיעשה מההוא סטרא דמסאבותא אם טוב ואם רע, וכל עינים צופים לראותו, ומה שעושים בני ישראל אין דורש ואין מבקש, כי כך דרכם של בני ישראל הנקראים אדם, והגיד לך אדם מה טוב הצנע לכת עם אלקיך.

גם סוד הגלחים היותר פרושים שבהם שנקראים קאפוצינ"י, ולובשים

אדרת שער בלבד, וחיים חיי צער כל כך שאין כמותם, וכל מגמתם המעשה, לפי שחלקם הוא לתקן המעשה שלהם והיא סוד הנוק' הרע — סוד עשו שהיה כאדרת שער. והם הגרועים מכלם, כי הם מסוד דרגא תתאה דההוא סטרא, לפיכך רובם חמורים אוילים וטפשים, כי כל מגמתם המעשה, ואין להם חלק במחשבה כלל ועיקר כי אם מה ששייך לענין המעשה. ואותם שנקרא זייזואיט"י הם היותר חשובים — מראש הקליפה מצד המחשבה שלה, לפיכך רובם חכמים בחכמת החיצוניות. וגם תראה שאותם הכובעים הנזכר למעלה, בראשיהם, מן הטעם הנזכר, והיא סוד הקליפה שנכנעת קצת אל הקדושה, והם ראויים להתקן יותר מכלם מפני מעט החכמה שבהם, והחכמה תחיה בעליה.

וסוד מה שאומרים בענין "זבח רשעים תועבה" הוא הכוס שמשימים העוגה בתוכו, ושם אומרים שנהפך לבשר ודם, בודאי מנבאים ואינם יודעים מה מנבאים, כי יש כוס של ברכה והוא סוד הנוק' דז"א כידוע, וכנגדו כוס החמה וכוס התרעלה שהיא סוד הנוק' דההוא סטרא. ואותו הרשע המסית ומדיח נידון בצואה רותחת בתוך הכוס הנזכר, שהוא גם כן סוד גרף של רעי ועביט של מימי רגלים, ומתחדש בכל יום תמיד כדי שיתחדשו גזרותיו וירגיש בענשו, ודוגמא למה שהוא ענשו בגיהנם. כך ממש הגלחים אוכלים אותו ונידון בצואה רותחת שנהפך לצואה בבני מעים שלהם, והם שמחים על זה כי חושבים לעשות רצון יראתם. ואולם כך רצונו, כי בזה יקבל את פורענותו ויתעכל הרע שבו במשך הזמן, ובין [כך] ובין כך כמוהו כמוהם כעת יאשמו.

סוד נקמת הגוים לע"ל ובלע המות לנצח

"ועשיתי באף ובחמה נקם את הגוים אשר לא שמעו" יש להעיר על ספק אחד בענין הנקמה שתהיה לעתיד כנגד גויי הארצות וגם המות שתהיה ביניהם, והלא בעת התיקון בלע המות לנצח, ומי ימית את בני תמותה. ואם תאמר שהש"י הוא יצא ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב — והלא הוא עתיד לצאת כאיש מלחמה וכלי זינו בידו, הם כלי מות, ואם בלע המות, כלי מות מנין לו, והוא בידיו אינו ממית ח"ו כי אין רע יורד מלמעלה. והתשובה על זה נלע"ד, כי סוד כלי מות, הם ס"מ ונחש, זו"ן דקליפה וכל חיילותיהם, ובעת תיקונו של עולם כבר נמתקו גם הם ונתעכל כל הרע שבהם, ובמקום שהיו קודם התיקון רוצחים ופריצים ואין מבחינים בין טוב לרע כי כל יצר מחשבות לבם רק

רע כל היום, אחר התיקון נהפכו ממדתם הרעה שהיתה תמיד לעשות רע בלי הבחנה, ולא יהפכו מטבעם שהוא להיות שופכי דמים, אך לא דם נקי כבראשונה, כי על כל פנים נאמר על עשו "ועל חרבך תחיה ואת אחיך תעבוד" ואם כן יעבדו את הקדושה להרוג את אויביה, והוי כמאן דבמאדים שטבעו להיות שופך דמים, וכאשר יתוקן יהיה או טבחא או מוהלא או אומנא, וממה שנשתמשו להכעיס לשעבר, לעתיד ישתמשו לעבוד. והוא גם כן חלק מתיקונם, שיתגדל ויתקדש שמו ית' על ידיהם. ולבסוף אין עוד חרב ומלחמה בעולם — "וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות". והוא סוד מ"ש בפסוק הנזכר "ועשיתי באף ובחמה נקם את הגוים אשר לא שמעו" כי הש"י יעשה הנקמה על ידי "אף וחמה" שהם סוד ס"מ ונוק', אך אל "הגוים אשר לא שמעו" והם המורדים, ואין עוד נספה בלא משפט, ולא דמעת העשוקים, כי אם יהיה תמיד חסד משפט וצדקה בארץ.

בענין אדום וישמעאל

... ועוד תדע לפי זה, כי כשם שהזהב הוא יותר נחמד מן הכסף, כך אדום שהוא סוד סוספיתא דדהבא, הוא יותר יקר מישמעאל שהוא סוספיתא דכספא. והנה זהו הטעם גם כן שהאדומיים הם יותר חכמים מן הישמעאלים, וכאמרם ז"ל: והאבדתי חכמים מאדום, מכלל דאיכא. ואמת הוא בלי ספק שהחכמות מצויות ביניהם יותר ממה שנמצאים בישמעאלים, כי הישמעאלים הם סוד קליפת החמור והאדומים סוד קליפת השור. וסוד אמרם ז"ל: תחת אדום ולא תחת ישמעאל, כי יותר טוב להיות בצל הזהב מהיות בצל הכסף. ואל תתמה על ענין מה שמצינו שישמעאל נקרא הר הגדול — "מי אתה הר הגדול לפני זרובבל למישור", ואדום הוא הקטון — "הנה קטון נתתיך בגוים בזוי אתה מאד". שהרי ישמעאל הוא גדול הכמות, ואינו גדול האיכות כמו שהוא אדום אע"פ שהוא קטון הכמות יותר ממנו הרבה מאד. כי ישמעאל הוא סוד הימין יד הגדולה, ואדום השמאל יד החזקה. ונאה לראות בעניני העולם שיש הרבה מן הכסף ומעט מן הזהב, אבל המעט מן הזהב שוה יותר מן ההרבה של הכסף. וסודו לפי מה שהקדמנו, שהרי הגבורות הם יותר יקרות מן החסדים, בסוד "טובה תוכחת מגולה מאהבה מסותרת", וכל שכן בהיותם מזוקקות כאשר יהיה לעתיד.

ודע כי מ"ש שישמעאל הוא סוד הכסף ואדום הוא סוד הזהב, אין

כוונתנו אל הכסף ואל הזהב עצמו ח״ו, כי אם אל הסיגים של זה וזה. כי הכסף והזהב עצמם הם אל הקדושה, והוא סוד מ״ש ״לי הכסף ולי הזהב אמר ה׳ צבאות״ שלפי פשוטו נראים דברי תימה — שהש״י מתפאר בכסף ובזהב שהם שלו, והלא ידוע כי הכל שלו, והוא כלל שאינו צריך לפרט על הכסף ועל הזהב. אלא הטעם הוא כמ״ש, שכוונתו על הכסף ועל הזהב שניתנים לעולם אל סוד הקדושה ולא אל הס״א ח״ו. ואם בזמן הגלות נראה להפך, הוא דרך פקדון, כי לעתיד הכל יחזור לבעליו, בסוד מ״ש: מלכי תרשיש ואיים מנחה יקריבו, מלכי שבא וסבא אשכר יקריבו והבן.

ענין הסימן שהמציאו האומות שילבשו ישראל על בגדיהם להיכר

ענין הסימן שהמציאו לנו אויבינו, הם חשבוה לרעה והאלקים חשבה לטובה, כי על ידו יבדלנו מעמי הארצות ולא יחטאו. ונרמז במ״ש ״ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי״ כדי שתהיו שלי, ולא של ס״מ האורב את נשמתם. והנה טרם שהיו חוטאים, היו ניכרים על ידי צלם אלקים שהיה תמיד נגד פניהם. והוא כוונת מה שנאמר ״ונודע בגוים זרעם וגו׳ כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה׳״ ולא היה צורך לסימן אחר. אבל אחר שחטאו וסר סוד הצלם או חשך מפני העונות המבדילים, אז הוצרך לסימן אחר. ולפי הרוב גוונו אדום, ואולי סודו לרמוז שעול מלכות שמים עליהם, והבן.

ענין שהנוצרים מלינים את מתיהם

... סוד אמרו ״כי קללת אלקים תלוי״ ירצה לפי זה שאם תלין אותו על העץ, ״קללת אלקים״ שהוא סוד אילנא דמותא שמתפשט מאלקים קדושים לקללת אלקים — סוד אלקים אחרים, היא תשרה על התלוי הזה, שנעשה בסיס להההוא דרגא, ועל ידו תטמא את אדמתך. לפיכך: ״קבור תקברנו ביום ההוא״ ולא תהיה גרמא בנזיקין לטמא את נחלת ה׳. ומכאן נמשך האיסור להלין את מתו על כל פנים, שלא להכין מקום להההוא סטרא בתוך עם ה׳. והאדומיים ההוללים שכל מגמתם להשרות רוח הטומאה ביניהם ולתת לו עיקר ולהגדיל כחו כל מה שיוכלו, לפיכך מלינים את מתיהם על כל פנים. וכל הנתלים כמעט או שאר הרוגי

מלכות, יחלקום ברחובות קריה או יתלום מחוץ לעיר אל ראש הדרכים, ויניחום שם עד שיכלו מאליהם, ובכך הטומאה ניתוספת ולא זזה מביניהם. ולא עוד אלא שגם את פגריהם קוברים אצל פגרי גלוליהם בתוך בית ע"ז שלהם, ושם מתערבת טומאת החיים עם טומאת המתים, ונמצא ממש שהרשעים הללו אפילו בחייהם קרואים מתים — "הנה אחרית גוים מדבר ציה וערבה".

סוד ארץ גזרה
וסוד להט החרב המתהפכת

כבר אמרנו סוד עז פנים לגהינם, ובחינת העֵז, בסוד הפסוק "העז איש רשע בפניו", והנה הוא עצמו סוד עזא ועזאל וענין השעיר לעזאזל, כי הם בחינת הדרועין דההוא סטרא כדאיתא בספר התיקונים, ושם בחינת השער באשה ערוה. לפיכך סוד השעיר לעזאזל שהוא כללות תרין שמהן עזא ועזאל, ולכן: ונשא השעיר עליו את כל עונות תם, כי שם בחינת הכתפים הנושאים אל "ארץ גזרה" — סוד הערלה, לילית ובן זוגה, ערל סוד ס"מ חייבא שהוא היסוד של ההוא סטרא. והנצר נתעב שהיה ממש בחינת היסוד דההוא סטרא שנתלבש בו ס"מ להסית ולהדית, זהו הטעם שנתלה על העץ שהוא בחינת היסוד, ולא עץ מאכל הוא, והתורה אמרה "אותו תשחית וכרת", וכן היתה לו. וענין מה שעטרוהו בכלילא דחלפי, קוצים כסוחים באש יצתו, לפי שהוא בטעותו הגביר את הקליפות עד שנאחזו בראש הקדושה, הנה ישוב עמלו בראשו ועל קדקדו חמסו ירד, שמוכתר בכתר של קוצים. ומה שתלוהו על העץ ושם קבעוהו במסמרים לא ימוט, כי לא כאשר ידמה להיות ראש לעם קדישי עליונין ולא זנב לאריות, אלא אפילו ראש לשועלים לא עלתה בידו, כי אם קבוע במסמרים לא ימוט אל היסוד דההוא סטרא, שהוא המקבל כל מיני טומאה מדרגין עלאין ונותנים אל מלכות דיליה, מטמא ומיטמא בטומאה רצוצה שלה בסוד מ"ד ומ"ן. לפיכך נתון בכוס ביד הכומרים שלהם, כדפירשנו לעיל ע"ש, וכלא רזא חדא. ומה שמציירים הנוצרים המתעתעים את האשה בז' סכינים או חרבות תקועים בלבה, אולי שהם סוד הז' תחתונות דההוא סטרא, סוד הז' מדורין דגהינם, ומלכות הרשעה היא הכלולה מכלם כידוע. וקראום ז' כאבין דילה, כי כל אחד מהם בודאי שהוא סילון ממאיר וקוץ מכאיב לנפש החוטאת.

והג' ראשונות דההוא סטרא יען נמצא בהם דבר טוב לפיכך ראויים

להתקן, והם סוד הכרובים ולהט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים, כי הם היותר קרובים אל הקדושה ושומרים את דרכה כקליפה שהיא שומר לפרי. ונקרא "כרובים" כאלו יאמר "קרובים" ממש כי אותיות ממוצא א' משתנות ומתחלפות. והם סוד חכמה ובינה דההוא סטרא — איש און ואלופי אדום. ולהט החרב המתהפכת שהוא סוד הכתר דההוא סטרא כתריאל ואדם בליעל הנה הוא מתהפך בנקל אל הקדושה ולכן נקרא "להט החרב המתהפכת". אך על כל פנים הוא נשאר בסוד "אדם בליעל" מלה מורכבת מב' מלות בל — יעל, כי לא יזכה לעלות אל פנימיות הקדושה אע"פ שהוא קרוב אליה, וכל גמר תיקונו אינו אלא לעבדה ולשמרה, וכל זר לא יאכל קדש.

עוד דע, כי להט החרב המתהפכת שהיא סוד א"א דההוא סטרא, נקרא כן מפני שמתהפכת תמיד, פעם לפנים לקבל מן הקדושה ונזקקת במלכות שלה לקבל ממנה, והוא סוד גדול וכבוד אלקים הסתר דבר, ופעם לחוץ להשפיע אל שאר דרגין דילה ולשמור את הקדושה. והנה סוד הכרובים ולהט החרב, משם החכמים והמלכים המתוקנים דההוא סטרא, כמו סוקראט"י פלאטו"ן סיניק"ה אריסט"ו אוגוסט"ו אנטונינו"ס מרק"ו יאורילי"ו וכל כיוצא בהם מבעלי מדות טובות ומן המתוקנים שבהם. וז"ס שהש"י כשגרש את האדם מג"ע, הושיב מקדם לג"ע "את הכרובים" וגו' לשמור את דרך עץ החיים, שהם המדות טובות המביאים אל עץ החיים, ולהוכיחו על מריו, לומר, ראו שכמתוקנים שבהם לא עשיתם. וענשו — שיצא ללמוד מהם ויתקן את מדותיו, ובפרט לשמוע בדבר ה', כי הם העומדים תמיד על משמרתם, מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה לי מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי.

סוד עז פנים לגהינם

עז פנים לגהינם ובושת פנים לג"ע, וסודו, כי הגיהנם היא עזה שהיא סוד המות עזה, והיא סוד לילית חייבתא אשת זנונים — "העזה פניה ותאמר לו", לפיכך העז פנים הולך לגהינם — זרזיר אצל עורב מפני שהוא מינו. והעז איהו מההוא סטרא לצד שמאל, ז"ס "ונשא השעיר עליו" לפיכך כתיב "העז איש רשע בפניו" שהעז ממש בפניו, כדמות עז בצלם אדם רשע. והגד"י הוא הטוב היוצא מן העז, גם עולה טוב, והוא סוד "שני גדיי עזים טובים". ובושת פנים לג"ע, כי הג"ע הוא סוד:

כבודה בת מלך פנימה, כלה נאה וחסודה, ומי שהוא בושת פנים יזכה לגן עדנה ולהתענג בנטע שעשועיה.

רומי והפונטיפ — מדרגתם בקליפה

... והיתה תל עולם — סוד הנוק' בישא שהיא רומ"י קרתא מרדתא והכהן הגדול שלה שהוא סוד כהן און שושבינא דאשת זנונים, ישליך אז את אלילי כספו ואת אלילי זהבו ויאמר אך שקר נחלו אבותינו הבל ואין בם מועיל, ויודה ויכנע אל הקדושה אשר יורהו המשיח המלמדו להועיל ודובר שלם, כמו שעשה יתרו שהיה כהן און ובאותה הבחינה ממש, ובא ונכנע אל הקדושה והודה להש"י ולמשה עבדו, כך יעשה הפונטיפיצ"י שלהם אל המשיח המאיר את חשכו, ואחריו ימשוך כל מלכי הגוים הערלים כנוף אחרי הראש, וכל קומת הקליפה נכנעת תחת רגלי הקדושה, ואז: מי לא ייראך מלך הגוים כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך גדול אתה וגדול שמך בגבורה. והדר גאונו זה משיח יעשה נקם את הגוים אשר לא שמעו, עד שישתחו לו כל מלכים וכל גוים יעבדוהו.

מדריגות הטומאה של קומת אדום

הנה לפי מה שאמרנו למעלה שרומ"י היא סוד הנוקבא דקליפה שפחה בישא, והפונטיפיצ"י שלהם הוא סוד כהן און שושבינא דילה, עוד יש לידע כל שאר המדות הטמאות של קומת אדום והקרוב אליה מן המלכים הוא מלך צרפת, ואולי שהוא היסוד שלה, ולכן נקרא קרישטיאנישימ"ו כי הוא המקבל טומאת גלוליהם משאר המדות העליונות ודבק עמה. והוא אשר פעל בעתים שעברו גבורות הרבה בעבורה. גם נתעורר ללכוד את ירושלים, כדי להביא תחת רשותה את קבר הצלוב. תרין שוקין נ"ה דילה, אולי שהם השני דוכסים הגדולים של פיוראנצ"ה ושל שאבוי"ה, אחד מימין ואחד משמאל הקרובים אליה. הת"ת שלה אולי שהוא המלך ספרד, והוא בסוד בעלה המקנא לאשתו, ולכן רודף הוא את הקדושה יותר מכל שאר המלכים ושורף את היהודים באש קנאתו, והם מקדשים את שמו ית' ברבים ומצדיקים עליהם את הדין. הזרוע ימין שלהּ הוא הכומר הגדול שלהם עם כל שאר הכומרים המשליכים אמת ארצה ועשו והצליחו, עד בא עת הריסת בנינה ותתמלא ירושלים מחרבנה של צור, ועד ארגיעה לשון שקר. הזרוע

שמאל אולי שהוא מלך פולוני״ה, והוא הנוגש והלוחץ הרבה יותר מדאי את היהודים האומללים היושבים תחת ממשלתו, כי הוא סוד הצפון פתח הרעה וגם משם מחשבת רעה של גוג ומגוג העתידים להתיצב על ה׳ ועל משיחו, ויתגדל ויתקדש שמו הגדול על ידי מפלתם באחרית הימים. מוח הבינה שלה אולי הוא סוד השורה של ויניצי״ה הבירה אשר חלק להם הש״י הרבה בתבונה, ושריה הם סוד אלופי אדום. והם טובים הרבה עם היהודים, מפני שהם מבחינת הראש הממותק בהיותו קרוב אל הקדושה. והחכמה שלה לענ״ד היא סוד פאדוב״ה הקרובה לה, בסוד או״א דלא מתפרש זיווגייהו. והיא המעטירה את כל חכמי הגוים בחכמות החצוניות, ושמעה הולך עד למרחוק. והכתר שלה הוא סוד הקיסר שהוא היותר גדול מכל שאר המלכים שלה. והוא סוד המלך שהוא עתיד להכנע אל הקדושה ולהודות לה עם כהן און שהוא הפונטיפיצ״י שלהם — מלך וכהן. וכיון דההוא מלך וכהן אודו לקב״ה ואתברו קמיה, כדין אסתלק קוב״ה ביקריה על כלא עילא ותתא. כמ״ש בספר הזהר על פרעה ויתרו שהיו סוד מלך וכהן, שהודו לש״י בעת ההיא, וכך יהיה לעתיד.

והנה הש״י בגלות הזה האחרון כמה היה ממהר לבנות את הקליפה ולתת לה את כל תאותה בעוה״ז, בסוד ״ילך נא אדוני לפני עבדו״ ושלות כסילים תאבדם, ובהיות שכל תאותו וחפצו של עשו היא הלעיטה מעניני העוה״ז, שהוא סוד ״הלעיטני נא מן האדום האדום הזה״ לפיכך עשה לו כל כך עושר וכבוד, במלכים ושרים רבים אשר עושר וכבוד אתם הממלאים בתיהם כסף. הלא תראה גם בכבוד המדומה כמה עלה לשמים שיאו בתארי (האילושטרישימ״ו האצילינטישימ״ו השיסנישימ״ו האימינינטישימ״ו המאישטה וגם השאנטימשימ״ו) שהיא חרפה גדולה לבשר ודם, והש״י הסכים על זה כדי לשלם לשונאיו על פניו להאבידו. והתארים הנזכר גם הם בכלל ״הלעיטני נא מן האדום האדום הזה״, ובין כך ובין כך יעקב מתנהל לאטו, ואם לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה, כי אלקי משפט ה׳ אשרי כל חוכי לו.

סוד ענפי עץ לאור״ו
שעושים ממנו עטרת לקיסריות האדומיים

... והנה כבר פירשנו למעלה סוד קומת הקליפה בכל עשר מדותיה, ושם כתבנו שהכתר שלה הוא סוד הקיסר, ולפי זה עמוד והתבונן נפלאת

אל, כי העטרה שלו של הקיסריות הוא מענפי האילן שקוראים לאור״ו בלע״ז, וסודו, כי זה האילן פריו מר ושרשו מתוק, לרמוז ששרשו הנכנס בתוך הקדושה ממש ונשרש בה הוא מתוק, אבל פריו המתפשט למטה ויורד אל הקליפה הוא רע ומר. והוא סוד מה שכתבנו במקום אחר על פסוק ״הנה אחרית גוים מדבר ציה וערבה״. גם יש להבין סוד אחר לפי טבעו של עץ הלאור״י, והוא שאם תקח ב׳ שרביטים ממנו ותחבוט אותם זה עם זה יוצא אש מביניהם, וסודו: נרגן מפריד אלוף, כי הוא מרחיק אשה מבעלה וקשה כשאול קנאה רשפיה רשפי אש שלהבת יה. גם נקרא ״ער״ בלשון הקדש שר״ל אויב והם אותיות רע, אך אם תנקד המלה עצמה בצירי במקום קמץ, הרע נהפך לרֵע — כי כאשר יוסר אותו הער והרע מממשלתו שאינה ראויה לו, אז הב׳ דודים אהובים זו״ן מתקשרים ומתחבקים זה עם זה פנים בפנים ממש, כאותם הב׳ נקודים של הצירי שהם זה לעומת זה. גם הלאור״ו עלהו רענן בכל עת, לפי שהוא נשרש בתוך הקדושה כמו שפירשנו. והוא נחמד למראה אבל אינו טוב למאכל, כי מתפשט למטה כמ״ש ונעשה רע, והטוב שבו יותן אל הרֵע אהוב ופנה למעלה.

שורש מלכי האומות הטובים והאכזריים

כבר אמרנו במקומות הרבה סוד קליפת נוגה שהיא מעורבת מטוב ורע, והטוב שבה הם הג׳ ראשונות שמתמתקים וחוזרים אל הקדושה, והם סוד הקליפה רכה ודקה שסובבת את האגוז שמתיבשת ונאכלת עם הפרי, ומשם הנשמות לאומות העולם, כי אל אחר איסתרס ולא עביד פירין הוא סוד ז׳ תחתונות, והיא אותה הקליפה שממצעת ומתמצעת בשבולי האגוז, סוד קליפתו של עמלק שתמחה לגמרי, כי היא הגורמת הפירוד וקצר המצע מהשתרע. ומלת ״שקר״ רומזת לשניהם, שהרי הש׳ הוא סוד הג׳ ראשונות שנמצא בהם דבר טוב, והק״ר של שקר הוא סוד הד׳ תחתונות קרים ויבשים כעץ שאין בהם שום לכלוכית כמו שהוא בג׳ ראשונות. והנה הש״י כשרוצה למחות זכר עמלק, נוטל הש׳ משקר ומחזירו אל הקדושה בסוד המיתוק, והקר לבדו שנשאר בלא חיות, מיד כל פגרים מתים. ונהפוך הוא כשהש״י רוצה להעניש וליסר את העולם, מקים מלכין מן הקר של שקר שהוא מזרע עמלק, והם אכזריים וקשים לפי טבעם ומביאים נהי וילללה בעולם, כמו שהיו טיבייט״ו נירו״ן קאיו אטיל״ה אצאלינ״ו וכיוצא בהם שהיו שבט אפו ית׳ ליסר את העולם.

והוא סוד "תחת שלש רגזה ארץ" וגו', ומהם: "עבד כי ימלוך ונבל כי ישבע לחם" כי הקר של שקר הוא הנבל והעבד שאינו ראוי למלכות, כי אם אל הג' ראשונות שיש בהם קצת מיתוק. והש"י משביע להם לאותו המלך שהוא משרש אותה הקליפה העכורה, והוא סוד השפע שממשיך לו בריבוי ובשובע גדול, כדי שיגדל כחו ותרגז הארץ תחתיו וחטאיה ישמיד ממנה. והנה כשם שהמלכים טיראנ"י ואכזריים הם מסוד אותה קליפה העכורה, כך המלכים הטובים הם משורש הממותקת, שהוא העליון הקרוב אל הקדושה, וראוי למלכות יען נמצא בו דבר טוב וסופו להתהפך אל הקדושה, כי הוא סוד להט החרב המתהפכת, והוא סוד גם כן מ"ש "כי יהפך עליך המון ים חיל גוים יבאו לך".

והנה דע גם כן כי הקדשים סוד השאנט"י שלהם הם גם הם משרש אותה הקליפה הממותקת, ויען נמצא בהם דבר טוב רצה הקב"ה לפרוע את שכרה לאותה קליפה בשעתה, והסכים על ידה שיתפרסמו ויֵעבדו, בסוד "הלעיטני נא" שכבר פירשנו למעלה, כדי להפרע אח"כ ביום אידם גם מן הנעבדים, ולא יהיה להם פתחון פה מצד מעשיהם הטובים — שכבר קבלו את שכרם. ומפני זה תשוב תראה שהש"י הסכים על ידיהם שירימו נס לכמה וכמה קדשים המחוללים, יש מהם ממונים על הראש על העינים על השנים על הדדים על הידים על הרגלים, וכן בכל אברי הקליפה כמו שהוא בקדושה ממש, כי קרוב יום אידם, ואז עיני רשעים תכלינה, שני רשעים שברת, זרועות רשעים תשברנה — ואז "אלקים ימחץ ראש אויביו קדקד שער מתהלך באשמיו".

ומה שרגילים אנו לומר ושגור בפינו תמיד: ימח שמם וזכרם, הוא מכוון אל האמת ממש, כי יען נמצא בהם דבר טוב ואינו כלו רע לגמרי, אותו הטוב שבהם אינו נמחה ונאבד, אף כי חוזר אל הקדושה ונתקן, רק שהוא אחר גלגולים הרבה שהש"י מגלגל על מנת לתקן. ולבסוף אותו הטוב הנתקן אחר הרבה גלגולים, מעמידו המרחם ית' בנפש הגר, ובכן הטוב עצמו אינו נמחה, רק שמו וזכרו, כי אינו נקרא עוד בשם פיר"ו פאול"ו וכיוצא בהם משמות הנוצרים, רק יקרא לו שם חדש אש בשם ישראל יכונה, ועל ידי זה "אדם ובהמה יושיע ה'" ורחמיו על כל מעשיו כתיב. וכמה עמקו מחשבותיו ית' לתת את ישועתו עד קצה הארץ, יודוך עמים אלקים יודוך עמים כלם, לדעת בארץ דרכך בכל גוים ישועתך, יברכנו אלקים ויראו אותו כל אפסי ארץ.

יניקת ישמעאל ועשו ע״י פירוד חו״ג דדעת
בחטא אדה״ר

דע כי עיקר הפגם של אדם הראשון אשר בשבילו נתקלקל העולם, הוא הפירוד בלי ספק, וסוד הפירוד הזה היה במוחין של ז״א. רק לא בחכמה ובינה, כי הם לא מתפרשין לעלמין, שאם יתפרדו ח״ו אין העולם יכול לעמוד אפילו כרגע. ולפי זה ראוי לדעת כי עיקר הפגם היה בפירוד חו״ג בלבד שהם מוח הדעת, כי כל כווניותו של עולם תלוי בחבור נאה של חו״ג במוח הדעת וכשהם מתפרדים אז הקליפות אוחזים בהם ויונקים מהם ומתגברים, והקדושה נחלשת ח״ו. והוא סוד מה שאירע לנו בעוה״ר מפני הפירוד הנזכר, כי בהיות החסדים נפרדים מן הגבורות, והם סוד קו הימין, יורדים למטה ונתהוה מקלקולם סוד קליפתו של ישמעאל שהוא לצד הימין. גם בהיות הגבורות נעזבות מן החסדים זה גרם שזדון לבו של אדום השיאו ועלה לשמים שאו, ונתאחז בגבורות וינק מהם בתוקף גדול והגביר את כחו. נמצא שב׳ האומות הנזכר העושקות את הקדושה, זה מושך את השפע אליו מצד הימין וזה מושכו מצד שמאל. וכל מה שמשתכר ... הנה הוא משתכר אל צרור נקוב, כי שקיל טיבותיה ושדי אחזרי, ונמצא קרח מכאן ומכאן. והוא סוד מ״ש ״עשוקים בני ישראל ובני יהודה יחדו כל שוביהם החזיקו בם מאנו שלחם״, כי בני ישראל ובני יהודה הם סוד חו״ג, והם עשוקים מבני ישמעאל לצד הימין של החסדים, ומבני עשו לצד שמאל של הגבורות, ו״מאנו שלחם״ — שלא יתיחד חו״ג ויעשו אגודה אחת כי בזה תלוי גמר תיקונו של עולם, והם בין כך ובין כך נהנים מן הפירוד.

אבל שמחת חנף עדי רגע, שהרי מה כתיב בתריה ״גואלם חזק ה׳ צבאות שמו הוא יריב את ריבם אתם״ וסוד הענין, כי לעולם הגואל הוא היסוד של אבא עילאה, ועל ידי החסדים שלו שנמשכים למטה בגאולה אחרונה, סוד החסדים של ז״א שנפרדו מן הגבורות ונפלו לצד הימין דבקים בו, כי מצא מין את מינו ונעור. ואחריהם ימשכו גם את הגבורות מצד שמאל, כי הגבורות הם נוקבין והחסדים הם דוכרין, וכל תשוקתה של הנקבה היא אל הזכר שלה ורודפת אחריה, והוא סוד מ״ש ״משכני אחריך נרוצה הביאני המלך חדריו״ ואז החצונים נעזבים מיניקתם ומתבטלים, והעיר שושן צהלה ושמחה, סוד הקדושה בקבוץ בניה

לתוכה שהוא סוד הייחוד של חו"ג בשרשם, ואז נגילה ונשמתה כך נזכירה דודיך מיין מישרים אהבוך, ודי בזה למשכילים.

כלי אש של מלחמה
שקבל ישמעאל מאדום

... ובעתים שעברו לא היו משתמשים בני ישמעאל כי אם ברשפי קשת, ומעט מן החרב כי מנהג אבותיהם בידיהם, ואחר שבאו אצלם מבני אדום ולמדום, תפשו בידם גם את כלי אש שהם מן הגבורות היותר קשות מן האדום האדום. צא והסתכל בעפר השחור אשר בו דורכים את כליהם, כי הוא סוד החשך, והאש בוער בו ושורפו, בסוד "ענן גדול ואש מתלקחת". והכדור עצמו של אבן או של עופרת שיוצא ומכה בחוזק גדול מכח האש והעפר, הוא סוד "רוח סערה באה מן הצפון". "ונוגה לו סביב" הוא סוד הלהב עצמו, שהוא כמראה ברק היוצא מן הכלי. וסוד הבומב"י והקאנונ"י שלהם, אולי שהקאנו"ן הוא דוגמת היסוד דדכורא דההוא סטרא, שהוא ממש כדמותו בצלמו, ואופניו המביאים אותו — תרין ביעין דיליה. והבומב"ה יסוד דנוקבא דההוא סטרא, והאש היוצא מהם לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס כי לכך נוצרו, והאדומיים הם אשר מצאום כי זרוק חוטרא אאוירא אעיקריה קאי.

קליפת עמלק — סוד הצורה של שתי וערב

כבר דברנו במקומות הרבה בענין קליפתו של עמלק, שהיא סוד אותה הקליפה המתמצעת בין שיבולי האגוז, והיא סוד הצורה של שתי וערב המנוגעים, אשר לה כורעים ומשתחוים בוערים בעם מהאדומיים המנגדים. וסודה, הפירוד העצום והפנימי בין דרגין קדישין, אשר אין כמוהו. כי כל שאר הקליפות סובבות ומקיפות, וזאת הרשעה בעוה"ר שהיא סוד ערלת הלבב, נכנסה לפני ולפנים. ולכן אי אפשר שיהיה השם וכסאו שלם עד שתמחה זאת הקליפה לגמרי, עד אשר לא ישאר לה שרש וענף, שהוא סוד המחאה של זכר עמלק, כמו שפירשנו במקומות הרבה. והנה ז"ס אמרם ז"ל במסכת עירובין: כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה, ואיהי ברזא דאמרן, שכל שאר הקליפות החצונות הסובבות לא עשו מחיצה בין דרגין קדישין ובין ישראל לאביהם שבשמים, כשם שעשתה זאת הקליפה הפנימית שהיא המחיצה של שתי וערב, שהיא ראויה להקרא בשם מחיצה ממש. וכאשר נתעוררה זאת

הרשעה ויצאה מתוך האיפה, מפני שנאת חנם של בני עמנו, שגרם הפירוד הגדול הזה שאין כמוהו, אז היינו בהסתרת פנים יותר מכל שאר הגליות וחסרנו כל.

ועל זה דבר ה׳ בהושע ״כי ימים רבים ישבו בני ישראל אין מלך ואין שר ואין זבח ואין מצבה ואין אפוד ותרפים״. וגם על זאת הקליפה נבא המחוקק בשיר עדותו בענין שאמר ״צור ילדתך תשי ותשכח אל מחוללך״ כי השתי לשונות של ״תשי ותשכח״ הם כנגד זאת הקליפה של שתי וערב, ״תשי״ אותיות שתי, ״ותשכח״ הוא כנגד הערב, שגורם שכחת הזווג בין דרגין קדישין. וכנגדם אמרה ציון ״עזבני ה׳ וה׳ שכחני״, עזבה ושכחה כנגד שתי וערב. והמרחם ית׳ הקדים רפואה למכה וכתב זאת זכרון בספר ״תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח״ כי על ידי המחאה של זכר עמלק מתחת השמים, אין עוד שכחת הזווג בין דרגין קדישין. ואדרבא תהיה זכירה גדולה ונפלאה כפולה ומשולשת למקום עלינו, כענין שנאמר ״וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור״.

בעניני מנהגי הנוצרים

ענין מה שהנוצרים המנגדים מיחדים אל הקדשים שלהם לכל אחד ואחד יומו ומקדשים אותו בייחוד, הטעם הוא, לפי שבאותו היום כל איברי הטומאה משפיעים באותו האבר הטמא בבא יומו, והוא נגדל יותר מכלם, והארתו החשוכה תופע כמו אפל יותר מכלם, וכענין שעושים למעלה כך עושים כנגדו למטה, וכלא רזא חדא. וענין מה שסובבים בעיר בשוקים וברחובות בצלמי טעותהון, הטעם הוא, כדי להמשיך אליהם סוד המקיפים מיום האחד עשר הנטוי על ראשיהם מלמעלה, והוא הקרוב אל הקדושה, וממנו קיום והעמדת הטמאה בכללה, ולכן הם אדוקים בדבר זה ושוקדים עליו, ונלע״ד נכון.

ענין ה״דום״ שנחצב על בתי ע״ז של הנוצרים

ענין מה שחוצבים וכותבים הנוצרים על בתי ע״ז שלהם DOM שהוא נוטריקון דיא״ו אופטימ״ו מאקסימ״ו, זהו הש׳ שמעמיד את השקר. והוא סוד מ״ש הנביא ״בכל מקום מקטר מגש לשמי ומנחה טהורה״, כי הכל יודעים ועובדים את הסבה הראשונה בתחלה, אלא שמשתתפים שם

שמים ודבר אחר. ואם לא היו עושים כן לא היה אפשר אל הקר של שקר לעמור לבדו בלתי הש׳ של שדי המעמידו, והוא סוד הדו״ם הנזכר. וברזא דא אמר המשורר: דו״ם לה׳, כי אותיות דו״ם הנזכר הם מנחה לה׳ מסטרא דמסאבותא, כדי שתהיה לה העמדה וקיום. ולא עוד אלא שמלת ״דום״ פירושו כמו ״הס״, וז״ס ״הס כל בשר מפני ה׳״. שאם לא כן הוא ״נעור ממעון קדשו״ ויהרוס את בנין הקליפה בלא עתו וד״ל.

ענין שלוש תפילות היום

ענין ג׳ תפילות ביום ערב ובקר וצהרים. תפילת הערב כנגד הקו האמצעי, שבו מתערבים האורות ונכללים זה עם זה — חו״ג, ולכן נקרא ״ערב״ מלשון עירוב ותערובת. תפילת הבקר כנגד קו הימין, הוא החסד בקר לאברהם, ולכן כתיב ״ה׳ בקר תשמע קולי״ בהיותו הזמן שבו מתעורר החסד, וימין מקרבת. תפילת הצהרים שהיא תפילת המנחה כנגד הקו השמאל שהוא דין, ולכן צריך אזהרה גדולה בתפילת המנחה, כי יש כמה מונעים בהתעוררות הדין, שמאל דוחה. ולכן אליהו ז״ל עשה כמה הכנות בתפילת המנחה, ואמר ב׳ פעמים ״ענני ה׳ ענני״ כי היה דבר קשה בעיניו בעת התעוררות הדין. ולמה המתין עד זמן תפלת המנחה, הטעם הוא, כדי להכניע את הדין בשרשו. ולכן הוריד אש אוכלת אש, שהוא מצד הגבורה. וז״ס ״מנחה״ כג׳ מלות: מן — ח׳ — ה׳, כלומר שאז המלכות שהיא סוד הה׳ כידוע מקבלת מן הח׳ שהיא סוד הבינה דרגא תמינאה.

ודע כי גם לדרגין מסאבין יש הג׳ זמנים הנזכרים שבהם אומרים את התפלות שלהם, כמו שפירשנו בענין ״שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אוכלי לחם העצבים״ וגו׳ ע״ש. אך היא מנחת שוא וקטרת תועבה, והדום החקוק על בתי ע״ז שלהם הוא המעמיד את השוא, כמ״ש במקום אחר, ברזא דכתיב: דו״ם לה׳. ועוד מפני שאומרים כמה פסוקים מן המקרא וכל המזמורים שבספר תהלים, והוא המעמיד שוא ודבר כזב עד בא חליפתו. ועוד מפני שאומרים בתפילה היותר חשובה שלהם אבינ״ו שבשמי״ם יב״א מלכותך, נמצא שמתפללים על תיקונו של עולם, ומנבאים ואינם יודעים מה מנבאים, בסוד ״והיה ה׳ למלך על כל הארץ״ וגו׳. ואולי שהכחות העליונים שלהם יודעים, ונתנו כן בלבם של התחתונים כדי להעמיד את עצמם, כי תולים את הגדולה בבעליה, שאם

לא כן לא היו מתקיימין אפילו כרגע. ורזא דא "מי לא ייראך מלך הגוים כי לך יאתה כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך" ודי בזה למשכילים.

טעם שהנוצרים קוברים מתיהם תוך בתי ע"ז שלהם ומקור כחם והצלחתם של הגוים

ענין מה שהאדומיים קוברים את הפגרים שלהם בתוך בתי ע"ז שלהם, הוא כדי להוסיף טומאה על טומאתן, כי מצא מין את מינו וניעור. ומה שמציירים על הקאטאליט"י של הפגרים דמות גלגלת המת ומצוירת אצלה צורת שתי וערב המנוגעות וכתוב תחתיו אי"ן או"ק סינ"י ווינקי"ט, לפי שאותה הצורה היא סוד המות עצמה כמו שכתבנו בכמה אתר, והיא המתגברת לסלק את האדם מן החיים ולקרבו אצלה, בסוד המות עצמה שהיא קליפת הערלה המפרידה מן החיים, והיא היותר מאוסה מכל שאר הקליפות.

והם קוראים חזירים אל היהודים, ואומרים אמת, לפי שהקליפה שלהם היא קליפת החזיר, שמלבישתם כל זמן שגולים בארצם, ברזא דכתיב "יכרסמנה חזיר מיער" בע' תלויה שהיא הע' של עשו. ואמנם אותה הקליפה שהיא עצמיית אל האומה הרשעה שפושטת טלפיה ואומרת ראוני שאני טהורה, היא מקריית אל האומה הקדושה. ומה שנראת עצמיית, הוא מפני העניות והדלות שלא הניחה מדה טובה לישראל, אבל לא בפנימיותה ח"ו, כי אם בחצוניותה בלבד, ברזא דכתיב "שחורה אני ונאוה". מה שאין כן אליהם, שפנימיותם הוא חזיר ממש, והחצון נראה טהור מצד האור המגולה שמרחף עליהם בכל עת ממשלתם. ואותו האור המגולה הוא שעתיד הקב"ה להחזירו לישראל, ואז יהיו נאים ומתוקנים מבית ומחוץ. וזה סוד אמרם ז"ל על החזיר: שעתיד הקב"ה להחזירו לישראל.

אבל בין כך ובין כך נאה לדעת, כי הטעם שהגוים האלה מצליחים ומתקיימים בהבליהם, הוא מפני הדו"ם, שכבר כתבנו סודו במקום אחר. ועוד כי בתפלה שלהם שהיא הפאטי"ר נוסטי"ר נזכר בה גם כן אדוויני"ט הינייא"ם טואו"ם שיבא ויתגלה המלכות העליון, והוא מלכות שמים בבא עתו, ומודים בזה בעל כרחם, והוא לטובתם, שאם לא כן לא היה להם העמדה וקיום אפילו כרגע. ושריהם העליונים הם המלמדים אותם לעשות כן, כדי שלא יעוברו ממשלתם. בסוד "ואמנע גם אנכי

אותך מחטו לי״ שפירשוהו בספר הזהר: על שרו של אבימלך שמנע את אבימלך עצמו מחטוא עם שרה, כדי שהכח העליון של הקדושה ימנע גם הוא את ״מחטו״ שהוא סוד הגבורה העליונה שלא תיסר את השר הכפוי תחתיה בשעה שאינו מוחה. והסוד הזה מכוון יפה לכל הענינים כיוצא באלו, וכאמרם בספר הזהר: שעל כל פנים זנבא נטיל בתר רישא אע״ג דרישא כפיף לעפרא, שהקדושה שהיא סוד הראש מושלת על הקליפה שהיא סוד הזנב, והשאר תביננו מעצמך שם בספר הזהר פ׳ במדבר, ואין עוד מלבדו כתיב.

ענין מה שהנצר נתלה בע״ש

ענין מה שהנצר נתעב נתלה בערב שבת, הוא סימן לכל האומה בכללה ולסטרא דמסאבותא, שעתידה להבטל ולהכרת מן הארץ באלף הששי שמתחיל להתנוצץ בו אורו הגדול של יום השבת והוא האלף השביעי. וז״ס ״אור צדיקים ישמח ונר רשעים ידעך״, כי ״אור צדיקים״ הוא סוד אורו של אלף השביעי, שיתחיל לשמח את הצדיקים בחציו של אלף הששי, שהוא בחצות של ערב שבת שקדושת שבת מתחלת להתנוצץ בו. ״ונר רשעים ידעך״ הוא סוד האור המראה פנים אל הקליפה, שיסתלק מהם בעת הגלות אורם של צדיקים, בסוד: כשזה קם זה נופל, ודי בזה למשכילים.

ענין הקארניואלי שעושים הנוצרים

ענין הקארניואל״י שעושים הנוצרים המתהוללים, כבר דברנו בו במקום אחר, ועוד יש לדעת דאיהו רזא דתיקונא דשטותא, ולכן ביניהם כל המרבה באותו הזמן להתהולל ולהשתגע יותר הוא יותר משובח, לפי שהוא משתדל יותר למיעבד ההוא תיקונא דשטותא בסוד ״לשחוק עושים לחם״ שכבר פירשנוהו במקום אחר. ואותו האולת שעושים באותו הזמן הוא שמחה לסטרא דשטותא, מפני שעוסקים לעשות את תיקונה, וז״ס ״אולת שמחה לחסר לב״. וגם ה״אולת״ צריכה להתקן כל צרכה בעוד שהקב״ה מתרצה להעמידה, והוא עצמו המאיר שכלם של העוסקים בתיקונה והם הבאים משרשה או מתפתים אחריה, להשלים את תיקונה, כדי למהר את מפלתה, בסוד ״אם ללצים הוא יליץ״. וברזא דכתיב ״לפני שבר גאון״ כי מי שרוצה לשבר איזה דבר ישליכנו ממקום

גבוה, כן השי"ת משגיא לגוים ויאבדם, כי יפלו מגובה מדרגתם וילכו אחור ונשברו ונוקשו ונלכדו. וז"ס כי כאשר ישחק הרבה ליום אחרון של הקארניואל"י ויעלה לשמים שיאו של הכסילות, מיד בא אחריו יום האפר ונופל מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, בסוד "לפני שבר גאון" ובסוד "אם יעלה לשמים שיאו וראשו לעב יגיע כגללו לנצח יאבד רואיו יאמרו איו". ומה שקוראין אותו קארניואל"י, הוא בסוד "קץ כל בשר" דהא סטרא בישא כל תיאובתה איהו לבישרא, ויגוע כל בשר יחד ביום האפר, ולכן באים אליהם ימי הדאגה והעצבון על מיתת הבשר, כי מזלם רואה ולבם יודע שאבדה תקותם, רשע יראה וכעס שניו יחרוק ונמס תאות רשעים תאבד.

ענין הסדר שיש לאדום והריבוי לישמעאל

ענין מה שהאדומיים יש להם הסדר הטוב והנאה בכל ענייהם האוחז את העינים, הוא מפני האור המגולה מצד הגבורה אשר בו אחיזתם כידוע, דאיהו רזא דבוצינא דקדרוניתא שנותן קצבה לאורות, וכל הסדר תלוי בו, כי ע"י במספר במשקל הכל מנוי. מה שאין כן הישמעאלים אשר אחיזתם ויניקתם מצד החסד — יד הגדולה, ולכן יש להם הריבוי, ולא הסדר היפה והנכון שיש אל (הישמעאלים) [האדומיים]. ואמנם הישראליים שאחיזתם ביד הרמה, והוא הקו האמצעי הכלול מחו"ג ימינא ושמאלא, לפיכך זכו לריבוי המתוקן והמסודרת בעת ממשלתם, ונאבד מהם בעל גלותם, ועתיד לחזור להם באחרית הימים ביתר שאת ויתר עז, כי חיל גוים יאכלו ובכבודם יתימרו.

טעם שהגוים נמשלו כחגבים

הרואה מן הגבוה לנמוך, הבריות נראין לו כחגבים, וכל שכן המאציל ית' היושב על חוג הארץ ויושביה כחגבים. ולכן אמר הכתוב "כל הגוים כאין נגדו" כי הוא עומד ברומו של עולם, ואין להם עליה לאומות העולם מפני שאחיזתם אל הקצוות ולכן נחשבים "כאין" כנגד עין רואה של מעלה. מה שאין כן ישראל שהם מושרשים בקו המכריע, ועליתם למעלה למעלה עד א"ס, וז"ס "כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו". עוד — נמשלו לחגבים כאמרם ז"ל: שהחגבים בקדירה עולים ואחר כך נופלים ויורדים, כך הם עולים

עד לשרשם, אם אל הימין ברזא דחמור, ואם אל השמאל ברזא דשור, ואחר כך יורדים ונופלים, כי ילכו אחור ונשברו ונוקשו ונלכדו.

ענין שהנוצרים אדוקים מאד בע"ז שלהם

ענין מה שהנוצרים הם כל כך אדוקים אל הע"ז שלהם בכמה מיני כריעות והשתחויות, יותר מן העברים אל אלקים חיים ומלך עולם. הטעם הוא, לפי שאותה העבודה שהיא ממש לסטרא דרע, והרע גובר על הטוב בעולם העשיה, וכל שכן שהם משרשו, ומתפתים בנקל ללכת אחריו ולתת לו כח בעבודתם הנכריה. מה שאין כן העברים שעבודתם לסטרא דטוב, והרע הגובר לוחם כנגדם, ואלמלא הקב"ה שעוזרם לא היו יכולים לעשות אפילו המעט שעושים, כי רבו צריהם ורבים קמים עליהם, ומה תעשה כבשה יחידה בין כל כך זאבים, וגדול הרועה שמצילה. ועל כל פנים הרשות נתונה והאדם הוא בעל בחירה, והעליונים יכולים לעזור בענין העבודה, אבל לא להכריח, שאם היו מכריחים הרי הבחירה נטולה מיד.

ועוד טעם אחר אל הנזכר, לפי שעבודתם של האומות היא לסטרא דשקר, והשקר אין לו רגלים, ולולי שתומכים אותו הבאים משרשו בכמה מיני עבודות האוחזות את העינים, מיד היה נופל. והקב"ה מסכים עמהם ומעמידם כל זמן שצריך תיקון הקליפה הקודמת לפרי. אבל האמת שיש לו כמה וכמה רגלים להעמיד את עצמו, לפיכך הוא מעמד במרכבתו אפילו במיעוט העבודה, שכבר הוא בנין ערי עד לפי עצמו, ולא יהרס לעולמים, ורזא דכלא "שפת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר".

מלכיות קוסטאנטינה ורומה — עשו וישמעאל נגד קליפות שור וחמור

כבר אמרנו במקום אחר סוד הק"ר של שקר שהוא רמז אל קוסטאנטינ"ה ורומ"ה שהם ר"ת ק"ר, והש' הוא הש' של "שלם" רזא ד"ירושלים" אות אמת המעמיד את השקר עד בא עתו. והנה רומה וקוסטאנטינה הם סוד הב' קליפות שור וחמור, שאם היו מתחברות זו עם זו היו מחריבות את העולם, לכן מה כתיב בהון "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו" כדי שהקר של שקר יעמוד בקרתו ולא יתגבר בחום

ההתחברות ח״ו, כנגד ״משלחי רגל השור והחמור״. וזה סוד מה שכתוב בדניאל בענין רגלי הצלם שהם סוד השתי אומות עשו וישמעאל — ״ולא להון דבקין דנה עם דנה הא כדי פרזלא לא מתערב עם חספא״. ואע״פ שישמעאל נתחזק על ידי עשו, ורהב נטיל תוקפיה מס״מ חייבא, עם כל זה חזיר מיער וזיז שדי אינם יכולים להתחבר זה עם זה לטעם הנזכר. והש״י נתן תמיד קטטה ביניהם לטוב העולם. ואם לפעמים יש שלום ביניהם, זהו למראה עיניהם בלבד והוא שלום לרחוק. ולא ישלימו לגמרי, כי אם כאשר יתוקנו באחרית הימים, ורזא ד״שולמית״ תהיה מושלת עליהם לתת את ישועתה עד קצה הארץ, ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים ה׳ מלך.

סוד מחמד והנוצרי שבזזו חו״ג של ישראל

כבר ידוע שמפני עונותיהם של ישראל גברה יד רשעתם של אומות העולם, ובזזו כספם וזהבם, שהם חו״ג שלהם, ישמעאל אל הימין ועשו אל השמאל, ואכלו את ישראל בכל פה, ישמעאל על ידי מחמד, ועשו על ידי יש״ו הנוצרי. וזה סוד שאמר הנביא [הושע ט׳] ״מחמד לכספים״ זהו מחמ״ד ממש שאוחז אל הימין, ״קימוש יירשם״ זהו יש״ו הנוצרי שאוחז אל השמאל. וגם ״קימוש״ הם אותיות יש״ו ק״ם, בסוד: כשזה נופל זה קם. ושניהם מחמ״ד ויש״ו איש אל רעהו יעזורו, ונעשו חו״ח אל הקדושה תחת חט״ה שעולה כמנין חוח, ברזא דכתיב ״והיו לצנינים בעיניכם״. וז״ס שאמר הנביא ״חוח באהליהם״. ומ״ש אחר כך ״באו ימי הפקודה״ זהו על ידי מחמד הנזכר, ״באו ימי השילום״ על ידי הנצר נתעב. ועל ידי שניהם ידעו ישראל כמה רבו עונותיהם ואשמתם גדלה עד לשמים, שהרי ״אויל הנביא״ זהו מחמ״ד נביא השקר אל הישמעאלים שגבר בפשע הבנים,״משגע איש הרוח״ זהו הנצר נתעב שהוא ״איש הרוח״ ממש כי שרשו מרוח הטמא רזא דס״מ חייבא. וכל כך למה — ״על רוב עונך״ שגרם רבה משטמה בין ישראל לאביהם שבשמים. וכל זה דווקא עד תום הבירור, שאז השודדים נעשים כלים אל הנשדדים בגמר תיקונם, והם כלים חדשים לתת בתוכם רוח חדש מדרגין קדישין. ברזא דכתיב ״ונתתי לכם לב חדש״ זהו הכלי שנתחדש מצד הבירור עצמו — ״וישן מפני חדש יוציאו״ והלב הוא משכן הרוח, ובתוך כלי חדש יורק רוח חדשה, כדי שהפנימי יהיה מכוון אל החיצון. ואז האויבים עצמם המתוקנים יהפכו לאוהבים להיות עזר כנגדם, וז״ס

"ועשיתי את אשר בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם אותם", "תשמרו" — בתוך כליהם ממש, רזא דחו"ג שהיו נשדדים קודם לכן, וצדיקים ישמחו יעלצו לפני אלקים וישישו בשמחה.

סוד מנוחתם של או"ה אחרי מיתתם

... סוד מנוחתם של אומות העולם אחרי מותם, שיורדים אל ארץ תחתית את יורדי בור במקום הגערה, ויש להם קצת מנוחה מצד מה שחוזרים אל מקומם הראשון שחוצבו ממנו, כי אין מנוחה לשום דבר אלא בשרשו, כמו שפירשנו על פסוק "ישובו רשעים לשאולה". וההרוגים שבהם, ינועו וינודו ולא ימצאו מנוח לכף רגלם אשר יקומטו בלא עת, ולא ישובו לשרשם. והרשעים שבהם, ירדו ממדרגתם אחרי מותם, וגם הם לא ינוחו, כי לא ישובו לשרשם, וזהו פורענותם. והטובים שבהם, יתעלו ממדרגתם מן התחתונות אל העליונות דמסאבותא, ששם אור הקדושה יגיה חשכם בהיותם קרובים אליה — והיה שכרם. ומהם המוסרים את נפשם אל השטן, נמכרים לו לעבדים, ולא ישובו לשרשם כי אם ילכו אחריו אחרי מותם להיות כמוהו מלאכי משחית וצודדי נפשות ולהאביד ולהרוס, בעל כרחם שלא בטובתם.

ועם הכללים האלה שמסרתי לך תבין סוד פרק ל"ב של יחזקאל הנביא. וכל שכן במה שפירשנו בענין "ישובו רשעים לשאולה". ועם זה תוכל להשיב כמה שאלות, בענין חזיונות הגוים וחלומותיהם על פנריהם, ששואלים מנוחה מקרוביהם בהאי והאי עובדא ממעשי און אשר בידם כמשפט הגוים, ואחר שנוחים להם באים ומחזיקים להם טובה וחנות, שנחו בעבורם — זאת מנוחתם בשרשם כמו שפירשנו. אך לא עדי עד, כי בבא מפלת הטומאה בכללה לא ישאר להם שרש וענף — הרע יזרק אל האשפות, והטוב יחזור אל הקדושה, וישראל עושה חיל, שפת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר. וגם ז"ס "גל מעלי תרפה ובוז" וגו' דאינון דרגין מסאבין ברזא דאמרן, אשר בבא עת פקודתם יכרת שרשם הכמוס בתוך הקדושה, ואז הם וכל הנלוים עמהם ילכו בתהו ויאבדו. ועם הכללים שמסרתי לך תוכל להתישב בכמה וכמה ספקות שאי אפשר לפרטם, ודעת לנבון נקל.

מנוחת הגוים אחרי מיתתם — אינו לעולם

כבר אמרנו למעלה סוד הדבקות שיש לגוי גוי באלקיו בעודו בחיים

חיתו, ואף כי אחרי מותו. ומה שיארע אל האלוקות באחרית הימים כשיעשה בהם שפטים, כך יארע לכל הדבקים בהם — שילכו בתהו ויאבדו. וז"ס שאמר הכתוב "כי כל העמים ילכו איש בשם אלקיו" שמשמע "ילכו" עמו בחייהם וגם "ילכו" אצלו אחרי מיתתם, כטבעו של דבר שיחזור אל מקורו. וסוד ה"שם" הנזכר בענין, הוא דרגא תתאה נוק' בישא דההוא סטרא, והיא האם המאספת את בניה ילדי זנונים, "ואנחנו נלך בשם ה' אלקינו לעולם ועד" דא נוק' קדישא האם המרחמת על בניה כלם זרע אמת, ומאספתם אליה לגן עדנה, ושם ינוחו לעולם ועד. מה שאין כן אל שאר העמים, כי לא ינוחו בשרשם אלא עד שינוח שרשם, ויפלו גם הם במפלתו, ויאבדו בעת פקודתו. וז"ס שלא אמר "עולם ועד" אצל העמים — "בשם אלקיו", שהרי קץ שם לחשך חק וזמן ולא יעבור. אבל "אנחנו נלך בשם אלקינו לעולם ועד" כי שפת אמת תכון לעד, ועד דור ודור אמונתו. וסטרא קדישא רזא דאור, והאור אין לו קצבה, כי תמיד הולך ומתרבה למעלה עד אין סוף ולמטה עד אין תכלית. וזה סוד שאמר בתחלה: "בית יעקב לכו ונלכה באור ה'" כי הוא עצמו סוד ה"אור" ונהורא עמיה שרי, ולכן קיומו לעולם ועד, וכן לבניו ולכל הבאים לחסות תחת כנפיו. אבל שם אלקים אחרים שהוא חשך, סופו בחשך וצלמות, לו ולכל הנלוים עמו ולמתפתים אחריו, כי בהבל בא ובחשך ילך ובחשך שמו יכוסה.

ענין הנצר שנקבר בירושלים

כבר ידוע שאין אויבים לישראל כאדומיים, והקב"ה סיבב את פני הדבר שהנצר נתעב גלגולו חזוהמתו של עשו הרשע והוא האלוק שלהם, יקבר בארץ ישראל ובירושלים עצמה, כדי שגם אויבי הקדושה יתפללו בעדה אל האלקים, בהתפללם בעד העיר אשר נקבר שם האלוק שלהם, ונמצא שמלאך רע עונה אמן בעל כרחו. ולכן תראה שהם אומרים המזמורים שנזכר בהם את שבות ירושלים ושיבת ציון, והם אינם יודעים שמתפללים על כווניות הקדושה ויסודתה בעולם, וחרבן הקליפה והטומאה שכנגדה, ושגם הם עתידים להכניע את גופם ואת לבבם הערל למען יהפכו כל העמים אל שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד, יעידון יגידון כלם כאחד ה' אחד ושמו אחד יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו.

גזירת הצלוב התחיל מחטא העגל וענין היותו יהודי

"הס כל בשר מפני ה' כי נעור ממעון קדשו". "כי נעור" דווקא, שהרי בעת השינה שהיא סוד הדורמיט"א של הזעיר אז שליטת הגשמיות, וכאשר יעור משנתו בסוד בחינת הגדלות מיד הגשם חלף הלך לו. ונגזרה גזרת הגשמיות משעה שביקשו ישראל דבר הגשמי לאלוק במעשה העגל, שאמרו "עשה לנו אלקים אשר ילכו לפנינו" ומאז התחילה גזרת הצלוב, וז"ס "ביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם". וכשם שנפרעים מן העובדים שילכו בתהו ויאבדו, כך נפרעים מן הנעבד — שנידון בצואה רותחת. וגם נפרעים מן הגורמים, וזהו טעם אחד לאורך גלותינו ביניהם. וגם נרמז הענין כפי ששמעתי מפי אדוני אבי, ממ"ש הכתוב אל עשו "ואת אחיך תעבוד" וזוהי עבודה ממש שהאדומיים עובדים ומשתחוים אל הצלוב. ונלע"ד דבר אמת, כי על כל פנים צריכים לעבוד איזה יהודי כדי להמשיך את השפע על ידו מצד הקדושה, שהרי אין להם מאומה מצדם, כי הקליפה ניזונת מן הפרי. ונזדמן אליהם אותו הממזר שנזרע בטומאה, כי מגלגלין חובה על ידי חייב. והוא כישף והדיח והרשיע לעשות, כדי שיהא כלי מוכן שיארע תקלה גדולה כזאת על ידו, וחטא הרבים תלוי בו, כי כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה.

בענין שרש האמונה הכוזבת של הנוצרים

בענין שרש האמונה הכוזבת של האדומיים, דע כי כונתו ית' היתה כדי לעשות בירור גדול מכמה ערב רב שנתערב עם זרע אמת בימי מרדכי ואסתר, כענין שנאמר "ורבים מעמי הארץ מתיהדים כי נפל פחד מרדכי עליהם" והרי שנתגיירו לאונסם ולא ברצונם, ולכן לא נמצא בהם דבר טוב. והש"י היה רוצה להרחיקם מעם סגולה, ונשתמש מן הממזר העז פנים, לפי שמגלגלים חובה על ידי חייב. ובהיותו מלעיג על דברי חכמים וראוי לעונש גדול, לפיכך ניתן להיות ראש הכופרים, להפרע מן הנאבד כשם שנפרעים מן העובד, ויהיה עונשו כפול ומכופל. גם ניתן לערב רב ד' מחברי או"ן גליו"ן שלהם, דוגמת הד' פנים של המרכבה הקדושה, והם ממש הד' פנים של המרכבה הטמאה, כדי להרחיקם מן הקדושה לגמרי. וכענין שאמרו הערב רב של משה "קום עשה לנו

אלקים אשר ילכו לפנינו" כי כל כונתם ומגמתם — החומריות, ולכן היו רוצים גם האלקים החומריים, כך הערב רב של בית שני, רצו החומריות של פסל ומסכה צלמים וצורות. אבל עדיין היו מלים ושומרים את השבת ונזהרים מן הדם ודברים אחרים, וראה הקב"ה שזה היה יכול להיות אבן נגף וצור מכשול לזרע אמת, ושיתערבו עמהם ח"ו, כנגד רצונו שהיתה להפרידם ולהרחיקם לגמרי כמ"ש, וכל שכן בעת גלותם ועניותם של ישראל, ובראותם השיווי בכמה דברים שהיו עיקרי הדת. לפיכך נתן בלבם של כומרי והגמוני האדומיים לקבוע עצות שיתירו להם כל אלו ההזהרות, שלא ישמרו עוד את השבת שלא ימולו שיוכלו לאכול דם וכל המאכלות האסורות, והכונה שלהם היתה שלא יעשו כמעשה היהודים יודאיזאר"י בלעז, וכונתו ית' היתה הנזכרת לעיל. ונמצא שגם בזה נתקיים מה שמתקיים בכל שאר הדברים "אתם חשבתם עלי רעה והאלקים חשבה לטובה" והקב"ה לוכד חכמים בערמם ומחשבותם ומעשיהם, לתקן את עמו בחירו, שיהיה כלו סלת נקיה בלא פסולת כלל ועיקר "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו".

ענין מנוחת הישמעאלים והאדומיים ביום ששי וביום ראשון

ענין מה שהישמעאלים חוגגים את יום הששי והאדומיים את יום הראשון, הטעם הוא, לפי שהש"י רצה שישבתו האומות ביום אחד בשבוע זכר ליום התיקון שהוא האלף השביעי, אלא שהישראלים שהם האמצעיים הם ישבתו ביום האמצעי הקדוש שהוא יום השבת. והישמעאלים שאוחזים אל הימין, הם ישבתו קצת ביום ששי שהוא ימיני אל השבת. והאדומיים שאוחזים אל השמאל, הם ישבתו ביום ראשון קצת לפי שהוא שמאלי אל השבת, שהוא כמלך העומד באמצע וחיילותיו מכאן ומכאן.

ענין הגוים המאמינים בדת שלהם והגוים הבלתי מאמינים אפילו בדת שלהם

כבר ידוע שהקב"ה חפץ שתהיה הריליגיון"י בעולם אע"פ שהוא שקר וכזב כמו הריליגיון"י של האומות העולם, כדי שהכל יהיו עובדים את האלקות, שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו. ואמנם דע שיש

בדרגין מסאבין עליונות ותתתונות, שהם סוד "עבד ונבל", כמו שפירשתי במקום אחר. ומי שהוא משרש ה"עבד" הוא ישמור את הרילִיגיונ"י, לפי שהוא קרוב אל האלקות בהיותו משרש העליונות, והוא מודה באלקות הקרובה אליו. אבל מי שהוא משרש ה"נבל" שהוא רחוק מן האלקות, לפיכך הוא כופר בה ואינו מאמין אפילו ברילִיגיונ"י שלו. וז"ס "אמר נבל בלבו אין אלקים" שר"ל שאין אלקות בשום פנים. וזהו הטעם גם כן שיש פיתוי ביניהם מן הס"א שלא לשמור את הרילִיגיונ"י שלהם, ונראה דבר תימה, כי הס"א מוסיפה כח מן העבודה הטמאה שלה. אלא התירוץ — בחילוק שאמרנו, כי הפיתוי הוא מצד רוח ה"נבל" שאינו רוצה בשום רילִיגיונ"י שבעולם, והוא בועט לגמרי ופורק עול כדי להתגולל בזוהמתו ובטינופת מעשיו הרעים, כחזיר שהוא מתגולל באשפות ויפה לו, כך דומה בדומה לזה רוח הנבל הנזכר. והמשכיל יבין בזה כמה רזין דחכמתא.

סוד הענין שלאומות העולם אין צורך לתורה ומצוות

... וסוד הענין שאין לאומות חוקים ומשפטים כמו שיש לישראל, לפי שהאומות הם סוד הקליפה וישראל הוא הפרי, והפרי הוא שצריך לשמור בכל מיני שמירה שלא יבאש ולא יתליע, וזאת השמירה — על ידי המצות, כי רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות. אבל האומות שהם סוד הקליפה, מאחר שהיא נזרקת ואינה נאכלת לפיכך אינה צריכה שמירה. והוא סוד: ראה ויתר גוים, כלומר ראה שהם סוד הקליפה ואינם סוד הפרי, לפיכך התיר להם את הכל, ואין להם התורה הקדושה השומרת את הפרי. ישמע חכם ויוסף לקח במה שכתבתי, להבין בענין האומות, כי דעת לנבון נקל.

ההכרח שיהיה דת אצל אומות העולם

הש"י בכל מעשי התחתונים הוא עושה את חפצו על כל פנים, שהרי נעשה חפצו אפילו בעבודת האלילים, כדי שלא ישאר העולם בלא רילִיגיונ"י, שאם היו בני אדם בלא רילִיגיונ"י איש את רעהו חיים בלעו. וזהו הטעם שלא נמצא שום מקום בעולם שיהיה בלא הרילִיגיונ"י לגמרי, כדי שיהיה איזה מורא על בני אדם. ואע"פ שהיא יראה רעה, הבל ואין בה מועיל, אעפ"כ הכי איצטריך לקיומו של עולם מן הטעם

שאמרנו. כי אותם שאין להם שום ריליגיונ"י נמשלו כבהמות ואין להתחבר עמהם בשום פנים. וזהו ענין מ"ש המשורר "אמר נבל בלבו אין אלקים השחיתו התעיבו עלילה אין עושה טוב" כי ה"נבל" הוא האהטיהיסט"א ממש, שאומר "בלבו אין אלקים", ולכן הוא עושה כל הרעות שבעולם עד ל"השחית", מפני שאין לו מורא ולא בושת פנים, מאחר שאין בו שום ריליגיונ"י לגמרי. והוא סוד ה"נבל" ממש, כענין שפירשתי במקום אחר שיש "עבד ונבל", וה"נבל" הוא במדרגה התחתונה של הקליפה הרחוקה מאד מן האלקות, ולכן הוא פורק עול לגמרי ואמר בלבו שאין אלקים, כי הוא אינו חפץ בשום ריליגיונ"י, ואומר בלבו שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך. והרי שהשי"ת עושה את חפצו אפילו בעבודת האלילים, מן הטעם שאמרנו.

ביאור בענין
שהאומות העולם די להם בדת שלהם

ענין מה שכתבנו למעלה, שאומות העולם די להם בריליגיונ"י שלהם ובעבודתם הנכריה כדי לחזור אל שרשם הטמא, וזה נראה הפך למ"ש שהתיקון שלהם תלוי בעבודת השם הנכבד, כענין שנאמר "כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד". ואמנם התשובה על זה, שהכל תלוי לפי הזמן, שהרי עכשיו בזמנים האלו שעדיין היא שליטת החול, די להם בעבודתם הנכריה, ואדרבא גוי ששבת חייב מיתה, לפי שהוא מערבב את הכחות, ורוצה להכניס את החול בתוך הקדושה ח"ו. אבל לעתיד לבא, שהעולם יתוקן בתיקון השלם להכניס את הכל בתוך הקדושה ולהחזיר את הרע לטוב, שלא תשלוט בעולם כי אם הקדושה לבדה ואין עמה אל נכר, אז הם צריכים גם הם לעבוד את הש"י על כל פנים, ונשגב ה' לבדו ביום ההוא, והאלילים כליל יחלוף.

כל הדתות שבעולם
סודם: אדם ובהמה תושיע ה'

ענין מה שכתוב "אדם ובהמה תושיע ה'" הסוד הוא, לפי שיש ג' מיני אדם: אדם שהוא בהמה מוחלטת, שאין בו כלל ועיקר מסטרא דאדם, וזהו מי שאינו מודה בשום אלקות שבעולם, ואומר בלבו דלית דין ולית דיין, ועליו אמר הכתוב "אמר נבל בלבו אין אלקים", והרוח

שלו הוא כרוח הבהמה ממש שיורדת היא למטה לארץ. למעלה מזה יש אדם אחר שנקרא "אדם ובהמה" וזהו מי שמודה באלקות, אך לא באלקי אמת כי אם באלקים אחרים, ומנהג אבותיו בידו לעבוד עבודה זרה. ואעפ"כ ראוי להקרא "אדם ובהמה", לפי שאין שום דת שבעולם שאין בה קצת מדת האמת, לפי שהיא ממש האילן הגדול שכל שאר הדתות נתלין בו ויוצאים ממנו. ואם כן כל שאר האומות נקראים "אדם ובהמה" מפני שיש בהם קצת מסטרא ד"אדם" מצד הדתות והנימוסים שלהם שהם מכוונים אל דת האמת, והרוח שלהם עומדת בין השמים ובין הארץ. עד עת בא עת הישועה הכללית, להפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד, ואז נתקנים לגמרי, וגם צד ה"בהמה" שבהם חוזר לכלל "אדם" בהדבקם באל אמת ובתורת אמת. ועליהם אמר הכתוב "אדם ובהמה תושיע ה'" כלומר אותם בני אדם שהם "אדם ובהמה" כמ"ש, הם ממש ש"תושיע ה'" על ידי שתתן את ישועתך עד קצה הארץ — יודוך עמים אלקים יודוך עמים כלם. ואחרון אחרון חביב, אלו בני ישראל שהם זרע אמת ועובדים תמיד לאלקי אמת, והוגים ועוסקים בתורת אמת, שמדריכתו לאדם לילך בדרך אמת, להקרא אדם בשלמות על ידי שמירת החקים והמשפטים שלה, ששמירתן כראוי היא המוציאה אדם בעולם שראוי להקרא "אדם" בשלמות, ולו ראויה הממשלה והמלוכה על כל שאר הנבראים, כי רוחו המחוקנת והמסודרת על פי דרכי התורה האלקית, הוא העולה למעלה מן הכל, ולכן כל העולם כלו לא נברא אלא בשבילו. וזהו ענין "אדם אתם" שפירשו רז"ל: אתם קרואים אדם, ודי בזה לענינו.

סוד עבד ונבל

כבר אמרנו במקום אחר, שהממזר היה ראוי להיות משיח בן יוסף, כי ממזר ת"ח קודם לכהן גדול עם הארץ. אלא שהוא גרם לעצמו מפני פריצותו, ועוד מפני השנאת חנם שהיתה בהם בישראל, ולכן נהפך למום — זר, ונתקלקל ונפל מן היסוד של הקדושה אל היסוד של הקליפה שהוא ה"נבל" ממש, וזיווגו בגרף של רעי בנוקבא דמסאבותא דיליה, גרף תחת גפר, כד"א "עשה לך תיבת עצי גפר". ולכן אומרים שהנבל בבתי כסאות ודינו בצואה רותחת. וענין ה"נבל" כבר פירשנו במקום אחר שיש "עבד ונבל" בקליפה, כשם שיש "ישראל וישורון" בקדושה, "עבד" כנגד "ישראל" — ממראה מתניו ולמעלה, ו"נבל" כנגד

"ישורון" — ממראה מתניו ולמטה. וכשהס"א גוזלת ועושקת מן הקדושה, אינם מניחים שתתפשט ההשפעה ולא תאבד בסטרא ד"נבל". וז"ס "ובטן רשעים תחסר" כי כשהיא בסוד ה"בטן" — במקום שמסיים ה"עבד", שם "תחסר" — כדי שלא יקחנה ה"נבל" שלא נמצא בו דבר טוב.

ואיך יהיה זה החסר שיבואנו, ולכן הוא מפרש הענין במקום אחר — "חיל בלע ויקיאנו מבטנו יורישנו אל" שהוא ממש על ידי הקאה, כבולעו כך פולטו, שלא יהיה מובלע באיברים שלו. וז"ס "בחצי ימיו יעזבנו ובאחריתו יהיה נבל", כי הבטן הוא ממש בחצי המדרגות לפי שהוא במקום הת"ת, ושם יעזבנו על ידי ההקאה. ובאחרית המדרגות יהיה "נבל" כמו שהיה לפי טבעו — שלא יתפשט בו שום דבר מן הנדיבות הקדוש של ההשפעה, לפי שאינו ראוי לה. ולא יקרא לנבל נדיב, קריאה לשון הזמנה — שלא יזמינו השפע הנדיב שירד ויתפשט בתוך ה"נבל" ח"ו, כי אם אל ה"עבד" בלבד שהוא ממראה מתניו ולמעלה וראוי להתקן, כי הוא יוצא מכלל ארור לכלל ברוך, יען נמצא בו דבר טוב, כי ראשו של עשו בחיקו של יצחק כידוע, ולכן נתקן ממנו על ידי גבורתו החזקה, כי האב מיסר את בנו ונשאר גם הוא לאלקינו.

טעם שנצלב המסית בחצי ימיו
וגם אלכסאנדרוס מוקדון מת בחצי ימיו

"טוב ינחיל בני בנים" זהו האיש הטוב שכל עשרו במשפט ובצדקה מצד הטוב, ולכן אין לחצונים אחיזה וטענה כלל בממונו, כי אין בה מאומה מצד הרע. והוא "ינחיל בני בנים" כי עד שם מגעת התפשטות נחלתו, כמו שהוא דרך התפשטות השפע במדות העליונות ברזא דאמרן. אבל החוטא שעשה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו.

וסוד הענין, כי הת"ת שלו הוא ממש "בחצי ימיו" לפי שהוא במחצית גופו ואיהו רזא דבטן, ולא יעבור אל "בני בנים" שהם ג' תחתונות שלו, כי יעלה מן הבטן שהוא "בחצי ימיו" ויקיאנו דרך הפה. וז"ס: חיל בלע ויקיאנו מבטנו יורישנו אל, וינתן אל הצדיק, שהיה צפון ושמור בבטנו של החוטא עד חצי ימיו לרעתו של החוטא שיקיאנו בסופו, והכל מובן יפה ברזא דאמרן. והנה זה סוד שנצלב המסית בחצי ימיו, בסוד: בחצי ימיו יעזבנו. וגם אלכסאנדרוס מוקדון מת בחצי ימיו,

כענין: עושה עושר ולא במשפט. ומה גם שהוא היה ממש סוד הבטן של הקומה דמסאבותא כידוע, כי מצרים היה הכתר, בבל הוא הראש, מדי ופרס סוד הזרועות, יון הוא הגוף, בני עשו וישמעאל סוד הרגלים והעקביים — מנהון די ברזל ומנהון די חסף. והנה ז״ס גם כן שמת המוקדו״ן בחצי ימיו, כי היה במחצית הימים דמסאבותא ממש — חיל בלע ויקיאנו מבטנו יורישנו אל ברזא דאמרן.

סוד הענין שהקיסר של רומי אינו משגיח על ארצו

... אלא שמובטח הוא שהרשע הזה המרבה לא לו, ועושה עושר בלא משפט ״בחצי ימיו יעזבנו״ שכבר פירשנוהו במקום אחר שהוא סוד גזל ועושק רש שלא יעבור את בטנו של אדם בליעל שהוא ממש ״בחצי ימיו״ — בפלגותא דדרגין מסאבין דיליה, כי מבטנו יורישנו אל, ואינו נמשך אל המלכות הטמא שלו כי אל אחר איסתרס ולא עביד פירין. וז״ס שאשת זנונים רזא דמלכותא דמסאבותא עבידת ניאופין, כדי למלאת את חסרונה שאינה מקבלת מבעלה כל צרכה כי חיל בלע ויקיאנו. וז״ס שהקיסר שהוא ממש בעלה של רומ״י — מלכותא דמסאבותא, אינו משגיח עליה כלל ועיקר, ואדרבא חלף הלך לו לאוסטריא״ה, והיא צריכה לעשות את לחמה על ידי הכהן הטמא שלה שהוא סוד שושבינא דשפחה בישא, ועל ידי הכומרים המפוזרים בכל גבול הרשעה של שאר המלכים והשרים והדוכסים, כדי להעמיד את השקר כל מה שתוכל על ידי תזנותיה, עד בא עת פקודתו והתבוננות על מקומו ואיננו. וכנגדו המלך שלמה רא מלכא קדישא אינו זז מירושלים דאיהי מלכותא קדישא דיליה — והיו עיניו ולבו שם כל הימים, ברזא דכתיב: הנה זה עומד אחר כתלנו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים, דאיהו לא עביד ח״ו כבעלא דשקרא איהו בי קרי ואתתיה ביה בוציניה, כי עזה כמות אהבה קשה כשאול קנאה, ואם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו. והפך לזה מצינו בקארל״ו קוינט״ו הקיסר של רומ״י שהוא עצמו נתאזר להלחם כנגד המלכות שלו רומ״י הרשעה והוא נתנה למשסה ולבוזזים, בסוד מה שפירשנו: בחצי ימיו יעזבנו.

ענין ימי העצב של הנוצרים שבא אחר ימי השמחה שלהם

... וכנגדם ניצוצות הטמאה, הם סוד הכזבים שיפיח היסוד הטמא,

ומהם נבנים רקיעים של תהו שילכו בתהו ויאבדו. והנוצרים המתהוללים מעידים בעצמם עדות נאמנה שהיסוד הטמא שלהם יפיח כזבים, שהרי ביום הלדת המסית, מיד למחרתו נולדים עמו שחוק קלות ראש וערוה ההולכים ומתפרצים כל ימי הקארניוא״ל שלהם, ואחר כך בבא ימי הקואדראגינימ״ה שלהם שהם ימי הכרוז שהיה מכריז לפניו בעת השפטו בהיותו קרוב למלכות הרי שבאים אל הנוצרים ימי העוצב והדאגה, כי היסוד הטמא שלהם ונצרי נתעב בא עד קצו ועל קדקדו חמסו ירד, ומתים עמו במיתתו שחוק וקלות ראש וערוה, והרשעים מלאים חרטות, וכל פנים יקבצו פארור ואחריתה שמחה תוגה.

ענין שהגוים מעמידים צורות ע״ז — ערומות וגדלי בשר

... והנה הטעם שאמר: שלבם טפש כחלב, לפי שהבשר והחלב הוא מגמתם, דהא אינון מסטרא דקץ כל בשר. הלא תראה כל הגוים ערלי לב וערלי בשר שיש להם דמות צורות הע״ז שלהם ערומות וגדלי בשר בכל פנות העיר ובראש כל חוצות, כי הבשר הוא להם נס להתנוסס מפני שקר להעמידו בכל יכולתם ובכל מאמצי כחם, עד בא מפלתו בפתע פתאום, הס כל בשר מפני ה׳ כי נעור ממעון קדשו.

בענין הפגם של הנצרי ושרשו

כבר ידוע שיש ג׳ מדרגות בכל התארים: הפשוט, והוא הפורטי״א, היתר והוא הקומפאראטיו״ו, והיתרון שהוא הסופרלאטיוו. והנה הפשוט הוא כנגד הג׳ תחתונות, היתר כנגד הג׳ אמצעיות, והיתרון כנגד הג׳ עליונות. והנה הנחש כבר נגזר עליו שלא ירים ראש ולא תהיה לו אחיזה כי אם בג׳ תחתונות בלבד, בסוד: על גחונך תלך ועפר תאכל כל ימי חייך, וברזא דכתיב: ואתה תשופנו עקב, אך בעוה״ר גבר הנחש והרים את ראשו גם אל הג׳ האמצעיות שהם סוד היתר. וז״ס: וישב אל יתר חתנו, בסוד היתר הנזכר כשעדיין לא נתקן. אבל כשנתקן והחזיר הנחש אל הקדושה, הוסיפו לו אות משמו ית׳ ונקרא יתרו, והיתר שהיה לו בתחלה נעשה לו לבוש והיא היתה נפש הגר. וגם ז״ס: י׳תר ש׳את ו׳יתר ע׳ז שהוא ר״ת ישוע, סוד הממזר שהגביר את הס״א ורזא דנחש עד אל בחינת היתר, בימינא ושמאלא שהם הב׳ בחינות של שאת ועז הנזכר. ונתנבא הזקן שעתיד להיות כך מפני פחזותו של ראובן, והוא הבכור יומא דאזיל בכלהו יומין, והפגם שלו מגיע לכל השבטים. ולכן סמיך

ליה: פחז כמים אל תותר, שמשמע לא תותר השאת והעז הנזכר, כי הממזר הנרמז בר"ת שחת והרים את הנחש לרזא דיתר. וז"ס יהושע בן פרחיה שאחזתו פחזותו של ראובן ודחפו ליש"ו בשתי ידים, ודי בזה למבינים. אבל בג' עליונות שהוא סוד היתרון, אין אחיזה להוא חיויא בישא כלל ועיקר, כי אם להעלות את העשן עד אל העינים, שהוא סוד הקטרוג שלו, אך לא האחיזה ממש ח"ו, וז"ס: ואין יתרון לבעל הלשון.

טעם שגם רשעי אומות העולם מתגלגלין

... ובענין הגלגולים נאה לדעת כי הכתוב שאמר: ראיתי רשעים קבורים ובאו, אינו מדבר במקולקלים מבני עמנו בלבד שהם צריכים להתגלגל כדי להתקן על כל פנים, וכדי להשלים את בנין הקדושה שיאמר הבעל לאשתו: כלך יפה רעיתי ומום אין בך — שתהיה שלמה בכל הטוב, אלא שהחכם מדבר גם כן במקולקלים שבאומות שגם הם חוזרים ומתגלגלים כדי להשלים את בנין הטמאה שתהיה באחרית הימים שלמה בכל הרע, כענין שנאמר: בושה אמכם מאד חפרה יולדתכם הנה אחרית גוים מדבר ציה וערבה, ואז תראה הטמאה השלמה ברעתה את הקדושה השלמה בטובתה ותכסה בושה ותסוג אחור, ברזא דכתיב: תרא אויבתי ותכסה בושה.

ענין הנצרי ומחמ"ד שמתגלגלים כדי לבנות בנין הטומאה

... ורזא דמלה שהוא בונה את בנין הרע בשלמות בכל עשר ספירותיו כלולים מעשר שעולים מאה, ואעפ"כ מאריכין לו מן השמים, כמו שהיו יש"ו ומחמ"ד שבנו צפו"ן וימי"ן של הס"א בשלמות, והם סוד הרשעים קבורים ובאו שחזרו ונתגלגלו בכל דור ודור כדי להשלים את בנינם הטמא כל זמן שהקב"ה רוצה להעמיד את השקר, כי כשם שמתגלגלים ובאים נשמתו של משה וכל שאר מנהיגי הדור כדי לקיים את האמת, כך מתגלגלים הרשעים הנזכרים כדי להעמיד את השקר, עד שפרי האמת יהיה מבושל כל צרכו ואז נזרקת קליפת השקר בפתע פתאום ויתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם. והנה בהיות יש"ו ומחמ"ד גם הם בכלל הרשעים קבורים ובאו הם וכל חבריהם כדי להעמיד את השקר, זהו הטעם שאמר החכם: וישתכחו בעיר אשר כן עשו, וכבר ידעת ענין אמרם ז"ל: א"ת וישתכחו אלא וישתבחו, כי ישתבחו ממש בעיר אשר

כן עשו, שהרי מחמ״ד משתבח בקוסטאנטינ״ה ויש״ו משתבח ברומ״י שהם סוד הק״ר של שקר כמו שכתבתי במקום אחר.

ענין חג הנוצרים — בחדשי הקור

ענין מה שהנוצרים עושים את הקארניואל״י שלהם בחדשי הקור, הטעם מובן יפה במה שכתבנו במקום אחר, שהשנה מתחלקת לד׳ חלקים, דוגמת היום ממש. וראשית הלילה הוא חדש תשרי, חצות לילה חדש טבת, ראשית היום חדש ניסן, וחצות היום הוא חדש תמוז. והנה כבר ידוע שבזמן הלילה הוא שליטת הס״א, כענין שנאמר ״תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער״ והרי לפי זה שבא הקארניואל״י שלהם שהוא שליטת הס״א ברזא ד״קץ כל בשר״ ולכן נקרא קארניואל״י, והוא בא בעת מדת לילה של השנה ברזא דאמרן. והניאוף שולט בו ומשקרים את הפנים במשקירה על פניהם. ונרמז הענין במ״ש ״ועין נואף שמרה נשף״ שהוא הנשף של השנה שבו שליטת הס״א, ו״שמרה״ לשון המתנה, כמו ״ואביו שמר את הדבר״. ״וסתר פנים ישים״ היא המשקיר״ה ממש, לעשות תיקון השקר בעת ממשלתו. והוא סוד גם כן מ״ש ״בנשף בערב יום באישון לילה ואפלה והנה אשה לקראתו שית זונה ונצורת לב״ והיא לילית חייבתא שהיא זונה לשית דרגין דמסאבותא, ולכן נקראת ״שית זונה״ ממש. ועוד, שמקומה על שת הקדושה ממש, כי היא גרף של רעי, בסוד ״וכוסה קלון עורם״ שכבר פירשנו סודו במקום אחר. וזהו ענין מ״ש ״וחשופי שת ערות מצרים״ כי זאת הרשעה היא ״ערות מצרים״ ממש, ודי בזה למשכילים.

ענין הלוטו של הגוים

ענין הלוט״ו של הבלי הגוים, לפי שיש מלכות קדישא ונכלל בה כל הטוב של דרגין קדישין, וממנה יוצא כל הטוב אל התחתונים, וכל דבריה בהצנע לכת, בסוד ״כל כבודה בת מלך פנימה״. ויש כנגדה מלכותא דמסאבותא שנכלל בה כל הרע הבל הבלים שאין בו ממש, והם כל הפיתקים הריקנים של בעלי הלוט״ו, הבל ואין בם מועיל. ואמנם לפעמים נמצא בה איזה דבר טוב שנופל בתוכה בגלגולא דטיקלא בגזל ועושק רש, וז״ס של אותם הפיתקים החנונים שקוראים גראטי״י בלעז של בעלי הלוטו. ובהיותם מועטים לעומת הריקנים שהם הרבה מאד, לפיכך כשיוצא איזה מהם, מפרסמים אותו בחצוצרות וקול המון, בסוד

"אשת כסילות הומיה". ונרמז הענין במ"ש "הלוט הלוט לכל העמים והמסכה הנסוכה" וגו'. כי הלוטו הוא ממש מצד "המסכה" דאיהי מלכותא דמסאבותא ברזא דאמרן. ואותו הכי"ס שנותנים בתוכו הפיתקים, הוא סוד המלכות ממש, שנקראת "כיס" לפי שהיא עשיראה וסופא דדרגין, וכל התשע דרגין הכלולים מעשר מריקים בתוכה, וט' פעמים י' עולה כמנין כי"ס, שהמלכות דאיהי רזא דכי"ס כלולה מכלם. וכשם שיש כיס בסטרא דמסאבותא, כך יש כנגדה בסטרא דקדושה והיא סוד הבחינה הנזכר ממש, וכל מגמתה של הקליפה להתערב עם הקדושה לאכול מפריה ולשבוע מטובה, דהא לית לה מגרמא כלום. וז"ס שכל פיתויה אל הניצוצות הקדושות הוא שיגרום זה ההתערבות שפוגם ומועל הרבה אל הקדושה, ומועיל אל הקליפה מן הטעם שאמרנו. וז"ס מ"ש "גורלך תפיל בתוכנו כיס אחד יהיה לכלנו" — שיתערב הכיס של הקדושה עם הכיס של הקליפה. והוא פוגם בשרשו העליון שהוא סוד ה"גורל" כמו שפירשנו במקום אחר, לפיכך אמר בלשון נפילה דייקא — "גורלך תפיל בתוכנו". ובהיות שכל מגמתם ההתערבות, ז"ס "כיס אחד יהיה לכלנו" ודי בזה למשכילים.

ענין קשקוש הפעמונים שעושים הנוצרים

ענין הקשקוש שעושים הנוצרים, שמקשקשים בפעמונים לפני הזבח הטמא שלהם, מה שאין לפני הצלמים, הטעם הוא, לפי שכל שאר הצלמים שורה עליהם רוח מסטרא דנוק' דמסאבותא, אבל בזבח הטמא שורה עליו רוח מסטרא דדכורא ס"מ חייבא, ולכן כורעים ומשתחוים לפניו, בגין דאיהו מארי דביתא של זה הבית המנוגע, והוא המשפיע אליהם מטמאתו הרצוצה, כי הזכר לעולם הוא המשפיע, וזהו הטעם שחולקין לו כבוד. ובהיותו סוד הרוח, לפיכך מקשקשים לפניו, כי הרוח לעולם מקשקש, כענין אמרם ז"ל על פסוק "ותחל רוח ה' לפעמו" שהיתה מקשקשת לפניו כפעמון. וכן הענין במציאות ממש, כי הלב שהוא משכן הרוח, נרגש בו דפק תמיד, לפי שהרוח מקשקש בתוכו כפעמון. ורזא דא "אני ישנה" שהיא סוד הנפש, "ולבי ער" שהוא משכן הרוח, ולכן כתוב מיד "קול דודי דופק" שהוא סוד הרוח עצמו. וזהו גם כן הטעם של העורקים הדופקים שמתפשטים מן הלב, ומביאים את הרוח בכל איברי הגוף, ודי בזה לענינו.

ענין הכומרים והאחיות שיש ביניהם

ענין הכומרים והאחיות שיש ביניהם, כבר פירשנו על זה במקום אחר שהוא סוד: אל אחר איסתרס ולא עביד פירין. ויש עוד סוד גדול על זה, כי כל מגמתם — הגשמיות כידוע, ולכן הזכרים העליונים שלהם רוצים להתדבק עם הנקבות המיוחדות לכך, ומתבודדות כדי שיזדווג הרוחני הטמא עם הגופנית הטמאה. וכן הנקבות העליונות שלהם רוצות להתדבק עם הזכרים המתבודדים לכך שהם הכומרים. ולכן הם בונים המקומות המיוחדים להתבודד שם, ולעשות הזיווג הטמא של עליונים רוחניים ותחתונים גשמיים. ורזא דא "ויראו בני האלקים את בנות האדם כי טובות הנה ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו" כאן נרמז כל הנזכר, והמשכיל יבין.

טעם איך אפשר
שרובו של עולם תועה באלילים

כבר ידוע שהאלקים אחרים הם הקליפות של אלקים קדושים, וז"ס "לא תעשה לך פסל" שהוא מלשון פסולת. וכאשר הפרי יהיה מתוקן כל צרכו בלא קליפה קשה, אז "והאלילים כליל יחלוף". אבל כדי להשיב אל האומות העולם שאומרים — אפשר שרוב העולם יהיה בטעות, די להם תשובה נצחת, והיא זאת — שכשם שיש שקר בכל עניני העולם, כך צריך שיהיה שקר גם כן בענין האלקות. ולא עוד אלא שהשקר הוא הרוב ממש בכל הענינים והאמת הוא המועט, כך בענין האלקות, רובו של עולם תועה באלילים, ומיעוטו מחזיק בעבודה האמיתית, וז"ס "לא מרובכם מכל העמים וגו' כי אתם המעט" ודי למבין.

בענין הנוצרי שהוא יסוד דמסאבותא

... והנה הוא מפרש אחר כך איך הקב"ה מקלקל את בנין הקליפה על ידי שלשה אלה שיעשה לה והם: פירוד ופיסול וקיצוץ ... בסוד הפיסול אמר בסמוך: וישב ממזר באשדוד [זכריה ט, י] שהרי עקרון ואשדוד הם סוד דו"ן דמסאבותא, ונמצא שאשדוד הוא כסא לעקרון בעת שליטתה של הקליפה, אבל כשבא הקב"ה לקלקל את מצבה ואת שליטתה, אז הוא מכניס ממזר במקום עקרון, וזה הממזר הוא ממש הנוצרי הממזר

שנקבע להיות במקום היסוד דמסאבותא כדי לפסול את הרכבתה ולהפריד את ייחודה, שמשם והלאה יקבלו את ההשפעות שלהם על ידי הפיסול של הממזר הנכנס ביניהם, והכל יכירו וידעו את יבושתה ואת קלונה של הקליפה, שאין השפעתה נמשכת אלא על ידי פיסול של הממזר הניתן לה להיות משפיע אליה. וז״ס מגלגלין חובה על ידי חייב, שהרי זה הרשע הממזר שהיה מלעיג על דברי תורה, לפיכך נפרד מן הקדושה ונקבע למשפיע אל הס״א, לקבל עליו כל הטמאה וכל מיני שיקרץ ותיעוב להמשיכם אל פועלי און ויאכלו מפרי דרכם וממועצותיהם ישבעו. ונמצא זה הרשע שמקבל את פורענותו משלם ונידון בכל יום בצואה רותחת בסוד הנזכר, כי פועל אדם ישלם לו וכארח איש ימציאנו. גם נרמז זה הענין במ״ש: פזר נתן לאביונים, שהרי הקב״ה יושב תמיד ומחלק את השפעותיו גם לישראל וגם לאומות העולם, אלא שאותן של אומות העולם הוא מחלקן ומפזרן אליהם בעין רעה, מצד הטמאה על ידי הממזר הנזכר שעולה כמנין פז״ר. ואותן של ישראל הוא מחלקן אליהם בעין טובה אם מעט ואם הרבה מצד הקדושה על ידי היסוד הקדוש שהוא נותן ומחלק לאביוני עמו לכל אחד ואחד מהם כפי מדרגתו וכפי מה שראוי לו, וז״ס: נתן לאביונים.

טעות הנוצרים בענין המשיח שלהם

ענין מה שאומרים הנוצרים שהאלוק שלהם ירד למטה ונתלבש בגוף אנושי כדי להציל ולהושיע, ושזה היה המשיח המקווה, דע כי הטעות שלהם נולד מדבר אמת, שהרי המשיח שעתיד להתגלות מתלבש בו האלקות בלי ספק, והוא סוד מ״ש: ונחה עליו רוח ה׳ וגו׳, והוא סוד גם כן מ״ש: ובית דוד כאלקים כמלאך ה׳ לפניהם, כי האלקות מתלבש בו והוא ממש כאלוק בתחתונים, אבל אינו כסברתם הנבערה שהאלוק עצמו ירד ומתגלה בדמות אדם להציל ולהושיע את העולם במיתתו, אבל האמת הוא כמו שכתבתי, שהמשיח האמיתי הוא אדם ממש משרש ישי, שהאלקות מתלבש בו לפקוח עינים עורות ולהציל את העולם. וזה האלקות שמתלבש בו הוא נותן לו כח לסבול את יסוריו והיתה מנוחתו כבוד.

ענין שמו של הנצרי

ענין מה שהנצרי נתעב נקרא שמו ישוע שהוא לשון ישועה, הטעם הוא, לפי שגרם ישועה לישראל, במה שהוציא מתוכם כמה וכמה ניצוצי

הפסולת של ערב רב שהיו מעורבים עמהם. ואותו הרשע נעשה ראש לכלם, לפי שהיה ממזר ובן הנדה, וכל שאר המומים הזרים שהיו בישראל באותו הזמן נתפתו בנקל ודבקו בו, כי מצא מין את מינו ונעור. וכבר נגזר ממנו ית' שיהיה זה הרשע מוציא את הרע ואת הפסולת מגופם של ישראל, כי מגלגלים חובה על ידי חייב. וכשם שמוציאים ומשלחים את הרע אל האשפות ביד איש פחות ונבזה, כך שלחו והוציאו על ידו של זה הרשע נבזה ונתעב, כל אנשי רע ילדי פשע זרע שקר שנתערבו עם זרע אמת. והם היו שיורי עיסה שהחמיצו, והביאו לידי חימוץ רבים מישראל, לפיכך הוקצו ונתגרשו על ידי הדבקם בנצר נתעב, וכשל עחר ונפל עזור ויחדיו כלם יכליון. וזהו שנרמז בר"ת: י'תר ש'את ו'יתר ע'ז שהוא ר"ת ישו"ע, כי "יתר" הוא מלשון שיור ופסולת, וכל יתר כנטול דמי. וזה הרשע בדד ישב ומחוץ למחנה מושבו, כי נטל עליו כל השיורים הברורים מתוך הקדושה, כמי שמברר את הפסולת מתוך האוכל. וכנגד מה שהמשיח האמיתי בא לקרב את הרחוקים, זה הרשע שעשה את עצמו משיח בא כנגדו לרחק את הקרובים, זה חלק אדם רשע מאלקים, כי פועל אדם ישלם לו וכארח איש ימציאנו. [ע"ע ב"ביאור משנה תורה" עמ' שצ"א].

בענין תיקון האומות
וקבלת גרים בימות המשיח

בענין הגרים כבר ידוע שבאים מצד הרע, ולכן הם קשים לישראל כספחת. ואעפ"כ המאציל העליון שרוצה לתקן את עולמו בתיקון שלם, בסוד "אדם ובהמה תושיע ה'" לפיכך הוא רוצה לתקן את האומות ולקבל את הגרים גם כן ולהכניסם בתוך הקדושה, כדי להחזיר את הרע לטוב. וידוע שאי אפשר לעשות זה, כי אם על ידי חסד פשוט שלא יהיה בו מעורב מן הדין כלל ועיקר, שאם היה בו קצת מן הדין, היו נדחים ממנו, כטבע שמאל דוחה, והכונה היא של ימין מקרבת. ולכן האור המתקן את העולם והמקבל את הגרים בימות המשיח, שרשו מן הג' עליונות של עתיק יומין, שבהם החסד פשוט בתכלית הפשיטות. וז"ס האמור בדניאל אצל ענין המשיח "וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתה הוה ועד עתיק יומייא מטה" שהרי כבר פירשתי במקום אחר שאלו העננים הם סוד הקליפות, והם סוד הגרים עצמם שהמשיח מתלבש בהם ועולה עמהם עד עתיק יומין דיקא, כי הוא לבדו בחסד שלו הפשוט

וברחמיו הגדולים מקבל אותם הראויים להתקבל, יען נמצא בהם דבר טוב המכשיר גם את הרע לחזור לטוב, ומהם נעשים לבושים אל הקדושה כידוע. ואותם שהם רעים לגמרי ואינם ראויים להתקבל, הולכים ונשרפים מדי עליתם, על ידי נהר די נור דנגד ונפק מן קדמוהי טרם יקרבו אצלו. ואמנם אלו הג׳ עליונות של עתיק יומין שמהם התיקון וקרבת הנדחים, הרי שהם רמוזים במ״ש ״וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח״, ״וחשב״ חד, ״מחשבות״ תרין, הרי ג׳ עליונות של ע״י הנזכר, הודו לה׳ כי טוב כי לעולם חסדו, טוב ה׳ לכל ורחמיו על כל מעשיו.

ענין דרך העבודה לפעור ולמרקוליס

ענין מה שהיו פוערים עצמם לפעור וזורקים אבן למרקליס, ושזו היתה עבודתם. הסוד הוא, לפי שהכל מקבלים מן המלכות הקדוש, ואפילו האלילים מקבלים ממנה כח האלקות שלהם. וע״ז של פעור היתה מקבלת מן האחור, לפיכך היו פוערים עצמם לפעור. וע״ז של מרקוליס היתה מקבלת מן הפנים, אבל דרך זריקה, כמי שמשליך עצם אל הכלב. וז״ס זריקת אבן למרקוליס, כי אבן הוא כח אחד מן המלכות שנקראת ״אבן ישראל״ ודי בזה למשכילים.

ענין האדומיים
חגיהם והשתנותם התמידי

ענין מה שהאדומיים חוגגים את כל חגיהם בשמחת אפר השריפה שהיא גוונה שחור, לפי שהם יונקים מן השמאל שהוא חשך, וממנו האש כמו שיוצא מזה העפר. נמצא שמן האש יצאו והאש תאכלם. עוד הם גותנים ובעלי גסות הרוח, לפי שהשמאל הוא סטרא דנוק׳ והנקבות יש להן גאוה וגסות הרוח, כי החסר מבקש להתגאות לכסות את חסרונו ואת קלונו, וז״ס: סימן לגסות הרוח עניות. עוד הם משתנים תמיד בכל העינים שלהם, במאכל ומשתה ובבגד ללבוש, לפי שיונקים מצד השמאל שהוא סוד הלבנה, שמשתנית תמיד לימים ושעות. מה שאין כן הישמעאלים, העומדים תמיד במנהגם הראשון בכל עניניהם, לפי שיונקים מן הימין סוד השמש, וד״ל.

ענין שם הג״ע של היונים

ענין מה שהיונים היו קוראים איליז״יי אל הגן עדן שלהם, הסוד הוא, לפי שיש לכל אומה ואומה בנין המרכבה שלה בב׳ הזיווגים הטמאים של או״א וזו״ן דמסאבותא, וכשם שאבא עילאה הוא סוד העדן של הקדושה אשר שם המנוחה הנצחיית, כך אבא דמסאבותא הוא ממש סוד העדן דההוא סטרא. והנה הכתוב אומר ״ובני יון אלישה ותרשיש כתים ודודנים״ שהם סוד הד׳ פרצופים של המרכבה היונית. ונמצא לפי זה ש״אלישה״ הוא בחינת אבא — סוד העדן שלהם ממש, כי הוא הראשון מן הד׳ הנזכר בענין, ודי בזה למשכילים.

תשובה על שיטת או״ה שהעונש על חטא הוא נצחיי

ענין מה שאומרים טפשי אומות העולם שהאלקים נפרע מן החוטא בפורענות נצחיי. הנה התשובה אל הטפשות שלהם היא בג׳ פנים: הא׳ הוא, שאינו מן הדין ליפרע בפורענות נצחיי על חטא זמניי. והב׳ — שהיה נמצא בזה, שברא את העולם לנזק בריותיו ולא לתועלת שלהם, שהרי רובם חוטאים, והלא הכתוב אומר ״כי אמרתי עולם חסד יבנה״ והתורה אמרה ״וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד״ ואם היה כן ולפי סברתם — היה רע מאד ח״ו ולא טוב מאד. והג׳ — שזה היה דבר מגונה לאדון הכל, וחלילה לאל מרשע ושדי מעול, כי הוא ברא את היצה״ר באדם המביאו לחטוא, ואיך יבא ליפרע ממנו בפורענות נצחיי על חטאתיו, אם רוחו המחטיאו ניתן לו מבוראו. וזהו ענין מ״ש ״לא לנצח אריב ולא לעולם אקצוף כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי״ כלומר הרוח המחטיא בא ״מלפני״, שהוא מקליפת נוגה העומדת ״לפני״ הקדושה כידוע, שהיצה״ר נמשך ממנה. ומה גם שהנשמות שהם מבריאה, ירדו כאן בעולם העשיה שרובו רע, והחטאים רודפין אותו בעל כרחן, וז״ס ״ונשמות אני עשיתי״ כמ״ש במקום אחר. ואם כן מכל זה נראה בבירור טעותן של חכמי האומות שמיטפשים תמיד בסברותיהם הנבערות. אלא שהאמת הוא, שהפורענות נמשך כל כך שנים כמו החטא, או כפלים כענין שנאמר ״כי לקחה מיד ה׳ כפלים בכל חטאתיה״, או שהעונש גדול והזמן קצר — די שנדע כי המרחם העליון קץ שם לחשך, ואין במחשבתו העליונה והנכונה אלא לעשות טוב לכל בריותיו, ולא

להתנהג עמהם באכזריות חמה ושטף אף, כי הוא מתקן תמיד גם כשהוא מקלקל, לפי שכונתו לקלקל על מנת לתקן — כי טוב ה׳ לכל ורחמיו על כל מעשיו.

בענין הקדושים של אומות העולם

בענין הקדשים של אומות העולם, דע שנקראים כן מפני שעלו בכח מעשיהם עד המוחין של הקליפה, וכשם שהקדושה תלויה במוחין בסטרא דקדושה, כך הוא לפי דרכם בסטרא דמסאבותא, ונמצא שהם קרובים אל הקדושה יותר מן הכל. אך הדיוט מישראל הוא יותר גדול מהם בלי ספק, כי מה שעשתה הס״א עטרת לראשה עשתה הקדושה עקב לסליתה וד״ל.

טעם שהקב״ה מניח להאומות שלא יאבדו מהעולם אע״פ שאדוקים בע״ז

ענין מה שאומות העולם הם כל כך אדוקים אל הע״ז שלהם, והקב״ה מניח להם שלא יאבדו מן העולם, הלא הכל ממנו והם עובדים אל התהו אשר לא יצילו ולא יועילו. אלא הטעם הוא, לפי שבזמן שליטת החצונים הקב״ה נותן שררה ועילוי אל השרים שלהם, והם מתמצעים בין האלקות ובין התחתונים. ונמצא שהתחתונים מן האומות הנתונים תחת רשותם, הם מוכרחים להתעסק בעבודתם הנכריה, כדי לקבל את השפעתם שבאה על ידיהם, ואם לא יעשו אותה עבודה, לא יקבלו מאומה, לפי שאותם השרים יעכבו את הכל לעצמם. מה שאין כן לישראל שעל כל פנים ובכל מקום הם תחת רשותו של הקב״ה ולא תחת השרים, כי חלק ה׳ עמו, והקב״ה מכריח את השר לעשות את רצונו עמהם, אפילו בעל כרחו שלא בטובתו, ודי בזה לעניננו.

בענין האמונות הכוזבות בעולם ושלקחו חלקם מהתורה האלקית

בענין האמונות הכוזבות שיש בעולם, כבר כתבתי במקום אחר שהן לפי טבעם ושרשם של המאמינים בהם, וכך היה צריך להיות, כי כשם שנבראו כמה מיני מאכלים לפי טבעם של כמה מיני אוכלים, כך כמה עבודות לפי טבעם ושרשם של העובדים. וכשם שראויים מתג ורסן לסוס

ופרד, כך ראויה אותה עבודה הנכריה אל הפתאים של האומות שנמשלו כבהמות. מה שאין כן אל עם סגולה כי הם קרואים אדם, ולכן ניתנה להם תורה ועבודה הראויה לאדם. ודי לו להקב"ה באומות, שיהיה להם איזו אמונה לתיקון העולם. ולכן נתן בלבם שיקחו חלקם מן התורה האלקית, שהשגיח על ידה אל כל יושבי הארץ. כי הישמעאלים נטלו חלקם מן התורה האלקית וחברו את האלקורא"ן שלהם, וכן האדומיים נטלו חלקם גם הם מן התורה האלקית וחברו את האו"ן גליו"ן שלהם. וזה הענין נרמז במשורר במ"ש "אשרי הגוי אשר ה' אלקיו העם בחר לנחלה לו" שעל כל פנים אשריו ואשרי חלקו שלא נמסר ביד הנהגתם של השרים העליונים, כי אם בידו של הקב"ה, אבל אעפ"כ היתה השגחתו ית' על כל האומות, כי הכל מעשה ידיו, ולכן ראה אותם והשגיח עליהם גם כן בנתינת התורה, שממנה נטלו חלקם, וז"ש "משמים הביט ה' ראה את כל בני האדם מ'מכון ש'בתו ה'שגיח אל כל יושבי הארץ" שהוא ר"ת מש"ה, כי זאת התורה אשר צוה משה, על ידיה היתה ההשגחה לכלם. אך אמנם לא נטלו ממנה כי אם החלק הראוי להם לפי טבעם ושרשם, להתנהג במעשים הנאותים אליהם, ולא לזולתם שהם למעלה ממדרגתם. ולכן כתוב בסמוך "היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם" דוגמת היוצר הזה העושה מלאכה על האבנים, שהוא יוצר כלים הרבה, מהם ראויים לתשמיש זה ומהם ראויים לתשמיש אחר, ואין משנים אותם מתשמיש לתשמיש — כך הקב"ה שיצר לבם של כל האומות, הוא היודע כל מעשיהם הראויים אליהם לפי טבעם ושרשם, ולכן השגיח עליהם להניח להם מקום להתגדר בו — בשטחיות התורה האלקית, לתיקון האומות ולתיקון העולם, ודי בזה למשכילים.

ג"ע מקום הגמול רק לישראל

בענין מ"ש "כי פועל אדם ישלם לו וכארח איש ימציאנו". "אדם" אלו ישראל, כענין אמרם ז"ל: אתם קרואים אדם, והם לבדם הפועלים לשמו ית' ועושים תיקון למעלה בקדושה, לפי שבאים משרשה, והאב מסר פעולתו היקרה ביד בניו, והוא בכבודו ובעצמו משלם לכל אחד מהם כפי פעלו. לפיכך כתיב "כי פועל אדם ישלם לו". ו"איש" אלו אומות העולם, שהקב"ה ממציא לכל אחד מהם בעולם הגמול כפי דרכם בעוה"ז, כי הכין מקומות לכל כפי מעשיו. ואם היה רע מאד ימציאו לו מקום שמושבו רע מאד — בדיוטא התחתונה של שאול. ואם הוא

בינוני מקום ממוזג בין רע לטוב. ואם הוא טוב שהולך בדרך המוסר, כמו הפילוסופ"י מוראלי סוקראט"י פלאטו"ן סיניק"ה וכיוצא בהם, ימצאם מקום טוב מכוון לדרכם ולמעשיהם, כי צדיק ה' צדקות אהב, והכין מקומות לכל המעשים. אבל בג"ע שהוא פנימיות הקדושה, אין נכנסים בו כי אם ישראל לבדם שהם בניו ואוהביו ושומרי מצותיו, ועל מקום זה נאמר "עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו".

טעם שבחרו הגוים בנוצרי לאלקי ותולים אותו עליהם

בענין הנוצרי התלוי שבחרו להם האדומיים ולקחוהו עליהם לאלוק, כבר כתבנו במקום אחר שהטעם הוא מפני גאותם, שהפילם הש"י בטינופת שאין כמותו, כי אין טמאה חמורה כטמאת מת כידוע. ועוד שאלו הטפשים הנושאים את עץ פסלם ועל כתף יסבלוהו, אינם יודעים דאיהו אילנא דמותא ממש, כי קללת אלקים תלוי, ותלו"י עולה כמנין מר"ת. וכל זה מגודל טפשותם, כי הרע של סמ' ונוק' שנתלבש בנוצרי הממזר ובזונה אמו, הוא שגובר עליהם ומטעם. אבל כשהש"י ירצה בתיקון העולם, בפתע פתאום יגרש עבד ושפחה, ויכניס בלב המוטעים ניצוץ מן הגבירה — רזא דשכינתא שעולה כמנין שפ"ה, ואז יעזבו את אלילי כספם ואת אלילי זהבם ויכירו את האמת, וז"ס "כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה" וד"ל.

האדם וד׳ יסודותיו

בענין הד׳ יסודות וענינם בבנין האדם ובשנותיו

כבר ידוע כי מן ד׳ היסודות ארמ״ע, ג׳ מהם מתנועעים וסובבים תמיד, והד׳ נח ושקט, מקבל ומתפעל מכלם. ״רוח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח הוא שם״ כנגד יסוד האש. ״סובב סובב הולך הרוח ואל סביבותיו שב הרוח״ כנגד יסוד האויר. ״כל הנחלים הולכים אל הים וגו׳ אל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים ללכת״ כנגד יסוד המים. והארץ לעולם עומדת. כך כנגד ג׳ היסודות המתנועעים יש בעולם העליון ג׳ כתות של מלאכים: שרפים חיות ואופנים הסובבים ומתנועעים תמיד לעבוד את בוראם. שרפים, מלשון שריפה, כנגד האש השורף. חיות, כנגד הרוח שהחיות תלויה בו ולכן נקרא רוח חיים. ואופנים, כנגד המים שמתנועעים כפי תנועת הרוח הסובב אותם, ז״ס ״באשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו כי רוח החיה באופנים״.

כך יש כנגדם בבנין המופלא של יצירת האדם: הנשמה במוח כנגד יסוד האש שעולה על כלם. והגידים בלתי חלולים מבפנים הם כלי המוח שמתפשטים בכל הגוף, וכחות הנשמה עוברים תמיד בתוכם בסיבוב שאינו פוסק והולך להאיר את כל הגוף ולהחיותו. ואלו הכחות נקראים מחכמי הניתוח רוח הנפשיי. הרוח בלב כנגד יסוד האויר, והעורקים הדופקים בלי דם והמלאים מרוח הלב הם כלים המתפשטים בכל הגוף, ובתוכם סובב סובב הולך הרוח ואל סביבותיו שב הרוח. (וחכמי הרפואה האחרונים קרוב לזמננו אשר חידשו סיבוב הדם, שהיה נעלם מהם כמה דורות שעברו, בהיות שהם מגששים תמיד כעורים רואים ואינם רואים, כמאן דחזי מבתר כותלא, הבליהם וטעיותיהם עצמו מספר. אך לפי ענינו זה, שגו ברואה במה שאומרים שסיבוב הדם הוא מהעורקים הדופקים לבלתי דופקים דרך הלב, כי אינם יודעים איזה דרך ישכון אור, וסוד ה׳ ליראיו ושמחת עולם על ראשם לפי שאינם תועים בראיית ובידיעתם, שהרי רואים בעיניהם כל עניני העולם מכוונים אל האמת יעידון ויגידון כלם כאחד ה׳ אחד ושמו אחד, היש בהבלי חכמי

הגוים ראיות ברורות כאלה אשר לא יכחישם כי אם מכחישי אור הצהרים, ארדבא נבוכים הם בארץ סגר עליהם מדבר ציה וערבה של כמה סברות זרות ונבערות המערבבים את שכלם וילכו בתהו ויאבדו).

ונחזור לענייננו שסיבוב הרוח הוא דרך הלב באמצעות העורקים הדופקים לכל איברי הגוף, אך סיבוב הדם הוא דרך הכבד, וממנו מתפשטים כחות הנפש באמצעות העורקים שאינם דופקים לכל איברי הגוף, כנגד יסוד המים, והם המשקים את העולם ומרטיבים את חלקיו לנאותם ולהגדילם עד השיעור הראוי להם, כך הוא שימוש הדם בגופו של אדם. ישמע חכם ויוסף לקח ונבון תחבולות יקנה ללמוד סתום מן המפורש, כי זה ים החכמה גדול ורחב ידים ומבקשי ה׳ יבינו כל. ודע עוד מן הענין הנזכר, כי הכסא בעולם העליון והגוף הנגוף בבנינו של אדם, הם כנגד היסוד הנת המקבל ומתפעל תמיד כפי קבלתו.

כנגד ד׳ היסודות יש גם כן ד׳ זמנים בשנה, וכנגדם ד׳ עתותיו של אדם: הילדות והבחרות, כשהוא איש, וכשהוא זקן והגיעו השנים אשר יאמר אין לי בהם חפץ. ומראיהם ומעשיהם של ד׳ זמנים בשנה הם ממש דומים לד׳ עתותיו של אדם, שהרי כנגד הילדות הוא עת הזמיר וחדשי האביב שהנצנים נראו בארץ, פרחים וציצים ופירות שאינם של קיימא, והילדות והשחרות הבל, ובנין נערים סתירה. כנגד הבחרות הוא עת החום בשנה שהפירות מתבשלים ולא כל צורכם, כך פירות השכל מתגלים לא בגמר בישולם, וקרוב לבא עתם שיתחזק והיה לאיש ומלאו פניו תבל תנובת, ותבונת שכלו, כנגד זמן הקיץ בשנה ועת האסיף. עוד נשאר כנגד החורף — ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה ורהבם עמל ואון, והם השנים אשר אין בהם חפץ לחדש חדושים הנחמדים מזהב ומתוקים מדבש, כי השכל רבץ תחת משאו ויאכל ישן עד בא תבואתו לבא בכלח אלי קבר כעלות גדיש בעתו, כך דומה בדומה אוכלים בימות החורף, קיץ וצימוקים וכיוצא באלו מן הפירות שנתיבשו כי אין כל חדש תחת השמש. והנה כאשר חלפו על האדם ד׳ עתות הנזכר, ונגמר בסוד פרצוף בעולם השפל הזה עד בחינת העתיק, שהרי הזקנים הם העתיקין של זה העולם, אז נעלה בעולם העליון וחוזר שם לבחינת נקודה כאשר היה בבטן אמו בעולם השפל הזה, וגם שם יעברו עליו העתים הידועים עד שישתלם לבחינת פרצוף, וכן ממנו לעולמות יותר עליונים כסדר הזה עד אין סוף, וחסד ה׳ מעולם ועד עולם על יראיו.

בענין התפעלות האדם מהד׳ יסודות

כבר ידוע כי היסודות בעולם העשיה לעומת הפרצופים, שהרי לעמת אבא יסוד המים, לעמת אי׳ יסוד האש, לעמת הזו״א יסוד האויר, ולעמת הנוק׳ יסוד העפר. והנה לפי זה דע כי ז״ס אמרם בספר הזהר פ׳ וארא: אית מיין מגדלין חכימין ואית מיין מגדלין טפשין, כי המים סוד החכמה, ולפי טבע המים של אותה מדינה כך יהיה טבע השכל של היושבים בתוכה. ז״ס גם כן שהשותים מים תמיד הם יותר חכמים ומיושבים בדעתם, אבל בפלפול ובמלחמתה של תורה אינם גבורים כל כך כשותים במזרקי יין, כי הפלפול הוא מצד הבינה וגם היין מצדה. ובהיות כי היא כנגד יסוד האש, זהו הטעם שכל הדברים שהם חדים וחמים בטבעם מוסיפים כח להבין ולהשכיל, והפלפל בפרט כחו גדול לענין הפלפול, כי חומו רב והמועט ממנו מחזיק את המרובה. ובהיות שיסוד האויר הוא לעמת הזו״א שהוא סוד הקול, זהו הטעם שכל שנויי הקול הם מצד האויר. והרוצה לשמור את קולו שלא יתקלקל, יזהר מאד לשמור אותו מן האויר המקולקל, ויבא בחדריו ויסגור דלתיו בעדו עד יעבור זעם שנוי הזמן שלא יזיקנו. והנה יסוד העפר שהוא כנגד הנוק׳ שהיא סוד הנפש, זהו הטעם שהארץ רעה פוגעת אל הנפשות מיד, כענין שמצינו ״ארץ אוכלת יושביה היא״. ״המים רעים והארץ משכלת״ ודוק אמרו ״המים רעים״ שר״ל רעים אל השכל, אבל ״הארץ משכלת״. וכנגדה מצינו ארץ טובה שנקרא ארץ החיים, כי נותנת חיים ממש ליושבים בה ומשמרתן.

ענין איך שכל הברואים — מדיבורו העליון ית׳

״בדבר ה׳ שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם״ כי בתחלה הא״ס ב״ה היה עומד בכחו ועסוק במחשבתו ולא יצא מן הכח אל הפועל עד שעלה ברצונו הפשוט לברוא את העולם, ואז נתצמצם בעצמו והשאיר חלל הבריאה, להמציא כל יש במאמרו. כי מן הדיבור יצא רוח, וממנו רוח היסודי, כאמרם ז״ל בספר יצירה: רוח מרות. וכנראה מן הרוח שיוצא מפיו של האדם שהוא מלחלח את היד, הרי ״מים מרוח״ זהו יסוד המים מיסוד הרוח. מים העליונים נשארו למעלה ומים התחתונים ירדו למטה, בכח הרקיע המבדיל בין מים למים. אלא שחוזרים ומתחברים ביום הגשמים, ואז מים התחתונים שמחים במים העליונים שיורדים כנגדם כחתן לקראת כלה, וכל שכן שחוזרים לחיבורם הראשון להנאת העולם

ולתועלת הברואים. וזהו ענין אמרם ז"ל: כי גדול יום הגשמים, בכמה גדולות, מן הטעם שאמרנו. ואחר כך "אש ממים" כנראה מרוחו של אדם המלחלח את היד ומחממה. ואחר כך מן המים עצמם שקפאו בנשיבת רוחו של בורא עולם, נברא השלג וממנה הארץ עצמה, הוא יסוד העפר הרביעי ליסודות, כענין שנאמר "כי לשלג יאמר הוי ארץ". ולכן תראה שהשלג חוזר למים בחום מעט, כי הוא חוזר למקורו. ואם יתעכב על הארץ נעשה עפר, כי הוא רודף את ציוויו. הרי שכל הברואים מדיבורו העליון ממש, כי כשם שנתהוו כל מיני אורות למעלה בצירופי וגלגולי האותיות שיצאו מפיו ית' בעשרה מאמרות שבהם נברא העולם, כך נבראו כל הברואים למטה מצירופי וגלגולי היסודות, שהם עצמם המאמרות שיצאו מפי עליון, אלא שנתעבו ברדתם למטה כידוע למשכילים. ולכן תראה שאמר הכתוב "אש וברד שלג וקיטור רוח סערה עושה דברו" כי את כל אלה עשה דיבורו ממש כד"ל. והגביל את כל היצור בר' קצוות, שהם מעלה ומטה מזרח ומערב צפון ודרום, "כתפארת אדם לשבת בית" הבנוי בו"ק הנזכר, והאדם עצמו מושל בכלם, בשמרו את דבר ה' שיצאו ממנו, כי צדיק מושל יראת אלקים, יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו.

כל הדברים החומריים
לבוש להרוחניות שמתלבש בתוכם

בענין העולם השפל הזה, כבר ידוע שהוא הלבוש החומרי והאחרון, שכל שאר העולמות מתלבשים בו. ונמצא לפי זה מוכרח בהכרח הגמור שכל מה שיש למטה יש כנגדו למעלה, אלא שכאן למטה הוא מלובש בלבוש הגופני והחומרי, לפי שנותנים לו חומרי מקום שירד לשם. ובעלי חיים המלובשים, אינם יכולים להתפרנס ולהנות אלא מן הטוב המלובש, דהא זיל בקרתא זיל בנימוסה. ולפי דרכנו למדנו בדרך כלל, שהד' יסודות הרוחניים והעליונים, שמהם נתהוו כל הדברים העליונים על ידי הרכבתם וחיבורם, הנה הם מתלבשים בד' היסודות החומריים והשפלים, שנוצר מהם כל יצור בעולם השפל.

אש הרוחני מתלבש באש הגופני. וזהו הטעם שאע"פ שהיה יורד אש מן השמים, מצוה להביא מן ההדיוט, כדי שלא יחסר ההתלבשות, הצריך לכל דבר בעולם השפל. אלא שהכונה בקרבן היתה אל האש הרוחני, לפי שהוא העיקר — הדבוק בעילת העילות. וזהו ענין שנאמר "ריח

ניחח אשה ה'". ובכלל הו' דברים שהזבח נזבח לשמם, יש גם כן לשם "אישים", והם האישים הרוחניים המתלבשים באש היסודי והחומרי, שהיה מצוה להביא מן ההדיוט, כדי שיתיחדו קשרי הלבושים זה עם זה עד שיגיעו אל מקורם העליון. וז"ס הקרבן — לקרב כל המדרגות וליחדם עד לשרשם כידוע.

גם הרוח העליון מתלבש ברוח הזה האוירי והיסודי, וזהו הטעם שחייו של אדם תלויים ברוח, כי רוח חיים אשר נופח באפיו ותקוע בלבו, אינו יכול להתקיים בעוה"ז השפל ולעמוד בו אפילו כרגע, אלמלא שיהיה הולך ושואב תמיד מן הרוח היסודי שמתלבש בו הרוח העליון שהוא רוח חיים, מכוון אל רוחו של אדם ממש, כי מצא מין את מינו ומתקיים על ידו. וזהו הטעם שהאדם מקבל הנאה ומוצא קורת רוח כאשר יתהלך ברחבה לרוח היום, לפי שהוא שואב הרבה מן הרוח העליון היורד מן השמים ומתלבש ברוח היסודי. מה שאין כן במקום צר תחת צל הבתים הבנויים באבנים ועצים ועפר, שהוא שואב מעט מן הרוח העליון, ותקצר נפשו ורוחו של אדם מפני חייו המצומצמים. וזהו הטעם שיועיל יותר אל החולה בחולי המרה השחורה, מעט טיול ברחבה, מטיול הרבה במקומות המכוסים והמחופים בקורות ומעזיבות.

גם המים העליונים הם מתלבשים במים היסודיים שבעולם השפל. וזהו הטעם שעיקר חיותו של אדם אחר הרוח הוא תלוי במים, לפי הרוחניות העליון שמתלבש בהם. שהרי המים השפלים האלו מצד עצמם, אין בהם לא טעם ולא ריח, ואיך יועילו לבשל בהם כל דבר ולשתות מהם, אלמלא הרוחניות העליון שמתלבש בהם שהוא עיקר הכל. וזהו ענין הגשמים שמביאים כמה טובה וברכה בעולם, והוא מצד המים הרוחניים שמתלבשים בהם, ולא מצד עצמם שאינם כי אם לבושים חצוניים אל העצמות היקר הגנוז בתוכם.

גם העפר העליון שהוא ראש עפרות תבל, הנה הוא מתלבש בעפר היסודי והשפל, ונותן לו כח להצמיח ולהגדיל את הנטיעות. ארץ ממנה יצא לחם, בכח הארץ העליונה שמתלבשת בה, והיא נשמתה להוליד את הכל.

ונמצא שלמדנו מכל זה, שכל הדברים החומריים הנראים בעולם השפל, אינם כלום מצד החומריות שלהם, שאינו כי אם לבוש אל הדבר הרוחני העליון שמתלבש בתוכם, והוא מכוון אליהם ממש. ולכן האיש

החכם שיבין את זאת, ימאס במראיתם של הדברים, ויחקור וידבק בתוכיותם. ועל זה נאמר "החכם עיניו בראשו והכסיל בחשך הולך". וזהו היתרון של החכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החשך, כי החכם על ידי אור החכמה שיש בו, יוכל לראות ולהסתכל בפנימיותם של דברים, שהוא ממש האור שלהם. ולא יעמוד בחצוניותם, שהוא החשך שלהם שמחשיך עיני הבריות, ואינם יודעים ואינם מבינים שהחצוניות התומרי העומד בפניהם, הוא הצד ומרמה אותם ואותז את עיניהם, כמי שאוחז את העינים ממש, והכל הבל ורעות רוח. והטוב לפני האלקים ימלט מטעותו הגדול של מראה עינים, כי נר מצוה ותורה אור להדריכו דרך אמת, כי צדיק ה׳ צדקות אהב ישר יחזו פנימו.

אין מנוחה ונחת לשום דבר אלא בשרשו ובדומה לו

כבר ידוע שאין מנוחה לשום דבר אלא בשרשו, ועוד אין נחת רוח לשום דבר אלא בדומה לו ובמה שהוא לפי טבעו. ולכן תראה שכל הנחלים הולכים אל הים, וגם מימי הנחלים עצמם רודפים זה אחר זה, מפני שהמים רודפים אחר המים, עד שמגיעים אל מקוה המים, ואז ינוחו מרדיפתן. כך בהתפרד הרכבתו של כל דבר, כל אחד מד׳ היסודות שלו רודף לחזור ליסודו. ולכן אם פוגע דומה לו בחצי דרכו, נדבק עמו, וגם נדבק באחר, ואחר באחר ברדיפה תמידית שאין לה הפסק, עד היסוד העיקרי החומרי, וממנו בסדר המדרגות אל הרוחני שהוא נשמת החומרי, וממנו עד הסבה הראשונה יסוד היסודות ועיקר הכל. וזהו הטעם שאם תכבה נר אחד ידלק באחר, אע״פ שלא יגע בו, על ידי העשן העולה מפתילתו. כי באותו העשן יש קיבוץ חלקי האש שנתפרדו, ונדבקים בנר הדלוק בטבע הרדיפה שאמרנו, והנר שכבה חזר ודולק. גם תראה, שאם תזרוק למעלה דבר שהעפר גובר בו, לא ישקוט ברוח עד שישוב אל העפר. ועוד תראה, שאם תסגור כלי הרוח באדם, לא ישקוט ולא ינוח, כי אם ישובו ויפתחו לשאוב מן הרוח הדומה לו. ועם זה תבין גם כן סוד הגלגול ועיבור של נשמה בנשמת שרשו וד״ל.

בענין ז׳ ימי בראשית

בענין בריאת העולם כבר ידוע שהכל היה בעירבוב בתחלה, שהרי הכתוב אומר "והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום" וגו׳ שהוא

עירבוב מכל היסודות, כמו שפירשו גם כן בזהר חדש. "ורוח אלקים מרחפת" עליהם, כדי לסדר זה העירבוב, שכל אחד ואחד יכיר את מקומו. והוציא בתחלה אור מרוח קדשו, והאיר את החשך של העירבוב, ולא נתערב בו ח"ו, אלא מטי ולא מטי, וז"ס "וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל אלקים בין האור ובין החשך". ובדרך כלל, כל מה שהיה אור נקרא מדת יום, וכל מה שנקרא לילה הוא היה החשך ממש, כענין שנאמר "תשת חשך ויהי לילה", וזהו ענין אמרו "ויקרא אלקים לאור יום ולחשך קרא לילה".

אלא שעדיין אותו האור העליון היה מאיר אל החשך מכל צד, ואיך אפשר שתהיה לילה במקום שהיה שם תמיד אור גדול וקיים המאיר את החשך. ולכן מה עשה הבורא, פרש רקיע למסך, והוא ממש השמים הנראים לעיני הבריות, וזה נעשה ביום שני, לפיכך אין כתוב בו "כי טוב" לפי שהיתה בו מניעת האור הגדול שהבריות לא היו ראויים להשתמש ממנו. ועוד באותו היום גם כן סילק הבורא קצת מן המים הנבראים, והעלם למעלה מזה הרקיע המבדיל, והשאר הניחם למטה. ולכן המים העולים נקראו מים העליונים, שמהם באים המטרות והגשמים, והמים היורדים שנשארו למטה הם הנקראים מים בוכים ומים התחתונים, וכל תשוקתם תמיד לעלות, ולכן מתלבשים בעננים ועולים לקראת מים העליונים, ובחיבור שניהם יורדים הגשמים להשקות את העולם. וזהו ענין "הרקיע בתוך המים להבדיל בין מים למים" כשם שהיה מבדיל בין אור לחשך.

ועדיין המים התחתונים היו מעורבים עם יסוד העפר, בצורת הרכבה אחת שהיתה כמו טיט הנרוק, לא מים ולא עפר. עד שביום שלישי הבדיל הבורא זאת ההרכבה, והמים נתקבצו כלם כאחד בלי עפר, והם המים התחתונים, ולא העליונים שכבר היו מובדלים בזמן עליתם. וזהו ענין מ"ש "יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד" כלומר המים התחתונים שהם "מתחת השמים", ולא העליונים שהם מעל השמים, שכבר היו מסולקים מזאת ההרכבה. וגם עפרות תבל נתקבצו כלם כאחד במאמרו ית', ועל ידי כינוס המים בהבדלם מן העפר, נעשו כל המים שבעולם יאורים נהרות נחלים ואגמים, וזהו ענין אמרו "ולמקוה המים קרא ימים". ומכנוס עפרות תבל נעשתה היבשה שנקרא ארץ, ואז בהבדלה מן המים, ובהיותה מציאות בפני עצמה, הרי שהיתה ראויה להוציא ממנה עשבים ואילנות. ולכן בו ביום צוה עליה הבורא ית'

במאמרו "תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי" וגו'. ונתאזרה מיד לשמור את מצות בוראה, אלא ש"אדם אין לעבוד את האדמה" ואיזוהי עבודה עיקרית, זו תפלה — להלביש את ההשפעה בגשמיות הגשם שתרד על הארץ ותגדיל את הזרעים. וזהו ענין אמרם ז"ל שבו ביום באו הזרעים עד פתח הקרקע ולא יצאו החוצה, עד שבא אדם הראשון והשלים את הכל בתפלתו. ובהיות שהוכנה הארץ ביום שלישי להצמית כל מיני דשאים ואילנות, שהם חיותו וקיומו של עולם, לפיכך כתוב בו "כי טוב" שני פעמים.

אלא שכל זה נעשה בחשך, כי נסתלק האור והובדל על ידי הרקיע שהיה ביום שני. אבל לא היה חשך גמור, כי גופו של רקיע לא היה חשוך ועב כל כך שיהיה מונע את האור לגמרי. ואולי שהיה אז האור המגיע לעולם, כעין אורו של תרי נשפי — נשף יממא ואתי לילה, נשף ליליא ואתי יממא. ועדיין לא היו בעלי חיים בעולם, לפיכך לא נבראו המאורות כי אם ביום הרביעי, טרם הבראות הבע"ח ביום החמישי, כי האור המועט שהיה מאיר מזהר הרקיע לא היה מספיק לצורך הבע"ח. לפיכך הקדים הבורא לעשות את המאורות מן האור הגנוז, כלומר מניצוץ א' ממנו, וקבעם ברקיע עצמו ביום הרביעי, כענין שנאמר "ויתן אותם אלקים ברקיע השמים להאיר על הארץ".

ואחר כך ברא ביום החמישי בתחלה הבע"ח שנבראו מן האויר והם העופות, ואחר כך בו ביום אותם שנבראו מן המים והם הדגים. ולבסוף ברא ביום הששי אותם הב"ח שנבראו מן הארץ והם הבהמות. וכל אלו נבראו קודם בריאת האדם, לפי שנבראו לשמשו, כדי שימצא כל משמשיו מזומנים לפניו בעת הבראו. כי ניתנה בו נשמה קדושה שהיא חלק אלוק ממעל וצלם אלקים, וכשם שהבורא עצמו אלוק בעליונים, כך האדם שנברא בצלמו הוא אלוק כביכול בתחתונים, והאלקים עשה שיראו מלפניו.

בענין גוף האדם מהיכן נמשך

כבר ידעת כי יש ד' עולמות אבי"ע, וגם כי מכל אחר מהם יש מדרגה אחד באדם הלזה אשר הוא צלם ודמות של כל העולמות כלם. ועוד צריך אתה לדעת, שיש מדרגה אחרת בו, מבחינת הקליפות כתרין דמסאבותא, אשר מושבם תחת כל העולמות מחוץ למחנה בצד ישבו

וטמא טמא יקראו, והבחינה הזאת הוא גופו של אדם מעצמות וקליפין. ולכן צריך מכל מקום שימות האדם אפילו אם היה צדיק גמור, כדי להשיב מה שהיה לו מחלק הקליפה, ואז עשה יעשה לו כנפים כנשר יעוף השמים. ודע עוד כי מצות כבוד אב ואם של אבא ואמא תתאין, היא מחוייבת מצד זה, כי מצדם נמשך לבנים המלבוש הזה של בשר ודם. ומכל שכן שיהיה צריך לכבד את הוריו העליונים — או"א עילאין, אשר מהם נמשכו לו מדרגותיו הרוחניים, כמו שכתבו בספר הזהר ברע"מ ע"ש.

האיברים של האדם מראים על חזקם או חולשם וענין המומים שיש באדם

אמרו רז"ל: שכל אבר מחזיק אבר, ולפיכך התורה מחזיקה את הלב, כי היא הלב עצמו — "פקודי ה' ישרים משמחי לב". ועוד תדע לך, כי בהיות האבר או קטן או גדול, כך תהיה או חלושה או חזקה הפעולה הנמשכת ממנו. וזה יפתח לך פתח גדול לידע טבע האדם. דרך משל, אם תראה אדם שידיו ארוכות, זה יהיה בעל מלאכה וידיו עסקניות, ולפיכך דרך משל אמר הנביא "הן לא קצרה יד ה' מהושיע היד ה' תקצר". וכן אם תראה אדם בעל החוטם, תאמר שהוא ארך אפים ואיש תבונות, כי כן "ארך אפים" לפי פשוטו ר"ל בעל חוטם ארוך, ולפיכך נמצא בכלל מדותיו של הקב"ה. והפכו קצר אפים, מי שחוטמו קצר הוא איש ריב ואיש מדון, וכמו שאמר שלמה המלך ע"ה "קצר אפים יעשה אולת" ולפיכך ראוי להתרחק ממנו. וכן תבין מעצמך מכל שאר האיברים כי הפתח פתוח להבין מלין סגיאין דחכמתא.

ועוד דע כלל אחר, שאם תראה איזה אדם בעל מום באחד מאבריו, או לוקה בחולי באחד מאבריו בידוע שהאיש הלזה חטא באבר זה שלוקה, או בגלגול זה או בגלגול אחר. ואם נולד בעל מום, יש לומר בודאי שחטא בגלגול אחר ובא לתקן את חטאיו ועונותיו חקוקים על עצמותיו. אבל אם לוקה לאחר שנולד זמן הרבה ולאחר שנתגדל, אפשר שחטאיו גרמו לו, והש"י מענישו בעוה"ז לפי שהוא חביב אצלו, כי "וה' חפץ דכאו החלי" כדי להורישו חיי העוה"ב. וגם זה פתח פתוח לידע מעט מזער ממדותיו של הקב"ה, כי מה האדם שיבא אחרי המלך, ועוד כי כאשר גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכיו מדרכינו ומחשבותיו ממחשבותינו, אלא שבודאי זה כלל אמיתי, כי במדה שאדם מודד בה

מודדין לו. והראיה, שכבר אמרו רז"ל: שמשון בעיניו חטא לפיכך לקה בעיניו, אבשלום בשערו, אסא ברגליו. וכן אם תחפש בעצמך תבין הרבה מסבות תחלואיך, ותוכל לרפאותם בעשות ההפך ממה שעשית, כי כן החולאים נרפאים בהפכם. וכן אם תחקור באנשי דורך, תראה פלאות עם הכלל שמסרתי לך נצרהו בלבך כי בודאי צריך שיהיה אמיתי, והוא יגלה את עיניך להבין מלין סגיאין דחכמתא.

עניני האדם על פי הג' קווים

ג' קוים הם, קו ימין קו שמאל וקו היושר או קו האמצעי. ימין קו החסד, שמאל קו הדין, והאמצעי קו הרחמים. ימין אריה, שמאל שור, והאמצעי נשר. ימין — אברהם שנקרא נדיב, שנאמר "בת נדיב", והאריה גם כן הוא נדיב לב מכל בהמה וחיה, ואינו מזיק למתחננים לפניו. ומי שיהיה מן הקו הזה כלומר שגובר במזגו קו החסד והוא המים, יהיה נדיב לב, והוא על נדיבות יקום. קו שמאל הוא השור, ומן היסודות יסוד האש, ומי שיהיה מן הקו הזה יעשר עושר גדול, כי "רוב תבואות בכח שור". אבל יהיה קמצן וכילי, כי הוא מצד הגבורות העוצרים ומעכבים את השפע. יהיה גם כן איש ריב ומדון, ויבטח בעוצם ידו ורב כחו. יפחד מן המים, כי המים מכבין את האש. יהיה אדמוני כולו כאדרת שער, אכזרי הוא ולא ירחם, גבה עינים ורחב לבב, יבזה חביריו ויהלל את עצמו. והקו האמצעי הוא קו הנשר קו הרחמים, ולפיכך אמר הכתוב "כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף" וכו', כי משם הרחמים, ודרך הנשר בשמים. ומי שיהיה מן הקו הזה יהיה ממוזג במדותיו, כי הוא הבריח התיכון המבריח בין הקרשים — "איש תם יושב אהלים" אוהב חכמה אוהב דעת, ואינו אץ להעשיר. יבטח בשם ה' וישען באלקיו, יברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, אהוב למעלה ונחמד למטה, יסיר כעס מלבו ויעביר רעה מבשרו, ואם יכעוס לפעמים — אוריתא היא דמרתחא ליה. יהיה פום ממלל רברבן וקול דבריו כקול המון, כי הקול קול יעקב, והקו האמצעי הוא קו הרוח שהקול יוצא ממנו.

עוד דע, שקו הימיני הוא קו החיות, קו השמאלי קו הבהמות, וקו האמצעי קו העופות, והאדם שהוא הרביעי מארבעה פני המרכבה הוא מורכב מכולם, כשם שהארץ מתפעלת מכל שאר היסודות. ואם יזכה

האדם עליו נאמר ״ומוראכם וחיתכם יהיה על כל חית הארץ״ וכו׳, מאחר שכל השלמיות האלו בהרכבתו, ועוד נוסף בו צלם אלקים ובשבילה הכל ייראו ממנו. ואם יחטא, יחלש יותר מכולם, ויפחד מן הגרועים שבבעלי חיים, והיה כל מוצאו יהרגנו.

ז׳ חלקים בגוף כנגד ז׳ כוכבי לכת

כבר אמרו בספר יצירה, שהם שבע כפולות בגד כפר״ת, וכנגדן ז׳ שערים בנפש, וז׳ ככבי לכת שצ״ם חנכ״ל. ועוד אני אומר שיש כנגדן ז׳ חלקים בגוף, והם כנגד ז׳ היכלות. הראש כנגד שבתאי, וכנגד היכל קדש הקדשים, ומי שממשלת הכוכב הזה עליו יהיה איש שלום. זרוע ימין כנגד צדק, וכנגד אהבה וחסד, והאיש הזה יהיה מוצא חן בעיני כל רואיו. זרוע שמאל כנגד מאדים, וכנגד זכות וגבורה, והאיש הזה יהיה עשיר, כי העושר מן השמאל. הגוף כנגד חמה, היכל הרצון ותפארת, והאיש הזה יראה זרע הרבה, כי משם הזרע. רגל ימין כנגד נוגה, וכנגד נצח, והאיש הזה יהיה איש חי רב פעלים, ויאריך ימים כי משם החיים. רגל שמאל כנגד כוכב, וכנגד עצם השמים והוד, והאיש הזה תהיה לו ממשלה ושלטון על זולתו, כי משם הממשלה. אות ברית קדש וכנגדו לבנה, ולבנת הספיר ויסוד הבנין, ולפיכך יהיה חכם, כי משם הכל, וכלם בחכמה עשית.

סוד עור ובשר הסובבים הגוף

כבר ידוע סוד הבשר הסובבת ומחפפת את הגוף, שהיא סוד החשמל המקיף לכלים, והעור — סוד עץ הדעת שבאצילות. נמצא כי ג׳ עולמות בי״ע הם מלובשים מן האצילות בסוד עור ובשר — עץ הדעת וחשמל. כמו שהוא גם כן בגופו של אדם שהוא דוגמת כל העולמות ומתלבש בעור ובשר, כענין שנאמר ״עור ובשר תלבישני״ הבשר הוא הלבוש הפנימי סוד החשמל, וגוונו אדום כעין החשמל מתוך האש. העור הוא הלבוש החיצון והמקיף, וגוונו לבן סוד עץ הדעת שבאצילות שגוונו לבן. ואולי ז״ס שאין בשר ממש בקדקדו של אדם כי אם עור הגס הסובב אותו, כי הראש הוא בסוד הבריאה הקרובה יותר אל האצילות, ומרוב זכותו בוקע את החשמל המלביש עד הצדעים, ונוגע בעץ הדעת עצמו שבאצילות שהוא העור החופף. והנה הטעם שיש כל כך שערות

בראש מה שאין כן בשאר הגוף, כי שם ריבוי האורות וסתומים הרבה ונוקבים לצאת, והאור החוזר הוא סוד השער, ובמקום שיש קיבוץ אורות הרבה וצר להם המקום שם תראה ריבוי השערות. נאה לראות במקום בית השחי סביבות הערוה פנים ואחור, זהו הטעם, ששערות הרבה הם עדות וסימן לחום הרב. וסוד השער שמתחלק למטה לשני חלקים, אולי חו"ג, כי הוא כלול משניהם בלי ספק, כענין "אחת דבר אלקים שתים זו שמעתי" מ' דוממת ש' שורקת ואויר מכריע הכולל אותם.

האדם כולל כל השלימיות של כל הבע"ח ובחטאו — כל הגריעיות שלהם

כבר ידוע כי כל קו הימין הוא פני אריה, קו שמאל פני שור, קו האמצעי פני נשר, ומלכות שמקבלת מכלם היא סוד פני אדם, שנכללו בו כל השלמיות של כל בע"ח שאינם מדברים. אך דע כי נכללו בו גם כן כל הגריעיות כשהוא יוצא מן הדרך הישרה ומבאיש את ריחו. וסוד הענין, כי יש גם כן ד' רגלי מרכבה דמסאבותא, ופני אדם שבה כלולים מכל הגריעיות כנגד שפני אדם של הקדושה כלולים כל השלמיות. והוא סוד מ"ש "אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו" כי בהיותו נכלל ביקר של הקדושה ונשמתו טהורה, מצדה להבין ולהשכיל, והוא הואיל הלך אחרי שרירות לבו ואת פועל ה' לא הביט ומעשה ידיו לא ראה, זה נמשל לא כבהמה אחת לבדה אלא ככל הבהמות כלם, כי נכללו בו כל הגריעיות של פני אדם דרתיכא דמסאבותא, עד ירצה כשכיר יומו ולבבו יבין מתוך דוחק ומתוך צער ומתוך שעבוד מלכיות ושב ורפא לו. והבן זה כי הוא סוד נחמד לדעת עניני אומתנו שהיא מתנכרה בעונותיה וגם אויבתה מתנכרה לעומתה שגוזלת את יופיה מבחוץ, והאומה הקדושה נטרדה מלפני אדם דקליפה בחיצון שלה, והוא סוד "שחורה אני ונאוה" שחורה מבחוץ ונאוה מבפנים, עד אשר תתלבן השחרות מתוך דוחק ומתוך צער, ושבה והיתה יפה כלבנה ברה כחמה איומה כנדגלות.

טעם שהשחוק מיוחד לבני אדם ולא לבע"ח

ענין השחוק אשר הוא עצמיי אל האדם כל כך עד אשר גדרו הוא "בעל חי שוחק" מה שאין כן אל שאר בע"ח שאינם מדברים, סודו הוא, כי שאר בעלי חיים כל עצמם מסטרא דמותא ואין שחוק בההוא סטרא,

אבל האדם יש בו שחוק ויש בו בכיה, השחוק מסטרא דחיי שיש בו, שהיא הנשמה הטהורה, והבכיה מסטרא דמותא שיש בו — סוד הנפש הבהמית. ולכן משחרב בית המקדש אסור לאדם שימלא שחוק פיו, כי סטרא דמותא גוברת ואיך ישחק האדם על מפלתו. אבל לעתיד לבא — אז ימלא שחוק פינו כי בלע המות לנצח ואין עוד בכיה לעולם, כי הבכיה מההוא סטרא. והילד אשר בצאתו מרחם אמו מיד נותן את קולו בבכי, כי מזלו רואה ונשמתו יודעת שיוצא ממקום החיים אל מקום המיתה, מה שאינו יודע בעודו בבטן אמו, כי שם נר דלוק על ראשו וכו' כאמרם ז"ל, וכאילו עומד בחיי העוה"ב ממש ואינו מרגיש ברעתו עד שיצא ממנו. ולעתיד לבא נאמר "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו".

ביאור מאחז"ל:
אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ז

ענין השחוק שאינו אלא בבעל חי מדבר, הטעם הוא, לפי שהשחוק — מן השמחה, ואין השמחה אלא בשלמות, והבעל חי מדבר הוא יותר שלם מכל שאר הבעלי חיים כידוע, לפיכך יש לו בחינת השחוק. ואמנם בעוה"ז שאין השלמות המבוקש, כי עדיין הבהמי גובר על החלק האנושי, לפיכך אמרו רז"ל: אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ז. מה שאין לימות המשיח שאז נשלם הכל — "אדם ובהמה תושיע ה'" ולכן אז השמחה בשלמות — ו"אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה".

חלוקת העולם — כחלוקת גופו

בגופו של אדם והוא עולם קטן — נפש רוח ונשמה. וכן בעולם הגדול, כי הירח הוא נפשו של עולם, והשמש הוא רוחו, והכוכבים נשמתו. ולכן בכל העסקים כדי שיצליחו מתעסקים בהם בעת שהלבנה מתחדשת או מתגדלת, ולא בעת שהולכת ומתמעטת, בגין דאיהי רזא דנפש הפועלת, ודרגא תתאה, שכל התחתונים הסובלונאר"י מתנהגים אבתרה. והיא מתחשכת בסוף החדש לגמרי, ורזא דא "הנפש החוטאת היא תמות". והכוכבים היוצאים עמה להפיס את דעתה, הם ניצוצות הנשמה שמתנוצצים ותומכים את הנפש, רזא דאימא דאוזיפת מאנהא

לברתא, ה' עילאה לתתאה. והנה היבשה שבעולם שנקראת הארץ, כשהזכר שהוא סוד השמים משפיע לה על ידי הגשמים שהם זרע הזכר ומרטיבים אותה ועבדין לה נייחא, והרוה את הארץ והולידה והצמיחה. וזה סוד שאם תוסיף כ"ו שהוא שם הוי"ה רזא דדכורא, למנין יבש"ה, הכל עולה כמנין גש"ם ברזא דאמרן. ואם תוציא כ"ו ממנין יבש"ה עולה השאר א"רץ. וז"ס "ויקרא אלקים ליבשה ארץ", כשהיא חסרה ויבשה משפע הזכר רזא דדכורא ושם הוי"ה כד"ל.

ואמנם גוף הארץ נחלק לג' חלקים הידועים, כגופו של אדם ממש, והם ראש בטן וגויה. חלק האסי"ה הוא הראש, שבו ארץ ישראל — ראש העולם, ולכן אוירה מחכים, כי סוד החכמה הוא בראש. חלק האפריק"ה הוא סוד הגויה, ולכן חומה גדול כי הוא לבו של עולם ואמצעיתו ולהב החום הטבעי תקועה בו, והוא תחת הלינא"ה איקוינוטיאל"י, והלב בחלק הגויה. חלק האיורופ"ה הוא הבטן, והאמיריק"ה שנמצאה ונתחדשה מקרוב, הוא סוד העקבים החשוכים, ולכן ישבו בחשך זמן הרבה, ויושביה בוערים בעם כמשפט העקבים, ונתגלו בעקבות משיחא, בסוד "ואנכי מעשיהם ומחשבותיהם באה לקבץ את כל הגוים והלשונות ובאו וראו את כבודי" שכבר פירשנוהו בחיבור "שבעת הימים של האמת" שכתבנו בלשון לע"ז. ועוד לפי שהוא זמן בירור העקביים ממש, כי לעת קץ מהו נאמר "העם היושבים בחשך ראו אור גדול יושבי בארץ צלמות אור נגה להם".

העולם והאדם דומים למרכבה ויושביה

העולם דומה למרכבה, והיושבים בו ליושבים במרכבה, והמנהיג אותה הוא הקב"ה שיושב על חוג הארץ, כמנהיג הזה שיושב ברום המרכבה, הסוסים של המרכבה הם המלאכים בין טובים בין רעים וגם כוכבים ומזלות. ורמז לזה "הנה ה' רוכב על עב קל, כי תרכב על סוסך". וכשם שהסוסים מפחדים על איזה מקרה רע בעיניהם, ונבעתים ונסוגים לאחור, כך מזלו של אדם רואה ונבעת, והאדם עצמו מפחד ואינו יודע ממה מפחד. וכענין אמרם ז"ל: אי איהו לא חזי מזליה חזי. וכל עניני המרכבה והנהגתה תוכל להמשיל אל הנהגתו של עולם, הודע לנבון ויוסף לקח.

שולחן מזבח ומנורה
נגד רב"ג באדם

השלחן בצפון, הוא סוד הבטן, ועליו י"ב לחמים כנגד י"ב מנהיגים בנפש. מזבח הקטרת באמצע בין השלחן והמנורה, כנגד הגויה שהיא בין הראש והבטן. והמנורה בדרום, כנגד הראש, והיו בה ז' נרות כנגד הז' נקבים שבראש שהם ז' שערים בנפש. והיתה כלה מקשה אחת ולא מחיבור איברים, דוגמת הראש ממש שאינו מחובר פרקין פרקין כמו שאר האיברים, אלא כלו אחדות וחיבור אחד. ויאירו ז' נרותיה על ידי השמן שניתן בו, שהוא סוד הדעת בראשו של אדם. וכשהדעת מסתלק מיד הגלות, וז"ס "לכן גלה עמי מבלי דעת". ובזמן הגאולה חזרת הדעת, ותיקונו בין למעלה בשרשים העליונים בין למטה בענפים המקבלים, וזה יהיה ממש סבת הגאולה. והוא סוד מ"ש "כי כלם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם, כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

סוד ענין עת הבחרות ועת הזקנה ופירוש אל תשליכני לעת זקנה

... אל תשליכני לעת זקנה ככלות כחי אל תעזבני, ויש לדקדק אמרו "לעת" זקנה ולא "בעת" זקנה. וסוד הענין הוא, לפי שיש ב' עתים זה כנגד זה ממש, הא' הוא עת רבוי הניצוצות שהוא ריבוי החיות, שאז האדם רודף אחר עניני העולם והנאותיו בכל כחו, והוא נהנה מהם בתכלית ההנאה לפי שאז הוא עומד בכל כחו, והעת הזה הוא שנקרא עת הבחרות. ורזא דא: מראהו כלבנון בחור כארזים, ותכף סמיך ליה: חכו ממתקים וכלו מחמדים, שהוא מובן יפה ברזא דאמרן. ודוגמתו גם כן בריבוי הניצוצות של החיות העליון, שאז האדם אוהב את הקדושה הרבה ורודף אחרי ההנאות הרוחניות בכל כחו. ולמי שהוא טוב לפני האלקים הקב"ה מרבה את חיותו בכל הב' פנים שאמרנו, וזה אינו סותר את זה, אף כי שניהם כאחד טובים, וכענין שנאמר ברועה נאמן: שלא כהתה עינו ולא נס ליחה.

ואמנם כנגד זה יש עת אחר והוא עת מיעוט הניצוצות, שניצוצות החיות הולכים ומתמעטים, ואז האדם מואס בחייו ובכל הנאותיו, עד שמואס אותם לגמרי, והוא קרוב אל המיתה, כענין שנאמר: כל אוכל תתעב נפשם ויגיעו עד שערי מות. והנה העת הזה הוא שנקרא עת הזקנה, כנראה מן הזקנים שמואסים בעניני העולם ובהנאותיו, והטעם

הוא לפי שניצוצות החיות שלהם הולכים ומתמעטים. ולכן מואסים לראות בבחורים את רדיפתם אחרי ההנאות, כי מודדים אותם במדת עצמן, ומיעוט החיות שיש בהם חושבים שיהיה גם כן בזולתן, כי אינם זוכרים עוד את ימי הבחרות שלהם. והאלקים חשבה לטובה, שלא יזכרו את ימי הטובה בזמן הרעה, ולא יבאו לידי כאב לב. ויש גם כן דוגמתו במיעוט הניצוצות של הקדושה, ואז האדם מואס בחיי עולם ובהנאות הרוחניות והקדושות, ונקרא עת זקנה, וכשהוא מואס אותם לגרמי נקרא עת מיתה ממש, כמ"ש על פסוק: כל אוכל תתעב נפשם ויגיעו עד שערי מות, שהוא מדבר בין באוכלים הגופניים, בין ברוחניים שהם לחמה של תורה, וכבר הארכתי בפירושו במקום הראוי לו ואין לכפול את המבואר, רק די בזה שיובן לפי ענינו כי מ"ש: אל תשליכני לעת זקנה, רצונו בזה, שלא יביאנו לידי מיעוט הניצוצות של החיות העליון שזה נקרא "עת זקנה" כל שכן שלא ישליכנו אל אותה בחינה, כענין שנאמר: יסרני ה' אך במשפט אל באפך פן תמעיטני, שהוא מיעוט הניצוצות ממש כמ"ש.

הרוח והחיות שיש לכל אחד הוא כפי ענינו

... סוד הענין הוא לפי שהחצונים עצמם בעת שליטתם יש להם רוח וחיות גדול, ועל רזא דא כתיב: יביעו ידברו עתק יתאמרו כל פועלי און, לפי שהקב"ה נותן כח ורוח חיים אל האדם כפי מקומו ושעתו וממשלתו. לאדם יחידי נותן רוח מעט, שיספיק להנהיג את עצמו. לראש הבית יותר ממנו, כדי שיוכל להנהיג את ביתו. לראש העיר או לראש המדינה יותר ממנו, שיספיק להנהיג כל אנשי מדינתו. ולמלך יותר מכלם, כדי שיהיה ראוי להנהיג כל עניני מלכותו בטוב טעם ודעת. וז"ש שמואל לשאול כשהגיע למלכות: ונהפכת לאיש אחר, כי ניתן בו ממש רוח חדשה מאחר שנהפך מהדיוט למלך, מן הטעם שאמרנו. וכל שכן למלך המשיח שיהיה מושל בכל העולם, שהוא צריך לרוח גדול הכלול מכל עניני ההנהגה, ולכן מה כתיב ביה: ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'. ואמנם הענין הוא גם כן להפך, כי לאדם הנופל ממדרגתו מסלקים את רוחו ממנו כפי ערך נפילתו. והכל לטובתו, כדי שלא ירבה צערו ולא יגדל הכאב מאד בראות את עצמו ברות נדיבה והיד קצרה.

כפי מדריגת החום — כך שיעור החיות

החיים מן החום והמות מן הקור, וזהו הטעם שהקב״ה שהוא מקור החיים עליו נאמר: כי ה׳ אלקיך אש אכלה הוא. והשרפים שהם המלאכים היותר קרובים אליו, הם אש לוהט. חיות ואופנים שהם יותר רחוקים — רוח ולא אש, וזהו ענין מ״ש ״עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט״. אחר המלאכים באים בעלי חיים המדברים — בשר ולא רוח, שהם יותר חמים מן הבעלי חיים שאינם מדברים, לפי שיש להם חיות יותר מהם. והראיה, שבעלי חיים שאינם מדברים עומדים תחת השמש, ויכולים לסבול את חומו מפני שהם קרים לפי טבעם, יותר מן האדם שאינו יכול לעמוד תחת ניצוץ השמש, ואם יעמוד יחלש ויתעלף. גם בבעל חי מדבר, הזכר יותר חם מן הנקבה, מפני שיש לו חיות יותר ממנה. ומבעל חיים שאינם מדברים התולעים הם היותר פחותים, לפיכך הם קרים בתכלית הקרירות, ויש להם מעט חיות ועומדים תחת הארץ בימות הגשמים, כי יש שם חום הרבה כשיש הקור באויר השמים, וסימנך: מרתף של יין, והמים של הבארות. ובימות החמה אז יוצאים התולעים מתחת הארץ, כי נהנים וחיים מחום השמש וחמימות האויר. ואחר הבע״ח בא הצומח, שיש לו מעט חום, ולכן יש לו חיות מעט שעל ידו נגדל ונשא ענף ועשה פרי. ואחר הצומח בא הדומם, שהוא קר לגמרי ואין לו חיות כלום. נמצא לפי זה: שהבריה היותר שלמה היא יותר חמה, לפי שהיא יותר חיה. והיותר פחותה היא יותר קרה, לפי שחיותה הולך וחסר כפי ערך פחיתותה — ״גדול ה׳ ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר, מה רבו מעשיך ה׳ כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך״.

וכל שכן שנפלאים מעשיו בענין הכללות, כי הקב״ה צר צורה בתוך צורה כיצד: הבשר תחת העור, העצמות תחת הבשר, והגידים תחת העצמות, וכלם צורה שלמה בפני עצמה כידוע מחכמת הניתוח. כל זה בחומרי, ואחר כך ברוחני: נפש האנושית בתוך נפש הבהמית, והרוח בתוך הנפש האנושית, והנשמה בתוך הרוח, הרי ד׳ צורות דא לגו מן דא בחומרי וד׳ כנגדם ברוחני דא לגו מן דא — הוי ״אין צור כאלקינו״ — אין צייר כאלקינו, שהוא מובן יפה ברזא דאמרן.

ענין גופו של אדם
שהולך וגדל עד זמן מה

ענין האדם שהולך וגדל עד זמן קצוב, זהו מפני שהולכים ונכנסים האורות הראויים להמשך אליו כסדר עד תומם. וכשם שנכנסים האורות ומתרבים, כך צריך שיגדלו הכלים המקבלים את האורות. וז"ס גופו של אדם שהולך וגדל עד זמן מה, והוא הכלי שהולך וגדל עד שנכנסים בו כל האורות שלו והם חלקי נשמתו. ודע כי זמן ההגדלה באמת הוא עד עשרים שנה, שאז נשלמים כל המוחין להכנס, בין המוחין של אימא בין המוחין דאבא, וגם המקיפים שלהם, ודי בזה למשכילים.

טעם שהבנים דומים להאם בתאר ומראה
ולהאב במדות ובמושכלות

ענין מה שאנחנו רואים שרוב הבנים דומים אל האם בתאר ובמראה, ודומים אל האב במדות ובמושכלות. הטעם הוא, לפי שהדמות — מן האם, שהיא נותנת החצוניות, והצלם — מן האב שהוא הנותן הפנימיות, וד"ל.

ענין הצלם והדמות — פו"ח
הבאים מהאב והאם

כבר אמרנו במקום אחר, ענין הצלם והדמות שיש לאדם, שהם סוד פנימיות וחצוניות, והאב הוא שנותן הפנימיות והאם החצוניות, כלומר הרוח מן האב והבשר מן האם. והנה הש"י כשמזווג זיווגים, מעריך טבע האב וטבע האם, כדי שיצא הולד מתוקן מצד זה, אם היה מקולקל מצד אחר, וז"ס "אעשה לו עזר כנגדו". ובהיות הדמות מצד האם, לכן תראה שרוב הבנים דומים אל האם בצורתם שהוא ענין החצוניות, ואל האב בקולם ובמעשיהם שהם עניני הפנימיות, וזהו כלל גדול שתבין על ידו כמה תעלומות. והנה זהו הטעם שאמר החכם "בן חכם ישמח אב" כי הוא יודע שהפנימיות מצדו, ולכן הוא שמח דוקא בחכמת בנו, ולא האם שנותנת החצוניות בלבד. ומ"ש אחר כך ש"בן כסיל תוגת אמו", "תוגת אמו" דיקא ולא "תוגת אביו", לפי שהאם מצטערת על כסילות בנה שהיא לא גרמה לו, אלא אביו בלבד הוא שגרם, כי הוא הנותן את הפנימיות והיא סוד החצוניות כד"ל. ואביו אינו מצטער, כי הבן דומה לו

והוא כסיל כמוהו בלי ספק, ואדרבא אוהבו, כי אין אהבה אלא בדומים. והרי לפניך פתח פתוח להבין כמה ענינים נסתרים ונפלאים ודעת לנבון נקל.

הצלם הבא מן האב
רק הוא המתקיים

כבר אמרנו במקום אחר, ענין הצלם והדמות שהם פנימיות וחצוניות, הצלם מן הזכר, והדמות מן הנקבה. והנה זהו הטעם שיחס המשפחות הוא מן האב ולא מן האם, כי הפנימיות הוא החשוב ונמשך מצד האב. וז"ס "אך בצלם יתהלך איש" ולא הזכיר ה"דמות" כי אינו קיים, שהרי הכתוב אומר "משנה פניו ותשלחהו", והצלם לבדו הוא שמתקיים, ובתוכו צלם אלקים, כי הוא מתלבש בצלם האב, וצלם האב מתלבש בדמות שיש לו מן האם, והדמות מתלבש בתוך הגוף ממש, ודי בזה למשכילים לקשר עם הנ"ל להבין מילתא בטעמא.

הצלם שיש לאדם
הוא הגורם לו הכבוד בכל ענייניו

צלם אלקים שיש באדם, הוא הגורם לו כל הכבוד במאכלו ומשקהו בלבושו ובדירתו, שהכל יגיעים לתמוך את כבודו, מפני זה הצלם העליון הנתון בתוכו. והבהמות שאין להם זה הצלם, אינם חוששים לכבדם באחד מכל אלה. גם לא נאוה לכסיל כבוד, כי סר מעליו זה הצלם, שהוא השכל ממש, ו"לפי שכלו יהולל איש" ולכן זה הצלם הוא העיקר, ועליו נאמר "אך בצלם יתהלך איש".

הנפש פועל תמיד
הגוף חומרי וטבעו לשקוט

ענין החלומות, כבר פירשתי במקום אחר שהם תולדות ועסק המחשבה שאינם פוסקים אפילו בלילה, והטעם הוא, לפי שהגוף לבדו הוא הישן בשעת שינה, והמת בשעת מיתה, כי הוא דבר חומרי שצריך מנוחה. אבל מדרגות הנפש הם חיים וקיימים תמיד בלי הפסק, כי זה

טבעם. גם החומר טבעו הוא לשקוט, ולא יגוע אלא בהתחברות הנפש, כי החי הוא שמניע את המת ומטלטלו לצרכו כגרזן ביד החוצב בו. ולכן כשאמר החכם "והמתים אינם יודעים מאומה" — אלו הגופים שנשארים מתים בהתפרד הנפש מהם. ו"הנפש החוטאת היא תמות" — סוד הנפש הבהמית המביאה את האדם לחטא, ועליה נאמר "כי הדם הוא הנפש". וז"ס "ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ", ודי בזה למשכילים.

ענין השערות שמתלבנים בעת הזקנה

ענין השערות שמתלבנים בעת הזקנה, הסוד הוא, לפי שהזקנים עולים במקום העליונות, אשר שם החסד פשוט שגוונו לבן. מה שאין כן בעת הילדות והשחרות, שאז הרין גובר, והשערות הם או שחורות או ירקרקות או אדמדמות, שכל אלו הגוונים הם מורים, או על הדין גמור, או שעדיין לא נמתק ולא הגיע אל החסד. והראש שהוא במקום העליון, שערותיו קודמין להתלבן אל שערות הזקן, והזקן התחתון אינו מתלבן.

ענין הל"ב שנים שיש באדם

ענין הל"ב שנים שיש באדם, כבר ידוע שהם כנגד ל"ב נתיבות חכמה. והסוד הוא, כי כי כשם שיש ל"ב נתיבות חכמה באדם הרוחני, כך יש גם כן באדם הגופני שמלבישו. והם ל"ב שנים הטוחנים ומבררים את האוכל, כנגד מה של"ב נתיבות חכמה באדם הרוחני מבררים את הניצוצות, שהרי הבירור על ידי המחשבה כידוע. ואמנם מאלו הל"ב שינים, יש המוקדמים והמאוחרים. הקודמים לבקוע ולצאת בנערים, הם בסוד הדין של ל"ב נתיבות חכמה, ולכן בזמן שבוקעים ונולדים גדל הכאב מאד, לפי ששרשם מן המוחין של בחינת הקטנות שהם דין. מה שאין כן המאחרים לבקוע ולצאת, כי בהיותם סוד החסד של הנתיבות הנזכר, לפיכך אין צער כלום אל הנערים, בזמן שנולדים אליהם השינים המאוחרים שהם הגדולים שקוראים שיני הטחינה מולאר"י בלעז, ששרשם מן המוחין של בחינת הגדלות שהם חסד, ודי בזה למשכילים.

חומר של כל דבר מן הארץ
צורתו וחשיבותו מן השמים

השמים והארץ, הם כדמות איש ואשתו, זכר ונקבה, משפיע מקבל כידוע, וזהו הטעם שהכל מן השמים, והארץ אין לה מעצמה כלום. שהרי יופי הדומם והצומח ורוח הבע"ח והמדבר, הכל מן השמים. וכשהם נוטלים חלקם, נשארים תולדות הארץ, כחומר בלי צורה. וזה תראה בבירור, בהפסד הדומם והצומח, ובמיתת הבע"ח והמדבר. גם נראה בבירור שהאור מן השמים אל הארץ, והגשמים והטל מהם — להצמיח ולהגדיל, והרוח — להחיות. גם המתכות שיש בעולם, הם מתהוים ומושפעים מז' כוכבי לכת אשר בשמים כידוע. והי"ב אבנים טובות שהיו קבועים בחשן המשפט, מתהוים ומושפעים מי"ב מזלות אשר בשמים. וצבעו וטבעו של כל אבן ואבן, כפי טבע מזלו שמשגיח ומשפיע עליו. גם המרגלית שבים, תולדתה מן הטל היורד בתוך האם שלה מן השמים, ומי יוכל להאריך בפרטים ודי בזה למשכילים.

צלם כל אדם נמשך מהשר שלו

בענין מ"ש "שופך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלקים עשה את האדם", ש'ופך ד'ם ה'אדם הוא ר"ת שד"ה, וז"ס קין שהרג את הבל אחיו בהיותם בשדה, ולכן "באדם דמו ישפך" — שלמך הרגו. ומ"ש "כי בצלם אלקים עשה את האדם" זהו כלל גדול על כל מיני אדם שבעולם — שהפנימיות שלהם שהוא סוד הצלם, נמשך להם מן השר שלהם שהוא סוד "אלקים". וברזא דא כתיב "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה" — יהיה איזה אלקים שיהיה, שאותו הרוח יצא ממנו וחוצב משם, ולכן צריך לחזור לשם, לפי שהכל חוזר לשרשו כידוע. ואמנם השם הקדוש שהוא רם ונשא על כל השרים, לפיכך נקרא "אלקי האלקים ואדוני האדונים" כי הוא הנותן חיות אל השרים עצמם, ויכול ליטול אותה מהם בכל עת שירצה והכל תלוי בו. וזהו מ"ש בבלשצאר "ולאלקא די נשמתך בידיה לא הדרת" שהרי אינו אומר "די נשמתך מניה", כי נשמתו מן השר שלו ולא מן הקדושה, אלא "די נשמתך בידיה".

בענין להכיר הדעות של בני אדם

בענין הדעות של בני אדם, כבר ידוע שהחצוניות הוא מכוון אל הפנימיות, ולפי זה תדע בלי ספק שאם תראה איש אחד שחמדותיו החצוניות תהיינה בדברים הפחותים והנבזים בין במאכלו בין במלבושו, כך תהיינה גם כן חמדותיו הפנימיות בענין הדעות שלו, וסימניך: והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה וגו' זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשואים ואת האבטיחים וגו', שכלם הם מאכלים גסים ורעים — מכוונים אל הדעות הגסות והרעות של ערב רב שהיו תמיד מחטיאים גם לישראל עמהם. וכנגד זה אם תראה איזה אדם שחמדותיו החצוניות תהיינה בדברים היקרים והחשובים בין במאכלו בין במלבושו, כך תהיינה גם כן חמדותיו הפנימיות בענין הדעות ודאי, וסימניך: חכו ממתקים וכלו מחמדים זה דודי וזה רעי. סוף סוף נקוט האי כללא בידך: שהחיצון הוא מכוון תמיד אל הפנימי ומוצא את טבעו. וז"ש "כל ערום יעשה בדעת וכסיל יפרוש אולת" שהרי אין פרישה אלא גילוי מן הבית אל החוץ, ודי למבין.

נפש הבהמית המדברת והשכלית
חלוקתם ברג"ב

בענין הג' מדרגות שיש באדם, שנקרא בזהר חדש: נפש הבהמית נפש המדברת ונפש שכלית, דע שהם ממש נפש רוח ונשמה. כי כל התאוות הבהמיות מן הכבד שהוא משכן הנפש, או מן הטחול או מן המרה, שכלם תחת הטרפש, שממנו ולמטה בחינת הארץ בגופו של אדם שהוא עולם קטן. נפש המדברת, בחינת הרוח שמשכנו בלב מבין ומדבר, כמו שתשמע כמה פעמים לבך מדבר בקרבך. ואחר כך על ידי כנפי ריאה וקנה, הרוח הדיבור הפנימי שהיה רוחש בלב פורץ לעשות לו דרך אל הפה להשמיע בחוץ קולו, כענין שנאמר "רחש לבי דבר טוב" ואחר כך "אומר אני מעשי למלך". וזה החלק בגופו של אדם שהיא גויה — אחר הבטן מתחא לעילא, ושם השמים ממש של זה העולם קטן. ולבסוף יש גם שמי השמים שהוא הראש אשר בו נפש השכלית שהיא בחינת הנשמה, ודי בזה לענייננו.

בענין נשמה גוף בגד
ג׳ חלקי האדם

ג׳ שותפים יש בגילויו של אדם: נ׳שמה ג׳וף ב׳גד שהם ר״ת נגב דא לגו מן דא. הנשמה שהיא הפנימית — מן האלקות, הגוף מן הטבע והוא התיכון, והבגד מן האומנות וזהו החצון, כסדר מציאותן ממש, כי האלקות הוא הפרי, והטבע קליפתו, והאומנות גילויו. נמצא שנשמתו של אדם היא גדולה מאד וכלה אורה למעלה בשרשה, כי היא חלק מן האלקות ממש, אבל למטה בגוף אינו נכנס כי אם ניצוץ אחד ממנה דק וחלוש, כפי מה שצריך להנהגת הגוף, והשאר תלוי בשרשו. וז״ס זיום ויופים של הצדיקים בג״ע, כי נדבקים בשרשם בשלמות, ודי בזה למשכילים.

בענין כנפי הנר״ן החיצוניים

יש כנפים לעין, והם כנפי הנשמה החיצוניים, כלומר העפעפים, ולכן נקרא כן מלשון ״עף״, ורמז על זה מה שאמר הכתוב ״שמרני כאישון בת עין בצל כנפיך תסתירני״ והוא מבואר למשכילים. ומי שיניעם יועיל מאד להשגה ולזכרון ויסיר השגעון ותמהון לבב. יש כנפים לפה והם השפתים, שהם כנפי הרוח החיצוניים, שהפנימיים הם כנפי הריאה. ומי שיניעם בדבור נאה ובפרט בדברי תורה, יועיל מאד לתחלואי הרוח ולכל מכאוביו. יש כנפים לנפש החיצוניים והם הידים והרגלים, ומה מאד מועיל תנועתם לכל תחלואי הנפש, בין לנפש הקדושה, במצוות המעשיות, בין לנפש הבהמית, בתנועה סתם, כי כשהגוף מתנועע הדם מתטהר ומזדכך מכל המותרות, והחולאים רעים ונאמנים כלים והולכים. ומה מאד השכילו רז״ל כשאמרו: שליש בעמידה שליש בישיבה ושליש בהילוך, כי כן יכלכל דבריו במשפט, ישמח לבו ויגל כבודו אף בשרו ישכון לבטח.

ענין יצה״ר שכנגד נר״ן

מי שאינו יודע איך הרוחניים יכולים להשגיח בשפלים הרבה בזמן אחד, כמו אליהו וחולתם, יסתכל בעצמו שהיכולת בידו להצטייר בשכלו דברים הרבה בשעה אחת. ואם השכל החושב היה נבדל מחומר, היה גם כן פועל הענינים עצמם שהיה חושב ברגע ההוא עצמו שהיה חושבם,

אלא שהחומר הארציי והעכור הוא המעכב. ואם כן השכלים הנבדלים כמו המלאכים וזולתם שאינם לא גוף ולא כח בגוף, אינו מן התימה שיפעלו דברים הרבה בעת אחד, ויהיו כרגע בהרבה מקומות, כשמש העומד באמצע הרקיע ומאיר לכל הארץ ולדרים עליה בשעה אחת. כי בטבע הרוחניי להפרד ולהתקשר בנקל כפי מה שירצה.

ודע כי אפשר שלטעם הזאת גם כן ייחס הכתוב ג׳ תארים ליצה״ר בכתוב אחד, כנגד הג׳ מדרגות שיש באדם: שכל רצון ומעשה, וכנגדם נשמה רוח ונפש. ולפי זה היצה״ר בשכל כלומר במדרגת הנשמה, הוא דומה להלך, מן הטעם שאמרנו, כי כחות הנשמה הקלים מאד לא ייעפו ולא יגעו תמיד הולכים וסובבים חושבי מחשבות לאלפים ולרבבות. אורח נקרא אחר כך כנגד הרוח או הרצון, כאורח הזה שעומד תחת הנהגת האיש ההוא המאסף אותו הביתה, אוכל ושותה ממה שמניחים לפניו וישן בחדר ובמטה המוכנת לו ואין פוצה פה ומצפצף. כן הרוח תחת ממשלת הנשמה, כי היא המלמדתו להועיל ומדריכתו בדרך ילך. ולבסוף במדרגת איש בנפש או במעשה, כי שם התנועה מתמעטת, והיגיעה תמיד אצלה מצד החומר הסובבה. ולכן במדרגת איש — בעל הבית העומד בביתו להשגיח בענייניו.

ועוד, כי היצה״ר בנשמה יש לו מעט אחיזה, כי הקדושה מרובה, ולכן במדרגת הלך. ברוח יש לו אחיזה יותר מבנשמה, ולכן במדרגת אורח. ולבסוף בנפש יש לו אחיזה מרובה, מן הטעם שאמרנו. וכן גם כן הסדר הזה עצמו בעולמות ובפרצופים, וכלא רזא חדא ולחכימייא ברמיזא.

מראה קול וחכמה שבאדם
מראים על נר״ן שבו

אמר איזה דרך צחות, מק״ת טעות לעולם חוזר שר״ת מראה קול חכמה, שהכל טועים בג׳ דברים הללו, שכל אחד נראה לעצמו נחמד למראה וקולו יפה ושכלו טוב. אך נאה לדעת והסימן מסור לך בר״ת הנזכר, שג׳ אלו הם עדים נאמנים על ג׳ חלקי פנימיות שיש באדם נפש רוח ונשמה. מראה שהוא רומז אל הגוף, מעיד על הנפש, שהרי אם הגוף נאה וטוב תואר, גם הנפש יקרה. והראיה, מנפש דוד — יפה עינים וטוב רואי, וכלך יפה רעיתי ומום אין בך, מיוסף — יפה תאר ויפה

מראה. גוף כעור ובעל מום — נפש רעה. קול יפה ונעים — רוח יקרה ונעימה. והראיה על שתיהם כאחד מן הרעיה הנאמנה — ״כי קולך ערב ומראך נאוה״. שכל טוב ודעת נכונה מעיד על נשמה זכה וברה, וכן להפך, כי ידיעת ההפכים אחד ודי בזה למשכילים.

עם מה שמסרתי לך בכלל הנזכר תוכל להבין באדם ולהבחין את תכונתו. אך דע כי יש כמה ענפים לגזע הלז, ואי אפשר לפרטם כי עצמו מספר, ועדיין ידי קצרה, וספר הגלגולים יאיר את שכלך אם בעל האורות חלק לך בבינה, והוא למען רחמיו ימהר להוציאנו מאפלה לאורה, הנה אלקינו זה קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו.

עוד בענין הנ״ל

כבר אמרנו למעלה שהג׳ בחינות הנגלות מ׳ראה ק׳ול ח׳כמה הם עדים נאמנים על ג׳ הנסתרות נפש רוח ונשמה, והנה ידוע כי האדם עץ השדה ובפרי העץ מ׳ראה ט׳עם ר״ית שר״ת מטר, כנגד הג׳ הנזכר שבאדם, כי נפש הפרי הוא מראהו, הרוח טעמו, והריח נשמתו. וכשם שיש בפירות פרי שמראהו רע וטעמו יפה, כך באדם מי שנפשו רעה ורוחו טוב וכן להפך, ובכל הו׳ שינויים שיוצאים מג׳ הבחינות הנזכר, כדרך הו׳ צירופים שיוצאים מג׳ אותיות, שמענה ואתה דע לך.

הקול מודיע טבעו של האדם והבע״ח

ענין מ״ש ״השמיעיני את קולך״ הטעם הוא, לפי שהקול הוא שמודיע ומגלה את טבעו של אדם, שהרי מן הקול נודע בבירור אם הוא ענו או בעל גאוה אם הוא רחמן או אכזרי, אם הוא גבור או חלש, וכן כל שאר המדות. לפי שהכל תלוי ברוח, והקול הוא הרוח עצמו של אדם שיוצא ונכנס דרך פתח בנינו שהוא הפה של אדם. וכן תראה בכל שאר בעלי חיים שאינם מדברים, שקולם הוא שמגלה את טבעם — שאגת אריה וקול שחל, ארי נוהם דוב שוקק, מספד כתנים ואבל כבנות יענה, כל אלו הקולות מודיעים את רעתם. ועתידים להתקן לעתיד לבא, ואז גם ישתנה קולם. והפך להם, תשמע קול ענוה בצאן, קול סבלנות בבקר, וקול שמחה בסוס — שאין שום בע״ח שאינו מדבר שיהיה בדחן כמותו, כענין שנאמר ״ישחק לפחד ולא יחת״ ודי בזה למשכילים.

בענין התחברות נר"ן עם הגוף
ותועלת השינה להם

"ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה" דע כי עיקר בריאתו של אדם בעוה"ז אינו אלא הנפש, שהיא כנגד העוה"ז ממש. והש"י הכניסה בגוף הנגוף, כדי שתשתלם על ידי מצות ומעש"ט ותקבל שכרה, ואם תחטא תקבל ענשה, זש"ה "הנפש החוטאת היא תמות". והנה כדי שתוכל לעשות כל מה שמוטל עליה לעשותו, ניתנו לה מסוד העוה"ב רוח ונשמה, והם המחיים אותה כי אין לה חיים זולתם. וז"ס הפסוק הנזכר "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה" כי על ידי הנפיחה באפיו של "נשמת חיים" והוא הכללות של רוח ונשמה, הנפש היתה חיה, וכשנעזבת מהם מיד היא מתה. וז"ס המיתה, שמסתלקים רוח ונשמה, והנפש יוצאת מן הגוף ואזלת עמו בבי קברי ומתאבלת עליו, כענין שנאמר "ונפשו עליו תאבל" ומתאבלת על עצמה, שדודה הוא הרוח חלף הלך לו, וחיותה היא הנשמה, שבה הרמתה כי שם ביתה. והיא היתה כאלמנה בוכה ומתאנחת, ואין לה נחת רוח כי אם בשבתות ובר"ח בקשר המדרגות, ומתנחמת במה שיהיה לעתיד בעת התחייה, שהקשר הזה יהיה חזק ואמיץ יותר ממה שהיה בראשונה, ולעולמים עוד לא ינתק החוט המשולש של נפש רוח ונשמה, שרמז החכם בעומק דבריו.

ודע כי בעודה הנפש בתוך הגוף בעוה"ז היא טועמת טעם מיתה בעת השינה, שמסתלקים ממנה רוח ונשמה. ואעפ"כ הוא לטובתה, כדי שהגוף שהוא מסוד אילנא דמותא, ינוח מעט מעמלו בשעתא דשליט אילנא דמותא, ואחר כך יקום יותר חזק לעבוד את בוראו. כי בעוד שהנשמה והרוח הם עם הנפש בתוך גופו של אדם, אי אפשר שיקרה לאדם לא מיתה ולא טעם מיתה לפי שהם מסוד החיים. ודע כי סוד השינה הוא גם כן לטובתם של רוח ונשמה, כדי שיתעלו לעולם העליון, ושם ינוחו מעט ממה שנתיגעו בחברת הגוף הנגוף להמשך אחרי הדברים השפלים האלה אשר הם כנגד טבעם ומגמתם הרמתה. נמצא שהשינה היא טובה לכל המדרגות: טובה לגוף — כי ינוח מעמלו. טובה לנפש, כי הכלי שלה שהוא הגוף כגרזן ביד החוצב בו, ישקוט מעט ויקום יותר בזריזות לפעול מעשהו ולעבוד עבודתו. וטובה לרוח ונשמה, שיתחדשו וינוחו בעולם העליון ממה שעמלו בעולם התחתון, הרי — "חדשים לבקרים רבה אמונתך".

ג׳ יועצים של ג׳ מדריגות נר״ן

... וסוד אמרם ז״ל: שהכליות יועצות, והלא הלב הוא המבין והוא היועץ, והכליות הם כלי השתן ומי [שם] אותם ליועצים. אלא סודו נלע״ד, שהמאציל ית׳ ברא יועצים לכל ג׳ מדרגות נפש רוח ונשמה, ושם הכליות ליועצי הנפש, לכל התאות הבהמיות ששרשם מן הבטן החלק התחתון בבנינו של אדם, תחתיים לזבל, כמו תאות המאכל וחמדת נשים וכיוצא באלו. וכשנתקנו, גם הם צריכים לתיקונו של עולם וערבים אל בוראם, בסוד ״אדם ובהמה תושיע ה״. וב׳ בתי הלב נתנים ליועצי הרוח לתאות האנושיות, כמו הגדולה הגבורה והעושר וההתנשאות ... וכיוצא באלו, והם בגויה חלק האמצעי, ועל אלו אמר הכתוב ״יתן לך כלבבך וכל עצתך ימלא״ כמ״ש. נשארו יועצי הנשמה והם הב׳ מוחין בראש שהוא חלק ... והמוח האמצעי הוא הגוזר עצה משניהם לתאות [הרוחניים] כמו החכמה והבינה ועבודת הבורא וכיוצא באלו, והמשכיל [יבין] ויוצא מזה כמה רזין עילאין דחכמתא שאי אפשר לפרטם ולחכמייא ברמיזה.

ג׳ לבושי נר״ן
בהמות עופות ודגים

כבר ידוע שהבהמה היא לבוש אל האדם, ואמנם דע שיש לבוש זה בכל ג׳ מדרגות נר״ן. כיצד: הבהמות עצמן, הם לבוש אל הנפש שהיא המדרגה התחתונה, וכנגדה רוח הבהמה שיורדת היא למטה לארץ. העופות הם לבוש אל הרוח שממנו הדיבור, ולכן תראה שהעופות הם מצפצפים תמיד ויש להם העפיפה — מכוונת אל טבע הרוח שעולה תמיד להתחבר בנשמתו שהיא הנהגתו ממש. והדגים הם לבוש אל הנשמה שהיא העליונה במקום החסד, וכן הדגים חיותן במים. ועוד שבנשמה תלויה המחשבה ולא הדיבור, ולכן הדגים הם אלמים וד״ל.

מזון הרוחני לנר״ן

כבר ידוע שכשם שיש מזון לגוף כך יש מזון לנפש, ומזון הגוף הוא הלחם הגופני, כך מזון הנפש הוא הלחם הרוחני. והנה בנפש ג׳ בחינות: נפש רוח ונשמה, מזון הנפש הוא המעשה אם טוב ואם רע, טובה שמורה לטובים ורעה שמורה לרעים, ורזא דא ״גם את זה לעמת זה

עשה האלקים". מזון הרוח הוא הדיבור, והדיבור טוב מזון אל הטובים, ודיבור רע מזון אל הרעים. מזון הנשמה היא המחשבה במילין דחכמתא, וחכמת החצוניות מזון אל החצונים והוא נקרא לחם שקר או לחם כזבים, חכמת התורה לחם מן השמים, ויש ממנו כמה בחינות כפי שרש נשמתם של בני אדם. כי מי ששרשו מן העשיה, ניזון מפשט המקרא והוא הפ' של הפרד"ס. ואשר מן היצירה מזונו מן הרמז ר' של הפרדס. שרשו מן הבריאה, מזונו מן הדרוש ד' של פרדס. נשמתו קדושה מן האצילות, מזונו מן הסוד והוא הס' של הפרדס. ואותם שעוסבים את חכמת התורה מאיזו מדרגה שיהיו, עליהם נאמר "אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בארות בארות נשברים אשר לא יכילו המים". ומה שקרא לדרגין מסאבין "בורות נשברים" לפי ששרשם ממאנין תבירין שהלכו אחור ונשברו, בסוד שבירת הכלים כידוע למשכילים. ואמרו "אשר לא יכילו המים" סודו, כנראה מכל האומות שאבדה מלכותם ותקותם מפח נפש.

השלמת נר"ן
ע"י מחשבת דיבור ומעשה

הנה כבר ידוע שהאדם נברא בעולם ממנו ית' כדי שישלים ג' כחות היקרות הנתונות בגופו, שהם נפש רוח ונשמה. ולכן כדי שישלים את נפשו, צריך שיתעסק במעשה המצות בכל כחו, כי במעשה תלוי שלמות הנפש דיקא, כענין שנאמר "גומל נפשו איש חסד". וכן כדי להשלים את רוחו, צריך שירבה בעסק התורה בתפלות ובתחנונים, ובכל העניינים הטובים התלויים בדיבור שהוא מצד הרוח, וברזא דא כתיב "ונשמרתם ברוחכם ולא תבגודו", "רוח איש יכלכל מחלהו", "כי חיים הם למוצאיהם" — למוציאיהם בפה, כדברי רבותינו. ולהשלים הנשמה, צריך שיעסוק בעיון התורה, כי בו תלוי שלמות המחשבה, כענין שנאמר "ה' יודע מחשבות אדם כי המה הבל" וכתיב בתריה "אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו". והרי נמצא שצריך האדם לשלש ימיו ושנותיו, שליש במעשה טוב — להשלים את נפשו, ולמצוא לה קורת רוח בעוה"ז ובעולם הגמול, כי פועל אדם ישלם לו וכארח איש ימציאנו. ומי שלא טרח בעוה"ז במעשה המצות, לא ימצא כלום בעולם הגמול לתת מעדנים לנפשו, ותהיה תמיד עצבה וגונחת בעירום ובחוסר כל. וכן להפך מי שטרח הרבה להתעסק בנפשו בכל מעשה המצות, תתענג בדשן

בעולם הגמול ולא יחסר כל בה. וכן שליש אחר בדיבור טוב, להשלים את רוחו בעוה"ז ובעוה"ב. ועוד שליש במחשבות טובות של עיון ולימוד התורה, להשלים את נשמתו, ולהמציא לה מנוחתה ותענוגיה בעוה"ז ובעוה"ב במושכלות האמיתיות והתוריות שאין בהן נפתל ועקש. הנה כתבתי לך שלישים במועצות ודעת, להודיעך קשט אמרי אמת, להשיב אמרים אמת לשלחיך.

דרך תיקונם של נר"ן דקדושה ונר"ן הטבעיים

ראוי לדעת כי כשם שיש ג' מדרגות הקדושות שהם נפש רוח ונשמה, כך יש כנגדם אלו הג' מדריגות הטבעיות. וצריך שהאדם יתעסק בתיקון של שניהם, בסוד "טוב אשר תאחז בזה וגם מזה אל תנח ידך". והרי תיקון הנשמה הקדושה, הוא להרהר בדברי תורה ולעיין בהם. ותיקון הנשמה הטבעית, הוא להרהר בדברים הטובים שיש לו, ולהניח את הרעים, כי דיה לצרה בשעתה, והדברים הטובים משמחים והרעים מצערים. וז"ש החכם "דאגה בלב איש ישחנה" שכבר פירשו רז"ל: יסחנה מדעתו, "ודבר טוב ישמחנה", שהוא ממש הדבר אשר דברנו לתיקון הנשמה הטבעית. ולתקן את הרוח הקדוש, צריך גירסא בד"ת ושירות ותשבחות. ולתקן את הטבעי, נכון הוא לטייל בגנות ופרדסים או ברחובות עיר הטהורות, מן הטעם שפירשנו במקום אחר — שהרוח מתקיים על ידי הרוח. ואם הטיול הוא בקיץ, יהיה בשעות הראשונות והאחרונות של היום. ואם הוא בחורף, יהיה בשעות האמצעיות בלבד. ולתקן את הנפש הקדושה, יעסוק במעשה המצות וירוץ וירדוף אחריהם. ולתקן את הנפש הטבעית, יאכל וישתה ויתענג מעט, באופן הראוי ובעת הראוי, ישמע חכם ויוסף לקח ונבון תחבולות יקנה.

העולם ועניני הטבע

בענין ג׳ חלקי היישוב
אירופא אזיא ואפריקה

כבר ידוע ענין היישוב שמתחלק לג׳ חלקים: איורופא אזי״א ואפריק״א, כנגד ג׳ בני נח שמהם נפצה כל הארץ. והסוד הוא, כי כשם שכל עניני הבריאה נעשו בצורת פרצוף כידוע, כך היישוב ממש, ולכן ג׳ חלקיו הם ראש בטן וגויה. אסי״א היא ראש היישוב, ולכן נפלה לגורלו של שם שהוא ראש האחים והוא הבכור. וכשם שהנשמה היא בראש, כך באסי״ה יש ארץ הקדושה שהיא נשמת היישוב. ולכן בה החכמה והתורה והנבואה, כשם שהשכל משכנו במוח. גם שם ההשגחה מתחלת ומתפשטת אחר כך משם לכל היישוב, כשם שכל הנהגת הגוף תלויה בראשו של אדם. ואוי להם לאומות העולם שאבדו כמה טובות בחרבן המקדש ובשוממות הארץ הקדושה, כשם שהאדם הולך ואובד בכל עניניו כשיוצא חוץ מדעתו, והנהגתו הטובה חסרה ממנו מפני חוסר דעתו. והוא כענין אמרם ז״ל: אבדה עצה מבנים — נסרחה חכמתם של האומות, כי זה תלוי בזה מן הטעם שאמרנו. חלק האפריק״ה, היא סוד הגויה של היישוב, אשר בו הלב בתוקף חומו, ולכן החלק הזה הוא היותר חם מכל היישוב. ונפלה לחלקו של חם, כמו שראוי לו ושמו מעיד עליו. ויושביה מפוחמים מפני החום הרב שגובר לשם, והכל מן הטעם שאמרנו. חלק האיורופ״ה, סוד הבטן שנהנה מכל ההנאות הגופניות, ולכן היא היותר יפה משאר חלקי היישוב כדי שתהיה כלולה מכל ההנאות. ונפלה לחלקו של יפת, ושמו מעיד על חלקו, וזרעו כלם רודפים אחר ההנאות, והכל מן הטעם שאמרנו.

והנה היישוב בכלל הוא דוגמת אשה, והשמים אשר עליה הם דוגמת בעלה, כי הם בעלה של ארץ בלי ספק, ולכן מזריעים בה סוד הגשמים, כאדם שמזריע באשתו. וכאשר יריקו העבים את מימיהם על השדות והכרמים, זהו סוד הביאה כדרכה, שהארץ מתעברת ממנה ומוציאה את פירותיה. אבל כאשר ירדו הגשמים בשוקים או ברחובות, ז״ס הביאה

שלא כדרכה, ונקרא זה הוצאת זרע לבטלה, להפרע מן הרשעים המאבדים את העולם. וז"ס "הנותן מטר על פני ארץ" — ביאה כדרכה, "ושולח מים על פני חוצות" — ביאה שלא כדרכה. ודי בזה לפתוח פתח גדול להבין רזין דחכמתא, ישמע חכם ויוסף לקח ונבון תחבולות יקנה.

סוד ארץ גזרה
ונקודת היישוב — ירושלים

בענין מ"ש שהיו שולחים את השעיר לעזאזל אל ארץ גזרה, ז"ס הנוק' דמסאבותא, שנגזר עליה לקבל כל פסולת ההשפעה מנקב האחור של הז"א שהוא נקודת החרבה כידוע. וכנגדה יש הנוק' דקדושה, שמקבלת מובחר ההשפעה מנקב הפנים שהוא פי היסוד של הז"א, ונקודת היישוב, והיא כנגד נקודת החרבן ממש. וכאשר העונות גורמים שהשפחה תירש גבירתה ח"ו, אז ארץ גזרה חוזרת אל הפנים, והגבירה עומדת אל האחור. ועל זה נאמר "תחת שלש רגזה ארץ", רגז"ה דיקא, שהם אותיות גזר"ה — שרגזה הגבירה מפני שהשפחה בישא "ארץ גזרה" יורשת את מקומה. אבל זאת נחמתה, שהט' ספירות שלה גנוזות למעלה בנקודה השלישית של ג' נקודין דעלמא, שהוא סוד הטיבור, ג"ע העליון, ורזא דאי' עילאה, שהוא המרכז של כל העולם, ואמצעית גופו של אדם. וכך הוא בז"א, כי משם ולמעלה הם החסדים הסתומים, והטיבור עצמו סתום. כך ג"ע הוא סתום מעיני הבריות, ומן הטיבור ולמטה הוא בחינת היישוב מצד הפנים. ופי היסוד ירושלי"ם דיקא הוא אמצעית הישוב. וזהו הטעם שממנה יוצא ההשפעה לכל העולם, דוגמת האבר הקדוש שממנו יוצא הזרע, ולכן נקרא ברית עולם. והמדבר אל האחור, ונקודתו האמצעית נקב האחור שמשם יונקת רומ"ה ההשפעה. ודי בזה כדי להבין גם כן מאמר בזהר פרשת תצוה, וכתבי האר"י עליו, דוק ותשכח.

סוד העולם החומרי
בשית אלפי שנה

סוד העולם החומרי בשית אלפי שנה דהוי עלמא, הוא מכוון לקטנותו של הזעיר. כאדם שנותן דברים קלים ביד בנו הקטן לשחק בהם, ורזא

דא "לויתן זה יצרת לשחק בו". עד שבא אלף השביעי והוא זמן הגדלות, ויכלה החומרי, וישאר הרוחני בלבד מכוון לגדלותו של הזעיר. ולכן נקרא "יום ה' הגדול והנורא" ורזא דא לחכימי לבא איתמסר.

סוד הטל והגשם

סוד הטל הוא השפע היורד מג"ר, יוד הא ואו שעולה טל, ז"ס "שראשי נמלא טל", ואינו נעצר לעולם, כדרך הזיווג של ג"ר שאינו מתפרש לעלמין. מה שאין כן המטר שהוא סוד הזווג התחתון של יסוד ומלכות, שמים וארץ, לפיכך אינו יורד תמיד בכל יום, כשם שהזיווג התתתון הלז של זו"ן אינו תמידי כי אם לפעמים. והנה בעוה"ר סוד הטל הזה שבזמן שהיה בית המקדש קיים היה יורד עלינו להחיותנו, עכשיו בגלותנו נהפך להיות מאכל לאויבנו. ונרמז במ"ש "ובדדת הטל על המחנה לילה ירד המן עליו" כי לילה הוא רמז אל הגלות, והמן רמז אל המן הרשע, סוד ראש פתנים אכזר היורד על המחנה הקדוש של האומה הנבחרת בליל גלותנו, ונהנה מן הטל היורד בעבורנו, כי נחלתנו נהפכה לזרים. עד עת בא עת כי טל אורות טליך וארץ רפאים תפיל, והיה אדום ירשה והיה ירשה שעיר אויביו וישראל עושה חיל.

סוד הגשמים הברקים והרעמים הברד והשלג

סוד הגשמים שיורדים על הארץ הוא זווג זו"ן — שמים וארץ, והגשמים עצמם היא הטפה שניתנת בסוד הזיווג. ובהיות כי בסוד הזווג של זו"ן, יש מ"ד מן הזכר וכנגדם מ"ן מן הנוקבא, ז"ס מים העליונים ומים התחתונים. והארץ שהיא סוד הנוקבא מעלה מן היסוד שלה הוא הים מ"ן, הם סוד המים התחתונים הנצררים בעבים, ומתלבשים בהם ככסות. והוא סוד מ"ש "תהום כלבוש כסיתו" כי התהום סתם הוא יסוד הנוק' תתאה, כשם שתהום רבה הוא היסוד העליון של אי' עילאה. ז"ס שבענין המבול כתיב "ויבקעו כל מעינות תהום רבה" הוא היסוד של אי' עילאה, וממנו חו"ג, אל כל איברי הזכר שהם סוד "ארובות השמים". ואחר כך "ויהי הגשם על הארץ" סוד הזווג בנוקבא דיליה. והברקים והרעמים שמלוים את הגשמים, אולי שהם סוד חו"ג למעלה בשרשם, הברק הוא אשר נהפך מן הבקר אור, כי הטפה למעלה היא אור, ומים ברדתה למטה לארץ, והנה ז"ס "ברקים למטר עשה". והרעמים כאמרם

ז"ל: שהם ענני דשפכי אהדדי, הם הגשמים שבוקעים ועוברים מענן אל ענן, והרעם — מן הכלי המתחזק כנגדם, כי כן כל דבר שיעבור במקום קשה, המה וירים קולו וישמע עד למרחוק, כי קושי הגבורות מעכבם, והמון מים רבים שטף ועבר ופורץ כל גדרות המתיצבים כנגדו, גם ז"ס הרעם, לפיכך כתיב "ורעם גבורותיו מי יתבונן". גם ז"ס "קול רעמך בגלגל" כי הגשמים עוברים מענן אל ענן ומתגלגלים, וגבורות הכלים מתחזקים כנגדם ומזה נעשה הרעם.

הכלל העולה: שהברקים והרעמים הם סוד חו"ג למעלה בשרשם, והברק הוא אור כשם שהטפה היא אור למעלה, ואחר כך נהפך למטר, וכשניתן אל הנוק' מתעבה יותר ונעשה גשם ויורד על הארץ, והוא סוד מ"ש "וגשם מטרות עוזו".

וסוד הברד והשלג, הברד הוא דוגמת האדם שהוא חם ביותר, ומרוב חומו הזרע שלו נקפא ואינו ראוי לזיווג ואינו מוליד, כך הברד הוא סוד הגשם שנקפא מפני חום הרב שבאויר ומביא נזק במקום תועלת. ז"ס שמדבר נהפך לברד, כי הדבר הוא סוד הגשם, כענין שנאמר "כי כאשר ירד הגשם וגו' כן יהיה דברי". והשלג היא סוד הטפה שנקפאת מפני הקור, כזווג של הזקן שתשש כחו ואינו ראוי להוליד. ז"ס שמלת "שלג" מורה על זה בג' אותיות שהולכים ומתחלשים, בתחלה בסוד המאות, ואחר כך בסוד העשרות, ולבסוף בסוד האחדים. והנה זהו הטעם שהברד יורד בימי החום, והשלג בעת הקור. וקושרי הברד קראוהו הפילוסופים אנטיפיריסט"א, והוא מכוון אל הנזכר. אבל יש לדקדק על מה שאמרנו שהברקים והרעמים הם סוד חו"ג, שאם כן היה ראוי שיהיו ברקים ורעמים גם בימות הקור. ולבי אומר לי שבודאי גם בימות הקור יש ברקים ורעמים, אבל הם חשוכים וחלשים כטבע הזקן שאמרנו, וגם הגשם באותו הזמן יורד בנחת, ואינו יורה כחץ כמו שהוא בימות החום. ונוסף על זה שהאור בימות הקור הוא סתום, כמו שהם כל עניני הטבע וגם גופות בני אדם, ולכן גם אותו האור המועט של הברקים ואותו הקול החלש של הרעמים אינו נרגש אל התחתונים, כי כלה וילך ואין בו כח להתגלות, וזה יטעם מאד לחיך המשכילים.

וענין מה שאמרנו שהרעמים הם גבורות, הוא מפני שהגשמים מתגברים לבקוע ולעבור את דוחק הכלי שמתיצב כנגדם, והנה גם על זה יש לדקדק: והלא ידוע שהגבורות הם אש, ואיך תאמר שהם סוד הכלים

המתחזקים. צריך שתדע להבין את כל זה כלל אחד גדול והוא, שהד' היסודות שמהם נכרא העולם, אחד מהם הוא יורד תמיד והוא סוד המים והחסד מקצוות הבנין, השני עולה תמיד והוא סוד האש והגבורה בספירות, השלישי עולה ויורד והוא סוד האויר שהוא מורכב מאש ומים לפיכך הוא חם ולח, וכנגדו הת"ת המכריע ביניהם והוא סוד יעקב אבינו, לפיכך נאמר עליו "והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו" והבן. והרביעי הוא עומד תמיד שהוא יסוד העפר, והארץ לעולם עומדת.

ומ"ש שהגבורה היא עולה תמיד, דע כי יש ב' מיני גבורות, טובה ורעה. הגבורה הטובה שבה רשום יצחק אבינו היא העולה תמיד, לפיכך נקרא "עולה תמימה". הגבורה הרעה אינה היא העולה, אבל היא המתחזקת תמיד ומתיצבת מנגד תמיד לכל הטוב שלא יעבור, והיא סוד הגבורה של עשו, לפיכך כתיב "עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם" והוא סוד "מחיתי כעב פשעיך וכענן חטאתיך וגו'". והמות והשאול שהם האחרונים שבכל הגבורות הרעות, לפיכך הם תקיפים ותזקים יותר מכלם, ועליהם נאמר "כי עזה כמות אהבה קשה כשאול קנאה" והאהבה שהוא סוד החסד נוקב ועובר עד התהום ומתגבר על המות והשאול, והיא המתאמצת בבירור האחרון לעבור את כל המסכים לאמר לאסורים צאו לאשר בחשך הגלו. והמשיח שהוא סוד היסוד המבור, לפיכך הערה למות נפשו ועם פושעים נמנה, כדי ללבן ולצרף ולעשות את הבירור בשלמות מכל הטוב, ואחר כך יאבד הרע לגמרי אשר לא ישאר ממנו שרש וענף. והנה הרעמים הוא מפני שפע הגשמים וריבויים שבוקעים את העבים ומתגלגלים ויורדים, והנה ז"ס שתראה שבכל פעם שמתחדשים הרעמים גם הגשמים מתגברים ומתרבים, כי הם בוקעים ועוברים. והכתוב אמר בבירור: מגערתך ינוסון מקול רעמך יחפזון, יעלו הרים — הם סוד חג"ת שבספירות, ושם המים הם במקום עליה, לפיכך אמר "יעלו". "ירדו בקעות" הם סוד נ"ה ושם הם במקום ירידה. ואחר כך כלם מתקבצים אל היסוד, והוא סוד אמר "אל מקום זה יסדת להם". וממנו אל יסוד דנוק' והוא הים בעולם השפל, לפיכך כתיב ביה "גבול שמת בל יעבורון בל ישובון לכסות הארץ".

גם תראה כי כשהענן הוא יותר עב וחשוך, הרעם הוא יותר תוק וגדול, מפני שההתחזקות הוא יותר קשה וגדול. וקל להבין במשל כלי זין של אש שנוהגים בזמנינו אלה, והחצים הבוקעים ועוברים הם סוד

כדורי העופרת היוצאים מכלי זין הנזכר, והוא גבורה קשה המכונסת בעבים שבוקעת ועוברת. וסודו, כי הגבורה הטובה שהוא האש העולה, לפעמים נהפכת לרעה ליסר התחתונים, ויורדת, כשמתחלקת בגבורה הרעה שאמרנו למעלה. והוא סוד אבן החצים המעורבת עם האש. גם הוא סוד כל האישים שירדו לפורענותא כידוע, כי האש עולה הוא לפי טבעו, אבל כשמתלכד בגבורה הקשה כאבן או כעץ, יורד כמותם ומגביר את כחם. והם סוד הגבורות העליונות שנותנים כח לתחתונות ליסר ולהעניש. והוא סוד מ"ש "ואש מפיו תאכל גחלים בערו ממנו" והוא מבואר אל דעת המשכילים.

ענין השלג ושורשו

ענין השל"ג הוא הגש"ם עצמו, אבל חסר יו"ד שהוא טפת החסדים, כי מדי רדתו כח הגבורה עוצרתו והחסד מסתלק ונשארת הגבורה. וז"ס מלת "שלג" שגם המלה עצמה יורדת מן המאות אל העשרות ומן העשרות אל האחדים, בסוד ההסתלקות הנזכר שהוא מצד הגבורה. וברזא דא כתיב "כי לשלג יאמר הוי ארץ", הו"י דייקא, שהוא צירוף הגבורה כידוע, ודי בזה למשכילים.

בסוד השלג

בענין השלג שאמר הכתוב "כי לשלג יאמר הוי ארץ" הסוד הוא, לפי שהיא אחת מן הה' גבורות: "אש וברד שלג וקיטור רוח סערה עושה דברו" כמו שכתבתי במקום אחר, וצירוף הו"י הוא צירוף הגבורה כידוע. ואמנם הברד הוא גבורה קשה מן השלג, וכדי שתוכל לעמוד כנגד החום של ימות החמה לעשות ציוויו ית' להכות את הצומח, לפיכך הרי שנבראת קשה כאבן. מה שאין כן השלג שהיא רכה ונוחה להמס מפני החום, ולכן אינה יורדת בימות החמה, כי אם הברד שהיא קשה הימנה, ודי בזה למשכילים. ועוד, בהיות הברד אצל האש במנין הה' גבורות, כענין שנאמר "אש וברד" לפיכך זהו הטעם שנתחברו להכות את מצרים, ועשו שלום ביניהם לעשות רצון בוראם, כדכתיב "ואש מתלקחת בתוך הברד". ועוד הברד נקרא אלגבי"ש שהם אותיות אב"י של"ג, כי הוא מטבעו ויוצא ממקורו, אלא שהבן קשה יותר מאביו, ודי בזה לענייננו.

סוד הרעמים

... "מן געדתך ינוסון" שהוא כח הגבורה המבריח את החצונים, "מן קול רעמך יחפזון" זה סוד גבורה יותר חזקה שאינם יכולים להתעכב ולעמוד מפניה, ומיד "יחפזון" כדי למהר את מרוצתם. וזה סוד גם כן של הרעמים סתם — כדי להבריח את החצונים ממימי השפע היורדים.

בסוד הברקים

... החצים הם כחות הדין היוצאים מן היסוד התחתון שיורה כחץ, וכנגד החצונים הצח נהפך לחץ. והברקים הם מן היסוד העליון שהבקר נהפך לבר"ק. ובהיותו במקום העליונות שבהם סוד הריבוי, לפיכך אמר: וברקים רב דייקא, כי מוצא הברקים ממקום הרב. וזהו הטעם שהברקים נראים רחוקים, בסוד העליונות הרחוקות. והחצים שהם הפולמינ"י באים מקרוב, בסוד התחתונות הקרובות. וזהו הטעם גם כן שאור הברקים מתגלה ברצוא ושוב, כי בהיותו אור גדול מאד אין התחתונים ראויים להשתמש ממנו אלא לרגעים. וגם זהו הטעם שפקודתו להמם, בסוד האור הגדול מאד שאין העינים יכולים לראותו ואין הדעת סובלתו, לפיכך הוא מביא את המהומה ברבויו, וזה סוד: וברקים רב ויהומם.

בענין הברקים

בענין הברקים לידע ולהכיר את מהותם, דע שהם ממש טפת השפע הבאה מן היסוד שהוא הרקיע. והיא אור מעיקרא, ואחר כך מתלבשת מדי רדתה ונהפכת למטר, וז"ס "ברקים למטר עשה" ולכן תראה שמראה הברק הוא יורה כחץ, כשכבת זרע ממש שיורה כחץ ברצוא ושוב, וכלא רוא תדא. וז"ס "ויצא כברק חצו". ולפי זה מובן ענין אור מים דקיע של ר"ת ה' יתן אמר, כי בתחלה הוא אור, ואחר כך מים ויוצא מן הרקיע להשקות את הארץ ולהולידה ולהצמיחה, כל צבא רב של כמה מיני צומח שיש בעולם, וז"ש "ה' יתן אמר המבשרות צבא רב" ודי למבין.

סוד הרעש

סוד הרעש, שנהרסו הבתים ונפלו המדרגות וכל חומה לארץ תפול, הם הדינים של הנוקבא שמתגלגלים מינה ובה. וז"ס מלת רעש שנהפך

משער היא הנוקבא, כי הדינים שבה סוד ב' מנצפך עם י' אותיותיהם שעולים שער, נהפכים לה לאויבים, רגזה ותרעש הארץ. והוא סוד אמרם ז"ל: שהחרדה מסלקת את הדמים, ומזה כמה מיני חלאים רעים ונאמנים אל האשה, כך לפי הטבע גם כן הרעש הוא קיבוץ גדול של רוחות ואדים מתחת לארץ שאינם יכולים לצאת, ומתגלגלים בתוכה ומפילים ומהריסים. וכשם שהוא הרעם למעלה באויר כך הרעש למטה בארץ, כך יותר למעלה בארץ העליונה כאשר הבצע המקווה נהפך לה לעצב, ומתגלגלים הדינים בתוכה מינה ובה שאינם יכולים לצאת ומעציבים. והוא סוד גם כן מ"ש החכם "תחת שלש רגזה ארץ" וגו'. ואם תסתכל בהם בעיני שכלך תראה שכלם הם דברים המעציבים הרבה, כי הם סוד הקליפות השולטים ומרקדים, והקדושה נאנחת ומתעצבת. ומה שסיים הענין "ותחת ארבע לא תוכל שאת" שהוא סוד המלכות הרביעי, זה ענין הרעש גדול שיהיה באחרית הימים על אדמת ישראל ביום בא גוג, כי אז לא תוכל עוד שאת, וגלתה הארץ את דמיה ולא תכסה עוד על הרוגיה. והוא סוד ג"כ מה שכתוב "לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה" כי הרעש הגדול אשר ממנו תבקע הארץ, הוא לתכלית הנזכר, כדי שיצאו ממנה סוד החמשה דמים הטמאים, הם סוד דרגין דמסאבותא שנאחזו בה, וישארו בה סוד הדמים הטהורים שנהפכים בה לחלב להניק את בניה, והוא סוד מה שכתוב "למען תינקו ושבעתם משד תנחמיה". וכנגדו בקליפה יש שוד ושבר, והם סוד השדים של ההוא סטרא דמסאבותא, כי הדמים שלה שהם אבי אבות הטמאה נהפכים בדדיה לשוד ושבר, לעמת השוד תנחמם שיש בקדושה והבן.

סבת החום והקור בקיץ וחרף

... הקיץ והחרף הם זמנים הפכיים זה לזה, כי הקיץ הוא זמן הגדלות שמאירין בו י"ה על ו"ה. וזהו סבת החום של זמן קיץ, כי האורות העליונים של י"ה מתקרבים אל התחתונים של ו"ה, והחום הולך ומתרבה לפי קרבתם. וזהו ענין השמש שהולך ומתקרב אל הארץ בזמן הקיץ והחום הולך ומתרבה, ונעשה דוגמת זה למעלה ממש במאורות העליונים, וכלא רזא חדא לחכימי לבא איתמסר. והחרף הוא זמן הקטנות, שמתרחקים אותיות י"ה מו"ה, וזהו סבת הקור של עת החרף, שהרי דוגמתו למטה — השמש הולך ומתרחק מן הארץ.

בענין החום והקור בקיץ ובחורף

ענין הקור והחום שהם בחורף ובקיץ, הכל לפי ההנהגה של המאורות השולטים. כי בימי הקור הלילות ארוכות והימים קצרים, והמאור הקטון שהוא לממשלת הלילה — טבעו קר, ולכן הזמן קר. אבל בימי הקיץ שהלילות קצרות והימים ארוכים, וההנהגה של המאור הגדול לממשלת היום שטבעו חם, ולכן הזמן חם. ובימי ניסן ותשרי הזמן ממוזג, לפי שהלילות והימים שוים וההנהגה מן הב' המאורות בשוה, ודי בזה למשכילים.

ענין מה שהאבן שואבת מושכת הברזל

ענין מה שהאבן שואבת מושכת את הברזל, הוא מצד הסימפאטי"ה של הגבורות, כי מצא מין את מינו ונעור. ואם תאמר: מפני מה ברזל אינו מושך ברזל אחר. הטעם הוא, מפני ששניהם שוים מצד הגבורות הקשות, והאבן שואבת היא גבורה ממותקת ומצא מין את מינו ונעור כדי להתמתק גם הוא במתק רעהו. וזה סוד הסימפאטי"א בכל מקום. וגם סוד הרפואות שקוראים סימפאטיק"י. וגם זה סוד הפירות החמוצים שאם יושמו כנגד אש הגבורות, מיד נימוקים ונשפכים כנגד האש, כי מצא מין את מינו וניעור, והאש הקשה מושך אצלו את מין הפירות החמוצים לפי שהיא גבורה ממותקת לגבי דידיה. וגם זה סוד ששכם דבקה נפשו בדינה בת יעקב, מצד הסימפאטיא"ה, לפי ששניהם מצד הדין כידוע. ובגין דא "ותצא דינה" כי הגבורות יוצאות, כמשל הפירות החמוצים, מה שאין כן המתוקים דאינון רזא דחסדים. ושכם שהיה מצד הדין הקשה, דבקה נפשו בדינה, להתמתק בדין שלה הממותק. וזה סוד ד"ן — ה', לפי שהיתה סוד הדין של לאה אמו, רזא דה' עילאה, והבן היטב.

הוצאת אש ע"י הכאת הברזל באבן

ענין מה שמוציאים את האש מתוך אבני אש על ידי הכאת הברזל. כי "אבן" הוא סוד המלכות שכך עולה אבן כמנין שם ב"ן והכולל, ורוב בנינה מן הגבורות שהם אש. וכאשר הברזל פוגע בו ומכהו, והוא גבורה קשה כמוהו ממש, מצא מין את מינו וניעור, וכ"ש האבן שהיא גבורה קשה, מה שאין כן העפר שהיא גבורה ממותקת. וברזא דא כתיב "ארץ

ממנה יצא לחם ותחתיה נהפך כמו אש״. והוא גם כן בסוד הסימפאטיא״ה שכבר דברנו בה במקום אחר.

ענין האלקלי והחומצה והתחברותן

ענין האלקאל״י והאצידי״ו שלוחמים זה עם זה כשבאים לידי חימוץ, וכן התירוש ביקבים, ואחר כך מתחברים זה עם זה בחיבור נאה ומשביחים את טעמם על ידי הרוח שיבא ביניהם — הוא סוד החסדים והגבורות שהם אויבים והפכיים זה לזה, ועל ידי המכריע הוא הרוח עושים שלום ביניהם ונתקנים ומתחברים, ברזא דכתיב: המשל ופחד עמו עושה שלום במרומיו.

עשיית הזהב ע״י מלאכת הקימיא״ה וסודה

בענין מלאכת הקימיא״ה, שחושבת להפוך את כל המתכות לזהב ואת הבדולח לנפך, ולרפוא כל תחלואי הגוף על ידי אב״ן הפילוסופ״י שלה שעושים בעלי הקימיא״ה. דע לך סוד גדול, כי אמת הוא בלי ספק שאפשר להפוך כל המתכות לזהב, לפי שאינם כי אם מתכת בלתי שלם, והזהב הוא שלמות המתכת ממש, ואפשר להביא אל השלמות מי שהוא רחוק ממנו כיון שהוא ראוי לבקש את שלמותו, מאחר שהוטבע להגיע אליה בכח יגיעה ועמל ... ומשלים את הכל ומסיר כל המונעים. רק תדע ותשמור בלבך שאי אפשר להפוך את שאר המתכות לזהב כי אם על ידי זהב אחר שמחזירם לטבעו והוא גמר שלמותם. ולכן מוצקין את הזהב על ידי מים חיים זכים ועזים ... ויט״ה בלעז, וכאשר הזהב מוצק ומודק על ידי מלאכות הרבה הנזכרים אצל בעלי מלאכת הקימיא״ה, אז משליכים אותו בערך הכמות [המבוקש] על שאר המתכות ויחזירם לטבעו באיכות ובצבע במשך הזמן, על ידי חום בינוני, כדרך שחום השמש הוא שמוליד את הזהב, והפרוייטיונ״י של [הזהב] היא שעושה זהב אחר, כי הוא כשאור בעיסה וכזרע באדמה. ואם כן אי אפשר לעשות זהב כי אם מזהב אחר, כשם שכל המינים שבעולם אינם יוצאים אלא ממינם, ואם תזרע שעורים לא תקצור חטים בלי ספק.

ודע שהסוד הוא — להחזיר כל שאר העולמות שירדו למטה אל מקומם למעלה, שיהיו נכללים באור האצילות שהוא סוד הזהב וגמר השלמות. אבל אי אפשר לעשות זה, כי אם על ידי אור האצילות עצמו.

וזהו צורך גדול שיש אל חכמת האמת בעולם, כדי להצמית את הגאולה ולהשלים את התיקון. שהרי חכמת הקבלה היא סוד הזהב כידוע, ואי אפשר לעשות זהב כי אם על ידי זהב אחר כד"ל. וזהו ענין מ"ש "ולא בכסף תגאלו" אלא בזהב בלבד, שהוא אור האצילות — חכמת הסוד דיקא, שמעלה כל העולמות אל האצילות, ומחזיר קרבת אלקים בעולם. וז"ס גם כן שהזהב עצמו כשמביאים אותו לכלל משקה על ידי מלאכת הקימיא"ה, אור"ו פוטאביל"י בלעז, אז בלי ספק יש בו סגולה לרפוא כל תחלואי הגוף, כי הוא סוד האצילות שרוחה כל רע ורופא כל נגע. ורזין אלין לחכימי לבא איתמסרו, כי הם דברים יקרים מאד, ומבקשי ה' יבינו כל.

ומה שאומרים שאותו האבן הפילוסיפ"י העשוי מן הזהב יהפוך גם הבדולח לנפך, הטעם הוא, לפי שהנפך הוא שלמות האבנים טובות, כשם שהזהב הוא שלמות המתכות. והבדולח הוא מוכן להגיע אל השלמות שהוא הנפך, אם יבא אחד מן השלמים ויתעורר להביאו ולהגיעו לכלל שלמותו. אבל לבי אומר לי, שצריך נופך אחר להגיע את הבדולח אל שלמות הנפך, ולא אבן הפילוסופי העשוי מן הזהב, כי מצא מין את מינו ונעור ולא בזולתו, והקב"ה יורע האמת והוא יראנו מתורתו נפלאות, שהם יקרים מן הזהב ומאבנים טובות ומרגליות — "על כן אהבתי תורתך מזהב ומפז, וטוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף". וכל שכן שמי שהוא בצל החכמה הוא בצל העושר בלי ספק. וגם שלמה המלך ע"ה היה יודע בחכמתו להפוך כל שאר המתכות אל הזהב בלי ספק. והראיה, שבימיו ניתן הכסף כאבנים, מרוב הזהב שהיה עושה בחכמתו. כי לבי אומר לי, ששלח אל אופיר אשר שם הזהב הטוב, כדי להפוך על ידו כל שאר המתכות לזהב. וכבר אמרנו למעלה, שצריך זהב ממש לעשות זאת ההפיכה וההולדה. ולא עוד אלא שצריך זהב טהור בתכלית, ולכן שלח אל אופיר ללקחו ולהביאו משם, כי זהב הארץ ההיא טוב מאד, ודי בזה למשכילים.

בענין מי הים שהם מלוחים

בענין מי הים שהם מלוחים, דע כי המים כשהם קרובים אל המקור הם מתוקים, וז"ס המילויים של ע"ב ס"ג שהם המתוקים. וכשמתרחקים קצת, המתוק מתחלש אבל עדיין הוא טוב, וז"ס שם מ"ה — טוב

בחולם בת״ת, וטוב בשורק ביסוד. וכשמתרחקים עוד נעשים מלוחים, וז״ס שם ב״ן שהוא בחינת ים דוקא, וכל הנחלים הולכים אל הים, והוא בית קיבול לכל המימות שבעולם שמושכים המעינים בנחלים ובין הרים יהלכון. וכשמתרחקים מן המקור נחלש מיתוקם עד הגיעם אל המלוח בבית קיבול התחתון שלהם, שהוא הים בחינת ב״ן דהוי״ה, או קנ״א דאהיה שעולה מקוה, ולמקוה המים קרא ימים. וכשיפרדו עוד משם, יוצאים אל הקליפה ונעשים מרים, בסוד ״ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם״. אבל עץ החיים ממתקם — ״ויורהו ה׳ עץ וגו׳ וימתקו המים״.

כל עניני העולם בחינת י׳ ספירות

בענין **י׳ ספירות הפרחים הנותנים ריח**: השושנה היא סוד המלכות, הגיסמי״ן הוא היסוד, הגיאצינט״ו הקטן הוא הנצח, הגראופול״ו הקטן הוא ההוד, הגילוי״ו הוא הת״ת, החסד הוא הגייאצינט״ו הגדול הנקרא אינדיק״ו, והגבורה הוא הגרופול״ו הגדול, הבינה היא הגאזי״ה, והחכמה הגימ״א, והפרח של נאראנצ״ו אולי שהוא סוד הכתר. כל זה נלע״ד, וטעמם מבואר למי שיש לו ריח חכמה, ואין רצוני להאריך עד אשר ירחיב ה׳ לנו ופרינו בארץ. וסוד הגייסמי״ן שהוא היסוד קבלתיו מדודי ורעי משכיל ונבון ר׳ מח״ל. והריהגייאיצינט״י שהם לבנים ורכים מקו החסד, הגראופול״י שרובם אדומים וקשים מקו הגבורה. היסוד והת״ת קו האמצעי הממוזג, והיסוד ו׳ זעירא והוא הגייסמין הקטון, והת״ת ו׳ רבתא ולכן הוא הגיליו הגדול. הבינה קו ירוק והגאצי״ה ירוקה, החכמה גוונה לבן והיא מעולה ולכן הגימ״א מגוונו ומעלתו. והעולה על גביהם פרח של נאראנצ״ו ולכן גוונו לבן וריחו טוב מאד, כי הוא בסוד הכתר. ישמע חכם ויוסף לקח ונבון תחבולות יקנה.

ומעץ עושה פרי: גפן ותאנה ורמון הם סוד הג״ר בלי ספק. ואולי שהרמון הוא הכתר, ולכן עטרת תפארת בראשו, התאנה סוד החכמה שכלו טוב, והגפן סוד הבינה שכינתא עילאה, והוא סוד מ״ש ״אין אשכול לאכול ביכורה אותה נפשי״ — שהיה מבקש חכמים ונבונים ואין גם אחד. הת״ת הוא התפוח דכליל בתלת גוונין, ורזא דא ״כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים״. האתרוג הוא היסוד — ״פרי עץ הדר״. והמלכות הוא התמר. ולא תקשי לך מכוונות הלולב, שהרי האי כי

ארחיה והאי כי ארחיה ודברי תורה מתפרשים לכמה טעמים. האגוז סוד הגבורה, ולכן נרמזו בו כל מיני קליפין, כי שם אחיזתם העצומה. וברזא דא כתיב "אל גנת אגוז ירדתי לראות באבי הנחל" כי הנחל הוא סוד הבינה ואיבא דילה גבורה דמינה דינין מיתערין. השקדים סוד ההוד, ובגין דא מינהון מרירין, בסוד מר המות דנפיק מההוא סטרא. ומנהון מתיקין, כי כאשר יתוקן יהפך למתוק. האפרסקים סוד החסד ובתוכם השקדים המרים, ברזא דאברהם דנפיק מניה ישמעאל. הארמיניאצ"י סוד הנצח, שהם דומים לאפרסקים וקטנים מהם ובתוכם השקדים המתוקים, ברזא דכתיב "נצח ישראל לא ישקר ולא יכזב". ונצח והוד הם סוד משה ואהרן, ולכן במטה אהרן כתיב ביה "ויפרח פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים" שהם סוד ההוד כמ"ש.

בבהמה הנאכלת י' ספירות, והם סוד העשר שנכתבו בפירוש: שור הוא הכתר, חכמה שה כבשים, בינה שה עזים, איל הוא החסד, צבי סוד הגבורה, יחמור ת"ת, אקו נצח, דישן הוד, תאו הוא היסוד, וזמר סוד המצות.

בצפור אשר לא טהורה י' ספירות: והנשר והפרס והעזניה הם סוד הג"ר בלי ספק, כי כן הנשר הוא המלך שבעופות ונכתב ראשון כי הוא סוד הכתר. והעטלף הוא סוד המלכות בלי ספק שנכתב אחרון, ואיהו דרגא דליליא ממש ולכן יוצא בלילה לשוט בארץ ולהתהלך בה. ראה איה ודיה, כלם מצד החסר. ערב מצד הגבורה. בת היענה תחמס שחף ונץ, כלם סוד הת"ת. כוס ינשוף תנשמת, מצד הנצח. קאת רחמה ושלך, מצד ההוד. חסידה ואנפה והדוכיפת, מן היסוד. והעטלף סוד המלכות כמו שפירשנו. ונבין בפרטים כאשר ירחיב ה' לנו ופרינו בארץ.

ובענין הי' ספירות של צפור טהורה, כבר ידוע שעוף טהור אינו נאכל אלא במסורות ואין אנו בקיאים בהם, ולכן אי אפשר להבין בענינם כי אם בקצת מהם הנודעים לכל ואין בהם מחלוקת, ומהם: תור ובן יונה, שהתור הוא היסוד בלי ספק, ורזא דא "וקול התור נשמע בארצנו". והיונה סוד המלכות כידוע. צפור דרור סוד או"א, כידוע מספר הזהר. והצפור הוא הפאסאר"ה הנאכלת. וגם ה"דרור" אולי שנאכל ואין אנו בקיאין בו ולכן אנו מכנים עוף אחר בשמו, כי הדין נותן שיהיה עוף טהור מאחר שנזכר אצל הצפור שהוא טהור, והם בסוד או"א דלא מתפרשאן, והכתוב אומר "גם צפור מצאה בית ודרור קן לה". השכוי

שהוא התרנגול הוא סוד הגבורה בלי ספק, ולכן נקרא גבר, וכל סימני גבורה נרשמים בו וקל להבין. אווזא ובר אווזא אולי שהם חסד ונצח, וגוונם וטבעם מוכיח בהם. הקורא הוא עוף טהור ונקרא פירניצ"י ואולי שהוא סוד הת"ת, ורזא דא "עושה עושר ולא במשפט". אותו העוף שנקרא גאלו' דינדי"ו אולי שהוא סוד ההוד שבעופות, וטבעו וגוונו מוכיח עליו, שרובו שחור ובשרו כחש משמן. וגם קולו מעיד על זה שהוא צועק וו"י כאילו בוכה ומתאונן. והשלו אולי שהוא סוד הכתר שירותא דכל דרגין אשר שם השלוה, ורזא דא "ותעל השלו" כי הוא עולה על גביהם. ואם הדרור אינו עוף טהור תן את השלו במקומו, והוא סוד הבינה שהשלוה בתוכה מן החצונים, ונרמז בקרא ברזא דכתיב "ויגז שלוים מן הים".

גם בבהמות הטמאות י' ספירות: והפיל הוא הכתר, ולכן הוא גדול יותר מכלם וחוטמו ארוך, ורזא דא עתיקא דבעיראן. הכלב סוד הגבורה, ורזא דא עמלק דאחיד בההוא סטרא. והזאב סוד ההוד, ברזא דכתיב "זאב ערבות ישדדם" והערבות הם נו"ה. וגם הזאב דומה לכלב, לפי ששניהם מקו השמאל. סוס הוא הת"ת וחמור הוא היסוד, והראיה, שדומים זה לזה. והסוס הוא גדול מן החמור, בסוד ו' רבתא וו' זעירא. גמל הוא החסד ושמו מוכיח עליו, וגם שהוא נמצא יותר בימין העולם והישמעאלים משתמשים בו. הדורמידארי"ו הוא דומה לגמל סוד הנצח. החזיר סוד המלכות דרגא תתאה ולכן טמאתו רצוצה יותר מכלם ומתלכלך בטיט ובצואה ולא ישא ראשו כי מדרגתו שפלה יותר מכלם. החכמה סוד השפן, כי הוא נמנה עם ארבעה קטני ארץ המחוכמים. והבינה סוד הארנבת, כי הבינה סוד השמיעה והארנבת גובר בחוש השמע לכל שאר הבהמות, והראיה, שאזניו גדלות, וכפי הכללים שמסרתי לך במקום אחר, ודי בזה למשכילים. ואולי שהד' שנמנו מן החכם, הם סוד בחינת החכמה של ד' מינים: הנמלים חכמה של הרמשים, השפנים חכמה של הבהמות, הארבה חכמה של שרץ העוף, והשממית חכמה של השקצים והמשכיל יבין, והש"י למען רחמיו יוציאנו מחשכה לאורה ויראנו מתורתו נפלאות אכי"ר.

והנה בסוד הי' ספירות של חיות הטמאות, נלע"ד שהאריה הוא הכתר כי הוא המלך שבחיות כידוע. השועל סוד החכמה, ורזא דא "אני חכמה שכנתי ערמה" והוא קטן והחכמה בקטנים, בסוד "ארבעה המה קטני ארץ" וגו'. החתול סוד הבינה דמינה דינין מיתערין, והוא רודף

אחרי העכברים הרשעים והורגם. ועוד שהוא צנוע, ורזא דא "ואת צנועים חכמה" סוד חו"ב דלא מתפרשאן. גבורה סוד הנמר, כענין אמרם ז"ל: הוי עז כנמר. והדוב הוא סוד ההוד, ולכן מראהו כעורה ושערו ארוך, ורוח הקדש צווחת "דוב אורב הוא לי" בסוד כל היום דוה. זאב וכלב הם סוד ת"ת ויסוד, ו' רבתא וו' זעירא. ואע"פ שנמנו בכלל הבהמות, לא תקשי לך, שהרי הם מין בהמה ומין חיה, וכאמרם ז"ל: כלב מין בהמה ר"מ אומר מין חיה, ואלו ואלו דברי אלקים חיים. הקאסטו"ר והארמילי"ן הם סוד חסד נצח, וגוונם וטבעם מוכיח עליהם. הקוף סוד המלכות, ורזא דא: כקוף לפני אדם, כי הוא סוד האדם שבחיות ובו כללותם.

בשרץ העוף י' ספירות ואולי זה סדרן ובדוק היודע: הדבורה מלכות, ויש לה עוקץ ודבש בסוד הכללות של חסדים וגבורות, עוקץ — הגבורות, ודבש הם החסדים. הזבוב הוא היסוד, ועולה טוב. ויש מהם כמה מינים: זבובי מות במזרקא שמאלא דלבא, והשממית רודפתם וממיתם, זבובי חיים והם סוד זבובי אורה המאירים בלילה כנרות. הת"ת אולי שהוא אותו שקוראין קלאלי"ן מכמה גוונים לאתפארא, והקאלאלי"ן לבן הוא החסד. הנצח סוד הפארפאל"י שגוונה לבן. הצלצל סוד הגבורה, וקולו מוכיח שהוא קול ענות גבורה, וגם גוונה קרוב אל האדום ויש לה קרן מכאיב. היתוש הוא ההוד, בריה קלה, וחוזר תמיד אחרי היין המשכר. הארבה סוד החכמה, שהרי נמנה בכלל החכמים מחוכמים. אותו שקוראים טפאנ"ו אולי שהוא סוד הבינה, דדינין מיתערין מניה אל הבהמות המצטערים מעקיצתו. הזמירה אולי שהוא סוד הכתר, והראיה, שהוא הגדול מכל שרץ העוף, ואוירי יותר מכלם.

גם בעופות המזמרים והמצפצפים י' ספירות, הכתר הוא הרוסיעיול"י שצפצופו ערב יותר מכלם. ותחתיו הקאפיניר"ה סוד החכמה, והשלישי הקאנארינ"ו סוד הבינה. ואלו הג' יותר משובחים אולי שהם סוד ג"ר, והקאנארינ"ו מגוונו קו ירוק המקיף את העולם. הפאגאניל"ו הוא סוד הגבורה שגוונו אדום, וההוד אותו שקוראים סאראנט"ו שמראהו חשוך וצפצופו מכוער. הת"ת הוא הקארדיל"ו בכמה גוונים לאתפארא. והוירצילינ"ו הוא היסוד, קטן ממנו, ו' זעירא, והוא חי מאד, בסוד אל חי שהוא היסוד. והקאלאנדר"ה היא המלכות הכלולה מכל הצפצופים. הפינק"ו החסד מגוונו וצפצופו — שהולך ויורד ומתמעט. והאורטולאנ"ו הוא הנצח, גם הוא מגוונו ויופי מראה.

בשרץ השורץ על הארץ י׳ ספירות, והכתר הוא תולעת המשי שהוא המשובח, וגוונו ומעשיו מוכיחים עליו ולו משפט המלוכה. העש חכמה, והרוג״ה בינה. והתולעים הגדלים במים, סוד החסד. אותם הגדלים ביין ובחומץ, סוד הגבורה. הגדלים בפירות האילן, סוד הת״ת. בעשבים, סוד היסוד. והשורצים מן האשפות, סוד המלכות הכלולה מכל הטינופת. כנים ופרעושים סוד נו״ה הרודפים והעוקצים. הכנים סוד הנצח שגוונם לבן, והפרעושים סוד ההוד שחשך משחור תארם. ודוד המלך ע״ה קרא לעצמו פרעוש, בעוד שהיה בצרותיו מתקן ההוד הצולע ועדיין לא עבר אל הנצח, והוא סוד אמרו ״לולי האמנתי לראות בטוב ה׳״. וגם ז״ס שהיה מתפלל אל אלקיו ״תודיעני ארח חיים שובע שמחות את פניך נעימות בימינך נצח״, ומובטח הוא שברוך ומבורך ישמור את הבטחתו כענין שנאמר ״האמנתי כי אדבר אני עניתי מאד״ אלא שהצרות רבות ועצומות ידמו לו שעה כשנה, כי ימים של צער הם ימים רבים. ולכן אמר ״ואני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב״. ורוח הקדש צווחת: ״לא איש אל ויכזב ובן אדם ויתנחם ההוא אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה.

י׳ ספירות של הצומח באילנות ובעשבים

כבר ידוע שבכל עניני העולם בחינת י׳ ספירות, והנה י׳ ספירות הצומח בין באילנות בין בעשבים: השרש שלהם הוא סוד ג״ר הנסתרות, שמהם הנטיעות מושכות את יניקתן, וכן השרש הוא טמון בארץ. הגוף הוא הקו האמצעי שעולה עד הדעת, ורזא דא: שדי נופו בתר עיקרו. וממנו מעבר היניקה לענפים והוא סוד מעבר יבק, שהם ג׳ השמות הידועים שעולים יב״ק. הענפים עצמם הם סוד ח״ג נ״ה, והיסוד הוא הפרח, והמלכות סוד הפרי, והפרח נופל והפרי נקשר ומתקיים ונאכל. ורזא דא שאול ודוד מלכא, שאול הוא היסוד סוד הפרח ולא נתקיימה מלכותו, דוד הוא הפרי ולכן נתקיימה מלכותו. והנה הפרי שהוא סוד המלכות לפיכך איתנהו [ביה] כמה זיני קליפין, שאחיזתם בההוא דרגא תתאה כי רגליה יורדות מות. והנה הארות הקדושה שיוצאים מן העיקר מתפשטים בארח סתים בנוף ובענפים, ובפרח שהוא היסוד מתגלים, והוא סוד הריח אל הפרח, שהנשמה נהנית בו כי עדיין הוא רוחני ואינו מתעבה כלל, בסוד הטפה מן הדעת אל היסוד שאינה מתעבית. ואחר כך אותה ההארה מצטיירת ומתגשמת בפרי שהוא סוד המלכות, ולכן הגוף נהנה ממנו וחיך אכל יטעם לו, כי הוא דבר גופני כמוהו. והארת אל שדי

הוא בפרח, ובפרי שם אדני, יסוד ומלכות, ורזא דא "אשר שם שמות בארץ" והמשכיל יבין.

חלוקת העיר על פי עשר ספירות

... ונאה לדעת בענין העיר, שכשם שכל דבר שבעולם נתקן בסוד עשר ספירות, כך כל עיר ועיר נתקנת גם היא בתיקון הזה עצמו. כיצד: בתי האלקות שבכל עיר ועיר — רזא דג' ראשונות הוא הראש. רחובות העיר — רזא דחו"ג שהם הזרועות והידים הנותנים מחיה ומזון, וגם המכים והרודים, כשם שבתוך הרחובות נמכרים המאכלים וגם נענשים החוטאים. היכל מלך שבתוך העיר הוא סוד הת"ת. נ"ה הם השָׁוקים כד"ל. והחנויות הם היסוד שהוא הכל המכלכל ונותן לכל איש ואיש ולכל גויה וגויה די מחסורה. ושער העיר הוא סוד המלכות. ואשפות העיר נקב האחור. ואנשי העיר היוצאים ובאים, הם סוד האורות הישרים וההחוזרים דסלקין ונחתין תדיר, ברזא דעשר דרגין שבכל עיר ועיר כמ"ש. וז"ס "איכה ישבה בדד העיר רבתי עם", כי "בדד" עולה עשר, שהם סוד העשר דרגין הנזכר שהעיר נתקנת בהם, וכלם נשארו ריקנים מן האורות שלהם, שבענין העיר הוא סוד העם אשר בקרבה. וכשם שקיום העיר תלוי ביוצאים ובאים — שהאורות הישרים והחוזרים יהיו פוגעים זה בזה ומתיחדים זה עם זה, כך חרבנה של עיר תלוי בהפסק הקיבוץ המדיני הזה, שהוא ייחוד האורות ברזא דאמרן, וז"ס "יריחו סוגרת ומסוגרת אין יוצא ואין בא".

סוד הב' פירות: רימון וניסיפול"ה שהם מוכתרים

ב' מיני פירות נמצאים שהם מוכתרים, והם הרמונים והניספול"י כלע"ז, וסודם זו"ן, כי הרמון הוא סוד היצירה כידוע, ותמצא בתוכו קליפות לבנות ודקות בין הגרעינים האדומים שכלו מלא מהם. וסודו: מעיו עשת שן מעלפת ספירים, "עשת שן" הם הקליפות הלבנות הדקות, וה"ספירים" הם הגרעינים. ואחר כך: ראשו כתם פז, זהו כתר הרמון. הניסופל"ה מוכתרת גם היא, שהיא סוד הנוק', והעטרה שלה מתחלקת לה' ראשים, שהם סוד ה' אותיות אלקים, וכנגדם יש בתוכה ה' גרעינים קשים, והם סוד הה' גבורות. ואמנם הגרעינים הקשים הם מובלעים מה' חלקים של רך וטוב, שהם סוד הה' חסדים הממתקים את הגבורות, ודי בזה למשכילים כי דעת לנבון נקל.

חיי האדם פטירתו וגלגולו

ענין אריכות ימים

... ענין אריכות ימים כיון דאתינא להכא נימא ביה מלתא, ונאה לדעת כי ימי שנותיו של אדם הם כסולם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה, וכשהאדם עולה במדרגות הסולם, כל כך מדרגות שיעלה — כך תהיה ראייתו יותר ברה וזכה, עד שיעלה בראשו של סלם בסוף שנותיו, ואז רואה אור גדול בהיר הוא בשחקים ומואס בהבלי העולם ופנה למעלה. ולכן אריכות ימים הוא דבר נחמד עד תאות איתני עולם, ודוד המלך ע״ה היה מתפלל ומתחנן אל ״אל תעלני בחצי ימי״ כי היה קשה לו למות קודם שיגיע בראשו של סלם, ויזכה אל האור המגולה של ג״ר, שהם סוד המדרגות העליונות של הסלם. והם ניתנו בשכרם של מכבדי ההורים מדה כנגד מדה, כי המדרגות העליונות הם סוד או״א אשר שם אריכות ימים, ולכן ״כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך״. ולא עוד, אלא כי המת בחצי ימיו בסבת איזה חטא שגרם לו ונעקר מן העולם, זה צריך שיתגלגל פעם אחרת למלאות את מספר שנותיו ולהשלים כל דרגין. ולכן אמר הכתוב בשכר כבוד אב ואם ״למען יאריכון ימיך על האדמה״ שלא תפטר ממנה בלא ימיך עד שתצטרך לחזור עליה בגוף אחר למלאת את שאר ימי שנותיך.

ענין אריכת ימים
שהצדיק חפץ בהם

כבר פירשתי במקום אחר, שענין חיים ארוכים שהצדיק חפץ בהם להיות, הוא כדי לעלות עד ראש הסולם ולראות באור הקדושה, מאוס ברע ובחור בטוב, והוא ממש קרבת אלקים שהוא עיקר שלמותו של אדם. והוא סוד ״אוהב ימים לראות טוב״ כמ״ש במקום אחר. ועוד יש שטעם אחר בדבר, והוא כדי שיבנה בבנין שלם בעולם השפל קודם שיעלה בעולם העליון, כי הזקנים אינון רזא דעתיקין דהאי עלמא, ואי

אפשר שיבנה בבנין המעולה מי שלא נבנה בתחלה בבנין הגרוע. והוא סוד "הכן בחרץ מלאכתך ואתדה בשדה לך אחר ובנית ביתך", וגם ז"ס "התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין". לפיכך אמר המלך החפץ בחיים "אלי אל תעלני בחצי ימי" וגו', "לא אמות כי אחיה" וגו', ודי בזה למשכילים.

ענין שנות השבעים של האדם דוגמת חדש תשרי

... והי"ה ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, כי זה הצירוף הוא השולט בחדש תשרי אשר בו ייחוד קוב"ה ושכינתיה בשלמות, כי אין עור בליעל כלו נכרת ביומי הנסירה. "ולכלכל את שיבתך" — כי נתקנה נעמי ונשגבה בסוד השיבה שהיא הבינה ממש ברזא דאמור רבנן: בן שבעים לשיבה. והגואל הוא יסוד אבא, ה"כל" המכלכל את "השיבה" שהיא סוד הבינה שנקראת "שיבה" כי בה שבים הענפים ונכללים בשרשם. וז"ס גם כן: ימי שנותינו בהם שבעים שנה, כי בשנת שבעים תמו ימי הבידור של כל איש ואיש, שהרי השנים שעברו הם סוד הענפים, שנתקנו ונכללים בשרשם בגמר התיקון שהיא שנת שבעים.

בענין תועלת המיתה

כבר ידעת מ"ש לך במקומות רבים, כי המות היא כל כך צריכה לעולם עד שאי אפשר לו מבלעדיה, ולכן אמרו רז"ל: והנה טוב מאד, והנה טוב מות. והטעם, כי על ידי המות כל הרע מתעכל, וישאר הטוב לבדו בעת התחייה, כי אז בלע המות לנצח וכו' והצריק אשר כלו ימין ושנותיו ובאה חליפתו לצאת מאפלה לאורה לאור באור החיים, צריך שיתן חלקו גם לס"א לסגור פתחי פיה שלא יקטרג עליו, וגופו אשר לקברות יובל זה חלק אדם רשע מאלקים, כשם שנותנים לו חלק מן הסעודה מים אחרונים חובה, וגם מן הקרבנות — גורל אחד לעזאזל, ולכן כל הילודים למות. וגם לימות המשיח לאינון דלא טעמין טעמא דמותא, כמ"ש בספר הזהר ז"ל: מכאן דבההוא זמנא כל אינון דלא טעמין טעמא דמותא מניה תהא לון מותא דיקים לון מיד, אמאי, בגין דלא אשתאר מההוא זוהמא בעלמא כלל, ויהא עלמא חדתא בעובדי ידוי דקוב"ה, וכל המאמר מובן עם מה שפירשתי, וגם מאמרים אחרים כיוצא בו דוק ותשכח.

כפי חטאו של אדם כך תהיה מיתתו

דע לך כלל אחד כי "למות תוצאות" בגי' כאמרם ז"ל, וכפי חטאו של אדם כך תהיה מיתתו. והוא פתח פתוח לידע במה חטא זה וזה, שכך וכך מיתתו. וכבר אמרו רז"ל: שאע"פ שד' מיתות ביטלו, דין ד' מיתות לא ביטלו וגו'. עוד אמרו: מפני שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן. הלא אבותינו במדבר מתו בנשיכת הנחשים בעון לשון הרע, כי החוטא הראשון בעון זה הוא נעשה מלאך רע להפרע מזה. ומי שדובר שקרים מיתתו באסכרה, כענין המשורר "כי יסכר פי דוברי שקר" והרבה כיוצא באלה דוק ותשכח ישמע חכם ויוסף לקח.

ענין הנרנח"י הקשורים להמ"ק
ולגוף האדם במיתתו

כבר ידוע כי בכלים שנשברו סוד מלכין קדמאין, היו בהם כמה בחינות: הא' נקרא הבלא דגרמי שנשאר בתוך הכלים עצמן שנשברו ונפלו בעמקי הקליפות, והחשך היה מכסה עליהם, ועל החשך היתה בחינת הנפש, ועל הנפש בחינת הרוח, ועל הרוח בחינת הנשמה, ולבסוף בחינת החיה המחיה אותם. וכל זה נרמז בקרא באמרו "והארץ היתה תהו ובהו" סוד שבירת הכלים, "וחשך על פני תהום" סוד החשך שהיה מכסה עליהם, ובתוכם הבלא דגרמי להחיותם, "ורוח" הוא הרוח כמשמעו, "אלקים" סוד הנשמה ששרשה מבינה שנקרא אלקים, "מרחפת על פני המים" סוד הנפש שנקרא מים, בסוד הנזכר למעלה שהיא כנגד השלישי מן היסודות, "ויאמר אלקים יהי אור" סוד החיה המחיה את המתים ומעמידם.

והנה כל הבחינות האלה עצמם בעולם קטן הוא גופו של אדם, כאשר לקברות יובל שנפרדה הרכבתו ונשברו כליו, שהרי הבלא דגרמי הוא חיות מעט הנשאר בתוך עצמותיו ממש לשמרם ליום התחיה, ואינו חסר ממנו כי אם אשר בנשך נתן ותרבית לקח וחיו לא יחיה בתחיית המתים. החשך המכסה, הוא הקבר עצמו המחשיך ומכסה לאותו הגוף הנגוף הנתון בתוכו. על החשך בחינת הנפש, היא העומדת תמיד בבי קברי. ועל הנפש בחינת הרוח, הוא העומד בגן עדן תחתון ומשפיע אל נפשו כאיש לאשתו. ועל הרוח בחינת הנשמה, היא היושבת בגן עדן העליון ומאירה

לנ"ר הדלוק מאורה, ותכבה מבלעדיה. וכל ג' בחינות הנזכר יתלכדו ולא יתפרדו, כי אם כאשר יגרום החטא ומבדיל ומחשיך כעב וכענן עד אשר ימחה לגמרי. ולבסוף בחינת החיה המחיה אותם, הוא סוד הטל אשר יתעורר לעתיד לבא — כי טל אורות טליך, והוא כנגד אמרו "יהי אור" במעשה בראשית, וכלא רזא חדא לרואי השמש.

סוד ההספד והבכי

"ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה" סוד ההספד שהוא על ידי הדיבור, הוא כדי לעשות אור מקיף אל הנפטר שלא יאחזו בו החצונים ח"ו. ז"ס אמרם ז"ל: שבא מבאר שבע, שהוא סוד א"י עילאה, שממנה אור המקיף בסוד החשמל, שמלביש מגין ומקיף להסתיר מן החצונים השואפים ומקטרגים. ולכן אמרו רז"ל: הספדא יקרא דשכבי, כי הוא לצרכם ולכבודם. מה שאין כן הבכי, כי הוא להמתיק הדינים של החי המתאבל, ולהשליכם החוצה אל העין. ולכן הקדים איש החסד מה שהיה לצורך מתו ולתועלתו, ואחר כך מה שהיה לצורך עצמו. זה ענין אמרו בתחלה "לספד לשרה" ואחר כך "ולבכותה".

אך יש להקשות על הענין, שהרי הבכי לפי הטבע הוא המתעורר מפני הכאב, ואם כן איך אפשר להקדים ההספד, אם הבכי לאבדה הוא אשר יתעורר בתחלה ואי אפשר לעכבו. והתשובה על זה, כי הבכי כמ"ש הוא מיתוק הדינים של החי, והכאב שגורם הבכי הוא הדין עצמו שמתעורר. והנה לפי זה מי שיהיה חלש בטבע ורך הלבב, תכף שיתעורר הכאב והוא הדין עצמו, מיד יָלוה עמו הבכי למתקו, כי אי אפשר לו מבלעדיו. וזהו הטעם שהנשים שטבען רך וחלוש מאד, על כל צרה שתבא עליהן אם קטנה או גדולה, מיד דמעתן מצויה, ולא עוד אלא שאפשר להן להתעורר בבכי אפילו על צרת זולתן, כמו הנשים המקוננות. וזה מפני רכות טבען, וגם מפני שהאשה כלה דינין, ולכן אין לה לטרוח מאד לעורר את הכאב ואפילו מה שנוגע לזולת, ומיד יתעורר גם כן הבכי למתקו, כי רכה היא וענוגה ואי אפשר לה מבלעדיו. אבל מי שהוא אמיץ לבו בגבורים, אפשר לו לכבוש את כאבו ולעוררו כפי רצונו ושעתו. ולפי זה לא יהיה עוד מן התימה שאברהם אבינו ע"ה אדם הגדול בענקים הקדים ההספד לבכי, לצורך מתו, וכבש את צערו בשעה שמתו מוטל לפניו, כי כאיש גבורתו, והוא מבואר.

סוד חיבוט הקבר בקיצור

סוד חיבוט הקבר בקיצור, כמי שהוא פושט את בגדי הקור בימ
החום, וחובט אותם במקלות לנערם מעפרם טרם שיניחם בקופסא. ונר
סודו במ"ש "ושבט לגו כסילים" כי הכסיל הוא סוד הקליפה שצרי
חיבוט להעביר אותה ולנקות את הנשמה מזוהמתה, ואחר כך המרו
העליון יניחנה בקופסא בגן עדנו יפה וברה, ומום אין בה.

כשמת האדם נופל גם המלאך הממונה עליו

ענין מ"ש אצל מיתתו של אבנר "ויאמר המלך אל עבדיו הלא תד
כי שר וגדול נפל היום בישראל" וגו' והלא ידוע אצלם ולא להזכיר
כבר הספיד עליו כל צרכו ... אמנם סוד הענין דע, כי לכל איש ואיש
לו מלאך ממונה עליו מן השמים, וכשהאדם מת מלמטה גם או
המלאך נופל מלמעלה ממדרגתו, והוא סוד מיתתו ממש, וכפי חשיבו
של כל איש ואיש כך גדולתו של המלאך הנתון עליו. וז"ס שאמר ד
אל עבדיו "הלא תדע כי שר וגדול נפל היום הזה בישראל" והוא ס
המלאך שהיה ממונה על אבנר שהיה "שר גדול" כשם כשהיה שר צו
בישראל אבנר, והשר הזה הגדול נפל גם הוא במיתתו, וזהו החידו
שהוא מודיעם במיתתו של אבנר שכבר ידוע אצלם.

ענין הפנים המשתנים לגריעותא
בעת הזקנה

כבר אמרנו במקום אחר [להלן: מלאכת הבירור, ד"ה סוד ט
שעבוד מלכיות עיי"ש] סוד גופו של אדם שהוא כור ומצרף אל מדרג
הנשמה הנתונות בתוכו, וכל הרע שבהם נדבק בחלק הגופני, ונ
השעיר עליו את כל עונות תם, בבא עת מיתתו של אדם שהרע שבג
מתעכל בבי קברי. והנה לפי זה תראה כי בבא ימי זקנתו של אדם,
עוד שילך ויזקין יותר ישתנו פניו לגריעותא, וצורתו נאה נעשית כעור
כי הרע שבמדרגות הנשמה נדבק בגוף הנגוף, ועל ידי כן משנה פנ
ונבנה בנין הקליפה לגמרי. ובגמר בנינו, פתאום יבא הכורת על
והנשמה הטהורה שכבר נגמרה כל צרכה למעליותא, עולה היא למעי

ותנות בשרשה. והגוף הטמא שכבר נגמר כל צרכו לגריעותא, הוא היורד למטה בארץ, כי עפר הוא ואל עפר ישוב ונחש עפר לחמו, ואינו ראוי עוד לראות את השמש, כי עונותיו תקוקים על עצמותיו והם המורידים אותו למקום עפר רמה ותולעה. וזה סוד "והנה טוב מאד" — והנה טוב מות, כי המות יפריד בין החלק הטהור שהוא הרוח ובין החלק הטמא שהוא הגוף, וכמה טובה ושמחה תהיה לנשמה הטהורה כבא עתה לצאת מן הגוף הטמא, כמי שיוצא מבית האסורים, ויותר מאד, לפי שיוצאת לחירות עולם אל העונג הרוחני שאין לו הפסק לעולמי עד. אבל בענין הזה צריך לדעת כי יש הפרש בין הצדיק גמור לשאר בני אדם, כי הצדיק גמור אין בו רע כלל ועיקר, ולכן גם בעת זקנתו לא ישתנו פניו לגריעותא. ועל כיוצא בו נאמר "עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו". ולכן נאמר במשה "לא כהתה עינו ולא נס לחה" לפי שהיה כלו טוב, וגם "עלהו לא יבול" שהוא סוד הגוף, ברזא דאיבא דעביד וענפא דפרד והבן זה.

ענין בירור הנפש הנעשה ע"י הגוף

... הגוף הוא כור ומצרף לנפש, וכל הרע של מדרגות הנפש הוא נשאר בתוך הגוף אחרי המות, כדרך הסיגים שנשארים בתוך הכור כשנותנים כור לכסף ומצרף לזהב. ואחר כך כל הרע של הגופים עצמם מתעכל בתוך הקבר, בסוד קב"ר רק"ב, וסוף דבר בק"ר של ההחייה אל הגופים המתוקנים, ודי בזה למשכילים.

ענין הכיעור הוא מתוקף הגבורות

... עוד נאה לדעת כי הכיעור הוא מתוקף הגבורות הקשות שגוברות על החסדים בגופו של אדם, ואם היתה צורתו נאה נעשית כעורה על ידיהם, כענין החולי ממש של זריקת המרה שמביא לידי ירקון. ולכן האכזרי, כמדת אכזריותו הוא מגביר ונותן כח אל הדינים הקשים להתאחז בו יותר מדאי, "ועוכר שארו" זו בשרו ממש שנעשית כעורה על ידיהם. וזה סוד שאמר החכם בספר קהלת: והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך, שהוא מובן יפה ברזא דאמרן.

ביאור: את הכל עשה יפה בעתו — אפילו המות

"את הכל עשה יפה בעתו" אפילו המות בעתו הוא דבר יפה בלי ספק, כי זה — של החכם הוא כלל גדול לכל עניני העולם. ולפי זה יובן מ"ש "אבא בכלח אלי קבר כעלות גדיש בעתו" כי הוא דבר יפה לפרי, שתזרק קליפתו ויאכל כשהוא מבושל כל צרכו, כי אז הוא עובר מבחינת הצומח אל בחינת הבע"ח כידוע. וז"ס הרמז של ר' אבא כד הוה חמי איבא דעביד וענפא דפרד — "ודבר בעתו מה טוב".

תכלית המיתה — להוריד הרע לסוף העשיה

"תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם" — עד דכדוכה של נפש, כמו שפירשו רז"ל. וגם "דכא" עולה כמנין כ"ה, דאיהי סופא דדרגין, והוא כאילו יאמר — עד עפר ממש, שהוא סוד העפר התחתון, כשהגוף כלה והרכבתו נפסדת. והתכלית לכל זה הוא, כדי שישובו בני אדם לשרשם — שיתום כל רעתם בתוך הקבר, וז"ס "ותאמר שובו בני אדם". "בני אדם" דייקא, בנוי דא"ק, כי הוא גרם כל זה בחטאו הראשון, ובניו צריכים להתלבש במשכא דחויא כדי להוריד כל הרע כאן למטה בסוף העשיה במקום האשפות. וז"ס "והנה טוב מאד" — והנה טוב מות, שאז המלך וכסאו נקי.

ענין שבעים ושמונים שנה של שנות האדם

"את מספר ימיך אמלא" — ע"ב שנה כמנין אמלא, והוא במספר חס"ד, שאז יודע לו שמסתלק בחסד ולא בדין ושנתקנה נשמתו בחסד העליון כעלות גדיש בעתו. והוא סוד מ"ש "ימי שנותינו בהם שבעים שנה בהם" ר"ל בב' שנים של היניקה הראשונים שכבר עברו, וע' שנים אחרים, נמצא שהם ע"ב בין הכל כמנין אמלא. ומ"ש אחר כך "ואם בגבורות שמונים שנה" שאם יחיה יותר מע"ב עד שמונים, אז הוא תיקון יותר גדול — דאיתכלילת שמאלא בימינא וימינא בשמאלא. "ורהבם עמל ואון" זהו הגוף שהוא בנין חומרי המתגאה בהיותו משכא דחויא. וכאשר נתקן הפנימי, גוזזים את החיצון שהוא הגוף, וממהר הפנימיות המתוקן — כנשר לעוף השמים, וזהו ענין אמרו בסיפיה דקרא "כי גז חיש ונעופה".

ענין הצדיקים המסתלקים בחסד והשושבינות שיש בג"ע

כבר אמרנו למעלה ענין מספר הימים של "אמלא" שהוא כמנין חסד, ונרמז במ"ש "תבא בכלח אלי קבר" כלח — כל לח, שהוא החסד, כי הגבורה היא הקשה. ועוד: "כלח" הוא ר"ת כי לעולם חסדו. ועל הרשעים נאמר "עלימו אבד כלח", כי אינם מסתלקים בחסד כי אם בדין. והצדיקים המסתלקים בחסד נכנסים במחיצתן בג"ע, ומזמינין זה לזה צדיק אחד לחבירו, כדי שכל אחד יהנה מאורו של חבירו. וזהו ענין השושבינות למעלה תחת אילן של תפוחים דא קוב"ה, ורזא דא "תחת התפוח עוררתיך בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי".

חיי האדם ופטירתו

דוגמת פרי העץ ובישולו

"האדם עץ השדה", פרי בטנו הוא פריו ממש שהולך ומתבשל כל ימי חייו עד יום מותו, שאז קליפתו נזרקת הוא הגוף, ופריו נאכל, סוד הנפש המתוקנת. וכשאדם מת אומרים עליו שהוא נפטר מן העולם — כמי שנפטר ממשא כבד שהיתה עליו, הוא הגוף החומרי המחשיך ומעלים את האור. ובתחלה כשנולד האדם, דומה לבהמה ועיר פרא אדם יולד, ואחר כך הולך ונתקן לרזא דאדם, וזהו בישול הפרי ממש. כך היסוד מתבשל ונתקן בתוך הערלה, והוא נח בתוך התיבה, ובערלה מניח כל הרע ויוצא מזוקק והוא מתהלך בתוך מים הזדונים, ופותח את חלון התיבה לראות הקלו המים שהם הדינים. ולבסוף הוא מסיר את מכסה התיבה ... שלו והוא הטוב של קליפת נוגה מכס—ה' שניתן אל השכינה שהיא עם הצדיק, וישראל עושה חיל.

ענין מה שגם הרשעים רואים את השכינה בשעת מיתתם

כי לא יראני האדם וחי, אמרו רז"ל: בחייהם אינם רואים אבל במיתתם רואים. והאמת הוא בלי ספק שהכל רואים את השכינה במיתתם אפילו הרשעים, כי היא סוד האם המנחמת את הבנים. ואם הרואה הוא צדיק, מיד רואה ונדבק. ואם הוא רשע יראה כדי שיהרהר תשובה בלבו, ועל ידיה ניצול מכליון חרון, וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח. ונרמז הענין במ"ש: ברעתו ידחה רשע וחוסה במותו צדיק, כי הרשע

רואה את השכינה במיתתו אבל אינו יכול להדבק בה מפני רעתו, ונדחה ונמסר ביד החצונים כדי שיפעלו בו ויעשו ממנו כגזירת עירין וכמימר קדישין, וז״ס: ברעתו ידחה רשע. אבל הצדיק מיד חוסה במותו תחת כנפי השכינה ונדבק בה וחוזר לשרשו בשכר צדקתו, וז״ס: והלך לפניך צדקך כבוד ה׳ יאספך.

קבורה בארץ ישראל תועלת אל הנפש

... וכבר פירשנו למעלה שהנפש שוכנת עם הגוף ותחד אתו בבי קברי, וכשיקבר הגוף על אדמת הקדש גם הנפש חוזרת עמו ושם ינוחו כל המדרגות כאחד במקום הקדושה, ואין עוד הטומאה המתמצעת כמו שהיא בארץ העמים, דהא ארעא קדישא לעמא קדישא איזדמנת ושם ינוחו יגיעי כח.

בענין חיי גופו של אדם ומיתתו וקבורתו

... סוד הענין הוא, לפי שכל האומות השרש שלהם הוא הנחש הקדמוני ובו מתחזקים, כי בהגיע הזמן של שליטת איזו אומה מן האומות, השרש שלהם שהוא בבחינת הנחש שכבר נגזר עליו על גחנך תלך ועפר תאכל כל ימי חייך, אז בעת שליטתו הוא מגביה ראשו באחורי הקדושה, עד שיגיע אל אחורי הדעת שהוא סוד ה״משגב״ שעולה כמנין מש״ה וכמנין אל שד״י, וז״ס מ״ש בבלעם: ויודע דעת עליון, וזהו תכלית עליתו, ומיד מורידים אותו משם ומחזירים אותו אל העפר שלו, כענין שנאמר: אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנך משם אורידך נאם ה׳. ולפי זה תבין גם כן ענין חיי גופו של אדם, ומהו מיתתו וקבורתו בעפר. כי בשר אדם איהו משכא דחויא שנתנו מקום אל הנחש הקדמוני להתאחז בכל ניצוצות בני אדם בחטאו של אדם הראשון, שכל באי עולם הם אבריו וגלגוליו, כמ״ש במקום אחר, ולכן כלם באים בעטיו של נחש, זהו הגוף הנגוף מעטה בושה וכלימה עפר רמה ותולעה חשך ולא אור. אבל קץ שם לחשך כי נקצבו לו זמניו חק נתן ולא יעבור, כענין שנאמר: הן חרוצים ימיו מספר חדשיו אתך חקיו עשיתי ולא יעבור, שהרי בתחלה נולד ואחר כך הוא גדל דרגא בתר דרגא עד שלמות קומתו ומבצר משגבו, ואחר כך מורידים אותו משם ושח רום אנשים בימי זקנתם, והנחש חוזר אל עפרו במיתתו וקבורתו של אדם,

ואין לו עוד טענה באותו השרש ובאותו הניצוץ, וזש"ה: ושבח אני את המתים שכבר מתו.

האדם ונשמתו

כבית וגר דלוק בתוכו

האדם הוא כבית, ונר דלוק בתוכו זו הנשמה, כד"א "נר ה' נשמת אדם". מיתתו של אדם, היא שמסלקים את הנר מתוך הבית ונשארת חשוכה. והגלגול, הוא שמביאים אותו הנר מבית לבית. אם זכה — בבית יותר יפה מבראשונה, ואם לא זכה — בבית יותר כעור. ואם הוא רשע גמור מכבין את הנר בתוך הבית, וחלקי אורו חוזרים ליסוד האש שיצאו ממנו, כך חלקי הנשמה נבלעים בשרשם, וז"ס "נר רשעים ידעך". וענין תחיית המתים, הוא שמחזירים את הנר בתוך ביתו כבראשונה בתוספת אור, ומה שהיה נר סתם, מתרבה ונעשה אור גדול כאור האבוקה, וז"ס "אור צדיקים ישמח".

ענין מלאכי אלקים עולים ויורדים בו

כבר פירשנו במקום אחר, ענין הסלם של יעקב אבינו, שהוא רמז אל הקשר שיש בין התחתונים אל העליונים, וכל שכן שהורדו הנשמות כאן בעולם השפל, כדי לעשות את שליחותם, לתקן כל אחד מהם התיקון הראוי לו, והוא הנקרא מלאכתו שהוא מלשון מלאכות, והשליח נקרא מלאך. וזהו ענין "מלאכי אלקים עולים ויורדים בו" כי העולים, הם שכבר מתו ועשו את שליחותם והשלימו את מלאכתם. וכענין שאמר החכם "ושבח אני את המתים שכבר מתו" כלומר מזה הטעם ראוי לשבח את המתים — לפי "שכבר מתו" והשלימו את שליחותם. וכבר ידוע שלא יתהלל המתחיל את המלאכה כמו שראוי להתהלל מי שכבר השלים אותה, כי בסוף דבר הקול נשמע בשבח להלל, וכבר אמר מלך ישראל "אל יתהלל חוגר כמפתח". וזהו ענין מ"ש החכם "ושבח אני את המתים שכבר מתו מן החיים אשר הם חיים עודנה" כי המתים כבר השלימו את שליחותם ועשו את תיקונם, מה שאין כן החיים, שהם היורדים מזה הסלם, שעדיין לא השלימו, והשבח אינו אלא לבסוף. ולכן "טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו". וכל שכן שאין השכירות משתלמת אלא לבסוף, והשמן הטוב על הראש לא יחסר אל הפועל

הטוב שגמר את פעולתו והלבין את בגדיו, כי אלקי משפט ה' אשרי כל חוכי לו. וכל שכן אל הצדיקים העושים מאהבה, שהקב"ה מוסיף אהבה על אהבתם, וז"ס "אני אוהבי אהב". ומהו תוספת אהבה, לתת להם כח להתגבר כנגד כל המשטינים והמקטרגים, ואפילו כל הרוחות שבעולם באים ונושבים בהם, אין מזיזין אותן מאהבתן, בסוד "כי עזה כמות אהבה מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה". ונביט בצור אשר חוצבנו בו, כי נתנסה בי' נסיונות, שהם סוד הי' דרגין דמסאבותא, להודיע חבתו ותוספת אהבה על אהבתו. ועוד כדי להראות אל הס"א עצמה — שאינה יכולה להתגבר על הקדושה, ולא על ניצוץ אחד מניצוציה כקטון כגדול, כי "עת אשר שלט האדם באדם לרע לו" בפירושם הידוע, והמעשים מוכיחים באבות ובכל שאר הצדיקים, כי לא ירדו להשתקע, אלא להתעלות ביתר שאת ויתר עז, וישראל עושה חיל.

בענין נ"ר האדם

כבר כתבנו במקום אחר, ענין המשומדים שנוטלים מהם רוח ונפש מצד הקדושה בעת השמדם, ונותנים להם רוח ונפש מצד הקליפה, שהיא סוד נ"ר רשעים. והנה ז"ס שמחליפים את שמם בעת השמד, משם ישראל אל שם נכרי, כי השם הוא שמורה על עצם הדבר, ומאחר שנסתלקה מן המומר עצמות קדושתו שהיא תלויה ברוחו ונשמתו, לפיכך מחליפין את שמו לשם נכרי, שהוא ממש את עצמות הטמאה שנכנסה בגופו, על ידי רוח ונשמה דההוא סטרא דמסאבותא, שנותנים לו מן האחורים שלו ממש, כי יפול הנופל מן הפנים שלו אל האחוריים שלו ממש, לפי מדרגתו, והכל מסודר ממנו ית' בסדרי חכמתו ואין מקרה בכל מעשיו.

ואמנם דע וראה, כי הנפש באדם אינה מתחלפת לעולם עד יום מותו, לפי שהיא עיקר בריאתו, ואם גוזרים עליו גזרת סילוק על יציאתו, זהו סילוק הנ"ר כמ"ש, והוא סוד מ"ש "נר רשעים ידעך" וזהוי מיתתו של רשע. וז"ס "כי ביום אכלך ממנו מות תמות" גם ז"ס "הנפש החוטאת היא תמות" כי מיתת הנפש הוא סילוק הנ"ר.

ולפי זה תבין גם כן ענין אמרם ז"ל: שהולד במעי אמו, בנר דלוק על ראשו שצופה ומביט בה מסוף העולם ועד סופו. והסוד הוא, כמ"ש שהנפש הוא עיקר הבריאה בגופו של אדם, וכל המעשים נעשים על

ידיה, ולכן היא המקבלת שכר ועונש לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו. כי הרוח אינו העושה ממש, כי אם המוציא והמביא כפי רצונה של נפש. והנשמה היא המשכלת והמאירה, ובדרך שאדם רוצה לילך בה, רוחו ונשמתו מוליכין אותו. וכל זמן שהעובר נתון במעי אמו, אינו צריך לרוח ונשמה שיהיו לו פנימיים, כי אין לו ללכת ולא לעשות מאומה. ולכן עומדים על ראשו בסוד מקיפים בלבד, ואין בפנימיותו כי אם הנפש לבדה שהיא עיקר בריאתו כמ"ש, לאכול ממה שאמו אוכלת ולשתות ממה שאמו שותה, ולהבנות ולהתגדל כל צרכו דרך טיבורו. וזהו ענין אמרם ז"ל: נר דלוק על ראשו, שהם נ'שמה ר'וח ד'יקא ר"ת נר כמו שפירשנו. ומפני שהולד כל זמן שהוא עומד במעי אמו אינו נחשב מזה העולם כי אם מעולם הרוחני, עד צאתו לאויר העולם הזה ממש, לפיכך על ידי הנ"ר שלו שעומד עליו, הוא צופה ומביט בכל המראות העליונות, כאילו היה עדיין מתושבי אותו העולם ממש. וכשיוצא לאויר העוה"ז, אז הוא נחשב מתושביו כשאר האדם, והמקיפים נכנסים לו פנימיים, ואינו זוכר כלום מאותו העולם, כי נסתם בפניו ונפתח לו עניני העוה"ז בלבד. וז"ס אמרם ז"ל: שבא מלאך וסוטרו על פיו ומשכחו כל התורה כלה. וזהו הטעם שהילד בוכה מיד בצאתו לאויר העוה"ז, כי יצא מעולם אל עולם ומחליף טוב ברע ואור לחשך וחרות לעבדות.

ונהפוך הוא בעת מיתתו של אדם כשנסתם הגולל, כמו שאמרו רז"ל, שאז המת אינו יודע עוד כלום מזה העולם, כי אם מן העולם העליון שהיה נתון בו טרם הולדו. ונמצא שאז הוא מחליף רע בטוב וחשך לאור ועבדות לחרות. ובני אדם אינם יודעים ואינם משגיחים על זה, כי הסכלות הגובר הוא הגורם טמטום הלב וסיתום האמת, ולכן בוכים ביום המות של קרוביהם, כי אינם יודעים בטובתם. וכענין שאמר החכם "טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו". כי יום המות מביא מחשך לאור, ויום הלידה מאור לחשך ומטוב לרע, ולכן על כל פנים יום המיתה הוא טוב מיום הלידה. ולכן קראוהו השלמים הקדושים "יומא דהלולא" — וחוסה במותו צדיק. וזהו הטעם שאמרו רז"ל: והנה טוב מאד" — והנה טוב מות והמשכיל יבין, כי הש"י הוא שנתן אהבתו וחנו של זה העולם על יושביו, כענין שנאמר "וגם את העולם נתן בלבם" והטעם הוא, כדי שכל אחד מהם יעשה את שליחותו בעניני של זה העולם, וישלים את תיקונו בזעת אפו ובעמלו ויגיע כפיו, עד שובו אל אדמתו ואל מנוחתו לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו.

כל מה דעבדין מן שמיא לטב
מראש ועד סוף — הכל לצד היותר טוב

כל מאן דעבדין מן שמייא לטב. והראיה, מן הנשמה שהושלכה משמים ארץ מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, כדי שתוכל ליהנות ביגיע כפיה מן האור העליון בזכות ולא בצדקה. ואמת הוא שבתחלה ניתנת בצרה שאין למעלה ממנה — במעי האשה בגוף בתוך גוף, ויוצאת משם להיות בגוף שלה בלבד במדה שהיא טובה מן הראשונה. והגוף הולך ונגדל, והשכל הולך ונשלם מדרגה אחר מדרגה לפי רוב השנים, עד שעולה במדרגה העליונה של סלם ימי חיי האדם, ואז מואס בהבלי העולם, וחפץ לפשוט את בגדי כלאו, שהם אברי הגוף הנגוף, להתהלך לפני אלקים באור החיים. כד"א "מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב" שכבר פירשנו אותו במקום אחר לפי דרכנו ממש, שאין הצדיק חפץ חיים ארוכים בעוה"ז כי אם לראות בראייה ברורה וטובה עניני העוה"ב על ראש הסלם. ואז אינו מצטער במיתתו, ואדרבא חפץ בה, כי הוא יוצא לחירות מן החומר המעכב והמחשיך את עיני שכלו. וכל שכן שבכל זמן שהוא חי על האדמה, הנה הוא צריך להתעסק בעניני העוה"ז לבנותו ולהעמידו, על ידי שישא אשה ויעמיד "בנים" שנקראים כך, מפני שמהם בנין העולם וקיומו, ויש לו צער המזונות לו ולבניו, וגם בצער גדול צריך אעפ"כ שיתעסק בעניני העוה"ב לשמור התורה והמצות.

וכשהוא מת נפטר מכל אלו החיובים של העוה"ז, כי במתים חפשי, בפירושם ז"ל הידוע — חפשי מן המצות, וכל שכן חפשי מן הטרדות. וגם בעניני העוה"ב נהנה מהם בנחת, כפי מה שטרח לקנותם בעוה"ז. כד"א "כי פועל אדם ישלם לו וכארח איש ימציאנו" "ימציאנו" ממש, שאין האדם מוצא בעולם הנשמות והגמול אלא מה שהכין בעולם הגופים והבחירה אם טוב ואם רע, שם יעסוק כמו שעסק בעוה"ז בדברים עצמם. אלא שכאן היה עוסק בדברים הרעים ברצון, ושם באונס. ובדברים טובים כאן היה עוסק בדוחק, ושם בריוח. אבל על כל פנים הכל לטובה, אפילו אל הרשע, שהוא עומד יותר טוב בגהינם, ממה שהיה בתוך הגוף, כי אין לו טרדות הגוף וחומריותו המחשיך את ראות עיניו. והקב"ה נותן לו כח שם לקבל את פורענותו, עד שהולך בג"ע אחרי תמרוק רעתו, אל הטובה הנצחיית. והרי שמראש ועד סוף הכל

לצד היותר טוב, כי טוב ה׳ לכל. ואינו תועה מי שמקוה תמיד יותר טוב, שהוא אמת כמ״ש. וז״ש ״ואני תמיד איחל והוספתי על כל תהלתך״.

כפי הדבקות של האדם סמוך למיתתו כך נדבק ונשאר

בענין שכר ועונש, ככר כתבנו במקום אחר שכפי הדבקות שיש לו לאדם בחייו סמוך למיתתו כך נדבק שם ונשאר במקום דבקותו אם טוב ואם רע. וזהו הטעם שאמרו רז״ל: שהאדם יודע בעצמו אם הוא בן העוה״ב אם לא. וזהו גם כן שהיו רגילים לומר: עולמך תראה בחייך, שהכל מובן יפה כמה שפירשנו. וגם אמרם ז״ל: שוב יום אחד לפני מיתתך, שהרי די יום אחד של דבקות בטוב, ובלבד שיהיה סמוך למיתתו, שלא יחזור להדבק ברע. שאפילו היה רשע גמור כל ימיו, ולבסוף עשה תשובה ונדבק בטוב, נשאר שם במקום דבקותו בלי ספק. גם די הרהור תשובה קודם המיתה, כי על ידי ההרהור, המחשבה נדבקת בטוב, והמרחם ית׳ חושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח. ועם זה תבין סוד אבשלום, שאמרו: שהוא נתון בין ג״ע לגהינם, והראיה, שכך מת — נתון בין השמים ובין הארץ.

ענין המיתה שיהיה בימות המשיח וביאור מאחז״ל: יעקב אבינו לא מת

ענין מה שכתוב ״בלע המות לנצח ומחה ה׳ אלקים דמעה מעל כל פנים״ ככר פירשו בו שלא יהיה עוד מות בזמן הגאולה. ואמנם כדי להבין את הדבר על בוריו ועל אמתו, דע שהמות בכל מקום אינו אלא תוקף הדינים של הס״א, שהש״י יעבירם לגמרי בזמן הגאולה, כד״א ״ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ״. אך הענין אינו כמו שחושבים שלא יהיה עוד מיתה בעולם, שהרי ככר נאמר ״כי הנער בן מאה שנה ימות״ וככר אמרו רז״ל: שאין בין העוה״ז לימות המשיח אלא שיעבוד מלכות בלבד, שאי אפשר על כל פנים שיעבור האדם מן העולם הזה אל העולם העליון שהוא עולם הנשמות, אלא אם כן יפשוט מעליו את הלבוש החומרי הזה של הגוף הנגוף. אלא שתפרד זאת ההרכבה בחסד גמור, ולא בדין כמו שהיה בתחלה בזמן הגלות. וז״ס ״בלע המות לנצח״ כי הנצח הוא הצד הימין — ״נעימות בימינך נצח״, ואם כן המיתה תהיה

באותו הזמן בנחת ולא בצער, כמי שפושט צורה ולובש צורה, כמיתתן של איתני עולם והצדיקים הראשונים. ולכן אמרו רז"ל: שיעקב אבינו לא מת, לפי שמיתתו היתה באופן זה ממש, שלא הרגיש שום צער והלך בדרך כל הארץ כמי שעובר ממקום למקום, ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים.

וזהו הטעם שלא תהיה עוד בכיה באותו הזמן, כי הבכיה — למתק הדינים כידוע. וז"ש "ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים". ועוד שהבכיה היא לאובדים ולא לאבדה, ואז לא יאבדו החיים את קרוביהם אפילו בשעת מיתתן — שירדו תמיד בזה העולם להיות אצלם כל זמן שירצו. כדרך שהיה עושה רבינו הקדוש, שהיה חוזר לביתו בכל שבת ושבת. ואז יבאו אפילו בכל יום, שלא יהיה עוד שום רע בעולם שיעכב את הנשמות לבא אצל הגופות שהרי כל העולמות יהיו כלולים זה בזה, ומתחבקים זה עם זה, ומתפשטים מזה לזה באהבה רבה וחשק גדול, שלא יהיה עוד שום מונע ביניהם. וכל זה יהיה עד אלף השביעי, שאז לא יהיה עוד שום חומריות בעולם, ולא תהיה עוד בחינת המיתה אפילו למראה עינים, שלא יהיה עוד לבוש החומריות לפשוט, ובני אדם יהיו כמלאכי השרת, יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו.

כל אחד מסתלק לשרשו כמו שהיה סידורו למטה

כבר ידוע שיש לכל דבר שבעולם שרש למעלה, וכן לכל הדתות הכוזבות יש להם שרש למעלה בקליפה, כשם שיש לתורת אמת שרש למעלה בקדושה. ולפי זה כל בעלי דתות שבעולם יש להם שרש במקום הדת שלהם, והוא בית מנוחתם, כד"א "כי כל העמים ילכו איש בשם אלקיו ואנחנו נלך בשם ה' אלקינו לעולם ועד". וז"ס "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה" שהרי כל השרים נקראים "אלקים" כידוע. וגם רוח הבהמה — אל מקומה ושרשה, אצל השר שלה, דהא לא איתאביד כלום. והכל חוזרים למקומם למעלה, שהוא מכוון אל מקומם למטה, שהרי לכל איש ואיש סילוקו כסידורו. והגיהנם, הוא לרדת למטה ממדרגתו ושרשו, לפי שאין מנוחה לשום דבר אלא בשרשו ולא למטה ממנו, והעונג הוא למעלה ממנו.

וישראל המתים בחוצה לארץ, סילוקם כסידורם, כשם שהיו בגלות למטה כך הם בגלות למעלה, וזהו הצער הגדול של הגלות אל הנשמות

והשכינה עמהם. ונרמז הענין במ"ש "ואכלה אתכם ארץ אויביכם" שפירש רש"י: אלו המתים בגולה, והסוד כמ"ש. ועל מי שמוליכין את נבלתו בארץ ישראל, כבר אמרו רז"ל: שעליו נאמר "ואת נחלתי שמתם לתועבה", והסוד הוא, לפי שקליפת חו"ל קשורה בו ככלב. מה שאין כן הנכנס בתוכה מחיים, שיוצאת ממנו בכח זכותו ומעשיו שהולך ועושה שם מיום אל יום, וז"ס "וכפר אדמתו עמו".

ולפי הכלל המסור למעלה — שהכל סילוקם כסידורם ומקומם למעלה כפי מקומם למטה בשעת מיתתם, מכאן חבין ענין מה שאמרו בספר הזהר פרשת שמות, שאמר ר' חייא, חמאן עיני מה דלא חמינא אזדקף דלא חשיבנא טב לממת באשא דדהבא טבא דליק באתר דשביבין זרקין לכל עיבר. שהרי יש לשאול על זה ולהקשות על דבריו, מהו דיבותיה אם ימות בכאן או במקום אחר. אלא "אשא דדהבא טבא" הוא אור האצילות, כמ"ש למעלה, שמאיר על בני עליה. וזה החכם מרוב ענוותנותו היה אומר שלא מת שם, מפני שלא היה ראוי וחשוב למות באש היקר והעליון הזה, שהוא מובן יפה במ"ש, שאם ימות שם יהיה סילוקו כסידורו, ודי בזה למשכילים.

ולפי דרכנו למדנו גם כן, למה יחפוץ האדם אריכות ימים בעוה"ז שרובו רע. והטעם הוא, כדי שיעלה בכל המדרגות שצריך לעלות בתחלה בעוה"ז לפי רוב השנים, כדי שיכנס מיד אחרי מותו בחיי העוה"ב, שאם ימות בחצי ימיו, צריך להתגלגל למלאות את מספר שנותיו בלי ספק. והמשל בזה: למי שרוצה לעלות מן הבית אל העליה, שהוא צריך לעלות בכל מדרגות ומעלות הסלם שיש מן הבית אל העליה, וכאשר יעלה במעלה העליונה אז יכנס לעליה מיד. מה שאין כן אם יפול באמצע הסלם, שהוא צריך לחזור במעלה התחתונה של הסלם, עד שיעלה בכל המעלות כבתחלה.

והנה כבר ידוע ששם הוי"ה ב"ה הוא שמנהיג את הכל, ונמצא לפי זה שמעלות הסלם התחתונות הם בסוד ו"ה של השם, והם ימי הילדות והשחרות. והמעלות העליונות הם בסוד י"ה של השם הקדוש, והם ימי הזקנה ממש. ועל רזא דא כתיב "לא אמות כי אחיה ואספר מעשה י"ה" י"ה דיקא, שהם המעלות העליונות של סלם החיים שהאדם עולה בהם בעת זקנתו. וזהו הטעם גם כן שחזקיהו אמר בעת שהיה מתירא למות מחוליו בחצי ימיו — "אמרתי לא אראה יה יה בארץ החיים, שהוא

מובן יפה במ״ש. גם ז״ס ״אלי אל תעלני בחצי ימי בדור דורים שנותיך״ שהרי ״דור דורים״ הם הג׳ עליונות של בחינת י״ה ממש של חיי העוה״ז הקרובים לשנותיו ית׳ של חיי העוה״ב, והמשורר היה מתפלל על זה שלא יסלקנו בחצי ימיו שהם בחינת ו״ה, אלא שיגיענו ל״דור דורים״ שהם בחינת י״ה, כדי שיכנס מיד אחרי מותו בשנותיו ית׳ שהם חיי העוה״ב כמו שפירשנו.

בענין מנוחת הנשמות של הנהרגין

״ואבשלום ברח וילך גשור ויהי שם שלש שנים״, כי אבשלום היה שולח תמיד לחקור ולרגל דעתו של אביו אם נחם על מיתתו של אמנון, והיו משיבין לו שאדרבא היה מתאבל עליו ומזכירו בפיו בכל יום תמיד עד שלש שנים. ואולי הטעם היה, כי רוח הקדש ששורה עליו היתה מגדת לו שעדיין לא נתקנה נשמתו ולא היה מנוחה לנפשו עד משך שלש שנים, ולכן אי אפשר שישקוט האב מן האבל עד שישבות הבן מן הצער ומן הטלטול כ״ש בענין ההרוגים, שאין להם מנוחה עד בא זמן מיתתם הטבעית כידוע, ואפשר שהיא היתה אחר שלש שנים. והראיה, מ״ש בסמוך ״ותכל דוד המלך לצאת אל אבשלום כי נחם על אמנון כי מת״, שהרי מהו ענין אמרו ״כי נחם כי מת״ והלא כבר מת זה שלש שנים ואם כן היה לו להתנחם מיד. אלא הטעם הוא כמו שפירשנו שלא הגיע זמן מיתתו הטבעית והקצובה לו מיום הולדו עד שלש שנים אחר שנהרג, ואז שקטה נפש הבן ונחם האב. והשתא אתי שפיר אמרו ״כי נחם על אמנון כי מת״ כלומר שכבר הגיע זמן מיתתו הטבעית מה שלא היה קודם לכן.

בענין חיבוט הקבר

ענין חיבוט הקבר שאמרו: ששואלים למת את שמו, ואם אינו זוכר חובטים אותו יותר בקושי, הסוד הוא, לפי שאין חיבוט הקבר אלא לנער את הקליפות מנפש החוטאת, כמו שחובטים את הבגד לנער ממנו עפרו. והקליפות הן הגורמות את השכחה כידוע, והחיבוט הוא כפי ריבוי הקליפה. ואין שכחה יותר גדולה כמי שאינו זוכר את שמו, והוא סימן שיש לו ריבוי הקליפה, ולכן חובטים אותו בחיבוט קשה וכבד, מה שאין כן למי שזוכרו, שחובטים אותו בחיבוט קל ורפה, מן הטעם שאמרנו וד״ל.

בענין עץ הדעת טו״ר
ג״ע וגהינם

בענין עץ הדעת טוב ורע, דע שהעוה״ז נקרא כן לפי שיש בו טוב ורע ממש, והרשות נתונה לבריות או להטות אל הטוב או להטות אל הרע כפי בחירתו. ואמנם צריך שתדע כי כל מה שיש בעוה״ז כך יש כנגדו בעוה״ב שהוא בגן עדן, וכך יש גם כן בגהינם, אלא שבעוה״ב הכל טוב ובגהינם הכל רע. ולפי זה הרשעים שהעלו בדרכים הרעים שלהם חשך הגהינם בעוה״ז, והיה במחשך מעשיהם, והחזירו את הטוב לרע, לפיכך ענשם הוא שנופלים בגהינם אשר שם הכל רע, אפילו מה שהיה טוב בעוה״ז והתענוגות שלהם — הרי שמוצאים אותם שדה ושדות ומרים מן המות. וכנגדם הצדיקים שהמשיכו בעוה״ז בתורה ובמצות שלהם מן הטוב העליון ומן האור הגדול של ג״ע ועוה״ב, והחזירו את הרע לטוב, לפיכך שכרם הוא שמכניסים אותם בג״ע אשר שם הכל טוב, אפילו מה שהיה רע בעוה״ז, שהרי על ידי אור הגדול של העוה״ב שמושכים הצדיקים בעוה״ז, מתקנים את העולם בתכלית התיקון עד שלא יהיה בו רע כלל ועיקר אפילו בנחשים ועקרבים וחיתו יער, כי יהפכו לטוב הגמור, ולא ירעו ולא ישחיתו. וכל שכן שיהיה שלום לגמרי כין בני אדם, ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה בבאכי״ר.

ביאור מאחז״ל:
והנה טוב מאד — טוב מות

בענין המות שאמרו רז״ל: הנה טוב מאד — והנה טוב מות, הרי כמה טעמים: הא׳ — שמוציאה את האדם חפשי מן העבודה המוטלת עליו בעוה״ז, כי אדם לעמל יולד ובמתים חפשי, ועבד חפשי מאדוניו. אלא שאם לא השלים עבודתו בפעם אחת, מתגלגל כמה פעמים עד שישלימנה, וסובל את צער העוה״ז ואת צער המיתה. הב׳ — שהולך ממקום צר וכעור אל מקום רחב ויפה בודאי. שהרי אפילו עולם הגלגלים הקרוב אל עולם השפל, הוא יפה כל כך יותר ממנו, עד שאומר הנביא ״שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה״, וכל שכן עולם המלאכים, וכל שכן עולם הנשמות — לפי מה שידוע שגדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת, וכל שכן מדרגות אבי״ע לפי האמת. הג׳ — שהולך מחשך לאור, כי העולם השפל הוא חשך לפי עצמו, אם לא היה עולם

הגלגלים שיגיה חשכו. וכל שכן עולם המלאכים המאיר אל עולם הגלגלים, וכל שכן עולם הנשמות מאיר אל עולם המלאכים, וכל שכן מדרגות אבי"ע, והרי שעל ידי המיתה יוצאים מאפלה לאור גדול. הד' — שפושט את לבוש החומרי הזה של הגוף הנגוף, ולובש לבוש הרוחני לעמוד בג"ע, בסוד: זיל בקרתא זיל בנימוסא. ולכן מי שאין לו לבוש כלום, אינו נאסף בשום מקום, והולך נע ונד, וזהו הענין של הנפש הקלועה בתוך כף הקלע. וזהו מ"ש האשה החכמה לדוד "כי מות תמות וכמים הנגרים ארצה אשר לא יאספו" כלומר שאם לא ישיב את נדחו, יפרעו ממנו מדה כנגד מדה — שלא יתנו לבוש לנשמתו, ותהיה כמים הנגרים ארצה אשר לא יאספו — כי כשם שהוא היה דוחה ואינו משיב, כך יארע לו שידחה מבלי לבוש מכל מקום, כי צריך הלבוש הראוי לפי המקום, וכל שכן בג"ע שצריך לבוש נכבד, כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק, ודי למבין.

ע"י ירידת הנשמה לעולם השפל מרוויח עליה בכל העולמות

בענין מ"ש "מי גבר יחיה ולא יראה מות" הסוד הוא, לפי שהאדם היה ראוי להיות לו חלק ונחלה בכל העולמות, כמו שהקב"ה שולט בהם מאחר שנברא בצלמו, אלא שגרם החטא של אדה"ר, שלא יתכן זה אלא במיתתו, שפושט הלבוש החומרי על ידי המות, ולובש הלבוש הרוחני לשוטט על ידו בכל העולמות הרוחניים, ולהתהלך לפני אלקים באור החיים. ונמצא לפי זה שהמות הוא המביא אל החיים, ולכן אמרו בספר הזהר פ' שלח ... צריך לשמוח בעת המיתה ולא להתעצב, מאחר שאז האדם עובר מן העולם השפל העכור אל העולמות העליונים והיקרים. וז"ל: וע"ד אזדהר באוריתא לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת, דהא לא אתאביד, והא שכיח בעלמין טבין עילאין ויקרין, להוון חדאן כד יסתלק מהא עלמא. והסוד הוא, לפי שאז הוא נמצא בעולם העשיה מצד נפשו, בעולם היצירה מצד רוחו, בעולם הבריאה שהוא ג"ע העליון מצד נשמתו, וגם בעולם האצילות מצד חיתו אם זכה בה — ליעשות פרצוף ולהיות כנר לפני האבוקה נוכח פני השכינה על ידי עמלו ויגיע כפיו. כי זהו היתרון של ירידת הנשמה בעולם השפל, שקודם לכן היתה ניצוץ מובלע באברי השכינה, ואחר כך בזכות התורה והמצות נעשית בסוד פרצוף דיקא כנר לפני האבוקה להיות לה חלק בכל

העולמות, כמ"ש במקום אחר, על ידי לבוש אחד של אור שלובשת בג"ע התחתון, שהוא כדיוקנו של הגוף שהיה לה בעולם הזה ממש, אלא שאז אותו הלבוש היה [של] חומר ושל עפר ולא היה יכול להתעלות ולשוטט בשאר העולמות, ואחר המיתה ניתן לו לבוש של אור זך וטהור, שיכול להגביה עוף על ידו בכל הרקיעים ובכל העולמות בשמים ושמי השמים. כמ"ש שם: עיילא לג"ע דבארעא ואזדמנא לה מאנא אחרא נהורא כהאי פרצופא דגופא דהאי עלמא ממש וגו' ע"ש. וזהו הטעם של "והנה טוב מאד" — והנה טוב מות, כמ"ש בספר הזהר במקום אחר. והרי אין טוב מזה — לפשוט חומר וללבוש אור, דאתפשט רוחא מהאי גופא ואשאר ליה בהאי עלמא, ודי בזה לענינינו.

שורש הנשמה למעלה

הולכת ונגדלת ע"י תורה ומצות

כבר אמרנו בענין נשמתו של אדם שהיא גדולה מאד למעלה בשרשה, ועוד דע שהיא הולכת תמיד ונגדלת, על ידי התורה והמצות שהצדיק עוסק בהן למטה ועשו פרי למעלה להוסיף אורה וגדולה לנשמתו. וכשהצדיק נפטר מן העולם אז נכנס לג"ע ומתחבר בנשמתו בחיבור נכון וקיים. וזהו הטעם שאותו היום נקרא לצדיקים יומא דבי הלולא ממש, לפי שבאים להזדווג בשמחה עם נשמתם העליונה שנשלמה בגמר תיקונה על ידי המעשים טובים שלהם, וז"ס "כי פועל אדם ישלם לו". והמשל בזה: איש אשר ארש ועדיין לא לקחה, שבכל ימי האירוסין הוא נותן לה תמיד סבלונות מתנות ותכשיטים בעודה בבית אביה, והיא גונזת אותם אצלה עד בא ימי הנישואין להשתמש בהם לכבוד בעלה ביום חתונתו וביום שמחת לבו, ודי למבין.

לימוד ממלאכת הנציקה לענין הנשמה

ממלאכת הנציקה, ילמד האדם ענין המיתה, עלית הנשמה, דחיתה, וגלגולה. שהרי האש אל הדבר הניצוק, הוא כמו החולי אל האדם, שגורם לו שתפרד נשמתו מגופו. כך הרוח העולה מן הדבר הניצוק הוא נשמתו ממש, ונשאר בשולי האלאמביקו גוף בלי נשמה, שהם הסיגים שקוראים קאפ"ו מודט"ו בלעז, והרוח היא העולה למעלה לתזור אל שורשו, אלא שנמנע מראש האלאמביקו, וזהו רמז אל דחיית הנשמה

החייבת כשמבקשת לחזור לשרשה. ומתגלגלת בגוף אחר כדי להתקן, כמו שאותו הרוח העולה מן הדבר הניצוק, נדחה מראש האלאמביקו, וחוזר למטה בתוך כלי אחר הנתון בפי האלאמביקו כידוע, ודי בזה למשכילים.

בענין הרכבת הגוף וחיבורו
וסדר סילוק הרכבתו

בענין הרכבת הגוף וחיבורו, דע כי זהו הסדר האמיתי והדבר על בוריו: שהגוף עצמו הוא מחובר ומורכב מן הד' יסודות, שמגיעים עד גלגל הירח כידוע. ואחר כך חיי הגוף, מעולם הגלגלים. ואחר כך יצה"ר שבאדם, מעולם הנפרדים, שהם למעלה מן הגלגלים, ומהם כל מדרגות נר"ן אל אומות העולם. ואחר כך הנפש הקדושה לישראל מעולם האופנים, שהם למעלה מן הנפרדים, והנפרדים עצמם הם כסוסים תחתיהם וכגרזן ביד החוצב בו. ואחר כך הרוח מעולם החיות, ואחר כך הנשמה מעולם השרפים, ולבסוף נשמה לנשמה מעולמו של הקב"ה שהוא עולם האצילות. ולפי זה מבואר הדבר שכל עניני הגוף תלויים במזל — כי ממנו חייו כמו שכתבנו. אך אמנם החיים האמיתיים והעליונים הם ממדרגות נר"ן הקדושים, ולכן העוסק בתורה מובטח לו להיות ניצול מכל המקרים רעים הבאים אל הגוף, כי דבקותו בעולמו של הקב"ה, שהוא עולם התורה ממש, והעליון כופה את התחתונים כלם להתנהג ולפעול כרצונו, ולכן אמרו: אין מזל לישראל. וזהו ענין "הבט נא השמימה" הכתוב אצל אברהם, ואין הבטה אלא מלמעלה למטה — שהראה אותו שהוא למעלה מן המזל, וזהו הפירוש המוסכם מן הכל והאמיתי. וגם ז"ש "עץ חיים היא למחזיקים בה" שכולל בין החיים העליונים בין החיים התחתונים, שכלם במשמע מן הטעם שפירשתי.

ונחזור לענייננו, כי במיתתו של אדם מסתלקים כל אלו החלקים שהוא מחובר מהם, וחוזרים למקומם אם הם ראויים, ואם לאו הצירוף והליכון קודמים לחזירתן. וסדר הסילוק הוא, ראשון ראשון. ולכן אמרו חכמי האמת, שהצללים הם הקודמים להסתלק, לפי שהם למעלה מן הכל. ואחריהם הנשמה, ואחריה הרוח, ואחריו הנפש, ואחריה חיי הגוף שהם מן הגלגלים, ולבסוף נפרדת הרכבת הגוף וחוזר ליסודותיו. ובהיות שכבר ידוע שהעולם השפל הזה הוא העלול אל תוקף הדינים מפני

העביות והחומריות שלו, לפיכך זהו הטעם שגזר הקב"ה על מדרגות נר"ן הקדושים שהם חלקו, שלא יעמדו לעולם בגוף הנגוף של בשר אדם, להצטער בצערו וללקות בדיניו, כי אם הזמן הקצוב לצורך בירורו ועמלו להשלים את תיקונו. וז"ס "לא ידון רוחי באדם לעולם בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה" כי "לא ידון" פירוש לא יהיה נדון — שלא יהיה משועבד ועלול אל תוקף הדינים הגוברים על האדם "בשגם הוא בשר". מה שאין כן כשיפשוט את לבושו החומרי, שאז אין שום מונע אל חלק אלוק ממעל, שיעמוד בקרבו לעולמים, וז"ס חיי העוה"ב הנצחיים, וכל שכן כשהעולם כלו יחזור להיות רוחני כאשר היה מלפנים, שאז "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו".

טעם שהשנים האחרונים של האדם רעים לגוף וטובים לנפש

בענין מ"ש "סביב סביב הולך הרוח ואל סביבותיו שב הרוח" דע כי זה מדבר על רוחו של אדם ממש, שיוצא משרשו העליון כשיורד בגופו של אדם, ועושה הלוך וסיבוב שלם עד שחוזר לשרשו. אלא שבצאתו "הולך אל דרום" שהוא חסד, ולכן השנים הראשונים הם יותר טובים אל הגוף. ובחזירתו "סובב אל צפון" שהוא דין, ולכן השנים האחרונים הם רעים אל הגוף. מה שאין כן אל הנפש, שאדרבא האחרונים הם יותר טובים, לפי שחוזרת לשרשה ולמנוחתה, ודי למבין.

בענין מיתת הצדיק לכפרת הדור

... וכמו שאמרו במדרש שיר השירים על פסוק "וללקוט שושנים" — לסלק את הצדיקים שבישראל, ועוד שם: משל הפרדס, בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, רואה איזה צדיק וישר וכשר וירא שמים יש בהם ומסלקו מחוכם. וא"ת: ולמה הקב"ה עושה דין בצדיקים בעון הרשעים — השופט כל הארץ לא יעשה משפט? אלא הטעם הוא, שאם הש"י יעשה דין ברשעים בעת סרחונם, היה צריך למסור אותם ביד מדת הדין בגופם ובנשמתם, כי הכל נפגם. ואם כן מה הוא עושה בעל הרחמים, מסלק את הצדיק השקול כנגד כולם, ומוסרו ביד מדת הדין, והיא אינה יכולה למשול אלא בגופו, כי נשמתו טהורה ותשוב מיד אל האלקים אשר נתנה, ובכן זה נהנה וזה אינו חסר, כי כבר

הכל למיתה הם עומדים. ולא עוד אלא שירום ונשא וגבה מאד, תחת אשר הערה למות נפשו ואת פושעים נמנה, והוא חטא רבים נשא ולפשעים יפגיע. ועם זה תבין ענין הרוגי מלוכה, כי אויביהם משלו בלבד על גויותיהם, ובכן כפרו על עון הדור, ונתעלו כל כך עד שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם.

הספד על ת״ח

הספד על ת״ח שמת כי על מה בוכים ומספידים במיתתו, והלא הלך מן האנחה למנוחה, מן המלחמה אל השלום, כדכתיב ״יבא שלום ינוחו על משכבותם הולך נכוחו״, ועוד כתיב״ושם ינוחו יגיעי כח״. גם על מה בוכים, אם מסתלק מן הרע והולך אל הטוב, כי יסירו את הבגדים הצואים מעליו וילבישו אותו מחלצות, ״וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד״ — והנה טוב מות, שמביאה אל הטוב ומסלקת מן הרע. עוד על מה בוכים אם כבר הצדיק גמר את מלאכתו ועשה תיקונו הראוי לו, והולך לבית עולמו ליטול את שכרו, כענין שפירשנו על פסוק ״ושבח אני את המתים שכבר מתו״ כי פעל אדם ישלם לו וכארח איש ימציאנו, והיה ראוי לשחוק ולא לבכות, כי הוא יומא דבי הילולא על הצדיק — אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו.

אך אמנם צריך לבכות בלי ספק, לא על האבדה אלא על האובדים, כי במיתתו של צדיק ג׳ אבדות אבד העולם. אבדה א׳ — היא נר שהיה מאיר אל העולם, כי נר מצוה ותורה אור, והצדיק שיש לו תורה ומצוה יש לו אור ונר, ובמיתתו אבד לדורו נרו ואורו. ועוד אמרו: כי הצדיק לפני השכינה כנר לפני האבוקה, וסוד הענין, כי הצדיק טרם בואו אל העולם היה נבלע אורו באור האבוקה שהיא השכינה, כי חלק ה׳ עמו, ולא היה ניכר בפני עצמו. אבל במיתתו שכבר פעל ועשה ותיקן את עולמו, חוזר לשרשו כבתחלה, ונוסף עוד — שעשה לו נר בפני עצמו, כי בתחלה היה ניצוץ מובלע באור האבוקה, ועכשיו הוא נר ממש לפני האבוקה וניכר בפני עצמו, וזהו כבודו. והמשל בזה ללבנה עם הכוכבים, כי הלבנה סוד השכינה, והכוכבים הם הצדיקים אשר סביבותיה. וכל נר מאיר בפני עצמו וכל כוכב וכוכב מאיר בפני עצמו. וז״ס ״ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד״. ואם כן צריך לבכות, כי העולם אבד נר אחד, ״והצדיק אבד״ — לדורו אבד.

אבדה שנית שאבד העולם במיתתו של צדיק, כי אבד אחד מיסודי עולם, כי הצדיק נקרא יסוד עולם והאיתנים מוסדי ארץ, כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם תבל. וסוד הענין, כי כשם שהאדם הוא עולם קטן והאלוק שלו הוא נשמתו, כך העולם הוא אדם גדול והאלקים הוא נשמתו. וכשם שצריך קשר בעולם קטן לג' מדרגות שלו שהם נפש רוח ונשמה עם גופו, מפני שהם הפכיים זה מזה לגמרי, כי הא' חומרי והא' דוחני, וצריך קשר אמצעי שיקשור הרוחני עם הגופני, וקשר הנפש הוא הרוח הטבעי ספיריט"ו נאטוראל"י, קשר הרוח הוא הרוח החיוני ספיריט"ו ויטאל"י, וקשר הנשמה הוא הרוח הנפשיי ספיריט"ו אהנימאל"י. כך צריך קשר בעולם הגדול, עם נשמתו שהוא האלקים — נשמת העולם, ומהו זה הקשר האמצעי — הוא הצדיק בלי ספק שהשכינה מתקשרת עמו, ועל ידו שוכנת בתחתונים להחיות את העולם, שאם לא כן היה העולם אבד רגע כמימריה. ועל רזא דא כתיב "כה אמר ה' דם ונשא שוכן עד וגו' אני את דכא להחיות רוח שפלים" שהם היושבים בעולם השפל, "ולהחיות לב נדכאים" כ"ש, ועוד כתיב "את כל אלה ידי עשתה וגו' ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי". הרי שצריך לככות במיתתו של צדיק כי אבד העולם אחד מיסודותיו שהיתה השכינה מוסדת עליו, שהיא חייו ונשמתו של עולם.

אבדה שלשית, כי במיתתו של צדיק אבד העולם דבר מיוחד שהיה בו ואין בזולתו בלי ספק. כענין אמרם ז"ל: ת"ת שמת אין לנו תמורתו — אין לנו כיוצא בו. וכן מצינו במסכת סוטה: משמת ר' מאיר בטלו מושלי משלים, משמת בן עזאי בטלו השקדנים, משמת בן זומא בטלו הדרשנים, ועוד הרבה ע"ש. וכן בכל הת"ח והצדיקים שבדורות. וזהו הטעם כי בהיות בכל אחד מהם דבר מיוחד, גם נראה סימן מיוחד במיתתם, כמו שאמרו בפרק ואלו מגלחין: כי נת נפשיה דר' אבהו אחיתו עמודי דקטרי דמעי, דר' יוסי — שפעו מרזבי דצפורי דמא, וכן הרבה ע"ש. ואם כן צריך לככות על אותו דבר מיוחד שאבד במיתתו של צדיק. וכן מצינו בדוד שהספיד על אבנר והזכיר דברים מיוחדים שהיו בו "כי שר וגדול נפל היום הזה בישראל", "שר" בעניני המלחמה, "וגדול" בתורה. וכן הזכיר במיתתם של שאול ויהונתן הדברים המיוחדים שהיו בהם, דוק ותשכח. ואם כן "הצדיק אבד" — לדורו אבד, שאבד הדור אותו דבר מיוחד שהיה באותו הצדיק. ורז"ל אמרו: משל למרגלית שאבדה, והיא לא אבדה אלא לבעלה. והטעם בזה, שאם

האחד אבדה, אחר ימצאנה. כך כשאבדו התחתונים, מצאו העליונים. כמו שאמרו במיתתו של ר' הקדוש: מצוקים וארואלים היו תופשים בארון הקדש וגברו הארואלים. וזהו ענין מ"ש "אל תבכו למת ואל תנודו לו בכו להולך ולא ישוב וראה עוד את ארץ מולדתו" כי הבכיה אינה למת עצמו, כי הוא הרויח במיתתו כמ"ש, והלך מן האנחה אל המנוחה, אלא שצריך לבכות מפני דורו שנשאר יתום ממנו ולא ישוב עוד לראותו. וצריך לבכות ודאי כדי לעורר את רחמי שמים שימלא חסרוננו ויחיש גאולתנו אכי"ר.

בענין הגלגולים — דור הולך ודור בא

להבין מה שאמרו חכמי האמת בענין הגלגולים, שהם אשר באו בתחלה חזרים חלילה בכל דור ודור, וזהו מה שרמז הכתוב "דור הולך ודור בא" כלומר הדור ההולך הוא עצמו הדור שבא, נוכל להבינו היטב עם מה שאמרו רז"ל בענין העשבים, כי לכל עשב ועשב מלמטה יש לו מלאך אחד מכה אותו מלמטה ואומר לו גדל. וכבר ידעת מה שאמרתי לך למעלה, כי יש כוכבים כנגד המלאכים והנשמות, והשפלים למטה מכלם המקבלים מהם, אם כן לכל מין ממיני העשבים יש לו כוכב ומלאך שמשגיח עליו ומגיד לו, ואם ייבש העשב ישאר הזרע וממנו יציץ ויפרח עשב אחרת שכמותה, אשר עליה ישגיח הכוכב ההוא עצמו, וכן בכל דור ודור. הנה שהענין הזה עצמו יקרה לכל פרטי המין האנושי, כי לכל אחד מהם יש לו שורש למעלה המאיר עליו והמחיה אותו, וכפי ערך השרש ההוא והארתו כן יהיה ערך האיש הלזה ההולך לקראתו והמקבל ממנו. וזהו הטעם שיש אנשים סכלים ושפלי הערך, וכנגדם אנשי שכל יקרים ונכבדים הרבה מאד, כי כשם שבכוכבים יש כוכב מאיר יותר מחבירו וגדול מחבירו, כן בשרשים יש שרש מאיר וגדול יותר מחבירו וכן להפך. וכל האישים אשר תמשך הארתם משרש אחד יהיו שוים במדותיהם בחכמתם במקריהם, אבל זה יותר מזה, כי יש מי שיקבל הארה יותר או פחות מחבירו אע"פ שהם כלם משרש אחד. וכן גם כן בכל הדורות, בהיות שהשרשים המאירים הם עצמם שהאירו בדור ראשון ולא נשתנו, נמצא שהאישים המקבלים מהם הם עצמם אשר הושפעו בדור אחר, כי הכל שורש אחד, ואין שינוי כי אם בין רב למעט, כי בדור זה יקבל הארה מועטת הנמשך מן השורש ההוא, ובדור אחר יקבל הארה יתירה, והכל כפי הפגם אשר בא לתקן הניצוץ שבא מן

השורש ההוא, או כפי זכות אנשי דורו. כי כשם שאמרו חכמי האמת, גם נשמתו של משה מתגלגלת בכל דור ודור, אם להורות ולהבין כשאין זכות בדור, ואם לגאל ולהושיע כשהדור ראוי לכך.

בסוד הגלגול

ברזא דגלגולא נאה לרעת, כי כל הניצוצות מתגלגלות להטהר ולהזדכך, כדי שתהיה לבסוף קומת הקדושה בתכלית השלמות יפה וכרה ומום אין בה. ובתחלה מתגלגלים הניצוצות מבחינת הראש בדורות הראשונים, וז"ס "קורא הדורות מראש" כי ממנו תחלת הגלגולים. אחר כך מבחינת הדרועין, ולאחר כן מבחינת הגוף, אחרי כן מבחינת הרגלים, ולבסוף מבחינת העקבים בעקבות משיחא. ועם זה יובן סוד אמרם ז"ל: טובה צפורנם של הראשונים מכריסם של אחרונים, והוא על דרך אמרם ז"ל בספר הזהר על ענין: הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים, דהא זנבא דאריא אריא איהו, כך ממש צפורנם של הראשונים שהיו מן הבחינת העליונות ברזא דגלגולא, היא טובה בלי ספק מכריסם של אחרונים שהיו מבחינת התחתונות.

וענין מה שבדורות הראשונים היו רשעים גדולים, ככר ידוע סודו, בסוד התלבשות אבר באבר מן אדם של הקדושה באיברי אדם בליעל, וברזא דא: כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו, כי גם האבר שהוא מתלבש בו בסטרא דמסאבותא גדול כמוהו, ראש בראש, יד ביד, רגל ברגל. ולפי זה אין עוד לתמוה ממנשה המכעיס, אחאב וירבעם וכיוצא באלו. ומצינו במנשה דאתיב לר' אבהו דשאיל ליה, מאחר דחכימת כולי האי מאי טעמא קאי פלחיתו לע"ז, אמר ליה אי הות התם הות נקיט בשיפולי גלימא בשינך ורהטת אבתראי. שאילו היה בדורו היה רשע כמותו, בסוד היצר הגדול כפי בחינת האבר של אותו הדור שנתגלגלו ניצוציו. וכן בדור אחד עצמו, צריך לדעת איזו בחינה מן הקליפה מתלבש בכל איש ואיש, ואחר כך לדון אחריו. וברזא דא אמרו ז"ל: אל תדין את חבירך עד שתגיע למקומו, שמשמע להגיע ולהשיג בשכלך את מקום אחיזתו בקומה העליונה, ומה שכנגדו בקליפה, והוא האונס המכריחו, ואם תדע זה תדינהו לכף זכות, ולא תהיה כל כך עד ממהר ליתן דופי בבן אמך, וסמא דכלא: משתוקא, או הוי דן את כל האדם לכף זכות.

וכיון דאתינא לענינא דגלגולא דע סוד גדול, שהקב"ה מגלגל על מנת לתקן בין אותם מסטרא דקדושה בין אותם מסטרא דמסאבותא, וסוף דבר הכל נתקנים וסרים למשמעתו ית', אלא שישראל יהיו לעולם רזא דמוחא, ואומות העולם רזא דקליפה, אבל קדושה ומשמרת ולא טמאה ואויבת. וברזא דא איתא בפרק חלק: דורשי רשומות היו אומרים כלם באים לעולם הבא וגו' וע"ש בכל הענין עד סופו שאומר: עלי לעשותן רעים זה לזה, בסוד התיקון שיהיו רעים ולא אויבים, וברזא דכתיב: וגר זאב עם כבש וגו', יששום מדבר וציה תגל ערבה ותפרח כחבצלת. ודין הוא, שהרי הקב"ה ברא את עולמו לעשות חסד, ואם לא יתקן את בריואיו, איה חסדיו. וגם עבדא בישא יהיה לו שכר עמלו באחרית הימים בגמר תיקונו, שהרי נתעסק במלאכתו ית'. וקב"ה קרא לנבוכדנצאר "עבדו", ולאשור "שבט אפו". ועבדא בישא הולך ונתקן ברזא דגלגולא, בעונש איבריו, שהרי המן נתלה, יש"ו נצלב, וכן כל כיוצא באלו, ורזא דא לחכימי לבא איתמסר, כי אי אפשר להאריך בו, שהרי הפרטים מיגעים, והוי מכנס את הכלל ותוסיף מדעתך אם חלק לך אלוק בבינה, ופקודי ה' ישרים משמחי לב.

סוד עיבור הנשמות

סוד עיבור הנשמות, דע לפי שיש דרגין קדישין ודרגין מסאבין וכלם בחילוק איבריהם, והמעשה כפי האבר. ולכן יש מארי דאודנין, מארי דעיינין, מארי דידין, מארי דרגלין וכו', בין מצד הקדושה בין מצד הקליפה, זה לעומת זה. וכאשר איזה מבני אדם הוא עושה מעשה רע שיהיה מכוון אל האבר העושה אותו מעשה בקומה דמסאבותא, מיד רוחא דמסאבותא קופץ על האיש העושה, ומתעברת בו נשמה ששרשה מאותו האבר המכוון אל אותו מעשה. וכן בהפך, כשאדם עושה איזה מעשה טוב, קופץ עליו רוחא קדישא, ותתעבר בו נשמה מכוונת לאותו מעשה. וז"ס: הבא לטמא פותחין לו, הבא לטהר מסייעין אותו. ועם זה תבין כמה רזין עילאין בענין עיבור הנשמות, שמענה ואתה דע לך.

ר' ישמעאל היה גלגולו של שאול

ר' ישמעאל היה גלגולו של שאול, ולכן היה מיפה את בנות ישראל כשאול עצמו. וז"ס אמרם ז"ל: וכשמת ר' ישמעאל, היו בנות ישראל

נושאות קינה ואומרות: בנות ישראל אל ר׳ ישמעאל בכינה, וכן הוא אומר בשאול: בנות ישראל אל שאול בכינה. כי מה שהביאו כאן ענינו של שאול, והלא אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו. אלא ללמדך שר׳ ישמעאל היה גלגולו ממש, ולכן נהג כמותו והספידוהו כמותו. כי שאול היה בחינת היסוד, ור׳ ישמעאל גם הוא בהיותו גלגולו של יוסף בידוע, וכלא רזא חדא למשכילים. ולכן היה מיפה את בנות ישראל, כי היסוד הוא המיפה את המלכות בחסדים שלו ובגוונוי נהירין, כי הוא סוד הקשת ממש, ודעת לנבון נקל.

גלגולים של אנשים פרטיים

פלוני א״א משרשו של ר׳ מאיר, ולכן הוא מנהיר פני אחרים בעצתו. ונתגלגל מפני הכעס ולכן הוא כעסן, כי פיתויו במה שנתקלקל, ותיקונו כד״ל.

פלוני ב״א משרשו של ר׳ מתיא בן חרש, והוא אמר: הוי מקדים בשלום כל אדם והוי זנב לאריות, שמשמע הכנעה גמורה, והוא אדם קשה ובורח מן ההכנעה כי פיתויו במה שנתקלקל. ונגלגל מפני זה וגם מפני מאכלות אסורות, ותיקונו שיתענה צ״א תעניות כמנין מאכל, ויכוין לשילוב הוי״ה ואדנ״י שעולה כמנין מאכל. וההכנעה היא העיקר להשלים את תיקונו.

פלוני רא... משרשו של ר׳ אלעזר בן פדת, מן החסד של עולם היצירה, ולכן הוא סתום, כמוד: אהבה מוסתרת. ונתגלגל על עון הזונה, ותיקונו שיתענה ס״ח תעניות כמנין זונה. ויכוין להמשיך לשרשו סוד החיים שהם אהי״ה הוי״ה אהי״ה, ויהיה בורח מן המות בעון הזונה — ״כי שחה אל מות ביתה ואל רפאים מעגלותיה״.

פלוני י״ט מן הת״ת של העשיה, ונתגלגל בעון משכב זכור. ותיקונו שיתענה רנ״ל תעניות כמנין זכור, ויכוין לר׳ המילואים של ההויות והכולל שעולים כמנין רגל, ושב ורפא לו.

בענין עיבור נשמות

רע כלל גדול בענין עיבור הנשמות, שהוא כדי לתקן ולהתקן במה שפגמו, ולכן באות להתעבר באותן האנשים שבאים משרשן, ומתעסקין

במה שפגמו, ומסייעין אותן עד גמר מלאכתן. וז"ס עיבור נדב ואביהוא בפינחס הקנאי. וז"ס עיבור השופטים המקולקלים של אנשי סדום, בשופטי ישראל המתוקנים. וקודם שנבחרו בעצת יתרו, היו מתעברין בנשמתו של משה, לפי שהיה שקול כנגד כלם. וז"ס שאמר לו יתרו "נבול תבול גם אתה גם כל העם הזה אשר עמך כי כבד ממך הדבר", "כי כבד" ממנו העיבור של כמה נשמות המקולקלות, וז"ס "והקל מאליך ונשאו אתך". וכן הוא הענין בעיבורן של הרשעים, כדי לסייע לעשות רע, ודעת לנבון נקל.

בענין הנדרים
וסוד גדול בבת יפתח

אין נודרים אלא בעת צרה. כי סוד הנדר הוא לקשור את עזר הקדושה עם הנודר, ואותו הקשר ממש הוא שיעזרנו בעת צרתו. ואם ידור שלא בעת צרה, מעורר עליו את הקטרוג. ואין להקשות ממ"ש "נדרו ושלמו לה' אלקיכם כל סביביו", כי אדרבא משם ראיה — "כל סביביו" דיקא, בסוד "וסביביו נשערה מאד" שהוא מלשון [סערה] וצרה. והוא מכוון לפירושם ז"ל: שהקב"ה מדקדק בחסידיו כחוט השערה. והדקדוק לטובתם, כי החטא שהוא עכשיו כחוט השערה, לא יתחזק בחזור עליו עד שיעשה כעבות העגלה חטאה. גם הראיה מלשון "סביביו", כי "סביב רשעים יתהלכון" — במקום הצרות, ואז ראוי לידור להתקשר עם הפנימיות, והחצונים המתפרצים לא יתגברו עליו מבחוץ.

ועוד: כי מ"ש המשורר "נדרו ושלמו" כונתו בזה להזהיר שהשילום יהיה מיד בשעת הנדר, ולא שידור בעת צרה לשלם בשעת הרוחה, כי אדרבא אז על ידי זה הוא מעורר עליו את הקטרוג ומכביד עליו עבטיט. וכבר אמרה תורה על הנודרים "כי תדור נדר לה' לא תאחר לשלמו", וזהו ענין "נדרו ושלמו". גם על הנודרים לפרוע לאחר זמן ולעתים רחוקות, כבר אמר החכם "טוב שלא תדור משתדור ולא תשלם, כי אין חפץ בכסילים את אשר תדור שלם".

גם יש שנודר שלא כהוגן והוא בכלל הכסילים. וכן מצינו ביפתח שנדר שלא כהוגן, ולכן נענה שלא כהוגן. והענין הוא, לפי שאמר "והיה היוצא אשר יצא מדלתי ביתי לקראתי" ודוק אמרו "היוצא אשר יצא" שמשמע מצד החצוניות שהוא "היוצא" ודאי. ולכן אמרו רז"ל: אפשר

שיצא לקראתו כלב או חזיר, ששניהם מן הקליפה היוצאת והחצונית, הכלב מן התחתונה, והחזיר מן העליונה — לית דעני מכלבא ולית רעחיר מחזירא. ולכן נענה שלא כהוגן, שיצאה בתו לקראתו.

אבל עדיין יש לדקדק: ולמה בתו דוקא נענשה ונשרפה, אם כונתה לטובה לצאת לקראת אביה לכבדו. אלא הענין הוא סוד גדול, כי על ידי שחיטתה ושריפתה נעשה תיקון אחד שלא נעשה עד עכשיו, שהרי בתו של יפתח היתה גלגול של שרה אמנו, וכבר ידענו אמרם ז"ל: שהיא נצטערה מאד במה ששמעה שנזדמן בנה לשחיטה וכמעט שנשחט, ומתוך הצער והשמחה פרחה נשמתה ומתה. ואמנם כבר ידוע שהקב"ה מדקדק בחסידיו כחוט השערה, ואם כן היתה ראויה להענש שרה אמנו, מפני שנצטערה על דבר העקידה שנעשה לכבודו של מקום. ועוד לפי שגרמה בזה פגם אל השכינה כביכול, שנתגבר הקטרוג ונאלמה מפני הצער של שרה אמנו. ולכן היתה צריכה להתגלגל לתקן הפגם הנזכר מדה כנגד מדה — שתשחט ותשרף כנגד מה שנצטערה מפני שנזדמן בנה לשחיטה ולשריפה לעבודתו ית', ועם זה כל עולתה תקפוץ פיה, והשכינה תפתח את פיה ועוד לא תאלם. והרי שנתגלגלה בבתו של יפתח, כי גם יפתח היה גלגולו של אברהם, ובת זוגיה איתעבידת ברתיה, ועשה את משפטה כמו שעשה ביצחק, אלא שבהיותה נקבה ונתאחזו בה הדינים הרבה מאד, לפיכך היה צריך לגמור את דינה לשחטה ולשרפה ממש, מה שלא היה כן ביצחק לפי שהיה זכר ונכנס האיל תחתיו, ועוד, מפני הקטרוג הנזכר.

והרי שהפגם של "אלם צדק" נתקן על ידי יפתח בשחיטת ושריפת בתו. וז"ס "יפתח" — שפתח את פיה אל השכינה, בסוד "פתח פיך לאלם". ולכן כשיצאה בתו לקראתו אמר לה "פציתי פי אל ה' ולא אוכל לשוב" כי ממש על ידי זה פתח את פיה של השכינה, ואם תיקן איך יחזור ויקלקל ולא ישלם את נדרו, שתתגבר עוד הקליפה ח"ו בקטרוגה. וזהו הטעם שבתו נתרצית בזה, וגם היא השיבה ממש בלשון הזה "אבי פציתה את פיך אל ה' עשה לי כאשר יצא מפיך" מאחר שזהו תיקון לפתיחת הפה. ומה שאמרה אחר כך "אחרי אשר עשה לך ה' נקמות מאויביך מבני עמון" אלו הם סוד המקטרגים ממש שהיו נאחזים בשרשה של שרה אמנו, שהיא סוד הבינה אי' עילאה רזא דנוע"ם, והקליפה שכנגדה רזא דעמו"ן, כשם שהקליפה שהיא כנגד אברהם — רזא דאבא עילאה היא סוד מוא"ב, כך זאת היא סוד "עמון" כמ"ש. ועל

ידי התיקון הנזכר ובכחו על ידי הנדר, נתגבר יפתח כנגד זאת הקליפה והשלים התיקון אל השכינה.

והנה כשם שעקדת יצחק היתה תיקון לכל הדורות שירוחמו הבנים ביום הדין בזכירתה, כענין שנאמר "אשר יאמר היום בהר ה' יראה" כך שחיטתה של זאת הבתולה היתה תיקון אל הדורות וכל שכן אל הנקבות, ולכן "מימים ימימה תלכנה בנות ישראל לתנות לבת יפתח" להזכיר את זכותה. וזה היה ביום הדין ממש, והראיה — "ותהי חק בישראל", כד"א "כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב". ושם היו מתעכבות ד' ימים — הב' ימים של ר"ה והב' אחריהם, ואולי הטעם לעורר הזכות של הד' אמהות שרה רבקה רחל ולאה, ולמתק את הדין בזכותן.

והנה פינחס שלא רצה לילך אצל יפתח להמיר את נדרו, הטעם היה מפני שידע ברוח הקדש דהכי איצטריך לעשות התיקון הנזכר. אבל אעפ"כ נענש, שנסתלק ממנו רוח הקדש. והטעם הוא, כטעמו של חזקיהו שלא היה רוצה לישא אשה מפני שראה ברוה"ק שהיו עתידים לצאת ממנו בנים שאינם הגונים, והנביא השיבו על זה: בהני כבשי דרחמנא למה לך, על כל פנים אתה צריך לעשות את שלך. כך פינחס, על כל פנים היה צריך לעשות את שלו, להתיר את נדרו ליפתח. ולכן נענש מדה כנגד מדה, שנסתלקה ממנו רוה"ק שהודיעו הסוד ועל זה לא רצה לזוז ממקומו. גם יפתח נענש בנשירת אבריו, לפי שנתגאה ולא רצה לילך אצל פינחס. ואע"פ שזהו צורך התיקון, מכל מקום הוא גם הוא היה צריך לעשות את שלו, והקב"ה הטוב בעיניו יעשה. ולפי שנאבדה בתו על ידו, שהיתה חלק ממנו, לפיכך נענש מדה כנגד מדה שנשרו אבריו ונקבר בערי גלעד, ודי בזה למשכילים.

בענין הגלגולים בבהמות ובמעות

בענין הגלגולים, דע שאומות העולם מתגלגלים בבהמות וחיות ועופות הטמאים, וישראל בטהורים. וז"ס "כל צפור טהורה תאכלו" שמצוה לאכלם, לב' סבות: הא' — כדי להעלות את הבע"ח לבחינת המדבר. והב' — כדי לתקן את הנשמה המגולגלת, על ידי המצות שעושים בשחיטה.

גם בענין מה שכתבנו במקום אחר, שיש גלגול אפילו במעות, בסוד "ונתת בכסף" וגו' כמו שפירשנו, ובענין שנאמר "אוהב כסף לא ישבע

כסף", דע כי זה סוד אותן הרוחין הדרים בבתים, ומשמיעים קול ומבהילים ומפחדים לבני אדם הישנים בתוכם, עד שימצא המטמון הגנוז באותן הבתים, ואז ינוחו משאונם ומן הבהלות שלהם, כי תם גלגולם שהיו ענושים להתגלגל אצל אותו המטמון, מפני הכליות שלהם שהיו משתחוים לאלילי כספם ואלילי זהבם, ודי בזה למשכילים.

כל הדורות עד אלף השביעי גלגוליו של אדה"ר

בענין הדורות שבאו לעולם כל שיתא אלפי שני דהוי עלמא, דע שכלם הם גלגולים של אדם הראשון. והדורות הראשונים היו מן הראש שלו, ולכן היו יותר חשובים ומאריכים ימים ושנים, כי הראש הוא סוד הג' עליונות שבהם אריכות ימים כידוע. ואחר כך באו הדורות של הגוף שהיו יותר גרועים, ולבסוף של הרגלים והעקביים שהם בתכלית הגריעות. כללו של דבר: שהקב"ה הביא את אבריו של אדה"ר בגלגול כל שנות עולם כדי לתקנם, ונמצא שהכל הוא תיקונו של אדה"ר, מאחר שכלם גלגוליו. וגם לפי הפשט, כלם באי כחו. ונמצא עוד, כי כשם שאינן באות נשמות חדשות אלא בשבת, כך לא יבאו נשמות חדשות כי אם באלף השביעי שהוא שבתו של עולם, ודי בזה למשכילים.

בענין סוד הגלגול

בענין מה שעושה הקב"ה שמגלגל את בני האדם על מנת לתקנם, הסוד הוא, לפי שהמזל משתנה בשינוי השם בשינוי מקום ובשנוי מעשה — והמגולגל כלהו תלתא איתנהו ביה. וסוד זה נרמז במ"ש "הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר". והטפשים הטובים מתגלגלים בחכמים הרעים, והחכמים הרעים מתגלגלים בטפשים הטובים, כדי להתקן. גם העשירים הרעים מתגלגלים בעניים הטובים, ועניים הטובים בעשירים הרעים, וכיוצא באלו מסבות מתהפך לאין מספר וד"ל.

הוית התולעים — אינו אלא גלגולם

בענין הוית התולעים איך תהיה, דע כי מששת ימי בראשית כבר נגזר שמן הסירחון והביאוש יולדו ממנו התולעים, ולפי זה נמצא שאין הויתם

אלא גלגולם, כיצד: מן התולעים שכבר מתו יצאו הרוחות שלהם, ובהיותם גרועים ושפלים הרבה מאד, עומדים תמיד באויר העולם מטה מטה, ובכל מקום שמוצאים דבר הנבאש והנפסד מצורתו, מתלבשים בו ועושים ממנו חומר וצורה הראויה לעצמן, כי הפסד האחד הוא הוית האחר. וזהו הטעם שיתהוו גם כן בתוך גופו של אדם החי, מצד הלחות הרעות הנבאשות והנפסדות אשר בתוכו, ויכנסו בהן רוחות התולעים על ידי שאיבת הרוח והנשימה התמידים בלי הפסק, ודי בזה למשכילים.

אלפא ביתות וצירופן

כל צירוף מורה על נברא

כל מה שיצייר אדם בשכלו, או היה או הווה או עתיד להיות בודאי. והטעם, הוראת הצירופים, כי כמספרם כך מספר הנבראים, צא וחשוב אין להם קץ, אבל כל צירוף הוא נברא בפני עצמו, אם כן אין קץ לנבראים, והכל עתידים להיות. וזהו שאמרו רז"ל: אין לך דבר שאין לו מקום, אל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע, והמשכיל יבין.

כלל גדול בענין הצירופים

דע כלל גדול בענין הצירופים, כי כל צירוף וצירוף מורה על דבר מה, ואע"פ שאין אנחנו יודעים בכמה וכמה צירופים מה ענינם, הטעם הוא מפני קוצר דעתנו בלשוננו הקדושה, והיא אינה כשאר הלשונות, כי כל אותיותיה תיבותיה ומלותיה מורים על עצמותו של דבר ממש, ואין בה ההבל וריק של שאר הלשונות כי יסודתה בהררי קדש, וכל קוץ וקוץ שבה תלי תלים של פלאי פלאות, ואין בידנו ממנה כי אם מעט מזער מפני רחמיו ית' שלא לאבדנו באורך גלותנו, ומן המעט הנשאר נדע את המרובה שאבדנו. שהרי דרך משל במלת "אדם" יש ששה צירופים, כי היא תיבה של שלשה אותיות ובונה ששה בתים, כיצד: אדם אמד דאם דמא מאד מדא, ומהם שלשה בלבד השיגה ידיעתנו. כל שכן וק"ו מן הצירופים של תיבה בת ארבע ושל חמש של שש ושל שבע ויותר מהמה, בונים בתים עד אין מספר, ואנחנו לא נדע מה ענינם כי קצרה דעתנו עד אין תכלית, ואם היינו יודעים סוד עניני הצירופים כלם, בלי ספק היינו מבינים כל עניני חכמת הבריאה בכלל ובפרט. והיא היתה חכמת אברהם אבינו ע"ה, שהבין וחקר ועלתה בידו הבריאה. והיא היתה גם כן חכמת אדה"ר קודם שחטא, כי בהיותו יודע טבע הלשון וסוד עניני צירופיה עם טעם חילופי האותיות, לכן הביא לפניו הש"י כל נפש חיה, והשם אשר יקרא לו האדם הוא שמו, כי היה יודע כל שם ושם

באותו צירוף האותיות שיאות לכל בהמה חיה ועוף, הוא ולא זולתו, כי בו נברא ממש מן המאציל ית' בכך וכך אורות עליונים, שהאורות האלו מורים עליהם, זהו שאמרו רז"ל: שחכמתו היתה יותר גדולה מחכמת המלאכים. וסודו, כי המלאכים הם מן חצוניות הקדושה, ואדה"ר היה מפנימיותה ממש, הוא במדרגת בן והם במדרגת משרתים בלבד, והש"י מסר בידו כל מפתחות בית גנזיו, כאב המוסר לבנו ומנחילו מכל אשר לו, לא יעשה כן לעבדו כי אם לתת לו את לחם חקו ושכרו ישלם לו כפי עבודתו, ואין לו עסק בנסתרות אדוניו.

גם דע סוד הגימטריאות שנראים דברים קלים לקלי הדעת, והם באמת העומדים ברומו של עולם, ועל ידי הגימטריאות, משקל כל הצירופים ועומק הבנתם. דרך משל, במלת אדם שעולה מ"ה, סודו להורות שנברא במ"ה אורות עליונים. ושש צירופיו שמורים כל אחד מהם על דבר א' בפני עצמו, הם סוד ששה גוונים של אותם האורות הנזכרים, כל אחד שונים זה מזה ולא ראי זה כראי זה. וכפי הרבות הצירופים ירבו הגוונים, שהרי בגון א' יש כמה גוונים שאינם דומים זה לזה. דרך משל, אדם שהוא גון ירוק, יש בו ששה צירופים, והם ר' מיני ירוק שאינם דומים זה לזה אע"פ שכלם גון אחד, והוא סוד שאין אדם דומה לחבירו, שאין בריה דומה לחביתה, שאין פרי דומה לחבירו והמשכיל יבין. ואל תקשה ממה שנקרא "אדם" גם אדם בליעל, אדם דקליפה, ואיך יהיו בו מ"ה אורות העליונים שהזכרנו למעלה באדם העליון של הקדושה. כי זו אינה קושית חכם, שהרי כבר ידענו שגם את זה לעמת זה עשה האלקים, ואם כן כשם שיש מ"ה אורות העליונים הקדושים שמהם נבנה אדם דקדושה, כך כנגדם מ"ה אורות התחתונים הטמאים שמהם נבנה אדם דקליפה. והמשל בזה בעניני הטבע, משקל ליטרא אחד של זהב ומשקל ליטרא אחד של ברזל משקלם שוה בלי ספק, אבל אין ערכם שוה, כי ליטרא אחד של זהב שוה יותר מאלף ליטרים של ברזל. ואם בוראך חלק לך בבינה, תבין עם זה כמה נפלאות מעניני הבריאה, קשרם על גרגרותיך כתבם על לוח לבך.

ענין מה שחז"ל דורשים דרשות שונות על מלה אחת סודו מובן בענין הצירוף

ענין מה שדרשו רז"ל כמה ענינים על לשון "ויחל משה" וכן בכמה מקומות אין מספר, ענינים רבים שדורשים על מלה אחת. סודו מובן

בענין הצירופים שיוצאים מכ"ב אלפא ביתות של ספר יצירה, שכבר כתבתים במקום אחר. ואם כן צירוף אחד, יש להבינו בכמה פנים שמורה אותו הצירוף, ואלו ואלו דברי אלקים חיים, כי כל אחד מחדש איזה דבר על אותו הצירוף. ודרך משל: בצירוף "חל" של "ויחל משה", אחד דורשו מלשון חולי, אחד מלשון חל — שתחול על ישראל מדת הרחמים, ואחד דורשו מלשון חולין, וגם אחר יודיע משם החולי עצמו שחלה משה בשביל ישראל, והוא אחילו מלשון "ויחל". והיודע סוד הצירופים של כ"ב האלפא ביתות לא יתמה מדבריהם שכלם אמיתיים, והם המפתחות ממש לפתוח בהם כל סתרי תורה בכל ד' חלקי הפרדס, כי הכל יש להבין על ידי הכ"ב האלפא ביתות הנזכרים, כשם שנברא מהם כל היצור, ישמע חכם ויוסף לקח ונבון תחבולות יקנה.

סוד החכמה ורוה"ק
בידיעת הצירופים ומשמעותם

"מי כהחכם ומי יודע פשר דבר", "כהחכם" בה' הידיעה, זהו מי שיש לו סוד החכמה ממש, "מצא אשה מצא טוב" ואיהו רזא דרוח הקדש הנשקף ממרגנת החכמה. כשם שהיה לו לשלמה המלך ע"ה, ועל ידיה הוא יודע "פשר דבר" בלשון לעז איטמולוגי"ה דיל"ה קוז"ה, והיא חכמת הלשון לידע בטוב טעם ודעת ענין כל הצירופים ומשמעותם, וזוהי חכמתו של אדם הראשון, ועל ידיה קרא שם לכל בהמה וחיה ועוף, כי רואה ממש באור החכמה שרשו ועיקרו של דבר. ומי שזכה לכך אין כמוהו בכל העולם, ועליו נאמר "חכמת אדם תאיר פניו".

כל הצירופים יש להם משמעות

כל השרשים הם מב' אותיות, כנראה מן הכ"ב אלפא ביתות של ספר יצירה, שקיבלנום כיד ה' הטובה עלינו וכתבנום במקום אחר. וסימנך: "אכל" שרשו "כל", "הלך" שרשו "לך", "נתן" שרשו "תן". ואם נמצאו בנינים שנראה שיהיו שלשה אותיות כמו "פקד" "פעל", דע כי הם ב' שרשים בפעל אחד, כמו "פקד" — פ"ק ק"ד, "פעל" — פ"ע ע"ל, ומזה תבין אל השאר. ובכל מלה כמה צירופים בידוע, וכלם יש להם משמעות בפני עצמו, ולא נודע לנו מפני גלותנו וסכלותנו. דרך משל:

"פקד" — ו' צירופים: פקד, פד"ק, קפד, קד"ף, דפק, דק"פ, ולא נודע לנו כי אם ג' מהם שהם: פק"ד קפ"ד דפ"ק, וכבר כתבנו במקום אחר שהצירוף ההפוך מורה ההפך מן הישר, והוא פתח פתוח להבין ולהשכיל לשון החכמה כאשר יערה עלינו רוח ממרום. ובהיות שהצירופים אין להם קץ כידוע, נמשך מזה שנדע החשיבות הגדול של לשוננו הקדושה שהיא בלתי בעלת תכלית, וענינה הם מים שאין להם סוף. מה שאין כן שאר הלשונות, שיש תכלה וקץ חוק וגבול אל הצירופים שלהם, כנראה בבירור מן הענינים שלהם. והוא סוד מ"ש "ובאר צרה נכריה", הפך אל הרחבה של לשוננו הקדושה, כשנדע אותה בשלמות ויגלה ה' את עינינו שנזכה לראות את השמש, ורזא דכלה "לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד". וייחוד האורות הוא חיבור האותיות הממציא והבורא נעוץ סופו בתחלתו ותחלתו בסופו. וז"ס: ברא אלקים "את" השמים ואת הארץ, א' שהיא ראש האותיות עם הת' שהיא בסופם. וז"ס הצמצום, שהאותיות אחרונות עולות אל הראשונות, ונשאר החלל. והוא לשון התנא האלקי: כד סליק ברעותיה למברי עלמא. ודי בזה למשכילים כי דעת לנבון נקל.

חשיבות לשון הקודש — כל צירוף יש לו משמעות

כבר אמרתי לך בכמה מקומות כמה גדולה חכמת הצירוף בלשוננו הקדושה, ועוד תדע כי לכל צירוף וצירוף יש לו משמעות בפני עצמו בלי ספק, ומכאן תבין עושר וחכמת הלשון. כי דרך משל בתיבה של ג' אותיות יש בה ו' צירופים, דרך משל בפועל: שמח, משח, שחם, מחש, חמש, חשם. ומזה תבין דלותנו בגלותנו, כי מכמה צירופים שיש עד אין מספר, אין אנחנו יודעים אלא משמעות מעט מזעיר הנמצאים במקרא או בדברי רז"ל. אלא שאני פותח לך פתח גדול בס"ד להבין משמעות הצירופים הנעלמים, והוא שתדע כי צירוף אחד למפרע מורה המשמעות להפך. דרך משל: מ"בקר" ל"רקב" הוא הפכו, כי המבקר משמר, והעוכב מביא לידי רקב, וז"ס "חדשים לבקרים רבה אמונתך". וכן "ברק" הוא הפך ל"קרב", כי מורה על אור מרחוק שמבריק בלבד ואינו מתקרב כל צרכו שנוכל להבין את מהותו. ותדע מזה כמה רזין דחכמתא, והמשכיל יבין לידע את הלשון על בוריו בעזרת המלמד לאדם דעת.

ענין היסודות הגשמיים והרוחניים החוזרים אל עפרם וסוד האטומ"י בגשמיות ורוחניות

... ואחר כך חזר לשרשו בתוך הבינה ברזא דכתיב: הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר, כי "הכל" הוא היסוד, והיה מן "העפר" שהוא סוד הבינה שממנה עפרות תבל. שהרי גם ד' יסודות ארמ"ע הרוחניים: חסד גבורה ת"ת ומלכות אע"פ שהם כללות כל הנברא והיסוד כוללם בתוכו, נפרטים יותר בתחלת אצילותם ונבראים גם הם מעפרות הבינה, שהם סוד הניצוצות הקדושות שמהן נברא כל יצור. והם סוד האטומ"י שהיו אומרים פילוסופי אומות העולם בהבליהם, והם היו מנבאים ולא היו יודעים מה מנבאים. "והכל שב אל העפר" ממקום שבא, כי הגוף חזר אל ד' יסודותיו החומריים, והם — אל עפרות תבל, שהם סוד האטומ"י הגופניים. ונר"ן גם הם מתפרדים אל ד' יסודותיהם הרוחניים, והיסודות אל העפרות שהם סוד האטומ"י הרוחניים, ושם אין עוד אחיזה לחצונים לפי שהוא סוד הקדושה יותר דקה ורוחנית. והגסה נזדככה בהיותה למטה בסוד הקטנות, בסוד: כסף צרוף בעליל לארץ מזקק שבעתים. והנה היסוד עצמו שהוא "הכל" אינו פוסק לעולם מן הסיבוב הזה — להוריד מן העפר, כלומר להמשיך מתוך הבינה ששם עפרות תבל, ולהעלות אליה ולשוב אל העפר בסוד עפרות תבל דאינון רזא דמ"ן, והבן זה.

הפסד האחד גורם חיות לאחר וכן ענינו בענין הצירופים

... והשבירה שקדמה אל התיקון הנה היא כענין ההפסד שקודם אל ההויה, כי הפסד האחד הוא שגורם ההולדה לאחר. הלא תראה שהפסד הזרע בקרקע הוא שגורם ההולדה והצמיחה אל הנטיעה שנגדלת ממנו. כך הפסד הביצה וחרבנה הוא שגורם יצירת האפרוח אשר בתוכה. כך מיתתו של אדם והשחתת גופו בתוך הקבר הוא שגורם חיים אל הנשמה, ולכן אמרו רז"ל: והנה טוב מאד, והנה טוב מות כידוע למשכילים. וכל שכן שהפסד הרע הוא שגורם ההויה אל הטוב והגדלתו והצלחתו. וז"ס: באבוד רשעים רנה שהוא ר"ת ברה, כי הרשעים הם כחות הרע, ובאבדם, רנה אל הצדיקים שהם הניצוצות המבוררות וכחות הטוב, והכל מובן יפה ברזא דאמרן. והנה כשם שהפסד האחד גורם הויה לאחר כאן למטה, כך למעלה העלם של אור אחד הוא שגורם הגילוי אל האחר. צא ולמד מצירופי האותיות, נעלם רקב ונהפך ונגלה בקר שהוא הפכו. או

מבקר — ברק, שהוא קרוב לו ולא הפכו, כך הפעולה קרובה ולא הפכיית כמו שהיא מבקר לרקב או מרקב לבקר, וכן על זה הדרך תבין ותשכיל רזין עילאין בחכמת הצירופים שמענה ואתה דע לך.

בענין צירוף אמ"ש — שמ"א

בענין מ"ש "ואלקי אביכם אמש אמר אלי" וגו', כבר ידענו שהפך הצירוף מורה הפך המשמעות ממש. והנה בצירוף אמש שהם הג' אמות: אויר מים אש, תראה שרחמים וחסד קודמים וגוברים על הדין. והן הנה שנתעוררו לצורך יעקב אבינו, על כן המו מעיו לו ואמר ללבן "השמר לך פן תדבר" וגו'. וכנגדו יש היפוך — "שמא", שהאש והדין הוא הקודם והגובר. ועל רזא דא אמור רבנן: שמא אין עושים לו נס, ברזא דהאי צירופא דאיהו בהיפוכא דאתוון. אבל ליעקב אבינו בצירוף אמש הישר, נעשה לו נס, כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו וד"ל.

נקודה קו אורך ורוחב — מסוד שם הוי"ה
סוד האטומים — מהתחלקות הנקודה

שם הוי"ה הקדוש הוא כלול מד' מיני כמות המורים את שלמותו. הי' היא הנקודה — תחלת הכמות, וממנה מתפשט הקו שהיא הו', דכורא מן דכורא, ואחר כך השטח ה' ראשונה, וממנה הגוף ה' שניה, נוק' מן נוק'. והנקודה בכמות היא כמו הרגע בזמן, כי מן הנקודה ארך שהוא הקו, ורוחב שהוא השטח, ועומק שהוא הגוף — כך מן הרגע שעות ימים שבועות חדשים ושנים. והפילוסופים שאמרו שהזמן הוא המודד את התנועה, הופכים את האמת, שהרי התנועה היא המודדת את הזמן, כי המאורות בתנועתם הם המודדים את הזמן. והראיה ממ"ש "והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים". והנקודה היא השיעור היותר דק שבכל הכמות, ולכן חכמי האמת מחלקים את האותיות לווין, ואחר כך מנתחים אותן אל היודין והוא תכלית הניתוח וההתחלקות. ועל ידי הנקודות משערין את הקוים שהם הווין, ועל ידי הווין משערין את הדלתין שהם השטחים, ועל ידי השטחין משערין את הגופים שהם ההין. או אם תרצה: ה' ראשונה השטחים, וה' שניה הגופים כד"ל, וכלא רזא חדא לרואי השמש, כי ה' ראשונה מד' על ו' כידוע למשכילים. ועל ידי הנקודות נמדדין ונחלקין כל מיני כמות להגיע עד תכליתם, כי הם סוד

עפרות תבל שהפילוסופים קראום אטומ"י שר"ל אינדיוויסיביל"י, מפני שאין להם עוד התחלקות מאחר שהגיעו אל הנקודה שהיא הדקה מן הדקה, שהכל נתפשט ממנה והכל חוזר בה בסיבוב שאינו פוסק. והוא סוד מ"ש "הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר". ועם זה תבין כמה רזין עילאין דחכמתא.

סוד האהטומי"ם — מהחיים העליונים של בינה

"דבקה לעפר נפשי חייני כדברך" עפר זה הוא עפר העליון שממנו בנין ו"ק העולם, והם ניצוצות הקדושה שיוצאים מתוך הבינה ונקרא "עפרות תבל", וכאן למטה בעולם השפל הם סוד האהטומ"י שאמרו הפילוסופים, שרואים מעט כמאן דחזי מבתר כותלא ואינם יודעים מה רואים. והנה ידוע גם כן שהבינה נקרא צרור החיים ונפש דוד צרורה בצרור החיים, וז"ס אמרו: דבקה לעפר נפשי. ומ"ש אחר כך "חייני כדברך" לפי שאותם הניצוצות הם סוד החיים העליונים היוצאים מתוך הבינה, והמלכות רזא ד"דבר" מתקיימת ומתפרנסת על ידיהם, ודוד מלכא דאחיד ממש בההוא דרגא תתאה דאיהי דרגא דיליה לפיכך אמר "חייני כדברך" — כשם שאתה מחיה להאי דרגא כך תחיה לנפשי שדבקה בה.

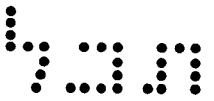
הכל חוזר למציאותו הראשון
הכל שב אל העפר

"הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר" ז"ס שהכל חוזר אל מציאותו הראשון ושרשו העליון והוא עפרו, כמו שכתבנו במקום אחר. ורזא דמלה, כי "העפר" ממש הוא סוד הנקודה והיא יוד, ומן הנקודה יוצא המציאות אל הקו והוא הו"ו, ומן הקו יוצא אל השטח והוא סוד הה"א, ומן השטח אל הגוף והוא כל השם בכללו. הרי שלמות השם שהוא כולל כל ג' מיני מציאות. וכאשר נחזיר אותו אל סוד "העפר" עולה כ"ב כללות השפע בכ"ב אותיות אלפא ביתא. ו"העפר" הוא סוד היוד שהוא הקדש העליון, והוא יום השבת ממש, ואז "ויקהל משה" שהוא הדעת המקהיל כל הניצוצות. ומלת "ויקהל" בסוד הניתוח — שתחזור אל העפר, כך הוא צורתה שהם ל"א יודי"ן שעולין כמנין ש"י. והוא סוד "יובילו ש"י למורא, לך יובילו מלכים ש"י — שכל הניצוצות נקהלים

ביום השבת וחוזרים לשרשן, וה"מלכים" הם סוד המלכין קדמאין — ששת ימי החול, וכל הניצוצות המבוררים מהם הם מובאים אל השכינה שהיא יום השבת ממש, והרע שבהם מתבטל והיה כלא היה. ורזא דכלא: ובשב"ע ל"א יג"ע ב"ך ר"ע.

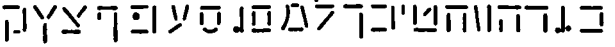
בענין חכמת הפירור

... יש חכמת הניתוח והיא האותיות לווין, ויש חכמת הפירור שהיא הווין ליודין ... וכבר כתבנו למעלה ענין "הכל היה מן העפר" שהוא לסוד הפירור ממש. ונוטריקון של עפ"ר הוא ע'שית פ'ירורין ר'בים, כשם שנוטריקון של אפ"ר הוא א'סיפת פ'ירורין ר'בים. והם סוד "עפרות תבל" — תחלת המציאות שהיא בסוד הנקודות כד"ל. ועל ידי פ"ר דינים המפרים, הכל חוזר למציאותו הראשון. וז"ס עפ"ר ואפ"ר, שיש סוד פ"ר בכל אחד מהם. וז"ס "תבל" שעולה פ"ר בחכמת הפירור כזה בסוד הפ"ר דינים שמחזירים הכל אל "עפרות תבל".

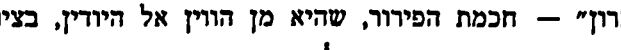

חכמת הצירוף והמספר
הניתוח והפירור

כבר ידוע שיש חכמת הצירוף — לצרף האותיות והתיבות, שכבר פירשתי ענינה בכמה אתר, ושרשה מכ"ב אלפא ביתות של ספר יצירה שכתבנו אותם במקום אחר. ואחריה חכמת המספר, כמה עולים האותיות והתיבות, ודברנו בה כמה כללים במקומות הרבה. ואחריה חכמת הניתוח, וענינה — מן האותיות אל הווין, בצורת אלפא ביתא כזאת:

ואחריה: מציאות הראשון והאחרון, בסוד "אני ראשון ואני אחרון" — חכמת הפירור, שהיא מן הווין אל היודין, בציור כזאת:

ועם אלו ההקדמות תבין כמה רזין דחכמתא ודעת לנבון נקל. וזהו הדרך הנכון, כי בתחלה צריך לעמוד על הצירוף, ואחר כך לספור אותו, ואחר

כך לנתח, ולבסוף לפרוו והוא גמר התיקון, ורזא דא "ויטחן עד אשר דק וישק את בני ישראל" כי על ידי הטחינה, הקליפה מסתלקת, בסוד "והיה לאבק דק המון זריך" והטוב שבה נתקן וחחור אל הקדושה, בסוד "ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם" שכבר פירשנו סודו במקום אחר.

בענין חלוקת האותיות לווין
חכמת הניתוח

כל אותיות האלפא ביתא עם הכפולות שהם כ"ז אותיות, עולים למנין אלף ושבע מאות ושבעים וחמישה. ובא הרמז על זה המספר מ"ש "ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ווים לעמודים" ענין זה קבלתי מן הבחור המשכיל ר' אליהו מורפורג"ו. ועם זה מובן סוד גדול שחוזר על חכמת הניתוח שכתבתי במקום אחר, שהרי כוונתו של משה היתה לעשות הייחוד והזיווג, ולכן חילק האותיות בחכמת הניתוח אל סוד הווין, כי היודין הם הטפה בשרשה למעלה, והווין [כשהיא] נמשכת למטה בסוד הזיווג. וברזא דא כתיב: ואת האלף וגו', שהוא מנין שעולים כל האותיות כד"ל, ותכף סמיך ליה "עשה ווים" ממש. ומ"ש "לעמודים" אלו הת"ת והיסוד — עמודא דאמצעיתא וברית קיימא קדישא, ששניהם בסוד ווין כידוע, והם המזדווגים עם המלכות. "וצפה ראשיהם" זהו האור שנמשך אליהם מן העליונות. ולבסוף — "וחשק אותם" ז"ס הזיווג עצמו דאיתעביד בחשק וחביבותא דדרגין, ודי בזה למשכילים.

ד' אותיות הוי"ה ב"ה —
נקודה קו שטח גוף

כבר אמרנו במקום אחר בענין חכמת הפירור שסודה "הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר" כלומר שחוזר אל המקור הראשון שהוא ראשית חכמה — י' של השם הקדוש שהוא בדמות נקודה ממש — "ראש עפרות תבל". ומן הנקודה מתפשט אל הקו ברזא דא' — ה' ראשונה של השם. ואחר כך מתגלה יותר ומתרחב אל השטח בסוד הז"א — ו' של השם הקדוש. ולבסוף יוצא ומתגלה בחכלית הגילוי ברזא דה' אחרונה של השם, והוא מן השטח אל הגוף, ונקרא "כבוד"

בסוד הגילוי הגורם את הכבוד, ורזא דא "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו".

בענין הפירור הניתוח והצירוף

... ומ"ש אח"כ "אתה פוררת בעזך ים" זה מובן יפה בסוד חכמת הפירור שדברנו בה במקום אחר, כי יש חכמת הצירוף והוא צירוף האותיות, ועל ידיה בריאת כל הברואים כידוע. ואם נפגמו, תיקונם הוא לנתחם בחכמת הניתוח שפירשנו במקום אחר, ולפרם בחכמת הפירור, להחזיר אותם אל מציאותם הראשון שהוא סוד "עפרות תבל" — אטומ"י בלעז, וסודו — ליודין, שהוא המציאות הראשון של כל דבר בשרשו, והתפשטותו לווין שהיא חכמת הניתוח, והתחברותו בשאר האותיות, והתחלפותם שהיא חכמת הצירוף. והנה ענין אמרו בכאן "אתה פוררת בעזך ים" שהרי הפירור על ידי הגבורה שמקלקלת על מנת לתקן, בסוד "ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם", ולכן אמר "בעזך" דיקא. ו"הים" הנזכר בענין הוא סוד הים זועף של החצונים שהיה כבד, בסוד: כבד כועס, ונעשה קל על ידי הפירור בצורה כזאת שעולה כמנין ק"ל, בסוד האלפא ביתא של חכמת הפירור שכבר כתבנו אותה במקום אחר, וז"ס "אתה פוררת בעזך ים".

הוי"ה דב"ן מנותח לנתחיו
הוא סוד הקו והחבל המעלה את הנופלת

למנצח לדוד מזמור קוה קויתי ה' ויט אלי וישמע שועתי, כבר ידוע שדוד המלך הוא סוד בחינת המלכות דאיהי דרגא דיליה ממש, וכד איהי בגלותא צריך שיתעורר הזכר שלה דאיהי רזא דשם הוי"ה להקימה מנפילתה ולקרבה אליו, וזה סוד: קוה קויתי ה' דייקא. והוא ממש כמי שעומד בתוך בור אחד וצריך שיורידו לו חבל מלמעלה כדי להעלותו ממש. וז"ס: יעקב חבל נחלתו, כי יעקב שהוא סוד הוי"ה הוא ממש זה החבל להעלות בחינת הנחלה, רזא דסוכת דוד הנופלת. וז"ס: "קויתי" שהוא מלשון קו, לרמוז אל סוד החבל הנזכר, והוא הקו הנטוי להעלות את הנופלת. וסודו הוי"ה במילוי ההי"ן מנותח לנתחיו בסוד ווין, שהם כדמות חבלים קטנים שמתקשרים זה עם זה לעשות חבל גדול כדי להעלות את הנופלת. וז"ס: קו—ה' קויתי, מפני שזה הקו הוא ממש

מבחינת הה' שהיא המלכות, והוא במילוי ההין. והמשל בזה למי שנפל בתוך הבור והניח חבל למעלה מתחלה, שמורידין לו אותו החבל שהניח כדי שיעלה על ידו. וז"ס בחינת הקו שהניחה המלכות למעלה קודם רדתה בתוך הבור, שהוא שלה ממש כד"ל. וז"ס: ויט אלי — שהמשיך לה זה הקו, כמו: ויט משה את ידו על הים. ונמשך עמו גם כן כח מבחינת הזכר, וז"ס י"ט של וי"ט, שהוא מילוי הוי"ה דאלפין.

ענין המלות המתהפכות — וקריאתן שוה
וביאור מאחז"ל: כשתגיעו לאבני שיש טהור וכו'

ענין המלות המתהפכות וקריאתן שוה, כמו: שמש, שרש, ישי, מים, ושיש, הטעם הוא לפי שהם מורים על דברים שאין בהם שינוי. ה"שמש" יש לו האור מעצמו, ואין בו שינוי כמו שיש בלבנה המקבלת האור ממנו. "שרש" אין בו שינוי דוקא, כי השינוי הוא בענפים בלבד. "ישי" וזרעו אין בהם שינוי, כי הטוב הראשון הוא שמזדמן בכל תולדותיו, והסוד עמוק בסבא דמשפטים. "מים" הוא חסד ואין בו שינוי מתחלתו ועד סופו כידוע למשכילים, מה שאין כן בגבורה כי סופה חשך ולא אור. "שיש" — עולם האצילות, ואין בו שינוי, כי אין בו אחיזה לחצונים. ואעפ"כ הדין נעלם בו, שאם לא כן היה נראה ח"ו כשתי רשויות והיה קיצוץ בנטיעות ח"ו, וזה היה טעותו של אחר. ולכן אמר ר' עקיבא לתלמידיו כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים, "אבני שיש טהור" הם נ"ה של עולם האצילות שאין בהם טמאת החצונים והדין אינו מתגלה כמו בשאר העולמות, לפי שהוא מכוסה ונעלם בחסד הגובר, ולא יטעו לומר "מים מים" — שכלו חסד בלא דין, כי זה הוא טעות גדול מן הטעם שאמרנו, ודי בזה להבין רזין עילאין דחכמתא.

בענין ידיעת השמות
צירופם וגלגולם

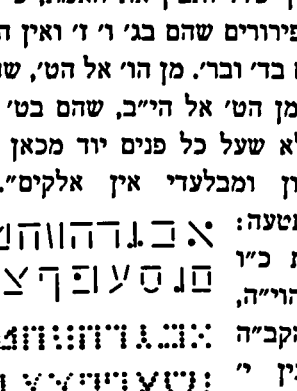
שם אנ"י שהוא האמצעי משמות ע"ב, הוא שנקרא בספר הזהר נופא דאילנא, והוא כשמש ממש שעומד באמצע שצ"ם חנכ"ל, ומאיר למעלה ולמטה ואין נסתר מחמתו. וה"ו הוא השם הראשון לכל השמות, גם הראשון מן הבבא השלישית, בחילוק הג' בבות של כ"ד לכל אחד. הרי

אנ״י וה״ו — ראש תוך סוף ועיקר השם, לפיכך אומרים אותו לעורר החסד — אנ״י וה״ו הושיעה נא. ודי בזה למשכילים לעורר אותם אל פנימיות החכמה שהוא ידיעת השמות וצירופם וגלגולם כהוגן וכראוי, כי על ידי זה יגיע האדם אל מדרגת הנבואה ורוח הקודש. וכענין שכתוב בספר כת״י שנקרא ״חיי העולם הבא״ שיש שלש התחלות אל החכמה האלקית לבא אל הקדש פנימה, והם: אותיות צירופים וניקודים. הצירוף מגלגל האותיות, הניקוד מגלגל הצירוף, ורוח האדם שהוא חלק אלוק ממעל מגלגל הניקוד. וכבר דיברנו כמה פעמים במעלת חכמת הצירוף שהיא גדולה עד אין קץ. ואחריה חכמת הניתוח והפירור שמתחלקים ובאים עד אין מספר. והש״י למען רחמיו יורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו, כי מציון תצא תורה ודבר ה׳ מירושלים.

צורת האלפא ביתא דפירור

... כדי שתהיה בקי בחכמת הפירור שלנו, אודיעך כי כל אות מרובעת כמו המ׳ הס׳ והט׳ אינה פחותה ולא יתירה מי״ב פירורים, כנגד י״ב שבטי יה, ואין הפרש אלא בציור, דרך משל: בין ט׳ למ׳, שהציור של הט׳ הוא ושל המ׳ הוא ושל הפ׳ ושל הס׳ ושל הצ׳ ושל הק׳ ושל הש׳

ואמנם כבר כתבתי מזה במקום אחר אלא תדע בדרך כלל ותבין את האמת, כי הדרך הוא כך: מן הא׳ שהוא היוד, אל ג׳ פירורים שהם בג׳ ו׳ ז׳ ואין הפרש בהם אלא בציורם. מן הג׳ אל הו׳, שהם בד׳ ובר׳. מן הו׳ אל הט׳, שהם בב׳ בה׳ בח׳ בכ׳ בע׳ בפ׳ בצ׳ בש׳ בת׳. מן הט׳ אל הי״ב, שהם בט׳ בל׳ במ׳ בס׳ בק׳. והא׳ לבדה היא בה׳, אלא שעל כל פנים יוד מכאן ויוד מכאן, לרמוז ״אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים״. והרי צורת האלפא ביתות שלא תטעה:

יש בזה אות אמת כ״ו פירורים כמנין שם הוי״ה, וז״ס חותמו של הקב״ה אמת ועולים כמנין י׳ הויות הכוללים כל עשר ספירות הקדושה שכלם אמת, ואמת ה׳ לעולם הלליה.

השוואה בין שורש המלה
להגוף ועניניו

כבר ידוע לפי דרכנו, שהשרש הוא מב' אותיות, כנגד ראש וגוף. אבל מפני שהגוף מתחלק לבטן וגויה, לפיכך גם השרש מתחלק לג' אותיות, שהם כנגד נר"ן, וכנגד ראש תוך סוף. וכנגד מה שהגוף מנתחים אותו לנתחיו, כך חכמת הניתוח באותיות התיבה. וכנגד מה שהגוף חוזר לעפרו, שמשמע ליסודו ושרשו, כך חכמת הפירור וד"ל.

ענין שם הוי"ה ב"ה שהאיר תוך החלל

בענין הבריאה לפי חכמת הפירור הידועה שהיא ממש סוד המציאות הראשון לכל דבר נברא, דכתיב "הכל היה מן העפר" וגו', דע כי שם הוי"ה מתחלק לכ"ב ניצוצין, והם סוד אור זרוע בתוך החלל דרך הקו, ומזה נמשך השרש של כ"ב אותיות התורה והבריאה. ואחר כך אלו הניצוצות נתחברו ונצטיירו לנתחים ולגופי ד' אותיות ה' בתוך החלל עצמו, ומהם סוד א"ק הנאצל הראשון — "ויהי האדם לנפש חיה", כי מן הי' החיה שלו, מן הה' ראשונה נשמה שלו, מן הו' הרוח שלו, מן ה' בתראה נפש שלו. ומן החיה שלו עולם האצילות, מן הנשמה עולם הבריאה מן הרוח עולם היצירה, ומן הנפש עולם העשיה, ודי בזה למשכילים.

ענין ג' פרקין של כל אות

כבר אמרנו בענין חכמת הניתוח, שסודה לנתח כל אות לנתחיו שהם הווין, וכל נתח הוא שנקרא מדה שלמה. וכל מדה נחלקת לג' פרקין, וז"ס חכמת הפירור שמחלקת כל ו' לג' יודין, וזה סוד גדול להבין על ידו כמה רזין דחכמתא וסוד קו המדה ודי למבין.

ענין מדה משקל ומשורה
של האותיות

"לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה" אזהרה בכאן להכניס את האורות ואת המוחין אל הז"א כהוגן ובמשורה. וכבר ידוע

שהאותיות עצמן הם האורות. ונמצא לפי זה שענין ה"מדה" הוא סוד הניתוח והפירור הידוע אצלנו, שמחלק את האורות בכל דקדוקיהם ובכל פרטיהם ברזא דקו המדה.

סוד ה"משקל" הוא ענין הגימטריאות של כל תיבה ותיבה, כי המנין שעולה תיבה אחת הוא משקלו ממש. דרך משל: אדם עולה מה — "מה ה' אלקיך שואל מעמך". אבל אדם דקדושה, לא אדם בליעל שכנגדו שעולה כמוהו, כי ההפרש הוא לפי עצמותו. דרך משל: אדם דקדושה הוא אדם של זהב, ואדם בליעל הוא אדם של טיט, ואם תשקול מ"ה ליטרין של זהב ומ"ה ליטרין של טיט או של קש, בודאי שיהיה הכל אחד לפי המשקל, אלא זה משקלו של זהב וזהו משקל של טיט, וההפרש הגדול הוא לפי העצמות, כי לפי המשקל הכל אחד, זה נקרא אדם וזה נקרא אדם, ויש יתרון לזה מזה כיתרון האור מן החשך. ותבין בזה כמה רזין עילאין, כי בכל הנבראים יש דבר והפכו, טוב ורע, אור וחשך, כי גם את זה לעומת זה עשה האלקים. ולכן המשקל אחד, כי הבורא אחד ופלס ומאזני משפט בידו לעשות את המשקל מעויין זה לעומת זה, אלא שכף אחת מלאה זהב, וכף אח מלאה עופרת או דבר גרוע שכיוצא בו. והנה עד כאן הבנת סוד הגדול של המדה והמשקל, וכמה תעלומות חכמה יתגלו לך בזה אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה, כי אמת הדבר וברור כשמש.

ונשאר עדיין סוד ה"משורה" שהיא מדה בחבל — לחלק כל התיבות במספר — שיהיו כך וכך בכל שורה ושורה לא פחות ולא יותר. ומזה נמשך דקדוקי הכתיבה בספר תורה, וענין הפתוחות והסתומות, והריוח בין תיבה לתיבה ובין אות לאות ובין שטה לשטה, וכל שאר הדקדוקים, שיש להם שרש גדול למעלה ברזא דאמרן, שהרי הקב"ה ותורתו הכל אחד, ומי שפוגם בספר תורה כאלו פוגם בעצמו ית' ח"ו. ומכאן תראה כמה התורה הקדושה היא כללות הבריאה והחכמה, יקרה היא מפנינים וכל חפציך לא ישוו בה.

בא וראה מחכמת הצירוף, שכבר אמרתי לך שכל שרש הוא מב' אותיות שיש בו ב' צירופים בלבד, כי גם את זה לעומת זה עשה האלקים דבר והפכו: רש — שר, לב — בל, וכן כל השאר כידוע אלא שהורכבו אחר כך ב' שרשים לצורך הבריאה, לעשות תיבה בת ג' אותיות שרשיות, שמתחלקות לו' צירופים כנגד הו"ק, שהכל נברא לפי ערכם. דרך משל

במלת "בקר" ו' צירופים, שמתהפכים כנגד הו"ק באופן זה: בקר — חסד ודרום, ברק — נצח ומעלה, קבר — ת"ת ומזרח, קרב — יסוד ומערב, רקב — גבורה וצפון, רבק — הוד ומטה, סוד גדול ונחמד הרבה מאד. והראיה על זה — "חתם דרום ופנה לימינו ביה"ו, חתם רום ופנה למעלה ביו"ה, חתם מזרח ופנה לפניו בוי"ה, חתם מערב ופנה לאחריו בוה"י, חתם צפון ופנה לשמאלו בהו"י, חתם תחת ופנה למטה בהי"ו", ישמע חכם ויוסף לקח ודעת לנבון נקל.

ביאור זוהר חדש
מאמר קו המדה

כדי להבין קצת במאמר קו המדה של פרשת ואתחנן בזהר חדש, כבר אמרתי שצריך לידע בתחלה סוד חכמת הניתוח וחכמת הפירור שביארתי לך במקומות אחרים. וכדי שתבין עוד, דע כי הניצוצין של חכמת הפירור, הוא סוד הזרע שיוצא מרזא דאבא עילאה, שהוא בסוד ניצוצין ועדיין לא נצטייר. וכשמתחיל להצטייר ולהתפשט בבטן המלאה רזא דאי' עילאה, אז נמדד ומתחלק לנתחים ולמדות, והיודין מתפשטין לווין, בסוד חכמת הניתוח שלנו. וכאשר הולד מתחזק ומצטייר כל צרכו, אז הנתחים מתקבצים, והאיברים נשלמים אל צורת האותיות. וכאשר יוצא הולד לאויר העולם, אז נגלית הרכבת האותיות וצירופן, לתיבות ולשורות בסדר נאה. וז"ס אמרם שם: **תא חזי ברזא דייחודא אתוון טמירן שורין ותיבין גילופין בקיומייהו.** ומכאן תבין לענייננו, שהרי אלו הג' שמות: ה' אלקינו ה', הם ממש סוד המוחין של הז"א, שיוצאים מגו יסוד אבא ומצטיירים גו יסוד אי' בסוד העיבור. כענין אמרם שם: **ואצטבעו כלהו כחדא חיור וסומק וירוק ואוכם ואתעכבו ביה י"ב ירחין ולבתר אתעקרו מתמן ואשתילו באתר אחרא.** ומשמעו, שאחר העיבור יוצאים מבטן אי' עילאה ונכנסים בתוך זו"ן, שאלו הג' שמות הנזכר אינון כללותא דתרוויהו, כיצד: יקו"ק אל"ה, ז' אותיות בז' דרגין דכורין, שהם עשר כידוע בסוד ההיכלות. וז"ס אמרם שם: **פליג אתווי בדרגוי שבע אתוון,** אות א' בכל מדרגה (א'). וכן בדרגין נוקבין — יג"ו יקוק — "פליג אתווי בדרגוי שבע אתוון". וחיבור האותיות בג' שמות בלבד, זהו שקושר עולם הזכר בעולם הנקבה. וזהו עיקר הכוונה באמרם שם: **וכד מתחברן אתוון דמהימנותא אתגליין בחיבורא וקשורא דכלא תרין עלמין עילאה ותתאה.** שהרי בכך מתפשטין בבת

אחת ג' מוחין הידועים והנרמזים בג' שמות, אל זו"ן כחדא, ונעשים אחד, ה' אחד ושמו אחד.

והנה בסוד הנ"ל כשאלו ג' שמות יוצאים מיסוד אבא ברזא דניצוצין, אז מתחלקים ממש לע"ת ניצוצין. שהרי בהתפשטותם הם כ"ו מדות, אם תמנה כל ג' פרקין למדה אחת כמו שביארתי, ואין צורך להאריך עוד אם תוכל כבר להבין מדעתך. ולפי זה נמצא שאלו הע"ח ניצוצין עולים כמנין ג' הויו"ת, בסוד הג' מוחין עצמן שמתמזגים בהתעבותם ונהפכים כלם לרחמים. ועוד שאלו הע"ח ניצוצין עולין תש"ף כמנין שפ"ת, וז"ס "שפת אמת תכון לעד" — ע"ד דיקא, אתוון רברבן של שמע ישראל, המורים על התפשטות השפע מן האם שהיא ע' גדולה, עד הב"ת שהוא סוד הדלת של אחד. וז"ס אמרם שם: **ע"ד דאינון רברבין לאסהדא סהדותא דרזי דרזין לאפקא משחתא חדא למשיחא דרגא דמהימנותא.** וזהו הטעם שאמר אחר כך: **ומאן דידע רזא דא ידע רזא דמאריה ואחסין תרין עלמין עלמא דא ועלמא דאתי.** שהרי בין אלו הב' אותיות, יש הג' שמות הנזכרים שכוללים הב' עולמות. וגם באותיות עצמן נרמזים הב' עולמות ברזא דאמרן. ואמנם הכ"ו מדות הנזכרים, בהיותם נחלקים אל זו"ן, נמצא שהם י"ג מדות לאחד, וזה נרמז במלת אחד שעולה י"ג. וז"ס אמרם שם בפירוש קו המדה: **אורך ורוחב קו המדה עומקא ורומא קו המדה עיגולא וריבועא בתליסר תרעין קיימא למנדע ואינון שיתא ועשרין לתרין סטרין** וגו'. וז"ס "יהיה ה' אחד ושמו אחד" ב' פעמים "אחד" שעולים כ"ו ברזא דאמרן, והכל מובן יפה ברזא דאמרן. עד כאן חנני אלקים עד יערה עלינו רוח ממרום, כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, יצפון לישרים תושיה מגן להולכי תום.

סוד הש מדות דקו המדה

... וסוד אמרו "כל ימי חייה", כי "ימי" עולה ס' והם סוד הש שיעורים שלה: ארכא ורחבא עומקא ורומא עיגולא וריבועא דקו המדה, שכלם כלולים מעשר ועולים ס', ברזא דכתיב "וימד שש שעורים וישת עליה". וסוד האורך הוא בקו היושר מן הכתר עד המלכות, הרוחב מן

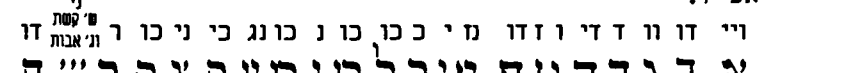
הימין אל השמאל, הרום מצד החכמה י׳ של השם הקדושה, העומק מן הבינה ה׳ ראשונה, העיגול מן הת״ת ו׳ השם, והריבוע מן המלכות ה׳ תניינא. ופירוש אלו השיעורים קבלתיו מדודי ורעי ר׳ מח״ל משכיל ונבון. ולפי מה שקבלתי הנה האורך שהוא מן הכתר ז״ס שהכתר נקרא ארך אפים, דמניה קו המדה מדיד לארכא. הרוחב מן הימין אל השמאל, והוא סוד מ״ש ״רחב פי על אויבי״ רמז להתגברות הקדושה כד איתכליל ימינא בשמאלא ושמאלא בימינא, וכן בדוד הוא אומר ״ואתהלכה ברחבה״. הרום והעומק מן החכמה והבינה, והוא סוד מ״ש החכם ״רחוק מה שהיה ועמוק עמוק מי ימצאנו״ כי האור היוצא מן החכמה שהוא סוד הרום ה״רחוק״, ״מי״ ימציאנו שהוא סוד הבינה רזא דעמקא בזווגא דלא פסיק, והוא סוד גם כן מ״ש ״מים עמוקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה״. וגם ז״ס ״שמים לרום וארץ לעומק״ כי הבינה היא בבחינת ארץ, נוק׳ לגבי דחכמה שנקרא שמים רזא דדכורא. העיגול מן הת״ת רזא דגופא, ועליו נאמר ״שרך אגן הסהר״ שהיא צורת העיגול. הריבוע מן המלכות שהיא רגל הרביעי ובה סוד הרביעה. נמצא לפי זה שהשם הנכבד מורה על הבנין השלם של ד׳ שיעורים: עמקא ורומא עיגולא וריבועא, שהם סוד הב׳ זוגות התמימות של או״א זו״ן.

ואולי הב׳ שיעורים הנשארים הם סוד עתיק יומין רזא דארכא, וע״ק רזא דרחבא. כי עתיק יומין הוא הגבוה מכלם, ובגין דא מדיד מניה לארכא מעילא לתתא. וע״ק הוא החסד העליון יומא דאזיל בכלהו יומין, ולכן מדיד מניה לרחבא, בסוד החסד המתפשט ומתרחב בכל דרגין קדישין, ואין רוחה ורחבה אלא מצד החסד.

וכל אחד מו׳ שיעורים אלו כלול מחד״ר שהם סוד הג׳ קשרין דקו המדה: ה׳ אלקינו ה׳, ולכן תראה כל מדה — מג׳ פרקין ראש תוך סוף. שהרי האדם בכללו הוא ראש בטן וגויה, זרועותיו ורגליו מג׳ פרקין, אצבעות ידיו ורגליו כל אחד מהם מג׳ פרקין, וכל זה נראה לעין שאין להכחיש, והחילוק עצמו בכל שאר האיברים, כי למדנו סתום מן המפורש, והכל נמדד בו׳ שיעורים הנזכרים. והי״ח חליות שבשדרה הם סוד הג׳ ווין של ויסע ויבא ויט, כנגד הג׳ בחינות של חסד דין ורחמים רזא דג׳ קשרין, ולכן הוא ישר הפוך, והשלישי הפוך וישר, ומיניה אישתלים בניינא דגופא. ודי בזה לענייננו עד יערה עלינו רוח ממרום, וה׳ אלקי יגיה חשכי, כי אלקי משפט ה׳ אשרי כל חוכי לו.

אלפא ביתא דספר רזיאל

זהו ציור האלפא ביתא החקוק בכסא כדאיתא בספר רזיאל וממנה תבין כמה סודות נוראים בענין השם ע"ב הנכתב שם בציורו ובכחותיו וגם בכל ענינים אחרים אם תזכה להיות מן השרידים אשר ה' קורא אכי"ר.

(הכת"י קשה מאד לפיענוח. ובמקצת האותיות אין הפיענוח בחוד לגמרי. המלבה"ד)

והמשכיל יבין סודות נוראים עם הב' האלפא ביתות שלנו אם יזכה להכנס בהיכל מלך אכי"ר.

בענין סוד האותיות —
איך מכוונים כנגד הספירות

בענין סוד האותיות, דע כי הם כנגד הספירות ממש: א' כתר, ב' חכמה, ג' בינה, ד' חסד, ה' גבורה, ו' ת"ת, ז' נצח, ח' הוד, ט' יסוד, י' מלכות. וחוזר חלילה י' כתר, כי מה שהיה מלכות למעלה נעשה כתר למטה, כענין אמרם ז"ל: מאן דמאיך גרמיה לקמיה קוב"ה איהו זקיף ליה על כלא. כ' חכמה, ל' בינה, מ' חסד, נ' גבורה, ס' ת"ת, ע' נצח, פ' הוד, צ' יסוד, ק' מלכות שחוזרת לכתר כד"ל. ר' חכמה, ש' בינה, ת' חסד, ך' ת"ק גבורה, ם' ת"ר ת"ת, ן' ת"ש נצח, ף' ת"ת הוד, ץ' תת"ק יסוד, ואלף מלאה תת"ר היא המלכות ממש, בסוד "אני ראשון ואני אחרון". ועם זה תבין סודות נוראים בענין הצירופים, כי האותיות מכוונים אל המדות, וכבר ידעת טבעי המדות, ותדע הפעולה שנולדת מהם לפי חיבורם וצירופם, כדרך כוכבי שמים שפעולותיהם משתנות כפי החיבורים שלהם וכפי מבטם, והמשכיל יבין כי הדברים נחמדים ומבקשי ה' יבינו כל.

ודע כי ג' מיני ספירות הנ"ל, הם כנגד ג' עולמות בי"ע מתלבשים זה בתוך זה. כיצד: עשר ספירות האחדים, הם כנגד עצמות וכלים הברואים והפנימיים, שהם סוד מוח ונשמה. י' ספירות העשיריות, הם כנגד עצמות וכלים היצורים והתיכוניים, שהם כנגד לב ורוח. י' ספירות המאות, הם כנגד עצמות וכלים העשויים והחיצוניים, שהם סוד כבד ונפש. וחיבור שלשתם, הוא סוד האלפא ביתא של אי"ק בכ"ר גל"ש וגו'. ונמצא לפי

זה, כי צורת האותיות ככתבם ממש, אינו אלא מן האצילות ולמטה, כי באצילות עצמו שהדברים בשרשם, האותיות בפירור בניתוח ובציור. כיצד: באו"א של עולם האצילות, יש שם כל האלפא ביתא של חכמת הפירור שלנו, שכתבנו במקום אחר. והטעם הוא, לפי שיש שם המקור לכל הכתות הנעלמים, ועל אותה הבחינה העליונה ממש הוא שנאמר "הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר" כמ"ש בטעם זאת האלפא ביתא במקום אחר. ואחר כך סוד האלפא ביתא של חכמת הניתוח שלנו, היא שמקומה בז"א דאצילות ממש, שהרי כבר פירשנו על זאת האלפא ביתא שהיא רומזת לענין ההתפשטות, ולכן מקומו בז"א ממש אשר שם מתחיל הגילוי מן הבינה ולמטה, ברזא דכתיב "כי שאל נא לימים ראשונים מקצה השמים ועד קצה השמים" וגו', בפירוש הזהר הידוע. ואחר כך יש האלפא ביתא בציור, הכתוב בספר רזיאל, שסידרנו אותה במקום אחר, וסודה במלכות דאצילות. ותראה שהדברים הולכים ומתעבים עד הגיעם אל הבריאה, שהם בצורת האותיות ככתבן. ולכן שם בבריאה, ומן הבריאה ולמטה, כל עניני המרכבה, שמות המלאכים ופעולותיהן לפי שהאורות שם מתעבים לבחינת האותיות וצירופיהם וצירופי צירופיהם.

ואפתח לך פתח להבין בסתרי האותיות בסדר הספירות הנ"ל, כדי שתוכל להבין מעצמך חכמה מפוארה ולשוטט בשכלך במים שאין להם סוף, וה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. ולהתחלה בעלמא תקח דרך משל מ"ש בספר יצירה "שלש אמות אמ"ש, מ' דוממת שהיא מים, ש' שורקת שהוא אש, א' שהוא אויר מכריע בנתים" וכבר ידעת לפי סדר האותיות מכוון אל הספירות שכתבנו לעיל, שהא' הוא סוד הכתר ממש, וז"ס גם כן מה שאומרים בספר יצירה בכל אות ואות "שקשר לו כתר" כי זה הכתר הוא ממש אות א', בסוד "א' עם כלם וכלם עם א'". אך לפי ענינו עולה יפה — שהכתר הוא המכריע בין חו"ב, וכן אמרו שהוא "רוח מכריע בנתים", והוא סוד "רוח אלקים חיים" כידוע. כך לפי דרכנו המ' הוא חסד, וזהו "מ' מים" כי החסד הוא סוד המים כידוע. גם הש' לפי דרכנו סוד הבינה, שהיא מקור האש בהיותה ראש הקו השמאל, רזא דבוצינא דקדרוניתא. הרי שהג' אמות הם כתר חכמה בינה, שמתחבר מהם ראשו של אדם. וכן תראה במלת "ראש" ממש האמת לפי דרכנו, שהרי ר' הוא חכמה, ש' בינה, וא' כתר — שהראש הוא כלול וחבור משלשתם. והרי שבניתי בית זבול לך בסוד האלפא ביתות הנזכרים

לעלות למעלה למעלה עד אין סוף, והש״י למען רחמיו יגלה עמוקות מני חשך ויוציא לאור צלמות, ויצילנו משגיאות, ויעשה עמנו לטובה אות לכבוד שכינתו הקדושה בבאכי״ר.

חלוקת הא״ב על פי הספירות הפנימיים והחיצוניים

... ורזא דא עשר ספירות בסדר האותיות כיצד: א׳ כתר, ב׳ חכמה, ג׳ בינה, ד׳ חסד, ה׳ גבורה, ו׳ ת״ת, וזהו הטעם שהו׳ הוא סוד הת״ת בכל מקום, ז׳ נצח, ח׳ הוד, וזהו הטעם שהחצונים היונקים מן השמאל נקראים בני חת, לפי שאחיזתם היא בספירת ההוד ממש כידוע, ט׳ יסוד ולכן נקרא מעגל טוב בסוד הט׳, וי׳ מלכות, ולכן נקרא יד ויד מעגל בסוד היוד. וזהו הטעם של פותח את ידיך, כאלו נאמר פותח את יודיך, כי מן המלכות שהם דרגין עשיראין ורזא דיודין מהם נמשך כל השפע אל התחתונים. והנה עד כאן סדר הספירות הפנימיות, ואחר כך נרמזו בשאר האותיות סוד הספירות החצוניות שהם לבושים אל הפנימיות, כיצד: היוד עצמה שהיתה מלכות אל הפנימיות נהפכת להיות כתר אל החצוניות, כ׳ חכמה, ל׳ בינה, מ׳ חסד, נ׳ גבורה, ס׳ ת״ת, ע׳ נצח, פ׳ הוד, צ׳ יסוד, ק׳ מלכות שנעשית כתר אל החצונים שהם סוד הרש״ת אותיות שבאות אחר הק׳, דאינון רזא דג׳ עילאין דמסאבותא, בסוד מ״ש: רוש פתנים אכזר הלא הוא כמוס עמדי. וז״ס גם כן: והיתה הרשת עד חצי המזבח. ומן הסדר הזה של האותיות אם חלק לך הש״י בבינה תבין על ידו כמה רזין עילאין דחכמתא בלי ספק.

בענין ה׳ מוצאות הפה

״בדבר ה׳ שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם״ כבר אמרנו למעלה בסוד האלפא ביתות של חכמת הפירור והניתוח והציור, שכלם באצילות, והכל מכיר את מקומו כד״ל, עד שיורדים אל עולם הבריאה שהוא ראש העולמות התחתונים, ושם האותיות מתעבות להיות כצורתן וככתבן בתוך הפה ממש של עולם הבריאה שהוא הראש, והפה מקומה בראש כידוע, ושם הבריאה מתחלת להגלות, ולכן נקרא זה עולם הבריאה. ומזה הטעם ראש דבריו ית׳ — ״בראשית ברא אלקים״, בריאה דיקא, כי שם בעולם הבריאה התחיל הבורא לגלות את מעשיו, להודיע ולהודע בבריאה ממשיית להשתוות אל הברואים. וכאשר יעלה במחשבתו

להחזיר את בריאותיו אל מקורם העליון הדק והזך בתכלית הזכות שהוא עולם האצילות, אז פעולתו הברה והקדושה לצייר לנחת ולפרר כד"ל, בסוד "הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר". גם הצדיק הקרוב אליו, שנדבק במקורו כאשר ידבק האזור אל מתני איש, זאת פעולתו להשתמש במלאכת הציור והניתוח והפירור, כדי להמשיך אור האצילות בכל העולמות התחתונים, ושבתה הארץ שבת לה', ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. וז"ס רוח הקדש שיוצא ממקום קדשו עולם האצילות דיקא, שהוא קדש בלא חול כלל ועיקר. והנה כבר ידוע שכל האותיות מתקבצים (ומתכנים) [ומתכנסים] ביסוד של עולם האצילות והוא נותנם אל המלכות שלו, והיא נעשית ראש לעולם הבריאה, וקובעת האותיות עצמן בפה הבריאה. וז"ס אמרם ז"ל בספר יצירה: עשרים ושתים אותיות יסוד, חקקן בקול, חצבן ברוח, קבען בפה. ואם כן זה הפה של עולם הבריאה הוא הכלי לכל האותיות.

וצריך שתחשוב אותו ותציירהו בשכלך, כדמות חדר אחד גדול שיש בו ה' תיבות, ובהם גנוזים כ"ב חפצים, שהם סוד הכ"ב אותיות, וה' תיבות הם החמש מקומות שבהם ה' מוצאות. וז"ס: קבען בפה — בחמש מקומות. אותיות אחה"ע בגרון, ז"ס התיבה הפנימית שבחדר הקדוש, ועל רזא דא כתיב "עד שהביאותיו אל בית אמי ואל חדר הורתי", "בית אמי" זהו עולם הבריאה בכלל, דאי' מקנגא בכורסייא, "וחדר הורתי" זהו הפה של עולם הבריאה ממש, ושם בתיבה הפנימית ובמקום הראשון שהוא מקום הגרון, ד' חפצים. ותראה שאות א' שהוא סוד הכתר, לפיכך הוא החפץ הראשון בכל מקום. ואחר כך בתיבה השנית יותר חיצונה שהוא סוד החיך — יותר חיצון בערך הגרון, נגנזים שם ד' חפצים אחרים, שהם גיכ"ק בחיך. ואחר כך בתיבה השלישית יותר חיצונה מן השנית, שהוא סוד הלשון — יותר חיצון בערך החיך, נגנזים בו ה' חפצים אחרים שהם דטלנ"ת בלשון. ואחר כך בתיבה הרביעית, יותר חיצונה מן השלישית שהם סוד השנים — יותר חצונים בערך הלשון, נגנזים שם ה' חפצים אחרים שהם זשסר"ץ בשנים. ולבסוף בתיבה החיצונה יותר מכלן, שהיא התיבה החמישית, סוד השפתים, נגזו בתוכה ד' חפצים אחרים שהם סוד בומ"ף בשפתים. וז"ס אמרם בספר יצירה: וסימן לדבר עשרים ושתים חפצים בגוף אחד, שהם הכ"ב אותיות כלן בתוך הפה שהוא גוף אחד וחדר אחד.

ועדיין כל הבריאה עומדת בכח בתוך החדר הנזכר סוגרת ומסוגרת

אין יוצא ואין בא, כי עדיין לא יצאה משם מן הכח אל הפועל. ולכן מה שצריך עכשיו כדי להשלים את הבריאה ולהוציאה החוצה אל העין, הנה הוא בלי ספק להכנס בתוך החדר הנזכר ולהוציא מתוך התיבות החפצים הגנוזים שם, ואחר כך לחברן ולצרפן בסוד צירופי האותיות, ולברוא מהם כל מיני ברואים עד אין מספר. ולעשות לרוח משקל, שהוא סוד המספר שעולים כל אחד מן הצירופים כידוע. וגם להמיר ולהחליף בחילופי האלפא ביתות, כדי לשנות את טבע הברואים כפי הזמן והפעולה והצורך. וז"ס: צרפן שקלן והמירן וצר בהם את כל היצור ואת כל העתיד לצור. ואם רצונך לראות דוגמת זה בעניני התחתונים, צא ולמד מן העוסקים במלאכת הדפוס, שעורכים לפניהם כמה תיבות ובתוכם האותיות ממשיות, ולוקחים אות מתיבה זו ואות מתיבה זו, ומחברים אותם כפי הענין שרוצים לעשותו, עד שמשלימים תיבות מחיבור האותיות, ושיטות מחיבור התיבות, ודף אחד שלם מחיבור השיטות, ולבסוף ספר אחד מחיבור הדפים, שהוא סוד הבריאה השלמה, עליה אין להוסיף וממנה אין לגרוע, וזו היא דוגמא של מעלה בבריאת העולם בשלמות, ודעת לנבון נקל.

כלל בהבחנת האותיות כנגד הספירות
אם בקדושה או בטומאה

... ותדע בסוד הנזכר, כי האותיות המורים על הספירות, כשהם במלה המדברת על הטוב הם הספירות הקדושות והטובות. וכשהם במלה המדברת על הרע הם תמורתן, כלומר הספירות הטמאות והרעות, כי גם את זה לעומת זה עשה האלקים. ולכן צריך לפרש האותיות המורים על הספירות בדיבור ובתמורה, אם טוב ואם רע כפי ענינם. דרך משל במלת "עשיר" שיש בה אותיות המורים על ספירות: נצח, בינה, כתר, וחכמה — אם זה העשיר הוא המרובה באורות מצד הקדושה, הרי שהוא מוכתר בנימוסו בכל העטרין הנרמזים באותיותיו, ומושפע מהם בריבוי השפע. ואם העשיר הנזכר בענין, הוא המרובה בהשפעות קצרי יד, שהם טובות העולם הכל הבל ורעות רוח, הנה הוא מושפע בריבוי מן המדרגות שכנגד הקדושה, מרוא דחויא בישא, שהם סוד היכלי התמורה, כפי מה שמורים האותיות עצמן לפי מדרגותיהם והספירות שלהם. ועם זה תבין כמה ענינים שאין להם סוף, ותוכל לתרץ כל מיני סתירות שנראים בצירוף האותיות, והמשכיל יבין, כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה.

ביאור מאחז"ל:

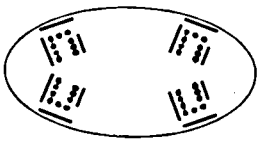
בהבראם — בה' בראם

"אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" כבר ידוע אמרם ז"ל: בה' בראם, שהעולם נברא בה', והיא ה' זעירא דיקא, סוד המלכות, והשם שלה הוי"ה במילוי ההין, כי כל אות ואות מן השם הקדוש יש לו מילוי אחד כידוע שמתלבש בו, והוא סוד המרכבה שלו. מילוי יודין הוא מרכבה לי', מילוי ס"ג מרכבה לה' ראשונה, מילוי אלפין מרכבה לו', ומילוי ההי"ן מרכבה לה' אחרונה. ונמצא שהעולם נברא בה', עם השם שלו שהוא מילוי ההין, והוא בסוד עשיה שפעל ועשה את הכל. ואמנם זה השם של מילוי ההין, אם תקח את היוד שלו פשוטה, וכל השאר במילואו עולה מ"ב, והוא ממש המקור של שם מ"ב שיוצא מפסוק בראשית וגו', שאמרו שממנו נברא העולם.

והנה בריאת העולם שהיתה על ידי המילוי הנזכר, הד' ההין שבו נתחלקו בד' רוחות העולם: מזרח ומערב צפון ודרום, ובראום וחתמום. ואם תנתח כל ה' לנתחיה, בסוד חכמת הניתוח שכתבנו במקום אחר, הרי שיש בכל ה' ג' נתחים, והם ג' ווין וג' מדות, לפי שכל בריאה שלמה צריך שתהיה כלולה מכל הג' מדות והג' גונים, בסוד המתקלא וההכרעה כידוע. ולפי דרכנו למדנו, שיש בד' ההין י"ב נתחים, שהם י"ב מדות, והם בראו י"ב גבולי אלכסון. ואם תחבר היוד עמהם שהיא סוד הנקודה הראשונה שבשם, דאיהי רזא דחכמה, על דרך "כלם בחכמה עשית" הרי שי"ב נעשים י"ג, והם סוד י"ג מדות של רחמים, תליסר מכילן דרחמי לתתא כגוונא דלעילא, לברא את העולם בחסד, כד"א "אמרתי עולם חסד יבנה".

ועוד, אם תפרר אלו המדות לפירורים, בסוד חכמת הפירור שכתבנו במקום אחר, שעל ידיה הווין נחלקים ליודין, נמצא שכל ו' מתחלקת לג' יודין, והוא סוד שכל מדה ומדה מתחלק לג' פרקין כידוע. ונמצא שכל ה' מתחלקת לג' מדות, וכל מדה מתחלקה לג' פרקין, שאין בפרט אלא מה שבכלל, להיות הכל נשלם בסוד המתקלא וההכרעה, בין בכלל בין בפרט. והרי שיש לפי זה בד' ההין, י"ב מדות שהם ל"ו פרקין, ט' מהם לכל רוח מד' רוחות העולם. ואם תחבר עם כל הט', היוד של השם, בסוד "כלם בחכמה עשית" הרי שנשלמים להיות עשר ספירות בכל רוח

ורוח מד' רוחות העולם, להיותה הבריאה שלמה, על דרך אמרם ז"ל: בעשרה מאמרות נברא העולם. וד' פעמים עשר הם ארבעים. ואם תקח הב' הוי"ן של השם הנתונים באמצעיתו, שהם סוד הב' אזנים לאחוז בימין ובשמאל של כל הבריאה, נמצא הכל מ"ב, שהוא שם מ"ב שבו נברא העולם. והכל נכלל בדיוקנא דה' תתאה בסוד שם ב"ן היוצא ממנה ברזא דאמרן. והכל בצורה כזו:

ועם זה תבין כל מה שכתוב בספר הזהר בענין דיוקנא דהאי הא בתראה, בזהר חדש פרשת בראשית, בענין המתחיל: האי את הא איתי לה רתיכא באינון שליטין לתתא וגו', עד סוף הענין שאמר: עד הכא איתרמיזת חכמה עילאה ברזא דאת ה"א בתראה דאתוון ארבע, זכאה חולקיה מאן דעאל ונפק וידע אורחוי דקוב"ה למיעל בלא כיסופא לעלמא דאתי, ואם תעיין בשום שכל תבין את הכל במ"ש.

התורה נתחברה מפרשיות — עד נקודות

כל העולם כלו נתחבר מכמה ממלכות, כל מלכות מכמה מדינות, כל מדינה מכמה עיירות, כל עיר מכמה בתים, כל בית מכמה אבנים, וכל אבן מכמה עפרים — כך התורה שהיא כללות הכל, נתחברה מכמה פרשיות, כל פרשה מכמה פסוקים, כל פסוק מכמה תיבות, כל תיבה מכמה אותיות, כל אות מכמה נקודות בסוד חכמת הפירור כידוע אצלנו, הוי — "הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר" ודי בזה למשכילים.

בענין עיון הדק — ודקדוק המצוות ובענין חכמת הניתוח והפירור של האותיות

בענין סדר העולמות כבר ידוע דאינון דא לגו מן דא, דא מוחא ודא קליפה, וחוץ מן הכל — הקליפות עצמן. והחיצונה שבחיצונות היא גסה מן הגסה, וכן הולכים בסדר, שהיותר פנימית היא יותר דקה, עד שמגיעין אל הקדושה, והמדרגה החיצונה שלה, היא יותר דקה מן המדרגה היותר פנימית של הקליפה. וז"ס "וחברון שבע שנים נבנתה לפני צען מצרים" והמשכיל יבין מבלי שאפרש. וזהו הטעם גם כן שההדיוט שבישראל הוא יותר חריף ודק בשכלו מן היותר חכם שבאומות העולם, לפי שההדיוט — מן המדרגה החיצונה של הקדושה,

שהיא יותר דקה על כל פנים מן המדרגה הפנימית של הקליפה שמושרש בה החכם של אומות העולם. וז"ס: והוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים. וכל שכן החכם שבישראל, שהיא מן המדרגה הפנימית דקה מן הדקה, שהוא דק וחריף מאד. ודברי חכמתו מבוזין מן האומות, כמו שהן דברי רז"ל, לפי ששכלם הגס אינו משיג הדברים הדקים. וז"ש "באזני כסיל אל תדבר כי בוז לשכל מליך" שלא אמר "למליך" אלא "לשכל מליך" לפי שהכל תלוי בהבדל שיש בין שכל לשכל, והגס יבוז אל הדק הבלתי מושג ממנו להכיר את חשיבותו.

ומכאן תבין בטוב טעם ודעת של דקדוקי המצות הנמצאים בדברי רז"ל, כי השכל הדק, הוא יותר מדקדק לפי טבעו וכפי גודל דקותו. וזהו הדקדוק של חכמי האמת יותר מן הכל, לפי שנשמתם מן השרש הפנימי הדק בתכלית. ומכאן תבין גם כן שעיקר החכמה תלוי בחילוקי חילוקים, ולדקדק בפרטים בעומק העיון, ומי שהוא יותר מדקדק הוא יותר חכם. והשמח בשטחיות, אומר לכל סכל הוא, ונודע ששרשו מן הגס הגס — קרוב אל החצונים שנמשלו לבהמה, וז"ס "אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו". והמדקדק הרבה מאד עד שיגיע אל הדק הדק של החכמה האלקית, שהיא חכמת הניתוח והפירור של כל אות ואות, בודאי שזה ישיג רוח הקדש בנקל ויהיה קרוב אל האלקים. כענין אמרם רז"ל על ר' עקיבא, שהיה דורש על כל קרן וקרן תלי תלין של הלכות, ועליו הכתוב אומר "ותחסרהו מעט מאלקים וכבוד והדר תעטרהו".

ומכאן תבין גם כן ראיה ברורה על השגחתו ית' בנבראים בחכלית הפרטיות, ותדון מק"ו — אם חכמת האדם השפל מגעת לחילוק חילוקים של פרטים מן הפרטים, על אחת כמה וכמה חכמת הבורא שאין חקר לתבונתו ואין תכלית לדקותו, ובזה לא ישאר עוד שום פקפוק בלב המשכיל בענין ההשגחה הנפלאה של בורא עולם, ובפרט בגלגולים המתמיהים, ודברים הדקים כיוצא בהם, כי אל דעות ה' ולו נתכנו עלילות.

כל מלה מחולק לראש גוף בטן

... גם דע סוד אחר, כי כשם שלאדם השפל הזה יש ר'אש ב'טן וג'ויה שר"ת גבר, כך ממש לכל מלה ומלה ממלות הלשון יש ראש ובטן וגויה, כי המלות הם אורות למעלה, כנגד הגופות ממש שהם כאן בעולם

השפל. וראש המלה, הם סוד האותיות ראשונות שלה, שהם גם כן בסוד נשמת המלה, כי הנשמה בראש. גוף המלה, הם אותיות אמצעיות שלה, שהם בסוד רוח. בטן המלה שבו תלוים הרגלים, הם סוד אותיות אחרונות שלה שהם בסוד נפש.

כלל בענין המלים
להבין טבעי הברואים

כבר אמרנו למעלה שאות ראשונה של המלה היא ראשה והיא נשמתה. והנה ז"ס מלת "שקר" שהש' הוא ראשה, והוא אש כפי מה שידוע מאותיות אמש של ספר יצירה. והוא סוד אמרם ז"ל על ההוא חויא, דרישיה סומקא כוורדא, כי בו תוקף הדינים של מלכותא קדישא המושלת עליו, ולכן הוא ראש פתנים אכזר. והקר של שקר הוא זנבו, וכד סליק רישיה כלא ערקין מן קדמוי, כי הוא סוד המות עצמה. וכן במלת "שקץ" אש הוא ראשו, וקץ הימים הוא סופו. וכן במלת "שרץ" רץ הוא סופו, כי הוא ראוי לרצץ ולשבר כחרש הנשבר. במלת "שמש" ראשו וסופו אש כי הוא הגובר, ותוכו מים, כי הם הממזגים את חומו, שאם לא כן היה שורף את העולם. ועם הכלל הזה שמסרתי לך תוכל להבין כל טבעי הברואים, שמענה ואתה דע לך.

ענין ג' חלקי הדקדוק: שם מלה ופועל

ענין ג' חלקי הדקדוק: שם מלה פועל. כי "השם" הוא סוד,נשמת (הדבור) [הדבר], "המלה" סוד הרוח "והפועל" הוא הנפש. שהרי ה"שם" הוא הנעלה והמרומם כי ממנו הפעולה, ולכן הוא סוד הנשמה. ה"מלה" היא המחברת השם עם הפועל, כמו: ראובן את לחמו אכל, ולכן היא בסוד רוח הנתון בין נשמה ונפש ומחברן. וה"פועל" הוא סוד הנפש ברזא דנפש הפועלת, והמשכיל יבין.

ענין שחז"ל השתמשו בלה"ק מלשונות הגוים

ענין מה שנשתמשו רז"ל בלשוננו הקדושה מלשונות הגוים, אין לתמוה על זה, שהרי נשתמשו משלהם, כי כל הלשונות מקורם ושרשם מלשוננו הקדושה כידוע, אלא שנתבלבלו ונתחלפו מפני שנתרחקו מן המקור, כאפיק נחלים שיעבורו מן המקור שלהם וישתרגו אל ארץ

אחרת, כי מדי עברם יכזבו או יתמרו או יתמלחו כפי טבע המקום שיעברו בו, כי לשוננו הקדושה היא אם כל הלשונות, וכלן נכללו בה כידוע מדרכי צירופים, צא וחשוב עד שאין הפה יכולה לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע. וסוד הזרות והבלבול של שאר הלשונות מפני הריחוק מלשוננו הקדושה, הוא נרמז במ"ש "נפלגה הארץ" שהוא לשון הפלגה שר"ל ריחוק. ומזה הטעם הדור ההוא נקרא "דור הפלגה" כי בו נפלגה הלשונות ונתבלבלו לפי שנתרחקו מן המקור. שהרי מתחלה היה כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים, ושפה אחת הוא סוד הפה העליון רוא דשכינתא, שכך שפה עולה כמנין שכינה, ומפה אחד דברים אחדים, הוא הלשון המובחר והקדמון שבו נברא העולם. ובאחרית הימים הפה העליון יבלע כל שאר הפיות וישובו למקורם ולשרשם כבראשונה. "ויהי בנסעם מקדם" — שנתרחקו מן המקור הוא קדמונו של עולם, וימצאו בקעה — שמורה ביקוע ופירוד, וכמו שהם פלחו ובקעו בארץ העליונה, כך נפזרו ממנה על פני כל הארץ ונתבלבלה שם שפתם בלעגי שפה ובלשון אחרת אשר לא ישמעו איש שפת רעהו, ודי בזה למשכילים.

כלל גדול
בענין מ' סתומה בסוף מלה

... וסוד הענין הוא כלל גדול שתבין, כי בכל מלה שיש מ' סתומה באחרונה, מורה על סיתום של אותו דבר, כי המ' סתומה היא ממש דמות ב' דלתים ▯ כזה, והם סתומים לסתום ולסגור על אותו דבר שלא ישלטו בו זרים, שלא יתאחזו בו נכרים וזדים, וכן כיוצא באלו. ומזה הטעם תראה כמה מלות שניתנה מ' סתומה בסופם לתכלית הנזכר, כמו שלום, רחם — "כי לא סגר דלתי בטני". ים — "ויסך בדלתים ים". שמים, וכשנפתחים, ודלתי שמים פתח. וכן כיוצא באלו עד אין מספר, ותלמוד סתום מן המפורש, ותדרוש בכל אחד מהם כפי הכלל המסור ולא תטעה.

שורש מלים של ב' או ג' אותיות
וכלל גדול בענין אות ראשונה של מלה

כבר אמרנו כמה פעמים בענין שרש המלות שהם ב' אותיות, כידוע מרזא דכ"ב אלפא ביתות של ספר יצירה הכתובים אצלנו. וסודם של הב' אותיות — נפש ורוח. ואם המלה מב' שרשים מורכבים, שהם ג'

אותיות, סודם נפש רוח ונשמה. אבל הנשמה באה בסוד תוספת, לפיכך השרש סתם הוא מב' אותיות. אך אמנם אות הראשונה שהיא בסוד נשמה, היא האות העיקרית בלי ספק, כי הנשמה היא היותר חשובה כידוע, והתוספת מרובה על העיקר. ולפי זה נמצא שמלה אחת מג' אותיות היא בנין שלם, ודוגמת פרצוף שלם של נפש רוח ונשמה. וכל השאר האותיות הם משמשות או בראש מלה או בסופה, כמו שיש עבדים המשמשים את הרב שהולכים לפניו, ואחרים שהולכים לאחריו. דרך משל במלת "מרחפת", רח"ף הם האותיות השרשיות, סודם גוף שלם של רוח הקדש שפעל ועשה בבריאת העולם — מטי ולא מטי. והוא כלול מרפ"ח ניצוצין הידועים, ולכן אותיות רח"ף, כי כאשר אלו האותיות בצירוף חר"ף ירמוז על הניצוצין הנזכר שירדו בתוך הקליפה, כד"א "זבולן עם חרף נפשו למות". וכאשר הם בצירוף חפ"ר, ירמוז על עמל הקדושים לחפור ולהוציא הניצוצות הנדחות ממקום נפילתם. ואחר כך להעלותן אל מקום מנוחתם בצירוף פר"ת. ורח"ף הם הניצוצות עצמו כד מטו ולא מטו, כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף. והמ' המשמשת בראש התיבה היא סוד המים, חסד דיקא. ולכן כתיב "מרחפת על פני המים". גם הת' — חסד של המאות, הרי חסד מכאן ומכאן לתקנא מאנין תבירין ברפ"ח ניצוצין הנזכר.

ואמנם לפי מה שפירשנו שאות הראשונה היא העיקרית, ז"ס שתראה בראש תיבה שהמשמעות שלה מלכות וממשלה — א' או י'. כגון שם יקו"ק ב"ה, שהי' אות הראשונה — בסוד הכתר כידוע. גם שמות אלקים אדנ"י אהי"ה, שכלם מתחילים באלף ברזא דאמרן. גם אדם איש המושל במעשה ידיו ית', לפיכך תחלתן באות א'. גם אריה, שהוא מלך בחיות.

והכלל הגדול הוא, שאות הראשונה לעולם היא העיקרית להבין מתוכו את טבע הצירוף. ולכן משה רבן של נביאים וענו מאד, תחלתו במ' שהוא חסד ומים, וז"ס "כי מן המים משתיהו". ולכן ענו מאד כטבע המים היורדים, כי נשמתו דאיהי רזא דמ' סודה מים כידוע. ורוחו ש', רזא דבינה, כי נ' שערי בינה נמסרו לו חסר א' כידוע. ונפשו ה', סודה "היד החזקה" בת זוגו של משה ממש, שעל ידיה נצח את אויביו.

גם דוד החסיד שבמלכים, תראה האמת באות ראשונה שלו, שהיא ד' סוד החסד, ולכן אמר "שמרה נפשי כי חסיד אני". ואחר כך רוח — ר',

אות הרחמים. וחזר אות ד' בנפשו, חסד כפול, לפיכך כתיב "חסדי דוד הנאמנים" — מיעוט רבים שנים. ובהיות הרחמים המתמצעים, ז"ס מ"ש "המעטרכי חסד ורחמים". ולשון "המעטרכי" רומז לשרשו של דוד שהוא חקוק וחתום בעטרת היסוד של הז"א, וטבעו לפי המקום והשם חסד ורחמים ברזא דאמרן, ולכן הוא מוכתר בנימוסו במדת עצמו. ואם היה שופך דמים, וגם הכתוב אומר "אדמוני" שמשמע שופך דמים, אין לתמוה על זה, כי זיווגו הוא שגורם לו — סוד המלכות שעושה דין ברשעים, ועטרת היסוד תמיד מזדווגת עמה כידוע למשכילים. וזהו הטעם שהוא חסיד לפי טבעו, ושופך דמים לפי זיווגו. ותראה גם כן שדוד עולה כמנין יד, וסודו ד"י של שד"י שם היסוד, כי בהיותו תתום כעטרה לפיכך — סוף השם בלבד, כדרך שהעטרה שהיא בסוף האבר הקדוש. גם הניצוצין המתחלקים משמו וכחותיו הם ט"ו, כמנין י"ה, וסודו "יסור יסרני י"ה" בתחלה, ולבסוף "פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה י"ה".

כל מלה של ג' אותיות
מורכבת מב' שרשים

... מלת "זנח" מורכבת מב' שרשים זן — נח, בענין ההקדמה שלנו על דרך הכ"ב אלפא ביתות של ספר יצירה המבוארות אצלינו, ומהם נודע בבירור היות כל השרשים של ב' אותיות בלבד, ומלה של ג' אותיות — היותה מורכבת מב' שרשים, כמו רשע, רש — שע, כי הפנים העליונים בש"ע נהורין שלהם נסתרים מן הרשע והוא רש מהם. גם כמו לבש — לא בושה, כי הלבוש כנגד הבושה. וכן חקיש אל השאר בכל מלה ומלה עד אין תכלית, ותבין רזין עילאין ומלין יקירין דחכמתא, דרוש וקבל שכר, כי זאת כונתי וזה מבטי לפתוח פתח אל המשכילים.

כלל בענין הפועלים
שנגזרו מן השמות

כלל זה נקוט בידך: שכל פועל הוא נגזר מן השם או מאיזה מלה, ולא להפך. והטעם הוא, כי השם הוא השרש, והפועל הוא ההתפשטות, ואין השרש נמשך מן ההתפשטות אלא ההתפשטות מן השרש. ולכן תדע שענין אמרו: לדעת לעות את יעף דבר, הוא נגזר מן עת או מן עתה, ופירושו: להשיב מיד על שאלת השואל בלי עיכוב. בגידה — מן בגד,

כי הבוגד פושט בגד התמימות ולובש בגד אחר לבגוד ברעהו. שאול עוין את דוד, מן עין רעה. לרגל את הארץ, מן רגל. וידו אבן בי, מן יד. להאזין, מן אזן. להקשיב, מן קשב, שהוא הקול הנכנס. שנון — ושננו לשונם, מן שן שהוא דבר חדוד. לנעול את הדלת, מן נעל שנועל את הרגל. ויעצמו במאד מאד, מן עצם שהוא יסוד הגוף וחזקתו. ופניתי אליכם, מן פנים. וערפו שם את העגלה, מן עורף — שיכוה על העורף כדי להמיתה ולא ישחטוה. ויקדו — מנטית קדקד, שהוא ענין הקידה. וכן מכל שאר השמות שבעולם, שכבר נאמר "אשר שם שמות בארץ" א"ת שָׁמות אלא שָׁמות, לפי שהושמו השמות שהם השרשים, ומהם הפועלים שהם ההתפשטות. ועם זה תבין כמה מלין דחכמתא ודעת לנבון נקל.

כל תיבה היא כדמות בית

אותיות "תיבה" הם אותיות "הבית" לרמוז שהתיבה היא כדמות בית. התיבה עצמה בלי ניקוד, היא הבית בלי מכסה, שאינה ראויה לישב בתוכה. וביניקוד, היא כבית בכיסויה. והטעמים בתיבה, הם כתכשיטים בתוך הבית. והתגין על ראש תיבה, הם כקישוטים מחוץ לבית. עוד, התיבה היא כדמות בעל חי. התיבה עצמה הגוף, הניקודים הם הרגלים אשר בלתם אינו מתנועע, והטעמים הם השכל שנותן סדר לתנועתו.

בענין שמות הדברים בשאר הלשונות

בענין אמרם ז"ל על פסוק "אשר שם שמות בארץ" א"ת שָׁמות אלא שָׁמות, ונראה תימה להפוך את הענינים. אלא כמה גדולים דברי חכמים שהם אמת ודבריהם אמת על כל פנים, שהרי צריך לידע, כי שמו של כל דבר הוא אשר נקרא לו בלשון הקדש בזמן הבריאה, כד"א "וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו", שמשמע "הוא שמו" האמיתי והעצמיי של אותו דבר, כי השמות שיש לכל הדברים בשאר הלשונות הם שמו של שקר, שהושמו דרך השאלה כשהשעה היתה צריכה לכך, בדור הפלגה שנפרדו הגוים ונתבלבלו הלשונות. ולכן זהו הטעם לענין אמרם: א"ת שָׁמות אלא שָׁמות, שהם השמות אל הדברים בשאר הלשונות שנקרא שָׁמות, כי הס"א היא סטרא דשממה ועולם התהו. ואעפ"כ בזמן שליטת השקר היו צריכים שמות של שקר, והוא חסד ממנו ית' לפי הזמן, כדי שיוכלו בני אדם לדבר איש אל רעהו, אבל לשון הקדש תהיה נצחיית, כד"א "שפת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר".

מלאכת הבירור

בענין קליפת נוגה ועמלק — חתול וכלב

רע כי קליפת נוגה היא סוד טיקלא דעשיקת נשמתין להט החרב המתהפכת,ולפעמים חוטפת וגוזלת מיד הקדושה, לפעמים חוטפת מיד הקליפה וחוזרת אל הקדושה. ודוגמתה בעוה"ז חתול בביתו של אדם, כי לפעמים טורף וגוזל מבית אדוניו כל אשר תמצא ידו, ולפעמים עושה את רצונו כמה שרודף והורג הני עכברי דשיעי, סוד כת א' מכחות הטמאה השמחים לעשות רע. והוא גדל בביתו של אדם, כשם שאותה קליפה קרובה אל הקדושה ממש. גם הכלב הנמצא אתו בבית, הוא סוד עמלק שומר הפתחים כי זה עבודתו ומשאו. וז"ס עמלק שהיה ראשית גוים להתגרות בישראל, ככלב הזה שעומד על הפתח ומרגיש בעוברים ושבים ונובח כנגדם. וז"ס אמרם ז"ל: שיסה בהם את הכלב. גם סוד אמרם ז"ל: כי הש"י משהה מזונו לכלב ג' ימים במעיו לפי שמזונותיו מועטים, כי הקליפה הזאת שהיא עכורה מכלם, אינה ראויה לאכול לשבעה, כי אין העולם יכול לעמוד כנגדה, כענין שמצינו "תחת שלש רגזה ארץ", ומהם "נבל כי ישבע לחם" והוא סוד אותה קליפה ממש. גם סוד אמרם ז"ל: בעקבות משיחא חוצפא יסגי פני הדור כפני הכלב, הוא הטעם, לפי שאז בעקבות משיחא גוברת אותה קליפה של עמלק שהוא סוד הכלב, ולית דחציפא מכלבא, פרוץ בעריות, שב על קאו, יחרץ בלשונו, וכאלה רבות, והש"י באותו הזמן יביא את הגס הגס של אותה קליפה בזה העולם, כדי שימחה שמו לגמרי ורשעים עוד אינם.

ונקרא "עקבות משיחא" כי הם ממש סוד העקביים, וכשם שהעקביים הם הנוגעים בארץ עצמה, כך אותה קליפה סוד הנחש ההולך על גחון ועפר יאכל כל ימי חייו. וכשם שהעקביים לוקחים התמצית ממזון הגוף, כי נתונים בקצותו ובא לו במיעוט אחר מיעוט, כך הוא סוד הכלב שמזונותיו מועטים. וז"ס נביחות הכלב שהיא בהברת הב הב, כי בהיות שמזונותיו מועטים רעב והתקצף ותמיד שואל הב הב. כענין שמצינו לעלוקה שתי בנות

הב הב, וסוד אמרנו למעלה שאותה קליפה של כלב לא תשבע כדי שלא תתגאה ותשחית הכל, הוא נרמז במ"ש "והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה" ומובן יפה במה שפירשנו, כי מפני שהם עזי נפש, לפיכך מעולם לא ידעו ולא יודע להם לאכול לשובע נפשם, אף כי תמיד רעבים דלים ורזים, כאמרם ז"ל: לית דעני מכלבא. עד אשר יתעכל כל הרע שבהם, ויעמדו על משמרתם להיות שומרי פתחים כאשר הוא תכלית בריאתם, ויתיהיב להון מצד הקדושה גרמין למגרר, ולא ירעו ולא ישחיתו בכל הר הקדש כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

ענין הצורך בזמן הזה למקומות מיוחדים לפסולת

דע כי כשם שצריכים בעולם האשפות לזבל, מוצאות ומחוראות לרעי ושתן, והם תיקונו של עולם, כדי שלא יטנף הכל והרע יכיר את מקומו ולא יפרוץ את גבולו, כך צריכים מות גיהנם באר שחת וכל כיוצא בהם, והוא תיקון כללות הבריאה, שאי אפשר מבלעדיה בעוד שהאוכל מעורב עם הפסולת. והוא סוד מ"ש: וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד — והנה טוב מות, לא שהיתה כוונתם ז"ל להפוך את התיבה ממאד למות ח"ו, אלא "מאד" ר"ל כללותו של עולם, ובכלל הבריאה יש גם כן מות וכל כיוצא בה כד"ל, וגם זה הוא "טוב" לצורך כללותו של עולם, מן הטעם שאמרנו בכל שאר חלקי הבריאה, שהרי צריך מקום לזרוק את הקליפה אחרי שנהנה מן הפרי, ולבער את הפסולת אחר שפירש מן האוכל, ולא יחזור להתערב. והוא גם כן סוד מה שכתוב "ובערת הרע מקרבך". והנה לעתיד שהמושיע יתי' יבער את הגלל עד תומו, לא יהיה עוד צורך אל מקומות המיוחדים לתתו שם, כאשפות מוצאות ומחוראות. והוא סוד אמרו: בלע המות לנצח וגו' וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ, כי החרפה הוא סוד הרע שבו, וכאשר יתום הרע מיד יכלה ענשו, הרי כי בהסיר החרפה יבולע המות, יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה.

בענין הבירור שהוא בג"ר גם בגופו של אדם ובענין בירור אוכל מתוך פסולת ופסולת מתוך אוכל

כבר ידוע סוד הבירור שהוא על ידי או"א שהם ג' ראשונות, והנה לפי זה נאה לדעת כי כל מיני בירור שנעשים בגופו של אדם הם ממש על ידי ג' ראשונות הוא הראש, כי אזן מלין תבחן, וחיך אכל יטעם לו,

גם העין מה שהוא מתוק מן האור וטוב לעינים, האף ריח טוב שהנשמה נהנית בו. ואם תאמר: והלא יש הבירור שנעשה מן האוכל בתוך בני מעיו של אדם ואינו בג"ר. דע כי זה אינו בירור אלא בישול וחילוק ממה שכבר נברר בג"ר.

והטעם שיש ב' מיני בירור: אוכל מתוך הפסולת או פסולת מתוך האוכל, הוא כנגד תרין סטרין, סטרא דקדושא וסטרא דמסאבותא, שהרי סטרא דקדושה בודרת תמיד אוכל מתוך הפסולת, ונהנה מיגיעו מדי שבת בשבתו ופנה למעלה, ז"ס מעלין בקדש ולא מורידין. ונהפוך הוא בסטרא דמסאבותא שבודרת תמיד פסולת מתוך האוכל, ובה מורידין ולא מעלין. והנה ז"ס שאמר הכתוב "אם יעלה לשמים שיאו וראשו לעב יגיע כגללו לנצח יאבד" כי "שיאו" הוא מלשון התנשאות גאה וגאון, ורצונו בזה, שאם יתנשא לאמר אעלה על במותי עב אדמה לעליון — להתקרב אל האוכל, בהיות שכל חפצו אינו אלא לברר ממנו הרע סוד הפסולת לפיכך אי אפשר לו להתקיים בטוב, כי הרע עצמו שנבדר ממנו, מפני כובד משאו מורידו למטה, ז"ס אמרו "כגללו לנצח יאבד". גם אמרו "אך אל שאול תורד אל ירכתי בור", והוא ממש מה שנעשה בגופו של אדם, כי הטוב הנברר עולה בסתר המדרגות למעלה עד המוח, והרע סוד הגלל מתגלגל ויורד למטה עד פי הטבעת ומשם אל שאול יורד, סוד גרף של רעי ועביט של מימי רגלים. ואת הכל עשה יפה בעתו, הלא תראה העטלף בורח מן האור ובוחר באישון לילה ואפלה בו תרמוש כל חיתו יער. שקצים ורמשים וזבובים, שמן רוקח וריח טוב ימיתם או יבריחם, וריח רע של נבלה מסרחת או מקום הטנופת יזמינם אצלו עד למרחוק. יגיל וישמח מאד החזיר כאשר ימצא מקום הטנופת להתגולל בתוכו, ויברח מן הטהרה והנקיות וימאס בה, ובכל כיוצא בה. וכן לענין האוכל והקולות, והכל מדרך טבעם, והרשע רדתו לשאול כאיש אשר ישוב עוד לביתו ויכירנו עוד מקומו, והצדיק תשובתו הרמתה כי שם ביתו.

ענין מלאכת הבירוד בשית אלפי שנין

שיתא אלפי שנין הוי עלמא, כנגד ששת ימי המעשה אשר ברא אלקים לעשות, והכל יגעים ועמלים גם בני אדם וגם בני איש יחד עשיר ואביון, גם הבע"ח שאינם מדברים, וכל עניני העולם, הכל עמלים במלאכת הבירור, אלא שאינם יודעים למה עמלים כי אם חכמי לב

בלבד, כי החכם עיניו בראשו והכסיל בחשך הולך, וזהו היתרון שיש לחכם מן הכסיל, והטפשים שאינם מבינים ואינם יודעים למה עמלים דומים אל הבהמה ממש. זהו ענין "אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו" כי האדם שיש לו השכל היקר ואינו נותן את לבו להבין, נמשל כבהמות נדמו. ומה ר"ל "נדמו", שהם דוממים, ואין להם הכח הדברית כמו שיש אל האדם לפי שאין להם הבנה, ורוח הקדש צווחת: תבינו ואחר נדבר. והנה גם הבהמה וגם בני האדם הדומים לה שאינם מבינים חדא היא דתהון להיות דוממין. והחכם אמר על האויל ש"בתוך שערים לא יפתח פיו". ומי יודע שלא ירמוז גם כן המשורר אל ענשם של הטפשים האלה ברצונם, שיהיו מתגלגלים בבהמות אחרי מיתתם, והוא סוד: אם "לא יבין נמשל כבהמות נדמו" כי במדה שאדם מודד בה מודדין לו, ואם יבחרו להיות כבהמה, המה להם חרצו את משפטם, כי פעל אדם ישלם לו וכארח איש ימציאנו, אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו, אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו.

בענין הבירור
והתמורה שצריך להנתן להההוא סטרא

כבר אמרנו למעלה סוד הטוב של קליפת נוגה, שהוא ג"ר שבה, מכוונות ממש אל אותה קליפה רכה ודקה שהיא סביבות המוחא שבאגוז שמתיבשת ונאכלת עם הפרי. וסוד התיבשותה, הוא לברר כל הטוב שבה, שהוא סוד הלחלוחית שבאותה קליפה, ולתתו אל הקדושה — לחלוחית של הקליפה בגו מוחא, והיא נשארת דבוקה אל הקדושה ממש, ונעשית שומר לפרי, בסוד הכרובים — "ואת להט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים". והרע שבה ניתן אל הז' תחתונות — סוד הק"ר של מלת שקר כד"ל. כי זהו סוד הבירור בכל מקום — שהקדושה חוזרת אחר אבידתה סוד הטוב שבה שנפל ביד החצונים, וחוטפתו מידם ומשליכתו משניהם, בסוד "ואשברה מתלעות עול ומשניו אשליך טרף".

ובמקום הטוב שמוציאה מידה, נותנת לה כל הרע שבה. והוא סוד לחם ונזיד עדשים מיעקב אל עשו אחיו, והוא נטל את הבכורה לעצמו. גם ז"ס הארבע מאות שקל כסף שנתן אברהם לעפרון, והוציא מתחת ידו מערת המכפלה, מרגניתא דלית בה טימי. וגם ת' עלמין דכיסופא במקום

הת' שקל כסף שנתן לו, שהם מעניני העולם הזה השפל שאינם חשובים אצל הצדיקים כי אם ההכרחי מהם לצורך מקומם ושעתם. ודוק אמרם ז"ל ש"עפרון" כתיב חסר אחר שנטל את הכסף, כי כל הקדושה שהיתה בו שהיא סוד הויו של עפרון, מיד פרחה ממנו והיתה לאברהם, כשלקח מידו את הכסף ונתן לו את המערה, ונשאר הוא "עפרן" חסר, שעולה "רע עין" מפני שנבהל להון כמו שאמרו רז"ל. וסודו שנפל מיד כולו להוא סטרא דרע עין שהיא סוד הקליפה, מאחר שנסתלק ממנו אותו החוט של קדושה שהוא סוד הו' של עפרון שהיה תומכו. וענין הכסף מלא שאמר ליתן לו אברהם, הוא ממש כענין הלעיטה מיעקב אל עשו אחיו — "הלעיטני נא מן האדום האדום הזה" כי הרמאות שצריך לנהוג בההוא סטרא הוא למלאת את עינה מעניני העוה"ז. גם דוד המלך ע"ה לקח מיד ארנון את מקום הקדש בכסף חמשים שקלים, לסוד הנזכר.

והחכם הפליא עצה הגדיל תושיה במה שכתב על הענין "תנו שכר לאובד ויין למרי נפש ישתה וישכח רישו ועמל לא יזכור עוד", כי ה"אובד" הוא סוד הקליפה שסופה לאבדון, וכדי למהר את הריסתה צריך לשכרה בעניני העוה"ז, כי בכך תמלא כריסה מהם ותשכח רישה מן הטוב העליון הנטרף מידה. ומה שסיים הענין "ועמלו לא יזכור עוד" הוא העמל של עמלק, סודו הרע הגמור שבה, שימחה שמו לעולמים ועוד לא יזכר, ומעט מן הטוב שהיה מובלע בתוכה יחזור אל הקדושה ויתקן ויקרא לו שם אחר. נמצא שאותו השכרות הוא טוב למשכר וגם למי שנשתכר בהיות שהתכלית הוא לסבת תקנתו — "אדם ובהמה תושיע ה'".

סוד היצה"ר ובחינת חמור שצריך להכניעו ולרכוב עליו

... כשחטא אדם הראשון כבר ידוע שנתערבו איבריו באיברי אדם בליעל, כל אבר ממנו באבר שכנגדו בקליפה, ולכל אחד מיוצאי חלציו יש קצת מאותה קליפה הנוגעת לשרשו, והוא סוד היצה"ר שלו, שצריך לשעבדו ולכבוש אותו תחת רשותו לעשות רצון קונו, והוא שנקרא החמור שלו, שהוא צריך להכניע ולרכוב עליו. והוא סוד מה שכתוב באברהם אבינו, שחבש את חמורו, כלומר שכפה את היצה"ר שלו לעשות רצון קונו בענין העקדה. גם "חבש" מלשון רפואה, כמו שמצינו: לא זורו ולא חבשו, כי רפואתו תלויה במה שישתעבד אל היצה"ט

ויתייחד עמו לעשות רצון יוצרו. והוא סוד גם כן מה שכתוב בענין המשיח "עני ורוכב על חמור" כמו שפירשנו במקום אחר ע"ש.

בענין קליפת נוגה

כבר ידוע שקליפת נגה היא היותר קרובה אל הקדושה וממנה עובר השפע אל התחתונים. והוא סוד מ"ש המשורר "מנגה נגדו עבר עברו ברד וגחלי אש" כלומר "מנגה" שהוא "נגדו" ממש כי היא הקליפה הממותקת ונאכלת עם הפרי. אך דע כי היא טיקלא דעשיקת נשמתין, ולפעמים היא הכלולה מכל הגריעיות של כל שאר הקליפות בפשע ארץ כשנמשכת למטה ונגררת אחריהם. והוא סוד: אדה"ר היה מושך בערלתו, כי קליפת נגה היא סוד הפריעה שמתכווצת ואינה נזרקת לגמרי, כסוד הערלה שהיא לעמת שאר הקליפות. אך כשהאדם הולך אחרי יצרו, הקליפה הזאת שהיא רכה ונוחה להתמתק לפי טבעה, אדרבא יורדת למטה אל הערלה ממש, ומתקשה יותר מכלם מפני שהיא כלולה מכלם וכבד עליה פשעה. הרי שהקליפה הזאת לפעמים היא כעורה בתכלית הכיעור, ולפעמים היא נאה כל כך שדומה אל הקדושה ממש. והוא סוד מ"ש המשל בפי ההמון, שהשטן אינו כל כך כעור כמו שמדמים ומציירים אותו, והשטן כידוע הוא סוד קליפת נגה שמפתה ומשטין. ואם האדם מתפתה מחלק שפתיו, אותה הקליפה נעשית כעורה כל כך ממעשיו הרעים, עד שעומדת עליו וממיתו ברשות העליונים. ואם האדם עומד בנסיונו כמו פתן חרש יאטם אזנו, הקליפה הזאת מתמתקת על ידו, עד שחוזרת אל הקדושה ממש, ומברכת גם היא לאיש הזה שנמתקה על ידו. והוא סוד מ"ש בברכות יוסף הצדיק, גם "ברכות תהום רובצת תחת" כי אותה הקליפה היא סוד ה"תהום" ממש, בסוד "תהו ובהו וחשך על פני תהום" שהיא הרביעית, ותכף סמיך ליה "ורוח אלקים" שהיא הקדושה הקרובה אליה, וממנה מתברך הצדיק כשהוא עומד בנסיונו. והוא סוד גם כן אמרם ז"ל: מלאך רע עונה אמן בעל כרחו. וגם מ"ש החכם "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אותו" והוא חסר יוד והבן.

בענין מדריגות הקדושה שיורדים להתברר

דע סוד גדול בענין מה שכתוב "כי ערוך מאתמול תפתה גם היא למלך הוכן" וגו', כי המלך הנזכר כאן הוא סוד זו"ן, שהוא מלך ואיהי

מלכות דיליה כידוע. והגהינם הוכן ללבן ולצרף את הקדושה מכל טמאתה. והנה זו"ן העליונים שהם סוד המלכים, גם הם נפגמו מפני עונות התחתונים, וצריכין כביכול לירד בגהינם, שהוא הרע שבכל העולמות, כי בכל עולם ועולם יש לו גהינם בפני עצמו והוא הרע שבו, כדי להתלבן ולהצרף. וסוד הענין, כי מתלבשים באותו הרע שבכל עולם ועולם, ומניחים בו על ידי הצירוף והליבון כל הרע שבהם, ומבררים ממנו כל הטוב. וכל זה מאהבת האב העליון את הבנים היקרים, שחפץ כביכול לירד ממדרגתו העליונה שהיא סוד איגרא רמה, עד בירא עמיקתא סוד הגהינם והמות עצמה, להציל עני מחזק ממנו, והוא סוד מ"ש "מיד שאול אפדם משחת אגאלם". וגם הוא סוד מ"ש "וירא כי אין איש וישתומם כי אין סומך ותושע לו זרועו" וגו', שהוא סוד הירידה בעמקי הקליפות, כנראה מן הענין, לברר ולהושיע. והמאציל העליון, בגלות האחרון שהכביד יותר מכלם והשבר גדול עד להפליא, יעץ שיטמאו למעלה גם מדרגות הקדושה, כדי שיוכרחו לירד בתוך הקליפות לנקות את עצמן, ויגאלו גם את בניהם עמהם. והוא סוד מ"ש בבירור "אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם", וגם מ"ש "ואחלל שרי קדש ואתנה לחרם יעקב וישראל לגדופים".

והנה המנגדים אויבינו שהם כקוף לפני אדם ומבקשים תמיד להדמות אל הקדושה, גם המה בדו מלבם ומפיהם יוציאו מלין בלשון מדברת גדולות, שהאלוק שלהם הערה למות נפשו להציל ממות נפשם. אבל סוד טעותם תלוי בזה והוא גלוי ומפורסם, שהאלוק שלהם שהערה למות נפשו לפי דרכם, גם נשאר בתוכה ונוקש ונכלד, ולא עצר כח אפילו להציל את עצמו וכל שכן את אחרים. ובכזביו אלה לא הרויח כי אם מות אכזרית בחירופים וגדופים, ועטרה של קוצים לחרפה ולקלס כל היום. אבל המשיח שלנו שהערה למות נפשו לצרף וללבן, אינו נשאר ואינו נמסר בידה, אף כי המות עצמה נמסרת בידו, ויצא מתחת ידיה לאור באור החיים ופנה דרך לעבור גאולים, וקנה שם טוב קנה לעצמו עטרת פז לכבוד ולתפארת, בעזר האל אשר היה עמו בתוך צרותיו, המלמד ידיו לקרב אצבעותיו למלחמה, ויאמרו תמיד יגדל ה' החפץ שלום עבדו, וישירו בדרכי ה' כי גדול כבוד ה', יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו.

סוד הבירור

ענין אמרם ז"ל: לא הגלו ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו בהם גרים, הוא סוד שינוי המתכות שלשוא מבקשים האלקימיסט"י ומאבדים את זמנם ואת ממונם, וסודו הוא כי המתכות אינם פשוטים, אלא מעורבים זה עם זה, כי גם בברזל יש כסף וזהב, כשם שבספירות העליונות ניתן של זה בזה ושל זה בזה. וסוד הבירור תלוי במה שהקדושה שהיא סוד כסף וזהב, יורדת לתוך הקליפה שהיא סוד נחשת וברזל, ועל ידי האש הגדולה של גהינם המצרפת, הכסף וזהב מניחים אותו המיעוט של נחשת וברזל המעורב בתוכם, בתוך הקליפה שהיא כולה נחשת וברזל, והקליפה מחזירה לתוך הקדושה אותו המיעוט של כסף וזהב שהיה מעורב בתוכה. והכור הוא השאול ונשמת ה' כנחל גפרית בוערה בה הוא המצרף ומחזיר את האבדה לבעלה. ואולי שגם למטה יש לעשות אותה החזרה עצמה על ידי האש בהתערב המתכות זה עם זה, ולא שינוי כמו שאומרים האלקימיסט"י, כי כבר נברא הכל מאת הבורא על מתכונתו ואינו משתנה בשום פנים, והאוילים האלה תועים ומתעתעים, ומבקשי ה' יבינו כל.

בסוד הבירור

... ואגב ארחא דע כי ז"ס מ"ש "כי חלק ה' עמו" לפי שישראל הוא מסוד הפנימיות ממש, אשר שם האדון וקדושתו, כי מן המאציל נשתלשלו וירדו למטה כל הנאצלים ונתלבשו לפי ירידת העולמות, כי זיל בקרתא זיל בנימוסא. ולכן בעולם הגופני צריכה קדושת המאציל בסוד הנשמות להתלבש בלבוש גופני, כשם שנתלבשה חצוניותו שהוא סוד הקליפה, כדי לברר ממנה ולהוציא מידה, והבנים מתעסקים במלאכת אביהם, ואחר כך בגמר מלאכתן חוזרים אל שלחן אביהם ופרי מעלליהם יאכלו.

ענין הרע שבישראל והטוב שבאומות
וענין המומרים והגרים

... אבל עדיין צריך לדעת כי בחטאו של אדה"ר נתערבו טוב ברע ורע בטוב, וזהו הטעם שהרעים אוכלים מן הטובה אע"פ שאינה שלהם, והטובים נשדדים ונאנקים מצד הרעה, בסוד הקלקול והעירבוב שנפל

לכאן ולכאן. ואין לו תקנה עד לקץ הימין שנעשה הבירור והצירוף הגדול על ידי המברר, והכל יחזור לשרשו ויכיר את מקומו, כי נדיב על נדיבות יקום ונבל נבלה ידבר, כי הטוב יורק בדרך ישר אל צד הטובה ולא יוסיף עצב עמה, והרע יתגלגל וירד אל האשפות. וז"ס גם כן שיש מבני עמנו רעים וחטאים לה' מאד — בסוד התערבות הנזכר, וברזא דא כתיב "ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם". וכנגדם יש מאומות הגונים ומתוקנים הרבה מאד, על ידי הטוב שנתערב בהם ותיקן את רעתם. וכוונתו ית' היתה בזה כדי להושיע את הכל, ברזא דכתיב "אדם ובהמה תושיע ה'", נמצא שקילקל על מנת לתקן, כי הרע ממרק את הטובים וגורם את שלימותם, והטוב מתקן את הרעים ומדריכם בדרך טובה כדי שיהיו ראויים להתגלגל ויהיו חוזרים אל הקדושה, וז"ס: מלבן לנבל, מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק, מבני בניו של סיסרא למדו תינוקות בירושלים, מבני בניו של סנחריב למדו תורה ברבים, ורבים כיוצא באלו עד אין מספר — כי טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו.

והנה זה סוד גם כן של הפושעים הממירים, כי הרע חוזר לשרשו. וכנגדם רבים מאומות העולם המתיהדים, כי הטוב ישוב אל מקורו ויכירנו עוד מקומו. ואין מקבלים עוד גרים לימות המשיח, לפי שכבר תם הבירור ונשלם כל צרכו ומאי דהוה הוה. וז"ס הגלות בין העמים כדי להתם את הרע ולקרב את הטוב, וישובו לאדמתם בגמר מלאכתם, ומיד תתעורר הקדושה לאחוז בכנפות הארץ, שהיא סוד אי', וינערו רשעים ממנה, והטעם, לתכלית הנזכר, כדי שהטינופת יזרק אל האשפות והרע יחזור אל מקומו. ומה שנעשה למעלה בארצות החיים מבחינת הרוחני, גם יעשה למטה מבחינת הגופני, כדי שהטהרה תהיה כללית לגוף ונפש, ויעשה תיקון נצחי שאין עוד אחריו קלקול.

סוד טעם שעבוד מלכיות
וטעם שהזקנים עצמותיהם קשות ויבשות

... והנה בא וראה בנפלאותיו ית', ומדבר הטבעי תבין לעומק העליון, שהרי בפרי כל זמן שהולך ומתבשל יותר מתרכך, והקליפה שלו יותר מתקשה, והטעם לזה, לפי שהרע שהיה בפרי נבלע בקליפה שלו והולכת ומתקשה, והפרי עצמו הולך ומזדכך ויותר מתרכך, עד שיזדכך ויתרכך לגמרי ויהיה ראוי לאכילה. וזהו הסוד עצמו בעומק העליון לטעם

שעבוד מלכיות שהם הקליפה, עד שתתקשה לגמרי ותזדרק אל האשפות, בסוד אמרם ז"ל: עד שתתמלא סאתם, וכלא רזא חדא. ובין כך ובין כך ישראל שהם סוד הפרי, בצרות השעבוד הולכים ומזדככים ומתרככים, עד שישאר בהם "עם עני ודל" שהוא סוד הפרי מבושל, "וחסו בשם ה'" שהוא סוד אכילת הפרי. וגם דוד המלך ע"ה כשנתקן כל צרכו והיה ראוי למלכות אמר "אנכי היום רך ומשוח מלך" שמשמע רך בסוד ההתרככות הנזכר כשהפרי מבושל.

וכן הדבר עצמו לכל איש ואיש בימי שנותיו, שהפרי שלו והוא סוד הנפש, הולך ומזדכך ומתרכך עד יום מותו, והקליפה שלו שהוא סוד הגוף, הולך ומתקשה. וזהו הטעם שהזקנים עצמותיהם קשות ויבשות הרבה מאד, לפי שכל הרע שהיה בנפש, כדרך שהנפש פולטו הגוף בולעו, והנפש מזדככת ומיטהרת, והגוף מתקשה ונעשה יותר מכוער לעיני כל רואהו, לפי שכל רוע הנפש נבלע בו ומראהו רע. וז"ס: ונשא השעיר עליו את כל עונות — תם, ואינו צריך ביאור. ואחר כך הגוף עצמו נגנז בבי קברי, וכל הרע שבו העפר בולעו ויוצא מזוקק בעת התחיה, והבן זה כי הוא דבר נחמד ועל ידו תבין כמה רזין דחכמתא ודעת לנבון נקל.

בענין הבירור שהוא בסוד השבעה

... והבירור שהוא בסוד השבעה — "כי שבע יפול צדיק וקם" הטעם הוא, כי שבעה דרכים מתפרשים מן היסוד הקדוש אל החצונים, ברזא דכתיב "והכהו לשבע נחלים והדריך בנעלים", וגם ז"ס "בשבעה דרכים ינוסו לפניך" כמו שקבלתי מדודי המשכיל רמח"ל, וז"ס השבעים שרים משרש הז' דרכים ...

סוד: אני עשיתי ואני אשא וגו'

"אני עשיתי ואני אשא אני אסבול ואמלט" השכינה אומרת כן דסברת וקבילת עלה כל כאבין ומכתשין, "אני עשיתי" דייקא, לפיכך "אני אשא" וגו'. ורזא דמלה "האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל" ומה שנעשה למטה כך דוגמתו למעלה, לפיכך אומרת "אני עשיתי ואני אשא". ולכן נודדת מן קנה עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, שהם הניצוצות העשוקות מן הגוף הטמא — "חיל בלע ויקיאנו מבטנו

יורישנו אל". וז"ס גם כן: אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס, ברזא דכתיב "גורלך תפיל בתוכנו כיס אחד יהי לכלנו" דא מלכותא דמסאבותא. ולא תשאר אפילו פרוטה אחת מן הפרוטות הקדושות בתוך הכיס הטמא, ברזא דכתיב "ואתם תלוקטו אחת אחת בית ישראל ולא יפול צרור ארצה". כי היסוד המברר נתחבר עמה, והוא מוציא והולך את הפרוטות הגזולות, עד שיוציא את כל הכיס. ומיד בגמר מלאכתו — "שרש ישי אשר עומד לנס עמים אליו גוים ידרושו והיתה מנוחתו כבוד".

בענין בירור הטוב והשארת הסיגים

ענין הנציקה והנזילה הוא רמז אל הבירור, שהרי על ידי הנציקה כל המשקה הטוב נפרד מן המורכב, ועולה למעלה בראש האלאמבוק"ו בכח האש, ונשארים הסיגים למטה. כך הוא ממש ענין הבירור, שעולים הניצוצות המבוררות למקומם הרמתה על ידי אש הגבורה המעלה, והוא סוד מ"ש "כי באש ה' נשפט". גם "באש" הם אותיות "שבא" שהוא ניקוד הגבורה כידוע. ויש ד' שבאים בד' אותיות הוי"ה שעולים פ', ועם ההוי"ה עצמה הכל עולה כמנין ק"ו, והוא סוד "נטה קו" שהוא קו הגבורה לתכלית הבירור. והניצוצות הקדושות עולות למעלה בכח אש הגבורה המעלה, והסיגים נשארים למטה. והוא סוד מ"ש "לא המתים יהללו יה" וגו', שכבר פירשתיו למעלה במקומו, שאותו הענין הוא מדבר על הניצוצות המבוררות המתפשטות בכל הג' קרים ושם הם מבורכות, ו"הזכירה" — שהוא הזיווג אחר הבירור של הניצוצות עצמן שנעשות מ"ן אל הזיווג עצמו, וז"ס "ה' זכרנו יברך" כי הברכה — בעת הזיווג. ונשארים הסיגים למטה והם הנקראים מתים, וז"ס "לא המתים יהללו יה" וגו'. "ואנחנו נברך יה" אומרות הניצוצות עצמן שכבר נתבררו ועלו במקום החיים, וז"ס "נברך י"ה" — סוד או"א שהעלום במקומם ממש לאור באור החיים — וירא אלקים את האור כ"י טו"ב שעולה כמנין אהי"ה והוי"ה משולבים שהם סוד או"א, ובהם הטוב העליון שנקרא "כי טוב".

והוא סוד אותו [העת] שהיה מצפה ר' מאיר ללכת בדרך, שלא יקפחוהו הלסטים, והם החצונים ששולטים בסוד בחינת הקטנות, מה שאין כן בבחינת הגדלות באור העליונות ברזא ד"כי טוב". ור' מאיר

הוא היסוד הקדוש, ובעל אכסניא שלו הוא היסוד הטמא שהיה מבקש להרע אל היסוד הקדוש כמשפטו, ולתתו ביד החצונים אם יצא החוצה. והוא המתין ל"כי טוב" — שהוא מזומן אל היסוד הקדוש בלי ספק. והיסוד הטמא שהלך לקרותו לכי טוב הזה בב"ה ולא השיבו, לפי שאינו מזומן כי אם אל היסוד הקדוש, והיסוד הטמא אם יקראהו לא יענוהו, בסוד "אין שלום אמר ה' לרשעים".

ענין הבירור
איך נעשה ע"י המברר

ענין הבירור איך נעשה מן המברר, כבר כתבנו על זה במקום אחר, ועוד כדי להבין את הדבר על בוריו צריך לידע שהענין הוא כך ממש, שחובשים את הקליפה על המברר בכל הניצוצות הבלועות ממנה. ולכן בתחלת הבירור היא רטובה ורכה, בהיותה מלאה מכל הטוב. אבל במשך זמן הבירור, שהמברר מוריש את הניצוצות מקרבה בכח "אל" שהוא ימין המברר, הקליפה עצמה הולכת ומתיבשת בצער גדול של המברר, כי נשארת בקליפתה בלבד, וכל הטוב יוצא ממנה מעט מעט, עד כלות י"ב חדשי הבירור, שאז נשארת יבשה לגמרי, כלה רע בלא טוב כלל, ואז נזרקת אל האשפות, וישראל עושה חיל. ורזא דכלא "יבש חציר נבל ציץ", ומיד מה כתיב בתריה "ודבר אלקינו יקום לעולם" ודי בזה למשכילים.

מלאכת הבירור — בסוד המחשבה

... וכדי שתבין מלאכת הבירור, דע שענינו הוא בסוד המחשבה ממש, כאמרם ז"ל: דהא כל ניצוצין במחשבה איתבררו. וזהו הטעם שהמברר צריך למעט בדיבורו כל ימי בירורו, לפי שמגמתו ומלאכתו הם להוציא הניצוצות הבלועות כבר, וזה נעשה על ידי העיון והמחשבה, לא על ידי הדיבור, כי אדרבא הדיבור מפיל ניצוצות אחרות, ומחזיר את החיות לפגרים מתים, ולא נכון לעשות כן. שהרי בתחלת הבירור חובשים את הקליפה מלאה מן הניצוצות העשוקות על ראש המברר, ובמשך הזמן של י"ב חדש, שהם ימי הבירור של כל קליפה וקליפה, עד הקליפה האחרונה של השנה הזאת שהיא קליפת הראש, הולך המברר ומוציא את הניצוצות, על ידי העיון והמחשבה שלו, והקליפה עצמה הולכת

ומתיבשת מפני חוסר לחלוחית הניצוצות. וכשהיא יבשה לגמרי, שלא נמצא בה עוד דבר טוב, והוא בחדש אלול, אז זורקים אותה אל האשפות, ואז "פועל אדם ישלם לו וכארח איש ימציאנו".

ביאור: כוס ישועות אשא וגו'

"כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא" כבר ידוע שיש לכל דבר פנימיות וחצוניות — אורות וכלים, כך יש גם אל הניצוצות המבודדות שעולת ממטה למעלה, כי הניצוצות עצמן הם סוד היין המשמח את העליונים בתיקון מקורם ושרשם, שמחזירים אבדה לבעלים. והכלי המחזיקם שהיא השכינה הקדושה, היא שנקראת כו"ס על שם היין הנזכר הנתון בתוכה, וכל שכן שמלת כו"ס עולה כמנין אלקים דאיהו רזא דשכינתא. וכאשר השכינה תעלה עם כל הניצוצות המבוררות שבאה התשועה אליהן ואם הבנים שמחה, אז המלך המשורר שאומר "אני אברך ולי נאה לברך". לפיכך בזמן ברכתו היה משבח בלשון הזה ממש — "כוס ישועות אשא". ומ"ש אחר כך "ובשם ה' אקרא" כי המ"ן העולים הם הזמנה אל המ"ד היורדים אל השכינה עצמה שנקראת "שם ה'", וז"ס "ובשם ה' אקרא", יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו.

ענין המזיקין הנראים רק בלילה ובחשך

ענין השדים רוחין ולילין שמצויים בלילה ולא ביום, הטעם הוא, לפי שהם כלם מצד הרע, והרע בוש ונכלם להגלות ביום לעיני השמש. ולכן גם הרשעים [ענשם] החשך, כד"א "ורשעים בחשך ידמו" לפי שמעשיהם חשוכים ואינם ראויים לראות את השמש. והנה זהו הטעם שבני אדם מפחדים בלילה כשהם בחשך, ואינם יודעים ממה מפחדים, לפי שבכל מקום שיש חשך, שם רוחים רעים מצוים בלי ספק, ואם האדם אינו רואה מזלו רואה בלי ספק, ולכן מפחד ואינו יודע ממה מפחד. שהרי הכתוב אומר "תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער" שמשמע "חיתו" של "חשך" והם רוחין ושדין ולילין הנזכרים. ואם יזדמן נר בחשך, אין עוד פחד כל כך מן המזיקים, לפי שהיותר רעים בורחים מפניו, וכל שכן לאור הלבנה, וכל שכן וק"ו כשבא אור השמש שאז אין עוד פחד כלום לפי שבורחים כלם. וסימנך — העטלפים, הבורחים מאור השמש, ואינם פורחים אלא בלילות, וכענין שנאמר "תזרח השמש

יאספון ואל מעונתם ירבצון". ודי בזה למשכילים, שהרי יש להבין דומה בדומה בענין התיקון, כי כאשר המתקן עומד בתוך הקליפות שהם המזיקין, נר תורה שהוא מושך אליו, מפיג את פחדו מהם. אור השכינה שהיא סוד הלבנה ששורה עליו אחר כך כשיצא מן המדרגות התחתונות של הקליפה, מבטיחו יותר ומעביר את פחדו. ולא לגמרי כמו שהוא באורו של הקב"ה — שמש דיקא, שכל החצונים בורחים מפניו, ברזא דכתיב: ושב יעקב ושקט שאנן וגו', ואני בה' אעלוזה ואגילה באלקי ישעי.

תיקון קלי' נוגה
שנעשה בסנה ובהר סיני

ענין הסנה שהיה בוער באש ואיננו אוכל, כי היה סוד קליפת נוגה, שהשכינה מתלבשת בה בהיותה גולה וסורה במדבר החצונים. ומכניעתה על ידי הגבורות העליונות שלה, אש דוקא, לתקן אותה, ולא לכלותה. ונרמז הענין למטה על ידי "הסנה". ואחר כך נגלה בבירור על "הר סיני" שהוא סוד אותה קליפה ממש, ולכן סיני הוא מלשון סנה, דהא כלא רזא חדא, וניתנה התורה עליה באש הגבורות, לתכלית הנזכר ממש. וז"ס "ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר" וגו'. וזהו הטעם גם כן של "ויחרד כל ההר מאד" כי היה זה התכלית ממש להכניעה ולהחרידה לזאת הקליפה, כדי שתחזור אל הקדושה.

כל עניניה של הקליפה
רק למראה עינים

כבר ידוע שהקליפה היא דבר בטל, שאינה אלא לשמור את הפרי עד גמר בישולו, ואחר כך מיד נזרקת, ולכן כל עניניה של הקליפה אינם אלא למראה עינים בלבד. ותראה שהיא רודפת אחר הצורות הנאות, אחר הבגדים הנאים, והספרים הנאים — שיהיו בהם מלות נאות ומסודרות בסידור יפה — אבל העיקר חסר. מה שאין כן "אחותי רעיתי". וזה סוד "שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל" וד"ל.

ענין החזיר
שעתיד הקב"ה להחזירו לישראל

כבר כתבנו במקום אחר ענין החזיר שעתיד הקב"ה להחזירו לישראל, כי יש לו סימן טהרה עיקרי שהוא מפריס פרסה, ואין לשנות את הטבע כדי שיהיה לו לעתיד גם את האחר להיות מעלה גרה, כי בזה אין שום שינוי טבע כי הוא דבר מקרי שאינו הופך את צורתו. ואם תאמר: והלא יש לחזיר שינים למעלה, מה שאין כן לפי הטבע להיות מעלה גרה, שהרי אין שום מעלה גרה שיהיה לו שינים למעלה. התשובה בזה שהקב"ה יפיל את שיניו העליונים, ויוכרח להיות מעלה גרה, ואין בזה שינוי טבע, כי הוא חסרון בלבד ולא בריאה מחדש. וגם החסרון הזה הוא לתיקונו של החזיר — סוד קליפת נוגה, לשבר את שרשיה העליונים כדי שתכנע ותחזור אל הקדושה. וסוד זה "שיני רשעים שברת, ואשברה מתלעות עול ומשיניו אשליך טרף" וד"ל.

בענין הבירור הנשלם מד' מדריגות דצח"ס

בענין הבירור הנשלם מד' מדרגות דצח"ם, שהצומח יונק את הניצוצות מן הדומם, והם הנטיעות היונקות מן הארץ האור הטמון בתוכה ועל ידו נגדלות. והבעל חי מברר מן הצומח, והוא סוד: מצמיח חציר לבהמה. והמדבר מברר מן הבעל חי באכילת הבשר. והעליונים מברורים מן המדבר בעסק התורה ובתפלה. ודע כי הניצוצות הגרועות אינם יכולות לעלות כי אם מעט מזער, וז"ס החציר השפל — מאכל לבהמה. אבל הניצוצות החשובות עליתן גדולה, וז"ס האילנות הגבוהים, ולכן הם מאכל לאדם לפי חשיבותן, ונרמז בקרא: כי האדם עץ השדה, ונמצא בהם דילוג הבירור, מצומח למדרגת מדבר. ותדע ותשכיל מן המוצא דבר שכל הבירור תלוי בעליה ממדרגה למדרגה עד לשמים. והכל נמסר בידו של אדם ומוטל עליו להשלימו, לפי שעל ידו נתקלקל הכל ולכן גם על ידו צריך להתקן, הה"ד: יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב.

ענין הקליפה והפרי שיש בכל ענייני העולם

בענין מ"ש "מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום הללויה" יש לדקדק בענין אמרו "ומשפטים

בל״, וסודו, לפי שהוא הפך ל״לב״, כי הלב סוד הפנימיות של המשפטים שניתן לישראל שהם עם סגולה, ואומת העולם ניתן החצוניות שהוא הפכו, כי ה״לב״ הוא ״בל״ למפרע ולחצונים ניתן החצוניות כפי מה שראוי להם. שהרי כבר ידוע שיש בכל עניני העולם הקליפה והפרי. בתחלה תראה בעולם בכלל, שהשמים הם הפרי והארץ היא הקליפה. וזהו הטעם שהקב״ה אמר לישראל ״שאו מרום עיניכם״ להעירם שיבדלו מזאת הארץ שהיא בחינת הקליפה, וידבקו בשמים שהם הפרי. כן תראה בארץ עצמה, שיש בה בחינת פרי שהיא ארץ ישראל, ובחינת קליפה כל שאר הארצות, כענין שנאמר ״זאת ירושלים בקרב עמים שמתיה וסביבותיה ארצות״. עוד תראה בבע״ח שאינם מדברים, שהבהמות והחיות והעופות הטהורים הם בחינת הפרי, והבהמות והחיות והעופות הטמאים הם בחינת הקליפה. ולבסוף תראה במדברים, שישראל הם הפרי, ואומות העולם הקליפה. והקב״ה התיר לישראל בהמות וחיות ועופות טהורים בלבד, לפי שהם בחינת הפרי שנאים אל הפרי, והתיר לאומות העולם כל השאר, הם קליפה נאה לקליפה.

ואם תאמר, והלא אומות העולם אוכלים גם מן הטהורים. דע כשלא נעשה בהם ענין השחיטה המתקן אותם, הם אובדים מעלת הפרי, ונופלים לגריעות הקליפה. כן בענין המשפטים, הקב״ה נתן לישראל חקים ומשפטים צדיקים מבחינת הפנימיות שהוא הלב והפרי שנאה לפרי, ולאומות העולם חקים לא טובים ומשפטים בל יחיו בהמה, לפי שהם מבחינת החצוניות ״בל״ דיקא, קליפה נאה לקליפה. כי הכל עשה המאציל ית׳ שיתדבק במינו, והכל מסודר בסדר נאה, יעידון יגידון כלם כאחד ה׳ אחד ושמו אחד. גם הגוף היא הקליפה, והרוח הוא הפרי, ולכן מוטב להניח עניני הגוף ולאחוז בצרכי הרוח, כי הגוף מת ונזרק לקבר, כקליפה שנזרקת מן הפרי כשהפרי עצמו מבושל כל צרכו. גם שית יומין דחול הם הקליפה, והשבת הוא הפרי. ולכן צריך לנוח ולהתענג בו, כי הוא הפרי — מעין עוה״ב ממש. גם אמרו ״בל ידעום״ מלשון בילה, כלומר שעתידים לבלות, מה שאין כן המשפטים של ישראל. וכבר פירשתי במקום אחר ענין מ״ש ״כי כל הגוים ילכו איש בשם אלקיו״ וגו׳ וכלא רזא חדא, ודי בזה למשכילים.

בענין הבירורים
והסדר שלהם מלמטה למעלה

בענין הבירורים, דע כי זהו הסדר שלהם מלמטה למעלה: הדומם נברר ונאכל מן הצומח, הצומח נאכל מן החי הבלתי מדבר, החי בלתי מדבר נברר ונאכל מן החי המדבר, החי המדבר נברר ונאכל מן העצם הרוחני של המדרגות הקדושות, והמדרגות הקדושות עצמן נבררות ונאכלות מן המקור העליון של כל ההווים והנבראים שהוא המאציל ית'. ולזה רימזו רז"ל באמרם: שהכל מתוקן לסעודה, לפי שכל הנבראים הם מתוקנים להיות סעודה זה לזה כמו שפירשנו. ואמנם ההפרש שיש בין צדיק לרשע, כי הרשע עולה לסעודתו של ס"מ, כד"א: זה חלק אדם רשע מאלקים, ולכן שחיטתו בסכין פגום, כי הס"א אינה חוששת לשחיטה מעליא. והצדיק עולה לסעודתו של הקב"ה, ולכן שחיטתו בסכין ברוק, בסוד: אני הוא ששמרתי את תורתי תחלה, ועל דבר זה נאמר: כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

סוד עשן ודית הטאבאק"ו

סוד אותו העשב ששואבין את עשנו בפה על ידי שפופרת, ואת עפרו בתוך החוטם, הוא דבר רע שהמציאה לעצמה סטרא אחרא לרע לה. והוא גם הוא סוד "תנו שכר לאובד" כי הוא עשן המשכר ואבק עפר המבלבל, ובין כך ובין כך "משגיא לגוים ויאבדם" והבן אותו כי הוא סוד נחמד. והנה גם הסטרא דקדושה הגולה ביניהם עושה בענין הזה כמעשיהם לרמותם ולהוציא מידם יקר מזולל. ולכן תראה כמה ת"ח ששוגים באבק התאבאק"ו ומעלים את עשנו, כי בענין הזה מניחים לעשו שהוא עיף מעסק הלימוד מעט מזער, וחוזרים בתוספת כח מבראשונה. וסוד זה נרמז בדברי המשורר "פי פערתי ואשאפה כי למצותיך יאבתי" כי השפופרת ששואבין על ידו את עשן הטאבאק"ו נקרא פי"ה, ונרמזה בשתי מלות ראשונות פ"י פ'ערתי, וגם מעשהו בבירור איך נשלם תראה בפסוק הזה, שהרי פוערים את פיהם ושואבים את העשן ואחר כך מרציאים אותו. וגם נרמז תכליתו בכאן והוא סוד אמרו "כי למצותיך יאבתי" וכדי לחזור להבין בהם ולהעמיק בתוספת כח אני פוער את פי לשאוף את העשן הזה ולהרציאו, בסכלות מעט אשר הוא יקר מחכמה ומכבוד, ואם כן איפה שמגמתי לשמך — "פנה אלי וחנני כמשפט לאוהבי שמך".

טעם שבדורות האחרונים מתרבה היין והשכר וכדומה המשכח העמל

כבר ידוע כי כל העמל מן הקליפות, כי אין אור החכמה המבטלם, והם מתרבים, בסוד "עמל הכסילים תיגענו", והש"י לא ייעף ולא ייגע כי אין חקר לתבונתו. ובדורות האלו האחרונים שהכסיל בחשך הולך, לפיכך העמל הרבה, כי נתמעטו הלבבות עד קצה האחרון, ועל כל פנים צריך העמל לתכלית הבירור, ובהיותו גדול הרבה מאד כי הוא בסוד העקביים, לפיכך התיר את הרצועה ליין ושכר לאובדים ולמרי נפש, כי ישתה וישכח רישו ועמלו לא יזכור עוד. ואמרם ז"ל: בעקבות משיחא הגפן תתן פריה והיין ביוקר, כי הכל שותים והשכורים רבו כמו רבו. וההכרח לא יגונה, כי צריך לשכח העמל כדי שלא ימאסו בו, ובעל הבית דוחק על גמר מלאכתו. ומכאן תראה שגם הדברים שנראים בטלים ומרבים הבל, הן המה צרכו של עולם. וכבר הארכנו למעלה בענין אבק התאבאק"ו ועשנו, ומי לא ילעג על דברים הללו, אם לא יסתכל בהם בעין החכמה. והש"י יאיר את שכלו להבין בסודותיו, כי הדברים הנראים יותר נקלים הם גדולים ונוראים במחשבת בוראם, מי חכם וישמור אלה ויתבוננו חסדי ה'.

עוד בענין אבק הטאבאק"ו ועשנו

כבר כתבנו במקום אחר סוד אבק הטאבאק"ו ועשנו, כי בתחבולות תעשה לך מלחמה, שהרי בחטא אדה"ר נתקלקל הכל, ומה שהיה כתנות אור נהפך לכתנות עור, כי נשרו אבריו של אדה"ר ונתלבשו באבריו של אדם בליעל כל אבר באבר שכנגדו, וכדי לברר הוצרכו הגלות. ולא עוד אלא מפני שהעמל הרבה, גם המציאה חכמתו ית' תחבולות הרבה חדשים מקרוב באו, כי תחבולות הטאבאק"ו בדורות אחרונים, והוא מועיל הפלא ופלא לרמות את הקליפה שהוא סוד בשר אדם, ולא יקטרג בעסק התורה, ובין כך ובין כך יעקב יקח מידו של עשו בכורתו וברכתו, והוא ישאר בסופו בידים ריקניות, ואם מלאות — בזבובי מות לבדם ולא יותר מזה. ודע כי טעם התחבולה שנתחדשה בדורות האלה, הוא מפני שהם סוד עקבות משיחא, והקליפה נאחזת גם בסוד ג' ראשונות, ועל ידי אבק הטאבאק"ו שמעלים עד ג"ר דרך נקבי החוטם, מוציאים יקר מזולל, ונחש עפר לחמו, ונמצא כי נחש הארור כבולעו כך פולטו,

"חיל בלע" בערמתו, "ויקיאנו" בערמת אחיו, מדה כנגד מדה, אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא.

בענין העבודה והבירור
באבק הטאבאק"ו ועשנו

כבר כתבנו למעלה סוד אבק הטאבאק"ו ועשנו, והנו נרמז בפסוק המשורר "מצמיח חציר לבהמה ועשב לעבודת האדם להוציא לחם מן הארץ" כי הי"ל "לחם מן הארץ בעבודת האדם" ודי בזה למשמעיה דקרא, ומה ענין ה"עשב" לעבודה להוציא לחם, נראה, שהעשב הוא לתכלית העבודה כדי להוציא לחם, והוא עצמו סוד מה שביארנו למעלה כי העשב של הטאבאק"ו המציאו המאציל ית' לתכלית עבודת הבירור, כדי להוציא לחם שהוא סוד האוכל מתוך הפסולת, ולהעלותו בסוד מ"ן מתתא לעילא. ועם מה שביארנו לעיל תבין כל הענין על בוריו, קחנו ועינך ישים עליו עמוד והתבונן נפלאות אל כי מקרא אחד יוצא לכמה טעמים, והשם יראנו מתורתו נפלאות אכי"ר.

ענין עשן הטאבאקו ושאר דברים המשכרים
שנתגלו בדורות האחרונים

כבר אמרנו למעלה במקומות הרבה סוד אבק הטאבאק"ו ועשנו, ודע כי אותו וכיוצא בו מן הדברים המשכרים כמו היין המשכר והמים החיים שנתפשטו יותר בדורות האחרונים האלה, סודם בכלל הוא "תנו שכר לאובד" כי התחיל הבירור בעקבות משיחא, ומשגיא לגוים ויאבדם, כי דחמיו על כל מעשיו. כמו שהיו נותנים שילוחי ב"ד למי שהיה חייב מיתה ומוציאים אותו להמיתו, שהיו נותנים לו כוס של יין המשכר כדי שלא יצטער כל כך במיתתו, והוא סוד "תנו שכר לאובד", כך להני כלבין דחציפין ילדי פשע זרע שקר. והוא סוד מ"ש הנביא בבירור "ואבוס עמים באפי ואשכרם בחמתי" והבן.

עוד בענין אבק הטאבאקו שנתחדש בעקבות משיחא

... "מקוטרת מור ולבונה מכל אבקת רוכל" אלו הניצוצות המבוררות מן היסוד שנקרא "רוכל", ונקרא "אבקת רוכל" על שם עליתם מן אבק

החצונים, והם כלולים מחו"ג שהם סוד "מור ולבונה", וכלם ניתנים אל המלכות שיתוקנו ברחמה והיא עולה למקומה מקוטרת בהם. והם צריכים ליטהר מאבק החצונים הנדבק בהם, שהם סוד ניצוצות הטמאה שנקרא "אבק" ומתערבים עם ניצוצות הקדושה ומכערים את יופים ומשחירים את פניהם. וז"ס: ויאבק איש עמו עד עלות השחר. ואבק עולה כמנין מנחה, והוא סוד המנחה ששלח יעקב לעשיו אחיו, כדי שלא יטרידנו באבק היוצא מצדו. וגם ז"ס תפלת המנחה ממש שמתפללים בעת שליטת הדינים הקשים של אבק החצונים, כדי שיכנע זה מפני זה שעולה כמוהו. וזה האבק המסמא את העינים הוא לצד שמאל מדתו של יצחק, וברזא דא כתיב ביה: ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות. ומה שדרשו בו רז"ל מכוון אל סודו ממש, שהרי אותו האבק העולה בצדו מסטרא דעשיו שיצא לתרבות רעה, הוא המסמא את עיניו, ועל רזא דא ותכהין עיניו מראות. ואבק הטאבאק"ו שנתחדש בעקבות משיחא הוא כנגד זה האבק השולט ועולה בכל כחו בימים האלו, ועל כל פנים הוא צורך גבוה כדי לתת את חלקו לבעל האבק ויניח מקטרוגו לעוסקים במלאכת שמים. והוא ממש כסוד מים אחרונים אל סטרא דחובה, שנרמז בקרא במ"ש: וישלח מן הבא בידו מנחה לעשיו אחיו, שהיא זוהמת הידים, מנח"ה כנגד האב"ק.

ענין אורמיז ואהורמיז והתחבולות לברר מהם

ענין אורמיז ואהורמיז כבר כתבנוהו במקום אחר, שהוא סוד עבד ונבל. ורזא דא "תחת שלש רגזה ארץ וגו' תחת עבד כי ימלוך ונבל כי ישבע לחם". וה"עבד" שהוא כנגד אורמיז מפלגא ולעילא, נחבש בראש המברר ממש, כדי לברר ממנו. ואהורמיז דאיהו מפלגא ולתתא כנגד ה"נבל" נחבש בבטנו של המברר. והוא משכרם כדי לברר מהם, ה"עבד" על ידי הטאבאק"ו, וה"נבל" על ידי עשנו, בסוד "פי פערתי ואשאפה", "ונחש עפר לחמו". וז"ס "כי בתחבולות תעשה לך מלחמה", "תעשה לך" דווקא, לפי שהם נתונים בקרבו ממש, ומתפעל גם הוא בהתפעלותם. אלא שהם הולכים וכלים, והוא הולך ומזדכך, יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה.

המברר בתיקון האחרון
אשר הערה נפשו למות

כבר ידוע שכשם שיש מיתה למטה כך יש מיתה למעלה, והוא סוד הירידה ממדרגה למדרגה או מעולם לעולם. וכשם שיש קבר למטה כך יש קבר למעלה, והוא סוד קליפת נוגה רזא דערלה, ולכן אמרו רז"ל: כל הפורש מן הערלה כאילו פורש מן הקבר. והנה המברר בתיקון האחרון אשר הערה למות נפשו, הוא סוד הירידה ממדרגתו העליונה אל בחינת העקביים. ומה שנתן את רשעים קברו, לפי שירד ממש בתוך קליפת הערלה כדי לברר משם את ניצוצות הקדושה של הפושעים, כענין שנאמר "ואת פושעים נמנה", ועל ידו יבאו האוברים והנדחים והשתחוו לה' בהר הקדש בירושלים. וז"ס "צדקת ה' עשה" כי אין צדקה גדולה מזו, להציל לקוחים למות, ולמסור את נפשו למות בתוך הקליפה כדי להציל את העשוקים מיד עושקיהם, ולהחזירם לשרשם בתוך הקדושה. והנה כבר אמרנו במקומות הרבה בענין הצרות רבות ורעות שעוברות עליו בעוד שהוא עומד בתוך הקליפות, שכל מיני גהינם שולטים בו ומלחמת החצונים מתגברת עליו, וכל שכן ביומין דחול, וק"ו ביום אידם שאז הקליפה מתגברת בתוספת כח משרשה ואין לו רגע בלא פגע רע, ותמיד הוא צריך לחשוב מחשבות ולשית עצות בנפשו כדי להמשיך אליו מעט חיות מצד הקדושה, ובתחבולות יעשה לו מלחמה באבק הטאבאק"ו ועשנו, וכיוצא באלו מן הדברים המרמים את הקליפה לתת אליה חלקה, ולהשקיט מעט את מלחמתה שיבליג מעט מזעד ויוכל לעמוד בתוך צרותיו כי עצמו מספר. והבטיחוהו בשכר עמלו ש"יחלק לו רבים" המרחם יח', "ואת עצומים יחלק שלל" דאיתעביד רחיכא באבהן, "ומעמל נפשו יראה ישבע" כי אלקי משפט ה' אשרי כל חוכי לו.

המברר בעודו בעלמא דנוק'
מקבל חיות מעט מעלמא דדכורא

המחשבה היא בעלמא דדכורא והמעשה בעלמא דנוק', ולכן האופן יותר טוב לעלות מעלמא דנוק' לעלמא דדכורא הוא סוד המחשבה והעיון, וז"ס שאמר המשורר "חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך" כלומר על ידי המחשבה ש"חשבתי דרכי" בעיון התורה, "החזרתי רגלי"

שהיו יורדות מות בעלמא דנוק', "אל עדותיך" דאינון רזא דנ"ה ועלמא דדכורא. וכן המברר, כל זמן דיתיב בעלמא דנוק', כדי לתקן על ידי המחשבה ניתן לו להריח ריח מועט מעולמו דאיהו עלמא דדכורא. וזה עד גמר מלאכתו שאז הוא עולה בעלמא דיליה, ועלמא דנוק' ניתן לו ככלתו, וישתעשע במה שנצטער ומעמל נפשו יראה ישבע. וגם כל דבר שהוא משרש הגבורה ויש לו כח להעלות, הוא מועיל למאן דיתיב בחשוכא דנוק', שיבצבץ מעט ויעלה לנהורא דדכורא. וזה סוד אבק הטאבאק"ו ועשנו, וכן כל שאר הדברים כיוצא באלו. ועלמא דנוק' הוא סוד בית הכנסת כידוע, ולכן מראים אל המברר בחלומו בעוד דיתיב בעלמא דנוק', כאילו יושב בבית הכנסת. ולא עוד אלא שכשהוא הולך בבית הכנסת ממש, מחשבתו מתצמצמת ואינה יכולה לעלות, כי נסתם לו עלמא דדכורא כל זמן שהוא עומד בעלמא דנוק', וכל שכן כשהוא בבית הכנסת שהוא דוגמתו למטה. אבל בגמר מלאכתו, אדרבא ימצא מנוחתו ושעשועיו יותר ויותר בבית הכנסת, לפי שהיא דוגמת כלתו ממש, ו"הגבר הוקם על" שמשמע בעלמא דדכורא למעלה מעלמא דנוק', הנה הוא מוצא את מנוחתו במה שמזדווג בכלתו, ולא יצטער עוד במות אשר ברגליה, כאשר הוסרה ונבלעה, כי בלע המות לנצח ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים, והדודים היקרים ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה. *)

*) ע"ע בענין הבירור, להלן בענין חדשי השנה.

ענין המשיחין

אור המשיח מאיר בעודם בגלות בסופו

בתחלה נתקן המשיח, כענין שנאמר "צדיק ונושע הוא" ואחר כך כל העולם, כי רישא דעמא איתקן בקדמיתא ואחר כך כל השאר. והוא בסוד תיקון מדרגות העליונות, שהכתר הוא הנתקן בראשונה, ואחר כך כל שאר דרגין דתחותיה. וכשם שהכתר הנתקן הוא המתקן אחר כך כל השאר, כך המשיח הנושע על ידו יושעו אחר כך כל אפסי ארץ, והלכו גוים לאורו ומלכם לנוגה זרחו, "והעם היושבים בחשך יראו אור גדול" הוא אורו של מלך המשיח. ורוק אמרו "היושבים בחשך" ולא אמר "אשר ישבו", כי בעודם יושבים בחשך הגלות האחרון שאין כמוהו, שם נגה עליהם אור האצילות, הוא האור גדול הנזכר בענין. והוא אור הקבלה שנגלה יותר בדורות האלה האחרונים. והאר"י זצוק"ל זכה לאור גדול אשר לא דאו אבותינו ואבות אבותינו עד אורו של משיח, וטעם הדבר, כאשר הזכיר הנביא "כי אשב בחשך ה' אור לי" ועל ידי האור הגדול הזה "כי נפלתי קמתי" מה שלא היה אפשר מבלעדיו, כי לשבר גדול צריך אור גדול, ולחולה מחולי שיש בו סכנה, נותנים לו מאכל דק עד קצה האחרון עד שיבריא, ואחר כך יאכל מכל מה שלבו חפץ. ז"ס שאמרו כנסת ישראל "סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני" ולבסוף כאשר הדוראים נתנו ריח, אז "על פתחינו כל מגדים חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך".

ודע כי המשיח אשר נאמר עליו "עני ורוכב על חמור" ירצה, עני בכל, עני בדעת ובנכסים, לפיכך: נבזה וחדל אישים, גם עני בכח, זה אמרו "איש מכאובות וידוע חולי". והטעם, כי הוא מחולל ומדוכא בעונותיהם של ישראל מן הקליפות הסובבים אותו, והוא יסבול אותם כדי להכניעם ולכלותם, בסוד "עת אשר שלט אדם באדם לרע לו" כידוע. ואע"פ שהקליפות הסובבים אותו מתגברים עליו בכל יום להחטיאו כדי שיעמוד בידם ולא ינצל מהם, אדרבא צור עוזו יעזרהו

לעמוד כנגדם, ובמקום שהם חושבים להכניעו ולרכוב עליו, הוא מכניעם ורוכב עליהם, ז"ס "עני ורוכב על חמור", שאם היה עשיר בכל הני דאיהו עני, לא היה מן התימה שהוא ימשול עליהם, כי כך דרכה של הקדושה בתקפה להיות מושלת על הקליפה ולדכאה תחת רגליה, אבל התימה הוא בימי עניה ומרודיה. אך לא גדולה כבשה, כי אם גדול הרועה שמצילה, כי בא לו העזר ממרום חוק ולא יעבור ונותן לו כח לעשות חיל, חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים לה'.

ביאור מאחז"ל:
אין בן דוד אלא בדור וכו'

ענין אמרם ז"ל: אין בן דוד בא אלא בדור שכלו זכאי או בדור שכלו חייב, זה דווקא קודם זמנו, שהוא בחצי האלף הששי ערב שבת קודם חצות. אבל בחציו ממש, שהוא בחצות של ערב שבת, והוא סוד "בעתה" שאמר הכתוב, אז צריך שיבא על כל פנים בדור כמות שהוא, ויתוקן בעל כרחו, ואלו חבלי משיח. כי צריך בלי ספק שתעורר קדושתו של יום השבת, ותתחיל להתנוצץ להופיע במנוחתו של ערב שבת בחצות ממש, לתשלום א"ל שעות של "חסד אל כל היום" ולחכימייא ברמיזא.

בענין סיבוב השמש
והמשיח שהוא דוגמתו

"הולך אל דרום וסובב אל צפון סובב סובב הולך הרוח ואל סביבותיו שב הרוח" הוא סוד הז"א ההולך למסעיו ממזרח אל דרום, וממנו למערב, וממערב אל צפון, וחוזר אל מקומו חק נתן ולא יעבור. גם השמש שהוא סוד הז"א, הבקר אור יוצא מן המזרח, והולך אל דרום בעת הצהרים, וברדת היום שוקע אל המערב, בחצות הלילה סובב אל הצפון, וכאור בקר יזרח שמש שבוקע חלוני רקיע וחוזר ויוצא מן המזרח. זהו במהלך היומי, ובמהלכו של שנה תמימה יוצא מן המזרח בראשית השנה שהוא חדש האביב, הולך לדרומו בחום הרב של תקופת תמוז, שוקע למערבו בתקופת תשרי והוא תקופת השנה, וסובב לצפונו בתקופת טבת. גם כשיצא לריב עמים — סוד הבירור, זהו מהלכו ממש.

והמשיח שהוא דוגמתו למטה עליו נאמר "אוסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתונו" בתחלה סוד מזרחית דרומית — ישמעאלים

והגריאים היושבים במקומות האלו, ולבסוף מערבית צפונית, והוא סוד "כבס כיין לבושו ובדם ענבים סותה", ישמע חכם ויוסף לקח. והוא סוד אמרו "מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה" כי שם נשלם הבירור ולכן אדום ללבושו ובגדיו כדורך בגת, ותכף ומיד "מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ" כי ממקום שתם הבירור שם מתחיל יום נקם לכל מורדי אור ושונאי שלום, ישמח צדיק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע. "מי זה בא" עולה ס"ה סוד שם אדני כנוי לנוק' דז"א, והיא הלוחמת מלחמות הקדושה כנגד אויביה. "חמוץ" מלשון חמץ, שהמושיע לובש באחרית הימים בגדי עשו ועורות גדיי העזים לקחת את ברכותיו מיד הגבורה הקדושה, כשם שלבשם יעקב בקחתו את ברכותיו מיצחק אביו שהוא סוד הגבורה ממש, כל מה שאירע לאבות סימן לבנים, והדברים עתיקים, כי כבולעו כך פולטו. הנחש קפץ ברמאותו מראש מקדמי ארץ לגזול מן התם, ותם תופש את אומנותו להוציא את בלעו מפיו ולהפרע ממנו מדה כנגד מדה ממש, "חיל בלע ויקיאנו מבטנו יורישנו אל".

סוד זרקא מקף שופר הולך סגולתא

... אלא סודו כי "הר עשו" הוא סוד הנוק' דס"מ, ו"הר ציון" היא הנוק' דז"א, צור וירושלים, ולא נתמלאה צור אלא מחרבנה של ירושלים. וכאשר באחרית הימים יעלו המושיעים מבירור שאר הקוים אל השמאל, כי כבר הארכנו למעלה בסוד דרכם מן הדרום אל הצפון, ונקרא עליה, כי עולים מן המערב אל הצפון, ושם היא הנוק' — מן השמאל, ובמה שמתקנים אותה וממלאים את חסרונה, צור נחרבת מאליה, כי במה שמחזירים אל הנוק' ט' ניצוצות שלה שנפלו אל הקליפות והיא נבנית, הנה הס"א נחרבת מאליה, כי כל אורה מן הקדושה, וימנע מרשעים אורם וזרוע רמה תשבר. ז"ס שיעלו בהר ציון לשפוט את הר עשו. וסוד אמרו בסיפיה דקרא "והיה לה' המלוכה" כי כאשר תם הבירור מן השמאל שהוא האחרון, תכף ומיד בה הגאולה, והנוק' שהיא סוד המלוכה מזדווגת עם ז"א בעלה בזיווגא דלא פסיק ממש כאו"א עילאין — "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

ויובן עם זה סוד זרקא מקף שופר הולך סגולתא, שנזכר כמה פעמים בספר התיקונים. וסודו לפי מה שהקדמנו, כי כשנזרקה הנוק' למטה

ונטרדה בפשע בניה ז"ס "זרקא" אז בהיקף שיעשה עד השמאל שהוא סוד ה"שופר" מתחדשת הנוק' ונאזרת בגבורה לעלות עד ג"ר שהם סוד "סגולתא" — צורת ג"ר המכונסות ויחשבו לראש אחד, הרי: מקף שופר הולך סגולתא והבן.

ענין השבירה ותיקון הכלים שנעשה ע"י המשיח

כבר ידוע שמלת "עם" מורה על ו"ק הזעיר, והנה ו' פעמים ו' עולה ל"ו, סוד הל"ו צדיקים שמקיימים את העולם, ואם תוסיף "לו" על מלת "עם" הרי "עולם". והוא סוד מ"ש "משומי עם עולם" שהעם עצמו הוא סוד ו"ק העולם כשנתייסד בשלמות ויש בו סוד הל"ו צדיקים שמקיימין אותו. והוא סוד גם כן מ"ש: הליכות עולם לו, לפי שכל הליכות העולם בכללו הם מכונסים ומבוצרים בסוד הל"ו הצדיקים הנזכרים, כי היסוד הוא הכולל את כל השפע הנמשך לו מן הו"ק שהוא בכללותם.

והנה כבר ידוע שתיקון העולם בשלמות תלוי בשבירת הכלים שהוא מקלקל על מנת לתקן. והוא סוד מ"ש "והארץ היתה תהו ובהו" ותכף לשבירה מיתה שהוא החשך המכסה עליהם, ותכף למיתה טל אורות המחיה את הכלים המקולקלים ומתקן אותם, והוא סוד מ"ש "ורוח אלקים מרחפת על פני המים" — מת רפ"ח, שהוא להחיות את רפ"ח הניצוצין שנפלו בשבירת הכלים. וכאשר הכלים עצמם נתקנו כל צרכם, מיד נכנסים בהם האורות שהם הנשמות אל הגופות, והוא סוד מ"ש בסמוך "ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור". והנה גם באחרית הימים נעשה התיקון הזה על ידי המשיח המתקן שהוא מתלבש בלבוש הקליפה ויט שכמו לסבול כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש מסטרא דאילנא דמותא. והוא סוד מ"ש "אכן חליינו הוא נשא ומכאובנו הוא סבלם", וגם "אשר הערה למות נפשו". ועל ידו נשברים מאנין דלא כשרין, בכח גבורות אימא עילאה, כענין שנאמר "תרועם בשבט ברזל ככלי יוצר תנפצם". ואחר השבירה שהוא סוד עולם התהו, הכלים עצמם השבורים נתקנים על ידו, שהוא סוד עולם התיקון, ברזא דכתיב "הגה סיגים מכסף ויצא לצורף כלי" שכבר פירשנוהו במקומו. וכאשר הכלים נתקנו כל צרכם נכנסים בהם האורות והמשיח מתגלה, ורזין דחכמתא איתגליין על ידוהי ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. והוא סוד מ"ש "יש זהב ורב פנינים וכלי יקר שפתי דעת".

ובעוד שהמשיח מתלבש בלבוש הקליפות וכמה הרפתקי עדו עליה כי עצמו מספר, הנה הוא משחת מאיש מראהו ותארו מבני אדם, ואיהו רזא דכתיב: אל תראוני שאני שחרחורת ששזפתני השמש וגו' שמוני נוטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי, והוא סוד גם כן מ"ש: אשר גרשוני מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלקים אחרים, והכל לצורך גבוה לבער את הקוצים מן הכרם, ברזא דכתיב "לא תבא הגה עד הסירך את העורים ואת הפסחים" שהם סוד החצונים שונאי נפש דוד. אבל תכף אחר גמר התיקון מהו נאמר — "כן יזה גוים רבים עליו יקפצו מלכים פיהם" כי בתחלה פה סתום — "ושממו עליו רבים", ולבסוף פה פתוח — "ויזה גוים רבים", כי אלקי משפט ה' אשרי כל חוכי לו, כענין שנאמר "אשר הראיתני צרות רבות ורעות תשוב תחייני ומתהומות הארץ תשוב תעלני תרב גדולתי ותסוב תנחמני".

הרוגז והשחוק אין אדם נמלט משניהם וענין תיקונם ע"י המשיח

"איש חכם נשפט את איש אויל ורגז ושחק ואין נחת". איש חכם זה סוד הו"א כשמתלבש בלבוש הקליפה כדי לכרר ממנה כל הטוב שבה, והוא מקבל עליו כל הדינים הנתכים על ראש פתנים אכזר שהוא סוד "איש אויל", כדי לכבוש עבד תחת רבו. ובהיות שהוא מתלבש בלבושו ומתאבק עמו עד עלות השחר של הגאולה, לפיכך אי אפשר שלא יתפעל תמיד באחד משתי המדות הללו שהם רוגז ושחוק, כי הרוגז מתעורר מההוא סטרא (דהיאו) [דאיהו] איתלבש בלבושה, בשעה שהוא עוסק בתורה ובמצות דאינון סמא דמותא להההוא סטרא ממש, וכאמרם ז"ל: לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר רע, ולכן "רשע יראה וכעס". והשחוק מתעורר כשהוא עוסק בדברי הרשות, ואז "איש אויל" מתיר את עצמו מעט משלשלאין דיליה ויקל את ראשו ושחק בשחוק הכסיל, ו"איש חכם" מתפעל גם הוא לפי מדותיו מפני שנתחבר עמו. ותמיד כל היום הוא במלחמתה עמו על אחת משתיהם, ואין לו נחת לזה מזה, כי אברהם הולך למסעיו ולוט עמו הנגבה, כדי לתקנו, וכל עוד שלא נתקן לגמרי אינו נמלט משתים אלה מן הטעם שאמרנו. וזהו ענין שאמר הקב"ה לאדם הראשון "בזעת אפך תאכל לחם עד שובך אל האדמה" שהיא סוד אדמת הקדש אשר גורש משם מפני חטאיו, ושם רשעים שהם כחות הטומאה חדלו רוגז, מפני שישובו לעפרם. ושם ינוחו יגיעי כח, שהם

כחות הקדושה, מפני שנפרד מהם היצה"ר המיגעם. והיה לאפר תחת כפות רגליהם, ונהפך לעבד נאמן לשרת אותם.

והש"י הרכיב שתי אילנות זה בזה אילנא דחיי ואילנא דמותא — איש חכם ואיש אויל, כדי שיתקנו שניהם זה לעמת זה והיו לעץ אחד. והוא סוד מ"ש "משפטיך תהום רבה אדם ובהמה תושיע ה'" כי "המשפט" איהו רזא דאילנא דחיי, "ותהום רבה" סוד אילנא דמותא ראש פתנים אכזר, והם סוד "אדם ובהמה" שנתחברו שניהם, כדי שהבהמה עצמה תושע בישועת האדם וליהוי שלמא בכלא בשמא קדישא שלים, ברזא דכתיב: י'שמחו ה'שמים ו'תגל ה'ארץ. והנה א'דם ו'בהמה ת'ושיע ה' ר"ת אותי, דאיהו רזא דרוחא דמשיחא שאותו ועל ידו נתקנו שניהם — אדם ובהמה לתת את ישועתו עד קצה הארץ.

והמשיח נפשו ממלכות דאצילות ורוחו מן הת"ת, והוא סוד מ"ש "מעוצר וממשפט לקח", ו"עוצר" מורה על המלכות, בסוד: ועוצר רחם, עצרת לה' אלקיך, ובהיותו מחובר משניהם, לפיכך צריך לתקן את שניהם, ולסבול את עול סבלם של החצונים המתמצעים ביניהם. והוא סוד מה שהיה אומר דוד המלך ע"ה "עשיתי משפט וצדק" כי על ידו נתקנו בעת ההיא תרין דרגין הנזכרים של "משפט וצדק" וכן על ידי המשיח בזמנו. והוא סוד גם כן מ"ש "מפשע עמי נגע למו" כי בתחלה מדבר בלשון יחיד — "ואת דורו מי ישוחח", ולסוף בלשון רבים — "מפשע עמי נגע למו", ורזא דמלה לפי מה שהקדמנו כי המשיח הוא בית קבול לתרין דרגין הנזכר, והוא סובל הנגע של שניהם, שהיא סוד הקליפה המתאחזת בהם, ועליו מוטל לתקן אותה בסוד הבירור להחזיר את הטוב לבעליו. ונרמזו תרין דרגין הנזכר במלת "למו", כי המ' פתוחה היא סוד המלכות, והו' סוד הת"ת כידוע. וכאשר נתקנו שניהם בשלמות ואין עוד דבר רע מפריד ביניהם, מיד תצמח הגאולה ותשמח בתולה במחול, ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים ה' מלך.

עוד בענין הנ"ל

... ועוד צריך שתדע ששבירת הכלים על ידו מתחלת בחדש מרחשון, ולכן בו שואלים הגשמים, שהם סוד הגבורות, והשבירה על ידיהם. ותיקון הכלים הנשברים מתחיל מחדש ניסן, ולכן בו שואלים הטל המחיה, והוא סוד: פתחי לי אחותי שראשי נמלא טל, שעולה יוד הא

ואו, והאחות היא סוד הא אחרונה, והזיווג נשלם על ידי הפלא של ר״ת פ׳תחי לי׳ א׳חותי, שהוא יסוד אבא הגואל והמוריד טל אורות וארץ רפאים תפיל.

בירור קליפת נוגה ע״י מלך המשיח

כשם שיש עבים וענגים כאן בעולם השפל, כך בעולמות העליונים. ודע שיש עבים וענגים קדושים ויש גם כן מסטרא דמסאבותא, והעבים הם מסטרא דנוקבא והענגים מסטרא דדכורא, וכן יש גם כן בסטרא דמסאבותא עבים מצד הנקבה וענגים מצד הזכר, ובהם מתלבשים העבים והענגים הקדושים, ובתוכם הקדושה הפנימית. והוא סוד מ״ש ״הנה אנכי בא אליך בעב הענן״, ״השם עבים רכובו״. ובהיות שיש עבים וענגים מסטרא דמסאבותא והם סוד זכר ונקבה דההיא סטרא — ס״מ ונחש, והם גם כן סוד קליפת נוגה שיש בהם טוב ורע, ז״ס שהמשיח המברר מתלבש בה בסוף הבירור, כשם שנתלבש בשאר הקליפות שהם רע גמור. וכאשר נברר גם מתוך קליפת נוגה כל הטוב שבה, אז תם הבירור לגמרי. ועל זה נאמר ״מחיתי כעב פשעיך וכענן חטאתיך״ — סוד זכר ונקבה דההוא סטרא, ותכף ומיד מה כתיב בתריה ״שובה אלי כי גאלתיך״. גם ז״ס מ״ש בספר דניאל ״לכלא פשע ולהתם חטאת״ וכתיב בתריה ״ולהביא צדק עולמים״ שהוא סוד מלכא משיחא מלכות דעתיק שנקרא ״צדק עולמים״ בגין דכל עלמין מתנהגין אבתרה והיא מושלת עליהם. ואותו עב הענן שהיה בתחלה לבוש ושק למלכא משיחא כענין שנאמר ״אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם״ הוא עצמו אשר עליו ירכב באחרית הימים כשתם הבירור לחזור אל מקומו הרמתה, והוא סוד מ״ש ״וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתא״ וגו׳.

הגואל האחרון מתקן אותו תיקון של חד׳ שנכנסו לפרדס

הנה כבר ביארנו למעלה היות הפגם של אדה״ר סוד הפירוד של חו״ג, וכאשר היה זה הפירוד גם חכמה ובינה נסתלקו מפנימיותו והיו מקיפים על ראשו להציל לו מרעתו. ולפי זה סוד התיקון תלוי במה שימשיכו חו״ב ויתקנו חו״ג. והוא סוד מה שנעשה מן חד׳ חכמים שנכנסו לפרדס, כי בן עזאי התחיל להמשיך את מוח החכמה, בן זומא

את מוח הבינה, אלישע אחר תיקן את הגבורות, ושלשתם תעו ונענשו. עד שבא ר' עקיבא ותיקן את החסדים, שהוא גמר התיקון, וקיבל עליו שכר כלם. ואעפ"כ דע שהג' הנזכר על ידי מיתתם וענשם נתכפר להם במה שתעו, ולא יגעו לריק במה שעשו, כי נתקן באותן הימים מה שהיה ראוי לתקנו. וגם ר' עקיבא שנכנס בשלום ויצא בשלום, הוא מפני שסמך על מה שעשו החברים. ודע כי התיקון הזה עצמו נֶעשה על ידי הגואל באחרית הימים, והוא סוד "וה' הפגיע בו את עון כלנו" כי הוא צריך לתקן לבדו את המוחין כלם של זו"ן, ולהרים המכשולים ולכלות את הקוצים מן הכרם. ובתחלה ימשיך מצד הימין, והוא סוד "בחכמה יבנה בית", ואחר כך מצד שמאל — "ובתבונה יתכונן", ולבסוף חו"ג מבוררים ומתוקנים ויתן את של זה בזה ואת של זה בזה, והוא גמר תיקון כענין שנאמר "ובדעת חדרים ימלאון כל הון יקר ונעים".

מלך המשיח מגיע עד עתיקא
בכח גבורות אי'

ענין מ"ש במלך המשיח "והקרבתיו ונגש אלי כי מי ערב את לבו לגשת אלי" סודו הוא, לפי שאי אפשר לאדם להכנס בפרדס בעודו בחיים חיתו אם לא שיעבור בתחלה כל חיילותיו של מלך, שהם סוד רוח סערה ענן גדול ואש מתלקח, כענין שנאמר "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון". והוא דבר קשה הרבה מאד, תדע לך שהרי מארבעה שנכנסו לפרדס, ג' מהם נדחו, ור' עקיבא בלבד נכנס בשלום ויצא בשלום, ואף הוא נמסר גופו בסוף ימיו ביד החצונים כדי לתת להם את חלקם. אבל המלך המשיח יפרוץ כל הגדרות ויעבור כל הדרכים, כענין שנאמר "עלה הפורץ לפניהם" שהוא סוד המלך המשיח שהמלך פורץ לעשות לו דרך. ולא עוד אלא שמדי עברו יטרוף טרף הניצוצות האובדות והנדחות מיד החצונים, ויעלה הרמתה כי שם ביתו, על ידי הגבורות של אי' עילאה הנותנים לו כח לעשות חיל ולפרוץ גדר. כענין שנאמר "כרע רבץ כארי וכלביא מי יקימנו" שהכריעה והרביצה הוא סוד רבצו תחת משאו בתחלה בתוך הקליפות, כי הוא צריך להתלבש בהם כדי לעשות הבירור הנזכר, ולבסוף "מי" שהוא סוד אי' עילאה, "יקימנו" ויעלנו למעלה עד מקומו, ושם ינוח מעמלו הגדול ומעמל נפשו יראה ישבע, כי ישב עולם לפני אלקים חסד ואמת מן ינצרוהו. והוא ממש סוד מ"ש "כי מי ערב את לבו לגשת אלי" שהרי "מי" שהוא סוד אי' עילאה,

היא שנתערבה בתוך לבו ונותנת לו כח על ידי גבורותיה "לגשת אלי" שמשמע עד דרגא דע"ק, בסוד: מה תצעק אלי, שכבר ידוע סודו.

בענין עליית חיצוניות העולמות לע"ל בכחו של משיח

כבר ידוע שביום השבת הקדושה שבכל העולמות נכללת בעולם האצילות ונקשרת עם המאציל, והוא סוד אמרם בכתבי האר"י זצוק"ל, שביום השבת עולה רוחניות כל העולמות ונקשר ונכלל בעולם האצילות. ושם כתבו גם כן: שבזמן הגאולה יעלו גם הכלים עצמם שהם סוד חצוניות העולמות, וכדי שתבין הדבר על בוריו דע, כי בבא תיקון העולם באחרית הימים, הכל נתקן בבת אחת, גם האומות וגם הבהמות שהם סוד חצוניות העולמות, והוא סוד מ"ש "אדם ובהמה תושיע ה'". וכל התיקון הגדול הזה נעשה על ידי המברר בסיוע גבורות הבינה, והוא משרש ישי שעומד לנס עמים, כלומר לתיקון האומות, כי חובשים עליו כל הקליפות שבעולם והוא מתקן אותם במשך הזמן, ונכללים על ידו בתוך הקדושה. ומתוך התיקון הזה של החצוניות, נמצא שמתקן גם את בשרו ונכללת בתוך הקדושה עצמה לאור באור החיים שהוא סוד אור האצילות. ולכן רמז לזה אמר המשורר "אף בשרי ישכון לבטח" כי הבשר שרשה ממשכא דחויא, ועל ידי שהמברר מתקן ההוא חויא תקיפא בגמר מלאכתו, נמצא שמתקן גם את בשרו, והכל נכלל באור האצילות אשר שם סוד הבטחון, ולכן כתוב "אף בשרי ישכון לבטח".

ודע כי ז"ס גם כן מ"ש "והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה'" כי מה שהיה קודם התיקון בסוד הפנימיות של האומה הקדושה לבדה, יהיה באחרית הימים גם לכל האומות בכללם, וגם לכל שאר הבעלי חיים שאינם מדברים, כי כלם מבחינת החצוניות דא לגו מן דא ודא לגו מן דא, וכלם מבחינת ה"בשר", וז"ס "יבא כל בשר". וסוד אמרו "להשתחוות לפני" זהו עולם האצילות שאור המאציל חד ביה בלא מחיצה ופרגוד כלל ועיקר, מה שאין כן בשאר העולמות. ובהיות שסדר עלית העולמות דבר יום ביומו שכבר ידוע אינו נפסק לעולם, וביום השבת כל העולמות עולים אל האצילות, זה יהיה בעת התיקון גם ל"כל בשר" כמו שפירשנו.

ואמנם מה שיש לדקדק בענין הוא, כי איך יהיה זה גם ביום החדש מה שלא היה קודם לכן, ולא ביום מועד שהוא מקרא קדש. ונראה

לענ"ד טעמו של דבר לפיוס הלבנה לפי שנתמעטה וירדה לכן תזכה מדי חדש בחדשו לעלות אל האצילות, ויום החדש שהוא היום שלה יהיה מקודש יותר מיום מועד שבו עולים העולמות אל הבריאה, והם סוד הבנים בחיק אמותם, ולא בעולם האצילות שהוא בחיק אביהם, כי אם ביום השבת, ולעתיד לבא גם ביום החדש גזרת הכתוב לטעם הנזכר, ולכבוד עלובת נפש שתהפוך להיות אבן הראשה תשואות חן חן לה.

מב"ד בכח התבוננותו שממשיך גבורות אי'
מציל מב"י מן המיתה

... סוד אמרו "לאכול עניים מארץ ואביונים מאדם", "עניים" הם סוד הניצוצות העשוקות מבחינת המלכות העניה, ולכן אמר "עניים מארץ". "ואביונים" מאדם, סוד הניצוצות העשוקות מבחינת היסוד שהוא אביון תאב אל הזיווג, ועיקרו "מאדם" שהוא סוד הת"ת, כי גוף וברית חשבינן חד, ויעקב מצר בצרתו של יוסף ומאן להתנחם, ברזא דאמרן, ולכן אמר "ואביונים מאדם". והמשיח גם הוא בדור האחרון שהוא סוד הת"ת מתלבש בלבוש הקליפות, וסובל כמה ייסורים קשים ומרים יותר מן המות בגין דלא איתקטל משיח בן יוסף. והקב"ה כופף קומתו תחת עול החצונים כדי שהוא ילך ויסתלק מתחת ידיהם על ידי התבוננותו בכח גבורות הבינה, ועליו נאמר "ותשימני כארץ נוף וכחוץ לעוברים". ותכלית המכוון — "התנערי מעפר קומי שובי ישראל" וגו' שהיא סוד יונתו תמתו שנסגרת במסגרתו ומצרת בצרתו, ולבסוף ישמחה בשמחתו כשלא יהיה עוד בליעל כלו נכרת.

טעם שמב"ד הוא הנכנס לברר במקום החי'
ולא מב"י

ענין מה שמשיח בן דוד הוא אשר סובל על שכמו את עול החצונים ומתלבש בלבושם ונכנס בתוך המות עצמה לברר ממנה, ולא משיח בן יוסף, הטעם הוא, מפני שמשיח בן יוסף שרשו מן הזכות, ומשיח בן דוד שרשו מן האהבה שהיא עזה כמות, ולכן הוא נכנס בתוך המות עצמה ואינו מתירא ממנה, ואדרבא יכניע אותה ויכריתנה. ולא עוד אלא

שהאהבה משפטה לגאול, לפי שהיא סוד הימין מקרבת גם את הפושעים, כי על כל פשעים תכסה אהבה, ולכן על ידיה יבאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקדש בירושלים, שהם הניצוצות האובדות והנדחות, שעל ידו עתידים לחזור אל הקדושה. ברזא דכתיב "מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארובותיהם", "כעב" שהוא סוד החסד העולה כמנין ע"ב, והוא יעוף מתוך הקליפה וכל הניצוצות הקדושות מיתדבקות בו ועופפות אחריו, בסוד הצדיק שמוסר עצמו למיתה כדי לברר ולהעלות. וברזא דא כתיב "תחת אשר הערה למות נפשו ואת פושעים נמנה". וז"ס גם כן שאמר דוד המלך ע"ה שהוא בחינת המלכות "זכור ה' חרפת עבדך שאתי בחיקי כל רבים עמים" כי הוא נשא אותם בחיקו ממש מאחר שנקשרו בו כל הקליפות, כי אתרא הוא דקא גרים ומוטל עליו לברר מהם ולכלותם. וכן המברד היוצא מזרעו. וסוד אמרו "שאתי בחיקי" כי הלב מקומו בחיק וכל דאגה בלב איש. ולכן הגואל המברר נקרא "איש מכאובות" כי הוא בהיותו סוד המלך הוא גם כן לבו של גוף האומה הקדושה, ולכן כל המכאובות של האיברים הוא נושאם בחיקו, כי לב יודע מרת נפשו, ובשמחתו לא יתערב זר.

תיקון מב"ד בקבלו יחידה

כבר אמרנו למעלה, שמב"ד עושה תיקונו ותיקון מב"י, ולכן הוא מתלבש בתוך הקליפה להוציא יקר מזולל, ולהעביר את רעת ירכעם בן נבט שעבד ע"ז, ולהושיע אדם ובהמה. וז"ס "והוא מחולל מפשעינו" — חילול ממש מפני הקליפה שהוא מתלבש בתוכה ומתחלל בטמאתה. ובסוף התיקון בבא לו סוד היחידה שהיא נשמה לנשמה, ומיד מתרפא ונתקן הכל בקרבת המאציל. כמו השמש שהוא קרוב יותר אל ארצנו בימות החמה, וכל העולם שמח ויצמיח כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל ומתוק האור וטוב לעינים לראות את השמש, כך ממש קרבת המאציל אל עולמו, היא המתקנת אותו בבת אחת פתאום בפתע, שהרי גם הרע נהפך לטוב בקרבת המאציל, כשם שהטוב נהפך לרע מפני ריחוקו. והוא סוד הוית הקליפות, כמ"ש במקום אחר. ורזא דכלא ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" ואז "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו", "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו".

כוחו של מב"ד לעשות תיקונו

כבר אמרנו למעלה שמב"ד עושה תיקונו ותיקון מב"י, כי הוא ירד ונתלבש בתוך הקליפות להכניעם ולהוציא יקר מזולל, ולכן הערה למות נפשו ונתן את רשעים קברו. כי הוא סוד הימין ויש כח בידו להדוף רשעים תחתם, כי ימין ה' רוממה ימין ה' עושה חיל. ועוד כי שרשו מן החיים העליונים, ולכן אינו מתירא מן המות, ברזא דכתיב "כי נגזר מארץ חיים". ואדרבא הוא מבליע את המות ומטהר את הטוב שבה ומחזירו במקום החיים. כענין שנאמר "ימלט אי נקי ונמלט בבור כפיך", "אי נקי" סוד הי"א דרגין דמסאבותא היותר נקיים שהם בקליפה העליונה המתוקנת, שנמלטים על ידי המברר בעמלו ויגיע כפיו וחוזרים אל הקדושה. ועוד, כי מב"ד הוא סוד האהבה כידוע, ולכן הורד בתוך אילנא דמותא, כי עזה כמות אהבה, ואין כח הקטרוג יכול להתגבר עליו אפילו אם יחטא ואשם בתוך הקליפה דהא אתרא הוא דקא גרים, ותוקף האהבה מתגבר על כל הקטרוגים שבעולם. עד דתבר בתוקפיה חילא דאילנא דמותא ומבליעו, וחוזר למדתו שהיא מדת האהבה, ועליו אמר שלמה בחכמתו "ועל כל פשעים תכסה אהבה".

תיקון מב"ד מצד היותו משרש הימין

כבר ידוע שמב"ד הוא משרש הימין שהוא סוד האהבה, ולכן חובשים עליו כל הקליפות שיתוקנו על ידו, וז"ס "ועל כל פשעים תכסה אהבה". ועל רזא דא אמור רבנן: יצר תינוק ואשה שמאל דוחה וימין מקרבת, כי היצר היא סוד הקליפה שמב"ד שהוא סוד הימין מקרבתה בתיקון האומות — ונוגה כאור תהיה, כי בהיותה נתקנת כל צרכה זאת הקליפה מיד היא מתקרבת וזוכה ליהנות מן הזיווגים הקדושים בסוד הפנימיות. ורזא דא "וידעו את עבודתי ואת עבודת עמי הארצות" כי הנוק' היא סוד העבודה, והידיעה הוא כנוי אל הזיווג. וכאשר נתקנת קליפת נוגה, אז היא נהפכת מעבודה קשה לעבודה רכה, וגם היא זוכה אל ההשפעה הפנימית. אלא שהגבירה קודמת ונכנסת לפני ולפנים ומושלת על שפחה על כל פנים, ורזא דא "בנות מלכים ביקרותיך", ועכ"ד: "נצבה שגל לימינך בכתם אופיר".

תיקוני מב"י ומב"ד
והיותם נותנים כח זה לזה

כבר אמרנו במקום אחר, ענין הב' משיחין מב"ד ומב"י ששניהם צריכין לירד בתוך הקליפה לתכלית נסיון ולתכלית בירור, ולהבחין בין טוב לרע לתכלית נסיון, כענין שנאמר "ה' צדיק יבחן", ואינון תרוויהו רזא דב' "צדיקים", מב"ד הוא צדיק עליון, ומב"י רזא דצדיק תחתון. ואחר גמר מלאכתם עליהם נאמר "וצדיקים ישמחו יעלצו לפני אלקים וישישו בשמחה" — לתכלית בירור, כענין שנאמר "וצרפתים כצרוף את הכסף ובחנתים כבחון את הזהב". וצדיק עליון מברר מרזא דעלמא דאיתכסייא וצדיק תחתון מעלמא דאיתגלייא, זה פנימי וזה חיצון, ולהבחין בין טוב לרע, ברזא דכתיב "וידעו את עבודתי ועבודת עמי הארצות". והוא סוד מ"ש הרשב"י ז"ל: טב ליה לבר נש דינדע טב וינדע ביש ויהדר גרמיה לטב ודא איהו רזא דמהימנותא, וכבר פירשנו סודו במקום אחר. והנה מב"ד כשם שקודם במעלה, בסוד: בן ישי בראש, כך קודם בנסיונו ובבירורו לצאת במקום החצונים. ועכשיו בגמר מלאכתו כבר ז"ה נכנ"ס וז"ה יוצ"א, זה נכנס, הוא מב"ד שנכנס במקומו בקדש העליון כבתחלה — "ישב עולם לפני אלקים חסד ואמת מן ינצרוהו". וזה יוצא, הוא מב"י שיוצא לברר אחריו בעלמא דאיתגלייא. וכאשר יגמור את מלאכת בירורו גם הוא, אז הגאולה שלמה לכל ישראל, ברזא דכתיב "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה, והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד". ובין כך ובין כך, כשם שנתעסק מב"י ברזין דחכמתא, לתת כח אל מב"ד לצאת מתוך צרותיו, כך צריך שמב"ד יעסוק גם הוא ברזין דחכמתא, להוציא את מב"י, ותהיה הגאולה שלמה לתת את ישועתו עד קצה הארץ, איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק, לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו, כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי והקדישו את קדוש יעקב ואת אלקי ישראל יעריצו, חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים לה'.

מב"י ומב"ד — משה ויהושע
ועניניהם בדור האחרון

"ודבר ה' אל משה פנים בפנים כאשר ידבר איש אל רעהו" זה מב"ד — פני משה פני חמה, שהוא סוד הז"א, ולכן — "כאשר ידבר

איש אל רעהו" כי הוא דוגמתו למטה. "ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל" זה מב"י — פני יהושע פני לבנה, ולכן נגלה לו המלאך כמו שנגלה ליהושע שאמר לו "אני שר צבא ה' עתה באתי" וכבר אמרו ז"ל: על עסקי עתה באתי, זהו ביטול תורה, ואתא לגלאה ליה רזין טמירין. וז"ס "וילן בלילה ההוא בתוך העמק" — שלן בעומקה של הלכה. והיה "שר צבא" ממש, כי מב"י הוא העושה המלחמות. ומב"ד בא לעשות שלום בעולם ולא מלחמה, הפך ליש"ו הנוצרי שאמר מעצמו: לא באתי לעשות שלום בעולם אלא מלחמה. וגם הוא בודאי היה סוד משיח בן יוסף, אע"פ שהיה ממזר, כי ממזר ת"ח קודם לכהן גדול עם הארץ. אלא שלא היה אז העת הראוי, כי היתה שנאת חנם בישראל, ולכן נתקלקל ונתאחז בו ס"מ והשמידו ונצלב. ויהושע בן פרחיה רבו הוא גלגולו של יהושע דווקא, והיה לו לתקן זה הישוע הנצרי, כי היה גם הוא משרשו, ואדרבא דחפו בשתי ידים. אבל בדור האחרון, מב"י אינו נדחה, כי מתחבר עמו מב"ד ויחיו שניהם וישבו עולם לפני אלקים. אלא שמב"ד זוכה אל מדרגת פנים בפנים ולו משפט המלוכה — "כירח יכון עולם ועד בשחק נאמן סלה".

מב"ד ומב"י משיגים בראיה ושמיעה

כבר ידוע שהב' משיחין הם כנגד הב' ווין — יעקב ויוסף. ולכן מב"ד שהוא סוד הו' רבתא, העיקר שלו הוא השגת הראיה ברוח הקדש, בסוד: וירא יעקב כי יש שבר במצרים, וירא והנה באר בשדה, וישא עיניו וירא והנה עשו בא. והשמיעה טפלה לו, כי הראיה מקרוב והשמיעה מרחוק. והכל על ידי השכינה ששורה עליו. והשגת מב"י — השמיעה היא העיקר על ידי מלאך, בסוד: הגידה נא לי איפה הם רועים. וכאשר יהיה מתוקן כל צרכו, גם הוא ישיג בענין הראיה, ואז מתקיים בשניהם "ולא יכנף עוד מורך והיו עיניך רואות את מוריך".

ענין השם וכנויו המאיר בגופו של אדם
וענין שמב"ד תוקפו — רוה"ק ומב"י — על ידי מגיד

שם המיוחד וכנויו מאירים בגופו של אדם. כיצד: שם המיוחד מאיר בראשו, הי' בעינים סוד הראיה, אריה במרכבה. ולכן מב"ד שהוא סוד האריה יסודתו ותוקפו בחינת הראייה ברזא דרוח הקדש. הה' באזנים

סוד השמיעה, שוד במרכבה. ולכן מכ"י דאיהו רזא דשור, העיקר שלו השמיעה על ידי מגיד. הו' מאיר בחוטם סוד הריח, נשר במרכבה. ה' אחרונה בפה שהוא סוד הדיבור, אדם במרכבה, ולכן הדיבור לאדם, מה שאין כן לשאר בע"ח. והרי ד' אותיות המקודשות שהיו מאירים בראשי עם קדש: הי' באנשי חיל, הה' ביראי אלקים, הו' באנשי אמת, בסוד "תתן אמת ליעקב", וה' אחרונה בשונאי בצע — מרחקים החצונים שהם סוד ה"בצע" המתאחזים בשער. כנויו של שם מאיר בגוף עצמו של אדם, כיצד: א' בידים במעשה, ד' בגוף בבחינת הנענוע, נ' בברית בענין השימוש, י' ברגלים בענין ההילוך. וכן מאירין האותיות עצמן בגופו של העם הקדוש, א' בשרי אלפים, ד' בשרי מאות, כי כן המאות הוא המספר הרביעי מתתא לעילא, בסוד האחדים והעשרות והחמשים והמאות, נ' בשרי חמשים, י' בשרי עשרות. כן בכל הנבראים שבעולם מאיר בהם הקב"ה ושכינתו, שהם סוד השם וכנויו, השם בצלמו של דבר שהוא הפנימיות שלו, והכנוי ברמותו שהוא סוד החצוניות שלו. ועל ידי זה תבין מה שאמרו בזהר חדש פרשת יתרו, ע"ש כמה ענינים יקרים, אולי יישר בעיני האלקים ותוכל להבין במקצתם.

ותמצא שם גם כן ענין ד' לבושי העולם שהם סוד הד' קליפות: רוח סערה ענן גדול אש מתחלקת ונוגה לו סביב, והם עצמם תהו ובהו חשך ותהום. תהו, קליפת האגוז החיצונה שהיא ירוקה, וז"ס תהו קו ירוק המקיף את העולם. בהו, קליפה שניה של האגוז שהיא לבנה. חשך, קליפה שלישית שהיא אדומה כנגד אש מתלקחת. תהום, קליפה רביעית שאינה קליפה לפי האמת, כי הוא חלל האגוז בתוך הקליפות, שמקבל או טמאה או קדושה כפי זכותו ותיקונו של עולם, בסוד "להט החרב המתהפכת". ובאחרית הימים זה החלל מתמלא אורה משבולי האגוז, וז"ס "ונוגה כאור תהיה, כי מלאה הארץ דעה את ה'" וגו'.

מב"ד ומב"י עולים ממדרגתם ע"י יסורין שסבלו

כבר פירשתי בכמה אתר ענין מ"ש "בכל עצב יהיה מותר" כי כל העצב והרע שיבא אל האדם הוא לטוב לו בלי ספק, לתמרוק רעתו, ואחר כך יהיה לו איזה יתרון מעצבו ומרוגזו — שיעלה במדרגה יותר עליונה ממה שהיה בתחלה קודם שיבא לו העצב, דהא כל מה דעבדין

מן שמייא לטב עבדין. והנה מב״ד היה שרשו מן הת״ת, ועל ידי היסורין שסבל הוא עולה עד הדעת, וזהו המותר שלו מן העצב הקודם. וכן מב״י שרשו מן היסוד, ועל ידי היסורין שיסבול יעלה עד אל הת״ת. כי מב״ד ממדרגת יעקב עולה למדרגת משה וזוכה לנבואה, ומב״י עולה ממדרגת יוסף אל מדרגת יעקב, כי אלקי משפט ה׳ אשרי כל חוכי לו.

ענין הריגת מב״י

ענין שור האיצטדין שמשיסין בו את הכלבים ונושכים את אזניו, הסוד הוא, לפי שיש אריה ויש שור, והאריה הוא סוד החסד והשור סוד הגבורה כידוע. והנה מן החסד יונקים החצונים מעט מזער מן הקצוות, והוא ממה שיוצא מביקוע הצפרנים של הידים והרגלים, והחצונים הם סוד: הכלבים עזי נפש, ולכן אמר המשורר: סבבוני כלבים עדת מרעים הקפוני כארי ידי ורגלי. ואמנם השור שהוא סוד הגבורה ובה יניקת החצונים ואחיזתם רבה ועצומה, זהו הטעם שמגיעים עד האזנים ונושכים ויונקים מדמו שהוא סוד הגבורה שלו ומתישים את כחו כי הדם הוא הנפש. וז״ס: כשור אל טבח יבא, כי הוא מזומן לטבח החצונים שיונקים מדמו יותר מדי. וז״ס הריגת משיח בן יוסף, דאיהו רזא דשור. מה שאין כן משיח בן דוד דאיהו רזא דאריה, כי סבבוהו כלבים ולכן צרות רבות באות עליו, אבל לא ימיתוהו, ברזא דאמרן, ואדרבא הוא ימית את אויביו בסוד מ״ש: בקרוב עלו מרעים לאכול את בשרי צרי ואויבי לי המה כשלו ונפלו.

תיקון הב׳ משיחין יועיל לכל ישראל
ובעד החכמים שאינם עוסקים ברזין דחכמתא

... ושדיך לאשכלות, אלין תרין משיחין פריקין דילה כשנתקנו כל צרכם ויטיפו לדורם חכמה מפוארה ומתוקה כמתק התמרים, ויועיל זכותם למיעבד ייחודא דדרגין כאילו היה כל הדור מתוקן וראוי להגאל ... ויהיו נא שדיך, אלו הב׳ משיחים הנזכרים שיהיו הם לבדם ראויים לעורר את הזיווג. כאשכלות הגפן, שהם השאר החכמים של האומה הקדושה שנמשלו לאשכלות הגפן כידוע, אך אינם מעיינים ברזין דחכמתא שעל ידיה תגאל הנדחה ותקום הנופלת, ברזא דכתיב: אין מנהל לה מכל בנים ילדה ואין מחזיק בידה מכל בנים גדלה, והב׳

משיחין לבדם לפי שהם כללות נשמותיהן של ישראל, יוצילו ויספיקו לעשות התיקון הגמור והגאולה השלמה, והאחד מהם הוא מנהל לה והב' מחזיק בידה, כמו שפירשנו במקום אחר ודי בזה לענינינו.

הריסת בנין הקליפה ובנין הקדושה
ב' תיקונים של מב"י ומב"ד

כבר ידוע בענין הב' משיחין דאינון רזא דימינא ושמאלא מב"ד ומב"י, והימין מוטל עליו להרוס את בנין הקליפה, כי ימין ה' רוממה ימין ה' עושה חיל. והשמאל מלאכתו לבנות את בנין הקדושה, כי אמת הבנין וקו המדה מן השמאל. וז"ס הלל ושמאי, ולכן הלל היה חוטב עצים, בסוד בקיעת הקליפה. ורזא דא מ"ש באברהם שהוא סוד הימין — "ויבקע עצי עולה וילך אל המקום". שמאי היה בנאי באמת הבנין שבידו, כי הלל הימין הסותר את הקליפה, ושמאי השמאל הבונה את הקדושה.

בחי' המלכות ויסוד ניתנים למב"ד ומב"י

כבר ידוע על מי שבא לעשות איזה תיקון על איזה דבר פרטי, שהוא צריך למסור את נפשו על אותו דבר, ואז יעלה בידו התיקון בשלמות, ויזכה לאותו דבר שמסר את נפשו בעבורו. והנה זהו הטעם שהימין המבורר — מב"ד, היה צריך למסור את נפשו על תיקון המלכות שהיא שלו, והשלים את תיקונו ועלתה בידו. והוא סוד: ואתן לו מורא ויראני, ומפני שמי נחת הוא, ויתא ראש עם צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל. כך השמאל המתקן — מב"י, צריך שימסור את נפשו על תיקון היסוד דאיהו דרגא דיליה, ואז ישלים את תיקונו, ויזכה גם הוא למדרגתו בלי קטרוג, וכל עולתה תקפרץ פיה. ושניהם מב"ד ומב"י יכניעו את האומות — "ואריה כבקר יאכל תבן".

בענין העזר שמקבל מב"י ממב"ד

"טובים השנים מן האחד שאם יפול האחד יקום השני להקימו" אלו הב' משיחין המקימים זה לזה. והוא סוד אמרם ז"ל על פסוק "ברח דודי ודמה לך לצבי", כשם שהצבי ישן ועינו אחד סתום ועינו אחד פתוח.

והעינים הם ממש הב' משיחין, וכשהאחד נופל להיות סתום העין, יפתח האחר את עיניו — זה מב"ד, להקימו לאחיו — מב"י, ויתחברו שניהם להיות שני העינים פתוחים, בסוד "פקח עיניך וראה שוממותינו", "כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון". ואז האומות יהיו פורעים ממה שעשקו לישראל — הקרן והחומש, כמו שפירש רש"י ז"ל על פסוק "האלף לך שלמה ומאתים לנוטרים את פריו", כי קדש ישראל לה' והאומות נהנו מן ההקדש, לכן צריך שיוסיפו חמישיתו על הקרן, והקרן הוא אלף, וחמישיתו מאתים, וזהו ענין אמרו "ומאתים לנוטרים את פריו". וסודו, "האלף" שהוא הקרן — סוד הבנין השלם של י' ספירות הנוק'. ואז היא ראויה להזדווג עם מלכא קדישא מלך שהשלום שלו, וז"ס "האלף לך שלמה". "ומאתים לנוטרים את פריו" שהוא החומש — סוד הב' מקיפים של ל"מ דצלם שיהיו על ראש הנוק', ובנינה בחרבנה של צור, וזהו הקרן וגם המקיפים שהם החומש, ינטלו מהם וניתנים לה וז"ס, "סר צלם מעליהם וה' אתנו אל תיראום".

והנה לפי מה שפירשנו שהב' משיחין הם סוד הב' העינים של הכלה הכלולה כ"י, זהו הטעם כי כשהם מתוקנים לגמרי מיד באה הגאולה ולא תתעכב. ורזא דא: כלה שעיניה יפות אין כל גופה צריך בדיקה, כענין שפירשו רז"ל על פסוק "הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים". ואמנם מב"י קודם שימסור את נפשו היה צריך להתקשר עם מב"ד, כי מב"ד גזרתו מארץ החיים, ולכן כשמסר את נפשו לא יכלו החצונים להתגבר עליו, כי נזר אלקיו על ראשו, אבל מב"י שגזרתו מן הזיווג התחתון, אלמלא שקדם הקשר הגדול היה יכול להסתכן במסירת נפש ח"ו. ונרמז הענין במ"ש "כי נגזר מארץ חיים ואת דורו מי ישוחח" שהענין מדבר על מב"ד ומב"י וז' כורתי ברית כמ"ש במקום אחר. "מעוצר וממשפט לוקח" זה מב"ד כמבואר אצלנו בכמה אתר. "ואת דורו מי ישוחח" זה מב"י בסוד היסוד שנקרא "דור" כידוע — ומי מן החצונים יוכל להתגבר עליו מאחר שנתקשר עם מב"ד, וגוף וברית חשבינן חד, ומב"ד גזרתו מארץ חיים כד"ל. וז"ס אמרו "ואת דורו" כלומר שמב"ד כבר נקשר עם "דורו" שהוא מב"י, ונתן לו כח למסור את נפשו ולרדת בעלמא דנוק' לצורך התיקון לכלא פשע ולהתם חטאת, כמו שירד בתחלה מב"ד וסבל את הנגע להתם את הפשע ולהמשיך את הענג. וז"ס "מפשע עמי נגע למו" בלשון רבים שהם הב' משיחין שהיו מוכרחין לרדת זה אחר זה בעלמא דנוק' להשלים את התיקון, ולקדש את שמו ית'

ברבים שהם החצונים, במה שסובלים הנשיכות של הנחש הכרוך אל העקב, ושומעים חרפתם ואינם משיבים. ועליהם הכתוב אומר: ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, שמש צדקה ומרפא בכנפיה — רשעים נידונים בו צדיקים מתרפאים בו, כי צדיק ה' צדקות אהב ישר יחזו פנימו.

תיקון חמורו של משיח

כבר ידוע שאין עליה לנשמה אלא אם כן תהיה ירידה לגוף, כי הגוף מת והנשמה צרורה בצרור החיים. כך הוא בזמן התיקון שהמדרגה הנתקנת הולכת ועולה, וחיי נפש הם קבורים בקבורת הערלה, לפי שהקליפה קודמת לפרי. ובתחלה נתקן חמורו של משיח, ואחר כך מתגלה המשיח עצמו רוכב על חמורו. ורזא דא "קבורת חמור יקבר", כדי שיכלה כל הרע בתוך הקבר, ולבסוף "אדם ובהמה תושיע ה'".

בענין גוג וארץ המגוג
ודן העומד לעומתן

כבר ידוע שגוג מרצאותיו מירכתי צפון, ואולי שהוא מלך פולוני"ה רזא דארץ המגוג. ודן נחש לעומת נחש, לרצץ את מוחו, כי מצחו חזק לעומת מצחו של הנחש הטמא. ולכן רזא דדן יצא ממלכותו של מלך פולוני"ה ממש, ונולד בארצו, דהא מניה וביה אבא ליזיל ביה נרגא. והוא יקבל כח מכל הי"ב שבטים, להתגבר על הנחש הטמא, שהוא גוג שעולה י"ב ברזא דאמרן. ואולי זהו הטעם שמחעורר להתקוטט עם ישראל יותר מכל שאר המלכים, הא' — הוא בטבע הפולאק"י שטבעם משוגע והפכפך יותר מן הכל. והב' — לפי שרזא דדן נולד במלכותו ומשאתו לא יוכל.

ביאור:
כל מלכות שאין בו ג' דברים אין בו ממש

כל מלכות שאין בו ג' דברים הללו אין בו ממש, ואלו הם: מ'לך מ'שנה ש'ר צבא, שהם ר"ת ממש. וכשחסרו מישראל, אז נהפך מ"ש לשמם, כענין שנאמר "על הר ציון ששמם שועלים הלכו בו". ועכשיו שחזרים יהפך במהרה בימינו השמ"ם אל הממ"ש. מלך זה מב"ד,

משנה זה מב״י, שר צבא זה שריה, שהם ר״ת ממש ברד״א. ויתקיים בהם מקרא שכתוב ״ונתתי נקמתי באדום ביד עמי ישראל והיה שארית ישראל בקרב עמים רבים כאריה בבהמות יער ככפיר בעדרי צאן אשר אם עבר וטרף ורמס ואין מציל״. ולבסוף: ״ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים ה׳ מלך, יהי כבוד ה׳ לעולם ישמח ה׳ במעשיו״.

בענין הב׳ משיחין ומקומם

... פ׳לטו ד׳ל ו׳א׳ביון מיד רשעים הצילו, דל ואביון הם סוד הב׳ משיחין מב״ד ומב״י, שאחר התיקון למעלה הקליפה שבלעתן בתחלה היא פולטתן לבסוף, וזהו לשון פלטו, שמשמעו פליטת הבלוע. ונרמז המקום בר״ת דוק ותשכח.

נחש הקדוש ונחש הטמא
שניהם על הנס

ענין הרכבת האילנות להשלים התיקון, כבר דברנו בו פעמים רבות, ז״ס הנחש על הנס, וכנגדו משיח שעולה כמנין נח״ש — ״בן ישי אשר עומד לנס״. ורזא דא ״והיה כל הנשוך וראה אותו וחי״, ״אותו״ זהו הנחש הטמא, ״וחי״ זהו הנחש הקדוש שהוא היסוד שנקרא ״חי״, ושניהם ״על הנס״ זה כנגד זה, להביא רפואה שלמה ותיקון שלם — ״נתת ליראיך נס להתנוסס מפני קשט סלה״ ודי בזה למשכילים.

ענין להט החרב המתהפכת
שניתן למשיח

בענין אדם הראשון כשנתגרש מג״ע אמר שם הכתוב ״וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת״ וסודו, קליפת נוגה שהיא הפנימיות הקרובה אל הקדושה, ואדם הראשון בחטאו הוסיף כחה של זאת הקליפה, והיא שסותמת את הדלת בפניו, ומאיימת עליו בדמות חרב המתהפכת, שלא יכנס לג״ע, אלא ישמור את דרך עץ החיים בעמדו החוצה. אך אמנם כדי לתקן את זה באחרית הימים, הקב״ה נתן את המשיח, שבא לתקן קליפת נוגה, ולהעביר חטאו של אבינו הראשון נתנו ממש על פתחה של ג״ע, והקליפה סגרה בפניו, ומיראתו בדמות חרב

המתהפכת, כמו שנעשתה אל אדם הראשון ממש, אלא שניתן כח אל המשיח להתגבר על זאת החרב, וליכנס בג״ע בעל כרחה. ומה גם שהוסיפו לו כח גם כן להכניס זאת החרב עמו, ולהפוך אותה מרעה לטובה, שתשאר בתוך הקדושה, ותהיה שלו להתגבר על ידיה כנגד אויביו, כשם שהוא ידע להתגבר עליה ולהפוך אותה מרעה לטובה. וז״ס מ״ש על מלך המשיח ״חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך״, ״חרבך״ דיקא, שהכרחת אותה להיות שלך, ככח התיקון הגדול על ידי יגיע כפיך של התזרת הרע לטוב. ולכן זאת החרב נקרא ״מתהפכת״ על שם העתיד שהיה לה להתהפך על ידי המשיח. ומה שהיה לו לצער בתחלה, נהפך לבסוף להיות לו להוד והדר, וזהו ענין אמרו ״הודך והדרך״ שהוא מובן יפה ברזא דאמרן.

טעם שנצרך ב׳ משיחין — מב״י ומב״ד

ענין הב׳ משיחין שיש להם לישראל מב״ד ומב״י, הם סוד הב׳ ראשין שיש אל בנין הקדושה. הא׳ הוא הראש אל הראש, סוד הכתר, זה מב״ד שהוא גם כן הראש על הכל, לפי שהכתר הוא למעלה מן הכל, ולכן מלכות בית דוד מולכת על כל ישראל, כי הוא סוד הכתר ולו משפט המלוכה. וז״ס ״ומלך אחד יהיה לכלם למלך״. והב׳ הוא הראש אל הגוף, זה מב״י שהוא כנגד היסוד, ולכן קראו אותו רז״ל: ראש הגויה, לפי שהוא הראש אל הגוף ממש. וכשם שהגוף הוא משועבד אל הראש, כך מב״י משועבד אל מב״ד. ״ומלך אחד יהיה לכלם למלך ולא יחצו עוד לשתי ממלכות עוד״ כי בהיותם מתולקים הם חשובים כמתים, כמו שהגוף מת כשניטל הראש ממנו. וגם הראש מת כשניטל ממנו הגוף, אלא שהגוף ממהר למות בהפרדו מן הראש, יותר מן הראש עצמו שאינו ממהר כל כך. וזהו הטעם שעשרת השבטים מהרו ללכת בגולה יותר משבטי יהודה ובנימין. ומה שנשארו שבטי יהודה ובנימין למלכי בית דוד, הטעם הוא, לפי שהם סוד המוחין העומדים בתוך הראש ממש, והם משועבדים אל הכתר. והראיה, שבית המקדש נבנה בחלקם של אלו, והוא סוד המוחין ממש, כי אין קדושה אלא במוחין כידוע.

עוד טעם אחר אל הב׳ משיחין, לפי שישראל צריכים בעת הגאולה לב׳ ענינים: הא׳ הוא לענין העליה, כדי לחזור למעלה עד קדושתם העליונה, וזה לא יתכן כי אם על ידי הגבורה, שכחה להעלות.

וזהו מב"י דאיהו רזא ד"שור" רמז אל הגבורה. ועל רזא דא אמרו רז"ל: שמביאי הבכורים היו עולים אל הר הבית והשור הולך לפניהם, שהרי בחינת ה"שור" היא צריכה לכל עליה ועליה. ועוד הם צריכים לענין אחר, שהוא לטרוף טרף ניצוצות הקדושה מיד הקליפה, וזה לא יתכן כי אם על ידי אריא דבי עילאי שהוא סוד מב"ד, כד"א "והיה שארית ישראל בקרב עמים רבים כאריה בבהמות יער ככפיר בעדרי צאן" וגו'. וז"ס הברכה שברכו אביו ליהודה "גור אריה יהודה מטרף בני עלית" וגו', לפי שכל ענין הטרף תלוי בו ודאי. וזה הוא חשיבות שמעלה אותו על הכל, להשתרר גם בישראל וגם באומות העולם, וישתחוו לו כל מלכים כל גו ם יעבדוהו, ודי בזה לענייננו.

סוד גדול בענין ההרכבה שיעשה במשיח

דע סוד גדול, כי באחרית הימים ובתיקון האחרון, נעשית הרכבה של המשיח האמיתי במשיח המדומה, כדי שזה הרשע יטול ונשא עליו כל הרע של הצדיק המשיח האמיתי, כענין שנאמר "ונשא השעיר עליו את כל עונותם". וכבר אמרו בספר הזהר רמז לזה: עונות — תם, כי איש ציד ישא עונות איש תם. ומי שהיה לועג על דברי חכמים, יהיה אפר תחת כפות רגלי הצדיק ששותה בצמא את דבריהם, כפר לצדיק רשע ותחת ישרים בוגד.

מקום שרשם ותיקונים של מב"ד ומב"י

... ואמנם אותו הצדיק שעבד עבודה תמימה עד שהשלים את הייחוד הוא עצמו שנחתם במקום הייחוד, כענין שנאמר "שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך". וז"ס "ביום ההוא נאם ה' צבאות אקחך זרבבל בן שאלתיאל עבדי נאם ה' ושמתיך כחותם כי בך בחרתי נאם ה' צבאות". ולפי דרכנו למדנו שהב' צדיקים המתקנים שהם סוד מב"ד ומב"י, זה פנימי וזה חיצון, כל אחד מהם נחתם במקום תיקונו ממש. ועל שניהם אמר הכתוב "שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך". "שימני כחותם על לבך" ז"ס מב"ד, שנחתם בלבא דמלכא ממש, שהוא מקום שרשו ותיקונו, והוא סוד הלב ממש, כי מב"ד הוא המלך, דוגמת הלב שהוא המלך באברי הגוף. והוא שתיקן את האהבה, וז"ס "כי עזה כמוח

אהבה". "כחותם על זרועך" זה מב"י שנחתם בזרוע השמאלי של המלך הקדוש, שהוא מקום תיקונו ושרשו. והוא שתיקן בחינת הקנאה, וז"ס "קשה כשאול קנאה". כי פועל אדם ישלם לו וכארח איש ימציאנו.

עת נסיעה ועת חניה לצדיקים

[המלים המודגשות הם מסומנים בכת"י בציון מיוחד]

כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף — בעת החניה. יפרוש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו — בעת הנסיעה ואמנם בעת הנסיעה אז סוד מסירת נפש כדי להשלים את הייחוד, שהרי אין הקב"ה מיחד שמו **על הצדיקים בחייהם** אלא במסירת נפשם למיתה על קדושת שמו הגדול, שהרי לבסוף בעת החניה נהנים מן הייחוד השלם, ונהנים מזיו השכינה שנתיחדה על ידיהם. ולכן האבות שייחד הקב"ה שמו עליהם והיו מרכבה אל השכינה, לפיכך הוצרכו למסור נפשם למיתה. אברהם שהושלך בתוך כבשן האש, יצחק שפרחה נשמתו בזמן העקדה, יעקב שיצא מבאר שבע והלך לתקן בתוקף הדינים ובקרב צרה, ואחר כך עלה למדרגת ישראל וייחד הקב"ה שמו עליו, אבל בתחלה מסר את נפשו בסוד הקטנות, כענין שנאמר "קטונתי מכל החסדים ומכל האמת" וגו'. גם דוד המלך שהיה מרכבה אל השכינה, עבר בתחלה כל אותן הצרות, לתכלית הנזכר, ולבסוף הכינו ה' למלך ונשא ממלכתו. גם המשיח היוצא מזרעו שנעשה מרכבה אל השכינה כמו האבות עצמן, לפיכך הערה למות נפשו, והוא חטא רבים נשא ולפושעים יפגיע, ברזא דכתיב "מי גבר יחיה ולא יראה מות". וכן סידרו קדמונינו במנחה של שבת: ועל מנוחתם יקדישו את שמך, וסודו ידוע, כי אי אפשר להגיע אל המנוחה אלא ע"י קידוש השם במסירת נפש, כמו שעשו אבות העולם וכן המשיח, ולכן "את עצומים יחלק שלל" להיות מרכבה אל השכינה בעת החנייה, ובסוף צרותיו בגמר הייחוד — "והיתה מנוחתו כבוד, כי אלקי משפט ה' אשרי כל חוכי לו".

בעניני חכה"א

בענין הצלם והדמות

ידוע הוא לפי מה שכתב האר"י זצוק"ל, כי סוד הצלם בכללו הוא מקיף אל הז"א עד רגליו, בחינת אויר וי' ראשונה שבשם. צל מצלם בחינת אור וה' ראשונה שבשם. צ' מצלם בחינת מים וסוד ו' שבשם. והדמות סוד ה' אחרונה שבשם. בחי' הנוקבין מד' של דמות. נשאר מות — סוד הקליפות מעכירו דמייא. והנה הענין הזה עצמו באדם השפל, כי בחינת צלם — חיה סוד המקיף, צל נשמה סוד אור, צ' בחינת רוח, דמות בחינת נפש, ומות מן דמות הוא הגוף הנגוף מסטרא דמותא. כך הוא בכללות העולמות: אצילות בחינת צלם, בריאה צל, יצירה צ', ועשיה דמות, ודרגין דקליפין דתחותה בחינת מות של דמות. גם הסוד עצמו ביסודות: אויר בחינת צלם, אש בחינת צל, צ' בחינת רוח, והדמות בחינת העפר. וצד העליון שבה — סוד הד' של דמות וה' אחרונה שבשם היא אם כל חי מולידה ומצמיחה דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עושה פרי למינו לזון את בניה, ותחתיה נהפך למר המות כי כל בני עלמא אתבלו בה. ועל דרך זה תוסיף להבין מלין סגיאין דחכמתא, כי גם הסוד עצמו בד' רגלי המרכבה: הצלם לאברהם ולדמות אריה, הצל ליצחק ולדמות שור, הצ' ליעקב ולדמות נשר, הדמות לדוד ולצורת אדם, ומשם יפרד והיה לארבעה רגלין דרתיכא דמסאבותא כקוף לפני אדם והם סוד מות של דמות. גם הוא סוד ארבע מתכות וד' מרות שבגוף, וכיוצא באלו יהיו רביעיות הרבה בלי ספק, ותרבה הדעת כאשר ירחיב את לבנו האל המושיע ויהיו עיננו רואות את מורנו, ויקויים בנו מקרא שכתוב: וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך.

עולם שנה נפש וכ"ב אותיות
הם כולם דוגמת גוף האדם

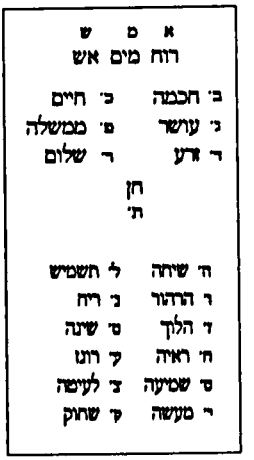
הנה שמתי לפניך צורת הענינים הנמצאים בספר יצירה כזה ראה וחדש:* ועם זה תראה שהאותיות והעולם והשנה וכן כל שאר

עיין בעמוד הבא

הנבראים, אם יגלה ה׳ את עיני שכלך, הם כולם דוגמת גוף האדם, ואם האדם ידע את עצמו בידיעה גמורה ואמיתית, כמעט ידע בכלל כל הבריאה, וזאת היתה חכמת אברהם אבינו ע״ה, ולפיכך אמרו בספר איוב ״ומבשרי אחזה אלוק״. כי האדם בכלל הוא מורכב מגשמה רוח ונפש. ולאותיות, אמ״ש הוא נשמתן, בגד כפרת הוא רוחן, הו חטי לנ״ס עצ״ק הוא נפשן, ובאותיות האלו נברא כל היצור, כי נשמת העולם הם אויר מים אש הכוללים את הכל. רוחו הם ז׳ כוכבי לכת, ונפשו י״ב מזלות. וכן בשנה, נשמתו היא חום קור ורויה, רוחו — ז׳ ימי השבוע, ונפשו י״ב חדשי השנה. וכן בנפש האדם, נשמתו הכללית היא ראש ובטן וגויה, רוחו ז׳ שערים בנפש, ונפשו י״ב מנהיגים בנפש. ומה שאמרתי לך זה נשמה זה רוח וזה נפש לא שהאמת כך ויהיו אלה שמותן, אלא שזה בערך חברו בהיותו יותר כללי או יותר פרטי, הוא כערך הנשמה לרוח. והרוח לנפש כגופו של אדם, כערך העליון למי שהוא תחתון ממנו וכערך העלה לעלולה, וכן על זה הדרך תוכל להבין מעצמך דברים הרבה אין קץ אם בעל שכל אתה. ואלו הם המנהיגים את הכל בכלל, ולפיכך הושמו בספר יצירה בראש כלם, ואתה הראית לדעת בין תבין את אשר לפניך קשרם על גרגרותיך כתבם על לוח לבך.

אותיות	עולם	שנה	נפש
אמ״ש ב כ ג פ ד ר ת	א מ ש אויר מים אש ז ח שבתאי צדק ג ד מאדים חמה ב ט י נוגה כוכב לבנה	ש מ א חום קור רויה יום א׳ יום ד׳ יום ב׳ יום ה׳ יום ג׳ יום ו׳ יום ז׳	ש מ א ראש בטן גויה עין ימין עין שמאל אזן ימין אזן שמאל נחיר ימין נחיר שמאל פה
ה לנ״ם ו ע ז צ חט״י ק	ה מלה ל מאזנים ר שור כ עקרב ד תאומים ס קשת ה טלה כ גדי ו טלה י דלי ז סרטן ק דגים	ה ניסן ל חשרי ר אייר כ חשון ד סיון ס כסלו ח תמוז ק טבת ט אב צ שבט י אלול ק אדר	ה יד ימין ר יד שמאל ה תל ימין ד תל שמאל ר טליא ימנית ס טליא שמאלית ס קנה צ קוקנן ק כבד ק פחול ל מה ר זקן

בעניני ספר יצירה
ובענין הפרצופים

זה הכלל בכל עניני הבריאה: אחד על גבי שלשה, והוא הש״י המושל בכלם. ובספירות, ספירת כתר, והיא היחידה העליונה שהיא על גבי חכמה ובינה ודעת. והם הג׳ — שלשה על גבי שבעה, והם ז׳ ספירות הבנין. וד׳ על גבי שנים עשר, והם הי״ב בקר העומדים תחת הים של שלמה, והם י״ב פרקין שבידיו ורגליו של אדם. והם י״ב מנהיגים בנפש, והם י״ב שבטים, וכולם אדוקים זה בזה, לרמוז שאין פירוד ח״ו ביניהם, אלא אחת באחת יגשו יתלכדו ולא יתפרדו, לידע ולהודיע ולהודע שאב אחד לכלם ואל אחד בראם, יעידון יגידון כלם כאחד ה׳ אחד ושמו אחד.

ואולי שהה׳ מוצאות: אחה״ע בגרון גיכ״ך בחיך דטל״ת בלשון זשסרץ בשינים בומף בשפתים, הם כנגד הה׳ פרצופים א״א אבא אימא זעיר ונוקבא, וכנגד הה׳ מדרגות יחידה חיה נשמה רוח ונפש, וכנגדן ה׳ אצבעות ביד כי מה שהפה מדברת היד כותבת.

והז׳ עולמות שהכניס בין השביעיות, אולי הם רמז לכל ז׳ פרצופין עד אין סוף, כי הכל עולם בפני עצמו. והם: אדם קדמאה לכל

קדומים — העלול הראשון מכל העלולים ועלה ראשונה לכל התחתונים. עתיק יומין המלבישו עד טבורו, כי אין בו כח להשיג משם ולמעלה. אריך אנפין המלביש עתיק יומין עד גרונו. אבא ואימא המלבישים את אריך אנפין עד גרונו, והם זרועות עולם, כי משם מתחלת ההנהגה לצורך התחתונים, כי עד אבא ואימא הכל נעלם. והם המקבלים מן א״א ומולידים בן ובת שמים וארץ — זעיר ונוקבא, בני בכורי ישראל, והם הם המשגיחים ומשפיעים תמיד אליהם ומרחמים על בניהם לפארם ולהגדילם, כי שמים לא זכו בעיניו. ודומגתם, אב ואם ובן ובת בכל בעלי חיים, כי הכל סדר אחד והתפשטות אחד. ודוגמתם, חכמה ובינה ודעת, ולפיכך שלשה מוחין בראשו של אדם. והבינה — דוגמת האם המקבלת מן האב, כי נבון הוא המבין דבר מתוך דבר. ודעת הוא הבן המקבל מאביו ומאמו — שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך, כי לוית חן הם לראשך וענקים לגרגרותיך. ומלכות היא הבת החביבה אשתו של אדם, כנסת ישראל המכנסת כל השפע לתוכה ומוציאו לצורך התחתונים. והיא הפה הכוללת בתוכה כל המוצאות, ואחר כך מוציאם לחוץ לצורך הדבור. והיא הארץ לעולם עומדת ואינה פועלת, אך מתפעלת מכל שאר היסודות, מקבלת את הזרעים ומוציאה את הנטיעות. והיא הלבנה אשר אין לה אור מעצמה אם לא תתקרב אל השמש ותקבל האור ממנו לצורכה ולצורך התחתונים, דוגמת האשה המשועבדת לבעלה — ואל אישך תשוקתך והוא ימשול בך. והיא הנפש שאין לה קיום והעמדה אם לא בהיות הרוח עמה להחיותה ולהביאה אל מחוז חפצה. והם הם עצמם האופנים שהולכים במקום אשר יהיה שמה הרוח ללכת לא יסבו בלכתן, תצא רוחו ישוב לאדמתו ביום ההוא אבדו עשתונותיו. והוא עצמו היכל הקדש למלכא קדישא, כי אין מלך בלא היכל, וההיכל אינו מלא מכל קשוטים נאים אם לא המלך בתוכו, ולפיכך: ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. ואם ההיכל לא יהיה מהודר בתכשיטים נאים כראוי, לא יכנס המלך בתוכו, כי זה אינו מכבודו. ולפיכך בתחלה הושמו כל כליו בתוכו, ואחר כך השכינה ירדה לתחתונים וצמצם את עצמה בין שני הכרובים, והם דוגמת המוחין בראשו של אדם, כי שם מקום השכל ומקור הידיעה.

והל״ב נתיבות חכמה הם הכ״ב אותיות שמהם נוצר כל יצור ונברא כל נברא, ובהיות שכל נוצר הוא נחלק לי׳ חלקים, כי כן שלשה על גבי שבעה עולים עשר, לפיכך הם ל״ב נתיבות, כי הכ״ב אותיות הם

הפנימיות ועצמות כל נברא, והי' ספירות הם ככלים המחזיקים את העצמות הנתון בתוכם. וכשם שיש כ"ב אותיות וי' ספירות בכלל, כן גם כן בכל פרט ופרט מן הכלל עצמו, כי אין בפרט אלא מה שבכלל, כי יש יד ללשון עינים ללב כמו שאמרו רז"ל, והכל אמת לנבוני מדע.

ואמרו: שברא את עולמו בג' ספרים בסופר וספר וסיפור, אולי הם רמז לג' פרצופים העליונים שבראו את "העולם" — והוא זו"ן שנקרא עולם, לפי שהם ז' ספירות הבנין. א"א הוא ה"סופר" שממנו כל השפע לאבא. ואבא הוא המקבלו וממזגו ומחלישו בקרבו, כדי שתהיה ראויה בת זוגתו לקבלו ממנו. כי כן הזרע הוא רוחני בראשו של אדם, ואחר כך מתעבה בכלי הזרע וניתן לאבר ומשם לנוקבא. והאבר המוציאו נקרא יסוד, כי בו יסוד כל השפע. והוא גם כן נקרא "ספר" כי בו חלקי ההולדה, כשם שבספר עניני החכמה ולמעלה שאותיות הקדושות הן הנה הנבראות והבוראות — כי הוא אמר ויהי, האותיות הן השפע עצמו ואין הפרש ביניהם לרואי השמש. ואימא היא המעכבת את השפע בבטנה עד היותו ראוי להתגלות אל התחתונים כדי שיוכלו לקבלו, כשם שהולד מתעכב בבטן אמו כל זמן הראוי להשלמתו כדי שיצא לאויר העולם. ובהיות שהנקבה היא דלית לה מגרמה כלום, לפיכך הספר הנשלם בקרבה הוא הנהפך ל"סיפור" והוא עצמו הבן היוצא לאויר העולם בתחלת הבריאה, והמוחין המתחדשים בו בכל זמני גידולו וחיזוקו, "כי הוא אמר ויהי" — בעת הבריאה, "הוא צוה ויעמוד" — בעת ההעמדה והגידול, כי הוא מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, וכשם שהאדם צריך לאכול מחדש כדי להיותו תמורת הנתך, כן העולם הרוחני והגשמי צריכין תמיד שפע חדש לקיומם. וכשם שהאב והאם תמיד משגיחים בצרכי בניהם, כן או"א לא מתפרשאן לעלמין להשגיח תמיד על העולם הנברא מהם. וזה אמרו "אף ידי עשתה ארץ וימיני טפחה שמים קורא אני אליהם יעמדו יחד" לרמוז אל התחברותם תמיד בלא פירוד אפילו כרגע, דוגמת השני מוחין עילאין שבראשו של אדם שהם קרובים זה אל זה ולא יתפרדו. והמוח השלישי הוא המכריע ביניהם והמקבל מהם, וחולק באמצעות הגידים לכל אבריו של אדם, והוא סבת תנועתם וחיותם, שאם נסתם המקור תחדל התנועה וגבר ימות ויחלש וכל רוח אין בקרבו.

ביאור איך נעשה פרצוף ע"י עיבור

תמצא בדרושי האר"י, שענין העיבור היה להלביש העצמות ולעשותו פרצוף שלם כדי שיוציא חלקיו שהיו תחלה נכללים בנקודה אחת, ותתחלק הנקודה ההיא לי' חלקים. וכדי שתבין הענין באמיתותו שים לנגד עיניך ענין העיבור בזרע האנושי, ותראה שהיה בכח זרע האב בתחלה כל מה שנתגלה אחר כך בבן בעשר חלקי מציאותו, ולא נתחדש אלא התלבשות הכלים והראות פעולתם והתחלקותם כל אבר ואבר למלאכתו אשר המה עושים. וזה ענין התיקון, כי בתחלה היה הכל בסוד נקודה, ובמשך זמן העיבור נשתלם לגמרי ונתלבש, ואחר כך יצא לאויר העולם להיות פרצוף בפני עצמו — כתפארת אדם לשבת בית. וכן הענין הזה עצמו תמצא בכל זרע זרוע אשר יזרע בבטן הארץ, אשר נכללת בתוכו כל הנטיעה העתידה לצאת מן הכח אל הפועל אחר מלאת ימי העיבור כעצמים בבטן המלאה. והראיה הטבעית, היא אשר תראה בבטנים אם הושרו במים כל צרכם עד שנתעבו ונתרככו, אז אם תחלקם בשוה תראה בתוך קרבם כנטיעה קטנה בכל פאורותיה, והיא עצמה אשר אחר כך מתגדלת בכל חלקיה בצאתה מבטן הארץ, אחר שעמדה בתוכה בסוד עיבור כל צרכה נתגלית ונראית לחוץ. ואחר כך יונקת מאמו ויותר מתעצמת, ער היותה כאלה סובלת עליה, יפה ענף וחודש מצל בכל עצם שלימותה.

אי' מתפשטת בבי"ע

ביאורו בגוף האדם

בספר הדירושים ז"ל: דע כי אי' עילאה מתפשטת בכל ג' עולמות כי"ע, כי ג' ראשונות שבה הם מתלבשים בבריאה, וי"ק שלה ביצירה, והמלכות שבה בעשיה עכ"ל. והנה כך הענין עצמו בגופו של אדם שהוא עולם קטן, ומה גם שנכללו בו כל ג' עולמות בג' חלקיו בראש ובטן וגויה. שהרי הנשמה שמשכנה בראש מתפשטת להאיר ולהחיות גם לבטן וגויה בלי ספק, על ידי הרוח הדק השכלי שמתפשט בכל גופו של אדם, באמצעות הגידים שיוצאים ממוח הדעת ומתפצלים בכל חלקי הגוף מקרקרו עד ראשי אצבעותיו. ואמנם ענין אמרו, כי ג' ראשונות שבה הם מתלבשים בבריאה, שהרי הראש בגופו של אדם הוא מכוון אל הבריאה בעולמות, כי כשם שהנשמות בבריאה כך הנשמה בראש, וסוד ג"ר שבה

הם ממש הג׳ מוחין הנמצאים בראשו של אדם חכמה ובינה ודעת, והם הכלים הגופניים שבהם מתלבשים המוחין הרוחניים ג״ר של הנשמה המאירה ומשגחת. ואמרו אחר כך, שהו״ק שלה מתפשטים ביצירה, סוד הענין בגופו של אדם הוא הגויה שנבראת מרוח מכריע בנתים, וכבר ידוע כי הרוח לעולם סוד ו״ק, והכל יוצא מאור הנשמה שהיא אבן הראשה בלי ספק, אלא שבג״ר שלה במוח, מאירה מבינה ומשכלת, בו״ק שלה בגויה, מביאה ונושאה את הגוף לפעול את אשר יפותה. ובמלכות שבה שמתפשטת בבטן ומשכנו בכבד ובשם נפש יכונה, מוציאה את הפעולות עצמם אשר נשאתה הרוח, לפעול אותם מן הכח אל הפועל, הבטן הוא החלק המכוון אל העשיה, ודי בזה.

מטה שלחן כסא מנורה
נגד עולמות אבי״ע

כל מה שברא הקב״ה, סוד הא״ס ב״ה, לא בראו אלא לכבודו — סוד א״ק שהוא המלכות של הא״ס ב״ה, המלכות נקרא כבוד, ונקרא אדם כי הוא הרגל הרביעי, ולאדם הזה ברא הא״ס ב״ה ד׳ תקוניו הצריכין לו: מטה שלחן כסא ומנורה, והם סוד הד׳ עולמות אבי״ע. כיצד: מטה, היא סוד הבריאה ושם השעשוע בג״ע בנשמות הצדיקים כידוע. שלחן, סוד היצירה ששם המלאכים הממונים על הפרנסה ונותנים לכל גויה וגויה די מחסורה. כסא, סוד העשיה אשר שם סוד בית הכסא ממש, והיא לילית חייבתא שמקבלת מזונה מן האחור של אדם העליון, וכשם שבית הכסא צריך אל האדם הגשמי כך לילית חייבתא סוד ב״ה צריכה אל האדם העליון, והיא גרף של רעי, ועביט של מימי רגלים כאשר חוזרת לצד פנים, ולא תקבל יותר מזה, והיא סוד נחש אשר עפר לחמו. וגם לעתיד לא יתוקן כאמרם ז״ל, ותמיד עפר לחמו. אך דע כי העפר שיאכל לעתיד יהיה יותר טוב וערב לחכו כמה פעמים מן המזון האנושי אשר הגיע לאכול עתה בעוה״ר מפני הקטרוג. נמצא שתיקון העולם יהיה לשמחת לבב לכל הברואים, כי יתמו החטאים ולא החוטאים, הרע ולא הרעים. והוא סוד ״יששום מדבר וציה״ כי גם המדבר וציה שהם סוד זו״ן דקליפה, ישישו ויגילו בישועת ה׳ וישמח יותר עשו בעת ההוא בהיותו עבד ליעקב, ממה שהוא שמח עכשיו שהורידו ונמכר לעבד לו, והכל אז יהיו עשירים מפני ששמחים בחלקם, ואיזהו עשיר השמח בחלקו.

ונחזור לענייננו כי עולם האצילות הוא סוד המנורה המאירה לכל העולמות, כי ג' עולמות כי"ע הם סוד פרצוף אדם בכללם, בריאה בסוד ראש, יצירה סוד הגוף, ועשיה בחינת הרגלים, והאצילות הוא סוד נר דלוק על ראשו של אדם ומביט בה מסוף העולם ועד סופו. והמאציל ית' בתחלה ברא הנר להאיר אל האדם שיהיה סוף המעשה ותחלת המחשבה, כענין: פתח דבריך יאיר, ויאמר אלקים יהי אור, והוא יהיה לנו לאור עולם ושלמו ימי אבלנו בבאכי"ר.

בענין ד' המצבים:
אב"א וכו' עד פב"פ

ידוע הוא לפי הסוד כי ארבע בחינות הם באצילות כלו, או אחור באחור, או אחור בפנים, או פנים באחור, או פנים בפנים. והנה הענין הזה עצמו הוא לפי הרמז בין ישראל לאביהם שבשמים, כי בחינת אחור באחור היא כאשר הוא רחק מהם והם רחקו ממנו כי עונותיהם היו מבדילים. אחור בפנים הוא כאשר הוא מבקש אותם להשיבם אליו והם לא בקשוהו ח"ו כי פנו אליו עורף ולא פנים, כענין שנאמר "נדרשתי ללא שאלו נמצאתי ללא בקשוני". פנים באחור הוא כאשר הם בעת צרתם יפנו אליו ויאמרו קומה והושיענו, והוא לא ישמע אליהם מפני העבירות שבידם, כענין שנאמר "גם כי תרבו תפלה אינני שומע ידיכם דמים מלאו". ולבסוף בחינת פנים בפנים היא כאשר הם צעקו אליו והוא ישמע אליהם ויושיעם מכל צרתם "אני לדודי ודודי לי" כאשר יהיה לעתיד לבא, ואחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלקיהם וגו'. והנה הטעם לכל הנזכר הוא כטעם סודו ונסתרו וכלא רזא חדא, כיצד: אחור באחור שהוא לא יאיר אליהם והם אינם יכולים לקבל הארה ממנו מפני הקליפות המבדילות, זה הופך פניו לכאן וזה הופך פניו לכאן, ובין כך ובין כך החצונים מרקדים ונהנים מן הפירוד, כאשר הוא בעת הגליות. אחור בפנים כאשר הוא מבקש להאיר להם, והם יחפצו להלוך חשכים מפני החומריות הגובר, כענין דור המדבר ודורות המורדים, כי טח מראות עיניהם מהשכיל לבותם. פנים באחור כאשר הם בעת צרתם בכח הכתישה והסיגופים והצרות יתנו שמנם ונגלה הטוב שבהם ויתעכל הרע, ובכל זאת לא שכ אפו עד שיתום רעתם לגמרי "ובחנתים כבחון את הכסף וצרפתים כצרוף את הזהב" ואז לא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מורך. פנים בפנים, כי הם ראויים לקבל אורו, והוא ישיש

להאיר להם ולתקנם, כי אין כלי מחזיק ברכה אלא שלום, ואין שלום אלא בהסרת המסכים, והקליפות הם המונעים, ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום, ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו, כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון.

גם הד' בחינות הנזכרים בחיבור הנשמה והגוף, כי בעת הילדות והשחרות הם אחור באחור, כי הכלי אינו ראוי לקבל אורה לפיכך מצומצם הוא ואינו מתפשט, כי עיר פרא אדם יולד. אחור בפנים הוא בעת הבחרות, שהנשמה מבקשת להאיר והשכל משנהו יחפוץ להדריך את הגוף בדרך זו ילך שלא יהיה עוד כסוס כפרד אין הבין, אך יצרו מתגבר עליו ושוכח את בוראו והולך בדרכי לבו. עד שזה גורם לו הבחינה הג' שהיא פנים באחור, כאשר הוא מלא וגדוש מטמאת פשעיו בימי העמידה הנוטה לירידה, וכחות היצר הולכים ונחלשים, ואור הנשמה מעמידו על דעתו ויודיענו טעותו, והוא אוזר כגבר חלציו ופושט זרועותיו לחבק את האמת. אך תהי נעדרת ממנו עד אשר יסיר חלודת העבירות מלבו וינקה מזוהמת יצרו. ולבסוף יבואו ימי הזקנה והם הימים אשר יאמר אין לי בהם חפץ עוד בהבלי העולם ותעתועיו, כי יהרס בנין היצר לגמרי, ואז ישובו הנשמה והגוף פנים בפנים, כי הגוף נכנע לשמור את משמרת הנשמה ולא יטה ימין ושמאל מכל אשר יצוה, שוקד על דלתות התורה יום יום עד אשר ירצה כשכיר יומו, ונשמתו תעלה הרמתה להיות צרורה בצרור החיים, והגוף ינוח עלי משכבו אין שטן ואין פגע רע — עד אשר יקומו שניהם באחרית הימים לקבל את שכר פעולתם, כמשוש חתן על כלה ישישו זה עם זה, ושמחת עולם על ראשם ופרי מעלליהם יאכלו.

גם הד' בחינות הנזכרים בשמים וארץ שהם במדרגת איש ואשתו מקבל ומשפיע, בד' עתים הידועים קור וחום קיץ וחורף. כי מדרגת אחור באחור היא בעת החורף שהם רחוקים זה מזה, והארץ שוממה כל היום דוה, ודמעות הגשמים תמיד על לחיה, רעדת הקור אחזתה, והלבינו פניה בשלג חרפת אלמנותיה אין ענבים בגפן ואין תאנים בתאנה והעלה נבל. עד אשר תקרב ותתגלה הבחינה השנית שהיא אחור בפנים להלביש את מערומיה, והוא עת החום, חדש האביב, שאז הנצנים נראו בארץ, השמים יתנו טלם והופכים פניהם לעמתה. אך היא עדיין נאנחה ותשב אחור, כי יושבת בעירום ובחוסר כל ואינה מקושטת כראוי לעמת בעלה, וקרוב לבא עתה, מעט מעט תפרה ותרבה בבחינה הג' של פנים באחור,

והוא עת הקיץ, התאנה חנטה פגיה והגפנים סמדר נתנו ריח, לבשו כרים הצאן ועמקים יעטפו בר, והארץ הולכת ומתקשטת ומראה פנים שוחקות להזדווג בבעלה. אך הוא נראה בכעס עמה כי השיב אחור ימינו וחמתו בערה בו בחום הרב שבא כאב (כחתן שכלתו לא תבהל את תמרוקיה ולא תעדה כליה ומהרה בזריזות גדול ליראות את פני בעלה, והוא יקצוף על תרדמת עצלותה ונלאה לכלכל ולא יוכל, עלה עשן באפו ואש מפיו תאכל גחלים בערו ממנו, עד אשר תחקרד דעתו ותשקוט חמתו, טוב אחרית דבר מראשיתו בעת בא עת הראותה אליו מקושטת כל צרכה ותשא חן וחסד לפניו, והוא יצא לקראתה פנים בפנים והיא הבחינה הד', ושמח בטוב טעמה ויבא אליה למשכב דודים ונקתה ונזרעה זרע). כך הדבר הזה בזווג הדודים הנחמדים שמים וארץ באחרית השנה שהפירות נתבשלו כל צרכן ותשורה הן להביא מזמרת הארץ לעורר אהבה, ואז יתחבר עמה בגשמי רצון ברכה ונדבה, וכל בניהם ישמחו בשמחתם, אכלו רעים שתו ושכרו דודים.

בענין יחס עולם האצילות עם עולמות בי"ע והעליה מתחתית העשיה לרום האצילות

איתא בכתבי האר"י זצוק"ל שעולם האצילות הוא עולם המחשבה, אבל עולם הבריאה אינו כן, כי הוא אינו כמו האדם עם מחשבתו עצמו, רק כשני אנשים וכמלך עם עבדו וגו'. והנה הבנת הענין הזה תלוי במה שידעת כי כל מה שברא המאציל ית' בכללות הבריאה כך דוגמתו באדם, והמעט שבו מחזיק את המרובה ומעיד עליו, וכשם שיש באדם ראש ובטן וגויה כנגד ג' עולמות בי"ע וכחינת פנימיותם שהיא נפש רוח נשמה, כך יש בו גם כן בחינת האצילות, אבל הוא דבר אחד חוצה לו ואינו מכללות גופו, שהיא בחינת חיה המקיפה וסובבת עליו, כך האצילות בעולמות אינו נכלל ונמנה עמהם, כי ג' עולמות בי"ע הם כלם גוף אחד ראש ובטן וגויה, והאצילות בחינת חיה המקיפם ומושלת עליהם כמלך על עבדו, כי רוח החיה מתפשטת בהם ומנהיגם כפי רצונו. והנה זהו הטעם שלא נזכרו בפירוש בדברי הנביא כי אם ג' עולמות בי"ע — "כל הנקרא בשמי ולכבודי כראתיו יצרתיו אף עשיתיו", בריאה יצירה ועשיה נזכרו בפירוש, והאצילות נרמז במ"ש "בשמי ולכבודי" כי הוא שמו וכבודו של המאציל ית' בהיותו הוא היותר קרוב אליו ואצלו ממש לפיכך נקרא אצילות. ומה גם שבי' ספירות דאצילות הא"ס חד

בהון מה שאין כן בבי״ע. הרי שהאצילות וג׳ עולמות שתחתיו הם כמלך עם עבדו, כי כל ג׳ עולמות בי״ע נבראו לשמש את האצילות, וההאצילות עצמו לשמש את המאציל א״ס ב״ה בריך הוא לעולם ולעולמי עלמין.

אך דע הדברים והאמת האלה, כי על כל פנים המאציל ית׳ לא ברא את עולמו כי אם לעשות חסד עם ברואיו, לשום שפלים למרום וקודרים שגבו ישע. כי כמה ישמח ויגדיל האדם הלזה עני ונכה רוח שפל כל השפלים, בראותו את עצמו באחרית הימים חסר מעט מאלקים, ומי שלא היה נחשב כלום באשפות העשיה, נעלה ונשגב בסופו עד מרומי האצילות. וזהו שאמרו רז״ל: שהקב״ה עושה סולמות מעלה לזה ומוריד לזה, כי מוריד את הרשעים להכניעם ואם חוזרים בתשובה הקב״ה חוזר ומגביהם ומוסיף על מעלתם, כמו שעשה לנבוכדנצאר הרשע, וממנו נביא ראיה על השאר. ומעלה את הצדיקים מאשפות שפלותם לאור באור החיים הנצחיים, כדי שיפלא בעיניהם וידעו את רחמיו ית׳ על כל ברואיו שהכל היה לטובתם, וישמחו יותר באור בצאתם מתוך החשך, יגילו יותר על המנוחה בצאתם מתוך האנחה ויגון. והוא ענין המשורר ״בשוב ה׳ את שיבת ציון היינו כחולמים״ כי השינוי העתיד באותו הזמן יהיה כל כך גדול כחלום מהקיץ, והאומה השפלה מכלם תעלה יותר מן הכל, זהו אמרו ״הגדיל ה׳ לעשות עם אלה״ לפיכך ״היינו שמחים״ מכח השנוי הנזכר, כי ״הגדיל ה׳ לעשות עמנו״ בבאכי״ר.

כללות ענין עולמות אבי״ע

כדי שלא יבא האדם לטעות בעניני הקדושה ולא יעשה ח״ו פירוד בין המדרגות, ויהיה חזק באמונתו ואמיץ לבו בגבורי אל לידע את האמת על בוריו, יצייר זה בשכלו תמיד דרך כלל וממנו ישתרגו פרטי החכמה עד אין מספר, ולא יגמגם במלין דחכמתא, והוא זה: שטרם כל הא״ס ב״ה צמצם את עצמו והניח חלל ומקום פנוי, ובחלל הזה האציל עשרה כלים להכיל את אורו, שקראום עשר ספירות כח״ב חג״ת נהי״ם, ומהם נבנו חמשה פרצופין שהא״ס עצמו חד בהון: הא׳ עתיק יומין שהא״ס בו נקרא גואלנו, הב׳ אבא שהא״ס בו נקרא אבינו, הג׳ אימא שהא״ס בו נקרא אמנו, הד׳ זעיר שהא״ס בו נקרא איש מלחמותינו, וה׳ נוק׳ שהא״ס בו נקרא מלכנו כי הוא סוד דרגא תתאה הקרוב אלינו ומלך ביופיו תחזינה עיננו. זהו דרך כלל, ודבר נחמד שאין כמוהו דרך פרט

חמצא על זה ברעיא מהימנא פ׳ בא אל פרעה, ואפרש לך ריש מלין כדי שתבין את הענין מעצמך כי נקל הוא, כבר ידעת שיש ד׳ עולמות אבי״ע, אך עולם האצילות הוא במדרגת מלך ואדון וג׳ עולמות בי״ע במדרגת עבד. והנה כשהמשילו ברעיא מהימנא הכתר למקור, והחכמה למעין, והבינה לים, והז׳ ספירות לז׳ נחלים, הענין מדבר בעולם האצילות שהא״ס חד ביה, וצמצם אורו בי׳ ספירותיו וקרא להם שמות כפי משאם ופעולותיהם, כמו שמפרש שם בענין: קרא גרמיה גדול בגדולה, וחסיד, כי ע״י עושה חסד לכל ברואיו. גבור בגבורה, כי ע״י מראה ופועל את גבורתו, וכן ככל העשר ספירות ע״ש. לכתר עבד משמשין לאלין מאנין כרסייא בד׳ סמכין ושית דרגין לכרסייא הא ״, זה מדבר מעולם הבריאה שנקרא עולם הכסא. ותקין לכרסיא כתות לשמשא לה דאינון מלאכים וגו׳, כוונתו בזה לרמוז אל עולם היצירה אשר שם עשר כתות המלאכים לעמת עשר ספירותיו, מלאכים כנגד הכתר וגו׳ ע״ש. ולאלין עביד משמשין סמ׳ וכל כתות דיליה וגו׳, סוד עולם העשיה אשר שם כל דרגין דקליפין רצועאן לאלקאה חייביא. והמלאכים הקדושים של עולם היצירה מתלבשים בהם ורוכבים עליהם לרדת בעולם השפל הזה, ולא יטמאו את קדושתם הפנימית באויר הגס והטמא שהוא אינו לפי טבעם, ומתלבשים בלבושי הקליפות, כי זיל בקרתא זיל בנימוסא. ע״כ להעיר את שכלך ישמע חכם ויוסיף לקח.

ענין העור הסובב הפרצוף וגוף האדם

כבר ידוע כי ג׳ בחינות של עיבור יניקה ומוחין הם כנגד ג׳ עולמות עשיה יצירה ובריאה, וכנגד ג׳ חלקי הגוף שהם ראש ובטן וגויה. וכנגדן גם כן ג׳ אברים הראשיים בתוך גופו של אדם: כבד שהוא כלי הנפש בחינת העיבור, לב שהוא כלי הרוח בחינת היניקה, מות שהוא כלי הנשמה בחינת המוחין. וכשם שעל ג׳ עולמות בי״ע יש עולם האצילות וממנו סוד החשמל המקיף לכלים, ועץ הדעת שבאצילות שהם סוד עור ובשר המלבישים את העולמות, כך ממש בגופו של אדם: עור ובשר תלבישני, והם הסובבים לכל ג׳ כלים של ראש ובטן וגויה. והנה ז״ס שכל יופיו של אדם תלויה בעור בשרו, כי שרשה מן האצילות. וחס ששימש בתיבה לקה בעורו, ונתלבש בסוד הרע לבדו של עץ הדעת הנזכר. גם זה סוד לענ״ד שר׳ אלעזר אמר לר׳ יוחנן על האי שופרא שרשה מן דבלי בעפרא קא בכינא ובכו תרוייהו, כי בהיות ההוא שופרא שרשה מן

האצילות, היה קשה לו דיתבלו בעפרא, וההוא חויא תקיפא תשיג ידו להטיל מום גם בשולי האצילות, ולבלות יופיו של אדם הנמשך ממנו. אך עד עת בא עת שיסולק ויכרת גם מסוף העשיה, ואז גופו של אדם יהיה זך ומצוחצח כמלאכין עילאין, ונחש עקלתון עפר יאכל כל ימי חייו.

ביאור בענין זיווג אב"א ופב"פ

מכתבי האר"י זצוק"ל, דע כי בכל מקום שנזכר זווג אחור באחור, פירושו כלים חצוניים בחצוניים או אמצעיים באמצעיים ונקרא זווגא דלא שלים, אבל פנימיים בפנימיים הוא פנים בפנים ונקרא זווגא שלים. ותימא לזה, כי מבשרי אחזה אלוק וכשמזדווג האדם באשתו בין שיהיה אחור באחור עמה, בין שיהיה פנים בפנים, לעולם הם כלים חצוניים בחצוניים, כי מתחבקין ומתדבקין והיו לבשר אחד, ואיה איפה בחינת כלים פנימיים בפנימיים, כי גם בחינת אמצעיים באמצעיים לא אשתכחת בהון. וי"ל, כי הזווג של קירוב בשר בלבד, הוא בחינת חיצון בחיצון. כמער איש ולויות שמערה ואינו גומר, בחינת אמצעיים באמצעיים. ובשעת גמר ביאה שיוצא זרע מזה ומזה היא בחינת פנימיים בפנימיים, כי הזרע עצמו הוא הכלי הפנימי, מאחר שהוא כלי אל הרוח החיוני שבונה את בנין גופו בבטן המלאה ויהי האדם לנפש חיה.

בענין שכל העולמות הם בדמות עיגולים

כבר ידעת כי כל העולמות וכל הפרצופים הם בדמות עיגולים זה בתוך זה וזה גדול מזה, כי המקיף הוא גדול מן המוקף בלי ספק. וכשם שאמרנו שהנוק' היא בסוד העשרות, וזעיר בסוד המאות וכו', כך יהיה הערך הזה עצמו בעיגולים שלהם, כי עיגול הזעיר יהיה י' פעמים יותר גדול מעיגול הנוק', ועיגול הבינה יהיה י' פעמים יותר גדול מעיגול הזעיר, ועיגול החכמה י' פעמים יותר גדול מעיגול הבינה, ועיגול א"א י' פעמים יותר גדול מעיגול החכמה — אך נקרא א"ס לפי שאין מספר יותר מרבוא. וכל זה בעולם העשיה. ונוק' דיצירה עיגולה י' פעמים יותר גדול מעיגול א"א דעשיה, וכן כיוצא בזה תקיש אל השאר מתתא לעילא עד אין סוף בכל העולמות ובכל הפרצופים, ובכל פרטיהם ופרטי פרטיהם עד אין מספר, כי כלם בדמות עגולים זה בתוך זה וזה גדול

מזה. ולפי זה לא תתמה עוד מדבריהם ז"ל: רגלי החיות כנגד כלם, קרסולי החיות כנגד כלם, ושוקי החיות כנגד כלם וגו', עיין במקומו — כי הכל מובן יפה במה שהקדמנו.

בא וראה בכל עניני הטבע שבעולם השפל הזה, שכלם בצורת עיגול או קרוב לעיגול. והנה לפי זה לא יכנס עוד ולא ישאר שום ספק בלבך לדעת נאמנה כי גדולים מעשיהם של צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, שהרי מה שפועל הצדיק במרכז האמצעי הזה של עולם השפל, כך כנגדו יתוקן בכל העיגולים של כל העולמות מתחא לעילא עד אין סוף. וז"ש בספר איוב אם יובן דרך הפלגה — "מה יצדק אנוש עם אל ומה יזכה ילוד אשה". ואם יובן דרך מיעוט — "מה יצדק ומה יזכה" אם בעמדו במרכז השפל הזה לא יכוון את לבו לשמים יתוש קדמו וטוב ממנו הנפל. וכשם שהוא מתקן בעודו במרכז השפל הזה כל העיגולים וכל העולמות, כך יהיה לו יד ושם בכל אחד מהם. וכנגד מה שהוא בעולם השפל הזה בסוד פרצוף, ולמעלה אינו אפילו בסוד נקודה כי אם רשימו בלבד, אדרבה אחר התיקון יהיה בסוד פרצוף בכל העולמות, ירום ונשא וגבה מאד להתהלך לפני אלקים בארצות החיים.

טעם שתחילת התיקון הוא גלגלת ופנים ועניין שם מ"ב המעלה והמעכב

מכתבי האר"י זצוק"ל, מעיקרא קודם התיקון היו כל בחינה ובחינה בסוד גלגלת ופנים לבד, ואחר כך בא התיקון ונתפשט הגוף עכ"ד. והנה הטעם לזה, שהרי המחשבה בראש, והיא הקודמת למעשה שהוא סוד בטן וגויה. והוא סוד האור שקדם במעשה בראשית — "ויאמר אלקים יהי אור", ולבתר שאר הבחינות מים רקיע. ולפי זה צ"ל שגם בבטן המלאה הראשון ליצירה הוא הראש, ואחר כך נתפשט הגוף. ונאה לראות בעצמות פגרי הנפילים שראשם גדול מאד בערך שאר הגוף, אין זה כי אם טוב טעם ודעת למה שהקדמנו, שהראש הוא הקודם ליצירה לפיכך הוא יותר גדול מכל שאר איברי הגוף.

ומ"ש אחר כך שם בענין שהוא רוצה לעלות אל שרשו ששם מ"ב מעכב שלא יעלה, ויש להקשות על זה ממה שידענו שהשם מ"ב עצמו הוא המעלה, ואיך אם כן יאמר שישתנה מטבעו ויעכב העליה. אלא נאה לדעת ששם מ"ב הוא סוד הידים, ג' פעמים י"ד עולים מ"ב, כנגד ג'

רגלים ימין ושמאל ומכריע, והידים מעלים ומחזיקים. והנה כנגד מה שמעלים, הוא סוד שם מ״ב המעלה, וכנגד מה שמחזיקים, הוא שם מ״ב המעכב. ואם תאמר: והלא מורידים גם כן. התשובה לזה, שמעלין בקדש ולא מורידים ח״ו, והיורד יורד מעצמו, שאינו יכול לעלות, ולא שמורידין, כענין שנאמר ״וכבד עליה פשעה ונפלה״. הלא תראה כי גם העכבה שהיא משם מ״ב היא לטובת המעוכב — כדי שלא יתבטל מתיקונו שלא יוכל לקבל האור, שהרי סוד בריאת הגבורות הוא להעמיד הנאצלים שלא יהרסו לחזור אל המאציל וילכו אחור ונשברו והיו כלא היו, נמצא שהגבורה היא חסד יותר מן החסד עצמו. והראיה, שג׳ פעמים חסד עולה גבורה, ואולי לרמוז אל סוד ג׳ ידים הנזכר, שאם מעלים או מעכבים הכל הוא חסד גמור, צדיק ה׳ בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו.

ענין זיווגי או״א
ודוגמתן במוחין דאדם

כבר ידוע כי סוד או״א בגופו של אדם הם התרין מוחין שבראשו והדעת הוא המוח המכריע, וכשם שאו״א כחדא נפקין כחדא שריין ולא מתפרשן, כך ממש תרין מוחין הנזכר אחד באחד יגשו יתלכדו ולא יתפרדו. עוד דוגמת שני מיני זווג שיש באו״א, א׳ להוריד נשמות חדשות, וא׳ לתת חיות לעולמות, כך ממש במוחין הנזכר יש זווג עליון להוליד נשמות חדשות, והם חדושי תורה שאדם מחדש בכח עיונו. והזווג השני לתת חיות לעולמות הוא דוגמתו להבין את הרשום בכתב אמת מפורש ושום שכל ולא לחדש, כענין שנאמר ״כי חיים הם למוצאיהם״ וכאמרם ז״ל: למוציאהם בפה. וכשם שאין שמחה בזווג שני של או״א כשמחה בראשון של נשמות חדשות, כי אז ישמח ה׳ במעשיו, כך אין שמחה למבין כשמחת המחדש, והוא מ״ש החכם ״שמחה לאיש במענה פיו ודבר בעתו מה טוב״ כלומר שהוא שמח במה שהוליד בשכלו ומוציא בשפתיו דבר בעתו. וגם זה ממש דוגמת הסוד הנזכר, שאם יבאו נשמות חדשות בעולם בעוד הלילה של הגלות, אין אורה ושמחה, כי אינו בעתו, מה שאין כן לעתיד לבא, כי אז ברדתם גיל יגילו ושמחת עולם על ראשם, שיורדים בעתם, ודבר בעתו מה טוב.

ענין הדיבור מאצילות לבריאה ע"י הכאה ודוגמתו באדם

מכתבי האר"י זצוק"ל, שהדבור מן האצילות אל הבריאה הוא סוד הכאות האורות דאצילות במסך הבריאה. והנה יובן לפי זה סוד מה שכתוב "קול דודי דופק פתחי לי" וגו' כי המלכות דאצילות שירדה אל הבריאה בסוד המיעוט, היא השומעת "קול דודה" — סוד האורות דז"א דאצילות, שמכים במסך הבריאה. זהו ענין אמרו: קול דודי "דופק" ולא "מדבר". ומצינו דוגמתו גם כן בעוה"ז באדם שבא לו רוח הקדש ומתצמצם בשערות ראשו לצוות עליו ולדבר עמו, כי הוא ממש סוד האורות דאצילות המכים במסך הבריאה, כי ראשו של אדם הוא כנגד הבריאה בעולמות כידוע, ורוח הקדש המדבר עמו סוד האצילות. ולא זה בלבד אלא כל איש ואיש שיושב ועוסק בלמודו להעמיק ולהבין ומחדש דברי תורה, הנה הוא סוד האורות דאצילות שמכים ומתנוצצים בו ומדברים עמו להבינו. ואל תקשה ממה שלא כל אדם זוכה להשיג אל האצילות. כי אין כונתי אל האצילות סתם — סוד אצילות העולמות, אלא כל איש ואיש אל אצילות שלו לפי מה שהוא אדם. גם הערלים מאצילות הטמאה, מן החלק הנוגע אל שרשו, כי כבר ידעת שבכל העולמות ובכל הבחינות יש סוד האצילות וסוד הא"ס, כי האצילות הוא סוד החכמה, והא"ס סוד הכתר של אותה בחינה, ולעולם האצילות שהוא סוד *החכמה* הנה הוא המכה ומתנוצץ באורות שלו על ראש המשכיל המעיין שהוא דוגמת הבריאה, ומתלבשים האורות האלו בנשמתו ומבין על ידיהם. וסוד ההתלבשות הזה של האורות הנזכר עם נשמתו הוא סוד זיווג או"א. ואל תקשה ממה שזיווג או"א אינו מתפרש לעלמין, וכאן אמרנו שהוא תלוי בלימוד המשכיל המעיין. שהרי יש שני מיני זיווג באו"א, או להחיות העולמות וזה אינו מופרש לעלמין, או להוליד נשמות חדשות, וזה אינו כי אם לפעמים, ודוגמתו באדם להוליד תידושי תורה וחכמה, וביארנו הענין הזה באריכות במקום אחר ע"ש.

ענין *הקולות* הנעשים ע"י *ההכאה* והדוחק

מכתבי האר"י זצוק"ל, שהדבור היוצא מן הכלים של הפה הוא על ידי הכאתם שפה אל שפה ושניים אל שניים וכיוצא בזה. והנה דע לפי זה, שכל השפעת קול שבעולם היא על ידי הכאה, כנראה מכל עניני הטבע, גם כל מיני כלי זמר נבל וכנור תוף וחליל עגב וצלצלי שמע

משמיעים קול על ידי הכאה שמכים ומנגנים. וטעם השמעת קול אינו אלא הרוח הסובב שנדחק ויוצא מדוחקו ומשמיע קול, כאדם הצועק בשעת דוחקו, וכאשר ירבה הדוחק כן תרבה צעקתו, כך כפי מה שתגדל ההכאה תגדל השמעת קול בגוף המוכה בגמר הכאתו. וכשם שמים רבים המכונסים בנהרות או בנחלים יהמיון וישמיעו קולם עד למרחוק, וכאשר צר להם וסוגרו הליכות קוו למו המון מים רבים יפרוץ גדותיו ושטף ועבר, כך ריבוי האורות של המוחין המבקשים לצאת בוקעים בעור הפנים מכוון ממש כנגד הדעת אשר שם ריבוי האורות, וכללותם הוא סוד פה לאדם, יש זהב ורב פנינים וכלי יקר שפתי דעת.

בענין בירור השכ"ה ניצוצין ועניני במן

מכתבי האר"י זצוק"ל, בסוד השכ"ה ניצוצין דבוצינא דקדרינותא, כי הנה הזעיר נקרא אדם לפי שבו שם הוי"ה של מלוי אלפין שהוא בגי' אדם, וז' פעמים אדם הם בגי' שט"ו, אשר כלם הם ניצוצות של גבורות ודינין גמורים של המלכים דמיתו. ונלע"ד לפי דבריו שז"ס "שטו העם ולקטו" וגו', עם מה שנרמז על זה בספר הזהר שפירשו מלת "שטו" מלשון שטות ממש, דהוו נסבין שטותא לגרמייהו, ומהו שטותם, שהרי המן היה לחם אבירים שנבלע באיברים, ולא כשאר הלחם שצריך להברר, אלא הוא היה מברר אותם לפקוח עינים עורות שיהיו ראויים לקבל את התורה ולהבין בעמקי סודותיה. והנה ידוע כי הבירור הוא בסוד הז' תחתונות של ז' פעמים אדם שעולה שט"ו והם דינין גמורים, לברור הטוב שבהם ולהעלותו ולהחזירו לצורת אדם על ידי השנים הלשון והמעיים, הטוחנים הלשים והמבשלים. דק המן לא היה צריך לדבר מזה, כמ"ש: אינון הוו נסבין שטותא לגרמייהו לעשות במן שהיה לחם מן השמים מה שעושין בלחם מן הארץ. זהו "שטו העם" ומהו שטותם, שהיו חושבים ללקוט ולברר במן מאותם השט"ו ניצוצין של ז' פעמים אדם הנרמז במלת שט"ו, על ידי השיניים, ז"ס "וטחנו ברחיים". וגם ללוש על ידי הלשון, ז"ס "ודכו במדוכה". ולבשל על ידי המעים, ז"ס "ובשלו בפרור". והנה הש"י להפרע משטותם, תחת אשר במן בהיותו לחם מן השמים היו טועמים כל מיני טעמים שבעולם, בתר כל טרחא דא לא סליקו בידייהו, אלא דכתיב "והיה טעמו כטעם לשד השמן" ולא יתיר.

עוד בענין הנ"ל

כבר אמרנו למעלה שז' פעמים אדם עולים שט"ו, סוד ניצוצות של גבורות ודינין גמורים של המלכים דמיתו. והנה אם תוסיף ד"ם על שט"ו, סוד דם האדם שכולו דין באשר יחסר הא' של אהיה הממתקו ומעמידו לצורת אדם, עולה הכל שטן, כי הוא נוצר מסוד הדינים גמורים של האדם עצמו, ועומד על ימינו לשטנו. גם שטו אותיות שוט, ועולה כמו שבט עם האותיות והמלה, בסוד שהדינים הנזכר הם שוט לסוס ושבט לגו כסילים. גם והו סוד: משוט בארץ, שהשיבו השטן אל הש"י כששאלו אי מזה תבא, כי משו"ט הנזכר היה בא, ושרשו מהם, וגם מהם נוטל כח לקטרג ולהשטין.

בענין קו האמצעי שהוא יותר רחב מב' הקוים ימין ושמאל

מכתבי האר"י זצוק"ל, הטעם שקו האמצעי הוא יותר רחב משני קוים האחרים ימין ושמאל, לפי שאורות מוח הדעת מתפשטים בתוכו ושם בחזה עומד ומתלבש בחינת העטרה של יסוד אי' הנקראת רחובות הנהר עכ"ל. דע לפי זה כי בכל עניני העולם ובכל חלקיו זהו הטעם שקו האמצעי הוא היותר רחב, כי בו כללות הפרטים וקיבוץ המפוזר, והדעת כללות חו"ג המתכנסים בתוכו. נאה לראות בדשא עשב וכל עצי השדה, כי לעולם קו האמצעי שלהם הוא יותר רחב — הנוף רחב מאד והענפים הולכים ומתקצרים. כך בעולם בכללו, מזרח העולם הוא רחב מאד יותר מצפונו ודרומו, והטעם כי "ממזרח אביא זרעך". והוא עצמו מ"ש, החכם "ובדעת חדרים ימלאון כל הון יקר ונעים" כי ה"חדרים" הם סוד ב' הקוים ימין ושמאל ופרטיהם, ואם מתמלאים מן האמצע שהוא סוד הדעת צריך שיהיה רחב מהם כדי שיהיה בו כדי להכיל את שלו ושלהם. וסוד אמרו "כל הון יקר ונעים" ירצה חו"ג, חסדים מצד אבא סוד המחשבה אשר שם "כל יקר ראתה עינו", וגבורות מצד אי' עילאה שנקראת "נועם" והיפוכו "מעון", כי ממקום שהבינה מסיימת משם החסד מתחיל ומתגלה, ונקרא "מעון" בסוד הרקיעים: וילון מלכות, רקיע יסוד, שחקים נו"ה, זבול ת"ת, מעון חסד, מכון גבורה מלשון כוננות, כי בחכמה יבנה בית ובתבונה יתכונן, סוד הגבורות שכוננות ומעמידות, וערבות כנגד ג"ר, והמשורר אמר "ה' מעון אתה היית לנו לדור ודור" כי החסד לא ימוט לעולם.

ענין בנין העולם שנשלם בו׳ קצוות

סוד ו״ק שבהם נברא העולם, כי אין בנין שלם בזולתם, כלומר פנים ואחור שהם כנגד מזרח ומערב, ימין ושמאל שהם כנגד דרום וצפון, רום ותחת שהם כנגד מכסהו ותחתיתו. והנה בעולם בכלל, שמים הוא הרום והארץ הוא התחת, וארבע רוחותיו המגבילים את חללו, ונשלם הבנין. והאדם שהוא עולם קטן נוצר אחור וקדם ימין ושמאל רום ותחת, ונשלם בנינו. ואם תאמר אם כן הוא שהבנין נשלם בו׳ קצוות, מה צורך לג׳ דרגין עילאין, ולדרגא תתאה לתשלום העשר ספירות. והתשובה לזה, כי אחר שנשלם הבנין צריך שיהיו משגיחים עליו לכונן אותו תמיד ולהעמידו, והם סוד הג׳ ראשונות. וצריך גם כן שיהיה מי שיקבל מן הבנין העליון להשפיע אל התחתון, כי הבנינים הרבה מאד עד אין מספר, גבוה מעל גבוה וגבוהים עליהם, והמקבל הזה המפזר ונוסף עוד הוא סוד דרגא תתאה כידוע. ואם תוסיף להקשות: הלא כל עניני הטבע עגולים ולא מרובעים, וסוד הו״ק הוא בנין מרובע ולא עיגול. הנה ישיב על זה סוד קשר ג׳ ראשונות שהם הסובבים את הבנין ומעמידים אותו בצורת עיגול שיש מרובע כלול בתוכו, ובנין אחר אשר עליו הוא מרובע הכולל את העיגול, וג״ר שלו עיגול הסובב את המרובע, וכן עד אין תכלית והמשכיל יבין.

ענין עיבור יניקה וגדלות שתקנו את הכלים אחרי השבירה

כבר ידוע סוד הנפילה והשבירה בכלים הנאצלים, שהיה על כי יצאו בתחלה זה תחת זה, ולא נתקנו עדיין בקשר אמיץ של סוד המתקלא אנפין באנפין ימין ושמאל ומכריע, לפיכך נפלו אחור ונשברו. עד אשר החיה אותם המאציל ית׳ בטל אורות של ספירות מ״ה, והעלה אותם בבטן אי׳ עילאה לחבר הפירוד ולבנות הבנין הנהרס של ו״ק בסוד המתקלא, ולתשלום המרובע בג׳ מיני מצבים שלו שהם האורך והרוחב והעומק. אך איננו עדיין בסוד עיגול המשגיח הסובב והממלא את חסרון הצלעות, לפיכך צריך עדיין סוד היניקה שיגדילו מעט מעט, והמרובע יחזור לסוד העיגול בתוספת ג׳ ראשונות כמו שפירשנו, והנטיעים יהיו מגודלים כל צרכם והבנין ישתלם לגמרי.

ושתים אלו נכללים בפסוק אחד "אשר בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם בנותינו כזויות מחוטבות תבנית היכל" כי גם בנטיעות ג' בחינות הנזכרים שהם עיבוד יניקה וגדלות. עיבור, הוא סוד משך הזרע במעי האדמה. וסוד הולדו — כאשר הנצנים נראו בארץ, וזמן יניקתו נמשך כל זמן שהנטיעים הולכים וגדלים מעט מעט, עד שיגדלו כל צרכם ואז הוא סוד הגדלות. ובימי דוד היו נערי ישראל בסוד הגדלות, ז"ס "מגודלים בנעוריהם". ובהיות שההיכל המקודש היה הבנין יותר שלם שבעולם, לכך נאמר "בנותינו כזויות מחוטבות תבנית היכל" ותהיינה שלמות גם הנה כנערים, בסוד הגבוה, שהוא הרביעי מן המצבים, כנגד הגדלות. והוא סוד "שירו לה' כי גאה גאה" סוד הז"א שנתעלה לסוד הגדלות ונשלם בנינו.

מוחין דאי' מתעבים טרם הכנסם בז"א

כבר אמרנו סוד המרובע שהם ו"ק הבנין וג"ר משלימין אותו לסוד עיגול, אך דע, כי כשם שג"ר מקיפין אותו מבחוץ כך ממלאין אותו מבפנים, כי אין חיות לז"א שהוא סוד ו"ק הבנין אלא על ידי האורות של אי' עילאה הממלאים אותו מבפנים, ונקראים מוחין, והיא האחרונה מג"ר, ובה מתלבשים אורות חכמה וכתר, ועל ידה גם הז"א מקבל אותם. אלא שנצטירו ונתגשמו באופן מה בבטן האימא, עד שיוכל אחר כך הז"א סוד העולם לקבל אותם, מה שלא היה אפשר קודם לכן בזולת זה, כי אין דבר הרוחני שיוכל להתקבל מאנשי העולם השפל הזה, אם לא יצטיר בתחלה ויחלש מדי עברו. נאה לראות הקול בתוך האזנים, שעובר בארחות עקלקלות עד המוח, כדי שלא יכנס בבהילו בדרך ישר ויתבלבל המוח ותפרד הרכבתו. האור בתוך העינים, בהבדל כמה מסכים גלדין וכתנות עור, כדי שלא תכהינה העינים ויהיה מתוק להם לראות את השמש. הריח בתוך התוטם, במסך עצם ובשר ולחה המעכבת, שלא יכנס הריח בפתע פתאום אם טוב ואם רע, ויחפעל ממנו האדם וימות כי לא יוכל שאתו. כך סוד המוחין של ג"ר היוצאים מן הבינה להחיות את ז"א, מצטיירים ומתעבים בתחלה בתוך מעיה, ומתלבשים בג' אחרונות שלה שהם נה"י, ואחר כך נכנסים בתוך הז"א ומתפשטים בכל גופו, ועל ידי זה יוכל לקבל אותם. כך הגשם היורד משמים ארץ, הוא סוד המים העליונים שהם רוחניים בלי ספק בשרשם, ומתגשמים ברדתם אל אויר העולם, ונקרא "גשם" לפי שנתגשמו וירדו, ועל ידי זה גשם מטרות עזו

יצליח במה שנצטוה לעשות והרוה את הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזורע ולחם לאוכל.

בענין השבירה והתיקון

הנפילה והמיתה שהיתה בספירות הנקודים, היא על ידי התאצלותם ממעלה למטה בקו ישר, והתיקון על ידי התהפכותם ממטה למעלה וסוד המתקלא. והנה כל זה נאה לראות במדרגת הצומח בכל זרע זרוע אשר יזרע, כי ממרום שכתו בראש הנטיעה יפילנו הזורע למטה לארץ ונהרס בגינו ונשחתה הרכבתו, והוא סבת תיקונו, כענין המקלקל על מנת לתקן, כי מתהפך אחר כך ממטה למעלה, ויצא הפסד הזרע בשכר הנטיעה שנגדלת ממנו, בסוד ההתהפכות של אור חוזר מלמטה למעלה ובסוד המתקלא של ימין ושמאל ומכריע. גם נאה לדעת ולראות בבע"ח סוד הנפילה והשבירה בתחלה של זרעו בו למינהו מן המת ועד הרגלים, ומשם על ידי האבר הקדוש אל רחם הנוקבא, ושם נאסף ונתקן בסוד ההתהפכות של אור חוזר, ובסוד המתקלא בתיקון איבריו המשולשים של ימין ושמאל ומכריע. וגדול כחו יותר מחיבור השנים, אע"פ שטובים השנים מן האחד כמאמר החכם, כי יש הקמה של אחד לחבירו וחימום של זה לזה, אך גדול כחו של המשולש הרבה מאד כי יש שם קשר אמיץ. והרי שסיים הענין בראיה חזקה כי גם "החוט המשולש לא במהרה ינתק". ונקט דווקא חוט כי אין דבר נוח להנתק יותר ממנו, כענין שמצינו: וינתקם מעל זרועותיו כחוט, ואעפ"כ "החוט המשולש לא במהרה ינתק".

ואולי שרמז החכם אל סוד האמונה הכוזבת של מנגדי דתינו, כי אע"פ שאין בה ממש והיא נוחה להנתק כחוט השערה, בהיותה מיוסדת על חוט המשולש של השילוש המזויף, לא במהרה ינתק, והרי בעוה"ר אלף וכמה שנים שהיא מתקיימת. ודוק אמרו "לא במהרה ינתק" אבל ינתק באחרית הימים, כענין שנאמר "ותנתק ותמוש היתד התקועה". מה שאין כן החבל המשולש של הקדושה כי אמיץ וחזק הוא, כענין שנאמר "וכל מתריו בל ינתקו".

והנה דע כי אברהם שהוא סוד הימין לו משפט הגאולה, כענין שנאמר "ימין ה' רוממה ימין ה' עושה חיל" זה הטעם שהראהו הש"י במחזה שהוא לשון קשה "והנה אימה חשכה גדולה נופלת עליו"

וכאמרם ז"ל: אימה זו בכל, חשכה זו מדי, גדולה זו יון, נופלת עליו זו אדום, כי בממשלת זדון דוקא הוא סוד סוכת דוד הנופלת, כי הפילה האמת ארצה ועשתה והצליחה. והנה הגואל האחרון שהוא סוד הימין של הקב"ה — גלגולו של אברהם ממש, הוא יסבול כל ד' קליפין דאגוזא וסוד ד' מלכיות וכלא רזא חדא, כענין שנאמר: וה' הפגיע בו את עון כלנו ועונותיהם הוא יסבול, ז"ס "נופלת עליו" ממש, כי הגואל הוא גלגולו ויושע מכלם. וכנגדם ד' לשונות של נחמה: א' — ירום, ב' — ונשא, ג' — וגבה, ד' — מאד. א' — מור, ב' — ואהלות, ג' — וקציעות כל בגדותיך, ד' — מן היכלי שן מגי שמחוך. ועל ידי החבל המשולש של אריה שור ונשר, שהם סוד משיח בן דוד משיח בן יוסף ומרע"ה, תבנה ותכונן עיר ציון ותחזור הממשלה לאכסניא שלה ושוב לא תחבטל.

בענין הנהגת העולם ע"י מט"ט

כבר ידוע שיש מנעל וסנדל באדם העליון — סוד מטטרו"ן וסנדלפו"ן, כשם שיש אל אדם התחתון. אך יש להקשות על הענין, כנגד מה שנזכר מנעל יחידי, וכן כתוב "שלף איש נעלו ונתן לרעהו", והרי הנעלים שנים. וגם הזכיר הכתוב במקום אחד "מה יפו פעמיך בנעלים" — קשיין קראי אהדדי. ויש לומר על זה, כי המלאך הוא יחידי בעצמו, ונחשב לשנים לגבי דמאריה, שהרי בצד הימין שלו הוא נועל את רגל הימין של הקדושה ובצד שמאל נועל את שמאלו, והוא סוד "מה יפו פעמיך בנעלים". אך ענין מ"ש "שלף איש נעלו ונתן לרעהו" הוא סוד הז"א — "איש", ששולף את "נעלו" — מלכות, ונתנה "לרעהו" — מטטרו"ן, כשהנהגת העולם על ידו, בסוד "אוי לך ארץ שמלכך נער".

וכשהקב"ה סוד הז"א מתלבש בעולם היצירה, והנהגת העולם על ידי הנער הידוע, אז הקליפות מקיפות אל ד' חיות הקדש של מטטרו"ן המלאך, וכ"ש לאותם של סנדלפו"ן המשרת בעולם העשיה למטה ממנו, ושם תוקף הרע ותגבורת החצונים. והוא סוד מ"ש: סבבוני כלבים עדת מרעים הקיפוני כארי ידי ורגלי, כי האריה הוא סוד השכינה אל מסתתר, ומתלבש בלבושי עבדיה כשהיא גולה וסורה, ואז סובבים אותה כלבים ומרעים כארי ידיה ורגליה, והידים הוא סוד עולם היצירה אשר שם

בחינת הידים, רגליה עולם העשיה אשר שם הרגלים, והמרעים הם סוד בבל ומדי הסובבים הידים, כלבים סוד יון ואדום שרשם בעמלק הנושכים הרגלים, ואינון עקבות משיחא, ולכן פני הדור כפני הכלב. ועליהם אמר דוד המלך ע"ה "הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי" כי אז בעקבות משיחא בתוקף הצרה המשיח יתגלה להושיע, והגזע הקדוש יתפלל על נצר משרשיו שינצל מיד הכלב הרודפו, והמשיח הוא בחינת היחידה כידוע, לפיכך אמר "מיד כלב יחידתי" והבן.

בענין עולמות עקודים נקודים וברודים

עולם העקודים סוד הזרע, עולם הנקודים סוד הנטיעה, ועולם הברודים סוד הפרי. "והיא כפורחת" סוד העקודים, "עלתה נצה" סוד הנקודים, "הבשילו אשכלותיה ענבים" סוד הברודים. שהרי באבות הקדושים אברהם אבינו ע"ה הוא כנגד עולם העקודים, יצחק כנגד עולם הנקודים, ויעקב שהוא המכריע סוד הברודים שהעמיד הסדר והמתקלא בעולם. ונאה לשום שכל אל האומה בכללה, כי אולי קלקלת גלות מצרים הראשון היה על מנת לתקן בסוד העקודים, גלות בבל לסוד הנקודים, וגלות אדום לתקן בסוד הברודים, כי נפילתם משמים ארץ היתה סבה שנתנו שמנם על ידי כתישה, והעלו מ"ן של תשובה תפילה ומע"ט, ועל ידי זה גורמים שאורות ס"ג תתחברנה עם אורות ע"ב, ומחבור אלו ואלו יתהוו אורות מ"ה — סוד הברודים אשר מהם התיקון והגאולה, והוא סוד אורו של משיח, וכל מה שאירע לאבות סימן לבנים והמשכיל יבין.

ענין השבירה לצורך תיקון המתקלא

סוד ז' ספירות אשר נפלו מעולם הנקודים, היה כדי שיחזרו לעלות ולהצטייר בסוד המתקלא שהיא תיקון העולם כידוע, נמצא ששבירתם היתה טהרתם וקלקלתם היתה תקנתם. והוא סוד מ"ש "אך הבל בני אדם כזב בני איש במאזנים לעלות המה מהבל יחד" כלומר מה שנשאר מבני אדם סוד ההבל בלבד — שנשברו הכלים ונשאר האור בלבד ערום מבלי לבוש ונפלו במקום הכזב סוד הקליפות, זה אמרו "כזב בני איש" — כל זה היה כדי שיעלו מחדש ויצטיירו בסוד המתקלא, ז"ס "במאזנים לעלות" שהרי הם מהיותם "הבל" קנו מדרגה חדשה ומעלה

יתירה להיות "יחד" — פנים בפנים בסוד המתקלא, מה שלא היה להם קודם לכן ז"א "המה מהבל יחד".

ודע כי ז"ס המיתה גם כן, כי אף אמנם שהיה הגוף בסוד המתקלא, נתקלקלה הנפש החוטאת ואבדה סוד המתקלא, ושבירת הגוף היא טהרתה, בסוד: נתמלאת ירושלים מחרבנה של צור, כי חוזרת לעלות הנפש ומסתלקת מן ההבל להתקן בסוד המתקלא היא וכל איבריה, ז"ס "המה מהבל יחד". עד בא עת התחייה, ואז גם הגוף עצמו תחר ונתקן בסוד המתקלא, והנה בעת ההיא מה טוב ומה נעים שבת יחדיו הנשמה והגוף כשבת אחים גם יחד.

גלגלתא ורשו"ד דא"ק וכנגדם למטה

אור הגלגלת והמוח של א"ק הוא התחלת א"א שהוא כתר האצילות, והמשיח משרשו, לפיכך אמרו רז"ל: שנקרא "שילה" בסוד שהמלוכה שלו, כי שרשו מן הכתר. אור העניים של א"ק הוא התחלת ודמות אבא, וסודו בעולם השפל אברהם אבינו ע"ה, לפיכך כתוב עליו "הבט נא השמימה" כי הוא מצד הראייה. אור האזנים התחלת ודמות אימא, וסודו יצחק אבינו, זהו הטעם שהכיר את יעקב על ידי השמיעה — "הקול קול יעקב", וכהו עיניו כי הם אל הימין והוא מן השמאל. אור החוטם הוא התחלת ז"א, ז"ס שלו ייוחס הריח — "ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'". וא"ת: והלא מצינו סוד הריח אל המשיח — "והריחו ביראת ה'". הטעם ברור, כי הוא עולה על גביהם וכולל כל מה שתחתיו, ומבורך בז' ברכות שהם סוד ז' תיקונין דרישא והבן. ואור הפה של א"ק התחלת ודמות הנוק', סוד דוד המלך ע"ה, זהו הטעם שהיה נעים זמירות ישראל ודוהו להקב"ה בשירות ותשבחות, כי הוא סוד הפה ולו נאה לזמר.

העולם בכלל כדמות אדם
יצירתו בז' ימי בראשית

כבר ידוע שהאדם הוא עולם קטן, והעולם בכללו הוא כדמות אדם גדול. והמאציל ית' נתעבר ממנו כביכול כשעלה ברצונו הפשוט לברא אותו יש מאין. ובתחלה הוציא טפה קדושה מכבודו העליון מניה וביה, ובאותה הטפה אין כה חילוק איברים כלל ועיקר, כי אם גולם בלי צורה

בחינת הידים, רגליה עולם העשיה אשר שם הרגלים, והמרעים הם סוד בבל ומדי הסובבים הידים, כלבים סוד יון ואדום שרשם בעמלק הנושכים הרגלים, ואינון עקבות משיחא, ולכן פני הדור כפני הכלב. ועליהם אמר דוד המלך ע"ה "הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי" כי אז בעקבות משיחא בתוקף הצרה המשיח יתגלה להושיע, והגזע הקדוש יתפלל על נצר משרשיו שינצל מיד הכלב הרודפו, והמשיח הוא בחינת היחידה כידוע, לפיכך אמר "מיד כלב יחידתי" והבן.

בענין עולמות עקודים נקודים וברודים

עולם העקודים סוד הזרע, עולם הנקודים סוד הנטיעה, ועולם הברודים סוד הפרי. "והיא כפורחת" סוד העקודים, "עלתה נצה" סוד הנקודים, "הבשילו אשכלותיה ענבים" סוד הברודים. שהרי באבות הקדושים אברהם אבינו ע"ה הוא כנגד עולם העקודים, יצחק כנגד עולם הנקודים, ויעקב שהוא המכריע סוד הברודים שהעמיד הסדר והמתקלא בעולם. ונאה לשום שכל אל האומה בכללה, כי אולי קלקלת גלות מצרים הראשון היה על מנת לתקן בסוד העקודים, גלות בבל לסוד הנקודים, וגלות אדום לתקן בסוד הברודים, כי נפילתם משמים ארץ היתה סבה שנתנו שמנם על ידי כתישה, והעלו מ"ן של תשובה תפילה ומע"ט, ועל ידי זה גורמים שאורות ס"ג תתחברנה עם אורות ע"ב, ומחבור אלו ואלו יתהוו אורות מ"ה — סוד הברודים אשר מהם התיקון והגאולה, והוא סוד אורו של משיח, וכל מה שאירע לאבות סימן לבנים והמשכיל יבין.

ענין השבירה לצורך תיקון המתקלא

סוד ז' ספירות אשר נפלו מעולם הנקודים, היה כדי שיחזרו לעלות ולהצטייר בסוד המתקלא שהיא תיקון העולם כידוע, נמצא ששבירתם היתה טהרתם וקלקלתם היתה תקנתם. והוא סוד מ"ש "אך הבל בני אדם כזב בני איש במאזניים לעלות המה מהבל יחד" כלומר מה שנשאר מבני אדם סוד ההבל בלבד — שנשברו הכלים ונשאר האור בלבד ערום מבלי לבוש ונפלו במקום הכזב סוד הקליפות, זה אמרו "כזב בני איש" — כל זה היה כדי שיעלו מחדש ויצטיירו בסוד המתקלא, ז"ס "במאזנים לעלות" שהרי הם מהיותם "הבל" קנו מדרגה חדשה ומעלה

יחידה להיות "יחד" — פנים בפנים בסוד המתקלא, מה שלא היה להם קודם לכן ז"א "המה מהבל יחד".

ודע כי ז"ס המיתה גם כן, כי אף אמנם שהיה הגוף בסוד המתקלא, נתקלקלה הנפש החוטאת ואבדה סוד המתקלא, ושבירת הגוף היא טהרתה, בסוד: נתמלאת ירושלים מחרבנה של צור, כי תחזרת לעלות הנפש ומסתלקת מן ההבל להתקן בסוד המתקלא היא וכל איבריה, ז"ס "המה מהבל יחד". עד בא עת התחייה, ואז גם הגוף עצמו חוזר ונתקן בסוד המתקלא, והנה בעת ההיא מה טוב ומה נעים שבת יחדיו הנשמה והגוף כשבת אחים גם יחד.

גלגלתא ורשו"ד דא"ק וכנגדם למטה

אור הגלגלת והמוח של א"ק הוא התחלת א"א שהוא כתר האצילות, והמשיח משרשו, לפיכך אמרו רז"ל: שנקרא "שילה" בסוד שהמלוכה שלו, כי שרשו מן הכתר. אור העניים של א"ק הוא התחלת ודמות אבא, וסודו בעולם השפל אברהם אבינו ע"ה, לפיכך כתוב עליו "הבט נא השמימה" כי הוא מצד הראייה. אור האזנים התחלת ודמות אימא, וסודו יצחק אבינו, זהו הטעם שהכיר את יעקב על ידי השמיעה — "הקול קול יעקב", וכהו עיניו כי הם אל הימין והוא מן השמאל. אור החוטם הוא התחלת ז"א, ז"ס שלו ויוחס הריח — "ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'". וא"ת: והלא מצינו סוד הריח אל המשיח — "והריחו ביראת ה'". הטעם בזוד, כי הוא עולה על גביהם וכולל כל מה שתחתיו, ומבודך בד' ברכות שהם סוד ז' תיקונין דרישא והבן. ואור הפה של א"ק התחלת ודמות הנוק', סוד דוד המלך ע"ה, זהו הטעם שהיה נעים זמירות ישראל ורוהו להקב"ה בשירות ותשבחות, כי הוא סוד הפה ולו נאה לזמר.

העולם בכלל כדמות אדם

יצירתו בז' ימי בראשית

כבר ידוע שהאדם הוא עולם קטן, והעולם בכללו הוא כדמות אדם גדול. והמאציל ית' נתעבר ממנו בביכול כשעלה ברצונו הפשוט לברא אותו יש מאין. ובתחלה הוציא טפה קדושה מכבודו העליון מניה וביה, ובאותה הטפה אין בה חילוק איברים כלל ועיקר, כי אם גולם בלי צורה

כמו שהוא הזרע של זכר ברחם הנקבה, וז"ס "והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום". ואחר כך כשבא לחלק אותו בסוד איברים, התחיל מזרוע הימין, וז"ס "ויאמר אלקים יהי אור" ביום הראשון, והוא הטוב הגמור, והגן עדן נכלל בו. ולכן ה' פעמים אור, כנגד ה' חומשי תורה שניתנה מן הימין, "מימינו אש דת למו". ביום השני זרוע שמאל, והוא הרקיע המבדיל, ואין בו "כי טוב" לפי שהוא סלע המחלוקת, והגיהנם נכלל בו. ביום השלישי החזה והבטן, החזה במאמר "יקוו המים מתחת השמים" שהם הזרועות אל החזה שהוא סוד ה"מקום אחד" הכלול משניהם. והפריש פרסא שהוא סוד חצר הכבד והבטן תחתיו, והוא סוד אמרו "ותראה היבשה". ובמאמר "תדשא הארץ" נכללו כל איברי הבטן. ויש ביום השלישי ב' פעמים "כי טוב" כנגד הב' חלקים הנזכר — החזה והבטן, כי שניהם כאחד טובים. ביום הרביעי שוק הימין, ונכללו בו המאורות, כי הוא הנצח סוד עצם השמים, ואור העולם תלוי בו כי הוא סוד הימין. ואמנם האור הזה טפל ואור הזרוע הוא העיקר כי הוא גבוה ממנו, ולכן זה נגנז וזה נאצל. ביום החמישי שוק השמאל, ובו סוד התנינים, שהם החצונים שיונקים הרבה מן השמאל ואחיזתם עצומה בכף הירך, ולכן מהוד נהפך לדוה והקללה תלויה בו, וצריך ברכה, הרי "ויברך אותם אלקים". ביום הששי אות הברית והוא האבר המזריע, וז"ס "תוצא הארץ" כי ממנו יציאת הנפשות. ובו ביום נברא האדם שהוא גמר מלאכה, והוא ממש ראשו של עולם, ולכן רודה בכל הנבראים, כשם שהראש מושל על כל האיברים.

והנה כאשר ביום הששי נגמר כל גופו של עולם בשלמות איבריו, צריך נשמתו בו, והיא ביום השביעי, לפיכך "ויקדש אותו" כי לעולם הקדושה תלויה בסוד הנשמה, שהרי הגוף דרך חול והנשמה הקדושה תחיה אותו, וכצנה רצון תעטרנו. ואמנם האדם הגדול הזה מאחר שנברא שהוא העולם בכללו, צריך שיהיו קצובים ימיו כמו שהוא לעולם הקטן, כי כמות זה כן מות זה ומקרה אחד לכל. וזהו ענין אמרם ז"ל: שיתא אלפי שני הוי עלמא וחד חריב, שהוא עת מיתתו. ויעמוד תחתיו העולם הרוחני שהוא טוב ממנו, והוא סוד חיי נשמתו של העולם הגופני, וישוב העפר אל הארץ כשהיה, והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה.

ונשאר עדיין לחלק באדם הגדול הזה ד' זמניו ששיערו בהם חיי האדם, והם: הילדות והבחרות הזקנה והישישות. והוא ענין אמרם ז"ל: שני אלפים תהו שהוא כנגד הילדות, שהעולם היה כנער המנוער שאין

בו לא תורה ולא חכמה. שני אלפים תורה הם כנגד הבחרות, שהמאציל ית' חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה והולך ומתלמד כל ימי הזקנה. עד בא ישישותו והם שני אלפים ימות המשיח, שבהם הוא מתעורר אל החכמה העליונה ומואס בהבלי גופניותו ופנה למעלה, ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. עד בא חליפתו ויסירו את הבגדים הצואים מעליו וילבישו אותו מחלצות, שהם סוד השמים החדשים והארץ החדשה עומדים לפניו כל הימים. וכן לאומה הקדושה בכללה הד' הזמנים הנזכר: הנערות והילדות — כשהיה בגלות מצרים "כי נער ישראל ואוהבהו וממצרים קראתי לבני". הבחרות עד ימי השופטים ועד בכלל, שכבר קיבל התורה אבל עדיין אין מלך בישראל איש כל הישר בעיניו יעשה, כבחור ההולך בדרך לבו. הזקנה בימי המלכים, והגלות בכלל — דכמה הרפתקי עדו עלייהו. והשיבה שהוא עת המנוחה — בימות המשיח, ולכן עתיק יומין יתיב, והיחידה למשיח, בסוד "שער רישיה כעמר נקי" שהוא נס להתנוסס על זמן הישישות "ושב יעקב" מלשון שיבה, "ושקט ושאנן ואין מחריד".

פמליא של מטה

דוגמת פמליא של מעלה

דע כי פמליא של מטה כעין פמליא של מעלה, וכשם שבפמליא של מטה יש בתחלה זקן הבית ואחר כך אב ואם ובן ובת, כך פמליא של מעלה — סוד העשר ספירות, יש בתחלה זקן הבית והוא סוד הכתר ע"ק, ואחר כך אב ואם שהם סוד או"א, ולבסוף בן ובת שהם סוד זו"ן ז' תחתונות, וזו"ן הם בני בנים לאב העליון שהוא סוד א"א, וז"ס מ"ש "הלא אב אחד לכלנו" לפי שהוא אב לכל דרגין דתחותיה והוא תל שהכל פונים בו. ובהיות שזו"ן שהם בני בנים לאב העליון הם סוד ז' תחתונות ותשלום כל העשר ואין יותר מזה, לפיכך רחמי האב אינם מתגלגלים כי אם על בני בנים ולא יותר מזה, כענין אמרם ז"ל על פסוק: אם תשקוד לי ולניני ולנכדי, וז"ס גם כן אמרם ז"ל: בני בנים הרי הם כבנים, והוא סוד מ"ש: וראה בנים לבניך שלום על ישראל. ומ"ש בלשון "ראה" לפי שהשלום על ישראל תלו בראיית האב העליון באנפין נהירין דיליה, על בני בנים שהם סוד זו"ן — בנים לאו"א, שהם בנים לע"ק. וכשם שבהאי ע"ק לית ימינא ושמאלא וכלא ימינא, כך זקן דזקנה שבבית לפי שחדל לזקנה ארח כנשים יתלכדו ולא יתפרדו, עם שיש

להבינו גם כן בענין או״א דלא מתפרשין לעלמין, ואלו ואלו דברי אלקים חיים, כי דברי תורה יוצאים לכמה טעמים. וכשם שצריך למזון הבית לחם ויין, כך בבית אלקים — לחם ויין, שהם סוד חו״ג המתפשטים בחדרי הבית, ברזא דכתיב ״ובדעת חדרים ימלאון כל הון יקר ונעים״ וכענין שנאמר ״ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין״. וכשם שבפמליא של מטה יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב, ואשתו כגפן פוריה בירכתי ביתו ולא תצא החוצה, כך הענין למעלה — שהזו״א יוצא לברור, וכל כבודה בת מלך פנימה. ומזה תקיש אל השאר, כי יצאתי להשכילך בינה, וההקשים רבו מספר, כזה ראה וחדש.

בענין ד׳ עולמות אבי״ע

ד׳ עולמות אבי״ע, עולם האצילות נקרא עולם הרצון. עולם הבריאה הוא עולם החיים, ושם גנוזות נשמות הצדיקים. לפיכך הם גדולים יותר ממלאכי השרת, לפי שעולם היצירה הוא עולם המלאכים שהוא תחת הבריאה. ועולם היצירה עצמו נקרא עולם הידיעה. ועולם העשיה הוא עולם הבחירה, ושם החיים והמות ממש, כענין שנאמר ״החיים והמות נתתי לפניך״ והוא סוד תרין דרגין, קדישין ומסאבין.

טעם שנקרא יסוד עולם

האי קיימא קדישא נקרא יסוד עולם, לפי שהוא יסוד הבנין בכל פנים, שהרי הוא התשיעי לדרגין, וגם העשירית הוא יסודה, כי עומדת עליו כשהוא קם, והיא עטרת לראשו ומבשרי אחזה אלוק. וכשהוא נופל גם היא נופלת כמוהו, וכדין אישתכחת תחותיה. ומ״ש ״כי שבע יפול צדיק וקם״ לפי שהוא צריך ליפול כנגד כל הקצוות המקבל מהם, ברזא דכתיב ״אכן חלינו הוא נשא ומכאובינו הוא סבלם״, וגם כנגד העשירית המקבלת ממנו, דהא לא איתפרש מינה לעלמין. ואמת הוא שהיא נופלת יותר ממנו בנפילתו, בגין דאישתכחת תחותיה ברזא דאמרן. וכשהיסוד קם הוא קם כנגד כלם — שעולה עד לסוד הדעת המכריע כל הקצוות, וז״ס ״ו—קם״ שהוא קם כנגד כלם. והמלכות שנפלה יותר ממנו גם היא קמה יותר ממנו ונעשית עטרת לראשו, ועולה עד שירותא דדרגין. הרי המאציל ית׳, שמכלכל את דבריו במשפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא, ורזא דכלא: אדם יחזה מבשרו.

ואם תאמר: והלא אין אדם רואה מבשרו קימת היסוד אלא מעוטה, ולכל היותר עד הרביע האחרון של הת"ת שהוא בחינת הגוף. ואמנם דע כי לא מחכמה שאלת על זה, שהרי מה שאנו רואים מבשרינו הוא כלי היסוד בלבד, ולא עצמותו והשגתו, והכלי של היסוד הוא הקטון יותר מכל שאר הקצוות, להודיע חכמתו וגבורתו ית' שהוא מעמיד את העולם שהוא בנין כל כך גדול, על עמוד כל כך קטון כמו שהוא הצדיק יסוד עולם. ודוגמתו תראה בצדיק המוכתר בעטרת מלכות, שהוא בגופו קטון מכל שאר האנשים ודוד הוא הקטן. וגם הוא רך כטבע היסוד, ומתקשה בקימתו על ידי הגבורות לעשות מלוכה על השאר. וגם באומות העולם היסוד הטמא שהיה מולך בשעתו קטון הקומה. והראיה, מפרעה הרשע, נבוכדנאצר הרשע, אלאכסנדרו"ס מקדו"ן וכמה מלכים גדולים שהיו קטני ארץ בקומתם ברזא דאמרן, ואמנם השגתם רבה ועצומה, כי לב מלכים אין חקר. וכשם שהצדיק המוכתר מצד הקדושה עליתו עד לדעת הקדוש, כך אותו הרשע המוכתר מצד הטומאה עליתו עד לדעת הטמא, שהוא אל האחור של הדעת הקדוש. וז"ס פרעה אותיות הערף כידוע, שניקתו מעורף הקדושה, ובסוד הכרתו משם מהו נאמר: "ואויבי נתתה לי ערף ומשנאי אצמיתם".

סוד ד' עולמות אבי"ע

כבר כתבנו במקום אחר סוד ד' עולמות אבי"ע: שעולם העשיה נקרא עולם הבחירה, ועולם היצירה עולם הידיעה, ועולם הבריאה עולם החיים, והאצילות עולם הרצון. והנה גם כן נאה לדעת כי עולם היצירה שהוא כנגד הז"א הוא סוד ה"אדם", ברזא דשם הוי"ה במילוי אלפין שעולה אדם. וכשאדם זה זוכה לנשמה דבריאה אז נקרא חי, שהרי בעולם הבריאה יש שם הוי"ה של ס"ג כידוע, ומשם מ"ה לשם ס"ג נשאר ח"י כמנין חי, ולכן הצדיק נקרא "חי" לפי שעליתו עד הראש סוד הבריאה. ועוד כשאדם זה זוכה לנשמה דאצילות אז נקרא "זך", שהרי בעולם האצילות יש שם ע"ב כידוע, ומשם מ"ה לע"ב נשאר כ"ז כמנין זך. וברזא דא אמר קרא: אם זך וישר אתה כי עתה יעיד עליך ושלם נות צדקך. כי זך וישר שניהם בסוד האצילות, "זך" לפי שאין שם רע מעורב כו כלל ועיקר, ברזא דכתיב: לא יגורך רע. "וישר" לפי שהשפע יורד אליו מן המאציל ביושר גמור, כי אין מחיצה מבדלת בינו לבין עולמו הקרוב אליו כלל ועיקר. מה שאין כן בשאר העולמות, כי אם על ידי

הפרגוד ומחיצה מבדלת כידוע למשכילים. ומ"ש בסוד האצילות: כי עתה יעיר עליך ושלם נות צדקך, לפי שהשלום הוא הגובר באותו העולם העליון, ואין שם מלחמת החצונים העושקים ומתמצעים כמו שהוא בשאר העולמות. וז"ס גם כן: ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו, כי עולם האצילות הוא עולם הרצון כמ"ש, וזהו לשון "ברצות", ואז "גם אויביו ישלים אתו" ברזא דאמרן. גם בעולם האצילות — רזא דשמן הטוב, לפי שהוא כנגד החכמה, והיא שמן הטוב על הראש, וברזא דא כתיב: שמן זית זך, בסוד הז"ך שפירשנו למעלה והבן.

ענין הגדלות שדוחה את הקטנות

ענין הגדלות שדוחה את הקטנות, מובן יפה במשל המים המכבים את האש. וז"ס "יגדל נא כח ה' כאשר דברת לאמר" — שיתעורר הגדלות ויכבה את אש הדינים שהיה בוער כנגד החוטאים. ועוד מובן היטב במשל הצפרנים שמתחדשים, ומדי התחדשם ישן מפני חדש יוציאו, כענין הגדלות שדוחה את הקטנות והבן היטב.

ח' פרצופים דאצילות
המתגלים למטה בעולם העשיה

כבר פירשנו במקום אחר, שכל מה שכבר היה בעולמות העליונים הוא שמתגלה לבסוף גם בעולם העשיה. והנה זה סוד אדם הראשון לקבל אדם קדמון ממש ראש הנאצלים. ואולי שת כנגד ע"י, ולכן נאמר עליו "ויולד בדמותו בצלמו" כי פרצוף ע"י ממלכות א"ק ממש. נח כנגד ע"ק. אברהם כנגד אבא יצחק כנגד בינה, זה שרש החסדים וזה שרש הגבורות. יעקב כנגד הז"א, ודוד כנגד הנוק' שלו. ובזה נשלם כל התיקון בעולם העשיה, ולכן בימי דוד בא שלמה בנו ומצא הכל בשלמות, שכבר נתקן הכל ברזא דאמרן. אלא שנשיו הטו את לבבו והתיקון הולך וחסר, עד שבא המשיח ומחזיר עטרה ליושנה עד אדם קדמון, בסוד הידוע — "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד" שהם אותיות אדם ברזא דאמרן.

חלוקת המדרגות לסוגים ומינים וכו'

הסוג על כל הסוגים הוא א"ס ב"ה. ואתריו הסוג סתם שמה של ספירה. והמינים הם ג' מיני ספירות: ימניים שמאליים ואמצעיים. והאישים הם השמות של כל ספירה וספירה: חסד גבורה ת"ת וגו'. וההפרש שצריך להיות בין הסוגים כדי שתהיה גדר טוב הוא דרך משל: החסד היא ספירה שנבראת לתת שכר טוב אל השומרים. והגבורה היא ספירה שנאצלה להעניש את העוברים. והמקרים אל הספירות, דרך משל: כשהם פנים בפנים או אחור באחור או אתור בפנים או פנים באחור, או כשהם מלובשים לבושי קדרות, או בגדי ישע כ"ב שאז המקרה נעשה עצמיי שלא ימוט לעולם ועד — "לבשי עוזך ציון לבשי בגדי תפארתך כי לא יוסיף יעבור בך עוד ערל וטמא".

הספירות הם אחדות גמור
ונחשבים לגוף אחד

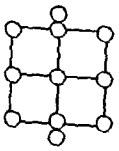
ענין "הספירה" שנקראת בלשון זה, כי הוא לשון המורה על המספר, לפי שהמספר התחיל מן הספירות הנאצלות, כי במאציל עצמו אין מספר ח"ו. והמספר הוא עד עשר בלבד, ולכן הספירות הם "עשר ולא תשע עשר ולא אחד עשר", כי באחד עשר המספר חוזר חלילה: אחד ועשר, שנים ועשר, עד עשרים שהם שני עשרות. ואם כן עיקר המספר אינו אלא עד עשרה בלבד, כמנין הספירות שמהם התחיל סוד המספר, ונתפשט אחר כך לכל עניני הבריאה, והספירות נקראות על שם המספר. אבל צריך לדעת כי המספר שהוא בעשר ספירות אינו אלא לענין הנהגתם בלבד ולא לענין עצמותם ח"ו, כי הם אחדות גמור ואדון יחיד שאין לו שני מתיחד עמהם יחוד גדול. והמשל בזה תראה בגופך שיש בו כמה איברים כלם שונים זה מזה בהנהגתם, העינים לראות, האזנים לשמוע, החוטם להריח, הפה לדבר, הידים לעשות, הרגלים להלוך, ואע"פ שהגוף הוא אחד, הפעולות הם רבות כפי שינוי האיברים וסדר הנהגתם, והנשמה מתיחדת בכלם ייחוד גמור, והיא הנותנת כח לעינים לראות לאזנים לשמוע וכן לכל שאר האיברים, היא הנותנת להם כח לעשות מלאכתם כפי פעולתם וסדר הנהגתם. וז"ס שאמרו בספר יצירה: עשר ספירות בלימה נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן כשלהבת קשורה בגחלת, שזה מורה על הייחוד הגמור של כל העשר ספירות כייחוד

האיברים בגוף אחד — אעפ"כ ענין המספר נופל בהם מן הטעם שאמרנו. מה שאין כן במאציל עצמו שאין לו מספר ח"ו, וז"ס אמרם: שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר.

וז"ס גם כן מ"ש אליהו בתפלתו שהתפלל בהקדמת ספר התיקונים: אנת הוא דאפקית עשר תיקונין וקרינן להון עשר ספירין לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין ועלמין דאיתגליין. כי "עשר תיקונין" הם סוד העשר הנהגות שיוצאות מעשר ספירות. "ואנת הוא דקשר לון ומיחד לון" כענין שאמרנו שהנשמה הוא המיחד כל איברי הגוף, וכענין שהוא עצמו אמר שם למטה "אנת הוא עילת העילות וסיבת הסיבות דאשקי לאילנא" (שהוא סוד אילן הספירות), "בהאי נביעו" שהוא סוד חוט א"ס הנמשך בכל הספירות ומיחדם. ואחר כך אמר "ההוא נביעו כנשמתא לגופא דאיהו חיים לגופא" שהוא מובן יפה במה שפירשנו ודי בזה לענייננו.

תוספת ביאור
בענין אחדות הספירות

כבר אמרנו למעלה סוד הספירות שכלם הם אחדות גמור ונחשבים לגוף אחד. והנה עוד צריך לדעת כדי להבין יותר ענין אחדות הגמור שלהם, כי כאשר עלה ברצון המאציל ב"ה לתקן את הספירות בסדר קוים, הרי שתיקן אותם בסדר נפלא, שהוא לשלש של שלש שלש, בין לארכם בין לרחבם. לארכם כיצד: חכמה חסד נצח אל הימין, והוא הכל אחדות גמור. שהרי החסד אינו אלא המשכת החכמה למטה, והנצח המשכת החסד. בינה גבורה הוד אל השמאל, והגבורה היא המשכת הבינה כשם שההוד אינו אלא המשכת הגבורה למטה, בסוד החרב על הירך. כתר תפארת ויסוד אל האמצע, שהת"ת אינו אלא המשכת הכתר, ולכן הת"ת הוא המלך כי הכתר על גביו. והיסוד הוא המשכת הת"ת, דהא גוף וברית חשבינן חד. זהו אחדותהספירות לארכם, וכן לרחבם: כתר חכמה בינה הוא הראש, הרי גוף אחד. חסד גבורה ת"ת — גויה, נה"י — בטן, והכל גוף הספירות כדמות גופו של אדם. הרי ט' ספירות של שלש שלש, והמלכות נבנית מהם, וז"ס "תחתיים שניים ושלישים תעשה". והמלכות שהיא העשירית נבנית מהם וקושרת את כלם, ונעשית סוף אל העליונות וראש אל התחתונות, בסוד כתר

מלכות. הרי שהספירות הם בדמות מרובע כזה: והמלכות קושרו עם העליונות ומתברו עם התחתונות. וצורת מרובע מורה העמדה וקיום אל בנין ותיקון המאציל. ועם זה תבין גם כן למה הדעת אינו נמנה בכלל הספירות, שאם היה נמנה עמהם בקו האמצעי היו ארבע ולא שלש של שלש שלש, כמו שהוכחנו בראייה ברורה שכן ראויים להיות כדי שיהיו אחדות גמור, ויהיו גם כן כלולים מחסד דין ורחמים בין לארכם בין לרחבם, כי המלכות לית לה מגרמה כלום והיא כלולה מן הכל.

ולפי זה נאה לרעת, כי יש עולם האחדים והוא העולם השפל הזה שהוא חומריות העשיה. ואחר כך יש הרוחניות שלו שהוא סוד העשרות, כי המלכות של העשיה הרוחנית היא כתר אל העשיה החומרית, והיא כלולה מכל העשר האחדים של עשר ספירותיה, ונעשית היא סוד העשרות. ואחר כך עולם היצירה הוא סוד המאות, כי המלכות של היצירה שהיא כתר אל העשיה היא כלולה מן העשר העשרות של העשיה עצמה, הרי שנעשית בסוד המאות. ואחר כך עולם הבריאה הוא סוד האלפים, כי המלכות של הבריאה שנעשית כתר אל היצירה היא כלולה מן העשר המאות של היצירה, הרי שנעשית בסוד האלפים. ולבסוף עולם האצילות הוא סוד הרבואות, כי המלכות של עולם האצילות שנעשית כתר אל הבריאה היא כלולה מן העשר האלפים של עשר ספירות הבריאה, ונעשית היא בסוד הרבואות. וז"ס מ"ש באברהם "כי אחד קראתיו ואברכהו וארבהו" שהרי כבר ידוע כי כל הנשמות שכבר היו בעולמות העליונים, הנה בבא עתם צריכים לרדת אל עולם העשיה, ולהגלות שם לעשות את חלקם ולהשלים ולתקן את עצמן. וכשהם כאן בעולם השפל שהוא סוד האחדים, כל שכן אם יתנו לבם ליטהר וליתקן, מן השמים יסייעום ויריקו עליהם כל חלקי הנשמה עד החיה שהיא מאצילות אשר שם סוד הרבואות. ועל רזא דא כתיב "כי אחד קראתיו" כאן בעולם האחדים, "קראתיו" — לבא אצלי ולהדבק בשרשו, והוא מלא אחרי, ועל כן "ואברכהו וארבהו" בסוד הרבואות של החיה דאצילות שזכה בה אברהם אבינו, שהקב"ה גלה לו את סודו, כענין שכתוב בספר יצירה, ודי בזה לענייננו.

סוד הצמצום והקו

כבר ידוע שלעולם הצמצום העליון קודם להוית התחתון. וסוד הצמצום הוא עד הטבור, שהם אורות של התחתונות נהי"ם שמסתלקות. וז"ס צנון הירכים של היולדת קודם הלידה. וזה הצמצום היה בכל פרצוף עליון כדי להוציא את התחתון מניה וביה מן הטיבור ולמטה. והנה ז"ס הצמצום של א"ס עצמו בתחתונות שלו לצורך אדם קדמון. ונשארו הכלים ובהם סוד החלל לתת מקום אל הנאצלים. נמצא שהחלל הנשאר הוא הא"ס עצמו, אלא שהם סוד הכלים של התחתונות שלו ולא האורות, שנצטננו הכלים ונסתלקו האורות. והכלים עצמם הם סוד גבורה כידוע, שעוצרת ומעמידה. ואחר כך האורות חזרו להאיר בתוך החלל, ונמשכו מן היסוד של א"ס, וז"ס חוט אין סוף שיוצא מנקב היסוד, ורזא דא לחכימי לבא איתמסר והש"י יצילנו משגיאות ויפתח לנו שערי אורה, כי בזה מובן גם כן סוד תיקון העולם שיהיה ברחמים גדולים, שיעביר הקב"ה כל גבורה קשה הגורמת סילוק האורות, ותשאר בלבד אותה הגבורה הממותקת שצריכה לתת קצבה לאורות שיוכלו הנאצלים לסבול אותם. ועל ההוא זמנא כתיב "ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך", שהכנף המכסה הוא סוד הגבורה קשה הסותמת, ואז יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו.

בענין סוד צמצום וקו

... והכל על ידי הגבורה המצמצמת ומכנעת את הקליפה דאיהו רזא דיצחק המיסר ומתקן ראשו של עשו דיתיב בעיטפיה. וזה סוד הצמצום בכל מקום, גבורה המצמצמת מסטרא דיצחק. והנה בתוך הקליפה עצמה נוקב ועובר חוט של חסד מרזא דאברהם והוא סוד הקו היורד בתוך הגבול המצומצם, ברזא דאמור רבנן: הכתוב הזה נוקב ועובר עד התהום. וזה הקו העומד על הצמצום ויורד בתוכו הוא ממש סוד אברהם שעוקד את יצחק, כי הוא החסד המכניע את הדין, והדין הקדוש מכניע את הדין הטמא. וזה הקו מברר מתוכו ותומך את הנופלת בחסד אל כל היום. וכמה גדול צערו של המברר בהיותו כבוש וטמון בתותי קלא לברר מבחינת הראש של עשיו עד שיעברו פנים של זעם, בסוד: ואת עשיו שנאתי. ובגמר התיקון דאיתכללית שמאלא בימינא וימינא בשמאלא מתגלה יעקב המפואר וירית תרין עטרין דאינון חסד וגבורה,

דזא דקו וצמצום הנזכר, ואז האהבה מתעוררת עמו, בסוד: ואוהב את יעקב, ועל כל פשעים תכסה אהבה.

סוד השבירה וענין התיקון

כבר ירוע שכל התיקונים שנעשו בסוד עקודים נקודים ובדודים, הם היו להרבות מסכים אל האור העליון שיוכלו הברואים ליהנות ממנו ולעמוד בפניו, וז"ס הכלים שנעשו ונתקנו אל האורות. והנה כתר האצילות שהוא סוד א"א — מן הפרסא ולמטה של א"ק, יש לו ט' לבושים שהם מסכים אל האור העליון, והם ט' ספירות האצילות מגרונו ולמטה ממש, כשם שלבושיו של אדם הם מצוארו ולמטה. ובעת השבירה פשט ז' מלבושיו שלא היו מתוקנים כל צרכם, וז"ס השבירה ממש ומיתת המלכים. ומן הזוהמא כביכול של אותם הלבושים נתהוו הקליפות. ואחרי הכבס אותם חזר ולבשם, שהיו יותר מגוהצים ומתוקנים, וז"ס תיקון הברודים. ואמנם הב' הבגדים הראשונים שהם היותר פנימיים, אותם לא פשט, שלא היו מזוהמים כד' החצוניים, וז"ס או"א שלא היה בהם מיתה, כי אם נפילת האחוריים בלבד, שהם שולי הבגדים מקצתם ולא כלם. והנה אחר התיקון של כל הבגדים, התסד הראשון והעליון שהוא סוד אבא עילאה, הבגד הראשון של א"א, הוא עצמו סוד הכהן הגדול בהיותו החסד העליון, והוא מלובש כח' בגדים, שהם הת' ספירות ממנו ולמטה, ודוגמתו הכהן הגדול היה לובש סוד הח' בגדים הידועים. ועם המשל הזה תוכל לצייר בדעתך סוד השבירה וענין התיקון בציור מספיק ודעת לנבון נקל.

ענין תפיסת מקום בספירות דבריאה
משא"כ בספירות דאצילות

ברוך "המקום" ברוך הוא, זהו עולם הבריאה, "ברוך שנתן תורה לישראל" — תורת הבריאה לעולמות התחתונים אל אדם דבריאה, כי עד שם העולמות והספירות תופסים מקום, ולכן יש בהם אחיזה לקליפות שהם נפרדות. אבל בעולם האצילות אין בו אחיזה לחצונים וכלו טוב, כי ספירותיו אינם תופסים מקום, ושמותם — כפי פעולתם והתנוצצותם. ולכן הא"ס חד בהון, כי הם אינם תופסים מקום, כמוהו ממש. וזהו שאומרים אל העבד הנאמן: מחשבה דילך דלית לה סוף, בסוד החיה

יחידה מן האצילות שהוא מוכתר בה. ואם תרצה להבין על בוריו איך ספירות האצילות אינם תופסים מקום והשאר תופסים, הרי מדרגות הנשמה — הנפש כנגד העשיה מקומה בכבד, הרוח כנגד היצירה מקומו בלב, הנשמה כנגד הבריאה מקומה במוח. אבל החיה יחידה שהיא כנגד האצילות אינה מוגבלת בתוך הגוף, אלא שהיא מקיף על ראשו של אדם, כ"ש מחשבה דילך דלית לה סוף. ומובן בזה גם כן "מי יעלה בהר ה'" זהו הרוח שחוזר אל היצירה. "ומי יקום במקום קדשו" זוהי הנשמה שחוזרת אל הבריאה דאיהו רזא ד"מקום" אל "הקדש" דייקא שהוא עולם האצילות שמשפיע בתוכה מאחורי הפרגוד, מן האורות העליונים שלו שאין להם לא ערך ולא דמיון לא קץ ולא גבול לא קצבה ולא מקום, כי עולם האצילות הוא סוד המלך כידוע, ושאר הג' עולמות הם סוד העבד המשרת את האצילות. וכאשר יתוקן העבד ויגיע לו מאור המלך בריוח ולא בצמצום, אז: ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים ה' מלך, ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

מקורם של הי"ג ת"ד

י"ג תיקוני דיקנא עולים כמנין אח"ד, לפי שמקורם במאור העליון האחד המיוחד שאדון יחיד ואין לו שני מתיחד עמו בייחוד הגמור כשלהבת הקשורה בגחלת. ומאלו הי"ג תיקונים בג' בחינותיהם של חד"ר מהם הט"ל המחייה, כמו שפירשנו במקום אחר — "כי ט"ל אורות טליך וארץ רפאים תפיל".

סדר השתלשלות
מהצמצום עד סיום האצילות

ענין החלל שהמציא הא"ס ב"ה בהתצמצמו מניה וביה, והא הא"ק עצמו הנאצל הראשון, ודוגמתו — אדם הראשון למטה. ודרך הקו המשיך בו רוח חיים, הוא שם הויה אחד, הי' מדת החסד, וה"ה' הראשונה מדת הדין, והו' מדת הרחמים, וה"ה' האחרונה בית קיבול וקשר לכל הג' בחינות. ומאלו הד' אותיות השם כבר ידוע שנמשכו ד' הויות במילואם, והם כחות אורו של זה א"ק כפי התפשטותם למטה. והנה כשם שנתצמצם הא"ס עצמו להמציא זה הא"ק, כך נתצמצם זה הא"ק, מניה וביה, והעלה מ"ה וב"ן לע"ב וס"ג בסוד מ"ן מן הפרסה

ולמעלה, לעשות חלל מן הפרסה ולמטה להאציל ולברוא לצור ולעשות ד' עולמות אבי"ע, שנתהוו מן הד' שמות הנזכרים שנמשכו מן הויתו של א"ק המשוכה לו מן הקו הידוע.

וכל אלו הד' עולמות נחלקו בסוד עשר ספירות, שהוא המספר השלם של שלש משלש שלש, וכלי המקבל והמקשר את כלם, הרי עשרה כמו שפירשנו במקום אחר. והם חב"ד חג"ת נה"י, והמלכות המקבלת מהם ומקשרם, שנעשית זנב לאריות וראש לשועלים, כי מלכות של א"ק הוא עצמו עתיק דאצילות כידוע. והג' ראשונות שלו — רישא דלא איתדע, דאינון: אור צח מצוחצח ואויר קדמון. והד' תחתונות שלו נתלבשו בז' תיקונין דרישא דע"ק, שסימנם: ג"ט קר"ע פ"ח כידוע למשכילים. וכבר כתבנו במקום אחר סוד הג' רישין, שסודם הג' עליונות של כל פרצוף ופרצוף, כי כשם שיש ג' רישין כך ג' ידים שהם הג' אמצעיות, וכנגדם ג' רגלים שהם הג' תחתונות שמתהלכים תמיד על קרקע עולם — היא המלכות. בסוד: ג' רגלים תחוג לי בשנה, שכבר פירשתיו במקום אחר.

ואחר הג' ראשים המתעלים שהם: רישא דלא איתדע כתרא ומוחא, אי נמי: כתרא ומוחא ואוירא, מיד באים הזרועות של א"א שהם סוד או"א המתלבשים בהם, והם ממש הנקראים "זרועות עולם" כי ראשו של א"א הוא הנקרא ראשו של עולם. ואחר הזרועות באים הרגלים של זה הא"א, והם סוד זו"ן שמתלבשים בהם איהו בנצח ואיהי בהוד. הרי סוד הה' פרצופים, שעל ידיהם הנהגתו של עולם, כי הפרצוף הראשון הוא הראש — סוד א"א עצמו, והב' הפרצופין הראשונים דיתבין דא לקבל דא ולא פסיק זיווגייהו לעלמין, הם סוד הזרועות של זה הא"א, רזא דאו"א, והב' הפרצופים האחרונים שנפרדים ונדבקים כפי מעשיהם של התחתונים הם סוד הרגלים של זה הא"א, רזא דו"ה, זו"ן. ודי בזה להבין דבר מתוך דבר ודעת לגבון נקל.

ביאור מאחז"ל:

כל העולם כתפוח בידו של הקב"ה

א"ק מתלבש בעתיק יומין, ע"י בא"א, א"א באבא, אבא באי', אי' בז"א, ז"א בנוק', נוק' דאצילות בבריאה, בריאה ביצירה, יצירה בעשיה, וחוט א"ס נכנס בא"ק ומחיהו. נמצא כאמרם ז"ל: שכל העולם כלו כתפוח בידו של הקב"ה, שהוא א"ס ב"ה, כי החוט שלו הוא כעוקץ אל

הפרי שעל ידו נדבק באילן וניזון ממנו שהוא הא״ס עצמו. וחומריות העשיה הוא קליפת הפרי, ודי בזה למשכילים.

סדר כניסת המוחין ופעולתן במנין השנים

בענין המוחין כבר ידוע שעד י״ג שנים ויום אחד נכנסים הפנימיים דאימא, ולכן היצה״ר גובר, דהא אי׳ דינין מיתערין מינה. מי״ג עד ט״ו באים המקיפים דאי׳, ובהיותם יותר מעולים מן הפנימיים, זהו הטעם שמתחיל בהם התגברות היצה״ט. והוא אחר שנכנסו סוד הפנימיים בי״ג שנה ויום א׳ כד״ל, ולכן אז הנער נכנס בר מצוה, כי יוכל להתעסק במצות מכאן והלאה שנכנסים המקיפים דאי׳, שמגבירים את כח הטוב ומכניעים את הרע. מן הט״ו עד הי״ח נכנסים הפנימיים דאבא, ואז מתגלים סוד הט׳ תיקוני דיקנא, כי השערות הם דינים, ואין כח במוחין דאימא לגרשם ולהוציאם החוצה, ולכן אלו הט׳ תיקוני דיקנא אינם מתחילים לצמוח באדם אלא מן הט״ו עד הי״ח, שאז נכנסים הפנימיים דאבא שדוחים את הדינים, ונראים ומתגלים בשערות הזקן. ולפי שהנקבה נבנית מצד אי׳ ולא מצד אבא, לפיכך אין לנקבות צמיחת זקן. וזהו הטעם גם כן שהדינים מתגברים באשה יותר מבאיש, לפי שנשארים הדינים שלה בפנים ואין יוצאים בחוץ בצמיחת הזקן, כמו שהם אל האיש ברזא דאמרן. והנה מן הי״ח עד שנת עשרים באים אחר כך סוד המקיפים דאבא, והאדם נתקן בכל הי״ג תיקוני דיקנא הידועים, שהרי המקיפים דאבא יש להם כח לגרש את שאר הדינים, שלא יכלו להתגרש על ידי סוד הפנימיים בלבד. ועם זה מובן כל הענין של המוחין לע״ד, ותוכל אחר כך להבין בפרטים בכתבי האר״י זצוק״ל כי דעת לנבון נקל.

בענין התרין מזלין — נוצר ונקה

מזל נוצר חסד הוא השרש לכל החסדים, ואיהו רזא דיומא דאזיל בכלהו יומין. ולכן נקרא ״נוצר חסד״ כי הוא ממש כמו האוצר שנוצר בתוכו כל החסדים, כי הוא שרש לכלם. והשם שלו ע״ב שעולה כמנין חס״ד של ״נוצר חסד״. והוא המקור לכל הנשמות, שנמשכות ויורדות על ידי הזיווג שלו במזל ונקה, דאיהו רזא דנוק׳ המקבלת לגבי דנוצר חסד המשפיע. ולכן השם שלו אהי״ה במילוי יודין שעולה כמנין ונק״ה,

לפי שהוא סוד עיטרא דגבורה בהיותו רזא דנוק'. וזהו הטעם שכתוב אצלו "לא ינקה" כי בהיותו גבורות יש קצת דין מעורב עמו, מה שאין כן במזל נוצר חסד שכלו חסד פשוט ושרש לכל החסדים כד"ל. וז"ס אמרם ז"ל: מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינם שבים. ורזא דמלה, כי זה המזל ונק"ה הוא המעלה את הניצוצות מתוך הקליפה בכח הגבורות שלו, ומנקה אותם מטמאתם, אבל על כל פנים צריך שיקדים ההתעוררות מצד הניצוצות עצמם, שאם לא יתעוררו מצדם בתחלה בהרהור תשובה גם זה המזל לא יתעורר כנגדם להמציאם ממצוקותיהם הם ולהתזירם אל הקדושה צרופים ומזוקקים ככסף וכזהב. ת"ס: מנקה הוא לשבים — שיש ההתעוררות מצדם, והוא סוד התשובה בכל מקום. אבל אינו מנקה לשאינם שבים — שאין בהם שום התעוררות כלל, דהא באיתערותא דלתתא איתער איתערותא דלעילא, ודי בזה למשכילים.

הבדל בין שערות הראש לזקן

ענין האחוריים שבאדם כבר ידוע שכלם דינים, כי החצונים מתאחזים בהם ויונקים מהם, כי באור הפנים אינם יכולים לינק ולא לעמוד בו. וז"ס שערות הראש שהם דינים, לפי שמקומם אל האחור במקום הדינים. מה שאין כן שערות הזקן, כי אדרבא הם חסד וכופים את הדינים, מפני שהם אל הפנים, ודי בזה למשכילים.

אדה"ר וא"ק — הצנור להמשיך ההשפעה לכל הברואים והעולמות

"תמשילהו במעשה ידיך כל שתה תחת רגליו" זה אדם קדמאה שהיה צנור להמשיך את ההשפעה לכל הברואים, לפיכך אמר "תחת רגליו" דיקא, שהכל מקבלים ממנו. וכנגדו הנאצל הראשון למעלה — רזא דאדם קדמון, דהוא הכלי שנשתמש בו הא"ס ב"ה להוציא את ההשפעות כלן אל העולמות הנאצלים בחללו. שהרי הא"ס ב"ה נתצמצם והשאיר את החלל הידוע, והאציל בתוכו סוד אדם קדמון הנאצל הראשון, וכל העולמות ממתניו ולמטה של זה הא"ק, ומשך ההשפעה לחיותם ולקיומם דרך הנקבים של זה הא"ק. ומהם נקבים גדולים, שהם העינים האוזנים נחיר האף והפה וכיוצא בהם, ועליהם נאמר "משגיח מן החלונות". ומהם נקבים קטנים ככוכבי השמים לרוב, שהם סוד השערות

של זה הא"ק, ועליהם נאמר "מציץ מן החרכים". נמצא שהמאציל ית' ברא בתחלה סוד הכלי, להשתמש בו לצורך הבריאה, רזא דא"ק הנזכר שנקרא "ראשית" לטעם זה ממש לפי שהיה ראשית אל הבריאה, וז"ס "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" וגו', כי על ידי זה ה"ראשית" ובתוכו ממש, נברא הכל. [ע"ע בספרו אור עולם בתחלת בראשית]. ונמצא שהנברא הכולל בין למטה בין למעלה נקרא בשם "אדם", וז"ס "כי האלקים עשה את האדם ישר" לרמוז שהוא צנור ההשפעה ביושר מראש ועד סוף, ודי בזה למשכילים.

טעם שהמלכות נקראת סוכת דוד הנופלת

ענין מה שהמלכות נקראת "סוכת דוד הנופלת" הטעם הוא, לפי שהיא בחינת נפש, ונוטלת עליה כל משא העונות של כל שאר המדרגות, כענין שנאמר "הנפש החוטאת היא תמות", והעונות הם המכבידים את משאה וגורמים את נפילתה, כענין שנאמר "וכבד עליה פשעה ונפלה ולא תוסיף קום". שהרי אם העונות הם קלים ומועטים, נופלת וקמה מעצמה, ואינה צריכה לאחרים שיקימו אותה מנפילתה. אבל כשהעונות הם רבים ועצומים, אז היא נופלת ואינה יכולה לקום, בלתי אם יסירו את הבגדים הצואים מעליה, שהם העונות המכבידים את משאה כל כך עד שאומרים עליה "נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל", אבל הקב"ה מקימה, בהסרת העונות, כענין שנאמר "ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת" ורזא דכלא "ומשתי את עון הארץ".

טעם שנקראים "ספירות"

ענין מה שה"ספירות" נקראים כך, הטעם הוא, מפני שנופלים תחת בחינת המספר, מה שאין כן האלקות העומד בתוכם כנשמה בתוך הגוף. שהרי האברים של הגוף הם כלים אל הנשמה, והם המתחלקים במספר ובשמותם, כמו הספירות שהם כלים אל האלקות. אבל הנשמה עצמה, אינה נגלית ואינה מתחלקת במספר, כך האלקות שעומד בתוך הספירות ומחיה אותם, אינו נופל תחת בחינת המספר. וז"ס "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה המוציא במספר צבאם" וגו', כלומר הבורא והמוציא הוא שנתן מספר ושם אל הדבר היוצא, כמו הנשמה שנותנת מספר ושם אל האבר אשר היא עומדת בתוכם, ודי בזה לענינו.

ענין עקודים נקודים וברודים

ענין עקודים נקודים וברודים, כבר דברנו בו וכתבנו עליו פעמים הרבה, אלא שעדיין יש לדקדק: מפני מה המאציל ית' היה מתהפך כמה מסבות לתכלית בריאת העולם, אם במאמר אחד יכול להבראות. שהרי בתחלה יצאו האורות מן האזן, ואחר כך מן החוטם, והיה בהם ריחוק שלא הניח לעשות כלי להגביל את האור, שהוא תכלית המבוקש. ואחר כך יצאו מן הפה, ושם נתקשרו בסוד עקודים, כל האורות בכלי אחד כלבד. ואחר כך בהסתכלות העין, העקודים נתקנו בסוד נקודים — להיותם מתחלקים בעשר כלים. אלא שעדיין לא היו מתוקנים בסוד המתקלא וההכרעה, כי אם הג' ראשונות בלבד, והז' תחתונות שהיו חסרים מזה התיקון נפלו ונשברו. עד שהציץ אורו של מצח הרצון, הוא שם מ"ה המלך השמיני, ותיקן את כלם בתיקון ההכרעה, בסוד ברודים כידוע — ולמה כל כך מסבות, ולא נתקן הכל בפעם אחת.

אלא ללמד לאדם דעת, שיהיה מתון ברבריו ויחזור עליהם פעמים הרבה, וילמד ק"ו ממנו ית'. וז"ס "אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה" שכבר מזה הפסוק הביאו ראיה רז"ל על הלימוד הנזכר. והוא מכוון אל סודו ממש, שהרי ענין אמרו "אז ראה ויספרה" וגו', הוא רומז אל ג' תיקונים שנעשו בספירות על ידי הסתכלות העין. וזהו שאמר "אז ראה" ראייה ממש, התיקון הראשון הוא, שלא היו מתחלקים אל המנין הצריך להשלים כל הפעולות ולהמשיך כל מיני אורות, ועל ידי הסתכלות העין באו לידי סיפור ומנין. וז"ס "אז ראה ויספרה" כי בתחלה היו בכלי אחד בלבד, ואחר כך נתחלקו למנין עשר כלים. ועוד תיקון אחר שהוא סוד הכוננות, שלא יתכן כי אם בסוד הכלי המצמצם את האור, וזהו "הכינה". והתיקון הג' הוא הגבלת האורות — שיוכלו התחתונים לקבל אותם, וזהו "חקרה", כי מה שאין לו חקר ר"ל שאין לו גבול. ועדיין התיקון לא היה שלם מפני שחסרה ההכרעה בז' תחתונות, עד שיצא האור מן המצח, הוא שם מ"ה כמנין אד"ם, שנתחבר עם שם ב"ן שהוא סוד בחינת "יראת ה'", ועל ידי התחברם והזדווגם, העלו בירורים מן הכלים השבורים, אל חכמה ובינה שהם ע"ב וס"ג, והוציאום מן הרע ומן התהו, והחזירום אל הטוב ואל התיקון ואל החיים הנצחיים. ועם זה מובן כל שאר הפסוק על בוריו — "ויאמר לאדם" — שם מ"ה דיקא.

"הן יראת ה'" סוד ב"ן כמ"ש בא והתחבר עמה, ועל ידיה תעלה בירורים להסיר את המקולקלים מן הרע, ולהחזירם למעלה בחיק ההורים או"א שהם חכמה ובינה דיקא, וז"ס "הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה" ודי בזה למשכילים.

ט' יודין דעסמ"ב
הנרמזים בצל"ם

הנה כבר ידוע שאותיות צל"ם הם כללות הג' מוחין, כי המ' הוא סוד החכמה, והל' סוד הבינה, והצ' הוא סוד הדעת והמכריע ביניהם. ולפי זה תבין שהמ' רומזת אל הד' יודין של שם ע"ב שבחכמה, והל' רומזת אל הג' יודין של שם ס"ג שבבינה. והצ' רומזת אל הט' יודין שיש בכל הד' מילואים, לפי שהדעת כוללת את הכל, ז' יודין של ע"ב וס"ג מרוא דחו"ב, שהוא מכריע ביניהם ומקבל משניהם, וב' יודין אחרים של מ"ה וב"ן שהם סוד חו"ג, שהדעת הוא כללותם. ואלו הט' יודין הם בסוד מ"ן — "חסד ואמת מן ינצרוהו". גם הם בסוד מים — "וזרקתי עליכם מים טהורים" שהם כללות החסד. וכאשר הצדיק מקבל אותם בשלמות, אז נקרא מל"ך שעולה כמנינם — "והמלך ישמח באלקים יתהלל כל הנשבע בו כי יסכר פי דוברי שקר".

סוד דמות כמראה אדם

בענין מ"ש "דמות כמראה אדם" הסוד הוא, לפי שהז"א הוא שנקרא "אדם" ברזא דמ"ה שהוא שם הת"ת, והנוק' שלו שנתקנה בדמותו היא שנקראת ממש בשם "דמות" כשהיא מזדווגת עמו בכל עשר ספירותיו, שהם עשר פעמים מ"ה שעולים כמנין דמו"ת, שהוא גם כן כמנין מת"י, שכבר פירשנו עליו ענינים הרבה בכמה אתר, ודי בזה למשכילים.

ספירות התחתונות — גילוי של העליונות

כבר פירשנו במקום אחר בענין מהות הספירות, שהחסד אינו אלא התפשטות החכמה, והנצח התפשטות החסד, והת"ת התפשטות הדעת, והיסוד התפשטות הת"ת, הגבורה התפשטות הבינה, וההוד התפשטות הגבורה. ולפי זה תבין מ"ש בספר הזהר, זהר חדש פרשת יתרו, דיומא

דביעאה תליא ביומא קדמא, ויומא חמישאה ביומא תנייא, ויומא שתיתאה ביומא תליתאה. וזהו הטעם שנבראו המאורות ביום רביעי מן האור של היום הראשון, שהוא החסד שנתפשט למטה עד הנצח. וכן הדגים נבראו ביום החמישי שהוא הוד, מהתפשטות הגבורה שהוא יום השני שבו נברא הים — סוד הנוק' שיונקת מן השמאל, ומקומה בהוד כידוע, ונתגלו הכחות שלה שהם סוד הדגים, בכח ההתפשטות של השני בחמישי ברזא דאמרן. כך ביום הששי נברא האדם, בכח ההתפשטות מן הת"ת דאיהו רזא דאד"ם ויומא תליתאה, ביומא שתיתאה דיקא שהוא יסוד, אשר על ידו גילוי האורות של הת"ת. והרי כלל העולה מכל זה: שהספירות התחתונות הנתונות זו תחת זו, אינם אלא הגילוי של העליונות, או התפשטות אורות שלהם כמו שתרצה. ומכאן תבין שהזרועות והגוף, אינם אלא גילוי והתפשטות המוחין חב"ד. והרגלים והברית אינם אלא גילוי והתפשטות של הגוף והזרועות, כל אחד מהם מקבל הגילוי וההתפשטות מצדו, ודי בזה למשכילים.

ביאור ענין עינים אזנים חוטם
נגד חכמה בינה ודעת

ענין מה שאומרים: שהעינים הם סוד החכמה והאזנים הם סוד הבינה והחוטם הוא בסוד הדעת, הטעם הוא, לפי שהעינים הם ממש התפשטות מוח החכמה שהיא בחינת הראייה, ולכן הראייה בעינים שהם התפשטות החכמה וגילויה. כך האזנים הם התפשטות מוח הבינה שהיא בחינת שמיעה, ולכן השמיעה באזנים. והחוטם הוא התפשטות מוח הדעת, ולכן הדינים יוצאים מן החוטם, לפי שהשרש שלהם הוא בדעת, וגילוים בחוטם שהוא מקום התפשטות הדעת כמ"ש. וזהו הטעם שמצבם של האזנים תחת העינים, כשם שהבינה תחת החכמה. והחוטם נתון באמצע, כשם שהדעת הוא בין החכמה והבינה ממש. ולכן מחוטמו של אדם ניכר שכלו ודעתו, כי החוטם גדול הוא סימן לדעת רחבה ושכל חזק, והחוטם קטן וקצר הוא סימן לרעת קצרה, ולכן "קצר אפים יעשה אולת", והחוטם עקום מורה על שכל עקש, וכן כיוצא בזה, הנגלה מעיד על הנסתר, ודעת לנבון נקל.

להבין ענין הספירות הנאצלות
לגבי הא״ס ב״ה המאציל

כדי שתבין מהו ענין הספירות הנאצלות — אצל הא״ס ב״ה שהוא המאציל שלהם, תצייר בשכלך דירה אחת של כמה חדרים, והשמש שמאיר אליהם. עוד תחשוב בדעתך גוף אחד נכבד וחשוב, ונשמתו בתוכו שמאירה את עיניו ומעמידתו על רגליו. גם תוכל להמשיל דבר זה לאילן גדול שלו כמה ענפים שהם הספירות, ושקיו דאילנא זהו א״ס ב״ה, כמו שמצינו בספר התיקונים: אנת איהו שקיו דאילנא וגו׳, ודי בזה למשכילים.

ג׳ מדות בהנהגה:
יציאת, התנוצצות, והתפשטות האורות

ענין ההנהגה מה שצריך לידע הוא, שיש בה ג׳ מדות: הא׳ היא יציאת האורות, ב׳ — התנוצצות האורות, והג׳ — התפשטות והתישבות האורות. יציאת האורות, היא רזא דשם ע״ב — אבא עילאה, ועולם האצילות, וחכמת הפירור שלנו שסודה ביודין כמו שכתבתי במקום אחר. התנוצצות האורות, הוא כשפוגעים אורות היורדים דאינון רזא דמ״ד, באורות העולם דאינון רזא דמ״ן, אז הם מכים ובוטשים אלו באלו, ומכח בטישתם והכאתם יוצאים כל הדינים שבעולם, מרזא דשם ס״ג ואי׳ עילאה, ועולם הבריאה, דאיהו נוק׳ לגבי דאצילות. והתנוצצות האורות האלו דכורין ונוקבין, הוא שמגביל את האורות עצמן להתהוות מהם בחינת הכלים, שהם הגבלה אל האורות. ואחר כך אורות מתפשטים בתוך הכלים, ומתישבים בהם בצורת אותיות תיבות פסוקים פרשיות, שהוא סוד התחלקות ההשפעות כפי מה שראוי להם במדה במשקל ובמשורה. וז״ס יצירה ועשיה — זו״ן, מ״ה וב״ן, וחכמת הניתוח שלנו שמורה על ההתפשטות בצורת ווין, כמו שהארכנו על זה במקום אחר. ומכאן תבין הלשונות בספר הזהר של: נהירו, נציצו, וגליפו. שהרי לשון נהירו הוא סוד יציאת האורות, נציצו התנוצצות האורות, גליפו התפשטות והתישבות האורות עצמן בתוך הכלים שלהם. ועם זה תבין גם כן ענין אורות ניצוצות וכלים, הנמצא בכתבי האר״י זצוק״ל, ודי בזה למשכילים.

חו"ב — אוירא ואשא דכיא

בענין מה שקראו לחו"ב "אוירא דכיא ואשא דכיא" הסוד הוא, כענין הגשם שהוא אור בתחלה, אלו הם הברקים, כד"א "ברקים למטר עשה" וזהו שהמטר נקרא אור — "על כפים כסה אור". ואחר יורד ומתלבש בלבוש האוירי, ומאור נעשה אויר. ואחר כך מתעבה יותר ומתגשם, ולכן נקרא גשם, ונקרא מים. כך החסד עליון שיוצא מן המאציל ית', כשיורד בתחלה בכתר נקרא אור, וז"ס "פתח דבריך יאיר". כשיורד מכתר לחכמה נקרא אוירא דכיא, שר"ל אויר טהור, לפי שיש אויר סתם בסוד הדעת אבל בחכמה הוא אויר טהור, לפי שאין שם אחיזת החצונים כמו שהוא בדעת, ולכן אינו נקרא כי אם אויר סתם. ולבסוף יוצא לתרין אל הד' תחתונות ומתעבה אל הימין, בסוד מים, וזהו החסד של הו"ק כידוע. וכך הגבורה, כשיוצאת מן המאציל בתחלה היא בחינת אש, כד"א "ואש מפיו תאכל". וכשהיא בבינה, עדיין היא אש טהור, לפי שאין בה אחיזת החצונים, בסוד היין המשומר בענביו, מה שאין כן בגבורה, וד"ל. [ראה ליקוטים מכי"ק רמח"ל, אוצרות רמח"ל עמ' רנ"ב].

סוד הכל סג
והכל הבל

בענין מ"ש "הכל סג" הסוד הוא, לפי שמן הבינה שמאיר בה שם ס"ג יצאו כל הד' תחתונות שהם כללות העולם, ואפילו הסיגים שהם הקליפות ולכן עולה ס"ג. ובמקום אחר מצינו — "הכל הבל" לפי שסוף סוף היוצא מן העליון אינו יוצא אלא מן המילוי שלו, ומילוי ס"ג עולה ל"ז כמנין הב"ל, ודי בזה למשכילים.

ביאור עיני לאה רכות

לאה היא מאתוריים דאימא, ושם נאחזים הקליפות. וזהו הטעם שעיני לאה רכות, כלומר מורידים כנחל דמעה מחמת קיטור הכבשן העולה מאש הקליפות. כי כן דרך העשן להכאיב את העינים ולהוציא מהם הדמעות, מחמת מצוקתם אשר יציקו להם הקליפות אריכתם בשערי הנפש שהם העינים.

בענין המוחין הניתנים לז״א ולאה

ז״א בערך לאה הוא כרוח לערך הגוף, ולפיכך עצמות המוחין ניתנים לרוח, והארתם בלבד אל לאה, שהיא דוגמת הגוף כמו שאמרנו. וזהו הטעם גם כן שלאה נאחזים בה כל הדינים, כגוף שסובל כל החלאים, ואם אין הרוח מכלכלהו ימות בנקל, כי לא יוכל לעמוד כנגד כובד החולי, אלא כי ״רוח איש יכלכל מחלהו״ — כן הז״א נותן קצת מהארתו אל לאה לכלכלה שלא ישלטו בה אויביה כרצונם, והיא תהיה בה יכולת לעמוד תחת העול הכבד והעבודה הקשה אשר עבד בה.

ביאור ענין עליית וירידת השכינה בז׳ רקיעים

מה שאמרו רז״ל כי אדה״ר העלה השכינה לרקיע א׳ וכו׳ עד אברהם שאז היתה למעלה מז׳ רקיעים, ואחר כך אברהם הורידה רקיע אחד, וכן גם כן יצחק יעקב לוי קהת עמרם משה, ונמצא כי משה חזר להורידה למטה מז׳ רקיעים. וכדי שתבין היטב פירוש הדבר הנמצא בדרושי האר״י, דע לך כי הקדושה שאינה יכולה לישב עם הטמאה כי קצר המצע מהשתרע בהיותה יורדת ממדרגתה העליונה בעבור עונותיהם של ישראל שמורידין אותה ממעלתה בסוד רגליה יורדות מות, הנה היא כדי שלא תטמא את עצמה, צריכה להסתלק מעצמה אל עצמה, בסוד: השיב אחור ימינו מפני אויב, ויאסוף רגליו אל המטה, וכמו שעושה האנקה שנכללת ונאספת אל עצמה מפני הנחשים והעקרבים שלא יזיקוה. וכל זה בבא הרשעים בעולם נסתלקה מדרגה אחר מדרגה, עד היותה בימי אברהם בז׳ שבה כלולים בג״ר שבה, והם אחוזים למעלה בראשי נה״י של הזכר. וכשבא אברהם איש חסד הורידה רקיע אחד, והוא החסד שבה שנתפשט, וכן עד שבא משה ואז נתפשטו כל עשר ספירותיה שהיו ז׳ כלילין בג׳ מחמת עונותיהם של הראשונים, ועם זה הכל מבואר היטב.

בחינת מ״ן בעולם ובאדם

בחינת מ״ן בעולם, הם האידים העולים מן הארץ והשקו את כל פני האדמה. בחינת מ״ן במוחי האדם, הם המלין דחכמתא שלומד האדם מן חבירו או מרבותיו, ומן המעט יוציא את המרובה בכח זווג חו״ב שלו שיהיה מבין דבר מתוך דבר ויוסיף חכמה על חכמתו.

ענין הראית שבא מחו"ג דדעת

"וירא ה' כי סר לראות" ס"ר הוא שני פעמים ק"ל, והם ב' פעמים עין, והם י' הויות — ה"ח וה"ג היוצאים מן הדעת ששם סוד הראייה. וכנגדם יש ב' גידין בסוף המוח השלישי שמתפרדים מכאן ומכאן ומביאים החיות אל העינים, והם הנקראים אופטיצ"י מחכמי הנתוח. ולפיכך "כי סר לראות" — שמן הס"ר שהם ב' פעמים עין משם הראיה כמ"ש.

בדרכי ההשגחה

בענין רשע שהשעה משחקת לו

כבר אמרנו במקומות הרבה סוד הקליפות וממשלתם, וכבר אמרו רז"ל: אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו, כי אין לך אדם שאין לו שעה, ובמקומו ושעתו אין כל בריה שיכול לו, כי כך גזר עליו הבורא, בראשית כונניות מזלו, אפילו אם יהיה רשע גמור ואבי דרי חשבנא, אבל בין כך ובין כך מי שיתגרה בו בשעתו, אפילו יהיה צדיק גמור יכול להנזק ממנו. כך נבוכדנאצר הרשע בשעתו, כל המלכים הוכרחו לכוף את צוארם לעבודתו. גם הש"י כביכול השיב אחור ימינו והניחו לחרוב את ביתו ולשרוף את היכלו, ובמסתרים תבכה נפשו כגבור לא יוכל להושיע, כי זהו תיקונו של עולם, שגם הרשע יצליח בשעתו, ובעידן אבלא אבלא, עד בא עת ארצו גם הוא, [ובעת] נפל תורא חדד לסכינא. והנה בראות האדם עולם הפוך בבלע רשע צדיק ממנו, יזכור את זה ותתקרר דעתו, ולא יחרף לבבו מימיו. וכך אמר שלמה בחכמתו "רב אכל ניר ראשים ויש נספה בלא משפט" כי בעולם השפל הזה יגיעת הרשים הוא מאכל הראשים, ויש נספה בלא משפט, מכח השעה המשחקת ומזל הצומח של הרשע אשר נתגרה בו זה הצדיק ממנו, ועליו נאמר "אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו". גם ז"ס "לכן המשכיל בעת ההיא ידום כי עת רעה היא" כלומר עת ממשלת הרעה. והמשכיל שיודע זה יסבול ממנה צרותיו ואל יתגרה בה בשעתה, אף כי ישב בדד וידום כי נטל עליו.

סוד הכוכבים והכחות אשר עליהם

"עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט" כבר אמרנו במקום אחר ש"מלאכיו" הם סוד המלאכים מצד היצירה סוד ה"רוח" כי רוח החיה באופנים, ו"משרתיו" סוד השרפים מצד הבריאה, ועל כן "אש לוהט". ויותר מזה נאה לדעת, כי המשרתים הם הכוכבים, שהם ביד המלאכים

כגרזן ביד החוצב בו, ולכן נקראו "משרתים" כי לכל כוכב וכוכב יש לו מלאך הממונה עליו ועומד על גביו ומנהיגו כפי רצונו. ועל המלאך כח המכריחו מצד הנוק'. ועל אותו הכח המכריח כח אחר מרזא דדכורא המושל בו ומשפיע אליו להאיר את הנהגתו, כי רוח החיה באופנים. ועל כח הזכר כח אחר מרזא דאו"א דלא מתפרשאן, הרוכב עליו ושומרו ומגביר את חילו כנהר שאינו פוסק והולך, והוא סוד "כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם". ועל הכל כח המזל העליון מרזא דע"ק. וזה סוד אמרם ז"ל: הכל תלוי כמזל, רזא דההוא מזלא עילאה שהוא תל שהכל פונים בו.

בענין ההשגחה בעת הגילוי ובעת ההסתר

השגחתו ית' אינה פוסקת בלי ספק אפילו בזמן הסתרת פנים, אלא שבזמן הארת הפנים היא גלויה, ובעת הסתרתן היא מכוסה ונעלמת. והמשל בזה למי שישקיף בעד התלונות, שהוא רואה את אחרים ואחרים רואים אותו. אבל מי שחלונותיו סגורות ומציץ מן החורים בלבד, הוא רואה את אחרים, אבל אחרים אינם רואים אותו. כך בזמן גילוי ההשגחה, אז המשגיח רואה את ברואיו וגם ברואיו רואים אותו כביכול כפי יכולתם, כענין שנאמר "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו". אבל בעת סיתום ההשגחה, אז המשגיח רואה את יצוריו ומשגיח עליהם כלי ספק, אבל יצוריו אינם רואים אותו, כי החלונות סתומים, והוא מציץ מן החורים. ועל רזא דא כתיב "משגיח מן החלונות" — בעת הגילוי "מציץ מן החרכים" — בעת הסיתום.

כל באי עולם
הולכים לעשות שליחותו של מקום

כבר ידוע שכל באי עולם הם הולכים ובאים לעשות שליחותו של מקום, בין החכמים בין הכסילים, ואין שום הפרש בין זה לזה, אלא שהחכם יודע את שליחותו ועושה ברצון. והכסיל אינו יודע כלום, ועושה באונס, כמי שמושכין אותו לילך בחשך ואינו יודע אנה ילך. כך הכסיל בכל דרכיו. וזהו ענין מ"ש "החכם עיניו בראשו והכסיל בחשך הולך" כלומר אע"פ שהוא עומד בחשך ואינו יודע את עניניו, מכל מקום

הוא "הולך" לעשות שליחותו של מקום. וזהו היתרון שיש בין החכם אל הכסיל, כי החכם יודע ורואה את הכל, כענין אמרם ז"ל: איזהו חכם הרואה את הנולד, והכסיל אינו רואה ולא ידוע כלום, שהוא מובן יפה ברזא דאמרן.

בעת רצון
הקב"ה עוזר אוהביו בגילוי ובפרסום

כשהיה עת רצון לישראל שלא היו בהסתרת פנים כמו שהוא עכשיו בזמן הגלות, אז הקב"ה היה עוזר את אוהביו בגילוי ובפרסום הנס. ולכן תראה בדוד, שהיה משבח את ה' ביום הציל ה' אותו מכף כל אויביו ומיד שאול, ושם הוא מספר והולך כמה נסים שהיו נעשים לו בגילוי, לעזור אותו ולהכרית את אויביו. "ותגעש ותרעש הארץ" זהו הרעש ממש. "ברד" אלו אבני אלגביש. "גחלי אש" פולמינ"י בלעז להרוג ולשרוף את אויביו. "רעמים וברקים" גדולים למעלה מן הטבע — להומם ולאבדם, כי אלקי משפט ה' אשרי כל חוכי לו. ויותר מהנה יעשה בזמן הגאולה הפלא ופלא, ונודעה יד ה' את עבדיו וזעם את אויביו, ונגלה כבדו ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר, וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלים, ונגד זקניו כבוד.

קודם יציאת גזרה מלפניו ית'
נעשים מופתים בשמים ובארץ

כשנגזרה ממנו ית' איזו גזרה להעניש את העולם, קודם שתצא אותה גזרה מלפניו כך הוא דרכו של בעל הרחמים — לתת מופתים בשמים ובארץ, אולי יראו וישובו. וזהו ענין מ"ש ביואל, בטרם תבא מכת הארבה, "לפניו רגזה ארץ". והוא ענין הרעש ממש, שרעשה ארץ ישראל, קודם שיבא הארבה לשחת הארץ. וזהו האות שניתן בארץ עצמה. גם לקו המאורות כלם בתחלה, כענין שנאמר "שמש וירח קדרו וכוכבים אספו נגהם" ואלו הם האותות שניתנו בשמים. וכך הוא דרכו ית' קודם הגזרה בכל זמן ובכל מקום, כענין שנאמר "ונתתי מופתים בשמים ובארץ דם ואש ותמרות עשן" ודי בזה למשכילים.

טעם שהקב"ה מגלה סתרי הנהגתו ליראיו

כבר ידוע דכל מאן דעברין מן שמייא לטב, אבל בני אדם לא כן ידמו ולבם לא כן יחשוב, כי אולתם הוא שתסלף דרכם בכל עת, והם על ה' יזעף לבם. ואין ספק שצריך על כל פנים שיהיה בעולם, או מועטים או מרובים, שהקב"ה יגלה להם את סודו ואת דרך הנהגתו, כדי לעשות נחת רוח לעצמו, וגם נחת רוח לבני אדם, שיסתלקו מן הספק, ויכירו בדרך הנהגתו שהכל צדק ומשפט ומישרים. והקב"ה חפץ שיהיו בעולם אלו בעלי סודו מן הטעם שאמרנו. אבל אינו בוחר לגלות את סודו כי אם באותם הצדיקים שעושים מיראה ומאהבה, ואינם פורקים את עול התורה והעבודה מעליהם בכל המאורעות שבעולם, ואע"פ שאינם יודעים טעמי הדברים — לא בשלות הרשעים ולא ביסורין שלהם, עם כל זה אינם מניחים ולא מתרפים במלאכתם מלאכת שמים, כעבדים הנאמנים לאדוניהם — ואלו הם שהקב"ה מודיעם לבסוף כל רזי וסתרי הנהגתו הנכונה, כדי להשקיט את רוחם ואת מחשבתם, וגם להשקיט את לבות כל שאר בני אדם על ידיהם, שיודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם. וזהו שאמר הכתוב "סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם". גם זהו ענין מ"ש "תועבת ה' נלוז ואת ישרים סודו" הוא מגלה סודו לישרים, להודיעם שהכל ביושר.

וחכמת הקבלה שהיא ממש סודו ית', הנה היא לבדה שמודיעה את הנהגתו ית' הפרטית מן הפרטית, בדרך נפלאה ונשגבה מאד, שאי אפשר לבני אדם לעמוד בה משכלם ומדעתם הקצרה, לולי המנהיג העליון שמלמדם ומדריכם בדרך אמת, לתכלית הנזכר שיכירו וידעו ויספרו את גדלו וחסדו ואמתו. וז"ס "ה' יודע מחשבות אדם כי המה הבל אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו להשקיט לו מימי רע עד יכרה לרשע שחת כי עד צדק ישוב משפט ואחריו כל ישרי לב" כלומר הקב"ה יודע שבני אדם חושבים הבל וריק על הנהגתו הנכונה, מפני שאינם זוכים לדעת את סודו ואת דרכיו. ולכן רצה שיהיו יחידים בעולם שיקבלו יסורין מאהבה, כדי שיזכו לבסוף שהוא ילמדם את תורתו ואת דרכי הנהגתו. ואשריהם ואשרי חלקם, כי על ידי כך הם משקיטים את רוחם מכל גלי המחשבות הזרות והרעות ומבולבלות שעוברות בדעתם תמיד בימי רעתם, עד שרואים לבסוף גם את נקמתם מאויביהם. והם על ידי חכמתם, מודיעים גם כן לכל שאר בני אדם,

שהנהגתו ית׳ היא צדק ומשפט, וכל ישרי לב מתאבקים בעפר רגליהם ושותים בצמא את דבריהם — כבוד חכמים ינחלו ותמימים ינחלו טוב.

ואלו בני אדם שזוכים לכך להיות בעלי סודו ית׳, הם שקראם הכתוב "אלקים" ממש ועליהם נאמר "אני אמרתי אלקים אתם ובני עליון כלכם" והטעם הוא, לפי שיש בהם מדעת קונם. ומה גם, שאפילו כל שאר בני ישראל הם חסרים מעט מאלקים, לפי שיש בהם מצות מיל״ה שישנם בה כל אותיות אלקי״ם חוץ מן האלף שהיא עולה מעט מכל שאר אותיות אלקים, וז״ס "ותחסרהו מעט מאלקים". אבל כשזוכים לכתר תורה אז ניתוספת בהם האלף, בסוד אלף בינה, ועם מיל״ה ואלף נעשים אלקי״ם שלם. וז״ש "ותחסרהו מעט מאלקים" שמשמע לשעבר קודם ידיעת החכמה, שהיתה בהם המיל״ה בלבד, אבל לבסוף שתעטרהו כבוד והדר, בסוד כבוד חכמים ינחלו, הרי שנגמר בסוד אלקים שלם, למשול במעשי ידיו ית׳ כבן השולט בנכסי אביו, וז״ס "תמשילהו במעשה ידיך כל שתה תחת רגליו".

בענין צדיק אובד בצדקו
ובענין אולת אדם תסלף דרכו

בענין מ״ש "יש צדיק אובד בצדקו ויש רשע מאריך ברעתו" דע כי הפירוש האמיתי על זה הוא, הב׳ במקום בעבור, כלומר שיש צדיק שמפסיד בעבור צדקו שהיה רגיל לעשות ולא עשה. שהרי הקב״ה מדקדק בחסידיו כחוט השערה, ומי שמדקדק מדקדקין אחריו, לפי שתיקונו היה צריך לאותם הדקדוקים, שאינם צריכים לזולתו. כהא דאמרינן: מאן דקפיד קפדי בהדיה. וזהו הטעם שנענש משה בעונש החמור, על שכעס פעם אחת בלבד, לפי שהיה לו לשמור, והיה שומר גם כן את עצמו מזה, כענין שנאמר "והאיש משה ענו מאד", ועליו נאמר "צדיק אובד בצדקו" כמ״ש. גם יש רשע שמאריך את פורענותו ומעכבו מלבא עליו — בשביל רעתו, כלומר בשביל רעה אחת שהיה רגיל תמיד לעשותם, ופעם אחת באה לידו ונתגבר על יצרו ולא עשאה. וזהו הטעם שהאריך הקב״ה פורענותו על בית אחאב, יען כי נכנע כנגד טבעו שהיה רגיל לבזות דברי הנביאים ולהשליכם אחרי גוו, ונכנע בפעם הזאת. וז״ש

הקב"ה לאליהו דרך אתמהה: "הראית כי נכנע אחאב" שהוא מובן יפה במה שפירשנו.

גם בענין מ"ש "אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו" ונראה מזה שיש רע הבא על האדם מפני הנהגתו הרעה בעשיית צרכיו ועסקיו, ולא מפני רצונו ית' שכך גזר עליו מפני עונותיו. אלא האמת הוא שהכל ממנו ית' בלי ספק, כי לא לאדם דרכו כמו שידוע. אלא סוד הפסוק הוא, לפי שהחוטא נכרת משרשו ונופל ב"תמורת חכמה אולת", ואז בודאי כל דרכיו בעקשות וסכלות גדול, ואי אפשר שיצליחו, בגין דאתרא הוא דקא גרים. וז"ס "אולת אדם תסלף דרכו" וזה יזעף לבו על ה' — מפני שמזלו רואה ולבו יודע שהגיע אליו כך וכך מן הרעה, על אשר נטרד מאת פני ה' ועבר אל האחור, ממקום החכמה אל מקום האולת — והלא על כל פנים לא היה לזה שום טענה להתרעם על ה', לפי שנטרד אל המקום שגרמו לו עונותיו, ומה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו, ולא על הנהגתו ית' הנכונה שנתן לפני האדם החיים והמות, ומי שבוחר בדרכי מיתה נופל במקום המיתה, ומי שהולך בדרכי חיים מתעלה ונשגב במקום החיים, כי בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו, כי פועל אדם ישלם לו וכאורח איש ימציאנו, הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא.

האדם נידון מהקב"ה כפי מעשיו ולא כפי מחשבותיו

בענין מ"ש "אני ה' חוקר לב ובוחן כליות לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו" דע שהמרחם ית' סתם את הלב מכל, שלא יוכלו להסתכל בו אפילו המלאכים, אלא הוא ית' לבדו. וזהו בחמלת ה' על בריותיו, שאם היו יכולים להסתכל בלבות בני אדם, החצונים המקטרגים, אפילו צדיקים גמורים לא היו יכולים לעמוד מפניהם, שהרי כמה מחשבות רעות עוברות תמיד אפילו בלבותם של צדיקים, ואין אדם שליט ברוח לכלוא את הרוח. והקב"ה שרוצה לדון את האדם כפי מעשיו ולא כפי מחשבותיו, לפיכך שמר את הלב לעצמו ואנוש הוא מי ידענו. וז"ש "אני ה' חוקר לב בוחן כליות" כלומר אני לבדי ולא אחר, כדי לתת לאיש כדרכיו ולא כמחשבותיו, וד"ל.

שהנהגתו ית׳ היא צדק ומשפט, וכל ישרי לב מתאבקים בעפר רגליהם ושותים בצמא את דבריהם — כבוד חכמים ינחלו ותמימים ינחלו טוב.

ואלו בני אדם שזוכים לכך להיות בעלי סודו ית׳, הם שקראם הכתוב "אלקים" ממש ועליהם נאמר "אני אמרתי אלקים אתם ובני עליון כלכם" והטעם הוא, לפי שיש בהם מדעת קונם. ומה גם, שאפילו כל שאר בני ישראל הם חסרים מעט מאלקים, לפי שיש בהם מצות מיל"ה שישנם בה כל אותיות אלקי"ם חוץ מן האלף שהיא עולה מעט מכל שאר אותיות אלקים, וז"ס "ותחסרהו מעט מאלקים". אבל כשזוכים לכתר תורה אז ניתוספת בהם האלף, בסוד אלף בינה, ועם מיל"ה ואלף נעשים אלקי"ם שלם. וז"ש "ותחסרהו מעט מאלקים" שמשמע לשעבר קודם ידיעת החכמה, שהיתה בהם המיל"ה בלבד, אבל לבסוף שתעטרהו כבוד והדר, בסוד כבוד חכמים ינחלו, הרי שנגמר בסוד אלקים שלם, למשול במעשי ידיו ית׳ כבן השולט בנכסי אביו, וז"ס "תמשילהו במעשה ידיך כל שתה תחת רגליו".

בענין צדיק אובד בצדקו
ובענין אולת אדם תסלף דרכו

בענין מ"ש "יש צדיק אובד בצדקו ויש רשע מאריך ברעתו" דע כי הפירוש האמיתי על זה הוא, הב׳ במקום בעבור, כלומר שיש צדיק שמפסיד בעבור צדקו שהיה רגיל לעשות ולא עשה. שהרי הקב"ה מדקדק בחסידיו כחוט השערה, ומי שמדקדק מדקדקין אחריו, לפי שתיקונו היה צריך לאותם הדקדוקים, שאינם צריכים לזולתו. כהא דאמרינן: מאן דקפיד קפדי בהדיה. וזהו הטעם שנענש משה בענוש החמור, על שכעס פעם אחת בלבד, לפי שהיה לו לשמור, והיה שומר גם כן את עצמו מזה, כענין שנאמר "והאיש משה ענו מאד", ועליו נאמר "צדיק אובד בצדקו" כמ"ש. גם יש רשע שמאריך את פורענותו ומעכבו מלבא עליו — בשביל רעתו, כלומר בשביל רעה אחת שהיה רגיל תמיד לעשותם, ופעם אחת באה לידו ונתגבר על יצרו ולא עשאה. וזהו הטעם שהאריך הקב"ה פורענותו על בית אחאב, יען כי נכנע כנגד טבעו שהיה רגיל לבזות דברי הנביאים ולהשליכם אחרי גוו, ונכנע בפעם הזאת. וז"ש

הקב"ה לאליהו דרך אתמהה: "הראית כי נכנע אחאב" שהוא מובן יפה במה שפירשנו.

גם בענין מ"ש "אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו" ונראה מזה שיש רע הבא על האדם מפני הנהגתו הרעה בעשיית צרכיו ועסקיו, ולא מפני רצונו ית' שכך גזר עליו מפני עונותיו. אלא האמת הוא שהכל ממנו ית' בלי ספק, כי לא לאדם דרכו כמו שידוע. אלא סוד הפסוק הוא, לפי שהחוטא נכרת משרשו ונופל ב"תמורת חכמה אולת", ואז בודאי כל דרכיו בעקשות וסכלות גדול, ואי אפשר שיצליחו, בגין דאתרא הוא דקא גרים. וז"ס "אולת אדם תסלף דרכו" וזה יזעף לבו על ה' — מפני שמזלו רואה ולבו יודע שהגיע אליו כך וכך מן הרעה, על אשר נטרד מאת פני ה' ועבר אל האחור, ממקום החכמה אל מקום האולת — והלא על כל פנים לא היה לזה שום טענה להתרעם על ה', לפי שנטרד אל המקום שגרמו לו עונותיו, ומה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו, ולא על הנהגתו ית' הנכונה שנתן לפני האדם החיים והמות, ומי שבוחר בדרכי מיתה נופל במקום המיתה, ומי שהולך בדרכי חיים מתעלה ונשגב במקום החיים, כי בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו, כי פועל אדם ישלם לו וכאורח איש ימציאנו, הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא.

האדם נידון מהקב"ה כפי מעשיו ולא כפי מחשבותיו

בענין מ"ש "אני ה' חוקר לב ובוחן כליות לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו" דע שהמרחם ית' סתם את הלב מכל, שלא יוכלו להסתכל בו אפילו המלאכים, אלא הוא ית' לבדו. וזהו בחמלת ה' על בריותיו, שאם היו יכולים להסתכל בלבות בני אדם, החצונים המקטרגים, אפילו צדיקים גמורים לא היו יכולים לעמוד מפניהם, שהרי כמה מחשבות רעות עוברות תמיד אפילו בלבותם של צדיקים, ואין אדם שליט ברוח לכלוא את הרוח. והקב"ה שרוצה לדון את האדם כפי מעשיו ולא כפי מחשבותיו, לפיכך שמר את הלב לעצמו ואנוש הוא מי ידענו. וז"ש "אני ה' חוקר לב בוחן כליות" כלומר אני לבדי ולא אחר, כדי לתת לאיש כדרכיו ולא כמחשבותיו, וד"ל.

ענין הנהגת המקרה

בענין בחינת המקרה, דע שהנהגת העולם והשגחתו הישרה של הקב"ה עליו היא תלויה בזיווג העליון של או"א דאיהו זיווגא דלא פסיק, וסודו קפ"ד וקס"א שעולים כמנין משה. וז"ש: מ'מכון ש'בתו ה'שגיח אל כל יושבי הארץ, שהוא ר"ת משה, כמו שכתבתי במקום אחר. וזוהי ההנהגה הישרה שהיא תלויה בדעת העליון שהוא לצד הקדושה. אבל יש כנגדה לרשעים הנהגה אחרת שאינה בעצם הקדושה, אלא במקרה מצד הקליפה, אל האחור ממש של זאת ההנהגה הנכונה — מן הדעת של הקליפה עצמה, אשר שם הש' של משה נהפך לקר של שקר. וזהו סוד מלת מקר"ה שעולה כמנין משה. ומכאן תבין סוד "ויקר אלקים אל בלעם" וענין בחינת המקרה בכל מקום, ודי למבין.

מקרה קטן הוא פתח לדברים גדולים בחיי האדם

בענין מ"ש ברות "ויקר מקרה" וגו' שמשמע המקרה שלה, והטעם הוא, לפי שכל איש ואיש שנגזרה לו מפלה או קימה, דע כי מפלתו או קימתו אינה מגעת לו אלא בדרך מקרה מדבר קטן שאינה חשובה בעיניו מאומה ולא טרח בעבורה, והיא מגלגלת עליו את הכל אם טוב ואם רע. כך היה המעשה ברות, שמלקט השבלים דרך עניות באה לה גדולתה שנשאת לבעז ונעשית אם אל המלכות. כך היה גם כן ליוסף, שבאה לו ישועתו וגדולתו מפתרון חלומות בדרך מקרה, ודיבורו פתח לו פתח לכל הטובה שלו, וז"ש הכתוב "עד עת בא דברו". ואם תדרוש בכל עניני תורתנו, תמצא כאלה רבות, כי מקרה אחד קטן הוא שהיה פתח לדברים גדולים טובים ורעים, כפי מה שנגזר על כל בני אדם. וז"ש החכם "וידעתי גם אני שמקרה אחד יקרה את כלם" והוא המקרה המיוחד, שמביא וגורר אחריו כל שאר המקרים עד כלה גדולתו או מפלתו של אדם, ואם כן מה תועיל החכמה לחכם אם הכל תלוי בזה המקרה, וז"ש "ואמרתי אני בלבי כמקרה הכסיל גם אני יקרה ולמה חכמתי אני אז יותר" וגו'.

אלא שכבר השיב על זה בתחלה — כי "החכם עיניו בראשו והכסיל בחשך הולך" כלומר שעכ"פ החכמה תעזר לחכם בעת דלותו להתנהג בדרך נכונה וישרה, שיוכל לעמוד בצרותיו עד עת בא דברו ומקרהו. וכן בדוד הוא אומר "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי". מה שאין כן

הכסיל שבכל ימי הרעה שלו הוא מצטער הרבה יותר מן החכם, לפי שאין לו אור החכמה שיעמידהו, ונופל תמיד מצרה אל צרה, כמי שהולך בחשך באישון לילה ונופל בכל הבורות והגבאים והחריצים הנמצאים בדרכו, לפיכך כתיב "נר לרגלי דברך ואור לנתיבתי" כמו שאמרו רז"ל, החכם עיניו בראשו שהם נר ואור של החכמה — להתנהג בהם בכל עת בין בעת טובה בין בעת רעה בטוב טעם ודעת, וזהו היתרון שיש לחכם מן הכסיל כיתרון האור מן החשך.

הנהגת הש"י עם צדיק גמור וצדיק שאינו גמור

בענין מ"ש "רצון יראיו יעשה" וגו', רע שאלו הם הצדיקים הגמורים שהקב"ה מבטל את רצון אחרים מפני רצונם, ומוליך הנהגת עניני העולם כפי צרכם וחפצם ובקשתם, לפי שכל שאר באי העולם אינם חשובים מאומה לגבי הצדיק גמור, ומתבטל רצונם לעשות רצונו, ומשתנים כל עניני העולם בעבורו כי זה כל האדם. מה שאין כן הצדיק שאינו גמור, שהקב"ה בודאי הוא חפץ לעשות טובה עמו, אבל זכותו אינו כל כך גדול שישתנו עניני שאר בני אדם בעבורו, ויתבטל רצון אחרים מפני רצונו. אלא שהקב"ה נותן בלבו להתנהג הוא בהנהגה נכונה, כפי הצורך להצליח בעסקיו כפי דרכם של שאר בני אדם, ולא יצטרך שום ביטול בעבורו, כי אינו ראוי לכך, ומטיבים עמו בחסד ולא בדין מאחר שאינו גמור ושלם כל צרכו. ונרמז הענין במ"ש "רוצה ה' את יראיו למיחלים לחסדו" ודי למבין.

יסורים

בענין הפגם שנעשה ע״י עבירה והעברתו ע״י יסורים

כבר אמרתי לך במקומות הרבה, שכל אנשי העולם תלויין באדם העליון, כל אחד ואחד בחלק הראוי לו, וכן כל המצות בין עשה בין ל״ת כמו שידעת הם איברים וגידים של האדם העליון, ואם כן כשאדם עובר עבירה אחת פוגם בשרשו העליון, ונמצא כאילו נותן מום כביכול בגופו של מלך, ואותו המום מכריז על עצמו שיסירוהו ממקום הקדושה, כי שם עושה רושם גדול, ככתם בבגד נאה שרישומו ניכר ויותר נראה לעין. ואז בעלי דינין תכף מתעוררים להעביר הטומאה מן הקדושה, ואי אפשר להעבירו למעלה אם לא ימרקוהו גם כן למטה על ידי יסורין או מיתה כפי גודל עונו, כי כבר ידעת שהכל התפשטות אחד, והדין דין אמת לתיקון העולם ולא לנקמה ולאיבה ח״ו. והיסורים הם כרפואות שמעקרים סיבת החולי ומבריאים ומחזיקים את הגוף, כמ״ש הנביא ״ואני יסרתי חזקתי זרועותם ולא ידעו כי רפאתים״. ועם זה תבין מ״ש בספר הזהר פ׳ יתרו דף פ״ה, יש הרבה על הענין, ובפרט מ״ש על פסוק: ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי, בי ממש, ויי לחייביא דעברין על פתגמי אורייתא ולא ידעין מאי קא עבדין, דאמר ר׳ שמעון ההוא אתר דאיהו חב לגביה, ההוא אתר ממש גלי חוביה, חב לקוב״ה קוב״ה גלי חוביה, דכתיב: יגלו שמים עונו וארץ מתקוממה לו וכו׳. ועם ההקדמה שמסרתי לך תוכל להבין מאמר זה וכמה מאמרים אחרים כיוצא בזה.

בענין יסודים של אהבת

לעולם ירגיל אדם את עצמו לומר בכל עניניו גם זו לטובה, כי כל מאן דעביד מן שמיא לטב. וכבר כתבו המושלים, ההוא עובדא מפילוסוף אחד שהיה מקשה את לבו כנגד כל המאורעות, באמרו שהכל תלוי במחשבה, וכשם שהמתוק יהפך למר באניני הדעת, כך המר יכול

להתהפך למתוק מאינשי בדוחי אשר יבלו בטוב ימיהם ושנותם בנעימים. והוכיח אותו תלמיד אחד מתלמידיו יום אחד שנתחפש וזרק לו אבן לאחריו והכה אותו ונפל לארץ, והיה צועק מרה כי גדל הכאב מאד, ואחר כך פשט או בגדיו ולבש בגדים אחרים כפעם בפעם, ועבר אצלו ואמר לו מה לך רבי כי תצעק, וכאשר ספר לו הפילוסוף את סבת צעקתו, השיבו התלמיד, האיש כמוך יצעק, הלא למדתני רבי שהכל תלוי במחשבה, ומה גם עתה — תחשוב שאין זה חולי ותשאנו. והנה תראה מזה שאי אפשר בדרך טבע לאדם המוכה ביסורין שלא יצעק ולא ישא ולא ישמיע בחוץ קולו, אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל.

אמנם האיש הנלבב ירא שמים ואשר כל מגמתו האלקות, זה יהיה תמיד שמח וטוב לב, ויהפוך גם אבלו לששון, וישים בראשו פאר אלקיו תחת אפר מאורעיו הקשים שלא יפחד מהם כארז כלבנון ישגא. וכמו שהיה אומר הנביא אחר שספר הרע ההווה — "ואני בה' אעלוזה אגילה באלקי ישעי". הלא גם בדרך אשר אתה הולך אם יבא אחריך אחד מאוהביך ויכה אותך על כתפיך, בודאי שלא תכעוס עמו, אף כי תאחז בידו ותשמחו תעלצו יחדיו, כי נאמנים פצעי אוהב. ואם כך הוא באוהב בשר ודם שאין אהבתו שלימה וקיימת, וגם לפי הדוב תלויה בדבר, ק"ו לאוהב טהור לב אבינו שבשמים, האם אינך חייב לידע עם לבבך — "כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסרך"?

ואם תאמר: מי יתן ידעתי שיסורי הם יסורין של אהבה — אפשר שיהיו לעונש עונותי, ואיך אשמח בהם ואראה להם פנים שוחקות? אל תאמר כדברים האלה כי לא מחכמה שאלת על זה, הלא ידעת אם לא שמעת מה שאמרו רז"ל על פסוק: ה' צלך על יד ימינך, במשל המראה, קחנו ועינך שים עליו, גם אתה אם תקבל את יסורין באהבה ותשמח בהם, לא די שיהיו מזבח כפרה, אלא גם כן יסורין של אהבה ויאהבך ה' אלקיך, כי באתערותא דלתתא כך אתערותא דלעילא. ולכן אמר דוד המלך ע"ה "חסד ומשפט אשירה" וכפי פירוש קדמונינו השלמים — אם לחסד אשירה ואם למשפט אשירה, ואהיה שוה בכל עניני באהבת אלקי לא אסור ממנה לעולמים.

בענין קבלת היסורים

"טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו" מכאן אמרו רז"ל: לעולם יהא אדם רגיל לומר על כל מה שבא עליו, כל מאן דעבדין מן שמייא לטב.

כי אין רע יורד מלמעלה ח״ו, והייסורין אל האדם באין לתמרוק עונותיו, ונראים רעים והם לתכלית טוב, והוא הנזכר, כשם שהחולי בגופו של אדם אינו כי אם התאזרות חיל הטבע כנגד הליחות המותרות שמתרבות בתוך גופו של אדם ואורבות לו ומבקשות רעתו, והטבע נאזר בגבורה להוציאם החוצה להציל את הגוף מן הלחץ אשר האויבים הנזכר לוחצים אותו, ולהסיר מחלה מקרבו — כך הייסורין נראין כאויבים, והם אוהבים את האדם אהבה שלמה ואמיתית, שהיא אהבת הנפש ולא אהבת הגוף, כי האוהב את הגוף אוהב היצה״ר, ונותן לו כח בחולשת כחות היצה״ט. וזהו שאמר החכם ״חושך שבטו שונא בנו״ כי הוא שונא את עצמותו ואוהב את מכסהו — אך בשרו עליו יאהב ונפשו עליו תאבל, כי לא לקחה מוסר בימי נעוריה. ואהבו שחרו מוסר, כי נאמנים פצעי אהב, ואין אוהב טהור לב ואב יותר רחמן כאבינו שבשמים, אשר הכה אותנו הוה על הוה כמה פעמים הכה ופצוע, אך הכל לטובתנו, לחזק את זרועותינו וכדי שניתן את שמננו על ידי כתישה, וכמ״ש ״מוסר ה׳ בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו כי את אשר יאהב ה׳ יוכיח וכאב את בן ירצה״.

ודוק אמרו ״ואל תקוץ בתוכחתו״ שאם יקוץ בתוכחת, לא יזכה באהבה, וזה אמרו אחר כך ״כי את אשר יאהב ה׳ יוכיח״. ובהיות שאין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, לפיכך הש״י יוכיחנו בייסורין כדי למרק את עונותיו בעוה״ז, ומעביר ראשון ראשון כדי שלא יהיה קדקד שער מתהלך באשמיו, ואם כן מה לו לאדם לקוץ על התוכחת שלא ינצל ממנה עד יום מותו, והכל לטובתו כמ״ש. וזה אמרו ״יוכיח״ בלשון עתיד ולא ״מוכיח״, כי לעולם יוכיחנו כל ימי חייו אם יאהבנו, וזהו סימן לאהבתו, כי טובה תוכחת מגולה מאהבה מסותרת, והאוהב הנאמן יוכיח את רעהו ולא יניחנו בטעותו, מה שאין כן החנף, כי בפה חנף ישחית רעהו. והכלל העולה מכל הנזכר הוא כמאמר החכם ״כי נאמנים פצעי אוהב ונעתרות נשיקות שונא״ ואין משל יותר נכון כמו מן האב על הבן, כי אותו אשר ירצה יוכיחנו ותמיד עינו עליו לבל יצא לתרבות רעה. וז״ש הש״י על ידי נביאו ״וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה׳ אלקיך מיסרך״.

בענין הצורך לעבור דרך היסורים לפני שיבא אל הקדש פנימה

דע כי אע"פ שאין לבא אל שער המלך בלבוש שק, סוד לבוש החצונים, שהרי מעבירין את המת מלפני הכלה, על כל פנים צריך לישא השק על כתפו טרם שיבא אל שער המלך, והוא שק היסורין, שק החצונים, ושק התשובה, כדי להגיע עדיה, כי כך היא דרכה של תורה תחלתה מר — סוד הקליפה שקודמת לפרי, וסופו מתוק — סוד הפרי עצמו כשנזרקה קליפתו. גם תחלתו קוצים וסופו מישור, בסוד הנזכר. והוא עצמו מ"ש החכם "כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר" נר מצוה ותורה אור — סוד הזווג התחתון של זו"ן, ודרך חיים — זיווגא עלאה של או"א, ואין אדם זוכה לתרין זיווגין הנזכר וליהנות מקדושתם כי אם על ידי שיעבור תחלה דרך "תוכחות מוסר" שהם החצונים שומרי הסף, ואחר כך יסיר את שקו מעליו ויבא אל הקדש פנימה ויאכל מן הקדשים כי לחמו הוא, וכל זר לא יאכל קדש. ומ"ש רז"ל: שלשה מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכלן על ידי יסורין והם תורה ארץ ישראל ועוה"ב, שלשתן נרמזו בפסוק הנזכר, כי נר מצוה ותורה אור, הם סוד ארץ ישראל ותורה — זו"ן, ודרך חיים — סוד העוה"ב, וכלם על ידי "תוכחות מוסר" שהם היסורין.

התכרח שיקדמו יסורים למי שעולה לגדולה

... וזה סוד "כי את אשר יאהב ה' יוכיח" בתחלה יוכיח, ולבסוף יאהב, כי זה בלא זה אי אפשר. ולכן תראה כי כל אדם שהוא עתיד לעלות לגדולה או טובה מוכנת לו בתחלה מתיסר ואחר כך מתעלה, והנסיון מוכיח למי שיש לו עינים לראות את השמש. וגם ז"ס אמרם ז"ל: אין אדם עולה לגדולה אלא אם כן מוחלין לו כל עונותיו, כי הרפתקי דעדו עליה בתחלה הם הממרקין, ועל ידו הוא עולה אל הטובה המכונת לו. ואם תראה אדם שהוא עולה לגדולה מבלי שקדמו לו ייסוריו, סימן רע לו שהוא רשע גמור וטובתו לא תתקיים בידו. או אפשר שייסוריו היו במצפונו, שהם יותר קשים מן הייסורים הנגלים, כי רוח נגאה מי ישאנה ולב יודע מרת נפשו.

כל קלקול חדש — תיקון למקולקל

כבר ידוע שהמאציל ית׳ מה שהוא מקלקל הוא על מנת לתקן, נמצא שכל קלקול חדש הוא תיקון אל המקולקל. ולכן אמרו רז״ל: בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו במאד מאד, וחייב לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה, כי גם הרעה עצמה הוא קלקול המביא אל התיקון. וברזא גם כן אמר הכתוב ״בכל עצב יהיה מותר״ והוא התיקון המתחדש על ידי הקלקול שהיה בתחלה. והוא סוד הפריואטיו״ן שהיתה קודם הצורה והחומר החדשים, וכלא רזא חדא לרואי השמש. כי גם הפילוסו״ף ראה מעט מן האמת כמאן דחזי מבתר כותלא. וסוד שבירת הכלים ונפילת המלכים ותיקונם אחר כך, הוא סובב כלו על זה הקוטב אם יעויין יפה בעין השכל, ולחכימייא ברמיזא.

כל היסורים — לתכלית תיקון

והיה כאשר שש ה׳ עליכם להטיב אתכם וגו׳ כן ישיש ה׳ עליכם להאביד אתכם וגו׳, המשל בזה, למלך שיש לו היכל רעוע כעור ונוטה ליפול, שהוא שש בודאי כאשר יחריבנו לבנות במקומו אחר שיהיה נאה יותר ממנו. וז״ס אמרם ז״ל: המקלקל על מנת לתקן שיעורו כמתקן, כי כל מה שעושה המאציל ית׳ הוא לתכלית תיקון. ולכן הבועט ביסוריו או שאינו שומר את מצותיו, הוא מואס בתיקונו בלי ספק, ורזא דא: וחוטאי חומס נפש. וכמה נאים ומתוקנים דבריהם ז״ל שאומרים: כל מאן דעבדין מן שמייא לטב, כי הטוב והמטיב אינו פועל אלא לתכלית טוב אע״פ שמראהו רע, כי טוב אחרית דבר מראשיתו.

ע״י קבלת היסורין עולה ממדרגה למדרגה ומתחדשים עליו אורות חדשים

... בכל פעם שהצדיקים מתנסים ועומדים בנסיונם הם עולים ממדרגה למדרגה, ברזא דכתיב: בכל עצב יהיה מותר. וזה סוד: אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו, שהוא לימוד חדש מן האורות העליונים המתחדשים, וזהו היתרון שיש אל הצדיק מיסוריו כשהוא סובל אותם באהבה — שיזכה לאורות חדשים אשר לא זכה בהם בתחלה ולפום צערא אגרא. וז״ס: צרות לבבי הרחיבו, ידעתי ה׳ כי צדק משפטיך ואמונה עניתני.

הכל מכוון אל התיקון
ועל"כ מושגח בהשגחה פרטית

כבר אמרנו במקום אחר, ענין היות האדם בעוה"ז כפועל ממש שעוסק בעבודת אדוניו ולא בעסק עצמו. כי כאשר נתקלקלו הדברים בימי אדם הראשון נגזר עליו לתקן הוא ודורותיו, עד שיחזור העולם רוחני כמו שהיה קודם קלקולו, וז"ש "ישמח ה' במעשיו" כי אין שמחה לו בגופניות בלי ספק. וז"ס העבודה של ימי עולם, לתקן זה. ולכן נגזר "בזעת אפך תאכל לחם" כי "אדם לעמל יולד", "יולד" דיקא ולא "נולד", כי נעשה בריאה חדשה על ידי העמל. והנה ישראל שהם הבנים התכיבים עוסקים בעסק התכיב יותר אל אביהם, שהוא תיקון הפנימיות, ואומות העולם שהם העבדים מתקנים את החצוניות, נמצא שהכל עוסקים בחפץ ה' אפילו כנגד רצונם, כענין שמצינו "כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה". ומזה הכלל הגדול נמשך כלל אחר, שאין דבר במקרה תחת השמים בלי ספק. וזוהי נחמתו של אדם בכל צרותיו, שהרי אם הכל הוא מכוון אל התיקון, צריך שיהיה הכל מושגח, ועיני האדון והאב צריך שיהיו משוטטות ומשגיחות בכל עניני העבדים והבנים בכלל ובפרט, כדי שלא תצא שום קלקלה ותקלה מתחת ידיהם, ואדרבא חפץ ה' בידם יצלח. ולכן תראה בכמה מקומות שמדבר בפירוש על ההשגחה הפרטית מן הפרטית שמרחקת את המקרה מן העולם בכל עניניו, שהרי הכתוב אומר בפירוש "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום", ואומר "מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ" וכן רבים כיוצא באלו, והמשכיל יבין, והשרוי בצער ובצרה יתנחם וישמח "ויאמר אדם אך פרי לצדיק אך יש אלקים שופטים בארץ".

כל הרעות של הצדיק
הם סיבובין אל הטובות

כל הרעות שמביא הקב"ה על הצדיק, או שחושבים בני אדם על הצדיק עצמו שהקב"ה מצליח בידם, אינם אלא סיבובים להגיע על ידיהם הצדיק עצמו אל הטובה המוכנת לו באחריתו. וזהו ענין מ"ש "אתם חשבתם עלי רעה והאלקים חשבה לטובה" כלומר לא שהרעות עצמן לא תהיינה רעות, שהרי נמכר לעבד וניתן בבית האסורים וכל אלו היו רעות ולא טובות, אלא שהיו סיבובין אל הטובה. וגם לפי זה אמר

המשורר "אשר הראיתני צרות רבות ורעות תשוב תחייני ומתהומות הארץ תשוב תעלני תרב גדולתי ותסוב תנחמני" כלומר שהצרות עצמן יהיו סיבובין אל הנחמות, כמו שפירשתי.

ענין: ויש נספה בלא משפט

ענין מ"ש "ויש נספה בלא משפט", לאו דוקא "נספה" אלא אפילו שאר עונשים באיזה פעם. "בלא משפט" — באותו הדין שנענש עליו, אבל על כל פנים היה ראוי לזה העונש על מה שעשה בפעם אחר, דהא קב"ה לא עביד דינא בלא דינא, אבל מאריך אפיה וגבי דיליה, כענין שנאמר "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם" דהא נפל תורא חדד לסכינא. ואם לא נעשה פתגם מעשה העונש מהרה, הוא לראות אם החוטא ישוב ויקבל עליו ברצונו אותם העונשים שהיו ראויים לבא עליו, על ידי תעניות סיגופים ומלקיות, או שאר דברים כיוצא באלו שהם תמרוק ברע. ואם אינו מקבל עליו ברצונו על ידי התשובה, סופו שיקבל בעל כרחו על ידי הפורענות, כי פלס ומאזני משפט לה' לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו. וכאמרם ז"ל: שהקב"ה בעל פקדונות ומחזיר לכל את הפקדון אשר הפקד אתו, למי שהפקיד אצלו חבילות של קוצים — שהם העבירות הוא מחזיר לו חבילות של קוצים, שהם העבירות עצמן שנעשים לו פורעניות, כענין שנאמר "ישוב עמלו בראשו ועל קדקדו חמסו ירד". ולמי שהפקיד אצלו חבילות של תורה ומעשים טובים, הוא מחזיר לו את הפקדון עצמו, והם כל הטובות שבאים מן המצות ומעשים טובים עצמן שהפקיד אצלו בתחלה. וגם אל הצדיק הקב"ה מעניש על איזה חטא שבידו, כדי שיקבל אחר כך את שכרו משלם על כל צדקותיו אשר עשה, וקטרוג החטא לא יתיצב כנגדו, כי פועל אדם ישלם לו וכארח איש ימציאנו.

ענין מה שדוד המלך היה מזמר בעת צרותיו

ענין מה שדוד המלך ע"ה היה מזמר תמיד בעת צרותיו, והיה צריך לעשות קינות ולא מזמורים, כמו שאמרו רז"ל. אלא הטעם הוא, כי נפשו דבוקה בשכינה ממש, ואיך יתירא וממי יתירא, כענין שנאמר "ה' אורי

וישעי ממי אירא וגו' צרי ואויבי לי המה כשלו ונפלו" כי ה' עמו. ואם נתיסר ביסורים רעים, היה לתועלתו, העלותו תמיד מדרגא לדרגא, עד המדרגה העליונה אשר שם ינוח וישקוט. כד"א: (נפשי ישובב ינחני לאנימ"ה מיאה פארה קוייטארי פארה פתואר מיא) ונמצא לפי זה, כי היסורין המעלין הם הגורמים שחוק ושמחה לבסוף. וזהו הטעם שיצחק אבינו חתום במדת הגבורה, ורזא דא "צחוק עשה לי אלקים" כי דרך חיים תוכחות מוסר. וכן אמרו רז"ל: דוד חיים את בעי, צפה ליסורין, כי סוף סוף מהאוכל יצא מאכל ומעז יצא מתוק.

בענין היסורין שהם לתועלתו — קודם לכל יתרון

בענין מ"ש "בכל עצב יהיה מותר ודבר שפתים אך למחסור" כבר פירשתי במקום אחר שמשמעו הוא, שכל זמן שיבאו יסורין על האדם הם ליתרון לו בלי ספק, ולכן תראה שיחלה האדם באיזה חולי, או שבא לו איזה דבר המכאיב ומעציב את לבו, קודם שיעלה לגדולה, או שיעשיר, או שתפול לו ירושה, או שישא אשה, וכן דברים אחרים כיוצא באלו שהמציאות שלהם מצוי ונראה לעין בכל יום והאמת יורה דרכו. והטעם לזה הוא, כדי שאותם היסורין יהיו לתמרוק רעתו קודם שיעלה לגדולה, שאז מכפרין לו כל עונותיו, כמו שאמרו רז"ל. ואלמלא היסורין שקודמים לתמרוק הרע — מאיזה צד יכופר עון, ואיך יוכל לעלות לגדולה ולקבל את הטוב. ואם כן היסורין צריכין על כל פנים. ועוד שצריך שיסבול אותם באהבה, ולא יחטא בשפתיו מתוך צערו, לפי שאז במקום "מותר" יכול להגיע לו "מחסור", וז"ש "ודבר שפתים אך למחסור". ולפי זה מובן יפה ענין מ"ש הנביא "יסרני ה' אך במשפט אל באפך פן תמעיטני" שהנביא אינו מואס ביסורין, לפי שהוא יודע שהם לטובתו של אדם להעלותו ממדרגה למדרגה ולהביא לו מותר מכל עצב, רק שהיסורין יהיו ממוזגים ולא קשים ורעים מכל צד. וז"ס "יסרני ה' אך במשפט" שהיא המדה הממוזגת. ולא במדת הדין הקשה שהוא סוד האף, לפי שמתוך צערו הגדול יש שיחטא בשפתיו, ויהיה גורם לו מחסור תחת מותר, ומיעוט במקום ריבוי. וזהו הטעם שלא אמר "פן תשחיתנו" או "פן תכריתני" אלא "פן תמעיטני" שהוא מובן יפה ברזא דאמרן ודי בזה למשכילים.

ענין שעה טובה ושעה רעה

כבר ידוע אמרם ז"ל: כי המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים. וסודו, לפי שמעורר מדת הרחמים במה שמרחם על הבריות, והיא מרחמת גם כן עליו, כי המדה שמעורר האדם לפי מעשיו, היא המתעוררת לעומתו אם טובה ואם רעה, וז"ס: במדה שאדם מודד בה מודדין לו. וזהו הטעם גם כן לענין אמרם ז"ל: כל המתפלל על חבירו הוא נענה תחלה, לפי שהוא מעורר הרחמים על חבירו, ולכן מתעוררים עליו בתחלה ברזא דאמרן.

ודע שעל כל פנים השעה גורמת הרבה, כי כשם שיש טוב ורע בכל הדברים שבעולם, כך יש גם כן בחלקי הזמן. ובשעה שתהיה טובה, די מעט התעוררות טוב לקבל טובה הרבה. ובשעה הרעה, אפילו מעט התעוררות של מעשה רע, יכול להביא ח"ו רעה רבה. ובזה יתורץ ענין שמצינו ברבינו הקדוש, שני הפכים בנושא אחד, שבתחלה באו עליו יסורים קשים ורעים וציערו אותו זמן הרבה, מפני שלא חס על עגל אחד כידוע, ולבסוף נתרפא לגמרי, על שריחם על קן של עכברים קטנים — ונראה דברי תימה שדברים קטנים כאלו יוכלו להרע או להטיב לעושה אותם. אלא שהשעה גרמה לו דבר והפכו. היסורים היו ראויים לבא עליו, ונתנו בלבו לנהוג אכזריות על אותו בע"ח בשעה קשה ורעה כדי למצא תאונה ופתח אל היסורים עצמם. ולבסוף נתנו בלבו לנהוג רחמנות על אותם הבע"ח הגרועים בשעת רצון, כדי לפתוח לו פתח של רפואה, ודי בזה למשכילים.

ביאור מאחז"ל:
כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורין

בענין אמרם ז"ל: כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורין. ר"ל שהקב"ה חפץ לעשות טובה עמו ולהגדילו, זהו שמדכאו ביסורין, כדי למרק בתחלה כל הרע שבו, שהרי אי אפשר לקבל את הטוב אם לא נתמרק כל הרע בתחלה. וז"ש שם: ואם מקבלם מאהבה מה שכרו, יראה זרע יאריך ימים וחפץ ה' בידו יצלח. גם ענין אמרם ז"ל: על העושים מאהבה והשמח ביסורין, שעליהם הכתוב אומר "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו" כונתם בזה, שאם היו קודם היסורין בבחינת הקטנות, שהיא

כשמש בזריחתו — ברזא דההיא שמשא דבי עילאי, אחר היסורין יהיו כשמש בגבורתו, בסוד הגדלות דיקא, שהוא כשמש בצהרים שאורו גדול מאד. וסודו, כמו הז"א בעת גדולתו, כי "שמש ומגן ה' אלקים". ועליהם נאמר "וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה" כלומר אפילו בכנפיה שהם הכנויים של השם — שהיו קודם לכן בסוד דין, בעת התיקון יהפכו גם הם להיות בסוד חסד גמור — "חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים לה'".

בכל עצב יהיה מותר
כפי שיעור העצב — שיעור המותר

בענין מ"ש "בכל עצב יהיה מותר" כבר פירשתי במקום אחר שכונת הפסוק לומר, שבכל "עצב" שבא לאדם או בגופו או בממונו, ימשך לו איזה תועלת ממנו אחר כך ואיזה "מותר" בלי ספק, מן הטעם שפירשנו במקומו. ועוד צריך לידע, שכפי שיעור העצב כך יהיה שיעור התועלת והמותר, בסוד אמרם ז"ל: לפום צערא אגרא. ונמצא לפי זה שהעצב הגדול שאין כמוהו, הוא המביא את המותר ואת התועלת הגדול. ומהו העצב הגדול מכל שאר העצבים, זה המות בלי ספק, ואחריו התועלת הגדול של המנוחה בנ"ע, ודי בזה למשכילים.

היסורים הם בפרטיות
כמו רפואות פרטיות

בענין מ"ש "ואני יסרתי חזקתי זרועותם" וגו' וכן במ"ש "כי הוא טרף וירפאנו" וגו', כדי להבין אלו הענינים ראוי שתדע, כי היסורין מועילין אל הנפש כמו שמועילין הרפואות אל הגוף החולה, והקב"ה מביא יסורין על האדם שיהיו מכוונים ממש אל העונות שעשה, כדי שיהיו להם לרפואה. ונמצא שהוא מחזק ומרפא את נפש החוטאת על ידי היסורין, שהיה לה תשות כח מפני העונות המחלישים ומתישים את כח הנפש. ולכן מי שמתרעם על היסורין ובועט בהם, כאלו מואס ובועט ברפואתו ממש ואין כסילות גדולה מזו. שהרי כשם שהרופא החכם המכיר את טבע החולי, יגזור עליו את הרפואה הפרטית הראויה אליו, כך הרופא העליון שמכיר כל תחלואי הנפש, לפיכך הוא גוזר עליהם את הרפואות הפרטיות והסגוליות הראויות אליהם. ואלו הרפואות הם או

מיתה או יסורין. וגם המיתה שהיא לרפואת הנפש ממש על אותו החולי הפרטי, לפיכך נגזרה מן הרופא העליון ממינים שונים, שהם ד׳ מיתות ב״ד, כדי שהמיתה עצמה תהיה רפואה מכוונת ומיוחדת אל אותו חולי הנפש. ולכן תמצא חילוק בענין המומתים, שלימדה תורה מי הם הנסקלים, מי הם הנשרפים, מי הם הנהרגים, ומי הם הנחנקים — לפי שאותן המיתות ראויות לאותן העברות בייחוד, כשם שאותן הרפואות ראויות לאותן החולאים כך וכך בייחוד, והחכמה תלויה בחילוק פרטי מן הפרטי הדק היטב בשום שכל וטוב טעם ודעת, והמערבב ועושה אגודות אגודות לא יבין כלום, ומבקשי ה׳ יבינו כל.

החטא ופגמו

בענין טפות הקרי שאין להם מנוחה

טפות הקרי אין להם מנוחה עד שיצאו מתוך הקליפות ויכנסו בנוקבא. וגם למוציאהם אין להם מנוחה עד שיציאו אותם בכח התשובה והכוונות מעמקי הקליפה. והם מבחינה יקרה מאד, כי מתאות הזכר לבד, ולכן בעלי קריין אחרי תשובתם הם במעלה יתירה מן הצדיקים גמורים שלא חטאו. ומ״ש: שתלויים ברפיון, לפי שמהם יולדו שדים ורוחין והם נגעי בני אדם די מדריהון באויר העולם. והתשובה והכוונות כתרב הורגת את הגופים ומעלה את הניצוצות למקומם, להוציא ממסגר אסיר מבית כלא יושב חשך.

תיקון ופגם המעשים נוגעים בספירות

כבר ידוע שמן המאציל ית׳ נאצלו עשר ספירות ומהם שרש כל הנבראים, ומעשה התחתונים יגיע אליהם לטמא ולטהר לרחק ולקרב, ולא אל המאציל עצמו ח״ו כי הוא מתנשא לכל לראש. ועל רזא דא אמר הכתוב: אם צדקת מה תתן לו וגו׳, אם חטאת מה תפעל לו וגו׳, שמשמע ״לו״ למאציל ית׳, אם טוב ואם רע. וענין אמרו אחר כך: לאיש כמוך רשעך ולבן אדם צדקתך, רזא דמלה, כי הספירות הנאצלות הם בדמות אדם ממש, זכר ונקבה בראם ויקרא את שמם אדם, וז״ס ״איש ובן אדם״ שאליהם יגיע מעשה התחתונים, והם זכר ונקבה מרזא דספיראן, ולא אל המאציל עצמו ח״ו. שהרי הספירות העליונות הם ברמות התחתונים ממש, ולכן כמקרה התחתונים גם יקרה אליהם. והצדיקים הם המקיימים את הספירות הנאצלות על ידי מעשיהם הטובים, ולכן ניתנו אליהם ונחקקים בתוכם, וז״ס: תתן אמת ליעקב חסד לאברהם וגו׳, כידוע למשכילים. והרשעים כביכול הם המאבדים את הספירות הנאצלות בחלק הנוגע לשרשם, ולכן יגורשו לאבדון, וחלקם ניתן אל הצדיקים המקיימים, וז״ס: זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בג״ע.

והרשעים המאבדים, נוטלים חלקם וחלק חבריהם בגיהנם. וז"ס גם כן "לאיש כמוך רשעך" במי שנוטל חלקו וחלק חבירו בגהינם, "ולבן אדם צדקתך" במי שנוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע, והוא מבואר.

כל התיקונים והפגמים
הם רק בשורש האדם למעלה

ענין מה שאמר אליהו לאיוב "הבט שמים וראה ושור שחקים גבהו ממך. אם חטאת מה תפעל בו ורבו פשעיך מה תעשה לו. אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח. לאיש כמוך רשעך ולבן אדם צדקתך". כל הענין מובן יפה במה שידוע, שכל התיקון שעושה האדם במצותיו ובמעשיו הטובים, או כל הפגם שהוא עושה במעשיו הרעים, אינו נוגע ממנו אל המאציל ח"ו, כי אם במאורות הנאצלים, ושם מתקן או פוגם כל אחד ואחד באותו החלק הנוגע לשרשו. וזה סוד: לו ולהם ולכם, הנזכרים בתורה אצל קיום המצות, כמו: וספרתם לכם, ולקחתם לכם, לך לך, תעשה לך, וכן רבים כיוצא באלו. והלשון הזה מורה על התיקון שעושה האדם לעצמו בשרשו למעלה על ידי מעשה המצות ברזא דאמרן. וז"ס שאמר אליהו "לאיש כמוך רשעך ולבן אדם צדקתך" כי שרשו של אדם למעלה הוא ממש בצלמו כדמותו, בתרין דרגין זו"ן המנהיגים את העולם, "איש ובן אדם" ברזא דרוח ונפש, ואליהם יגיע הפגם בלבד של התחתונים לכל אחד ואחד באותו החלק הנוגע לשרשו, ולא אל המאציל ח"ו. וזה סוד "אם חטאת מה תפעל לו וגו' ואם צדקת מה תתן לו" שמשמע אל המאציל עצמו, כי הוא אינו נפגם ולא נתקן מברואיו ח"ו, כי הם צריכים לו והוא אינו צריך אליהם בשום פנים. ובקיום מצותיו אין לו כי אם נחת רוח שנעשה רצונו, והברואים הם האוכלים מטובו ביגיע כפם. וז"ס גם כן שאמר החכם "ברבות הטובה רבו אוכליה ואין כשרון לבעליה כי אם ראות עיניו" שהרי המאציל הוא בעליו של אותה טובה ממש, ואין לו כשרון "כי אם ראות עיניו" וכל מגמתו וכל שמחתו להיטיב כי לכך ברא את עולמו, והשפעתו תלויה בתיקון יושביו.

ועל רזא דא כתיב "אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם" כי על ידי יסוד ומלכות שהם "חוק ומצוה" השפע יורד אל התחתונים, והוא סוד הגשם הנזכר בענין. ואם הם נשמרים ונתקנים

כהוגן מן התחתונים, או נענים כהוגן בשופע שבע רצון — "ונתנה הארץ יבולה" אלו מ"ן העולים מן המלכות, "ועץ השדה יתן פריו" — סוד המ"ד היורדים מן הת"ת, כי האד"ם עץ השדה. "והשיג לכם דיש את בציר" ז"ס דישת החצונים להסיר מוץ ותבן מן החטה, והוא בירור החסדים. ו"דיש" אותיות "שדי" — בכח גבורות הבינה, וה"בציר" הוא בירור הגבורות, כדורך ענבים בגת. ומיד, ה"בציר ישיג את זרע" שהוא סוד המ"ד היורדים כנגד המ"ן העולים מן הבירור. "ואכלתם לחמכם לשובע" אלו האורות החדשים בסוף בירור הישנים שהם ממש לחם הקדושה. "וישבתם לבטח בארצכם" כשאין עוד החצונים השודדים ומרגיזי אל תמו ונכרתו, וצדיקים ישמחו יעלצו לפני אלקים וישישו בשמחה.

ע"י חטא יורד האדם למדרגת בע"ח

התולעים הם היותר פחותים מכל הבע"ח, כנראה מצורתם שאין להם חילוק איברים, ועליהם השרצים שהם יותר שלמים מהם, ועליהם העופות, ועליהם בהמות וחיות, ועל כלם האדם שהוא שלם כנראה מצורתו. ואם יסרח יתגלגל בבהמה וחיה שבחר להיות נמשל כמותם. ואם יסרח יותר, יתגלגל אפילו בתולעים ובבריות יותר פחותות, וז"ס "לך אל נמלה עצל" ואומרים לו יתוש קדמך, שאם הוא מתעלה מעצמו מסייעים אותו לעילויו, ואם הוא מתנבל מעצמו משפילים אותו עד עפר, עד ללחוך עפר כנחש, כי פועל אדם ישלם לו וכארח איש ימציאנו.

תיקון החוטאים — כפי קלקלתם

כבר ידוע שתיקון החוטאים הוא להתגלגל או להתעבר, ותקנתם כפי קלקלתם. שכן מצינו בדייני סדום שנתעברו בדייני ישראל, להתקן במשפטי צדק, כדאיתא בכתבי האר"י זצוק"ל. וגם נשמות נדב ואביהו נתקנו בפינחס, שנתעברו בו, ועצר כח על ידיהם להרוג את החוטאים, ואיתעביד טסטוקא דתרין, וזכה לב' בריתות ברית שלום ובריתו כהונת עולם, כנגד הב' נשמות הנזכרים. גם הנצמדים לבעל פעור ונהרגו בעונם, אולי שנתעברו באנשי הצבא לתת את נקמת ה' במדין. וזה סוד אמרו בלשון הזה "החלצו מאתכם אנשים לצבא" כלומר שיוציאו משרשם למעלה נשמות האנשים הנהרגים בעונם, שנקראו ממש בלשון "אנשים"

כמו שנאמר "הרגו איש את אנשיו", ועכשיו יביאום אצלם בסוד עיבור, "לתת את נקמת ה'" דייקא, כי מיתתם גרמה למעט את הדמות כביכול, ורזא דא "שופך דם האדם באדם דמו ישפך" כלומר גם "ב"אדם" העליון — "דמו ישפך" באותו החלק הנוגע לשרשו. וז"ס "כי בצלם אלקים עשה את האדם" דהא כלא רזא חדא ואתפשטותא חדא מראש האצילות עד סוף העשיה. ולכן "עשה את האדם" דייקא בלשון עשיה, כי כשם שהוא שופך דמים באדם התחתון כך הוא שופכם ממש באדם העליון בשרשו למעלה. וזה סוד גם כן "מות יומת" מיתה לתתא ומיתה לעילא. ובפרט כאשר "קומטו בלא עת" שהרי "נהר יצק יסודם" והוא היסוד העליון שנקרא "נהר" וממנו "יסודם" ושרשם של נשמות בני אדם, מן היסוד הקדוש — נשמות הקדושות, ומן הטמא — הטמאות. וגם השרש הטמא נקרא בשם "אלקים" שהוא סוד אלקים אחרים, וברזא דא אמר "כי בצלם אלקים עשה את האדם" לכלול את שניהם, כי כל הפוגם למטה פוגם בשרשו למעלה, וכל המתקן למטה מתקן בשרשו למעלה, בין בשרש הטמא בין בשרש הטהור, כי גם את זה לעומת זה עשה האלקים. ושמור כלל זה בידך כי תבין על ידו כמה רזא דחכמתא ודעת לנבון נקל.

ולפי מה שהקדמנו יובן גם כן סוד אמרם ז"ל: כי בבא עת הגאולה, הקב"ה מעמיד לישראל מלך שגזרותיו קשות כהמן ומחזירן למוטב. שהרי לא נעשה תיקון למעלה בדרגין קדישין אלא על ידי שמעוררין אותו מלמטה, והתיקון עצמו כשנשלם הוא סוד הגאולה. ולכן בבא עת הגאולה ולא זכו ישראל להתקן מצד עצמן, הנה הוא מעמיד מהם מלך שגזרותיו קשות כהמן, ואז יתוקנו בעל כרחם ותצמח גאולתם כי קרובה לבא וצדקתו להגלות.

סוד הפגם שעושה מי שבועל ארמית

סוד הפגם שעושה מי שבועל ארמית, נרמז בזהר של רות, בענין אמרו: בדוגמא דאית שם דקדושה הרי אית שם דמסאבו שהוא טמא, ועל דא לא יהיה לך אלקים אחרים על פני, וכל הפוגם אחד מאבריו מלמטה כאילו פוגם מלמעלה וגו'. והוא סוד גדול, ולכן אמרו "אחד מאבריו" שהוא היסוד אחד המיוחד — "הכל הולך אל מקום אחד".

ושם אלקים אחרים הוא גרף של רעי, ומקומו אל האחור לקבל קיא צואה בלי מקום. כמ"ש על פסוק "וכוסה קלון ערום", כי "קלון" הוא נקב האחור, והנחש ה"ערום" מכסה אותו, והוא "קלון" שעולה כמנין "מקום" לפי שהוא מכוון כנגד היסוד שנקרא מקום, זה אל הפנים וזה אל האחור. אבל בהיותו במקום קיא צואה, לפיכך הוא קלון בלי מקום. ומי שנזקק עם הגויה, מביא שם אלקים אחרים מן האחור אשר שם מקומו, אל הפנים — באתר דלא איתחזי ליה. וכשם שהוא פוגם מלמטה כך הוא פוגם מלמעלה בשרשו, דעאיל ברית קדישא ברשות אחרא. וז"ס "כי ה' קנא שמו אל קנא הוא", קנא "שמו" דייקא, כאשה שמקנאה בבעלה כשנזקק עם אחרת שאינה אשתו. וז"ס: הבועל ארמית קנאים פוגעים בו, אותם שהם משרש "אל קנא", כמו שהיה פינחס, לפי שזה החוטא מטיל קנאה ברוא דאמרן, ולכן קנאים פוגעים בו. ורזא דכלא "לא יהיה לך אלקים אחרים על פני" — שיעמדו במקומם אל האחור, ולא יהרסו לחזור אל הפנים במה דעאיל ברית קדישא ברשות אחרא ח"ו. ואם זה תבין יפה סוד הפגם הגדול של שוכב עם בהמה דא גויה — גוף שהיא מסטרא דבהמה אחרא דלעילא, ודעת לנבון לנקל.

בענין פגם הכעס ושהכעס גורם לעוד כעס

"קצר אפים יעשה אולת ואיש מזמות ישנא" ... קצר אפים ז"ס ס"מ חייביא מלך זקן וכסיל ורזא דכבד כועס, שהוא בונה את אולתו — סוד הנוק' שלו על ידי רגזנותו, והוא השחת אשר בו יפול, ועל ידי כעסו לא יעלה בידו כי אם תוספת כעס אחר והיה שכרו. והוא סוד אמרם ז"ל: רגזן לא עלה בידו אלא רגזנותו. וגם זה סוד אמרם ז"ל: כבד כועס מרה זורקת בו טפה, והיא סוד הנוק' שלו שזורקת בו טפה ממרירותה והם סוד המ"ן דאשידת לילית תייבתא, לקבל המ"ד סוד הכעס שהיא מקבלת מבעלה — כבד כועס ס"מ חייבא.

נשמת החוטא נופל בקלי' שכנגד החטא

כשהאדם חוטא נשמתו מסתלקת ממנו ונופלת אל הקליפה שכנגדו, וז"ס מרה כנגד מרה, שהיא ה"מרה" של הקליפה שעומד כנגד ה"מרה" של הקדושה ממש. והחוטא נקרא רשע, ואסור להסתכל בצלם אדם רשע. וז"ס "חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו", כי נשמתו אינה בו

אבל ניתנה ל"אפו" והיא הקליפה שכנגדו שנקרא "אפו" כידוע. ומ"ש "כי במה נחשב הוא" זה מובן יפה בענין אמרם ז"ל: א"ת במָה אלא במָה, כי כשם שאסור להקריב בבמה כך אסור להסתכל בצלם אדם רשע שנשמתו באפו ברזא דאמרן.

הקליפה מתאחז באבר הנפגם ובכל אשר יפנה ירשיע

דע כי האבר החוטא הוא הנפגם, והקליפה מתאחזת בו, ובכל אשר יפנה ירשיע, דהא היזקא שכיח מפני הרע המתאחז. וכל שכן אם הוא העין, שכחו גדול ומזיק גם למרחוק. וז"ס עינו רעה של בלעם הרשע, וכן לכל מי שעינו רעה. והחכם עיניו בראשו להכירו בהסתכל בו ולהשמר מפניו, כי מי שעינו רעה אינו יכול לעשות טוב, ואם יעשנו אינו מלבו. ולכן אמר החכם "אל תלחם את לחם רע עין וגו' אכול ושתה יאמר לך ולבו בל עמך" מפני הרע הסוגר ומונע את הטוב, וז"ס "כי כמו שער בנפשו כן הוא" והוא "שער" בנפש הסוגר את הטוב. וטוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל בעין טובה, ומושכים לו בעין טוב, כי פועל אדם ישלם לו וכארח איש ימציאנו.

בענין חטא מש"ז

ענין מה שהס"א היא להוטה כל כך אחר העון של משכב זכור, ופיתויה בזה גם לזרע קדש, ומה גם ביתר שאת ויתר עז, והלא הוא דבר נתעב ונאלח כנגד הטבע ונפשו של אדם קצה ממנו. אלא הטעם הוא כענין שפירשנו "וכוסה קלון ערום", כי ה"ערום" הוא סוד הנחש והוא "כוסה" ממש את ה"קלון" שהוא סוד נקב האחור, וכל כוונתו של הנחש הערום לגזול מן השפע הקדוש שבא בדרך ישר מרזא דקיימא קדישא, לפי שהמזון שלו סתם אינו כי אם הגלל והרעי שנמשך לו מנקב האחור בהיותו "כוסה קלון" ברד"א. וז"ס הגילולים — מלשון גלל שה"ס הע"ז של אומות העולם, שנקראים כן — ממקום שבאו, כמו שהארכתי בזה במקום אחר, ובהיותו חפץ הנחש הערום לינק מן העיקר ולא מן התמצית, לפיכך פיתויו בזה דווקא, שהיסוד הקדוש יריק אל האחור. וכל שכן שהרובעים הם הגדולים והנרבעים הם הקטנים, שהרי הקטנים הם סוד נ"ה תרי פלגי דגופא, אשר שם באחוריהם סוד נקב הקלון, וממנו

יונק הנחש הערום. ומניחים לו שינק בדרך הנזכר בעון הדורות, עד התיקון האחרון שאז יתמו חטאים מן הארץ — "ונחש עפר לחמו", שלא יינק עוד מן העיקר בדרך הנזכר, אלא מן התמצית בסוד הגלל והרעי, ודי בזה למשכילים.

ביאור ענין
שאין הפגם מגיע אלא לנאצלים בלבד

... ומה שאמר "ואל תשבעו חי ה'" זהו סוד גדול, ברזא דכתיב "עמו אנכי בצרה", כי שרשם של ישראל הוא הקו האמצעי — הוי"ה דיקא, וכאשר נפגם באחיזת החצונים בפשע הבנים, אז מסתלק אורו ממנו ונעלם בשרשו העליון, והכלים נשארים חשוכים, כענין שנאמר "אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם" כי נכנס מות במקום החיים. וזהו הטעם לענין אמרו "ואל תשבעו חי ה" שהרי הרשעים שפגמו בשרשם — הוי"ה ממש, אין להם לישבע "חי" בזמן שלכם יודע שהמות מתריסה כנגדם ואוחזת בשרשם. ואל תתמה על דברים כאלו, שהם עומדים ברומו של עולם, אבל מבקשי ה' יבינו כל ודעת לנכון נקל, שהרי כבר פירשתי לך במקום אחר, שהספירות הם נאצלים והמאציל נשמה בתוכם, ואם כן הפגם אינו מגיע אל המאציל ח"ו, כי אם אל הנאצלים בלבד, בין אל השרשים שהם למעלה, בין אל הענפים שהם למטה. וזהו הטעם שישראל חשוכים בחשך הגלות, לפי שנחשכו שרשיהם למעלה, וזה תלוי בזה כמו שידעת.

ועוד כדי שתחקרר ותשקוט דעתך בדברים האלה, ויותר גדולים מאלו, די לך שתדע כלל גדול: שלכל הנבראים התחתונים יש להם שרש גדול למעלה, וכשהם נפרדים בעת המיתה, חוזרים הכל לשרשם. וז"ס "וישוב העפר אל הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה". דרך משל: יש אדם הגרול למעלה, ושם חוזרים כל רוחות בני אדם. יש הנשר הגדול, האריה הגדול, והשור הגדול, וכן כל שאר הנבראים שבעולם, ואותו השרש הגדול הוא שנקרא השרש הכולל, שממנו יוצאים כל הפרטים, ואליו חוזרים בהתפרד הרכבתם. כך יש היחידה הכוללת — סוד א"א בפרצופים, החיה הכוללת — סוד אבא עילאה, הנשמה הכוללת — סוד אי' עילאה, הרוח הכולל — סוד הז"א, והנפש הכוללת — סוד הנוק' שלו, והמאציל נשמה לכלם. ואם כן תבין מזה,

שאין שום פגם שיגיע אל המאציל עצמו ח״ו, כי אם אל הנאצלים בשרשם ובענפיהם, כלומר למעלה ולמטה. ועל זה נאמר ״אם צדקת מה תתן לו ואם רבו פשעיך מה תעשה לו״ שהוא מדבר על המאציל, שלא יגיע אליו שום פגם ח״ו, אלא ״לאיש כמוך רשעך ולבן אדם צדקתך״ שהוא ה״איש״ העליון שרש לכל האישים כמו שפירשתי.

ראיה מלשון הזהר
שלכל פרט בעולם יש שורש כללי למעלה

בענין מה שכתוב ״אם צדקת מה תתן לו ואם רבו פשעיך מה תעשה לו לאיש כמוך רשעך ולבן אדם צדקתך״ כבר פירשנו במקום אחר ש״איש״ זה הנזכר בענין הוא סוד הז״א, ו״בן אדם״ סוד הנוק׳ שלו, שהרי הז״א הוא סוד הרוח העליון שנכללים בו כל הרוחות, והנוק׳ שלו סוד הנפש הכוללת כל הנפשות, ולכן להם לבדם מגיע הפגם של התחתונים, ולא אל המאציל ית׳ ח״ו. ולפי זה פירשנו שם בענין, שכשם שיש רוח אחד הכולל כל הרוחות ונפש אחד הכוללת כל הנפשות, כך יש בכל דבר ודבר שבעולם שרש אחד כללי למעלה, שנכללים בו כל הפרטים של אותו דבר. כמו אריה אחד שממנו כל האריות, שור אחד שממנו כל השורים, נשר אחד שממנו כל הנשרים, וכן בכל הדברים שבעולם, בין בדומם בין בצומח בין בבעל חי מדבר ובלתי מדבר — רוח אחד לכל שממנו כל פרטיו.

והנה שמצאתי ראיה ברורה לדברי ממ״ש בזהר חדש פרשת בראשית דף ט״ו, אמר ר׳ יהודה רקיע אחד עשה הקב״ה וממנו נתהוו השמים, שנאמר ויקרא אלקים לרקיע. אמר ר׳ יהודה ולא זו בלבד אלא כל מה שעשה הקב״ה במעשה בראשית לא עשה אלא דבר אחד מהכל, ואותו דבר הוציא כל מעלותיו למינו. כגון השמים עשה ממנו אחד, אותו המשובח מכלם, וארץ עשה אחד האדם אחד, וממנו נתהוו כל השאר, דכתיב וראש עפרות תבל, וכן כל כיוצא בזה וגו׳. הרי שמכאן תבין סוד הענין בפירוש. ואע״פ שנראה שהוא מדבר על פשוטן של דברים — בהשתלשלות הבריות של מעשה בראשית, כונתו גם כן על הסוד הנזכר, בשרשו העליון של כל דבר ודבר, כי הסוד מכוון אל הפשט והפשט מכוון אל הסוד וכלא רזא חדא לרואי השמש, ודעת לנבון נקל.

בענין חטא הוז"ל

ענין הוצאת זרע לבטלה כבר ידעת שהוא עון חמור וגדול הרבה מאד, ומי שחטא בזה מסתלקת ממנו קדושת שרשו, שאינה מתחברת עמו אלא לפעמים, וגם ברפיון, מפני הקליפה המתמצעת שנולדה מעונו. ונמצא שאז כשהוא מקבל ענשו, אין קדושת שרשו מתיחדת עמו אלא באקראי בעלמא, דרך מקרה ולא דרך קבע, מפני שעוברת דרך הס"א. כמו שהיתה מגעת הנבואה לבלעם בדרך זו ממש, ברזא דכתיב "ויקר אלקים אל בלעם" שהוא מלשון קרי, כך הוא ממש למי שחטא בעון הקרי, שקדושתו הולכת עמו בקרי, מתוך דוחק ומתוך צער גדול לתמרוק רעתו. וסימניך: "והלכתם עמי בקרי אף אני אלך עמכם בחמת קרי" ודי בזה למשכילים.

סוד ענין הכרת

בענין הכרת, שאמרה תורה "ונכרתה הנפש ההיא מעמיה" הסוד הוא, כריתה ממש של אותה הנפש משרשה. כי כבר פירשתי במקום אחר שישראל כלם הם נחשבים כגוף אחד, ולכן מי שעובר על אחד מן הל"ו כריתות שבתורה, מאחר שמוציא את עצמו מן הכלל, לפיכך הוא נחשב כאבר נבאש ונמס שכורתין אותו מן הגוף להציל את כל הגוף, וזהו ענין הכרת בכל מקום, ומיד כשאחד נתחייב כרת, נכרתת נשמתו למעלה. ואם תאמר: אם כן כל חייבי כריתות, מיד היו צריכין למות. דע שאין זה מיתת הגוף אלא מיתת הנפש, שמיד נכרתת משרשה, ואי איהו לא חזי מזליה חזי. וכל שכן שהנסיון מוכיח שגם הרשע מרגיש ברעתו, ולכן תמיד קול פחדים באזניו — "בשלום שודד יבואנו" וכענין אמרם ז"ל: הרשעים מלאים חרטות. והנה הראיה שהעונש הוא מיתת הנפש ולא מיתת הגוף, תראה ותדע בבירור מאבינו הראשון, שאמר לו הקב"ה "כי ביום אכלך ממנו מות תמות" ואעפ"כ חטא ולא מת במיתת הגוף, אלא שמת במיתת הנפש, והוא שגורש מעדן, ממקום שיש שם קיבוץ ההשפעות הקדושות. שהוא מכוון לענין מ"ש "ונכרתה הנפש ההיא מעמיה" כי הגירוש והכריתה כלא רזא חדא, שהרי אינו נגרש אלא מי שנכרת בתחלה, כד"א "והרשעים כים נגרש כי השקט לא יוכל". והוא כמשל האבר הנבאש והנפסד, שכורתים אותו בתחלה, ואחר כך נזרק אל האשפות או לקברות יובל. ומי שמת בעונש הכרת, אינו נאסף אל עמיו

בלי ספק, שכבר היה חוץ מעמיו אפילו בחייו, ואף כי אחר מותו. ואם כן צריך שיעשה תשובה כדי לתקן את עצמו, ויחזור להיות כאבר הנרפא שראוי להדבק בגוף הקדוש של האומה הנבחרת, ואז יניחו לו מעצבו ומרוגזו, וקדוש יאמר לו והיתה מנוחתו כבוד.

סוד עבירה גוררת עבירה

... ויש לדקדק בפסוק הזה עצמו כיון דאתא לידן, בענין אמרו: הן אתה קצפת ונחטא, והיל"ל להפך, כי הקצף בא מפני החטא. אלא הטעם הוא מפני שיש קצף הבא מפני החטא, ויש חטא הבא מפני הקצף. כיצד: כשאדם חוטא מיד הקב"ה כועס עליו, וזה הקצף הבא מפני החטא. וכאשר הקב"ה קצף על האדם מיד הס"א קופצת עליו ומביאתו לידי חטא, וזהו החטא הבא מפני הקצף. וז"ס גם כן של עבירה גוררת עבירה, כי העבירה הראשונה גורמת את הקצף, והקצף גורם אחר כך עבירה אחרת ברוא דאמרן. וזה סוד: הן אתה קצפת ונחטא.

כל השינויים מקרבת המאציל וריחוקו

סוד התהוות הקליפות ותיקונם

... ואגב ארחא דע, כי זה סוד איך נתהוו הקליפות מקדושת המאציל, והוא בהתרחק האור ממנו ויורד למטה, כי הולך ומתעבה עד שיתקשה מאד להיות עז כמות וקשה כשאול. והראיה, מן הארץ הלזו התחתונה שהיא יותר קשה ועכורה, לפי שהיא יותר רחוקה מן המאציל, וכל שכן שאר ארעין דתחותיה וכל שכן אבדון ומות. ותיקון העולם תלוי שיתעלה המות עצמה במקום החיים, והוא סוד עליית העולמות באחרית הימים קרוב אל המאציל. ורזא דא "אוסרי לגפן עירה" שבתוב אצל הגואל, כי על ידו הטומאה נתעלית במקום הטהרה ונתקנת בהתערב קשה ברך שהוא משביחו, ורזא דא: הולך עם חכמים יחכם, שהוא סוד התיקון, "זרועה כסילים ירוע" שהוא סוד השבירה ממש, והכל תלוי כפי הקירוב או הריחוק מן המאציל כמו שפירשנו. והנה ז"ס גם כן מ"ש "מי יתן טהור מטמא", כי "מי" שהוא סוד הבינה, על ידי גבורותיה שהם אש העולה ומעלה כל דרגין תתאין קרוב אל המאציל, הוא "יתן טהור מטמא" ברזא דאמרן.

קרבת המאציל הוא הגורם כל הטוב

קרבת המאציל הוא הגורם את כל הטוב, ודא איהו רזא דגן ערן, וריחוקו הוא הגורם את כל הרע, רזא דגיהנם. וז"ס אין בטובה למעלה מענג ואין ברעה למטה מנגע. וברזא דא אמר המשורר "כי הנה רחקיך יאבדו" הרחוקים מאור המאציל בהרחקה מופלגת עד לתשך הגהינם שהוא כנגדו ממש. "ואני קרבת אלקים לי" עד אל הנועם העליון דאיהו רזא דג"ע. והנהגה מזיו הדרו תמיד, הוא הטוב הגמור כי טובה שמורה לטובים. והרע הגמור שכנגדו, הוא הנופל במקום הרע הגמור רזא דגיהנם, כי רעה שמורה לרעים, "אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו". "ויאחז צדיק דרכו" שהוא

ממש ענין הקוסטאנצ"ה בדרכי ה', "ואמיץ לבו בגבורים" באחיזת דרכו, שאפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו. זהו הגורם שהצדיק העליון יסוד עולם, גם הוא יאחז את דרכו שהיא להשפיע אל המלכות בדרך ישרה, ולא יזרע אל קוצים. וכמה גדול שכרו הרבה מאד אל האיש הגורם את זה, שכל העולם כלו לא נברא אלא בשבילו, וכל העולם כלו כדאי הוא לו, מאחר שהוא מקיימו באחיזת דרכו, ולא ישתנה סדרי ההשפעה מן הדרך הישר הראוי לקיים את העולם. ולא עוד אלא שמוסיפין לו כח מן השמים וקוסטאנצ"ה יתירה, עד שישחק לפחד ולא יחת, וזהו ענין אמרו "וטהור ידים יוסיף אומץ". וקרב"ת עולה שבת, אשר בו הקורבה יתירה מן המאציל אל הנאצלים, כי יבואו עד תכונתו ושם ינוחו מעמלם בשית יומין דחול שעברו, וניתוסף להם אומץ לשית יומין דחול הבאים, כי לכל איש ואיש ניתוסף לו כח משרשו העליון, ואם יעזב ממנו, או ימות או יחלש או יחלה. וז"ס שאומות העולם ישגו חיל בעת ממשלתם, לפי שהם דבוקים מאד בשרשם העליון, ואור המאציל משחק להם בשעתם, כי אין לך אדם שאין לו שעה, אפילו ברזא דאדם בליעל. וכנגדם ישראל הם דווים וסגופים ותשושי כח בעת שפלותם, כי פני ה' חלקם, ושרשם רחק מהם. ואף גם זאת לא עזבם לגמרי ח"ו, אלא שהם תלוים ברפיון. ובאלף הששי קרוב אל השביעי שהוא יום השבת, חוזרים להדבק בו כאשר ידבק האזור אל מתני איש בדיבוק הגמור, ואז ישראל עושה חיל. וכנגדם אומות העולם, שאין להם לשמור את השבת כי גוי ששבת חייב מיתה, אז נעזבים ממנו לגמרי, וימנע מרשעים אורם וזרוע רמה תשבר.

כל הטוב שבעולם
מקרבתו ית'

"טוב ה' לכל" וכל הטוב שבעולם הוא עצמו ית', וכל הרע מן הס"א. וז"ס "לא יגורך רע" כי הרע לא יגור עם הטוב. וכאשר יעזוב הש"י איזו מדינה איזה מקום איזו אומה ואיזה איש, מיד הס"א קופצת במקומו, וז"ס: נט"ש — שט"ן. כל הטוב שבעולם מקורבתו ית', וז"ס "ואני קרבת אלקים לי טוב". וכל הרע מריחוקו, וז"ס שבירת הכלים — "אלקים זנחתנו פרצתנו". ומקורבתו — תיקונם ותיקון העולם, וז"ס "קרבת צדקתי לא תרחק וישועתי לא תאחר".

התגברות השכחה — בריחוק האלקות

כבר ידוע שכל הטוב — בקרבת אלקים, וכל הרע בריחוקו. והנה זהו הטעם שבחרבן בית ראשון שנתרחק האלקות, לפיכך פסקה הנבואה ורוח הקדש ונתמעטו הלבבות. אבל עדיין לא פסקו לגמרי עד חרבן בית שני שנתרחק יותר האלקות והדעות יותר חשכו ונתמעטו, עד שהוצרכו לכתוב תרה שבע"פ, כי הקליפה גוברת וגורמת השכחה בריחוק האלקות. ובדורות האלו האחרונים שהיה הריחוק יותר גדול, לפיכך הוצרכו גם אל הדפוס, כי נתרשלו ידי הכותבים והעצלה גוברת עליהם. אבל בזמן הגאולה, בפתע פתאום חוזרת קרבת אלקים יותר מכל העתים שעברו, וז"ס "והיה לעת ערב יהיה אור" כלומר, בעת הריחוק הגמור. וז"ס גם כן "העם היושבים בחשך ראו אור גדול", "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

כל הכיעור של שקצים ורמשים וכדומה נמשך מריחוק המאציל מהם

כבר ידוע ומפורסם, שלא ברא הקב"ה בעולמו דבר אחת לבטלה, ורוח הקדש צווחת: "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד", וגם שלמה אמר בחכמתו "ידעתי כי כל אשר יעשה האלקים הוא יהיה לעולם עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע". אבל עדיין לבו של אדם נוקפו על דברים רבים שנבראו בעולם, שנראים לא לעזר ולא להועיל, כי אם לבשת וגם לחרפה, כמו דברים הנמאסים שקצים ורמשים, כי מה תועלת יש בהם, ואדרבא נראה שיש בהם נזק וכיעור אל בני אדם, כמו נחשים ועקרבים וכיוצא בהם. אבל סוד הענין צריך לדעת, כי כל הנזק והכיעור שנמצא בנבראים, הוא נמשך מריחוק המאציל. ולכן השקצים והרמשים שהם רחוקים ממנו יותר מכל שאר בעלי חיים, כי הם היותר גרועים ושפלים, זהו הטעם שהם היותר נמאסים. אבל בתיקון העולם שאז תהיה קרבת המאציל אל כל הנאצלים בכלל ובפרט לכל אחד מהם כפי מדרגתו כמו שהיה בבריאת העולם, אז יודע ויתפרסם אל הכל שיש תועלת אפילו בשקצים ורמשים, שלא יהיו יותר נמאסים בקרבת המאציל כמו שהיו בתחלה. ואדרבא אז יהיו בתכלית השלמות, והכל יכירו וידעו שהם כללו יופיו של עולם, כשיהיו מתוקנים לעתיד לבא כל אחד ואחד כפי מדרגתם. וז"ס שאמר החכם בלשון עתיד "כל אשר יעשה האלקים"

כמו שביארנו בפירוש ספר קהלת על הפסוק הזה, ואז — "עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע" כי כבר נוסף לו כל מה שהיה חסר ממנו והיה מראה לו חסרונו פנים של מיאוס ותיעוב. וגם המשורר שהיה יודע סוד הענין, לפיכך אמר "מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך".

כל דבר בעולם יש לו שורש למעלה והוא רוחניותו ונשמתו

דע כי כשם שיש השרש העליון שמשפיע לכל בני אדם כפי זמנם ותיקונם, כך יש גם כן השרשים העליונים שמשפיעים לכל חלקי הבריאה כפי הזמן והתיקון. שהרי כבר ידוע שכל מה שיש למטה יש כנגדו למעלה ממש, אלא שלמטה הוא גופניות בלבד של אותו דבר, והשרש העליון שכנגדו למעלה הוא רוחניותו ונשמתו. וכשם שהגופים של בני אדם מקבלים את נשמתם משרשיהם העליונים כפי הזמן והתיקון, כך הוא ממש בכל עניני העולם, הדומם צומח ובעל חי, שהרי כל מין ומין מקבלת את קיומו ואת השפעתו משרשו העליון שיש דוגמתו למעלה, והוא רוחניותו ונשמתו. דרך משל באילנות, התפוחים מקבלים מן השרש העליון שלהם שהוא התפוח הרוחני — נשמתו ורוחניותו של התפוח הגופני אשר בעולם השפל, וקבלתו כפי הזמן ותיקון העולם, וכן תקיש אל השאר בכל המינים.

וז"ס אמרם ז"ל: מיום שנחרב בית המקדש ניטל טעם הפירות וגם שומן הפירות. כי הטעם והשומן הם רוחניות הפרי ונשמתו שבאים לו משרשו העליון ברזא דאמרן. וכאשר נחרב בית המקדש, שאז נסתלק האלקות ונתעלם בשרשו, כך נסתלקו עמו נשמותיהם העיקריים של כל הנבראים, ונשאר הגופניות בלבד בהארה מועטת, שלא להחריב את העולם לגמרי, ואותה הארה היא ממש כמו הניצוץ של השמש ולא השמש עצמו. וכאשר תחזור האלקות בתיקון העולם, אז תחזור גם כן עמה הרוחניות העיקרי והנשמה העליונה של כל דבר ודבר, וז"ס מ"ש על אותו הזמן "תגל ערבה ותפרח כחבצלת". גם ז"ס "אז ירננו כל עצי יער לפני ה' כי בא", "לפני ה'" דיקא, שהוא האלקות העליון העיקרי שחוזר להחיות את העולם. והוא ממש אהנימ"ה מונד"י כמו שהיו

אומרים הפילוסופים שנסתלקה בקלקול העולם וחזרת בתיקונו, ועמה הנשמה העיקרית של כל דבר ודבר, ולכן "אז ירננו כל עצי יער" שהוא מובן יפה ברזא דאמרן, כי בתחלה ניטל טעם ושומן בהסתלקותו, ולבסוף ניתן בשלמות בחזירתו. והכל מובן יפה בכלל שכתבנו במקום אחר, כי מקירוב המאציל — כל הטוב, כענין שנאמר "ואני קרבת אלקים לי טוב" ועוד כתיב "קרבתי צדקתי לא תרחק וישועתי לא תאחר". ומריחוקו — כל הרע, כענין שנאמר "אלקים זנחתנו פרצתנו" כמו שכתבנו על זה במקומות רבים, ישמע חכם ויוסף לקח להבין רזין עילאין דחכמתא ודעת לנבון נקל.

כל השינויים — כפי קירובו וריחוקו של הקב"ה

בענין מ"ש "אני ה' לא שניתי ואתם בני ישראל לא כליתם" דע כי פירושו האמיתי הוא, שאין שינוי בעצמותו ית' כמו שאין שינוי בשמש עצמו, אלא בזמנים — שמשתנים מקיץ לחורף וחורף לקיץ מיום ללילה ומלילה ליום, וכן שאר הזמנים — לפי ריחוקו וקירובו של השמש המאיר על הארץ. כך לפי קירובו וריחוקו של הקב"ה מן העולם בכלל ומעמו בפרט, נמשכים כל השנויים אם טוב ואם רע — "כי שמש ומגן ה' אלקים". והנה הוא מבואר לפי זה, שהגאולה שהבטיח הקב"ה לישראל, הוא מזומנת בכל עת אם הם ראויים לקבל אותה, ואין גאולה וטוב אלא בקרבתו ית', כי הוא טוב מצד עצמו. והפנימיות האחרון של כל הדברים והמחיה והמיפה והמתקן אותם, אינו אלא ניצוץ אחד מעצמותו ית' המאיר בתוכם. ואם כן צריך שישראל ייטיבו מעשיהם ויכלו את חקם שהוא חוק התשובה והבירור, כדי שיהיו טובים לגמרי, ויהיו ראויים לקבל את הטוב, ואין טוב אלא הקב"ה — "טוב ה' לכל", ואינו משתנה לרע ח"ו בשום עת. וז"ש "אני ה' לא שניתי". והטעם שישראל אינם מקבלים את הטוב המובטח להם, אינו אלא לפי שאינם נותנים את לבם להרים את המכשולים ולכלות את הקוצים מן הכרם, כדי לפנות דרך ה'. כי הטוב הגמור כשרואה קצת רע, אינו יכול לשבת אצלו, ונסוג אחור, וכל שכן הקב"ה שהוא טהור עינים מראות ברע. ורוח הקדש צווחת: "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך". ועם זה מובן יפה משמעות הפסוק שאמר "אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם".

תיקון העולם תלוי בעלית העולמות

בענין תיקון העולם, דע שהכל תלוי בעלית העולמות, כי כשם שירידתם וריחוקם מן המאציל הוא שגרם כל הרע והחומריות שבהם, כך עליתם אל האצילות היא שעתידה לבטל מהם כל החומריות והרע. וזה יהיה באלף השביעי, שהוא כנגד יום השבת שכל העולמות עולים אל האצילות. אך ביום השבת אין עליה כי אם אל הפנימיות והעצמות שלהם, ובאלף השביעי תהיה העליה גם אל בחינת החומריות והכלים, ומכח עליתם תתבטל חומריותם, ויחזור הכל אל הרוחניות הפשוט. כמו שהיה בבריאת העולם קודם שחטא אדם הראשון, כי הוא שגרם בחטאו ירידת העולמות וחומריות העשיה שנתהוה מריחוק המאציל. והדמיון לזה תראה בענין המאכלים, שאם יראה האדם גלוסקא יפה עשויה מסולת נקיה, בודאי שלא יוכל לצייר בדעתו איך אפשר שחלק ממנה יהפך אל צואה ומי רגלים, מאחר שהיא נראית כלה טוב בלא רע ואכל בלא פסולת — ומה הוא שגורם את זה, כי אם הפירוד שלה וירידתה מלמעלה למטה בגופו של אדם. עוד דמיון אחר, שאם תראה חטה אחת כבריתה, לא תוכל לצייר בדעתך שיהיו בה כל החלקים הנבדלים ממנה, שהם סלת קמח מורסן וסובין, ואין זה כי אם בכח הטחינה שמפרדת כל חלקיה, ואז כשהם מרוחקים זה מזה יש היכר בין דק לדק ובין גס לגס, מה שלא היה בתחלה אל חטה אחת כבריתה. כך כל ג׳ עולמות בי״ע, כשהיו מעורבים בעולם האצילות, לא היה בהם חלק רע ולא שום חומריות כלל ועיקר, וכל זה נתהוה להם אחר כך מפני ירידתם וריחוקם, בסוד ״אלקים זנחתנו פרצתנו״. ומקלקול הזה עתידים להתקן בעליתם וקרבתם, בסוד ״ואני קרבת אלקים לי טוב״. והוא סוד מ״ש ״כי כאשר הארץ החדשה והשמים החדשים אשר אני עושה עומדים לפני כל הימים״ ור״ל שאז יעמדו בעולם האצילות ממש לפני המאציל, ולא יתרחקו עוד ממנו כבתחלה, והוא שגרם את קלקולם.

ועם זה יתורץ גם כן קושיא עצומה שיש בענין תחיית המתים, איך אפשר שלא תהיה עוד מיתה אחר התחייה באותו הזמן, והלא הגופים יהיו חומריים כמו שהם עכשיו, ועל כל פנים החומר צריך שיהיה כלה ונפסד וישוב העפר אל הארץ כשהיה. אלא סוד הענין הוא כמ״ש, שתהיה תחיית המתים בתחלה על ידי ט״ל אורות שיתפשט אז בעולם, ובחסדו הפשוט רבים מישני אדמת עפר יקיצו, אבל זה יהיה בימות

המשיח קודם האלף השביעי, וטרם היות שום עליה לעולמות, כי הטל יורד, אבל אין העולמות עולים כנגדו ואינם זזים ממקומם, ולכן אין בו כח לזה הטל כי אם להחיות את המתים, אך לא לבטל את החומריות של הגופים. ומתי יהיה זה — באלף השביעי שהוא שבתו של עולם, ואז עולים כל העולמות לפני המאציל, וחוזרים למציאותם הראשון — טוב בלא רע ורוחניות בלא חומריות כלל ועיקר. ואם תרצה דמיון בזה, בא וראה בענין סמני הקטרת, שהיו בהם ג׳ סמנים נטף ושחלת וחלבנה, השנים הראשונים אין להם ריח טוב כלל ועיקר, והשלישי יש לו ריח רע הרבה מאד. ואין מי שלא יראה — שג׳ אלו אם יקחום לבדם ונפרדים כמות שהם, בודאי שלא היו ראויים להקרב על גבי המזבח, כענין "הקריבהו נא לפחתך", ואעפ״כ בהיותם מעורבים עם שאר הח׳ סמנים שהיה בהם ריח טוב, היה נעשה מן הכל קטרת רוקח מעשה רוקח ממולח טהור קדש. והרי שהרע גם הוא חוזר לטוב, כשהוא מתקרב אל הטוב ומתערב בו, והוא סוד "ואני קרבת אלקים לי טוב".

ואמנם כשם שהעולמות עולים באותו הזמן, כך עתידים לעלות כל הגופים שיש בהם רוח חיים, והם דוגמת העולמות ממש, ומדי עליתם כל החומריות הולך ומתבטל ונהפך אל רוחניות ממש בלי צער המיתה. כי צער המיתה אינו אלא בהתפרד איש מעל אחיו, שהגוף יורד והרוח עולה, אבל כאן ששניהם עולים בשוה, אין עוד אבדון ומות, אלא חיים וחסד ותיקון השלם. וזהו ענין סיפיה דקרא בפסוק הנזכר שאמר "כן יעמוד זרעכם ושמכם" לרמוז שכשם שהארץ החדשה והשמים החדשים יעלו ויעמדו אז בעולם האצילות, כך יעלו ויעמדו שם כל זרע ישראל. וגם כל הגר הנלוה עמהם אשר בשם ישראל יכונה, וזהו הטעם של הב׳ לשונות "זרעכם ושמכם" ודא ברירו דמלה בלי ספק, ודי בזה למשכילים.

סוד צורת בנין המשולש

א
אל
אלה
אלהי
אלהים

צורת הבנין המשולש כזה שהוא היותר קיים מכל שאר הבנינים, לפי שהבסיס שלו רחב וראשו חדוד, הוא מורה על תוקף האחדות, והסבות הולכות ומתמעטות עד הסבה הראשונה, וזהו קיומו של עולם. כי א׳ של אלקים שהוא סוד הכתר — בראש המשולש, והוא סוד החדוד שמכריעו לבנין ומעמידו, כי מן הכתר ראש קו המכריע כידוע. ומתפשט עד אלקים שלם דאיהו דרגא תתאה, אבן שתיה שממנה

הושתת העולם ועליה נתיסד, וז"ס "אני ראשון ואני אחרון". ועל האלף של אלקים שהיא בראש החדוד, חוט א"ס ב"ה פנימי ומקיף לכל המדרגות מראש ועד סוף, דאינון דא לגו מן דא ומתלבשים זה בתוך זה, א' בתוך א"ל, א"ל בתוך אל"ה, אל"ה בתוך אלה"י, אלה"י בתוך אלקי"ם שלם. נמצא שהיותר חצון הוא אלקים שלם בסוד האחורים, והיותר פנימי הוא הא' של אלקים. וז"ס "האלף לך שלמה" שהוא סוד הא' של אלקים ממש כד"ל, לפי שהוא היותר פנימי זהו "לשלמה". "ומאתים לנוטרים את פריו" סוד האחורים של השם שעולים מאתים כידוע, ודי בזה למשכילים.

ביאור עד"ה בדברי חובת הלבבות בענין האחדות

ראיה על האחדות מביא בעל חובת הלבבות, ממה שאנחנו רואים שכל הסבות מדי עלותם הולכות ומתמעטות, עד שצריך להתצמצם אל סבה אחת בהכרח. דרך משל: העשרה מאמרות, ומהם אל ה' ענינים הנאמרים, ומהם אל הד' יסודות, ומהם אל הב' ראשיות חומר וצורה, ומהם אל הסבה הראשונה. והוא מכוון אל סודו ממש, שהרי אנחנו עולים אל האחדות מן המאוחר אל הקודם דאיהו מתתא לעילא, כי בתחלה הז' תחתונות, ואחר כך הג"ר, ולבסוף א"ס ב"ה שעולה על גביהם. וכן בספר יצירה: י"ב פשוטות, שבע כפולות, שלש אמות, ואל מלך נאמן מולך על גביהם, וכלא רזא חדא לרואי השמש.

טעמי המקרא וענין השיר

סוד הטעמים

כבר ידוע שיש ד׳ בחינות: ט׳עמים נ׳קודות ת׳גין א׳ותיות, והטעמים הם באבא, נקודות באימא, תגין בז״א, ואותיות בנוק׳. אך דע כי גם בכל פרצוף ופרצוף בפני עצמו יש בו כל הד׳ בחינות הנזכרים. דרך משל בנוק׳ עצמה, יש בחינת הטעמים בחכמה שלה, נקודות בבינה שלה, תגין בת״ת שלה, ואותיות פשוטות במלכות שלה, כי אין בכלל אלא מה שבפרט ואין בפרט אלא מה שבכלל. והנה בענין הטעמים כבר ידוע שיש מהם ג׳ בחינות: מלכים משרתים ועבדים הנקראים קוצים, ולפי מה שנלע״ד, המלכים הם בג״ר, המשרתים בג׳ אמצעיות, והעבדים הנקרא קוצים בג׳ תחתונות. והטעם שנקרא ״קוצים״ מפני שהרגלים הם היורדים אל הקליפות כקוצים כסוחים באש יצתו.

ובתחלה נדבר בענין המלכים שהם זרקא ראש המלכים. ואולי שהיא סוד א״א, שזורק מטובו לכל הספירות התחתונות, זקן אהרן שיורד על פי מדותיו. שרי או סגולתא בכללו, הוא סוד חבור של ג׳ ראשונות, ולכן הוא בדמות סגול של ג׳ נקודות מחוברות. ובפרט, הוא סוד אבא, שהשכינה סוד כתר מלכות שורה עליו והוא סגולתו, בסוד ״ואתם תהיו לי סגולה מכל העמים״ שאין דבר רע נוגע בו, דאיהו טמיר וגניז. פזר גדול היסוד שלו, שהוא המפזר הגדול לכל הספירות התחתונות ונוסף בו תמיד מצד א״א, והוי נהר שאינו פוסק והולך. גם יש לומר שהוא בחיבור יסוד אימא שאינו מתפרט לעלמין, ומפני זה גם הוא נקרא ״פזר גדול״ פזר מצד עצמו, וגדול מצד אבא, וכלא רזא חדא. קרני פרה נ״ה של אי׳ עילאה, שהוא נקרא פר והיא נקראת פרה, והם בסוד קרנות המזבח. תלישא גדולה יסוד אי׳, שהשפע נתלש ממנו ויורד אל התחתונים, וכנגדו תלישא קטנה ביסוד הנוק׳ שהוא מן המשרתים. אזלא במלכים הוא סוד השפע שנוסע ממקומו והולך למטה, וכנגדו קדמא במשרתים שעולה ונוסע ממקומו לקבל אותו. רביע מלשון

רביעא, הוא סוד הזיווג שנעשה למעלה ועדיין אינו נשלם לרדת ולהשפיע. שני **גרישין** סוד חו"ג המתחברים בסוד הזווג, וגורשים אותם הב' הקליפות הנאחזים בהם, שהם רגל השור והחמור. **פסק** כשנפסק הזווג, ויגיד עליו רעו שהוא לגרמיה שדומה לו, ומשמעו שאחר הזווג כל בחינה ובחינה עומדת לעצמה זה הופך פניו לכאן וזה הופך פניו לכאן. **זקף גדול** סוד היסוד עצמו כשהוא מזדקף וקם לתכלית הזווג, בסוד "כי שבע יפול צדיק וקם", וכנגדו **זקף קטון**, הגדול יסוד אבא והקטון יסוד הזעיר. **טרחא** סוד הטורח והעמל שעמלים דרגין קדישין לעשות הזיווג המבוקש, מפני הקליפות המתמצעים. ואחריה יבא **אתנח** כשיתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם. **תביר** סוד הגבורות שמשברים את כח הבוגדים הלוחמים, וכנגדו במשרתים **דרגא** שהוא סוד התחתון שעולה אחר כך, על ידי הגבורות עצמם שפנו לו דרך והרימו מכשול ומעלים אותו למקומו. **שלשלת** סוד חוט א"ס שיורד דרך המדרגות וקושר אותם, אחד באחד יגשו יתלכדו ולא יתפרדו. והוא גם כן סוד יב"ק — אהיה הוי"ה ואדנ"י שיורד בדרך ישר וקושר קשרין ומייחד דרגין. **יתיב** ואחריו **סוף פסוק** סוד יסוד ומלכות, "יתיב", הוא היסוד שעומד בתוך המלכות לסעדה ולתמכה במשפט, ומלכות עצמה נקראת "סוף פסוק" כי היא סופא דכל דרגין. **שופר ישר שופר הפוך** שהם סוד המשרתים שניהם מצד שמאל, "שופר ישר" הוד דכורא — אור הישר, וכנגדו "שופר הפוך" — הוד דנוק' שהוא סוד אור חוזר. ותוקעים שניהם מצד שופר הגדול שהוא סוד הבינה, ומערבים את השטן ומבריחים את החצונים. או אפשר גם ונלע"ד יותר נכון, שיהיו "שופר ישר ושופר הפוך" שהם סוד המשרתים, בג' אמצעיות — גבורה דנוק' וגבורה דדכורא, וכנגדם בעבדים או קוצים, "שופר מכרבל ושופר עלוי" שהם סוד הנזכר למעלה — הוד דדכורא והוד דנוק'. גם אפשר לומר ש"זקף גדול" הוא סוד החסד דדכורא, ו"זקף קטון" חסד דנוק', ושניהם הפירושים כאחד טובים לרואי השמש. **ירח בן יומו** שמשרתת לקרני פרה בלבד, היא סוד המלכות דנוק' או עילאה או תתאה, שמשרתת לנ"ה שלה שהם קרנותיה. **תרין חוטרין** סוד חו"ג דנוק', שהם כנגד שני **גרישין** — חו"ג דדכורא, ושייך בהם הענין הראשון בסוד הנזכר לעיל. **מאריך** המשרת לטרחא או לסוף פסוק, ונקרא גם כן "מתג" הוא סוד הקו האמצעי, שלעולם תלוי בו סוד אריכות אנפין ועושה שלום במרומיו, שעולה יפה לפי הסוד הנזכר. **סחפא** שהוא בדמות אתנח וממלא מקומו, להפיק איזו מנוחה, אך אינה שלמה כמו האתנח, והוא

מה שאומרים בלשון לעזי טריגו"ה מ"ה נון פאצ"י. וסוד המאיילא שהוא האחרון מן הקוצים, סודו גם הוא קו המכריע, להאריך קצת אך לא כמו המאריך עצמו, כי זה בדרגין תתאין בלבד, ומאריך בדרגין עילאין, ודי בזה עד אשר ירחיב ה' לנו ופרינו בארץ.

נועם הטעמים ומשפטן נשתכחו בגלות

הנקודות הם סוד הזווג התחתון של רוח ונפש זו"ן, כי התיבה היא סוד הנפש, והניקוד סוד הרוח המביאה, ולכן נקראים תנועות מלשון נענוע. והמשקל אל השיר על ידי התנועות, שהם במקום הפיי"י של הלועזים. וז"ס שאמר יעקב על עצמו שהיה "לרגל המלאכה ולרגל הילדים" כי "המלאכה" היא סוד הנוק' — נפש, "והילדים" — נו"ה, והוא — הת"ת, סוד הרוח המוציא והמביא כרגל הנושא את הגוף, נמצא שהוא עצמו היה לרגל. והטעמים הם סוד הזווג העליון של או"א, כי על ידי הטעמים — הנועם אל השיר, והוא דבר עליון ורוחני מאד שעל ידו מתדבקת הנפש בשרשה, אלא שבעוה"ר אבדה חכמה מבנים ואין אנחנו יודעים איך היה משקל השיר האמיתי שהיו נוהגים קדמונינו, והוא היה על ידי התנועות בלי ספק. וכל שכן שלא ידענו נועם הטעמים ומשפטם שהם במקום הנוט"י מוזיקאל"י של הנוצרים בלי ספק, אלא שאין אתנו יודע על מה נתייסד טוב טעמם, ואיך יהיה משפט כל אחד מהם, כי אם אותו המעט מזער שנוהגים בכל קהלה וקהלה ובכל עיר ועיר כדי שלא לאבדנו באורך גלותנו ועוצם דלותנו, ולא נהיה לבוז בכל העמים, ומן המועט יוכל האדם להקיש אל המרובה שנכלל בהם. רק זה נוכל לומר עליהם, שנועם כל טעם וטעם יהיה בלי ספק כפי שמורה שמו אשר נקרא לו, דרך משל: הזרקא — שזורקים הקול, השרי — שנחים בו, הפזר — שמפזרים את הקול, הזקף — שמרימים את הקול, ואם הוא גדול — הרמת הקול גדולה, ואם הוא קטן — הרמתו קטנה, ומזה תקיש אל השאר, והש"י ירחם עלינו ויוציאנו מחשכה לאורה כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים.

בענין משקל המזמורים שבתהלים

בענין משקל המזמורים שבספר תהלים כבר נתעוררנו בסודו למעלה, אך לפי פשוטו נאה לדעת, כי מלבד כל סדרי הענינים והמלות שנמצא

בהם בתכלית השלמות ואין ערוך אליהם, גם יש לטעום בהם טעם כל מיני שיר, למי שיעיין בהם בעין החבה, ולא יהיה בו דרך עוצב — שלא יהיה לבו נוקפו להטות אל רהבים ושטי כזב של ילדי הנכרים, שהרי יש בהם לאכול ולשבוע ולהתענג מטובם כרצון איש ואיש, יש בהם חילוק איברים והם הנקרא וירס״י, יש בהם מספר התנועות והוא הנקרא בלעז מיטר״ו. גם יש בהם החרוזה והוא הנקרא רימ״ה, למי שיודע לסדר אותם כחקם וכמשפטם. ראה זה דרך כלל במזמור הראשון, וממנו תבין לכל השאר, כי הוא באמת מאותם שהם קשים להולמם, ואעפ״כ יש בו מיטר״ו רימ״ה ווירס״ו, וכל שכן באחרים שהם יותר קלים להבין, ומיטר״ו שלהם נראה לעין. הא לך סידורו קחנו ועינך שים עליו והבן להלל את בוראך:

אשרי האיש	ד
אשר לא הלך	ה
בעצת רשעים	ו
ובדרך חטאים	ו
לא עמד	ג
ובמושב לצים	ה
לא ישב	ג
כי אם	ב
בתורת ה׳ חפצו	ח
ובתורתו	ד
יהגה יומם ולילה	ח
והיה	ג
כעץ שתול על פלגי מים	ט
אשר פריו	ד
יתן בעתו	ה
ועלהו לא יבול	ז
וכל אשר יעשה	ז

יצליח	ג
לא כן	ב
הרשעים	ד
כי אם	ב
כמוץ אשר תדפנו רוח	
על כן	ב
לא יקומו רשעים	ז
במשפט	ג
וחטאים	ד
בעדת צדיקים	ו
כי יודע ה׳	ז
דרך צדיקים	ה
ודרך רשעים	ו
תאבד	ב

ובפרט שים עיניך באלה הפסוקים שיש בהם הכרח המיטר״ו והרימ״ה ומהם תבין לזולתם.

אני בצדק אחזה פניך	י״א
אשבעה בהקיץ תמונתיך	י״א
ולשוני תהגה צדקך	ח
כל היום תהלתך	ח
שתני בבור תחתיות	ח
במחשכים במצולות	ח
שם אניות יהלכון	ח
כלם אליך ישברון	ט
תתן להם ילקוטון	ז
תסתיר פניך יבהלון	ט
תסף רוחם יגועון	ז
ואל עפרם ישובון	ח׳
תשלח רוחך יבראון	

והכל לצורך המשקל בלי ספק שאם לא כן מה הדמיון הזה בסופם.

סוד המוסיקה

סוד המוסיק"ה הוא צירוף הקולות בסדר נאה ומתוקן, כשם שהדיבור הוא צירוף האותיות לבנין התיבות. וז' קולות המוסיק"ה הם כנגד הז' תחתונות, והבינה היא סוד השמינית שאליה עולים וממנה יורדים. והם סוד הז' קולות שבמזמור "הבו". זה בכלל, עד יערה עלינו רוח ממרום ונבין בפרטים אכי"ר.

ענין המחול והתוף

המחול הוא דילוג כדי לקבל את השפע, כמ"ש במקום אחר, ולכן התוף עמו שהוא כלי זמר לתכלית הנזכר. והתופפות נקראים עלמות, שהם התחתונות המתעלמות בתוך הקליפה, וכן דרגין דעשיה נקראים כן ברזא דאמרן.

סוד קולות המוסיקה

סוד קולות המוסיק"ה כבר כתבתי במקום אחר שנרמזו בז' קולות שבמזמור הבו לה' בני אלים, והשמינית היא הבינה שעולה על גביהם. עוד צריך לדעת, שיש במוסיקה קול גבוה ונמוך ובינוני. הגבוה הוא כנגד הג' עליונות. ויש כמה מיני גבוה, לפי שהולכים למעלה עד אין סוף. והנמוך הוא כנגד הג' תחתונות. ויש כמה מיני נמוך — למטה עד אין תכלית. והבינוני הוא כנגד הג' אמצעיות. עוד נאה לדעת שיש במוסיק"ה גם כן זמן מאחר, והוא כנגד הג' תחתונות שהם האופנים, וכנגדם הנפש שכחותיה מאחרים לפעול. ולכן תראה שהאדם יכול לעמוד זמן הרבה בטל ובלתי מתעסק בשום דבר. עוד במוסיק"ה יש זמן ממהר, כנגד הג' ראשונות, שהם סוד השרפים וכחות הנשמה שאינם בטלים אפילו כרגע, והאדם תמיד מתעסק ומשתמש בהם על ידי ההרהור שאינו בטל בשום זמן אם טוב ואם רע, ואפילו בלילה, שהוא ענין החלומות, כמו שכתבתי על זה במקום אחר. עוד יש זמן בינוני, כנגד הג' אמצעיות, שהם סוד החיות, ומהם הדיבור, והאדם יכול לעמוד קצת זמן בלי הוצאת הקול, אבל לא כל כך כמו שיכול לעמוד שלא יתעסק בשום מעשה שהיא כנגד התחתונות. והאופנים שהם כחות הנפש יותר מאוחרים במלאכתם מכחות הרוח, וכחות הנשמה יותר קלים מכלם כמו

שביארנו. והנה כנגד הג׳ קולות: גבוה נמוך ובינוני, יש ג׳ מיני טעמים: על האותיות, תחת האותיות, ובאמצע האותיות, ומהם היו משתמשים בלי ספק לסדר את המוסיק״ה הנפלאה שהיתה במקדש, וכאשר יגלה הקב״ה את עינינו ויערה עלינו רוח ממרום אז נביטה נפלאות מתורתו ית׳ ומבקשי ה׳ יבינו כל. [עי׳ במחזור רמח״ל (ירושלים תשנ״ה) שסידר קולות הנגינה ע״פ סימני הטעמים, לדוגמא ב״כל נדרי״. המלבה״ד].

טעם שדוד המלך היה עסוק תמיד בשירי זמרה

זמירות היו חקיך בבית מגורי ... זמירות כפשוטו ממש, כי השיר והזמר מושך את הגבורות משרשם, וממנו נכפים ונכנעים הדינים הטמאים, בסוד הכלל הידוע: שאין הדין נכפה אלא בשרשו. והנה זהו הטעם שהיה דוד המלך ע״ה עסוק תמיד בשירי זמרה ובמלאכת הניגון, בגין דאיהו אחיד בהאי דרגא תאה שרגליה יורדות מות, וכדי להכניע ולשבר את תוקף החצונים היה צריך תמיד להשתמש בשירי זמרה ובמלאכת הניגון מסטרא דליואי מן הטעם שאמרנו.

ענין הרנה והשיר ופעולתו גם בזמן שהחיצונים קיימין

... כבר ידוע שהרנה והשיר הם מסטרא דליואי מן השמאל, ועל ידי השיר אדם מושך לעצמו על ידי שרשו מן הבינה אי׳ עילאה שהיא הראש לקרן שמאלי. ועל רזא דא אמר המשורר: תקרב רנתי לפניך ה׳ כדברך ״הביגני״ — מצד הבינה, שירדו לו מ״ד מצד הבינה לעמת המ״ן שהיה מעלה על ידי רנניו וזמירותיו. וענין אמרו ״כדברך״ — רזא דדרגא דיליה מלכותא קדישא שגם שהיא מקבלת מצד הבינה, וסילוק המונעים והחצונים המתמצעים הוא על ידי השיר המעורר את הגבורות שמכלים את הקוצים מן הכרם. וידוע גם כן שכל זמן שהחצונים קיימין והם העונות המבדילים ומסתירים את הפנים, המ״ד המתעוררים על ידי השיר ילכו בתהו ויאבדו, נמצא שבעל השיר שקיל טיבותיה ושדי אחיזרי, אבל על כל פנים לא יעזוב את דרכו ולא יתרפה במלאכתו, כי על ידי מלאכת השיר הוא מסיר כל המונעים מעט מעט והולך וקרב אל קדש ה׳ אשר אהב, וז״ס: תקרב רנתי לפניך ה׳, שיוסרו כל המסכים ותבא קרבת אלקים. גם ״רנה״ היא סוד המלכות — דרגא דדוד מלכא שתחזור מן האחור אל הפנים עם ו״א בעלה, וז״ס: תקרב רנתי ״לפניך״

ה', לפניך דייקא, ואז: כדברך הביננו, בהיותו לצד הפנים.

השירים של התורה
שלימים בכל כללי השיר

כבר כתבנו במקום אחר ענין השירים שלנו, בין המזמורים בין כל השאר הכתובים בכ"ד ספרים הקדושים, שודאי יש בהם כל שלמיות השיר, בין בחרוזה בין במדה במשקל ובמשורה בלי ספק, כי מה שיוצא ממקור הקדושה צריך שיהיה שלם מכל צד, ושם פירשנו והצבנו ציונים על הכל, חוץ מדרך המדה של היונים והלאטינ"י, שמדדו את השירים שלהם ברגלים או קצרים או ארוכים במספר של כ"ך וכך סילאב"י לכל אחד, כידוע למי שנתעסק בחכמת השיר שלהם. ואין ספק שצריך שתהיה גם זאת המדה בשירים שלנו, אף כי הדין נותן שזאת המדה היא העיקרית, והם לקחוה משלנו, ולמדוה מחכמינו הקדמונים, ועשו דוגמתה בשירים שלהם. ואמנם כבר ידוע שכל מדה היא מג' פרקין, וכך הרגל הוא מג' פרקין, כמו שקראוהו משוררי היונים והלאטינ"י. אלא שיש להם גם רגל השיר משני פרקים בלבד, או מפרק אחד שהיא הציסור"ה שלהם, והפרקין הם הסילאב"י כידוע. אבל לפי דרכנו שידענו האמת שכל מדה — מג' פרקין, לפיכך צריך לומר שזוהי מדת השיר בכל השירים שלנו, לחבר אותו מכ"ך וכך פרקין כמו שרוצין והם הסילאב"י, ובתחלה היתה הכונה לחלק אותו למדות שהם מג' פרקין לכל אחד, ולעשות שיר של כ"ך וכך מדות שלמות, או של כ"ך וכך מדות ופרק אחד או ב' פרקין כמו שרוצין. ואותה המדה או אותו הפרק שיהיה מלעיל נקרא קצר, ואותו שיהיה מלרע נקרא ארוך. והרי לפניך תארו במזמור א' ודי למבין והרי שהשיר שלנו אינו חסר כלום מכל השלמיות, והשאר כתבנום במקום אחר, איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת, מגיד דבריו ליעקב וגו' לא עשה כן לכל גוי וגו' הללויה.

א ב ב
כצאת יש-ראל מ-מצרים
א ב ב-פ
בית יע-קב מעם - לועז
א ב ג
היתה - יהודה - לקדשו
א ב פ״א?
ישראל - ממשלו-תיו
א ב פ״א
הים ר-אה וי-נס
א ב ב-פ
הירדן-יסב ל-אחור
א ב ג
ההרים - רקדו - כאילים
א ב
גבעות - כבני צאן
א ב ב-פ
מה לך - תים כי - תנוס
א ב ב-פ
הירדן - תסוב ל-אחור

א ב ג
ההרים - תרקדו - כאילים
א ב
גבעות - כבני צאן
א ב ג
מלפני - ארון חו - לי ארץ
א ב ג
מלפני - אלוק - יעקב
א ב ג פ״א
ההפ-כי הצור - אגם מ - ים
א ב ג
חלמיש - למעי-נו מים
א ב ג ב-פ
אני ב-צרקא-חזה פ-ניך
א ב ג ב-פ
אשבעה-בהקיץ תסוג-תך

בענין פעולת הזמר והשיר

כבר ידעת שזמר הוא גם כן מלשון זמיר עריצים, תזמור כרמך, ומזמור הוא כמו הכלי לפעולת הזמיר, על משקל מגדול, כגרזן ביד החוצב בו. ולכן המזמרים מוסיפין כח להם, לעליונים ולתחתונים כלם, כי הרימו מכשול והדרך סלולה לעבור השפע. וז״ש בספר הזהר דף י״ח, כשפותחין החיים שירה מוסיפין העליונים כח לדעת ולהכיר ולהשיג מה שלא השיגו, שמים וארץ מוסיפין כח בהאי שירה, ע״כ בספר הזהר. והטעם, כי כבר ידעת שהצדיק בתחתונים הוא הקשר של כל העולמות כלם, כי הוא כמו החומה שעומדת מחוץ לעיר וקושרת כל בתי העיר ביחד כאלו היו כלם בית אחד לבדה. ולכן כשהצדיק מתעורר לשיר, כל העולמות מתייחדים, ואשריו לצדיק הזה שעל ידו נעשית מלאכה כזאת. וז״ש שם בספר הזהר, אמר ר׳ יהודה למה נקראו השרים של מטה לוים, על שנלוים ונחברים למעלה כאחד, והשומע נלוה ונדבק נפשו למעלה. וגם בגוף עצמו של אדם, כל הכחות מתייחדים בשעה שנותן את קולו בשיר, וכל מדרגות נשמתו מזדווגים ונוחים זה לזה. ומכאן סבת השעשוע וההנאה משירי זמרה, כי מן השיר הזווג, ומן הזווג השעשוע,

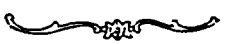
ומן השעשוע המנוחה, ומן המנוחה הדבקות בעליונים, עד שיאמר המשורר באושר מנוחתו: אשירה לה׳ בחיי אזמרה לאלקי בעודי, יערב עליו שיחי אנכי אשמח בה׳. ורמז לזווג ממה שאמרה לאה: ילוה אישי אלי, בספר הזהר, והמשכיל יבין, כי באמצעות השיר נשלם זווג העליונים והתחתונים כלם, ובפרט של לאה עם יעקב, והיא המדת הדין עם מדת הרחמים כדי כשתתמתק, וז״ש הכתוב ״ובלילה שירה עמי תפלה לאל חיי״.

בענין ארמוניא״ה של הניגון ופעולתו

הניגון מניח רוחו של אדם, ואם יהמה לבו בקרבו יקם סערה לדממה ויחשו גליהם. ונקרא ארמוניא״ה בלעז, והיא רמז לאהבה אחוה וחברותא. וזהו שרמזו בספר הזהר פ׳ יתרו דף צג באמרם: כבד את ה׳ מהונך, מחנך, בחדוה דנגונא למחדי לבא, דהא דא חדוה דלבא. ולכן אמר החכם ״ושר בשירים על לב רע״. כגוונא דא נגונא דכל עלמא, עובדין דכשראן דההוא ברא, חדי לבא דאבוה ודאימיה, כלומר בלשון לעז: מיט״י אי״ן ארמוניא״ה ל״י קוז״י די״ל מונד״ו, במעשיו הטובים משמח את המקום משמח את הבריות, ודא איהו חדוה דנגונא. ועליו אמר החכם עצמו ״ומצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם״. דא הוא מהונך — מחנך — משים שלום בין הברואים לבוראם ומקרבם זה לזה בארמוניא״ה שלימה וטובה, ועל זה אמר הכתוב ״הן עבדי אתמוך בו בחירי רצתה נפשי״.

על ידי השיר נמשכות ההשפעות מהקדושה

... שהיו אומרים להם שירו לנו משיר ציון ... כדי לעשות את לחמם, שהרי על ידי השיר נמשכות ההשפעות מן הקדושה, ואם השיר יהיה במקום הקליפה — נמשכות ההשפעות בתוכה וכן לא יעשה. וז״ס אמרו בסמוך: איך נשיר את שיר ה׳ על אדמת נכר, דהוי כאילו שקיל טיבותיה ושדי אחיזורי, ואיך תשתפכנה אבני קדש במקום הטינופת.

דוד המלך

מסיבות שסיבב השי"ת להמליך את דוד

ראה כמה מסבות מתהפך הש"י להקים את עצתו, ועל כל פנים ישלם לעושה הרעה כרעתו. המלוכה על כל ישראל נלקחה מעם שאול ונתנה לדוד, ואחר מות שאול מלך דוד על שבט יהודה לבדו ואיש בשת על ישראל, ואבנר היה בעוזריו. והנה כדי שהמלוכה תסוב לדוד הקציף עבדים על אדוניהם, שהרי אבנר חרה אפו על איש בשת מפני שפקד עליו את עון האשה היא רצפה בת איה, וסר ממשמעתו, ושלח אל דוד לכרות ברית עמו להסב אליו את כל ישראל. והנה הברית הזה אשר היה בלבו לכרות עמו, צ"ל בלי ספק שהיה להיות שר צבא על ישראל כמו שהיה יואב על יהודה, וחשב שהרעה הזאת שהמציא לבגוד על אדוניו תהיה סבת גדולתו, והיא לא תצלח, כי לא יכון אדם ברשע, ולכן נפל ביד יואב. ועל כל פנים עצת ה' היא תקום שהיתה להסב הממלכה מעם שאול אל דוד, כי כששמעו ישראל שמת אבנר רפו ידיהם ונבהלו. זאת ועוד אחרת שלא נמשכו הימים שנהרג איש בשת משני שרי גדודיו, ואז סר צל שאול לגמרי. ועל כל פנים הרשעים שהרגו את איש צדיק על מטתו נהרגו מעם דוד, והוא בספרו על אבנר ובצוותו להרוג את הרוצחים, נגדל שמו כל כך עד שבאו כל שבטי ישראל אליו חברונה כאיש אחד וימלכוהו עליהם, ועצת ה' היא תקום.

ענין שאול ודוד

שאול ודוד — יסוד ומלכות, ולכן היה שאול מכין את הממשלה לדוד, ונתן לו בתו מיכל דאיהי רזא דדרגא דא תתאה סופא דדרגין, במאה ערלות פלשתים דיקא כמנין מיכ"ל, לתקן כל עשר ספירותיה כללות מעשר, וצריך להסיר את הערלה כדי להשלים את התיקון. והנה שאול הוא סוד שם יג"ל פז"ק שמכין לשם שקוצי"ת שעולה תולעת, וכן בדוד הוא אומר "ואנכי תולעת ולא איש". אבל בעת ממשלתו, התולעת

נהפך לתועלת, כי ימצאו בו כל התועליות בהיותו רזא דיום השבת הכלול מכל התענוגים, ושאול הוא ערב שבת שמכין לשבת. והוא סוד מ"ש "הנני שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא", אליהו — רזא דערב שבת, "יום ה'" — רזא דשבת ממש. וכאשר אמר שאול "יעמוד נא דוד לפני כי מצא חן בעיני" כך נאמר למעלה להחזיר את המלכות מן האחור אל הפנים, דהא באיתערותא דלתתא איתער אתערותא דלעילא, ודי למבין.

טעם שניתנה המלכות לדוד — נחלה עולמית

כבר ידוע שכל עניני העוה"ז הם כגלגל החוזר שניתנים מזה לזה, ואין גם אחד שיוכל לבטוח במצבו שלא ישתנה, כי הכל הולך בסיבוב. וההוא מרבנן אמר לדביתהו: אקדים לעניי, כי היכי דלקידמו לבנייך. מה שאין כך בעניני העוה"ב שהם כנחלה עומדת לעולמי עד, והכל לפי זכותו של אדם, כי מחיצתו עולמית כיתד התקועה במקום נאמן. ואמנם לפי זה יש לדקדק, מפני מה כתר מלכות, שגם הוא מעניני העולם השפל, והיה צריך להיות כגלגל החוזר — מהו הטעם שכבר ניתן לדוד לנחלה עולמית, מאי שנא גברא דא, ומאי שנא מלה דא מכל שאר מילי דעלמא. והתשובה לזה, כי ראויה מדרגה זו, למי שטרח בעבורה להאירה ולתקנה בתיקון השלם, ודוד מלכא אישתדל בדא כל יומי, ולכן ניתנה לגורלו, כי פועל אדם ישלם לו. ומי שזוכה למדרגה זו הוא זוכה לשתי שלחנות בלי ספק, ונוחל ב' עולמות, דהא דרגא דא אחיד לעילא ואחיד לתתא, היא בסוד מלכות אל העליונים ובסוד כתר אל התחתונים, ולכן היא נקראת "כתר מלכות", בסוד "אני ראשון ואני אחרון", ואין שום מדרגה אחרת שתהיה לה יד ושם בעלמא עילאה ובעלמא תתאה כי אם המדרגה הזאת בלבד. ולכן דוד מלכא נחל פי שנים, וירש המלכות בעוה"ז בנחלה שאין לה הפסק, דהא דרגא דא גרמה ליה דאיהו איתדבק בה ואישתדל אבתרה, "והיה צדק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו" ורוח הקדש צווחת: "אהבת צדק ותשנא רשע על כן משחך אלקים אלקיך שמן ששון מחבריך".

דוד המלך — סוד מלך הדר

ענין מה שישי העביר את שבעת בניו לפני שמואל, ולא בחר ה' בהם כי אם בדוד הוא הקטן שהיה השמיני, הסוד הוא, כי הז' הקודמים היו

סוד הז׳ מלכין קדמאין שנפלו ונשברו, ודוגמתו בבני ישי, נפילתם היא שלא נבחרו. ודוד הוא סוד הדר מלך השמיני, שנבחר לתקן את הכל, ודי בזה למשכילים.

לתקן מלכות בית דוד
בבי״ע דוקא ששם מגיע הפגם

כבר ידוע שבעולם האצילות אין מגיע שום פגם מן התחתונים, לפי שאין בו אחיזת החצונים כלל ועיקר, וכל הפגם הוא בג׳ עולמות בי״ע. וזהו הטעם שעל מלכות בית דוד של בחינת האצילות, אמר הכתוב ״וכסאו כשמש נגדי כירח יכון עולם״ וגו׳ שהרי שמש וירח הם סוד זו״ן של עולם האצילות. והפגם היה בג׳ עולמות בי״ע, וז״ש הכתוב אחר כך ״ואתה זנחת ותמאס התעברת עם משיחך״ שהוא בעולם הבריאה שם נשמתו של מלך המשיח. ״נארת ברית עבדך״ — בעולם היצירה, שהברית הוא היסוד שכולל כל הו״ק שהם בעולם היצירה. ״חללת לארץ נזרו״ — בעולם העשיה שהיא סוד הארץ והקרקע של כל שאר העולמות, ושם אחיזת החצונים רבה ועצומה, לפיכך אמר ״פרצת כל גדרותיו״ וגו׳. ולפי זה, הכונה הראויה היא, להעלות מלכות בית דוד מן הקליפות ולתקנה בכל הג׳ עולמות שמגיע בהם הקלקול והפגם. וזהו הטעם שסידרו בברכת הלבנה ג׳ פעמים: דוד מלך ישראל חי וקיים, וגם ג׳ פעמים אמן, וג׳ פעמים סלה — כנגד הג׳ עולמות בי״ע. וז״ס ״ירום ונשא וגבה מאד״ כנגד הד׳ עולמות עד האצילות, ושם מנוחתו כבוד.

טעם שמשה ודוד
נקראו עבדי ה׳

בענין מה שנקראו בתורה בשם ״עבדי השם״ בפרט משה ודוד, הטעם הוא, לפי שאלו השנים באו לתקן בכללות ו״ה של השם הקדוש, שפגם התחתונים מגיע אליהם כידוע. משה בא לתקן סוד הו׳, וזאת היא העבודה שהיתה מוטלת עליו, ולכן נקרא ״עבד״ כי לכך נוצר — לעבוד את המדרגה אשר לוקח משם וממנה חוצבה נשמתו. וכשמת אמר הקב״ה: מי יקום לי עם מרעים״ וגו׳, כביכול מי יקום כנגד החצונים ויעמור בפרץ לשמור אותה המדרגה, שלא תגדל רעתה ולא יתרבה הפגם שלה כאן בעולם השפל בסוף העשיה. ודוד בא לתקן סוד הה׳, ולכן היה

נלחם תמיד מלחמות ה', וזוהי עבודתו שהיתה מוטלת עליו ועל ידיה נקרא "עבד ה'". וזהו הטעם שהוא היה אומר על עצמו "הושע עבדך אתה אלקי הבוטח אליך", "עבדך" דיקא, "אתה אלקי" שהיא סוד המלכות — דרגא דדוד מלכא, ועל שהיה עוסק בעבודתה וטורח בעבורה, היה מן הדין להיות נושע על ידיה. וכל שכן שהוא נפשו בכפו תמיד ויוצא לקראת נשק ובוטח בנצחונו, וז"ש "אתה אלקי הבוטח אליך". והמשיח בא לתקן את שניהם, ולהשלים את הייחוד, ולכן נאמר עליו "מעוצר וממשפט לוקח" שהם סוד ו"ה, כמ"ש במקום אחר, וד"ל.

מילה

ענין מ״ש שאליהו נמצא בכל ברית

ענין מה ששואלים: איך אפשר שימצא אליהו ז״ל שהוא מלאך הברית בכל מילה ומילה, והלא אפשר שיהיו כמה מילות בעולם בשעה אחת ומלאכת כולן שוה כאחד, ואי אפשר שמלאך אחד ימצא בכמה מקומות. והנה התשובה על זה, כי אליהו ז״ל הוא שר היער וממונה על כמה וכמה מלאכים, ושילוחו של אדם כמותו. הלא תראה המלך שהוא יושב במטרופולין שלו, ויפקד פקידים בכל מדינות ממשלתו ותנתן דת על ידיהם בשם המלך, כאילו היה המלך עצמו שם שנותנה, כי עבד מלך כמלך, ודי בזה למשכילים.

סוד המילה

סוד המילה, דע כי הילד הנימול הוא הקרבן, ואליהו שהוא מלאך הברית הוא הממונה על זה הקרבן, כשם שמיכאל הוא הממונה על קרבן הנשמות אחר מיתתן של צדיקים. והמוהל, הוא דוגמת הכהן שמקריב את הקרבן. והסנדק, הוא דוגמת המזבח שנעשה עליו הקרבן. ועל ידי המילה הענף מתקרב לשרשו, ולכן ביום השמיני דווקא, שהוא סוד הבינה שרש אל הענפים. ודוגמת זה מצינו גם כן בענין הכשר הקרבנות מן הבהמה — ״כן תעשה לשורך לצאנך שבעת ימים יהיה עם אמו ביום השמיני תתנו לי״. וכאשר הענף מתקרב אל שרשו אז ננסר ממנו הדין, שהוא סוד הערלה בילד הנימול, ומעתה הוא ראוי להכנס אל סוד הפנימיות בסילוק הדין, מה שלא היה אפשר לו קודם לכן, כי כל ערל לא יאכל קדש. והשרש עצמו, הוא שמסלק הדין מן הענף, על ידי החסד המנסר, ורזא דא ״וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים כאשר צוה אותו אלקים״, ״אלקים״ דייקא רזא דבינה שהוא השרש, ואברהם הוא החסד המנסר את הדין ברזא דאמרן. ״בן שמנת ימים״ שהוא כשנתקרב הענף אל שרשו. והסכין שחותך את הערלה הוא מלוי אהי״ה במלוי

יודין שעולה סכין, והוא סוד הדין של החסד שמעביר את הדין הטמא, כי מלוי עולה כמנין אלקים שהוא דין, אבל הוא הדין הקדוש שמעביר ומסלק את הדין הטמא, שהרי הבינה הוא השרש העליון דמינה דינין מיתערין, וגם דינין מתעברין כפי הצורך, כי היא היתה אם כל חי. והפריעה — בצפורן, שהוא הדין הרפה, ולא בסכין שהוא הדין הקשה, לפי שהפריעה היא סוד אותה הקליפה הפנימית הראויה להתקן שמתכווצת ומתיבשת ונאכלת עם הפרי. וענין מה שקוראים שם אל הילד ביום המילה, כי ביום זה נכנס בתוך הקדושה ונתקרב אל שרשו ונקרא בשמו הראוי לו, ודי בזה למשכילים.

המוהלים זוכים להכלל ביסוד

בכל מקומות שיש שם פתח פתוח מהם יונקים החצונים בודאי — מן האזנים, מן הנחירים, מן הפה, מסיום השערות, מבקיעת הצפרנים, מנקב האחור, ומן היסוד. ויותר מתחזקים לינק מן היסוד, אשר בו ההשפעות יותר מעולות שהן מן המוחין, וז״ס הערלה שמתדבקת ביסוד. והמוהלים שמעבירים את הערלה, זוכים להכלל בתוך היסוד ממש, לפי שמתקנים אותו, ופועל אדם ישלם לו. אבל אם פוגמים ביסוד, נענשים בעונש גדול בעוה״ז, והוא לטובתם, כדי שיהיו זוכים להכנס במדרגתם המתוקנת בעוה״ב, ולא תהיה שום טענה כנגדם אל הס״א, דהא כל מה דעבדין מן שמיא לטב.

ענין שנימול לשמיני

... ולא עוד אלא שבגמר התיקון נמשכו האורות המקיפים, והם המסמים עיניהם של החצונים ומרחיקים אותם מגבול הקדושה, ומעבירים את הערלה מן היסוד הקדוש, והכל ברזא דשם י״ה דיקא ... ועם זה תבין גם כן סוד המילה, מל — י״ה, כי אותיות מ״ל הם סוד הז׳ מקיפים שבאים משם י״ה דיקא, ומעבירים את הערלה מן הקדש. וכדי שתבין סוד הענין בשלמות דע, כי כשם שבמיתתו של אדם בז׳ ימי האבלות מסתלקים הז׳ מקיפים של הנפש, מקיף אחד ליום מן הבית אל הקבר, כך נהפוך הוא בז׳ ימי הערלה בזמן לידתו של אדם, שבאים לו הז׳ מקיפים מן השרש אל נפש הילד, מקיף אחד ליום, עד שביום השמיני שכבר נגמרו לבא כל הז׳ מקיפים שלו, אז מעבירים את הערלה

ונכנס לברית, וז"ס מילה — מל — י"ה כד"ל. [ראה ליקוטים מכי"ק רמח"ל, אוצרות רמח"ל עמ' ר"נ].

הערלה סוד נוק' דמסאבותא

... והנה מצרים שהזכיר [— מצרים תקבצם מף תקברם] הוא סוד הזכר של הקליפה שגונב ומקבץ את האורות הקדושים שהיו ראויים אליהם, ונותנם אל הנוק' שלו דאיהי רזא ד"מוף" סוד הערלה ממש — קבורתם של פושעי ישראל הענושים לרדת בתוכה לתמרוק רעתם. שהרי כשם שהקבר מכלה את הרע של הגוף, כך הערלה מכלה את הרע של הנפש, והיא כור ומצרף אל החוטאים האלה בנפשותם.

צדקה

ענין הצדקה ההולכת לפני הצדיק
לפתוח לו שערי גן עדן

"צדקת תמים תישר דרכו וברשעתו יפול רשע" ... והרי מכאן ראיה שאפילו יהיה האדם צדיק תמים, אם לא יעשה צדקה מממונו, לא יישר את דרכו. כי ה"תמים" הוא בסוד הו' של השם, ואם לא יתחבר עמה סוד הצדקה — ה' תחאה של השם, לא ישלים ולא יושלם, דהא גבר בלא איתתא איהו פלג גופא. והצדיק לא יישר לכת כי אם על ידי הצדקה שהיא בת זוגו ממש, והיא ההולכת לפניו, כענין שנאמר "והלך לפניך צדקך" והיא מאירה את עיניו ומעמידתו על רגליו, ולבסוף מחזירתו לשרשו. ברזא דכתיב "אחזתיו ולא ארפנו עד שהביאותיו אל בית אמי ואל חדר הורתי" שהרי הנוק' הקדושה בהיותה מן השרש הטהור, היא העולה תמיד, ומתרפקת על דודה שהוא היסוד הקדוש, להעלותו עמה עד מקומה. והנוק' דמסאבותא שהיא היורדת תמיד מפני טמאתה הרצוצה שמכבידה את משאה, ומורידה עמה גם את היסוד הטמא, וירדו בתהו ויאבדו. וזהו הטעם שנשמתו של רשע כשיוצאת מן הגוף הנגוף שלו, אינה יכולה לחזור למעלה אל המקום אשר חצבה משם, כי רשעתו קשורה בו ככלב ותרבץ תחת משאה ותפול בגיהנם ושם תתברר תחלבן ותצרף באשו הגדול, ואחר כך עשה תעשה לה כנפים וכנשר תעוף השמים. אבל הצדיק שמשמר את נשמתו בטהרה חוסה במוחי והולך אל בית עולמו, כי קל הוא מפני טהרתו, ואין אשמה ופשע שיכבידנו. ואמנם לפי שאין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, אם ניצול מן הפשע החמור — אינו נמלט על כל פנים מן החטא הקל, ולכן צריכה לו הצדקה שהולכת לפניו ופותחת לו שערי גן עדן — "זה השער לה' צדיקים יבאו בו".

ענין נתינת ג׳ פרוטות לצדקה

מי שרוצה לעשות תיקון הצדקה בכל יום באופן הראוי, לפחות יתן לצדקה ג׳ פרוטות כנגד הג׳ קוים חסד דין ורחמים, שהנוק׳ מקבלת מהם צדקה מן הזעיר בכל הג׳ הקוים שלה. ונרמז הענין במ״ש ״אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת״. ״שומרי משפט״ — ששומרים את הזעיר בתוך הנוק׳, כלומר השפעתו מג׳ הקוים שלו לג׳ הקוים שלה, שהם כנגד הג׳ עתים ערב ובקר וצהרים, וז״ס ״עושה צדקה בכל עת״. והאיש העושה זאת — ״צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו״.

תיקון הנעשה ע״י נתינת פרוטה לצדקה

... והסוד הוא לפי שכל זמן שהאדם נותן פרוטה אחת בתוך קופה של צדקה, כך עושים כנגדו למעלה — להחזיר איזה ניצוץ של קדושה בתוך המלכות, שהיא קופה של צדקה ממש. ולפי רוב הצדקה כך הוא רוב הבירור. וז״ס ״בצדקה תכונני״ שהוא מכוון לענין אמרו בכאן ״ושביה בצדקה״.

בענין הצדקה — המעביר העניות והמות

... יש לכל אומה ואומה הצינור שלה בתוך הקדושה, וכאשר נגזרה מפלתה של האומה נסתם הצינור שלה למעלה, והאומה עצמה מיד היא אובדת וכלה מאליה, מאחר שנסתם המעין שהיתה מתקיימת על ידו. והוא הדין גם לכל ואיש ואיש, שאם נגזר עליו דלות ועניות, מיד נסתם הצינור שלו למעלה. אך לא לגמרי, כי נשאר לו נקב קטן כחודה של מחט, שממנו מקבל מעט בצמצום שיחיה ולא ימות. אבל מי שנגזרה עליו מיתה, נסתם הצינור שלו מכל וכל, ומיד מת, כי אי אפשר לו להתקיים אפילו כרגע כי אם על ידי חיים וחסד הנמשכים לו מצינורו ושרשו העליון. ועם זה מובן יפה ענין אמרו בכאן ״ונשתו מים מהים ונהר יחרב ויבש״, ועם זה תבין גם כן מ״ש: יסגור על איש ולא יפתח, וסוגרו דלתים בשוק, הוציאה ממסגר נפשי, שהכל מובן יפה ברד״א.

ועם זה תבין גם כן מה שאמרו רז״ל על מי שרואה שנכסיו מתמוטטין, שיעשה מהם צדקה, שהרי כשהאדם רואה שנכסיו מתמוטטין, זהו סימן רע לו — ששרשו וצנורו העליון הולך ונסתם.

ולכן זוהי תקנתו — שיעשה צדקה מנכסיו, כי על ידי שהוא עושה צדקה כאן למטה, כך עושים צדקה לצנורו ושרשו למעלה בלי ספק, בסוד "מלוה ה' חונן דל", ובסוד אמרם ז"ל: במדה שאדם מודד בה מודדין לו. וכבר ידוע שהשפעות הצדקה הם מצד החסד, והחסד איהו רזא דמים שמרטיבין את היבש ומרחיבין את הצר, כמו שהוא צנורו של אדם — יבש וצר בימי עניותו וסיתומו. ואם כן אין טוב לאדם מלעשות צדקה, כשרואה שנכסיו מתמוטטים וצנורו נסתם ומתיבש, כי על יד השפעות הצדקה המושבות לו מלמעלה, הנה הוא מרטיב את היבש ומרחיב את הצר. וזוהי סגולה יקרה למי שרואה העניות שרודפת אחריו, שלפעמים אפשר גם כן אם ירצה השם שלפי רוב הצדקה שעשה ירטיב וירחיב כל כך את צנורו, עד שיחזירנו על מתכונתו הראשון, וגם יותר ממה שהיה בראשונה, כי הכל לפי רוב המעשה.

וז"ס שהצדקה מעברת את רוע הגזרה בין לעניות בין למות, כד"א "וצדקה תציל ממות" שהרי היא מעברת את גזרת העניות, לפי שפותחת ומרחבת את הסיתום כמו שפירשנו. ומעברת גם כן את גזרת המות, לפי שמונעת את הסיתום הגמור שממנו המות כד"ל. ולפי שהעני צנורו צר, אבל אינו סתום לגמרי כמו שהוא במת, לפיכך אמרו רז"ל: עני חשוב כמת, כי נשאר לו מעט להיות כמת ממש, מאחר שהסתום מרובה על הפתוח. וכן ברוד הוא אומר בעת דלותו וצרותיו "כי כפשע ביני ובין המות" שהוא מלשון פסיעה אחת בלבד שהיו מעמידין את המות רחוקה ממנו, וז"ס אותו הנקב קטן שהיה נשאר לו בשרשו וצנורו העליון, שאם היה נסתם לגמרי היה מת גמור כמו שפירשנו. וז"ס "כמעט שכנה דומה נפשי, נשכחתי כמת מלב הייתי ככלי אובד" שהכל מובן יפה ברזא דאמרן.

ליקוטים מקבילים לליקוטי הרמח"ל

ענין חורבן הבית
כותל המערבי ובנינו לע"ל

ענין בתי כנסיות ובתי מדרשות, כבר פירשנו במקום אחר שהם כדמות גופים עם כל אבריהם, וקדושתם היא נשמתם, וכל שכן בית המקדש שהוא המלך ממש. ולפי זה תבין שחרבנו היה ממש כמיתתו של אדם, שמסתלקים ממנו כל מדרגות נשמתו, וחלק האצילות חוזר לאצילותו, חלק הבריאה לבריאותו והוא ג"ע העליון, חלק היצירה בג"ע תחתון, וחלק העשיה בב' קברי, עד שיתעכל הבשר, שאז גם הנפש מסתלקת, ונשאר הבלא דגרמי על העצמות עד זמן התחייה. וז"ס המסעות שנסעה השכינה שהיתה נשמת המקדש, קודם חרבנו — דוגמת רוחו של אדם שנוטל רשות מכל אברי הגוף קודם מיתתו של אדם. וענין השכינה שנשארה בכתל מערבי ולא זזה משם, היא ממש בחינת הבלא דגרמי. עד שיבנה ב"ב, והוא זמן תחייתו — לחזור בתוכו כל חלקי נשמתו שהם מדרגות קדושתו שנסתלקו ממנו בחרבנו ברזא דאמרן. [ראה ליקוטים מכי"ק רמח"ל, אוצרות רמח"ל עמ' רנ"א].

ביאור מאחז"ל:
מעולם לא זזה שכינה מכותל מערבי

... כבר ידוע שיש לכל דבר שבעולם גופו ונשמתו בלי ספק, ונשמתו של כל דבר ודבר היא שמקיימת את גופו, כמו שהוא ממש בנשמתו וגופו של אדם. ולפי זה קל להבין בנדון דידן, שירושלים של מטה היא הגוף החומרי של בחינת ירושלים, וירושלים של מעלה היא הנשמה שלה ממש. וכשם שמיתתו של אדם אינה אלא סילוק נשמתו מגופו, כך חרבן ירושלים של מטה לא היה כי אם בסילוק ירושלים של מעלה, שהוא סוד הסתלקות הנשמה מהגוף. ואז שלטו האויבים ונתאחזו בגופה של ירושלים, שהוא כמו הטמאה שמתאחזת בגוף אחרי מותו. וזה סוד: קמחא טחינא טחינת אריה קטילה קטילת.

וענין אמרם ז"ל: שלעולם לא זזה שכינה מכותל המערבי, ז"ס הבלא דגרמי שעומד תמיד בקברו של אדם אצל עצמותיו עד זמן התחייה. וכבר פירשנו במקום אחר שהעצם הנשאר תמיד מכל עצמותיו של אדם אחרי מותו שאינו כלה ונפסד בתוך הקבר, הוא ממש אותו העצם שסובל את הראש עליו, והוא החולייא הראשונה שתחת הראש, שחכמי הניתוח קוראים אותו אטלאנטיי כידוע. כך הענין ממש דומה בדומה — שכותל מערבי הוא בבחינת הראש של בית המקדש — רזא דבית קדש הקדשים, וממנו לא זזה ולא תזוז השכינה הקדושה בבחינת הבלא דגרמי, עד עת בא, עת הבנין הגמור, שתחזור ירושלים של מעלה לשרות בירושלים של מטה, כשכלו כל החצונים על ימין ועל שמאל, כדרך שתחזור הנשמה הקדושה בתוך גופו של אדם בעת תחיית המתים, שנטהר הגוף לגמרי מכל טמאתו בתוך הקבר, שהרי כל הדברים שבעולם הולכים בסדר אחד, לפי שמסדרם הוא אחד יחיד ומיוחד יה צבאות שמו.

ומכאן תבין גם כן בחינת ארץ הקדושה ועיר הקדש שניתנה ביד האומות בעת סרחונם של ישראל — שלא נמסר בידם אלא גוף בלא נשמה בלבד. וז"ס המסעות של השכינה מן הבית, הכתובות בספר יחזקאל, שהוא כמו הנשמה שנפטרת מן הגוף בעת מיתתו של אדם, ונוטלת רשות להסתלק מכל אבריו, כדאיתא בספר הזהר ע"ש, כך ירושלים של מעלה נסתלקה מירושלים שלמטה בעת החרבן, ועתידה לחזור ולשרות עליה בעת הבנין להחיותה ולהגדילה ולרוממה.

ענין שהרשעים ממשיכים לחטוא בגיהנם

בענין מ"ש "כי פועל אדם ישלם לו וכארח איש ימציאנו" דע כי מכאן נמשך ידיעת הב' ההפכים שהם ג"ע וגיהנם, שהרי צריך על כל פנים שיהיה למעלה איזה מקום טוב שכל עניניו יהיו טובים, שמור אל הטובים שהיו בעולם הזה, והלכו תמיד בדרך טובה בכל מעשיהם, וגם שם בעולם הרוחני צריך שימצאו מקום מכוון לטבעם ולמנהגם, כמו שאמרו רז"ל: טובה שמורה לטובים. ונהפוך הוא אל הרעים, שימציאום מקום שכל עניניו יהיו רעים וסורו רע ויישובו רע, כמו שהם בחֵרו ברע בכל מעשיהם, ורעה שמורה לרעים. וזהו הלשון ממש שאמר הכתוב "וכארח איש ימציאנו". והנה הרשעים שהיו עושים רע בעוה"ז מצד הבחירה והרצון, שם בגהינם הם עושים מצד ההכרח, כי העוה"ז הוא

טוב ורע והיו יכולים לעשות טוב, אבל הגיהנם הוא רע גמור, ושם אי אפשר לעשות טוב. אבל הצדיקים שהיו עושים טוב בעוה"ז שהוא טוב ורע, ובחרו לעשות טוב בצער גדול מפני מלחמת היצר כנגדם, ומלחמת המאורעות הקשות — שם בג"ע הצער נהפך לנחת והנגע לענג, כי המקום טוב וכל עניניו טובים בלי שום רע מעורבב כלל ועיקר, ולכן שם אי אפשר לעשות רע, וצדיק יורן ושמח. [ראה ליקוטים מכי"ק רמח"ל, אוצרות רמח"ל עמ' קפ"ה. סומן שם בטעות אות א' בסופו וצ"ל: ז'.]

ביאור מאמר זהר חדש
שיר ותתר"ו סימן וכו'

בענין אמרם ז"ל בזהר חדש, שיר תתר"ו סימן. צריך להבין בתחלה הפשט, והוא לפי שהכתוב אומר "ויהי שירו חמשה ואלף" ועם השיר הזה שהוא המובחר של כל השירים שלו ולכן נקרא "שיר השירים", הרי שהם ששה ואלף — תתר"ו סימן. וכבר ידוע שהשירים הם סוד גבורות ומ"ן מעלמא תתאה לעילאה, וז"ס: תתר"ו דרגין דסלקין בשבחי דתושבחתא. והמ"ן מעוררים את המ"ד שיוצאים מן היסוד דאיהו מארי דעיינין, בסוד: על אבן אחת שבעה עיניים. בת"ק מפתחאין דהיכלין, שהם סוד המילוי של שדי שעולה ת"ק. ומתפשט במ"ד שלו בתוך הנוקבא, שהשם שלה אדנ"י במילוי והם י"ב אותיות, וז"ס: והא איהו בגליפו דשמא קדישא דתריסר אתוון. והשפע יורד מן הי"ח חוליות שבשדרה, שעם היסוד עצמו הכולל את השפעתם הרי י"ט, והשפע היורד מצד הגבורה נקרא אש לוהט, וז"ס: דטאסין ביה תשע סרי משריין מלהטן דנורא, ודי בזה למשכילים. [ראה ליקוטים מכי"ק רמח"ל, מגילת סתרים עמ' ג"ח].

ענין אותיות ח"ק שמהם יונקים הס"א
וסוד חיל בלע ויקיאנו

בענין אמרם ז"ל בזהר פ' תצוה, שכבר התחלנו לפתוח איזה פתח של פירוש על אותו המאמר של סמכין ונקודין, ברזא דאתמר במקום אחר — שאין יניקה לסטרין מסאבין כי אם מן הב' אותיות ח' ק' של אלפא ביתא. לפיכך ראוי שתדע כי טעם הח' הוא לפי שהיא סוד המדה השמינית מעילא לתתא — הוד דיקא, שממנו יונקים החצונים ונבנים על ידו. וזה סוד שנקראים "בני חת" כי נבנים מרזא דח' דיקא כמו

שפירשנו. וטעם הק', הוא ברזא דאתוון, לפי שכבר פירשנו במקום אחר כי האותיות האחרונות של האלפא ביתא שהם רש"ת, מהם נבנה בנין הקליפה שנקראת "רשת" דיקא, בסוד "רשת הכינו לפעמי". ונמצא לפי זה כי הבנין הבנוי מרש"ת, יונק מן האות הקרובה שהיא הק' כדי להתקיים — כי מה שנעשה מרש"ת מתקיים בק' הקרובה אליהם. וכל שכן שהק' הוא סוד המלכות של הקדושה והכתר של הקליפה, ברזא דאתוון, כמו שפירשנו במקום אחר.

גם בענין אמרם שם: שבמזמור תהלה לדוד אין ו' באלו ב' אותיות, לפי שהו' הוא סוד הקב"ה, ואינו דר עמהם. וכבר פירשנו במקום אחר שלפי הפשט הענין הוא, שיש ו' באמצע כל פסוק ופסוק של "תהלה לדוד" מה שאין כן באמצע אלו הב' פסוקים, שאינו אומר "חנון ורחום ה' וארך אפים" אלא "ארך אפים" בלי ו'. כך אינו אומר "קרוב ה' לכל קוראיו ולכל אשר" וגו', אלא "לכל אשר" בלי ו', מה שאין כן בשאר הפסוקים שיש הו' באמצעם של כל אחד מהם. והסוד הוא, כי אמצע הפסוק הוא רומז אל בחינת הת"ת, שהוא ממש באמצע הבנין, ואין זה אל הס"א, כי השפע שנחלת מן הקדושה אינו מגיע אל הת"ת שלה — עד שהיא מופרחת להקיא אותו לפי שאינו ראוי לה. וז"ס "חיל בלע ויקיאנו מבטנו יורישנו אל", "מבטנו" דיקא שהוא סוד הת"ת, והוא השפע ממש שגזל מח' וק' כד"ל. וז"ס "חיל" שהאות הראשונה היא הח', "ויקיאנו" ששרשו "קאה" ובאות הראשונה היא הק'. גם ז"ס "עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו" כי הת"ת באמצע הספירות שהם סוד הימים. גם ז"ס "אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם". וזהו טעם הו' שאין באמצע הפסוקים הנ"ל, כי הו' הוא בחינת הת"ת כידוע, ודי בזה למשכילים. [ראה ליקוטים מכי"ק רכח"ל, אוצרות רמח"ל עמ' קפ"ד ד"ה: חיל בלע].

סוד הענין שהריבית נקרא נשך

בענין מ"ש "את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך" כבר ידוע אמרם ז"ל: שהריבית נקרא נשך מפני שעושה כמו הנחש שנושך בעקב ומזיק לכל הגוף כך וגו', עיין בדבריהם. וסוד הענין הוא, כי על ידי הנשך, הנחש שהיה עומד תחת עקבה של הקדושה, בסוד "הוא ישופך ראש" ולא היה בו כח לצאת ולנשוך, על ידי הריבית שעושה כמו הנחש, הרי שהוא נשמט מתחת העקב ויוצא ונושך את גוף

הקדושה בעקבה, בשרשו של בעל ריבית, והארס שלו שהוא סוד מר המות, מכניסו בפנימיות הקדושה, כמו הארס של נחש שמתפשט מן העקב לכל הגוף. וזהו הטעם שבתחלה קראו "נשך" ואחר כך קראו "מרבית" שהם אותיות מר—בית, כי ה"מר" של הנשיכה נכנס בפנימיות הקדושה שהוא סוד ה"בית", בשרשו של בעל ריבית. ולכן אין תחיה לבעל ריבית, כי איך יהנה מתוק החיים, מי שהכניס מר המות במקום החיים, ובמדה שאדם מודד בה מודדין לו, ודי בזה למשכילים. [ראה ליקוטים מכי"ק רמח"ל, אוצרות רמח"ל עמ' צ"ז].

סוד הדלתות הסוגרים הניצוצות המבוררות

לך עמי בא בחצריך וסגור דלתך בעדך חבי כמעט רגע עד יעבור זעם. ... וכאשר נגמרה עלייתן [של הניצוצות הקדושות] מיד יסגרו את הדלת בעדן, כדי שלא יעלו גם החצונים עמהן ויכנסו בתוך הקדושה ח"ו. והדלת היא סוד המלכות כידוע, שהיא פתח אל כל דרגין קדישין עילאין. והנה יש לדקדק שקרינן "דלתך" חסר יוד לרמוז אל המלכות כמ"ש, וכתיב "דלתיך" ביוד, לרמוז אל המלכות עצמה שהיא בצורת מ' סתומה — בב' דלתין דילה, שנסתמת וננעלת על ידיהם שלא לתת מקום אל הניצוצות הטמאות של החצונים ליכנס בתוכה, אחר שנשלם הבירור של הניצוצות הקדושות.

... גם שנעילת הדלתות היא לטעם אחר גם כן, לפי שיוצאים הדינים ממקורם העליון כדי לעשות דין בחצונים אחר שנגמר הבירור של הניצוצות הקדושות, וכבר ידוע שהדינים צריכים לעשות את שלהם בכל מקום שהם, ומדי עברם הם מפסידים ומשחיתים ואינם מבחינים בין טוב לרע. ולכן הניצוצות הקדושות היו צריכות להחבא בנעילת הדלתות, עד שיעברו הדינים מהם, ויצאו אל החצונים להומם ולאבדם. וזהו ענין אמרו: חבי כמעט רגע עד "יעבור" זעם. [ראה ליקוטים מכי"ק רמח"ל, אוצרות רמח"ל עמ' ק"מ].

ענין שהשכינה מכסה על דם ישראל

... וקודם לכן בזמן שליטת החצונים היתה צריכה לכסות על אלו הדמים ולסבול את צערה, לפי שאין להתגרות בחצונים בעת שליטתם, בסוד הרשעים שהשעה משחקת להם. עכשיו בעת פורענותם ומפלתם,

תגלה אלו הדמים ולא תכסה עוד עליהם כבתחלה, כדי שאלו הרשעים יקבלו את עונשם משלם ולא תהיה עוד תקומה למפלתם. וז"ס "כי הנה ה' יוצא ממקומו לפקוד עון יושב הארץ עליו... וגלתה הארץ את דמיה ולא תכסה עוד על הרוגיה". [ראה ליקוטים מכי"ק רמח"ל, אוצרות רמח"ל עמ' קמ"ב].

עלמא דדכורא ועלמא דנוק'
שצריכים לעבור בהם הצדיקים

ענין מ"ש "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון" כבר פירשתיו בכמה אתר, והסוד הוא, שהנכנס בתוך הקדושה צריך לעבור ממדרגה למדרגה בתחלה בעלמא דנוק' אחר כך בעלמא דדכורא, וכך עושים גם כן הצדיקים בג"ע. ועם זה תבין ענין אמרם ז"ל בספר הזהר פרשת שלח, על אותם החכמים שנכנסו בג"ע והיו עוברים ממתיבתא למתיבתא, במקום אחד נתנו להם שושנה בתחלה, ואחר כך נתנו להם תפוח במקום אחר. והסוד הוא כמ"ש, לפי שעברו בתחלה בבחינת עלמא דנוק' דאיהו רזא דורדא — "כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות" לפיכך נתנו להם שושנה לסימן. ואחר כך עברו בעלמא דדכורא — סוד הז"א שנמשל לתפוח, כד"א "כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים" ולכן נתנו להם תפוח לסימן, ודי בזה למשכילים. [ראה ליקוטים מכי"ק רמח"ל, אוצרות רמח"ל עמ' רנ"ד].

סוד התנין והלויתן
וסעודת הלויתן

"ביום ההוא יפקוד ה' בחרבו הקשה והגדולה והחזקה על לויתן נחש בריח ועל לויתן נחש עקלתון והרג את התנין אשר בים". סוד הענין הוא, לפי שכתב למעלה גילוי פורענותם של החצונים, לפיכך הזכיר בסמוך כנגד מי, ועל ידי מי. וכבר ידוע שיש ג' ראשים בקליפה לעומת הג' ראשים שיש בקדושה, והם הג' מכריעים, סוד הכתר והת"ת והיסוד, שהזכיר אותם הנביא בסדר מתתא לעילא. "נחש בריח" הוא היסוד, מלשון בריח השער — שסוגר את המלכות בזיווג הטמא שלו, כענין שנאמר בסטרא דקדושה "כי חזק בריחי שעריך". "נחש עקלתון" הוא הת"ת דמסאבותא, לעומת הת"ת של הקדושה שהוא תם וישר, וזהו עקלתון הפך הישר. "התנין אשר בים" הוא הכתר שהיה מושרש בים

הגדול — סוד הבינה, בעת שליטתו והצלחתו. ועכשיו בבא מפלתן של ג' הנזכר, הרי שמתעוררים כנגדם רזא דג' נוקבין מצד הקדושה, שנקרא שלשתן בשם "חרב" לפי שהם מצד שמאל, דוגמת החרב החגורה והמצומדת על ירך שמאל, וכל הדינים מתעוררים מצדן. וז"ס "יפקוד ה' בחרבו הקשה והגדולה והחזקה". "חרבו הקשה" סוד הבינה דדינין הקשים מיתערין מינה — כנגד הכתר של הקליפה שהיה מושרש בה — סוד "התנין אשר בים", שתהרוג אותו ותפילנו ממדרגתו. "חרבו הגדולה" סוד לאה, ברזא דכתיב "ושם הגדולה לאה", שחכרות נחש עקלתון — סוד הת"ת דמסאבותא שהיה מושרש בה ויונק מצדה. "חרבו החזקה" בחינת רחל, שתכרות נחש בריח שהוא היסוד של הקליפה שהיה מושרש בה ויונק ממנה.

וענין מה שקרא אל הת"ת ואל היסוד בשם "לויתן" הטעם הוא, לפי שאלו הם בחינת המכריעים האמצעיים, שכל שאר המדות מתלוים בהם ומתקשרים ומתחברים על ידיהם, וזהו "לויתן", מלשון ליווי דיקא. שהרי החסד והגבורה מתלוים אל הת"ת האמצעי המכריע, ונ"ה מתלוים אל היסוד ונקשרים בו שהוא האמצעי המכריע ביניהם. ועם זה תבין סוד הסעודה של לויתן שעתיד הקב"ה לעשות אל הצדיקים, והענין הוא, שכל הטוב שנמצא בב' המכריעים הטמאים הנקראים "לויתן" — הקב"ה נוטלו מהם וניתן אל הצדיקים בעת התיקון. וז"ס "לויתן זה יצרת לשחק בו", "יצרת" דיקא, לפי שהת"ת והיסוד שניהם בחינת היצירה. "לשחק בו" דיקא, כד"א "יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו". גם המשפיעים המכריעים מצד הקדושה נקראים "לויתן" מן הטעם הנ"ל, והשפעתם בריבוי לעתיד לבא, הן הנה הסעודה של לויתן אל הצדיקים. וענין אמרו "לויתן זה" בלשון יחיד, דהא גוף וברית חשבינן תד, "יצרת" כד"ל. "לשחק בו" לשון שִׂמחה שאינה אלא בבחינת [השחוק] ורזא דא "אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה". [ראה ליקוטים מכי"ק רמח"ל, אוצרות רמח"ל עמ' קמ"ב].

סוד שופר גדול

המאסף הניצוצות הקדושות לע"ל

... "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול" וגו'. הסוד הוא, לפי ש"שופר" סתם הוא אי' עילאה כידוע, אבל "שופר גדול" הוא הגרון של א"א שהוא סוד הבינה שלו ממש, והרי שא"א בכבודו ובעצמו הוא

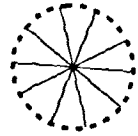
שקורא לאותן הניצוצות האובדות והנדחות בגוף בקליפה שיחזורו לשרשן ... ורזא דא "ורחמים גדולים אקבצך" שהרי כשם שנדחו בעת צרה ברזא ד"שופר גדול" כענין שמצינו "קרא בגרון אל תחשוך כשופר הרם קולך והגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם", "בגרון" דיקא רזא ד"שופר גדול" שהוא גרונו של א"א — כך נאספים בעת רצון מרזא דההוא "שופר גדול" ממש, כדי שיבאו הבנים על שלחן אביהם ואל חיק אמותם. וז"ס "והשתחוו לה' בהר הקדש בירושלים", "בהר הקדש" רזא דאבא שהוא הקדש האמיתי — "קדש ישראל לה'", בסוד: ישראל עולה במחשבה, "בירושלים" רזא דאימא — ויהיו נכללים בההוא זיווגא עילאה דלא פסיק ויעלו מבירא עמיקתא לאיגרא רמא, כנגד מה שבעת צרתם גלו מעל שלחן אביהם וירדו מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, שהוא מובן יפה ברד"א. [ראה ליקוטים מכי"ק רמח"ל, אוצרות רמח"ל עמ' קמ"ב].

סוד כי כל שלחנות מלאו קיא צואה

... "כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום" כלומר כל המלכיות של הג' עולמות בי"ע שהם בחי' ה"שלחנות" נפגמו נגואלו ונטמאו על ידי הס"א, שהכניסו בהן החטאים האלה בנפשם וברוחם ובנשמתם, ופגמו על ידי זה במלכיות של העשיה והיצירה והבריאה. וז"ס "כי כל שלחנות מלאו ק'יא צ'ואה" שהוא ר"ת קץ, ברזא דקץ כל בשר שנכנס באתר דלא אתחזי ליה. ואיהו "קיא צואה" ממש, "קיא" ברזא דההיא זוהמא שנדחית מלמעלה, ו"צואה" ברזא דההוא פסולת שנדחה מלמטה. והרי שעל כל פנים ומכל צד אין הס"א אלא בחינת הכללות של כל הדחיות ממותרי הקדושה שנדחין ממנה כדי לטהר את עצמה, ואלו הרשעים בשגיאות שלהם היו גורמים להחזיר את המותרות אל מקום הקדושה שנדחו ממנו, וזה אינו מקומם בודאי, וז"ס אמרו "בלי מקום" שהרי המקום הראוי לאלו המותרות הוא סוד הנוקבא דתהומא רבא, המזומן לכך לקבל קיא צואה של קץ כל בשר ברזא דאמרן, כי השלחן הקדוש הוא מקום האוכל, והאשפה של החצונים לבדן הן מקום הפסולת. [ראה ליקוטים מכי"ק רמח"ל, אוצרות רמח"ל עמ' קמ"ד].

נושאים שונים

סוד ירושלים — נקודת המרכז

אם תצייר עיגול כזה הנקודה שבמרכז היא השולטת על כל הקוים שבעיגול, לפי שכלם משתרגים ויוצאים ממנה. ז"ס נקודת ציון ששולטת על כל השבעים שרים ושבעים לשונות. ורזא דא "זאת ירושלים בקרב גוים שמתיה וסביבותיה ארצות". וז"ס "ואני נסכתי מלכי על ציון הר קדשי, ומיד מה כתיב בתריה "ה' אמר אלי בני אתה וגו' שאל ממני ואתנה גוים נחלתך ואחזתך אפסי ארץ" שהוא מובן יפה ברזא דאמרן.

ארץ ישראל, לב ושבת
בבחינת מרכז שבתוך עיגול

דע שכל העולם כלו הוא בדמות עיגול, וארץ ישראל בדמות מרכז בתוך העיגול, שכל הקוים יוצאים מן המרכז ומתפשטים אל העיגול, שהרי אין העיגול נעשה אלא מכח המרכז. וזהו ענין אבן השתיה שממנה הושתת העולם. וזהו טעם השפע שיוצא מארץ ישראל לכל שאר העולם, שהוא מן המרכז אל העיגול. גם זהו ענין הלב בגוף, שממנו תוצאות חיים לכל האברים, שהם בדמות עיגול לגבי הלב שהוא ממש המרכז שלהם. גם זהו ענין יום שבת, שממנו ההשפעות והכח לברך לשית יומין דתול, כי הוא בסוד מרכז ממש, אל ששת ימי המעשה שהם העיגולים שלו. והמשכיל יבין שגי' אלו כלא רזא חדא איגון, והם ר"ת אש"ל, וז"ס "ויטע אשל בבאר שבע" כי בנינם תמיד על ידי החסד לאברהם כידוע. גם הם ר"ת שא"ל, וס"ז מה שאמר הקב"ה לשלמה "שאל מה אתן לך" לפי שאלו הגי' הם עיקר הכל וכללות הכל, ברזא דלעילא ברזא דלתתא

וברזא דאמצעיתא. ברזא דלעילא — שבת, ברזא דלתתא — ארץ ישראל, וברזא דאמצעיתא — לב.

ועם ההקדמה הזאת תבין בבירור מ״ש בזוהר חדש פ׳ בראשית בסתרי אותיות וז״ל: תא חזי לית לך עיגולא בעלמא דלא איתעביד מגו נקודה חדא דקיימא באמצעיתא, ובגין כך עיגולא דסיהרא מגו חד נקודה דאסתים בגווה באמצעיתא איתעביד כלא, והאי נקודה דקיימא באמצעיתא נטיל כל נהורא ואנהיר לה לגופא ואתנהיר כלא וגו׳. ועוד דע, שהמרכז שבתוך העיגול הוא עשוי כדי לקבל ממה שעליו, ולהשפיע אחר כך לכל המקבלים ממנו, שהם העיגולים אשר סביבותיו, דרך הצינורות שלו, שהם הקוים שיוצאים מן המרכז ומתפשטים אל העיגול. ולפי זה תשכיל ותבין שהיסוד של הזכר הוא המרכז של כל המשפיעים, והיסוד של הנקבה הוא המרכז של כל המקבלים. ועם זה תוכל להבין כל המאמר על בוריו, דוק ותשכח ודעת לנבון נקל.

בענין הנהגת ארץ ישראל על ידי עולם היצירה

בארץ ישראל אין העשיה והקליפות שולטים, אלא כל השנויים והפעולות נעשות בארץ ישראל על ידי היצירה וכוחותיה. וסוד הענין, כי היצירה סוד החיות, וארץ ישראל נקרא ארץ החיים. עוד, כי היצירה סוד הז״א דאיהו מקנן ביצירה, וארץ ישראל סוד נוקביה, ואם כן מי ישגיח עליה חוץ ממנו. והשתלשלות השפע ממנו אליה בלי שום אמצעי כלל ועיקר, כאיש המזדווג באשתו אחד באחד יגשו ורוח לא יבא ביניהם. והענין נרמז בדברי המשורר ״לולי האמנתי לראות בטוב ה׳ בארץ החיים״ כי היה יוצא תמיד אל המדבר בברחו מפני שאול וגורש מהסתפח בנחלת ה׳, ומה נשאר לו עוד לולי שיאמין שישוב עוד לביתו לראות בטוב ה׳ בארץ החיים, וקראה ״ארץ החיים״ בסוד הנזכר. עוד מן הטעם הזה עצמו קראה לטובה ״טוב ה׳״, שהרי יש להקשות: הלא השם הנכבד והנורא הזה הוא הזן את העולם כלו בטובו. אלא כמ״ש, כי לכל העולם הוא זן על ידי התלבשות השרים הממצעים ומתמצעים וכחות העשיה, והטוב הנראה חוצה לה אינו ״טוב ה׳״ אלא טוב השרים, כי פנימיותו שהוא ״טוב ה׳״ אינו נדאה לעינים. משא״כ בארץ ישראל, כי כטוב הנגלה וכטוב הנסתר, הכל הוא ״טוב ה׳״ לבדו ואין עמו אל נכר.

אך עדיין יש להקשות לפי מה שהקדמנו, למה הארץ הזאת אינה

מלאה כל טוב גם בזמן הזה, אם השגחתו ית׳ תמיד עליה. והתשובה לזה, כי עכשיו הארץ הלזו הנשמה, היא כגוף בלא נשמה, שהרי השכינה שהיא נשמת הארץ גלתה עם בניה, וכל הטוב הראוי להנתן לה נמשך אל הגוים אשר גלתה ביניהם, והם יזונו מן העיקר ובניה מן התמצית. ולולי שיושבים בה תמיד מעט מזער מבני עמנו, והם המקיימים בתוכה איזה ניצוץ מן הקדושה הנוגע אל נשמתם, כבר היתה לחרבות עולם. והנה ז״ס גם כן כי בגלות בבל על ידי נבוכדנאצר, נתן הש״י בלב נבוזראדן רב טבחים שישאיר בה מדלת הארץ, כדי שלא תהיה נעזבת לגמרי, ועל ידי דלת הארץ תתקיים לפחות בדלות השפע, עד עת בא עת יהי פסת בר בארץ ירעש כלבנון פריו ויציצו מעיר כעשב הארץ.

ארץ ישראל וחו״ל שליטתם מיצירה ועשיה

כבר ידוע כי העיגולים הם בסוד נפש והאור ישר הוא בסוד רוח, וידוע גם כן שבארץ ישראל שלטא יצירה ובחוץ לארץ עולם העשיה. וסוד הענין הוא, כי אור הא״ס בקו הישר יורד בתחלה אל ארץ ישראל והוא סוד הרוח, לפיכך אמרו שעולם היצירה הוא המשגיח על ארץ הקדושה. ובהיות כי ממנה יוצא אחר כך ומתעגל בסוד נפש, ז״ס אמרם שבחו״ל שלטא עולם העשיה והבן.

בענין הדמעות המהפכים מדת הדין לרחמים

דירוש על מאלכת ההצקה וכל פרטיה לעומת הנהגת הקב״ה את עולמו, ומ״ש בספר הזהר דף י״ט על שתי הדמעות שמהם בא הדין ושהקב״ה מוריד אותם לים הגדול להמתיקן — זה נעשה גם בעולם קטן, והוא גופו של אדם אשר ממנו יוצאים הדמעות, והיא כפיית הדין והפכה למדת רחמים במלאכת ההצקה, כי הדין למטה והחסד למעלה והוא ים החכמה ראשו ולבו של אדם, וכשנכמרו רחמיו של אדם, עולה הדין עד מקום הרחמים, ושם משתנה מטבע אל טבע — אם אבן הוא נמוח, ויהפך לבב אדם ויהי למים, כד״א: שפכי כמים לבך נכח פני ה׳, ועפעפינו יזלו מים. ועוד כתבו שם דף כ׳ בענין הזה, מה שושן יש בו ריח והוא אדום, מוציאין אותו והוא מתהפך ללבן ולעולם ריחו לא זז, כך הקב״ה מנהיג עולמו בדרך זה, שאלמלא כן לא יתקיים העולם בשביל החוטא.

טעם שדעתו של אדם מתקררת אחר הבכיה

... ודע כי הבכיה הוא מיתוק הדינים של המחשבה, שמוצאים אותם לחוץ. כי העינים הם הפתחים העליונים או א״ת החלונות של המחשבה, והאדים הרעים שעולים אל המחשבה בדבר עצב שמעלה אותם, הנה הם יורדים ויוצאים אחר כך דרך העינים על ידי הדמעות. וזהו הטעם שדעתו של אדם מתקררת אחר הבכיה, לפי שהוציא את דיני המחשבה החוצה אל העין.

בענין רוח סערה של הים

דע כי כמו שיש לים התחתון רוח סערה שתרומם גליו, ולא ישקוט עד כי קול המון הגשם תהום אל תהום קורא לקול צנורין, כן בים העליון כד איהו בתוקפיה, שלמא דביתא אעיל לון לימא רבא, וכדין יהיב ליה שלם — בזהר דף ל״א פ׳ וארא. וכמו כן יש באשה ים סוף — סופא דדרגין דילה, וכמה פעמים תהום אל תהום קורא, וזו סבה לכמה מרעין בישין שמתחדשים יום יום באשה, ובפרט בהיותה עדיין בתולה ואיש לא ידעה, ולבתר דאתנסיבת נדדו הלכו, כי בתחלה יראה ולבסוף שקטה, ודי למשכילים.

גם הבע״ח יקומו לתחיה לע״ל

נלע״ד שלעתיד לבא יחיו גם הבעלי חיים שאינם מדברים, והטעם, כי הוא תיקון העולם הכללי לכל אשר רוח בו, והכל ישוב לשרשו. ואם מתו בעולם הפירוד יחיו בעולם החיבור, אלא שיהיו על אחת כמה וכמה יותר שלמים מבראשונה, כי יהיו כולם רוחניים כשעת הבריאה. והרמז שיש לי בזה מן הכתוב ממ״ש ״יחיו מתיך נבלתי יקומון״ והנבלות רמז לבהמות. ואע״פ שדרשו בו רז״ל, שבעים פנים לתורה, והש״י יודע האמת והוא יאיר את עיננו וישמרנו משגיאות אכי״ר.

בענין נסיונותיו של שמשון

... וכשם שיש נחש בקליפה, כך יש כנגדו בקדושה להכניעו, וזהו ״יהי דן נחש עלי דרך״ וגו׳. ומ״ש ״הנושך עקבי סוד ויפול רוכבו אחור״, כי ״סוס״ היא נוק׳ דקליפה — לילית הרשע, וגם היא במדרגת

נחש כידוע, והוא המכניעה בכחו העליון ומפיל את ס״מ הרוכב אותה. ודע כי לילית הרשעה נתלבשה בדלילה לתפוש שמשון האויב אותה, וגם ניתן בידה מפני עונותיו שגרמו לו. אבל בסוף נקם את נקמתו כשהפיל את בית דגון ושם רבים היו אשר המית במותו מאשר המית בחייו, וזה מטעם הידוע — עת אשר שלט האדם באדם לרע. ומ״ש אחר כך ״לישועתך קויתי ה׳״ כי בנשיכתו של הנחש — יפלו סוס ורוכבו, ויקום פעמים רבות, אבל בישועתו של מקום — יפלו ולא יקומו עוד. ודע כי מן הטעם הנזכר גם כן הוא שהיה שמשון שטוף כל כך בזמה, ובפרט בנשי פלשתים, כי לילית הרשעה היתה רודפתו להפילו ברשתה. וזהו ״ותאלצהו ותקצר נפשו למות״ ואולי מלת ״ותאצלהו״ כמו ״ותעלצהו״ כי אותיות ממוצא א׳ מתחלפות, ומשמעו, ששמחתו בתשמיש בנעתרות נשיקות וחיבוקים וחלק משמן חכה, ובכן הכריחתו למות תחת ידיה, כי השכינה נסתלקה ממנו וכאילו היתה מיתתו ממש, אף כי היה קשה ממנה. ובזה יתורץ איך צדיק וחכם גדול כזה יהיה כל כך שטוף בזמה, מה שלא יעשה אפילו אחד מן הפחותים, והטעם כמ״ש — כי אויבתו החזקה והתקיפה היא מסבבתו להפילו. וגם זהו הטעם שהש״י עזרו באחרונה, כי ידע אונסו, וחזקו אך הפעם לנקום את נקמתו.

ענין התגברות היצר על אנשים גדולים שהורדו לסוף העשיה

... ה׳ חסדך לעולם, כי צריך ממש שחסד עליון יתגלגל ויתפשט בעולם העשיה ותמלא הארץ דעה את ה׳, ואז אדם ובהמה תושיע ה׳. ואע״פ שמתחלל כבודו בטמאת העשיה, אפילו הכי לא ימנע למען שמו המחולל. וז״ס: ה׳ חסדך לעולם שהוא ר״ת יחל, מלשון חילול, כמ״ש: כי עזה כמות אהבה קשה כשאול קנאה. וז״ס גם כן: והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים, כי שמשון שרשו מקדושה עליונה מאד, מרזא דע״ק, ולכן היה נזיר מן הבטן כידוע, ואעפ״כ נתחלל בטמאת העבירות להושיע את ישראל מיד פלשתים, כי כשם שכחו בשערו מצד הקדושה, כך יניקת החצונים משערו לפתותו ולהחטיאו, כי הורד בסוף העשיה ואתרא הוא דקא גרים. כמ״ש על פסוק: כי לא לנצח אקצוף וגו׳ ונשמות אני עשיתי, לפי שהורדו הנשמות בסוף העשיה לפיכך אין לקצוף לעולם על העבירות שלהם מן הטעם שאמרנו. וכן לכל איש ואיש יניקת החצונים ממקום יניקתו וכחו, כי גם הם רוצים להתגבר ליטול את חלקם. וזהו הטעם שכל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו. והנה זהו הטעם

גם כן שאמר שמשון כשהגיד אל דלילה בכל לבו, שאם יגולח יחלה ויהיה כאחד האדם, כי כשם שיחלה מן הקדושה כך יחלה מתוקף היצר שאינו מתגבר כל כך כשפסקה יניקתו. ולכן תראה בשמשון עצמו שכתוב בו: ויהי טוחן בבית האסורים, בפירושם ז"ל הידוע שדברנו בו פעמים רבות, ותכף סמיך ליה: ויחל שער ראשו לצמח כאשר גלח, כי זה גורם את זה מן הטעם שאמרנו, כי כשם שמתגבר כח הטוב כך כנגדו מתגבר כח הרע. והשכר גדול למי שעומד בנסיונו ואינו חוטא, אבל המחילה גדולה גם כן למי שאינו יכול לעמוד מן הטעם שאמרנו. וכענין שפירשנו על הפסוק: עקוב הלב מכל ואנוש הוא מי ידענו, כי ראוי למחל למי שהאונס גובר עליו. וכבר ידעת על אנשים גדולים שחטאו חטאים גדולים, והכל ברזא דאמרן.

שלא להוציא מחשבה רעה לתוך דיבור

... ומה גם שכבר צרפתני כצרוף את הכסף ולא מצאת בי מחשבת רעה שתצא מן השפה ולחוץ, וזהו ענין אמרו: צרפתני בל תמצא זמותי בל יעבור פי, כי האמת הוא בלי ספק שאי אפשר אל הצדיק העומד בתוך הקליפה להמלט ממחשבות רע והרהורי עבירה, כי אין אדם שליט ברוח לכלוא את הרוח, וכל שכן דהא אתרא הוא דקא גרים. אלא שהצדיק נזהר על כל פנים שלא לנבל את פיו כדי שלא יתגבר כח הרע, כי אין תפיסת ידי הס"א במחשבה כמו שיש בדיבור ובמעשה, ומזה הטעם נזהר הצדיק הרבה מאד שלא לחטוא בשפתיו, וז"ס: זמותי בל יעבור פי.

בענין הנשמות שנקראים חוטאות גם טרם רדתן לעוה"ז

... ודע שיארע לפעמים שגם המזון הפנימי נופל למדרגות החצוניות מפני עון התחתונים, וז"ס הקראין שיש למעלה כשהיסוד הקדוש מתפתה בפשע התחתונים וזורק ניצוציו אל הס"א. וה"ס מ"ש: אם תלכון עמי בקרי אף אני אלך עמכם בקרי, מדה כנגד מדה ממש, ורזא דא לחכימי לבא איתמסר, ועל ידו תבין סוד הנשמות העשוקות ברזא דהאי טיקלא דעשיקת נשמתין, והיא שפחה כי תירש גבירתה וגורמת קרי אל היסוד הקדוש העליון. ועם זה תבין סוד הנשמות שנקראו חוטאות בטרם רדתן בעולם השפל ונמסרו שם למעלה ביד הס"א, כדאיתא בזהר חדש על

שיר השירים בפסוק שחורה אני ונאוה, דוק ותשכח ותמצא מרגוע לנפשך בהקדמה הזאת הכללית שמסרתי לך, והיא גדולה מאד להבין כמה ענינים הקשים שיתורצו בנקל על פי מה שהקדמתי בענין הקראין.

החיים של כל דבר הוא כפי חכמתו

"והחכמה תחיה בעליה" דע כי כל מיני חיות מצד החכמה, וכל מיני מיתה מבלעדיה, כענין שנאמר "ימותו ולא בחכמה". ובהיות שיש כמה חכמות שונות עד כי אין מספר, כי יש חכמה דעשיה, דיצירה, דבריאה, דאצילות — חכמה דפרצופין, ולא ראי זה כראי זה, גם כל ספירה כלולה מי' והחכמה בכללותה, לפיכך יש כמה חכמים, וחכם שמת אין לנו כיוצא בו, ומרבה חכמה מרבה חיים. וכל שהחכמה היא יותר עליונה שהוא עוסק בה, כך מושכים לו חיים יותר עלאין ויקרין, ז"ס שבעלי קבלה רואים את עולמם בחייהם, ובעודם בעוה"ז נהנים מחיי העוה"ב. גם בעלי חיים שאינם מדברים יש להם חכמה כי זולתה לא היה להם חיים, לאפוקי מסברה הנבערה של הפילוסופים האומרים שעושים כל מה שעושים לפי טבעם ואין להם לא חכמה ולא ידיעה, חלילה מטפשותם לפי האמת כמ"ש, וגם לפי מה שנראה בחוש העין ממעשיהם. והנה רוח הקדש צווחת: ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו, גם חסידה בשמים ידעה מועדיה וגו', הרי שיש להם ידיעה, והחכם אמר בבירור: ארבעה המה קטני ארץ והמה חכמים מחוכמים, ודי בזה למשכילים.

בכח הדמעות להמשיך החסד

... אבל עם כל זה אפשר שהעונות יהיו גוברים והתפלה והשועה לא יעשו פירות ח"ו, מה שאין כן בענין הדמעה בלי ספק, לפיכך אמר: אל דמעתי אל תחרש, כי הדמעות הם מים המכבים את האש של הדינים הקשים, וממשיכים את החסד מן המקורות העליונים שהם העינים ממש, מלשון: עין המים, כי כל פעולה למטה מעוררת למעלה פעולה שכנגדה, וסימן לדבר: ה' צלך על יד ימינך, בפירושם ז"ל, שהוא כלל גדול להבין את זה וכל כיוצא בו.

בענין לשונו של עמלק שימחה לע"ל

כבר אמרנו למעלה במקומות הרבה סוד קליפתו של עמלק, שכל הרע שבה ימחה לגמרי, והחלק הטוב יותר בה ונשאר גם הוא לאלקינו. והנה זה חלקו וגורלו גם כן של לשונו המדוברת בכל מדינותיו, כי הרע שבה ימחה לגמרי, והוא לענ"ד לשון אשכנז צרפת וספרד, שבהם עמקי לשון ועלגי שפה. ונשאר הטוב אל הקדושה, אולי לשון איטליאנו כלומר הטוסקאנ"ו שבה שהוא באמת לשון יפה ונעים, וגם אביו ואמו לאטיני ויוני, ועליה אמר הכתוב "יפת אלקים ליפת וישכון באהלי שם" ואמרו רז"ל במדרש: יהיו דברי תורה נאמרים בלשונו של יפת בתוך אהלי שם. גם אמרו בגמרא דידן: מיפיפיותו של יפת ישכון באהלי שם, שמשמע מקצהו ולא כלו, מן הטוב שבו. ודוק אמרו בפסוק הנזכר "יפת אלקים ליפת" כי הלשון הזה האחרון היה בראשית המצאו נמבזה וכעור, ונתיפה מעט מעט עד שבזמננו זה הוא ראוי לשכון באהלי שם, כי הוא לשון הדור ונאה יותר מכל הלשונות, חוץ מלשוננו הקדושה שעולה על גביהם ואין כמוהו, כי כל קוץ וקוץ שבה מחכים, לא לבד אותיותיה ומכל שכן תיבותיה ועניניה, ונקרא "שפה ברורה" לפי שברורה השם לעצמו ולעם קדושו, לא עשה כן לכל גוי. עד לאחרית הימים שאז הנלוים יזכו בה לקרא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד, ולשונו של יפת ילוה אליה, להראות העמים והשרים את יופיה כי טובת מראה היא, והוא סוד השפחה הממותקת שתשרת גברתה, ולא תירש כאשר בראשונה, ונפת תטופנה שפתיה בלשון הנזכר, וסר מר אחריתה וסופו מתוק.

בענין ירידתה ועליתה של השכינה

ענין המים שיוצאים מן המעין ועולים כפי ירידתם, הוא משל נאה להשגת הנשמות כפי שרשם ומדרגתם. ועם זה תבין גם כן ירידת השכינה משמים ארץ ותרד פלאים, כדי שתהיה באחרית הימים הפלא ופלא עליתה, כענין שנאמר "אם יפלא בעיניכם גם יפלא בעיני". והוא סוד "אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה" כי מאיסה היא לשון הרחקה יתירה, כדי שתהיה לראש פנה בסוד הנזכר.

בענין יראת הרוממות ויראת העונש

מכתבי האר"י זצוק"ל, שיש ב' בחינות באצילות: א' — שהוא רוצה לעלות למעלה אל שרשו אלא שיש לו יראה, ויראה עולה רי"ו גבורה,

וזוהי יראה פנימית. ויראה חצונית — שלא ירד כל בחינה ובחינה למטה ממדרגתה. והנה ב' בחינות הנזכרים הם עצמם יראת הרוממות ויראת העונש. כי יראת הרוממות היא היראה הפנימית שהזכיר בענין. ומי שמרגיש בעצמו אותה היראה הפנימית שהיא יראת הרוממות, סימן יפה לו שהולך ומתעלה למעלה עד שרשו, אלא שיש לו יראת העליה מפני רוממותה. כענין שמצינו בבחור שבאבות — "מה נורא המקום הזה" והיא היתה יראת הרוממות בלי ספק ממשמע שנאמר "אין זה כי אם בית אלקים" וגו'. גם במה שהיה מוכיח איוב לחבירו "הלא שאתו תבעת אתכם ופחדו יפול עליכם" נרמזו שתיהן, כי יראה הפנימית נרמזה באמרו "הלא שאתו תבעת אתכם" והיא יראת הנאצל כאשר הוא מתנשא לעלות אל המאציל ולקרב אליו, וכל הקרב הקרב תכפול יראתו. ז"ס זיעת החיות תחת הכסא, לא מפני כובד משאו, כי נושא את נושאיו, אלא מיראתם אותו כי קרובים אליו. ויראה החצונית שהיא יראת העונש נרמז באמרו "ופחדו יפול עליכם" שלא יהיו נענשים ויפלו ממדרגתם. גם במ"ש "פחדו בציון חטאים" ירמוז הנביא לאותה היראה החיצונית של רצועה בישא לאלקאה בה חייביא, כי המרגיש אותה בעצמו סימן רע לו שנופל ממדרגתו, וישוב אל ה' וירחמהו ואל אלקינו כי ירבה לסלח.

המסכים בין העולמות גורמים שיעור היגיעה ועייפות לאדם

כבר ידוע החילוק שיש בעולמות בין זה לזה, כי אצילות מקבל מא"ס ב"ה בלתי מסך כלל, בריאה מאצילות על ידי מסך אחד, יצירה מבריאה על ידי שני מסכים, עשיה מיצירה על ידי שלשה. והנה ידוע גם כן שהחכמה היא כנגד אצילות, בינה כנגד בריאה, ז"א והוא קול כנגד היצירה, מלכות והוא סוד המעשה כנגד העשיה. הרי מכל זה — הטעם למה יוכל האדם ללמוד חכמה הרבה ולא ילאה ולא ישבע, כי היא סוד האצילות בלתי מסך כלל. מה שאין כן להבין אמרי בינה, כי בהיות מסך מבדיל בין אצילות לבריאה שהיא סוד הבינה, לפיכך ישים קץ לעמלו וצריך מנוחה להבין דבר מתוך דבר. רק ענין הדיבור שהוא כנגד היצירה יש הבדל שני מסכים, לפיכך ימהר ליגע את האדם ולהלאותו, יותר ממה שתיגענו הסתכלותו להבין. ויותר מהמה הרבה מאד יגיעת המעשה שהוא כנגד העשיה ויש הבדל שלשה מסכים, כי במהרה ייעף האדם ביגיע כפים, לולי מנוחה בנתים ויחזור לפעולתו כבראשונה.

הניצוץ דקדושה שנופל ביד החיצונים
טורדים אותו מהכעס אל השחוק

"איש חכם נשפט את איש אויל ורגז ושחק ואין נחת". "איש חכם" רמז ליצה"ט, "ואיש אויל" ליצה"ר. וכשיצה"ט משועבד ליצה"ר והוא כאמרם ז"ל: רשעים יצה"ר שופטן, אז "רגז ושחק ואין נחת" — שיוצא מן הקצה אל הקצה במדותיו המגונות ובמעשיו הרעים, לפום שעתא רגז ולפום שעתא חייך ולית ליה נייחא כי השקט לא יוכל ... "ורגז" מסטרא דכבד כועס, "ושחק" מסטרא דטחול שוחק, והם סוד סוס ורוכב של ס"א ס"מ חייבא ולילית חייבא. וסודו גם כן מכוון אל פשוטו, כי כשאיזה ניצוץ של הקדושה נופל ביד החצונים, שהוא סוד איש חכם ביד איש אויל, אז "ורגז ושחק ואין נחת" כי טורדין אותו תמיד מן הרוגז — סוד הדכורא כבד כועס, אל השחוק — סוד הנוק' טחול שוחק, "ואין נחת" כי אין שלום לרשעים עד שתתום רשעתם. כי יש עת אשר שלט האדם באדם, אדם דקליפה באדם דקדושה, והוא לרע לו, כלומר כדי שהרע של אדם דקדושה ישאר לו לאדם דקליפה, בסוד ונשא השעיר עליו את כל עונות תם, והוא יבחן וכזהב יצא, כי ה' צדיק יבחן. והמשיח הוא נבזה וחדל אישים איש מכאובות וידוע חולי, וכל אלה מצד הקליפות הסובבים אותו, ומפניהם כל היום קודר יהלוך, עד אשר יתוקן על ידו כל הרע שנעשה בכל העולמות, ואז בלע המות לנצח והיתה מנוחתו כבוד.

כביכול השי"ת הולך כפי דרכי האדם
אם טוב ואם רע

ידוע הוא כי כל עניני בני אדם אם טוב ואם רע הכל בידי שמים וממנו הכל, כי גם ללצים הוא יליץ, והנה זהו עונש לעושה הרעה, כי מוליך כביכול עמו את הש"י ללכת בדרכיו. זש"ה "רק הוגעתני בעונותיך" כי הקדושה אשר באדם העליון הנוגעת לשרשו נגררת עמו והוא מטנפה בעונותיו. והוא סוד "נזם זהב באף חזיר" שהרי אם תשים "נזם זהב באף חזיר" הוא מגררה ומלכלכה בבוץ וטיט בלי ספק, כך "אשה יפה" — סוד נשמה עליונה משרש יקר וגדול כשהיא "סרת טעם" כלומר שסרה מטעמה של תורה והולכת בדרכי לבה ובמראה עיניה, והחי יתן אל לבו.

כל מה שהעלול מתקרב לשרשו מספרו מתמעט וכולל את המרובים שלמטה ממנו

כל מה שהעלולים יתקרבו אל סבתם ומקורם, ככה יהיו מועטים במספר, ורבים בכח ובשלמות. ולהפך כל עוד שיתרחקו יותר, ככה יהיו נעדרי השלימות והכח, ורבים במספר, כי העדר הכח יתוקן עם המספר. וסודו, ג׳ אמות ז׳ כפולות ושתים עשר פשוטות. והנה להעלות את ירמיהו מן הבור נתעסקו שלשים אנשים, כי כשל ונעדר כחם מפני הרעב, ומלאו חסרונם על ידי המספר. והנה לפי זה לא יהיה מן התימה שמשה לבדו שקול כנגד כל ישראל, כי הוא יסוד אבא שרש כל הנשמות של ישראל, ובו קדושה וכח ושלמות כנגד כלום. ודוד המלך ע״ה היה שקול כעשרת אלפים מישראל, כענין שנאמר ״כי עתה כמונו עשרה אלפים״ כי היה בחינת המלכות סוד העשרות.

ונאה לשום שכל בעניני הטבע, כי משקל גרגיר אחד של זהב שוה כליטרא אחת של ברזל או יותר ממנה. ואם תעשה עיגולים הרבה זה בתוך זה, העיגול הראשון המקיף את כלם הנה הוא גדול כנגד כלם בלי ספק, כי הוא כולל אותם ומקיפם. והוא סוד אמרם: כי אלקים קדושים, הוא קדוש בכל מיני קדושות, כי כל שאר הקדושים הנאצלים ממנו הוא מקיפם מבחוץ ומשלימם מבפנים, נמצא שכל מה שמתחלק בהם נכלל בו, כעיגולים הקטנים בתוך העיגול הגדול הסובב אותם. והוא סוד גם כן מ״ש: ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר קדוש, שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה וגו׳, ורצונו בזה, איך יתכן השואה לבורא עם ברואיו אם הוא הכולל אותם ומקיף את כלם מבחוץ, נמצא שהוא גדול מהם בלי ספק — ״גדול ה׳ ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר״.

הנשמה מתעלמת בהמעשה ועל ידה הנפש פועלת

״מה רבו מעשיך ה׳ כלם בחכמה עשית״ וגו׳ ... עוד מה שיש לדקדק בזה, כי היה לו לומר ״כלם בחכמה חשבת״ לא ״עשית״ כי החכמה היא החושבת, והמלכות היא הפועלת שהיא דרגא תתאה סוד העשיה. אך עם זה תבין סוד אמרם ז״ל בספר התיקונים, כי הנשמה פעמים היא בראש, פעמים בידים או ברגלים, וכן בכל איבריו של אדם. וסוד הענין הוא, כי אין הנפש פועלת אלא בהתפשטות הנשמה בתוכה להבינה, כי אין כח בנפש אלא לפעול, ולא להבין את פעולתה, אם לא על ידי הנשמה

שמתפשטת בתוכה. והנה ז"ס שתראה כשהאדם עושה מעשה בידו, פעמים נראה כחרש ואזנים לו, כעור ועינים יש, כי הנשמה כלה בידיו, ושאר האברים כאלו הם מופנים בטלים ונעזבים ממנה, כי כלה אדוקה במעשה ידיה. וכן כשהאדם מתעסק בראייה חזקה יותר מדי, הנשמה כלה בעיניו, וכן בשמיעה כלה באזניו, וכן בדיבור כלה בלשונו, וכן בהילוך כלה ברגליו, ושאר האיברים מתקיימים ומאירים בהתנוצצותה ממקום שהיא עומדת, כי היא כשמש שמקומו בשמים, ועל ידי התנוצצותו מאיר בכל מקומות הארץ ואין נסתר מחמתו. הרי מובן לפי זה "כלם בחכמה עשית" כי החכמה עצמה היא המתעלמת במעשה ופועלת על ידי כחות הנפש. ואם תאמר ממ"ש שהיא הנשמה וסודה בינה, ואיך ניחס אל החכמה. שהרי חכמה ובינה לא מתפרשין לעלמין, ובאתר דאית דכר ונוקבא, כלא שבחא איהו לדכורא, ונוקבא לא סליקת בשמא, והוא סוד "כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך" והבן.

בענין מנחה ומנוחה

מנחה היא סוד הנוק' דז"א, וכשבעלה מזדווג עמה נקראת מנוחה בתוספת ו' של הוי"ה שהוא סוד הז"א כידוע. וכשהיא בסוד מנחה בלבד החצונים נאחזים בה ח"ו, וסימניך: מנחה היא שלוחה לאדוני לעשו. מה שאין כן בהיותה עמו, כי אז היא מנוחה לעצמה ומנוחה לבעלה, והמלך יושב על כסאו אין שטן ואין פגע רע, כענין שנאמר "זאת מנוחתי עדי עד פה אשב כי אויתיה".

בענין פנים אל פנים דבר ה' אל משה ומדריגת משיח בענין זה

כבר ידוע כי הרואה אור גדול מאד לא יוכל לסובלו אם לא על ידי הרחקה או על ידי מסך או על ידי שניהם [עי' ע"ח שמ"ז פ"א] והכתר שבאצילות מאיר בו הא"ס בלי שום מסך והרחקה כלל, זהו הטעם שהכתר עצמו נקרא א"ס. והוא סוד גם כן מ"ש במשה רבינו ע"ה שהיה מדבר עמו הש"י פנים אל פנים, שמשמע בלי השנים הנזכר, הרחקה ומסך, כי היה שרש נשמתו מן הדעת שבאצילות שהוא תחת הכתר ממש בקו המכריע, ובהיותו מקבל ממנו תמיד בדרך ישר בלי שום אמצעי כלל ועיקר, כאילו היה מן הכתר עצמו שנקרא א"ס. וז"ס שאמרו עליו בספר

הזהר: מחשבה דילך לית לה סוף, והוא מן הטעם שביארנו. וכל שכן המשיח שיזכה לסוד היחידה שהוא הכתר עצמו — שיראה באור הא"ס בלי הרחקה ומסך. והוא סוד מ"ש "והקרבתיו ונגש אלי כי מי ערב את לבו לגשת אלי" שמשמע הקרבה והגשה ממש בחברותא של איש ברעהו, ומי זכה עדיין למעלה גדולה כזאת, כי גם משה רבינו ע"ה אע"פ שהיה מדבר עמו פנים אל פנים, לא נגש אליו פנים אל פנים, שהרי יש ההרחקה מן הכתר אל הדעת. וזה אינו סותר למ"ש שהיה מקבל בלי הרחקה, כי אמת הוא על כל פנים, שהרי אם הוא לא הגיע לאור הכתר, כי היה עומד בשרשו שהוא סוד הדעת, אעפ"כ אור הכתר הגיע עדיו, וז"ש וכאילו היה מן הכתר, ולא שהיה ממש ודי בזה למשכילים.

סוד הגונב מן הגוי — שגורם רעה לעצמו

סוד הגונב וגוזל אל הגוי שגורם רעה לעצמו, כי על ידו סליק ההוא סטרא באתר דלא אתחזי ליה, ומבקש דין מלפניו ית' על מה שכתוב בתורתו: לא תגנוב, ואין הפרש בין יהודי לגוי, ומ"ה אע"פ שלא מלבה, צריכה לתת לו רשות לקחת ממנו תשלומי כפל, לפיכך העושים כן הם עשוקים ונשדדים כל הימים, כי שופט כל הארץ צריך לעשות משפט. וסוד הטעות הבא מאליו שיש לו צד היתר, לפי שאין לו יודעים, ואין הקטרוג מתעורר עליו.

כלל להכיר טבעיהם של בני אדם

דע כלל אחד להכיר טבעיהם של בני אדם, כי כל איש ואיש יועץ וקם על מה שהוא לפי טבעו. דרך משל: מי שהוא הולך צדקות, יועץ לעשות צדקה וקם על עניני הצדקה. מי שהוא דובר מישרים, יועץ לדבר מישרים וקם להוכיח במישרים. וכן בכל מדה ומדה תקיש מן הנזכר על כל השאר. ובנין אב לכלם מ"ש הנביא "ונדיב נדיבות יעץ והוא על נדיבות יקום".

סוד איסור נשך

... סוד הנשך בין אדם לחבירו, נאה לדעת לפי מה שאמרו רז"ל: שכל ישראל ערבין זה לזה, והוא הדין למעלה בשרשם באילן הנשמות.

ולפעמים יארע שאיזו נשמה נופלת לידי עניות — שהשפע חסר ממנה בסבת איזה פגם שתלוי בה ומרעיבה ומחשיכה. וסוד העניות איהו אילנא דמותא שדבק בה ומונע הטוב ממנה. ולכן תכף ומיד צריכין כל בני ישראל חבריו להחזיק בה שלא תפול לגמרי ביד העניות שהוא סוד הס״א, ונותנין לה מן השפע שלהם בתורת הלואה. והוא סוד מ״ש ״וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו״. אבל ״לא ישימו עליו נשך״ ח״ו, כי אדרבא היו מקלקלין יותר ממה שהיו חושבים לתקן, לפי שכבר אמרנו שהנשך הוא סוד הנחש הנושך וממית, ועם זה היו מוסיפין לו טמאה על טמאתו. ולא עוד אלא שכשהוא נופל ובא לידי עניות, מזלו ושרשו יורד אל החצונים בלבד, אבל כשישימו עליו נשך גורם זה שהס״א נכנסת במקום הקדושה ח״ו ומקדש ה׳ טמא ועונו גדול, ולכן ענשו חמור, כאילו כופר בה׳ אלקי ישראל כמו שאמרו רז״ל, שמכניס את הכופרים שהם סוד החצונים בתוך גבול הקדושה. ולכן חייבים בלאו זה של ״לא תשימון״, המלוה, הערב, והעדים, לפי שכלם נטפלו בעבירה חמורה כזאת. והלווה עצמו אסור ליטול ברבית, לפי שנוח לו שיפול בידי עניות ויתפרנס מן הצדקה ברזא דאמרן, ממה שיטמא ח״ו את גבול הקדושה בסוד הנשך כמ״ש. והחכם עיניו בראשו וירחק מן הכיעור ומן הדומה לו. [ע״ע אוצרות רמח״ל עמ׳ צ״ב ד״ה את כספך].

בענין אותיות שק״ר
ובענין אמת מארץ תצמח

כבר אמרנו במקומות הרבה שמלת שקר מורה על הס״א בכללה, והקר של שקר הוא הרע שבה, והש׳ הוא הטוב המעמידה. והנה דע לפי זה שבב׳ אותיות ק״ר נרמזו הב׳ מטרופולין שהשקר עומדת עליהם, והם ק׳ — קוסטאנטינופולי, ור׳ — רומי, והש׳ של שקר הוא ירושלים שנקרא שלם כידוע, והוא הטוב של שקר המעמיד את הקר עד בא עתו, כי בעוה״ר נחרבה ירושלים בבנינה של צור. ונהפוך הוא לעתיד לבא שתבנה ותכונן ירושלים בחרבנם של הב׳ מטרופולין הנזכרים, שהם הק״ר של שקר, והטוב שבהם יחזור אל הקדושה ועיר הקדש יקרא לה, וראמה וישבה תחתיה זרים לא יעברו בה עוד, כי יקוצץ רגל השקר ותפול בלא תקומה, ואמת מארץ תצמח.

ודוק בג׳ אותיות אלו אמת מארץ תצמח שאם תכתוב אותם כסדר הזה מלמטה למעלה:

ת׳צמח
מ׳ארץ
א׳מת

נמצא האמת שעכשיו היא מושלכת ארצה בעוה״ר, תעלה ותצמח דרך ימין, כי כן הימין של הג׳ תיבות הנזכר הוא ר״ת אמת. וסוד הענין, כי ״ימין ה׳ רוממה ימין ה׳ עושה חיל״ להרים את האמת מאשפות דלותה. וז״ס גם כן שאותיות אמצעיות הם ״מארץ״ ואותיות אחרונות שהם אל השמאל הם ״תצמח״, בסוד ״הולך אל דרום וסובב אל צפון״ ובסוד ״כי ימין ושמאל תפרוצי״, כי גמר הבירור הוא אל השמאל, כמ״ש במקומות הרבה, בסוד ״ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו״ ומיד ״והיתה לה׳ המלוכה״ וצמחה קרן לדוד והיתה מנוחתו כבוד.

מבאר למה בוחר לבאר ע״ד הסוד ולא ע״ד הרמז

״אל תלשן עבד אל אדוניו פן יקללך ואשמח״ זהו הגוף — עבד אל הנפש, גם היצה״ר שהוא עבד אל היצה״ט, גם כל התחתון שהוא עבד אל העליון, וכן כל כיוצא בזה מן הרמזים בדרך כלל שתבין על ידיהם מלין סגיאין דחכמתא דברי חכמים וחידותם — אבל רצוני להעמיק ברזין דחכמתא, שכבר הארכנו ברמזים בענינים אחרים ואין זה מקומם ושעתם, כי העסק בנסתרות הוא צורך גבוה, ובטל רצונך מפני רצונו הזהירו לנו רבותינו ע״ה. ודי לך שתרע כי כן דרכו של הנכנס בפרד״ס, להבין בתחלה בפשוטו של ענין, ואחר כך ברמז שלו, וגם בכל הרמזים התלוים בו כפי הכלל שמסרתי לך. ואחר כך אם חלק לו הש״י בסתרי תורה יעמיק להבין במצפוניה, כי הדרש שהוא החלק השלישי מן הפרד״ס, אינו דבר בפני עצמו, אלא שהוא הסובב בכל הג׳ החלקים של הפרד״ס. ואם תוציא הד׳ הרי ״ספר״ וגם ״פרס״ והדרש הוא העבד המשמש על מנת לקבל פר״ס, כלומר שהוא משתדל להבין בפשט וברמז ובסוד, ובשלשתם דרוש וקבל שכר, שהוא שכר העוה״ב, ולא פר״ס העוה״ז לעשות דברי תורה עטרה להתגדל בהם. וזהו ענין אמרם ז״ל: אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פר״ס, אלא דרוש וקבל שכר, והכל כפי מה שפירשנו. גם ד׳ חלקי הפרדס הם כנגד הד׳

עולמות אבי״ע, פשט סוד העשיה, רמז היצירה, שהם אותיות זמר שהוא עולם המלאכים המזמרים, דרש עולם הבריאה דתמן מקננא אי׳ עילאה, והדירוש הוא על ידי הבינה שמדקדק ומבין דבר מתוך דבר, והסוד הוא כנגד עולם האצילות. ומי שזוכה בכל ד׳ חלקי הפרד״ס, יש לו יד ושם בכל העולמות. ומי שלא זכה אפילו בפשט אינו מן היישוב, כי אין לו מקום לשבת בו, מאחר שהוא חוץ מכל העולמות, ואפילו מן העשיה — ״אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו״. ונחזור לענייננו שהעבד הנזכר הוא סוד ...

סוד ראשית הגז

סוד ״ראשית הגז״, כי מלת ״גז״ עולה עשר, והם סוד י׳ ספירות דעתיק יומין, והג׳ של גז סוד הג׳ ראשונות המגולות, והז׳ — ז׳ תחתונות המתלבשות, ובחינת הצמר בע״י כידוע, ו״ראשית הגז״ — סוד הגבורה דעתיק שמתלבשת בת״ס של א״א — ראשית חכמה, ולכן נקרא ״ראשית״. והוא סוד אמרם ז״ל: חמש סלעים ביהודה, שהרי מן הכתר של ע״י עד גבורה שלו הם ה׳ ספירות, רזא דחמש סלעים. והם ״ביהודה״ — סוד הנוק׳ שבנינה מן הגבורות ועיטרא דגבורה מתפשטת בכל עשר ספירותיה ונבנית על ידיהם, והוא סוד אמרם בסמוך: שהם עשר סלעים בגליל, ושם מלך המשיח עתיד להתגלות, ברזא דכתיב: אמצאך בחוץ אשקך ג׳ם ל׳א י׳בוזו ל׳י שר״ת גליל, והבן.

בענין עור ובשר וגידים ועצמות

קבלתי מדודי ורעי רמח״ל, שהד׳ בחינות של עור ובשר וגידים ועצמות הם כנגד הד׳ פרצופים זו״ן או״א שהם ד׳ אותיות הוי״ה כידוע. והנה לפי זה תראה שהעור הוא יותר רפה וחלוש והעצמות הם יותר עצומים וחזקים, כי הקדושה כשהיא יותר פנימית, היא גם כן יותר עצומה וחזקה, לפי התרחקות החצונים ממנה, והם המתישים את כחה. ורזא דא ״צור ילדתך תשי״ שהיא סוד הנוק׳ בחינת העור החלוש. והוא סוד גם כן מ״ש ״ואחרי עורי נקפו זאת״ כי החצונים נתדבקו לעורו

שהוא סוד הנוק', ושם נקפוהו ויעציבוהו. והנה לפי ד' בחינות הנזכר ז"ס מ"ש "עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסוככני" והוא ממש כסדר הויתם לעמת הד' פנים. ומ"ש "תלבישני" אצל "עור ובשר", ז"ס מ"ש "צדק לבשתי וילבשני כמעיל וציף משפטי" — כנגד הב' הנגלות זו"ן. ולעמת הב' הנסתרות או"א, ז"ס אמרו "ובעצמות וגידים תסוככני" כי ההורים הקדושים הם הסוככים על הבנים ומגינים עליהם, בסוד סכת שלום שנעשית אל הבנים על ידי הב' רעים דלא מתפרשאן. והוא סוד גם כן מ"ש: ובני ישראל "פרו" מצד בחינת העור, "וישרצו" מבחינת הבשר, "וירבו" מבחינת הגידים, "ויעצמו" מבחינת העצמות, "במאד מאד" רזא דע"ק ועתיק יומין, והוא סוד שכל אדם הרוכב על המרכבה והמנהיג החובק את הארבעה, ובאשר יהיה שם הרוח ללכת ילכו, כי "רוח אלקים מרחפת על פני המים" זהו רוח הקדש כאמרם ז"ל. ועל רזא דא אמרו בספר יצירה: עשר ספירות בלימה אחת רוח אלקים חיים, ברוך ומבורך שמו של חי העולם, קול ורוח ודיבור זהו רוח הקדש, והנה קול ורוח ודיבור סוד התלת ראשין והוא רוח הקדש ברזא דאמרן.

בענין ברכת שהחיינו

ענין מה שהיו נזהרים כל כך רז"ל בברכת שהחיינו על כל דבר שנתחדש לו לאדם באיזה דבר שיהיה, עד שאמרו: אפילו על קרא חדתא אמרינן זמן, סודו הוא, לפי שרשם שמתחדש לו למטה כך מתחדש לו למעלה איזה דבר למעליותא בלי ספק, ומתעורר באותה ברכה. וברזא דא היה אומר אותו מן השלמים: ברוך שעטני מעיל, לפי שכך כנגדו למעלה. וז"ס גם כן "ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה" שהקשה עליו אנקלוס הגר מהו רבותיה, והוא דבר גדול למי שיודע סודו, לפי שכך מזדמן לו למעלה לחם מן הקדושה ושמלה מצדה ממש להיות מן המצויינים לעבודתו ית'. וז"ס גם כן כתנת פסים שעשה יעקב ליוסף "ויקנאו בו אחיו" וכי יעלה על הדעת שהשבטים יקנאו על משקל ג' סלעים כלי מילת, אלא על בגד חמודות שנתחדש לו למעלה ונתייחד יוסף בזה על שאר אחיו, וזוהי סבת קנאתם. והוא סוד גם כן "בגדי קדש לאהרן הכהן לכבוד ולתפארת" ונתחדשו לו גם כן כנגדם למעלה, והבן כי הוא כלל גדול ועם זה תבין מלין סגיאין דחכמתא, ישמע חכם ויוסף לקח.

סוד הענין שהאדם מתענג בראיית צמחים בגנות ופרדסים

העונג שמתענג האדם בראיית הצמחים והנטיעות בגנות ובפרדסים, סודו — ממקום שבא, כי רוחו מגן עדן מקדם, ודוגמתו למטה גנות ופרדסים, שהמציאם האב המרחם כדי שלא יאבדו הבנים במר רוחם, ויתענגו מעין דוגמא של מעלה. ולא עוד, אלא שנובע מרוחניות הגן העליון אל גנות ופרדסים למטה. וכל שכן שיש שם קשר המלאך הממונה על כל עשב ועשב, והם סוד המלאכים ממש — שסודם למעלה אילנות עשבים ודשאים להתנאות בהם בני אדם העליון, והם נפש האילנות והעשבים למטה, המגדילים אותם ומעמידים אותם בכל משך זמנם, כשם שהכוכבים ברקיע השמים יש לכל אחד מהם מלאך המחיה אותו והמאירו והמוליכו בדרך ילך. והוא סוד מ״ש ״ברן יחד כוכבי בקר וירׄיעו כל בני אלקים״ שהם סוד המלאכים הממונים על הכוכבים עצמם. והתנענעות הכוכבים היא רנתם, ושיר ושבח של המלאכים הממונים עליהם היא תרועתם.

בענין אימתא דציבורא

כובד ראש שבא אל האדם בהיותו עם הציבור, סודו מן השכינה השורה עליהם, והיא אימת צבור, מלשון אימא אם על בנים. פחד ואימתה שנופלת על האדם בראותו אנשי מלחמה במערכתם ולדגליהם, לפי שכחות הגבורה של מעלה מתפשטים עליהם ומיראים. סוד המיאוס שקצה נפשו של אדם בראיית המאכלים הנבאשים והנמאסים, או בראיית כל מיני שרצים שקצים ורמשים, הטעם הוא, לפי שרוח הטומאה מתפשט עליהם, והם ענפים המשתרגים משרשה, ולכן יטמאו בנגיעתם וכל שכן במשאם. והבן בכללים האלה שתבין על ידיהם כמה ענינים ברזין דחכמתא אם השם יאיר את שכלך, כי ה׳ יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, והוא למען רחמיו יוציאנו מחשכה לאורה ויראנו מתורתו נפלאות אכי״ר.

כל ההצלחה תלוי בענין הסדר

... ואין שמחה לנפש כי אם בהארת הפנים, שמהם כל הסדר הטוב המשמח אלקים ואנשים. ותשמור דבר זה שהוא אמת בלי ספק, כי

הצלחתו של אדם תלויה לפי סדר ענייניו, ולא לפי ענייניו בלבד. כי יש מי שענייניו יהיו טובים, אם הסדר לא יהיה טוב, בודאי לא יצליח. ונהפוך הוא אם סדרו נאה, וענייניו אינם נאים, אעפ"כ זה יצליח בלי ספק. והראיה, מישראל ואומות העולם, כי ישראל הכל יודעים שעניינם ענין טוב, וכאשר גם הסדר היה טוב כמו שהיה בימי שלמה, אז היו מצליחים יותר מכל האומות. אבל בזמן הגלות אע"פ שעניינם ענין טוב, הסדר שלהם אינו טוב כמו הסדר של אומות העולם, ולכן אומות העולם מצליחים וישראל אינם מצליחים, עד זמן הגאולה שיהיה להם ענין טוב וסדר טוב והכל בשלמות, ואז יצליחו בהצלחה נצחיית. והטעם לכל זה — סוד הארת הפנים שהוא הנותן את הסדר הטוב שתלוי במראה עינים, והאומות עכשיו יש להם זאת הארת הפנים ולכן מצליחים. וישראל שחסרים ממנה, כי הם בהסתרת פנים, לפיכך אינם מצליחים. וזהו ענין מ"ש החכם: טוב מראה עינים מהלך נפש, שמשמעו הוא, טוב הסדר הטוב שתלוי במראה עינים, מהענין הטוב שהוא פנימי בנפש.

ואמנם דע, שהוא יותר טוב כדי להצליח בעוה"ז ולא בעוה"ב ח"ו, כי הענין הטוב, הוא היותר חשוב בעולם הגמול בלי ספק. והטעם שכאן בעוה"ז מצליח יותר הסדר הטוב והמראה הטוב, ממה שמצליח הענין הטוב כשהוא בלתי הסדר הטוב, הנה הטעם הנכון והאמיתי בזה, לפי שהקב"ה מסר כל מפתחות ואוצרות הטוב ביד המלאכים הממונים עליהם, והם אינם משפיעים אלא למוכנים לקבלו, והם המתנהגים בדרך חכמה וחבונה ובסדר הטוב. והמשל בזה, כמי שאינו רוצה ליתן דבר נאה ונעים ונחמד שיש לו אלא בכלי נאה שיהיה מוכן וראוי לקבלו. ולכן תראה שחשיבותו של אדם היא כפי הנהגתו וכפי לבושו, ולא כפי חכמתו אם תהיה בלתי מסודרת בסדר הטוב למראה עינים, ולכן חכמת המסכן בזויה ודבריו אינם נשמעים.

והש"י כשרוצה להגדיל או אומה אחת או איש אחד, מסביר לו פנים בהארת הפנים ממש, וממנו הסדר הטוב למראה עינים, ואז הוא מצליח בלי ספק מן הטעם שאמרנו. וזהו ענין מ"ש: והוא ישקיט ומי ירשיע. כן להיפך: ויסתר פנים ומי ישורנו, כי מן הסתרת פנים נמשך ההעדר של ההנהגה טובה והסדר הטוב, ואין עוד מי שישורנו להטיב אליו מן המלאכים הממונים על הטוב, והכל מובן יפה במה שפירשנו. וז"ס: והסתרתי פני מהם והיה לאכול ומצאוהו רעות רבות וצרות וגו'. ואדרבא בעת הארת הפנים כל הטוב בשלמות, מפני שיש הסדר הטוב, והוא לבדו

הכלי המחזיק את הטוב מן הטעם שאמרנו, וז״ס: ופניתי אליכם והפרתי אתכם והרביתי אתכם וגו׳ שיהיה בבאכי״ר.

... והם [— החיצונים] המבלבלים את הסדר הטוב, ולכן הטוב אינו נמשך כד״ל, כי בעל הטוב אינו רוצה להשליך את טובו במקום שאין סדר טוב, והוא הכלי המוכן והראוי לקבל את הטוב. ולכן כשתראה באיזה בית או עיר או חברה של בני אדם שאין להם סדר טוב, תאמר ולא תשגה — שעניניהם אינם של קיימא ולא יצליחו. וכן בהפך תאמר אם תראה סדר טוב והנהגה טובה, אותה כנסיה סופה להתקיים בלי ספק, והכל מן הטעם שהקדמנו. וזהו ענין שאמר החכם: אולת אדם תסלף דרכו, שהרי אולת ר״ל סטראמביריא״ה בלע״ז, והיא הנהגה בלתי מסודרת בן בדיבור בין במעשה, והיא תסלף דרכו של אדם, לפי שכל ההצלחה תלויה בהנהגה טובה ומסודרת. ומ״ש אחר כך ועל ה׳ יזעף לבו, כי הלב יודע שהכל תלוי בהארת הפנים העליונים, כי כשיש סוד הארת הפנים אז ההנהגה בסדר טוב, והיא תפלס ולא תסלף, כענין שנאמר: פלס מעגל רגליך וכל דרכיך יכונו. אבל כשאין סוד הארת הפנים, והסתרתם במקומה, אז אולת תסלף ודאי, ולכן לבו של אדם יזעף על ה׳, כי הוא יודע שהכל מצדו ברוא דאמרן. אך אמנם היה לו לידע שהכל מפני עונותיו, ולחזור בתשובה, כי ה׳ לא ימנע טוב להולכים בתמים.

ענין גלות בבל וגלות אדום

יש אפופליסי״ה חזקה ואפופליסי״ה רפיה, סוד הרפה היה גלות בבל בגוף האומה בכללה, שבו לא נסתמו כל הצנורות, כי היה היה דבר ה׳ אל יחזקאל בן בוזי על נהר ככר, וכן לשאר הנביאים. סוד החזקה שאין לה רפואה בדרך טבע כי נסתמו כל הצנורות בשרשם, הוא גלות אדום, ולכן כתיב בה ״נפלה ולא תוסיף קום״ כי היא סוד האפופליסי״ה חזקה, והם חשובים כמתים ממש ולכן אומרים: אבדה תקותנו נגזרנו לנו כי אין עוד נביא ולא אתנו יודע עד מה. אבל הקב״ה הבטיח שיקימנה ״אני אקים״, והוא דרך נס כתחיית המתים ממש, ברוא דכתיב ״הנני פותח את קבורותיכם עמי״ כי הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר והבן.

סוד הגלות הוא סתימת הדעת שלא יתפשט למטה

המשלח מעינים כנחלים בין הרים יהלכון, הנחלים הם התחתונות, והמעינים הם העליונות שמריקים אל התחתונות כשם שמן המעינים יוצאים המים אל הנחלים. וכל זה מדבר בעת התיקון, שאז אין דבר רע הסותם ומתמצע, והעליונות מריקים אל התחתונות בריוח ולא בצמצום. מה שאין כן בעת הקלקול, שאז הקליפה הסותמת היא המונעת את המעינים שלא יריקו בנחלים. וז"ס האהפופליסי"ה בבעל חיים, כשיש איזה דבר הסותם את מעבר הרוחות דרך הגידים [— העצבים] והיא בחינת הגלות ממש. והוא סוד: לכן גלה עמי מבלי דעת, שנסתם ממקור הרוחות בשרשו למעלה והוא הדעת ממש, ודרגין קדישין חשובין כמתים ח"ו. אבל בזמן הגאולה נפתח הסתום, שהוא סוד הדעת ממש, וברזא דא כתיב: כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. והגאולה היא סוד התחיה ממש וז"ס יחיו מתיך נבלתי יקומון.

כל ארץ שסבלו שם ישראל צרות בזמן הגלות עתידה להיות שלהם

... "למען יירשו את שארית אדום וכל הגוים אשר נקרא שמי עליהם" הענין הזה הוא נותן טעם אל טלטול הניצוצות הקדושות בין האומות והקליפות, שאינו אלא כדי שיתוספו עליהם גרים, כלומר שיתחבר אל הקדושה כל הטוב שבקליפה, להיות בחינת לבוש אל ניצוצות הקדושה עצמן, וז"ס: למען יירשו את שארית אדום וכל הגוים. ומ"ש: אשר נקרא שמי עליהם, לפי שבאו גם הם לחסות תחת כנפי השכינה, שהיא נפש הגר ממש, וה"ס מ"ש: ונלוו גוים רבים אל ה', ועוד כתיב: כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה'. וז"ס גם כן מ"ש: בארץ בשתם משנה יירשו, כי בכל ארץ וארץ שהיו ישראל גולים שם וסבלו כמה צרות בארצות הגוים, סוף סוף כל אותן הארצות עתידין להיות שלהם. דרך משל, אותן שנשרפו על קידוש השם בארץ ספרד בזמן הגלות, הם עצמן שבזמן הגאולה יירשו את אדמתן, וכן בכל שאר הארצות כפום צערא אגרא, והכל עתיד להיות שלהם, כי אלקי משפט ה'. וזה יהיה דוקא בעת תבנה השכינה בבנין הגמור על ידי הניצוצות המבוררות, בין ניצוצות הקדושה בין ניצוצות הטובים של הקליפה שניתנו להיות שלה באחרית הימים.

אבשלום הוא בחינת היסוד

... ואבשלום הוא היסוד — וקבלתיו מדודי המשכיל רמח"ל, וכשם שנדח למטה כך נדח למעלה מן הקדושה. ... וכל שכן שאבשלום היה בחינת היסוד כד"ל מפי **חברנו** ... [ההדגשה מהמלבה"ד].

ענין אמרם: רוב צדיקים מתים בחולי מעים

... ורובן של צדיקים מתים בחולי מעים, דהא סטרא בישא אחידת בההוא דרגא תתאה, נפש החוטאת, ודיו לעבד להיות כרבו. ועל רזא דא תראה שרובן של צדיקים וחסידים הם להוטים אחר גרונם — מפני חמת המציק אשר כונן להשחית מפלגא ולעילא, והצפוני לא ישבות מקטרוגו אלא בסוד ההלעטה, כי אז מסתלק מן הראש והופך פניו למטה, ועפר יאכל כל ימי חייו, ומנחה היא שלוחה מיעקב לעשו אחיו, ובתחבולות יעשה לו מלחמה.

סוד הספירות והפרצופים שמשפיעים ברוחת או בצמצום

... ואגב ארחא נאה לדעת שהתחתון בוטח בעליון והעליון משפיע אל התחתון בעין יפה בריוח ולא בצמצום, כשמעשה התחתונים גורם שהא"ס ב"ה נדבה רוחו אותו להריק מברכותיו לכל העולמות שברא ולכל הספירות ולכל הפרצופים בשופע שבע רצון, ואז כל הפרצופים וכל העולמות משפיעים זה לזה בעין יפה וטובם לא יחדל, כי השפעתם כפי קבלתם, וכשם שקבלו בעין יפה ובריבוי גדול כך משפיעים ולא ימנעו. אבל כשהעונות גורמים שהא"ס ב"ה מסתלק ומתצמצם ולא ישפיע כי אם מעט מזער לחיי נפש, אז כל העולמות וכל הספירות וכל הפרצופים כביכול הם צרי עין זה לזה, ונמנעו הרחמים מן האב אל הבנים, כי עונות הבנים גרמו לו שהוא חסר אפילו לעצמו, וכל שכן להשפיע לזולתו. וז"ס "המון מעיך ורחמיך עלי התאפקו", וז"ס גם כן "צור ילדך תשי" כי תשות הכח לפי מיעוט השפע, כמי שלא יאכל כל צרכו ברזא דכתיב "ברכי כשלו מצום". וז"ס "הרכה בך והענוגה תרע עינה" וגו', עד שיחזיר אצלה אפילו מה שהוציא לצורך התחתונים ויאכל ממנו, וז"ס אכילת הבנים, ברזא דכתיב "ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן". וכשם שהוא למטה כך כנגדו למעלה, והבן אותו כי הוא סוד גדול והאמת יורה דרכו, ועם זה תבין כמה ענינים ברזי תורתנו. והנה

לפי זה באחרית הימים שיתמו חטאים מן הארץ, והעולם בכללו יהיה ראוי להתקשר יפה בא"ס ב"ה ולקבל ממנו בעין יפה, אז יששום מדבר וציה תגל ערבה ותפרח כחבצלת, כי כל העולמות וכל הספירות וכל הפרצופים יריקו זה לזה ולא ימנעו, וברזא דא כתיב: והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, וגם ז"ס מ"ש: אמר לצפון תני ולתימן אל תכלאי וגו', וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך, ודי בזה למשכילים.

בענין צומח חי ומדבר
איך עושים שליחותו של מקום

סוד "האלקים אמר לו קלל", "ויאמר ה' לדג" — אינה אמירה ממש, אלא אותה שקוראים אינספיריאטיונ"י ממש, והוא החלבשות של רוח ברוח לפום שעתא. וכן פסוקא בפום ינוקא, ורבים כיוצא באלו, כי בכל הקב"ה עושה שליחותו. ואם השליחות הוא על ידי דומם או צומח, ההתלבשות הוא במלאך הממונה עליו, ועל ידו החומר יתהפך באשר יהיה שמה הרוח ללכת, כגרזן ביד החוצב בו, צא וחשוב כמה מלין ורזין עילאין דחכמתא.

דורו של חזקיהו תקנו מה שעתידים לתקן בימות המשיח

... וגם חזקיה המלך היה ראוי להיות משיח כאמרם ז"ל, אלא שאין דורו ראוי לכך. ועל כל פנים שלום ואמת היו בימיו ואורה ושמחה מעין המשיח. ולכן אמר ההוא מרבנן: אין עוד משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיהו מלך יהודה, ולענ"ד אינו ר"ל שאין עוד משיח לישראל סתם ח"ו, כי היה מכחיש באחד מעיקרי הדת. אלא פי' — לאותם מישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיהו מלך יהודה, ואותו הדור כבר תיקן בימיו מה שעתידים לתקן כל ישראל בימות המשיח, ולכן לא יזכו עוד לימות המשיח, דבעי קוב"ה ליעקב עקימא כאמרם ז"ל בספר הזהר, והם כבר היו מתוקנים כל צרכם לענין המשיח, ודי בזה למשכילים.

סוד המלאכים שנבראים מהרוח

ענין מ"ש "עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט" מלאכיו הם החיות שסודם מעולם היצירה רזא דרוחא, ומשרתיו סוד השרפים מעולם

הבריאה. אבל עדיין בענין זה יש לדעת סוד גדול במ״ש ״עושה מלאכיו רוחות״ רוחים ממש, המלאכים הקדושים מרוח הפה, בסוד אמרם ז״ל: כל דבור ודבור שיוצא מפי הקב״ה נברא ממנו מלאך. והמלאכים הטמאים הם הרוחים מנקב האחור שקודמין אל הרעי מזונא דההוא סטרא, בסוד שקוציהם וגלגוליהם, מלשון גלל שכבר פי׳ במקום אחר, והמשכיל יבין ונאמן רוח מכסה דבר.

בסוד עיר פאדובה

כבר פירשתי במקום אחר שחכמת הקליפה היא בעיר פאדובה, כי שם איש עמלקי ראש פתנים אכזר יונק מן העורף. ולכן שמעה הולך עד למרחוק ותזנה עמים רבים ברוב תזנותיה, כי שם אשת כסילות הומיה פתיות ובל ידעה מה. וגם ז״ס אכזריות המונה וכל שכן ראשיה וחוריה, ואין שם מלוכה שהם אכזריים וגאים מאד. ובה נתגדלו הכלבים עזי נפש בכמה דורות שעברו, והעולה על גביהם אצאלינ״ו האכזר שהרשיע לעשות יותר מכלם, עד שבאה תחת רשות אלופי אדום שהם הויניטיאנ״י — יותר ממותקים ונכבדים מכל זרעו של עמלק, ומאז הוכרחה להכנע אליהם ולסור אל משמעתם ארץ יראה ושקטה.

בענין עיר ויניציה

... סוד הנוק׳ דז״א ... ובהיותה בסוד הגדלות שהוא תיקון הנשמה היא מחתה לאשה זונה שלטת ויניטי״ה הבירה, שהיא בת צור המעטירה, סוד הבינה דמסאבותא. ולכן שריה נבונים ודינה ממותק, כי הם ברישא דמסאבותא הקרוב אל הקדושה, ותמן רזא דאלופי אדום כמו שפי׳ במקום אחר ... וברזא דאמרן שעיר ויניטי״ה הבירה היא סוד הבינה דמסאבותא, זהו הטעם שמושבה בלב ימים, אשר חיל ים מים חומתה, כמו שכתוב על צור המעטירה, שהיא דוגמתה וגלגולה בימים האלו. ולא עוד, אלא שהבינה היא סוד הים העליון, ולכן יסודה בלב ימים. והזנות גובר בה הרבה מאד, כי היא סוד אשה זונה שלטת כד״ל. אבל על כל פנים נמצא בה דבר טוב בהיותה יותר קרובה אל הקדושה, ועתידה לחזור אליה ולהכנע מפניה בנקל יותר מכל שאר דרגין דמסאבותא. וברזא דא כתיב על מלך המשיח ״ובת צור במנחה פניך יחלו עשירי עם״. ויציבא מילתא בלי ספק, כי כשם שיש כורכים ועיירות למטה, כך

כנגדם למעלה. וכשם שיש מלכים ושרים על כרכים ועיירות למטה, כך יש כנגדם למעלה. ואיזה שימות מן הכרכים ועיירות למטה, רוחו ונפשו תעלה באותה העיר או כרך שכנגדו למעלה, שם תהא דירתו שם תהא קבורתו. ואם בר ישראל הוא ונפיש זכותיה, יצאו מלאכי עליון לקראתו וילווהו מחוצה לארץ אל הארץ ויחזירוהו לשרשו. ואם הוא עבריין, ישכב את ערלים לתמרוק רעתו. ובעת התחיה זה סוד גלגול מחילות למטה ובין למעלה — להחזיר הגופות הנפשות והרוחות על אדמת הקדש אשר חצבו ממנה, ולנער הרשעים שאין להם חלק בה, ולהוציאם החוצה על אדמתם הטמאה, בעת בא עת שהחשך יכסה ארץ ועדפל לאמים ורשעים בחשך ידמו.

עוד בענין עיר ויניציה

... "וישתחוו לו כל מלכים כל גוים יעבדוהו" הראשונה לחזור אל הקדושה אולי שתהיה ויניטי"ה הבירה, כי לה קרבת אלקים בסוד הבינה. וז"ס שהיא "קריה עליזה", כי כל השמחה מן הבינה. לא שתהיה שמחה מצד עצמה, כי אין שמחה בקליפה, אלא מצד הבינה של הקדושה שזאת העיר כלילת יופי רזא דבינה דמסאבותא עומדת אל האחור ויונקת ממנה. והדוכס שלה הקרן בראשו, שהרי קרן עולה שן ושניהם מצד הבינה, ולכן נמשך מלכותה ברזא דאריכות ימים דתמן בסוד הבינה, ודי בזה למשכילים.

בענין עיר ויניציה ופאדווה הסמוכה לה

... וזה סוד שויניטי"ה הבירה שעומדת ממש מקום הרצון הטמא כל יושביה הם שטופים בזמה, וגם היהודים הגולים באותה קליפה נמשכים אחריהם ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם. ותמן כל תיאובתין בישין ועזות מצח של אשות הזמה מתרבה לשם עד להפליא, כשם שמתרבה בעיר פאדוו"ה הסמוכה לה רוע לב ונבלות הפה, בגין דאיתגברת לתמן סוד קליפת הכלב. ולכן פני יושביה כפני הכלב, ואינן יכולים לדבר זה עם זה לשלום. ורזא דמלה, כי ויניטי"ה נטלה סוד הנשיקין בישין, ולכן כל מעשיה בחנופה וחלקו מחמאות פיה. ועיר פאדווה הסמוכה לה נטלה סוד הנשיכין, ולכן שננו לשונם כמו נחש חמת עכשוב תחת שפתימו סלה, שניהם חנית וחצים ולשונם חרב חדה.

בענין חבר ומורה הוראה
שתי מדרגות שזוכה בהן הת״ח *

... ולפי זה נאה לדעת בענין שתי המדרגות שהת״ח זוכה בהן על ידי עסק תורתו, והן בתחלה להיות חבר, ואחר כך זוכה להיות רב מורה הוראות ברבים. וסוד הענין הוא, כי בהיותו במעלת החבר יתיב בעלמא דנוק׳ לבד, ואחר כך עולה לעלמא דדכורא כשזוכה להיות רב, וזה בלא זה אי אפשר.

בענין הבושה
וסוד מאחז״ל: המלבין פני חבירו ברבים וכו׳

... ולענין הבושה נאה לדעת שיש ממנה שני מינים: א׳ היא שיתבייש האדם קודם מעשה רע, וגוונה אדום, והוא סימן טוב אל האדם שיהיה ביישן, כי מתפשטים בו הגבורות ביתר עז ומוסיפין לו כח להתחזק במעוזו ולפרוש מן העבירה. והשנית היא הבושה לאחר מעשה רע, כשמוכיחין את החוטא עליו, וגוונה לבן, דאזיל סומקא ואתי חיוורא — שהגבורות מסתלקים ותש כח המתבייש. והבושה שנזכרה בענייננו היא מזאת הבחינה ממש, שגבורות אי׳ כביכול מתעלמים בפשע בניה ותש כחה, וז״ס מ״ש ״צור ילדך תשי״.

וגם ז״ס אמרם ז״ל: שכל המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא, ושם אמרו רז״ל: דאזיל סומקא ואתי חיוורא, לפי שהגבורות מסתלקין, ושרש הגבורות הוא מן הבינה דאיהי רזא דבוצינא דקדרוניתא, והיא סוד העוה״ב ממש, לפיכך אין לו חלק לעולם הבא.

---

*) תעודת סמיכת חבר לרבינו מינם י״ג תשרי תפ״ו, נמצא בפנקס הקהלה של פאדובה חי״ל:

... להכתיר בכתר החברות לשלשת המיוחסים והיקרים, כי מנעורם ועד עתה האל נטע בלבם להבין לשמוע ללמוד את אמרת אלוק צרופה, ה״ה כמ״ר ישעיה יצ״ו בכמה״ר יוסף רומאנין ז״ל, והחכם כמ״ר משה דוד בן הנעלה כמ״ר שמואל וואלי יצ״ו, ולכמ״ר משה חיים בן הנעלה כמ״ר יעקב חי לוצאטו יצ״ו, בראות מעלותיהם הנ״ל כי הם צורבא דרבנן ראויים לסמיכה, ינן כי גלוי וידוע את רב טיבם והשכלתם ותבונתם ופעולותיהם ושמעשיהם יקרבום אחר שגמרו בדעתם להיות תורתם אומנותם, התקינו שמכאן ולהבא ב״ה שמותם אשר יקראו להם ובפרט להעלותם לקרוא בתורה, מעלת החבר רבי ישעיה רומאנין יצ״ו, ומעלת החכם החבר רבי משה דוד וא״לי יצ״ו, ומעלת החבר רבי משה חיים לוצא״טו יצ״ו.

אם לא שיפייסנו ברבים כמו שהלבין את פניו ברבים, שאז הגבורות חוזרים ומתפשטים, דלא גרע מכבודו, כיון שחבירו נכנע לו ויניח את רוחו במה שיפייסנו ברבים כשם שחטא לו ברבים מדה כנגד מדה ממש. ו"רבים" הם סוד החצונים שנקראים רשות הרבים ברזא "פירודא, והמלבין פני חבירו ברבים, מגרה בו את החצונים ושואפים את דמיו. ולפי ענין הרבים שהם סוד החצונים, דא איהו רזא דכתיב על מלכא משיחא "כאשר שממו עליך רבים" — שנתנוהו לשממה ממש וכלו חייו, ולכן מדה כנגד מדה נאמר עליו "לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל" ודי בזה לענייננו.

המיעוטים שנעשים במיעוט הדורות

ענין מה שאנו רואים בעינינו שהדורות הולכים ומתמעטים בחכמה בגבורה ובעושר, כי איה חכמת הקדמונים, וגבורת הרומיים, ועושר המלכים. נבוכדנצאר מלכא עבד צלם די דהב ארכיה אמין שתין פתיה אמין שית. אחשורוש להראותו את עושר כבוד מלכותו ימים רבים שמונים ומאת יום. ועכשיו הכל הולך וחסר והדלות גוברת אפילו במלכים, ואין להם אפילו לפרנס את עצמם בהוד והדר. ואיה הבנינים הגדולים והבירניות הנפלאות בעתים שעברו. והנה סוד הענין דע, כי מפני עוגות התחתונים הטוב נסתלק מעט מעט למעלה לשרשו, והרע נתגבר ונתאחז בכל קצות הארץ. וזהו הטעם שכשם שחו"ג נתעלו וחזרו לשרשם למעלה, כך כסף וזהב שהם כנגדם למטה, נתעלמו מבוראם במטמונים בעמקי הים או במעמקי ארץ. ולעתיד לבא בזמן הגאולה שתכרת הס"א והרע מן העולם, והטוב יתפשט בכלל ובפרט בשופע שבע רצון, אז מגלה עמוקות מני חשך ויוציא לאור כלי כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם. ברזא דכתיב: כי שפע ימים ינקו ושפוני טמוני חול, ובפירושם ז"ל על הענין. שהכל עתיד להגלות אל מלך המשיח, והוא יחלק אותם לאנשי קיבוץ גלויות, כי כשם שיתפשט הטוב הרוחני בעולם, כך יתפשט הגופני, וכלא רזא חדא לרואי השמש.

וכל מדה שבקדושה יכה המדה שכנגדה בקליפה, ויתמו חטאים מן הארץ לגמרי. והוא סוד המזמור בכללו של "הבו לה' בני אלים" וגו'. שהרי "קול ה' על המים" הוא ימין ה', סוד אבגית"ן, החסד שבגבורה שיכה ימין שקר שבקליפה. "קול ה' בכח" סוד הגבורה שבקדושה פחד יצחק, שיכה פחד אויב, בשם קר"ע שטן שהוא גבורה שבגבורה. "קול

ה' בהדר" סוד הת"ת שבקדושה, שיכה את הת"ת שבקליפה, בשם נגד יכ"ש שהוא הת"ת שבגבורה. "קול ה' שובר ארזים" הוא הנצח שבקדושה, שיכה את הנצח שכנגדו בקליפה, בשם בט"ר צת"ג שהוא הנצח שבגבורה. "קול ה' חוצב להבות אש" הוא ההוד שבקדושה, שיכה את ההוד שבקליפה, בשם חקבטנ"ע שהוא סוד ההוד שבגבורה. "קול ה' יחיל מדבר" הוא היסוד שבקדושה, שיכה את היסוד הטמא שכנגדו בקליפה, בשם יגל פז"ק שהוא היסוד שבגבורה. "קול ה' יחולל אילות" היא המלכות שבקדושה, שתכה את המלכות שכנגדה בקליפה, בשם שקוצי"ת שהוא המלכות שבגבורה. ועולה תולעת, בסוד: אל תיראי תולעת יעקב, וכאשר תרמוס אויבתה נהפכת לתועלת. וברזא דא כתיב בסמוך "ובהיכלו כלו אומר כבוד" כי כל ה"כבוד" שהיה אל השפחה יחזור אל הגבירה שהיא סוד ה"היכל", ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מחריד.

הענינים שהם כנגד הד' נהרות

"ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לד' ראשים" וכנגדו ד' אותיות הויה התלויים בקוצו של יוד, כמו שאמרו רז"ל. וכנגדם ד' עולמות אבי"ע. וכנגדם ד' מדרגות הנפש: נפש רוח נשמה חיה, והכל תלוי ביחידה העולה על גביהן. וכנגדם ד' מעיינות בלב כמו שיודעים חכמי הניתות. וכנגדם ב' ידים וב' רגלים והראש המנהיגם. וכנגדם ד' לחות בגוף האדם: אדומה בכבד, ירוקה במרה, שחורה בטחול, ולבנה בריאה. וכנגדם ד' מותרות היוצאים ממנו: צואה מי רגלים זיעה ורוק. וכנגדם ד' יסודות בעולם: אש אויר מים ועפר. וכנגדם ד' זמנים בשנה: קור וחום קיץ וחורף. וכנגדם ד' זמנים באדם: זמן הנערות הנרמז במלת "פישון" מפני שאז הוא זמן גידולו, מלשון "ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק". זמן הבחרות הנרמז במלת "גיחון" מפני שאז נוטה האדם לתאוות הגופניות ולדברים הארציים, מלשון "וכל הולך על גחון". הג' זמן הזקנה, זקן זה שקנה חכמה, והוא "חדקל" מלשון חד וקל, חד בשכלו וקל להבין ולרדוף, כמו שאמרו רז"ל. הד' ישיש כנגד "פרת" כי אז מוציא מן הכח אל הפועל פרי שכלו והכל לומדים ממנו ודבריו נשמעים. וכנגדם ד' אבות נזיקין בקליפה: השור והבור המבעה וההבער — שחל ופתן כפיר ותנין, כי גם את זה לעומת זה עשה האלקים, טוב לעומת רע ורע לעומת טוב.

וכנגדם ד׳ הסבות שאמרו הפלוסופים, כי הם רואים מעט כרואה מאתורי הגדר, הסבה החומריית הצוריית פועליית ותכליית. וכנגדם ארבע רגלי המרכבה: אברהם יצחק יעקב ודוד, אריה שור נשר ואדם, מיכאל גבריאל נוריאל ורפאל. וכנגדם שרה רבקה רחל ולאה. וכנגדם ד׳ דברים אשר גופו של אדם מחובר ומורכב מהם: עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסוככני. וכנגדם ד׳ רוחות העולם: מזרח ומערב צפון ודרום. וכנגדם ד׳ *המתכות הראשיים*: זהב וכסף נחושת וברזל. וכנגדם שלש רגלים: פסח כנגד הכסף, סוכות כנגד הזהב — מצפון זהב יאתה, נחושת כנגד שבועות, וברזל כנגד חג השמיני עצרת שהיא כנגד מלכות בית דוד המושפעת מן הכל. וכנגדם ד׳ האיברים הראשיים: המוח הלב הכבד והאצטומכא. וכנגדם ד׳ דגלים במסעות. וכנגדם הד׳ זוגות: אדם וחוה יצחק ורבקה אברהם ושרה יעקב ולאה. וכנגדם ארבעה בנים, אחד חכם אחד רשע אחד תם ואחד שאינו יודע לשאל. כי החכם כנגד אברהם, הרשע כנגד יצחק שיצא ממנו עשו, התם כנגד יעקב, ושאינו יודע לשאל כנגד דוד שאמר לעצמו ״ה׳ לא גבה לבי וכו׳ אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי״ — והכל נכון ואמיתי ליודעי דעת. וכנגדם ד׳ טורי אבן באבני החשן כנגד הד׳ דגלים.

וכנגדם ד׳ דינים בנושא ונותן עם חבירו: שומר חנם כנגד דרום שמשם החסד — עושה חסד חנם בכל דור ודור. שומר שכר כנגד צפון אשר שם הזהב — וזהב הארץ ההיא טוב והוא הטוב הגנוז לצדיקים בעוה״ב שהוא לצד צפון. שואל הוא המזרח — ת״ת ישראל הלוקח מדרום להשביע למערב. נושא שכר הוא כנגד המערב, כלה נאה וחסודה המקושטת בכלים נאים שלה, ובאה בזכות בניה לשאל אוכל לנפשה לתת טרף לביתה וחוק לנערותיה. שכיר הוא בא בשכרו. וכנגדם ארבע גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך. וכנגדם ד׳ קרנות המזבח. וכנגדם בקליפה עשו עם ארבע מאות איש עמו. וכנגדם ד׳ המה קטני ארץ והמה חכמים מחכמים, שלשה המה נפלאו ממני וד׳ לא ידעתים. שלש הגה לא תשבענה, ד׳ לא אמרו הון. תחת שלש רגזה ארץ ותחת ארבע לא תוכל שאת. והאחרונה החמורה מכלם היא השפחה כי תירש גברתה, והיא האומה הרשעה המושלת בעונותינו על גויתנו ועל אדמתנו, ועליה נאמר ״לא תוכל שאת״, כי יום נקם לה׳ שנת שילומים לריב ציון, אשרי שישלם לך את גמולך שגמלת לנו, אשרי שיאחז ונפץ את עולליך אל הסלע.

ענין פרכוס הראש גם אחרי מיתה

ענין מה שנראה במציאות כאשר חותכים ראש בעל חי, שמיד גופו נופל ארצה ומת, והראש עדיין מפרכס וקופץ מכאן ומכאן. הטעם הוא, לפי שהראש הוא משכן הנשמה שרש החיות, וז"ס "ויפח באפיו נשמת חיים", והגוף מקבל מן הראש את חיותו, ולכן מיד כשנחתך הראש הגוף מת, שנפסק ממנו החיות הנמשך מן הראש, והראש עדיין חי ומפרכס, כי החיות שם במקום שרשו. וברזא דא אמור רבנן: דור לי בחיי ראשך. וזה סוד גם כן שאומרים אל האדם המתעטש, חיים טובים, כי הרע יצא החוצה על ידי העיטוש, ונשאר הטוב במקום החיים שהוא הראש. וזה סוד שהעיטוש סימן יפה לחולה, ברזא דאמרן.

ענין המותרות ומותרות הדיבור

"בכל עצב יהיה מותר ודבר שפתים אך למחסור". הנה בסוד הפסוק הזה דברנו בו פעמים רבות וכלא שפיר, אבל ת"ח רזא דמלה, דהא דרגין מסאבין נקרא "עצבים" כד"א "אוכלי לחם העצבים", "בעצב תלדי בנים", ודרגין מסאבין אינן ניזונים אלא מן המותרות של הקדושה. וברזא דא אמר החכם "בכל עצב יהיה מותר", שה"מותר" בלבד של דרגין קדישין יהיה "בכל עצב". וזה סוד שאין לגדל השערות, כדי שלא תהיה יניקה מהם אל החצונים יותר מדי. ולכן האבל שמדת הדין מתוחה כנגדו, היה מגדל פרע שער ראשו. וזה סוד גם כן שאין לגדל הצפרנים, לפי שדרגין מסאבין יונקין יותר מדי מן המותרות. ואשת יפת תאר היתה מגדלן, כדי שיתאחזו בה סטרין מסאבין ותתגנה על בעלה. וגם במותרות הדיבור יש אחיזה לחצונים הרבה מאד, וברזא דא אמר החכם בסיפיה דקרא "ודבר שפתים אך למחסור". ואוף הכי אמור רבנן: וכל המרבה דברים מביא חטא, שהוא מביא על עצמו רזא ד"חטא" שהוא סוד הס"א על ידי ריבוי הדברים. ולכן שומר נפשו ירחק מהם, וסמא דכלא משתוקא, וחושך שפתו משכיל.

ענין גלות השכינה עם בניה

כבר ידוע שכל עם בני ישראל הם סוד איברי השכינה, ולכן אמרו רז"ל: כי כשלוקין, השכינה מה הלשון אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי. וידוע גם כן כי כשישראל גולין מארצם גם השכינה גולה עמהם, וכשהם נפוצים בד' כנפות הארץ גם איברי השכינה כביכול נפוצו עמהם

זעיר שם זעיר שם, כי שרשיהם למעלה גולים עמהם במקום שהם, והוא צער גדול אל השכינה, שכביכול נפרד הרכבתה. וזה סוד "כמים נשפכתי והתפרדו כל עצמותי". ואין לה מנוחה אלא בעמה יחד, ובתוך ארצה. וברזא דא כתיב "שמוני נוטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי" כי גולה עם בניה שהם איבריה ממש בארצות הגוים, והם ה"כרמים" הנזכר בענין, ושם לא תרגיע ולא יהיה מנוח לכף רגלה מפני פיזורי הנפש. ועוד שהס"א יונקת ממנה ודבקה בה, בסוד: יבא רקב בעצמי ותחתי ארגז, כי תחת שלש רגזה ארץ ותחת ארבע לא תוכל שאת, ואינה שומרת את "כרמה" שהוא סוד ארץ הקדושה בית מנוחתה, כי צריכה לגלות אחר איבריה במקום שהם, ואז תגל עקרה בקיבוץ בניה לתוכה, ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מחריד.

ענין הקרניים והשינים

"שכל" עולה ש"ן ועולה קר"ן, ורזא דמלה, כי השכל הוא סוד המוחין דסלקין ונחתין, סליק לעילא ובולט מן הראש ועביד רזא דקרן. וז"ס "קרנים מידו לו" כי "לפי שכלו יהולל איש" זה משה בקרני הוד אשר גדלוהו לעיני כל רואיו. נחית לתתא ובוקע בתוך הפה ועביד רזא דשן, מחלבא דרישא חיוורא, ברזא דכתיב "ולבן שנים מחלב" ומהם השמחה ליגע אשר יגיע שם וינוח מעמלו, וז"ס "מן היכלי שן מני שמחוך".

כל מי שעולה לגדולה מוסיפין לו חן

"את הכל עשה יפה בעתו" זהו היסוד כשהוא מזדווג עם המלכות שאז הוא "יפה בעתו" ממש, בעת בא דברו לעשות ממשלתו. וקודם לכן הוא כעור מפני החצונים המתאחזים ומפרידים וגורמים הכיעור. כך יוסף בצאתו מבית האסורים, אז: ויגלח ויחלף שמלותיו ונגלה יופיו. כך המברר, בתחלה "משחת מאיש מראהו ותארו מבני אדם", ובעת בא דברו — "ונראהו ולא מראה ונחמדהו" ועליו נאמר "גדול כבודו בישועתך הוד והדר תשוה עליו". וכן לכל איש ואיש שיעלה לגדולה ולממשלה, אפילו שררה קטנה, מוסיפין לו חן ויופי כפי מדרגתו. וכן אל החתן ביום חתונתו, כי אז הוא מושל באשתו, וניתוספים לו האורות המקיפים הנותנים חן ויופי. וכן אל הרב בעת שסומכין אותו, כי לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים.

מוח ולב —
מהם הזכירה והבנה

כבר ידוע שהמוח והלב הם הב' הכלים המשמשים אל המושכלות, אלא שהמוח הוא השומר וגונז בתוכו כל עניני החכמה, והזכירה תלויה בו, כי אין סוד הזכירה אלא שהנשמה שמשכנה במוח רואה ממש כל עניני החכמה או שאר העניינים שלמדה, כמי שרואה בעין. והלב הוא המושך מן המוח מן הדברים הגנוזים בו שהנשמה רואה אותם, ומבין דבר מתוך דבר. וזה סוד: לב מבין, שענין ההתבוננות תלוי בו. והוא משכן הרוח, סוד הבן היונק מן האם שהיא הנשמה ששורה במוח. וכאשר האדם יהיה שכחן, בידוע שהפגם הוא במוח שבו תלוי ענין הזכירה ברזא דאמרן. וכאשר יהיה טפש ולא ידע להבין, אז הפגם הוא בלב, כענין שנאמר "טפש כחלב לבם" כי בו תלוי סוד ההתבוננות. ואם יהיה שכחן וגם טפש, אז הפגם בשניהם, ועל כיוצא באלו נאמר "כי טח מראות עיניהם מהשכיל לבותם", כי "עיניהם" הם עיני השכל. וזה סוד "החכם עיניו בראשו והכסיל בחשך הולך" שהוא מובן יפה במה שהקדמנו, שהרי החכם עיניו בראשו, לפי שהחכמה במוח שהוא בתוך הראש ושם הנשמה רואה ממש, והוא סוד הזכירה כמ"ש.

הטעם שהאדם כועס נגד עץ או אבן שנכשל בו

ענין מה שאנו רואים בעינינו מהבלי העולם, שאדם נוקף את אצבעו, או נוגף את רגלו בעץ או באבן, ואחר כך הופך את פניו רואה וכועס — והלא הוא עץ ואבן דומם, ונראה הבל ורעות רוח לכעוס כנגדו. הטעם הוא, לפי ששם בעץ או באבן נמשך כח המשחית שנגזר עליו להכותו, כענין אמרם ז"ל: אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, ומזלו של אדם רואה וכועס כנגד אותו כח המשחית, ולא כנגד עץ ואבן שכל רוח אין בקרבו. ורזא דמלה ממ"ש: טמון בארץ חבלו ומלכודתו על נתיב.

הגלות והגאולה תלויים
בסילוק וחזרת בחינת אב

... "ויחר אף ה' בם וילך" זה הסתלקות האב ממש, כי האם אינה מסתלקת לעולם, וניתנו לה רחמים יתירים על האב שהיא מרחמת על הבנים אע"פ שהם רשעים וחוטאים, מה שאין כן האב שאינו מרחם

עליהם אלא כשהם כשרים. ורזא דא "כרחם אב על בנים רחם ה' על יראיו", "יראיו" דייקא, ולא על שאינם יראים. ולכן תראה בענין מ"ש "וכפשעכם שלחה אמכם" כי כל מקום שגלו הבנים שכינה עמהם, שהיא סוד האם ממש שמרחמת בכל עת. והמאציל ית' גזר כך בחכמתו כדי שלא יעזבו הבנים מכל מקום, ואם יסתלק האב, לא יעזבו מן האם. ומזה הטעם גזר על האשה שתלד בעוצב, כדי שתהיה לה חבה יתירה על הבנים, מאחר שטרחה הרבה בשבילם. וזהו הטעם שרחל מבכה על בניה תמיד, אע"פ שגלו בעבור סרחונם, כי רחמיה בכל עת. והבכיה היא על בניה — "כי איננו" שאין האב עמהם, כענין שפירשנו שהאב מסתלק והאם אינה מסתלקת לעולם. ואמנם כל הצרות מפני הסתלקות האב, והוא סוד אמרם ז"ל: "אוי לבנים שגלו מעל שלחן אביהם", "אביהם" דיקא, ולא "אמותם" ברזא דאמרן. ורזא דא "ימותו ולא בחכמה" כי בגלות הם חשובים כמתים ועני חשוב כמת. והגאולה תהיה בשלמות כשיחזור האב, שכל החצונים השודדים ומרגיזים מיד בורחים מפניו, ורזא דא "ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מחריד".

הבן בג"ע מזכה לאביו בג"ע

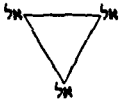
"יסר בנך ויניחך" — בגן עדן, "ויתן מעדנים לנפשך". שאם אביו יהיה במדרגה תחתונה בג"ע והוא במדרגה העליונה, ימשיך לו ממחיצתו מטובו וממעדניו, כדרך שהיה מאכילו בעוה"ז כך יאכילנו בעוה"ב. ורזא דא "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם".

סוד המגן דוד

סוד המגן דוד שעושים אותו בצורה כזאת

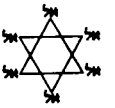
נלע"ד לפי שיש לנוקבא ב' אל בב' פנים ואל א' בחוטמא, הרי משולש כזה

שעולים מגן. ואחר כך מב' אל שבשני פנים נמשך האור אל ב' הפאות שלה שיש שם ב' אל כידוע. ומן החוטם מתנוצץ שם אל גם כן אל המצח מתחא לעילא, והוא סוד אל זועם בכל יום ששם קיבוץ כל הדינים כידוע, הרי משולש אחר

על גבי משולש הראשון שהוא מהופך ממש ועושה צורת המגן דוד כזה

שהם ו׳ אל שעולים כמנין מקום, והוא סוד ״הנה מקום אתי״, והוא סוד ״מגננו ראה אלקים והבט פני משיחך״ כי המגן אל [הפנים]. גם תוכל לומר סתם: ב׳ אל בב׳ פנים, וב׳ אל בב׳ פאות, אל אחד במצחא, ואל אחד בחוטמא, וכלא רזא חדא לרואי השמש.

תוספת ביאור
בענין מגן דוד

... והנה כאשר המלכות היא ממש כנגד הפנים, אז יש לה סוד צורת המגן דוד שכבר כתבנו למעלה. וכדי להבין סוד הענין על בוריו, עדיין צריך לדקדק כי בצורת המגן יש ב׳ פעמים מגן לפי שהם ו׳ א״ל, וב׳ משולשים זה על גב זה כמו שפירשנו בפרטות בסוד הצורה עצמה, והנה הב׳ המגינים הם סוד מ״ש ״כי לאלקים מגני ארץ מאד נעלה״ שהרי יש לה סוד הב׳ המגינים לרזא ד״אלקינו״ כשהיא פנים בפנים עם ז״א בעלה ועלתה לסוד הגדלות שהוא בחינת ה״מאד״, וז״ס ״כי לאלקים מגני ארץ מאד נעלה״. והנה בב׳ המגנים יש ו׳ פעמים אל שהם ב׳ פעמים מגן, ועולים מקום, בסוד ״הנה מקו״ם אתי״ שנאמר אל משה, שהוא דוגמת הז״א, וכדין זכי לזיווגא דשכינתא אנפין באנפין, ברזא דכתיב ״אני אעביר כל טובי על פניך״, וזוכה לב׳ המגינים שעולים ״מקום״ ודי בזה למשכילים.

עוד בענין המגן דוד

... ואתה ה׳ אל תרחק, דא קב״ה, אילותי לעזרתי חושה דא שכינתא דרגא דדוד מלכא, שתרוץ לעזרתו קלה כאילה הזאת, ולא תאחר, כי תעזרנו על ידי המגן שלה שהוא סוד מגן דוד העשוי בשש זויות לעומת ו״ק העולם קטן, ימין ושמאל, קדם ואחור, מעלה ומטה, וכחם מו׳ תיקוני דיקנא של הפנים הנוקבין — ואתה אדנ״י, אל — א׳, רחום — ב׳, וחנון — ג׳, ארך אפים — ד׳, ורב חסד — ה׳, ואמת — ו׳. והנוק׳ שתמהר לעזרתו הנה היא צריכה לכח הזכר שישגיח עליה ולא יעזבנה, לפיכך אמר: ואתה ה׳ אל תרחק — לתת כח אל האילת, ואת אילותי לעזרתי חושה.

ענין השטות

ענין השטות. דע כי השוטה נסתלקו ממנו מוחין דגדלות, ונשארים לו מוחין דקטנות בלבד והם הגורמים את שטותו. הלא תראה שכל מעשיו כמעשה הקטנים ממש: הוא בוחר בהבלי הילדות, הוא מדבר דברים שאין בהם ממש כדברי הקטנים והנערים, הוא מכה ופוצע אם המצא בידו חרב או סכין או בכלי עץ או באבן, וכן כל מעשיו כמעשה הקטנים מן הטעם שאמרנו. ואם תאמר: והלא גם הקטנים עצמם פעמים שהם משחטים. התשובה על זה, כי גם הם מסתלקת מהם החלק המועט של הגדלות המעורב בתוך הקטנות, ולכן משחטים, כי גם בנערים יש בחינת הגדלות השייכת לקטנותם, והראיה "ויגדל הילד ויגמל", ודי בזה למשכילים.

המצוות הם לשמירת האדם בעולם העשיה

כבר ידוע שעולם העשיה רובו רע. וגם בשר אדם שהמציא הוא לעצמו בעונותיו, מעיד על זה, כי האלקים ברא את האדם ישר כלו רוחני בכתנות אור, כאשר היה מן הראוי בהיותו יציר כפיו ית', והוא הפכם בעונותיו לכתנות עור, וגרע ממדרגתו ונפל למטה בעולם שרובו רע, ואעפ"כ ברוב רחמיו ית' נותן לחם לכל "בשר" כי לעולם חסד, כמ"ש למעלה [בפירוש ספר תהלים]. גם עולם העשיה רובו רע, כי הוא האשפה של כל שאר העולמות, ומטילין בו כל הגס הגס וכל נמבזה ונמס, כי כן דרך כל העולמות התחתונות לקבל כל מה שיריקו עליהם מן העליונות. וכאשר יתוקנו כל העולמות, גם העשיה תהיה בית קיבול לכל הטוב כמו שהיתה לכל הרע. וכ"ש שעתידה להתעלות עד לראש האצילות כידוע למשכילים. ואע"פ שרובה רע, דע כי שומר מצוה לא ידע דבר רע, ואדרבא וחי בהם אמרה תורה, שהרי לתכלית זה ניתנה התורה ליושבי עולם העשיה, כדי שיחיו על ידיה באותו העולם הגרוע שדרכי מות גוברים. ואוי להם לאומרים שמצותיה של תורה הם כהררים הגדולים אשר מי יוכל לעלות ולעמוד בהם, הלא כבר אמרתי "וחי בהם אמרה תורה". והראיה, שמי שאומר תפלת שחרית בכוונה בבית הכנסת, הנה הוא מושך לעצמו את ההשפעה העליונה מן בקר עד ערב. וכן מי שאומר תפלת ערבית בכוונה, מושך לעצמו שמירה מצד הקדושה מערב עד בקר. מי שמניח תפילין, מעורר עליו אורות מקיפים אשר כל רואיהם יראו כי שם ה' נקרא עליו וירא ממנו. וכן בכל שאר המצות, אדם

מעורר הארה לעצמו על ידי עשית אותה מצוה, שמוסיף לו חיים וטובה. ואם עזב אותה מצוה, נעזב מאותה הארה. וז"ס אמרם ז"ל: כל המהלך בדרך יחידי וגם הנעור משנתו ומפנה לבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו. והטעם, שהרי הוא במקום סכנה בדרך, ובעת סכנה בלילה, ועזב את שמירתו במה שעזב את תורתו, ולכן מתחייב בנפשו, כי הוא גרם שיעזב מאחר שעזב. ורוח הקדש צווחת "אני לדודי ודודי לי".

התעבות האורות והשמות העליונים עד שנעשים גופים

"לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ" אל תקרי שָׁמות אל שְׁמות. כי השמות שהם למעלה כלומר האורות העליונים לכלם בשם יקרא, הם עצמם היורדים למטה עד סוף העשיה, ומדי רדתם הולכים ומתעבים עד שנעשים גופים ממש בעולם החומריות והגופניות, נמצא שהם השמות והאורות עצמם, אלא שנתעבו ונתגשמו, וז"ס "אשר שם שמות בארץ". כי העולם הוא בדמות אדם גדול, החיה שלו עולם האצילות, הנשמה סוד הבריאה, הרוח סוד היצירה, הנפש סוד העשיה. והגוף — חומריות העשיה שהוא חצוניות כל העולמות, כדרך שהגוף בעולם הקטן הוא החצוניות של כל המדרגות הפנימיות שבאדם, ודי בזה למשכילים.

מעלת בעל תשובה

הצדיק גמור מדרגתו ביסוד והבעל תשובה מדרגתו עד אל הבינה, לפיכך אמרו רז"ל: במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד. והנה זהו הטעם שהקב"ה כשהוא רוצה להעלות את הצדיק ממדרגת היסוד עד למדרגת הבינה, הוא מגרה כנגדו את המקטרג שיפתה אותו ויחטיאנו, ועלה בידו לפי שבא אליו בפתע פתאום ואינו נשמר, כי בטוח הוא בצדקתו שהיה רגיל בה מנעוריו. אבל מיד אחר שחטא הוא חוזר בו ועושה תשובה, ועם זה הוא מתעלה אל המקום שלא היה יכול לעמוד בו כשהיה צדיק גמור ועדיין לא היה בעל תשובה. נמצא שהקב"ה מוסר את הצדיק ביד הנסיון לטוב לו, אע"פ שיחטא. והראיה, ממה שאמרו רז"ל על דוד: שלא היה ראוי לאותו חטא אלא כדי שילמדו תשובה ממנו. והוא הרויח, שזכה וזיכה את הרבים בהראותו

את דרכי התשובה, ועלה עד אל הבינה. והוא סוד מ"ש "ויהי דוד עולה עד הראש", בסוד אמרם ז"ל: מי בראש בן ישי בראש. נמצא שבכל עצב יהיה מותר. גם המברר המנוסה נתנסה לתכלית הנזכר. ועוד, כדי שיעשה בין כך ובין כך התיקון הצריך לכללות האומה. והוא סוד מה שכתבו בספר הזהר פ' פינחס וז"ל: הכי עבד קוב"ה עם דרא, יהיב קוב"ה לצדיק ברשו מקטרגא לשזבא דרא בגיניה. ואם הוא תקיף כיעקב, איתמר ביה: ויאבק איש עמו, כ"ש וכ"ש דנצח ליה, עד דאמר שלחני, אמר טולא טולא הכי הוא זכאה חולקיה דההוא צדיק דאיהו תקיף למיסבל יסורין, כל שכן מאן דנצח בהון למקטרגא דיליה דאיהו שולטנותיה על כל דרא ואיתחשיב ליה כאילו הוא שזיב לון, וקוב"ה עביד ליה רעיא עלייהו באתריה, ובג"ד זכה רעיא מהימנא למהוי רועה על ישראל וגו', ע"כ לענייננו.

בענין הצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים

בענין מה שיש צדיקים גמורים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים, כמו דוד המלך במעשה אוריה, והלא הכתוב אומר "לא יאונה לצדיק כל און". דע כי הטעם לזה הוא, לפי שהקב"ה חפץ להעלות אותו הצדיק במקום העליון, ואין דרך לזה כי אם על ידי שיחטא וישוב, כי במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד בו, שהרי הצדיק גמור אינו יכול לעמוד כי אם במקום היסוד שהוא צדיקו של עולם, אך לא יותר מזה. ואין להקשות, שהיסוד עולה עד הדעת — שמתלבש בו יסוד הבינה. כי זה אינו תמיד, רק בעת הזיווג בלבד שעולה שם לקבל טפת החסדים, ויורד מיד לתתה אל המלכות. והבעל תשובה עולה בתוך הבינה ועומד שם תמיד לעולם ועד, כמו שאמרה האשה התקועית אל דוד "והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים". אבל הצדיק גמור אע"פ שעולה לפרקים עד יסוד הבינה, אינו עומד שם, כי הוא עולה ויורד כמו שפירשנו. וזהו לשונם ז"ל המרוייק שאמרו: במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד בו, שהרי לא אמרו לעלות בו, אלא לעמוד בו — דרך העמדה וקיום, כי אם דרך העברה בלבד לטעם הנזכר. ועם זה תבין הדבר על בוריו, ותתמוך ותגדיל כבודם של כמה צדיקים גמורים שהגיע אליהם כמעשה הרשעים, שהכל היה לטובתם כנזכר, ודי בזה למשכילים.

ענין ההסתר והשתיקת הנצרך עד גמר התיקון

כל מה שברא הקב"ה לא בראו אלא לכבודו, שאין לו תועלת ממה שברא אלא הכבוד בלבד, שיאמרו שהכל מעשה ידיו — ולבסוף גם הכבוד עצמו מחלקו עם אהוביו, שנאמר "ונגד זקניו כבוד". אלא שבין כך ובין כך צריך לסבול ולשתוק עד גמר התיקון, שלא לעורר את הקטרוג, כי כל עמל האדם לפיו. והשכינה עצמה אומרת "אני שלום" — שכל מגמתה וחפצה הוא השלום, אמנם לא תדבר ולא תגלה את תאותה, שאם תגלה, הרי הקטרוג של החצונים ומלחמתם קאי אחורי תרעא, וז"ס "וכי אדבר המה למלחמה".

ענין שני צדיקים שיונקים משרש אחד

כשיש שני צדיקים שיונקים משרש אחד, זה מתוקן וזה אינו מתוקן, המתוקן עומד לפני המלך ויונק משרשו בריוח ולא בצמצום מצד הפנים, והשני שאינו מתוקן עומד אל האחור ויונק בצמצום בדוחק ובצער, ואז שונאים זה את זה, כי העומד אל האחור מקנא למי שעומד אל הפנים, ונראה לו שאוכל את לחמו, דוגמת העני שמקנא ושונא את העשיר. אבל כשנתקנו שניהם ויונקים בשוה מצד הפנים, אז אדרבא יש אהבה גדולה ביניהם, ומסייעים זה לזה ומכבדים זה את זה, כי אין קנאה ושנאה ביניהם כששניהם מקבלים בשוה עושר ורצון. וז"ס "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" והפירוש על הפסוק הזה למדתיו מאחד מתלמידי, כי אין מים אלא תורה, ונמשכים מן הפנים המניקים העליונים אל הפנים היונקים התחתונים, "כן לב האדם לאדם" לאהוב זה את זה בלב שלם כשיניקתם שוה מצד הפנים. ורזא דא: תרין משיחין זה בנצח וזה בהוד, וכאשר נתקנו שניהם מוסיפין אהבה זה לזה, ומתחברין שניהם להשביח אויב ומתנקם. וז"ס גם כן "ברזל בברזל יחד ואיש יחד פני רעהו" וגם דבר זה אמר לי אחד מתלמידי, כי "ברזל בברזל יחד" הם האומות שנועדו עברו יחדיו במלחמת גוג ומגוג להלחם עם ישראל. "ואיש יחד פני רעהו" הם הב' משיחין שמתחברים שניהם לעמוד כנגדם ולהתגבר עליהם, איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק, ורשעים מארץ יכרתו ובוגדים ישחו ממנה.

טעם אריכת ימים
של הדורות הראשונים

ענין מה שהדורות הראשונים היו חיים כמעט אלף שנים, והדורות הבאים נתמעטו חייהם, עד שימי שנותינו בהם שבעים שנה, כבר נתעוררנו על זה במקום אחר, ועוד יש לומר והוא טעם נכון לע"ד, לפי שבדורות הראשונים היו חייהם חיי ריוח ולא חיי צער, כענין שנאמר על דור המבול "יבלו בטוב ימיהם ושנותם בנעימים" עם כל השאר הנזכר שם בענין. לפיכך הרוחני היה מתעכב שם כל כך עם הגופני, כי היה מתענג שם ולא מצטער, שהרי כבר ידוע שצער הגוף מגיע אל הנפש, והיא המצטערת בצער הגוף בודאי. אבל בדורות הבאים שחסרו התענוגים ורבו הצרות, כלומר שנתמעט החסד והדין נתרבה, לפיכך כתיב "לא ידון רוחי באדם לעולם בשגם הוא בשר" כלומר הרוחני שהוא חלק אלוק ממעל, לא יהיה עוד כל כך משועבד אל הדין של הגופני. וז"ס "לא ידון" — כדי שלא יצטער כל כך זמן, דהא כל מה דעבדין מן שמייא לטב. וברזא דא כתיב "והיו ימיו מאה ועשרים שנה" כנגד ק"ך צירופי אלקים קדושים בלבד, ולא יותר מזה, כדי שלא ישתעבד הרוחני הקדוש אל הדין הקשה של האלקים אחרים הבאים אחריהם, דאינון מרזא דקץ כל בשר, וז"ס "בשגם הוא בשר" שהוא מובן יפה ברזא דאמרן.

מסדר הספירות
ילמוד לכבד מי שקודם לו במעלה

מסדר הספירות ילמוד אדם לכבד מי שקודם לו במעלה, שהרי הכתר של הספירות הוא שירותא דדרגין דוגמת זקן הבית והכל צריכים לכבדו. ואחר כך בא האב, והוא קודם אל האם בכבוד כשם שהוא קודם בסדר הספירות. ואחר האם בא הבן, ולכן הוא צריך לכבדה כי עומדת עליו. ואחר כך הבת צריכה לכבד את הבן, כי הוא עומד עליה. והאשה גם כן מזה הטעם תתן יקר לבעלה, כי מקומה למטה במקום השוקיים של בעלה, ורזא דא "ואל אישך תשוקתך והוא ימשול בך".

מצורתם ומצבם של ב"ח — נלמד חשיבותם

מצורתם ומצבם של בעלי חיים נלמד את חשיבותם או גריעותם. כי המלאכים שהם עומדים תמיד, הם יותר שלמים. ואחריהם באים בני אדם שהולכים בקומה זקופה, אבל צריכים לישב או לשכב ואינם יכולים לעמוד תמיד על עמדם כמו המלאכים, לפי שהם גרועים מהם. ואחריהם באים הבהמות, שאינם יכולים לילך בקומה זקופה כמו האנשים, אבל הם הולכים על ארבע ופניהם טוחת בקרקע, לפי שהם גרועים מבני אדם. ואחר כך באים השקצים והרמשים, שהם גרועים מן הכל, שנוגעים בארץ ממש ואינם נגבהים ממנה, ובפרט הנחש מורה על גריעותו, שהולך על גחון לפי שהוא ארור יותר מן הכל. ומזה תבין כמה ענינים בדרכי הבריאה ודי בזה למשכילים.

ענין הרשע שמכתיר את הצדיק

ענין הרשע שמכתיר את הצדיק, אלו הגבורות כשאינן מתוקנות, שיש בהן אחיזה רבה לחצונים, והן מכתירות את החסדים, אבל בסוף הבירור כשנתקנו כל צרכן, אז נאמר עליהן "אשת חיל עטרת בעלה" — נקבה תסובב גבר.

טעם שהתיקון נעשה ע"י הגבורה

התיקון האחרון הוא באופן זה, שיצחק מיסר את עשו, וז"ס "הביאני אל בית היין" שהוא סוד הגבורה, ואברהם עוקד את יצחק, והוא סוד "ודגלו עלי אהבה", ויעקב נוטל נחלת אבות, דאיתכלילו ביה שמאלא בימינא וימינא בשמאלא. והנה הטעם שהתיקון נעשה על ידי הגבורה, הוא כדי שיהיה הדבקות עם הגילוי. והוא סוד אמרם ז"ל: ששאלה כנסת ישראל שלא כהוגן ונענית כהוגן, שהרי שאלה הדבקות בלבד בלא גילוי, וז"ס "שימני כחותם על לבך" כפירושם ז"ל — שפעמים נראה ופעמים אינו נראה. ונענית כהוגן — שנתן לה המאציל ית' הדבקות עם הגילוי, על ידי תיקון הגבורה שהאורות המגולים מצדה, בסוד "טובה תוכחת מגולה". וכענין אמרם ז"ל: שנענית כהוגן, שהרי נאמר לה "הן על כפים חקותיך" — שתמיד הוא נראה, שמשמע הדבקות עם הגילוי. ורזא דא "תרא אויבתי ותכסה בושה עתה תהיה למרמס כטיט חוצות".

העבודה למראה עינים
איננה מושכת מהרצון העליון

"אין העגל יוצא בגימון" הוא עול של גמי כדי שיהיה למוד, וזהו ענין מ"ש "הלכוף כאגמון ראשו" וגו' שאינה עבודה אלא למראה עינים בלבד, כשם שזה הגימון אינו אל העגל אלא למראה עינים שהרי אינו מושך כלום, והעבודה שהיא למראה עינים אינה רצויה, ולכן אינה מושכת מן הרצון העליון ואינה זוכה לאור הפנים, וז"ס "הלזה תקרא צום ויום רצון לה'" — דרך אתמהה.

תפלה פועלת — שיגלו עיניו איך להתנהג בדרכי הטבע
ולפעמים יענוהו בדרך נס

כבר ידוע שהכל בחזקת סומין עד שהקב"ה יגלה את עיניהם, והנה מי שעומד בצרה גדולה אפילו היתה רפואתו קרובה בדרך טבע, לא ידע ולא יבין, כי טחו מראות עיניו מפני צרתו. וזהו ענין "ויפקח אלקים את עיניה ותרא באר מים" האמור אצל הגר, כי היה שם הבאר, אלא שהצרה מטמטמת, והקב"ה אינו עושה מה שיש לפעול בדרך טבע. וגם מי שעומד בשמחת הבל, אינו רואה את הצרה הכרוכה בעקבה, אם הקב"ה לא יגלה את עיניו. וזהו ענין מ"ש אצל בלעם "ויגל ה' את עיני בלעם וירא את מלאך ה' נצב בדרך וחרבו שלופה בידו" כי שמחת הבל שהיתה לו בתחלה ללכת להעשיר בקללתם של שונאי ישראל, היא היתה מטמטמת את לבו וסוגרת את עיניו שלא לראות בצרתו הקרובה אליו. ומה שיוצא מכל הנזכר — כי המתפלל בצרתו, או עושים לו נס אם הוא ראוי לכך ואין דרך אל הטבע, או שמגלים את עיניו לראות את רפואתו קרובה בדרכי הטבע, כי קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת. והנה כבר ידוע כי במדה שאדם מודד בה מודדין לו, ולא עוד אלא שהוא מודד את עצמו באותה מדה ממש שמודד את אחרים, וזהו שכרו או ענשו אם טוב ואם רע. ולפי זה אמר החכם "גומל נפשו איש חסד ועוכר שארו אכזרי" כלומר, מי שמתנהג במדת החסד עם אחרים, מספיקין בידו להיות גומל חסד עם נפשו, ולשמוח כל ימיו ולראות בטוב, וטוב לב משתה תמיד. וכנגד זה, מי שהוא אכזרי עם אחרים, סופו שיהיה אכזרי בעצמו, ויהיה עוכר שארו. והראיה, משאול שהיה אכזרי עם נוב עיר הכהנים, ולבסוף נתאכזר בגופו והרג את עצמו, ודי בזה למשכילים.

סוד ב' נרות

יש ב' מיני נרות, נר אחד מתתא לעילא, והם נפש רוח שהם ר"ת נ"ר. ונר אחרת מעילא לתתא שהם נשמה רוח, כי הרוח האמצעי הוא הקושר את הב' נרות, ברזא דיעקב דעביד שלמא בתרין עלמין כידוע. ומי שמשמר את הנר התחתון שלא יחטא בנפש רוח, משמרין לו את העליון שהיא הנשמה הקדושה, כי "נר ה' נשמת אדם". והוא סוד אמרם ז"ל: נרי בידך ונרך בידי, אם אתה משמר את שלי אני משמר את שלה. נרי בידך, זו תורה שהם ממש נפש רוח — תורה שבכתב ותורה שבע"פ. ונרך בידי, זו נשמה שמשמרת אליו הב' תורות, בסוד "אם הבנים שמחה" ודי בזה למשכילים.

בענין: מזליה חזי

כבר ידוע אמרם ז"ל: שהמזל הוא שקודם לראות מאורעיו של אדם, בטרם שיראם האדם עצמו שהם מעותדים לבא עליו אם טוב ואם רע. וזהו ענין אמרם בכמה אתר: אי לא חזי מזליה חזי. ועם זה תבין הטעם, שיש כמה פעמים אנשים עשירים מופלגים, שהיו רגילים לנהוג את עצמם בכל ענייניהם בנדיבות וגודל לבב, ופתאום כפתע בלי שינוי הנראה שיהיה גורם אליהם לשנות את מנהגם, הרי שאוחזים במדת הכליות בכל ענייניהם. והטעם הוא כמ"ש, לפי שמזלם קודם לראות אל ירידתם שעתידים להתרחש, ולכן הוא נותן בלבם לשנות את מנהגם מן הנדיבות אל הכיליות. והפך זה נראה במציאות, מי שהיה רגיל לחיות בחיי צער ובצמצום גדול מפני עניותו, ופתאום כפתע יבא לו רוח נדיבה לשנות את מנהגו, גם לזה הטעם הוא, שמזלו קדם לראות שעתיד להתעשר. ועל שניהם אמר החכם "יש מתעשר ואין כל" ור"ל שנוהג כמנהג העשיר אע"פ שאין לו מאומה, והוא מן הטעם שאמרנו. כך "מתרושש והון רב" — שנוהג כמנהג העני אע"פ שיש לו עושר גדול, והכל מן הטעם הנזכר. וזהו שרצה להודיע החכם בקוצר מליו. והוא כלל גדול לידע את העתידות בטרם תבאנה, כי המזל קודם לראות, ומדבר בלבו של אדם ומדריך את המושגח ממנו בדרך ילך כפי מה שנגזר עליו אם לעושר אם לעוני, אם לחולי ואם לבריאות, אם למות אם לחיים, וכן בכל שאר עניני העולם, שמענה ואתה דע לך.

בענין ע' קלין דיולדת

בענין מה שכתוב "וישמע אליה אלקים" כבר כתבנו למעלה [ע"ע רזין גניזין עמ' רמ"ג] שהם הצעקות של היולדת. אבל הנשמעות מן הע' קולות שלה, הם מ"ו בלבד. וז"ס: וישמע אלי"ה אלקים, ש"אליה" עולה כמנין מ"ו. והטעם הוא, לפי שנשארים כ"ד, שבהם הס"א סותמת בתחלה, שאינם נשמעות. אבל מתעורר אחר כך המפתח של חיה שהוא החסד, והמילוי שלו מ"ו, וזה מתעורר לקבל המ"ו קולות מן הע', ולפתוח את הרחם. וכל שכן שכבר הס"א נטלה את חלקה בכ"ד קולות הראשונים שנמנעו מלהשמע. ובשכר זאת: "אל ישוב ד"ך נכלם" שהיה "דך" ממש מפני הכ"ד הסתומים. אבל לבסוף כשנפתחים המ"ו האחרונים, גם הכ"ד הראשונים ניתוספים עליהם, והיולדת העליונה יוצאת מצערה בכל אורותיה, וז"ס "והנה רבקה יוצאת וכד"ה על שכמה" שהם הכ"ד הראשונים, עם השאר האחרונים שכבר היו על שכמה קודם לכן, שבין הכל הם שבעים לקבל שבעים. ואז העב"ד ירוץ לקראתה לשתות ממימיה, כי אין עוד דבר המונע, והיא ממהרת להשקותו ולהשקות גם לכל גמליו, ברזא דכתיב "ואשלם ניחומים לו ולאבליו".

בדבר שהאדם ממהר בו הוא פגום

"ראיתי איש אץ בדבריו תקוה לכסיל ממנו" שהיא הקליפה, כמ"ש במקום אחר. וזה יהיה דוקא בכל ענייניו, שאם יהיה אץ בראיית עיניו, יש בו עין הרע בלי ספק. אץ בריבורו, ימצא בו חטא לשון הרע. אץ בהילוכו, רגליו ממהרות לרוץ לרעה, כענין שנאמר "ואץ ברגלים חוטא", אם לא שיהיה גלוי ומפורסם שהוא רץ לדבר מצוה, כדאיתא בדברי רבותינו — אני רץ והם רצים אני רץ לחיי העוה"ב והם רצים לכאר שחת — שהרי אם אין זה יש זה שכנגדו כלי ספק, ואחת משתים לא ימנע. הלא תראה זה בבירור — "כי גם בדרך כשהסכל הולך אומר לכל סכל הוא" כי ניכר בכל הנזכר. ואם תרצה להכירו בסתם, תגלגל דברים עם החברים, והוא יפצה פיו על כל נעלם אם טוב ואם רע.

ענין ריבוי ההארה שיש למחברי ספרים

... "רב אכל ניר ראשים ויש נספה בלא משפט", זה סוד ריבוי הארה מן העליונות שמקבל היסוד כשהוא יגע להשפיע אל המכלות, בסוד: יש מפזר ונוסף עוד, ומלת "ניר" מלשון נירה ולא הובירה דאמור רבנן, והוא מכוון לענייננו. והנה זהו הטעם שכל מי שיתן אל לבו לעשות איזה חיבור מעניני החכמה בין שהוא בן ברית בין שאינו בן ברית הנה הוא יקבל ריבוי הארה משרשו בלו ספק, והכל כפי עמלו ויגיע כפיו דהא באיתערותא דלתתא איתער איתערותא דלעילא. והמחברים ספרי הקדש יקבלו משרשם הקדוש, וכן המחברים ספרי החול משרשם הטמא וכלא רזא חדא. אך לא ראי זה כראי זה, כי שפת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר, ועל רזא דא אמר החכם: ויש נספה בלא משפט, כי המחבר בהבלי הגוים הנה הוא בונה רקיעים של תהו כי אין משפט במעגלותם ובעת פקודתם יאבדו, ולכן אמר: ויש נספה בלא משפט, ודי בזה לענייננו.

טעם שיתרחק האדם ממי שאינו חכם

... ועוד הזהיר החכם בפסוק הזה עצמו שיתרחק המשכיל ממי שאינו ידוע אצלו שיטיף דעת בשפתיו, וכאמרם ז"ל: אל יסב במסיבה של עמי הארץ, שהרי בהתיחדו עם הסכל קליפת הסכלות אשר בו תתפשט גם אל המשכיל ומבלבלת את מוחו, והוא לא ידע, שהרי ידיעת ההפכים אחד. וכשם שהולך עם חכמים יחכם, כך ההולך עם הסכלים לבסוף יהיה סכל ובער כמותם, מן הטעם שפירשנו והארכנו בו ג"כ במקום אחר, ישמע חכם ויוסף לקח ונבון תחבולות יקנה.

ביאור מאחז"ל: בינה יתירה נתן הקב"ה באשה

"ויבן ה' אלקים את הצלע" אמרו רז"ל: מלמד שניתנה בינה יתירה לאישה יותר מבאיש, וסוד הענין, לפי שבנין הנוק' רזא ד"צלע" הוא מן הגבורות של הבינה אי' עילאה, ודוד המלך ע"ה רזא דההוא דרגא תתאה אמר: מזקנים אתבונן, מן הטעם הנזכר כי בנינה מן הגבורות.

ולא עוד, אלא שניתנה לה בינה יתירה לפי שהיא סוד הלבנה שאין לה אור מעצמה ותמיד משתנית מיום ליום ומחדש לחדש, ואם לא היה

לה בינה יתירה לסדר את עניניה כפי שנויה וחסרונה ודגליה יורדות מות ורדיפתה מן החצונים, איככה תוכל ותעמוד כנגד המקרים שיש לה אפילו לרגעים, ואיככה תוכל ותבין לכסות את קלונה בפגימתה, ולכן המאציל ית' גזר את יניקתה מן השמאל מצד הבינה, ה' תתאה מעילאה מן הטעם שאמרנו. וכל שכן בעת גלותה שהיא יושבת ממש בתוך החצונים, והרשע מכתיר את הצדיק, כי הפגם בעוה"ר הגיע עד הכתר, אם לא היה לה בינה יתירה לעשות לה מלחמה בתחבולותיה תמיד, היתה כפויה וגונחת תחת ידי החצונים בקוצר רוח ועבודה קשה, ואויביה היו עושים בה כרצונם ומתעוללים בה ח"ו, שהרי רוח הקדש צווחת: וכבודי לאחר לא אתן ותהלתי לפסילים, ולכן ניתנה לה בינה יתירה יותר מבאיש, ודי בזה למשכילים.

ענין התיקון הנעשה ע"י הזיעה

... וכנגד מה שהרע נכנס בגבול הטוב ונתערב בו וטמאו, צריכים אלו המתקנים להרציאו החוצה לעבדה ולשמרה, כמשפט הקליפה שנבראה להיות שומר לפרי. וכן גמר אומר האב הזקן לראשון אדמוני: ואת אחיך תעבוד, וז"ס: ורשעים על שערי צדיק. והזיעה לשב בדרכי השם היא טובה, לפי שמגרשת את הרע ומוציאו החוצה בסוד: ורשעים על שערי צדיק, והם השערות ממש שהזיעה מגעת אליהם.

יופיו של כל דבר הוא ניצוץ האלקי שנמשך בתוכו

... שהרי כל מה שנמצא כאן למטה בעולם השפל, הוא ממש האור העליון שמתפשט משרשו למעלה ומתלבש בעולם השפל בלבוש העשיה, בסוד: מה שהיה הוא שיהיה שכבר פירשנוהו במקום אחר, וכל מה שיש כאן בעולם השפל יפה ונעים בכל ד' חלקי הבריאה שהם דומם צומח חי מדבר, אינו אלא ניצוץ האלקות שנעתק ממקומו העליון ונמשך למטה לכל מין ומין ולכל איש ואיש מאותו החלק הנוגע לשרשו. וכאשר תתפרד הרכבתו של אותו המין או של אותו האיש, אינו אלא אותו הניצוץ שהיה מתנוצץ ונמשך עליו, שנבלע בשרשו כבתחלה, ואותו המורכב יחזור לעפרו, כי אותו הניצוץ היה נשמתו של המורכב והוא ממש בצלמו כדמותו, ומיתתו בסילוקו. וז"ס מיתתו של חי מדבר, שלבושו הנשאר מסילוק נשמתו נקרא נבלה מלשון נפילה, כי האותיות

ממוצא א' הם מתחלפות, כי אותו הניצוץ העליון הוא היה מעמידו תומכו מחייהו ומראה לו פנים, וכאשר מסתלק ונבלע בשרשו, יהיה כלא היה ויפול ויחזור לעפרו.

ונאה לראות ענין זה אפילו בצמחים, כאלה נובלת עליה, שהוא סילוק נשמתה. וגם הפרחים הנותנים ריח טוב כל אחד מהם עודנו באיבו, זהו מניצוץ האלקות המגיע לשרשו ונמשך עליו. ואם יקטף, ריחו הטוב הולך ומתמעט עד סיתום לגמרי, והוא סילוק נשמתו ונשאר גופניותו בלבד שהוא גוף הפרח, ואבד מראהו וריחו עד שיזרק אל האשפות כי לא יצלח לכל. כך הנשמה הטהורה של הצדיק נבלעת בשרשה במיתתו, והגוף הנגוף יגנז בבי קברי, כי אינו ראוי עוד שיפול לב אדם עליו, והוא כרקב יבלה וכבגד אכלו עש. והוא סוד אמרם ז"ל: הקב"ה נוטל חלקו וחלק אביו ואמו מוטל לפניהם.

ענין תיקון כרת

... והוא כרת החצונים, שהיה מתגבר עד הכת"ר שלה ולא היה לה זכרון בתוך הקדושה כלל ועיקר בפשע הבנים. וזה סוד הכרת בכל מקום בכלל ובפרט, כי הנפש אשר נכרתה נטרדה לגמרי מתוך הקדושה ונמסרה ביד החצונים להתעולל בה עלילות ברשע, ולא תתרחם ולא תתנחם ולא תזכר. ומ"ש חכמי האמת שהתקנה לזה הוא שיעור לילה אחת ויתעסק בתורה ולא יישן כלל, אולי הטעם לפי שבזמן הלילה שליט אילנא דמותא שהכרת ממנו, וזה הבא ליתקן מתגבר עליו במה שיושב ועוסק בתורה שהיא סוד אילנא דחיי המתגבר על אילנא דמותא בעת ממשלתו, וזהו כל המכוון והמבוקש, ועל ידי זה ינצל הענוש מסוד הכרת הנגזר עליו, ודי בזה למשכילים.

בסוד השבועה והנדר

... וסוד השבועה והנדר הוא להמשיך אור חזק מן העליונים כדי לקשר דרגין תתאין דא בדא בקשר אמיץ, והחצונים המתמצעים בין דרגא לדרגא הולכים ומתמעטים כי לוחצים ונלחצים, ולבסוף יתמו ויכלו, בדבר אשר זדו עליהם שהוא ממש בדוחק הנלחצים, מן הטעם שאמרנו.

בענין ספר שיר השירים

... "עשיתי לי שרים ושרות" כמו משוררים ומשוררות, והם המלאכים העליונים דכורין ונוקבין משפיעים ומקבלים שכלם יחד משודרים לאלקים חיים ומלך עולם, ברזא דכתיב: ברן יחד כוכבי בקר וירועו כל בני אלקים, ושלמה המלך זכה לעמוד בשירתם וחיבר שיר השירים שלו מעין דוגמא של נועם העליון. ואולי זה סוד: עשיתי לי שרים ושרות. ועל רזא דא תכף סמיך ליה: ותענוגות בני האדם, כי מהם העונג האמיתי הנצחיי והעליון, ובני אדם הזוכים התעתדו לאותו התענוג בג"ע, לפיכך אמר: ותענוגות בני האדם, ושלמה המלך זכה בו בחייו כדי שילמוד ממנו לחבר את שירו לכבוד הייחוד הקדוש של הדודים העליונים שנעשה בימיו ועל ידו בבנין בית המקדש כידוע למשכילים.

כשהאדם בתוקף מזלו
אין נפרעים ממנו עונותיו

דע כי בזמן שהאדם עומד בתוקף מזלו ובריא אול"ם שעולה כמנין מז"ל, אז אין נפרעים ממנו מעונותיו, כי השעה משחקת לו. וממתינים לו עד מזלו הרעוע, ואז נפל תורא חדד לסכינא, ונפרעים ממנו על כל מה שעשה בימים שעברו, וז"ס "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם". עוד דע, כי ממתינים לו גם עד שיצאו ממנו כל החלקים הטובים המעורבים ברעתו, והם הבנים הנולדים ממנו, ונשאר רשע רע, כמ"ש במקום אחר, ואז נפרעים ממנו. וז"ס "אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו", וז"ס גם כן "רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אותו תשחית וכרת" וגו', ודי בזה למשכילים.

בענין הגונב את חבירו

כבר ידוע שהגונב לחבירו צריך שישלם לו תשלומי כפל. ולכן הסוחרים שחסרים מאמונתם יורדים מנכסיהם בודאי, כי המקטרג נוטל רשות ומכלה ממונם, עד שיעור תשלומי כפל. ואם יש לו זכיות, יגיע לו רוח או ירושה ממקום אחר, ורזא דא "ועפר אחר יקח וטח את הבית". ואם יש חילול השם בדבר — שגוזלים את הערלים, מתחייבים בנפשם. ולכן פלוני נהרג, שהיה עשיר וחסר מאמונתו, ורזא דא "אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון".

ביאור: לא יהיה כלי גבר על אשה וכו׳

ענין מ״ש ״לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה״ הטעם הוא, לפי שצריך על כל פנים שהכלי יהיה מכוון אל העצמות לטוב ההנהגה, שהרי אם הז״א היה לובש כליה של הנוק׳, בודאי שהחצונים היו חושבים אותו לאשה, ולא היו יראים לגשת אליו לינק ממנו הרבה, כמו שיונקים מן הנוק׳. ואם להפך הנוק׳ היתה לובשת כליה של הזכר, החצונים היו יראים לגשת אליה, ותפסוק יניקתם, מה שאינו טוב, כי העולם צריך אליהם, דהא אינון רצועה לאלקאה בה חייביא, וצריך ליהבא להון פרנסותא ומזונא מבי מלכא, כי כל פעל ה׳ למענהו וגם רשע ליום רעה, ודי בזה למשכילים.

סוד הטל שנעשה שמן

דע כי הט״ל המחיה את המתים, שרשו ומקורו מע״ק, ויורד ממנו לאבא עילאה ומתפשט בכל עשר ספירותיו, ואז נהפך מט״ל לשמ״ן שעולה כמנין י׳ פעמים ט״ל. וז״ס ״פתחי לי אחותי״ שאומר אבא עילאה לאי׳ עילאה, לפי שראש״י נמל״א ט״ל שהם אותיות: ט״ל א״ל שמ״ן ראש״י, שהוא מובן יפה ברזא דאמרן. ועל ידי זה השמן אחר כך מאירים ומתמידים את הזיווג הקדוש של זו״ן, שהוא בחינת הנ״ר — נ׳פש ר׳וח. וז״ס ״שמן זית זך כתית למאור להעלות נ״ר תמיד״, ישמע חכם ויוסף לקח ונבון תחבולות יקנה.

התיקון הוא —
שהמשפיעים והמקבלים יהיו להראוים להם

כבר ידוע שכל דרגין קדישין וכן כל הנבראים למטה, נתקנו מן המאציל ית׳ בסוד משפיע ומקבל. והתיקון הוא, שכל משפיע יתעורר להשפיע אל המקבל הראוי לו ולא לזולתו. וזהו ענין האהבה, שאינה אלא בדומים. וכן כל מקבל לא יתעורר לקבל אלא מן המשפיע הראוי לו ולא מזולתו. ואם המשפיע יתעורר להשפיע למי שאינו ראוי לו, וכן המקבל יתעורר לקבל ממי שאינו ראוי לו, ז״ס הזנות בכל מקום, ומזה נולד השנאה והקנאה, ודי בזה למשכילים.

ענין הכבוד או הבזיון שנעשה לאדם
וענין משיח שהוא נבזה וחדל אישים

כבר אמרנו במקום אחר, בענין הכבוד שעושים אל האדם או הקלון, שהכל הוא לפי זכותו ולפי מעשיו בלי ספק, ואין דבר במקרה, וכשם שהאדם נקלה למטה כך הוא נקלה למעלה, וכן במכובד. ולכן אם תראה אדם חשוב שהיה מכובד מעיקרא, ובא לידי בזיון, דע שיש לו איזה חטא ועון, ומתכפר לו על ידי הקלון והבזיון, ואחר כך יחזור לכבודו. והראיה, מדוד על ידי שמעי, ומשלמה בנו על ידי אשמראי. והמשל בזה: לבגד ארגמן שנפל בו כתם או שאכלו עש שיורד מחשיבותו, כך האדם אע"פ שהיה משרש גדול וראוי אל הכבוד, אעפ"כ בא לידי בזיון מפני החטא והעון, שהם ככתם וכעש. ומזה הטעם תראה שאפילו המשיח עצמו נבזה וחדל אישים. אבל בזמן שהוא מחולל בלבד — שהוא סובל את הקליפות עליו כדי לתקן את ישראל כדכתיב "והוא מחולל מפשעינו" הרי שיש בו עש וכתם ואינו ראוי אל הכבוד. אבל כשהוא יוצא מתוך הקליפה, מיד מה כתיב ביה "גדול כבודו בישועתך הוד והדר תשוה עליו".

ענין בחינת בהמה שנתערבה באדם

ענין מ"ש "אדם ובהמה תושיע ה'" ר"ל הבהמה שבאדם. שהרי המאציל ית' עשה את האדם מתחלת בריאתו שלא יתערב עמו מצד הבהמה כלל ועיקר, וז"ס "כי האלקים עשה את האדם ישר", אבל כשחטא גרם לעצמו שנתערבה בו בחינת הבהמה, ברזא דכתיב "לראות שהם בהמה המה להם". ואותה הבחינה אם עלתה לא תרד, והקב"ה חפץ לתקן אותם ולהושיעם כאחד, וז"ס "אדם ובהמה תושיע ה'". והצריק המתקן את זה, ירויח בסוף תיקונו, שיהנה מן העוה"ז ומן העוה"ב בשלמות, מאחר שתיקן את ה"אדם" שהוא סוד העוה"ב, וגם את ה"בהמה" שהיא סוד העוה"ז. והש"י חשבה לטובה, כדי שיזכה האדם להיות שלם בכל ההנאות, ויהיה כלול מכל הבחינות — "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא".

ביאור מאחז"ל:
על פסוק כה אמר ה' לסריסים וגו'

"כה אמר לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וגו' ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות" וגו', כאן פירשו רבותינו: ת"ח שמסרסים את עצמם ופורשים מן האשה כל ימות החול ושומרים עונת שבת. אבל יש להקשות על זה, שהרי אמר אחר כך שיתן להם "שם טוב מבנים" ואם אינם סריסים ממש אינם נכרתים מבנים בשמרם עונת שבת. אלא תבין הכל אם תפרש המ' של "מבנים" שהיא מ' במקום "מן" ולא מ' היתרון. וסוד הענין, כי מבעילות החול כבר ידוע מכתבי האר"י שנולדים בנים רעים וחטאים משרש פגום וטמא, והבנים הרעים גורמים שם רע לאביהם. אבל אותם שממתינים אל הזיווג בליל שבת, נולדים מהם בנים חסידים וצדיקים משרש קדוש וטהור, שגורמים שם טוב אל אביהם. וזהו ענין אמרו "שם טוב מבנים ומבנות" כלומר מן הבנים שיולידו יהיה להם שם טוב, כענין שנאמר "גיל יגיל אבי צדיק ויולד חכם ישמח בו" ודי בזה למשכילים.

ענין התחתון הקשור בעליון —
עד המאציל ית'

כבר ידוע שכל הנאצלים הם תלוים זה בזה וחיים זה מזה, עד המאציל ית' שהוא מחיה את כלם. ולפי זה כשמדרגה אחת נמנעת מחברתה התחתונה מן העליונה, הנה היא נשארת דלה ועניה ונחשבת כמתה ממש. וז"ס "ולא יוכל הנער לעזוב את אביו ועזב את אביו ומת". וכן תראה בענין זה רמזים אין מספר. וז"ס אמרם בספר יצירה: עשר ספירות בלימה נערץ סופן בתחלתן כשלהבת הקשורה בגחלת. שהרי הגחלת כשנעזבת מן השלהבת הקשורה בה, מיד נכבית, כי הגחלת הוא סוד התחתון, שחיותו תלוי בעליון — סוד השלהבת הקשורה בה. וז"ס "כי עזה כמות אהבה קשה וכו' רשפיה רשפי אש שלהבת יה" כי אותיות ו"ה של השם הקדוש הם הדודים האוהבים תמיד זה לזה, "ומים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה" לפי שהם ממש סוד הגחלת הקשורה בשלהבת — שהם אותיות י"ה העומדים על גביהם ונקשרים ומחזיקים את אהבתם, ודי בזה למשכילים.

בהסיר הפגמים יחזור הדביקות

"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך" וגו', כשאדם ידע בבירור שיש אל אחד בלבד והוא שרש הכל, נמשך מזה שצריך שיאהוב אותו על כל פנים, כי שרשו ממנו, ואהבתו תהיה במחשבתו — ליחד אפילו הרע שבה, ולהחזירו לטוב לעשות רצונו של אל אחד. וזהו ענין אמרו בתחלה "בכל לבבך" שפירשו רבותינו: בב' יצרים, והוא מובן יפה ברזא דאמרן. ואחר כך צריך שיאהוב אותו במעשה, להחזיר כל הרע שבה אל הטוב הגמור. וזהו "בכל נפשך" כי המעשה תלוי בנפש כידוע. ולבסוף לאהוב אותו בכל ממונו — שיוציא הכל לשם שמים. וזהו ענין אמרו "ובכל מאדך" ורז"ל פירשו: בכל ממונך.

ודע כי הדברים הולכים בסדר, והאהבה אחרי היראה. ולכן הכתוב הזהיר בסדר במקום אחר "את ה' אלקיך תירא אותו תעבוד ובו תדבק וכשמו תשבע", "את ה' אלקיך תירא" זהו ענין יראת העונש, ולכן כתוב ב"את" המרבה, שהיא סוד הרצועה לאלקאה בה חייבא, והוא ענין אבן בחן אל המבקשים את תיקונם, כי בתחלה צריכים לסור מן הרע ולהדבק ביראה שהיא סוד השכינה. ואחר כך צריכים להסיר את הפגמים שהטילו בשרשם למעלה, וז"ס "ואותו תעבוד" מלשון עבודת האדמה, כי זוהי העבודה של כל איש ואיש המבקש את תיקונו — לכלות את הקוצים משרשו העליון, ולתקן אותו האבר בשכינה הקדושה שנפגם על ידו ח"ו. וכבר ידוע שהפגמים הם מסכים המבדילים בין האדם לשרשו ולקדושתו, והם מונעים את הדבקות, ולכן מיד בהסיר הפגמים חוזר הדבקות ביתר שאת ויתר עז, וז"ס "ואותו תעבוד" ותכף סמיך ליה "ובו תדבק" שהוא מובן יפה ברזא דאמרן. וכאשר הוא חוזר אל דבקותו הקדושה, אז יוכל להשבע בשמה באמת במשפט ובצדק, כי אז הוא נותן כח אל הקדושה עצמה להתגבר כנגד אויביה, וישראל עושה חיל, ודי בזה למשכילים.

בענין אכילת מותרות והבדל בין חול לשבת

ענין אמרם ז"ל בכתבי האר"י זצוק"ל, שהאוכל בחול יותר מצרכו נותן כח אל היצה"ר ומכביד עליו עבטיט, הרי סימנך על זה, שהרעי מתרבה מריבוי המאכל של חול, והוא מזון אל הס"א שממנו סוד

גילולים ושיקוצים, והוא סוד גדול שכבר פירשנוהו במקום אחר. וענין זה "וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם" בפירושם ז"ל: אלו בני אדם שעושים כל ימיהם כחגים. מה שאין כן בריבוי המאכל של שבתות וימים טובים, שהוא כמו המן שהיה נבלע באברים וכלן קדושה. וא"ת והלא גם בשבתות וימים טובים — ריבוי הרעי מריבוי האכילה, וכבר אמרתי שהרעי הוא מזון אל החצונים להרבות את כחם. התשובה על זה: שהרעי של אלו הימים, אמת הוא שגם הוא מזון אל החצונים, אבל הוא מזון להעמידם ולקיימם בלבד, כדי שלא יאבדו לגמרי, לפי שהם צריכים אל העולם, אבל אינו מזון שירבה ויוסיף את כחם, כמו שהוא מזון החול, ודי בזה למשכילים.

זמן ועת רומזים לכל הזמנים שבהם כלים כל הדברים שבעולם

"לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים" סוד הענין הוא, שהקב"ה קצב זמן לכל הדברים שבעולם שיכלו באחד מן הזמנים שנרמזים באותיות של מלת "זמן" כלומר, או בז' ימים כמו ימי הערלה — וביום השמיני ימול בשר ערלתו, ז' ימי הפסח וז' ימי החג. או בז' שנים, כמו: שש שנים יעבוד ובשביעי יצא לחפשי חנם, והשמיטה בשנה השביעית, וכן לכמה דברים, לפיכך חיבב את השביעיות תחת כל השמים. או לארבעים ימים, כמו ליצירת הולד, ומ' יום שעמד משה בהר, וכלא רזא חדא. או למ' שנים, כמו שעמדו ישראל במדבר. או לנ' ימים, שהם מפסח ועד עצרת לנתינת התורה, וכן שנת החמישים היא שנת היובל. וכן בחולאים שבאים על בני אדם, או שהם כלים בז' ימים, או למ' ימים, או לחמישים, כידוע לרופאים. וכן לכמה דברים אחרים שבעולם — "לכל זמן" בענין שפירשנו — או למנין ז' או למ' או לנ' שהם אותיות "זמן". אבל כשיש "חפץ" גדול, שהוא שלמות הבירור ועת הגאולה, אז צריך שיעברו הזמנים של ע' שנה או של ת' שנה, שהם אותיות "עת", וז"ס "ועת כל חפץ". והראיה, שגלות בבל נשלם לשבעים שנה, וגלות מצרים לסוף ת' שנים. ואם תאמר: והלא גלות הזה האחרון הוא כל כך ארוך, יותר מן הזמן הקצוב לרזא ד"כל חפץ". הטעם הוא, לפי שבגלות הזה נתפזרו ישראל בכל ד' כנפות הארץ, ולא במקום אחד בלבד כמו בגלות הראשונים, והרי ד' פעמים ת' שנה, הם אלף ות"ר שנים, ובסופם ממש אחר החרבן בא התעוררות הגאולה, אבל מפני שעדיין לא היה זכות

בדור, עברו אחר כך מן השנים מה שעברו, והגואל קאי אחורי תרעא, שאם יתמהמה חכה לו כי בא יבא ולא יאחר.

בענין חומרא דנדרים ושבועות

ענין הנדרים כבר ידוע שהם חמורים מהשבועות לפי הסוד, כי הנדרים בבינה והשבועות במלכות. אבל לפי הפשט, מהו הטעם שנוהגים חומרא בשבועות יותר מבנדרים. דע כי גם זה תלוי בסודו של דבר, שהרי בנדרים כשאדם אינו מקיימם, גורם לעצמו שיסתלקו ממנו חיי העוה"ב, שהם תלויים בבינה, אבל נשארים לו חיי העוה"ז, ויכול לשוב ולתקן את המעוות. אבל בשבועות כשאינו מקיימן, גורם שינטלו ממנו חיי העוה"ז התלויים במלכות, וכשמת, אינו יכול עוד לתקן. וז"ש "כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא".

ענין הנחש דקדושה — דן

ענין מ"ש "יהי דן נחש עלי דרך שפיפון עלי אורח" וגו', כי דן הוא ממש הנחש הקדוש, שיש לעומת הנחש הטמא דנשיך לה בההוא אתר כידוע, שהוא סוד קרקע הים, ולכן אם יסתרו שם יצוה אל הנחש ונשכם. וכבר פירשנו בכמה אתר סוד "דרך" הקדוש, שהיא ב' פעמים יב"ק לארך ולרוחב. ודן הוא המאסף לכל המחנות למטה מזה הדרך, לעבדה ולשמרה. וז"ס "נחש עלי דרך" שהוא ממש ד"ן של אדני. וברזא דא כתיב "וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי", "דן" דיקא, כי הוא סוד הנחש הקדוש שמתגבר על הנחש הטמא ועולה כמנין משי"ח. ומ"ש אחר כך "שפיפון עלי ארח", כי "נחש עלי דרך" נתקיים בימי שמשון, ויתקיים "שפיפון עלי ארח" בימות המשיח, שהם עקבות משיחא, ורזא דנחש דא משפיל את עצמו ומתעקם כל כך, עד שיורד בסוד העקבים של הקליפה להרוס את כל בנינה. וז"ס "שפיפון" שמורה עיקום גדול מלשון "וילך שפי". וברזא דא כתיב "הנושך עקבי סוס" שהם ממש העקבים של הקליפה. ועל ידי זה נופל כל בנינה, וז"ס "ויפול רוכבו אחור". כמו שנרמז הענין בצלם של נבוכדנצאר, ד"ההוא אבן דלא בידין מחי לצלמא על רגלוי די פרזלא וחספא והדקת המון", וזה האבן הוא המשיח — דן של אדנ"י דיקא שעולה כמנין אב"ן עה"כ.

ומ"ש אחר כך "לישועתך קויתי ה'" כי על ידי זה הישועה שלמה והשם שלם והכסא שלם, לפיכך אמר "לישועתך" דיקא, בסוד "ישראל

נושע בה", הוי"ה דיקא בשלמות השם. ועולה ר"ת כמנין "קם", בסוד "כי שבע יפול צדיק וקם".

ועדיין יש לדקדק: שכאן בברכת יעקב אבינו נמשל דן ל"נחש", ובברכת המחוקק נמשל ל"אריה" — "דן גור אריה יזנק מן הבשן". אלא שהסוד הוא, לפי שיעקב אבינו לא ראה זאת — בחינת דן בגדולתה אחר הגאולה, כמו שראה אותה רבן של נביאים, ובעת קטנותה היא בסוד "נחש" בלבד אבל בעת גדולתה כשיוצאת מתוך הקליפה, אז מתעוררת להיות בסוד "אריה", וברזא דא כתיב "דן גור אריה יזנק מן הבשן" כלומר כשיוצא מתוך הקליפה דאיהי רזא ד"בשן" מלשון בושה וכלימה, אז הוי "גור אריה". כענין שכתוב בדניאל "ואבנא די מחת לצלמא הות לטור רב ומלאת כל ארעא.

והנה כבר ידוע אמרם ז"ל: שלנחש אין לו רפואה לעולם, וזה מדבר על הנחש הטמא, שעליו נאמר "על גחנך תלך ועפר תאכל כל ימי חייך" מפני שהוא סוד הרע שאינו נהפך לטוב, ולכן יהיה תמיד למרמס כטיט חוצות. אבל הנחש הקדוש שהוא הטוב, סופו להתעלות מן הנחש אל בחינה האריה כד"ל. ועוד מנחש — לחשן, כשנעשה על ידו משפט הרשעים, וז"ס חשן המשפט על לבו של כהן גדול. וז"ס "שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך כי עזה כמות אהבה קשה כשאול קנאה רשפיה רשפי אש שלהבת יה". ולכן תראה שהיוד היא האות יותר קטנה מכל שאר האותיות, ועולה יותר מכל האותיות שקודמים אליה, ורומזים אל הספירות כידוע. והטעם הוא, בהיותה סוד המלכות הכוללת את כלם — סוף לאחדים וראש אל העשרות, ברזא דכתיב "אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה". וז"ס הנחש שנהפך לאריה, וגם נהפך לחשן ברזא דאמרן.

סוד אמרם ז"ל: אין לו חלק לעוה"ב או: נופל בגהינם

ענין אמרם ז"ל: שלזה יש חלק לעוה"ב ולזה אין לו חלק לעוה"ב, סוד הענין הוא, כי העוה"ב הוא סוד הבינה — עלמא דאתי תדיר, והוא במדרגת משפיע. ועוה"ז הוא סוד המלכות, דלית לה מגרמא כלום, והיא במדרגת מקבל. ולכן כשאומרים רבותינו: שלזה אין לו חלק לעוה"ב, ר"ל שאינו זוכה לעלות ולהיות במדרגת משפיע, אלא במדרגת מקבל — שהוא צריך לזולתו. ועם זה תבין כמה ענינים, כי הוא כלל גדול המתרץ לכמה ספקות.

גם כשאומרים: שזה נופל בגהינם, ר"ל באחוריים של שרש נשמתו, והוא ממש הגהינם שלו, שאין לשום דבר מנוחה והשקט אלא בשרשו. וגם אומות העולם, הגהינם שלהם הוא ליפול באחורי שרשם, לכל אחד ואחד מהם כפי מדרגתו. דרך משל: זה שהוא מן הראש של הקדושה, הגהינם שלו הוא ליפול באחוריים של הראש עצמו. וגם זה שהוא מן הראש של הקליפה, הגהינם שלו ליפול באחוריים של הראש עצמו. וה"ה לכל שאר האברים, שיש להם פנים ואחור, בין בקדושה בין בקליפה. וכל מי שחוזר לשרשו — בבחינת הפנים שהיה בתחלה, זהו מקום מנוחתו, ומי שנופל באחוריים של בחינת שרשו, זהו מקום פורענותו והגהינם שלו, בין בישראל בין באומות העולם, והמשכיל יבין.

סוד השכינה השורה במקומות המקדשים וכפי חשיבות הימים

ענין השכינה שהיתה שורה במקדש ובמשכן, וגם עכשיו לפי בחינת הגלות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות שהם מקדש מעט, הסוד הוא, לפי שכל אלו המקומות הם כמו הגוף של השכינה והיא נשמתם. ולכן כשם שהנשמה מתפשטת בכל אברי הגוף כפי מה שראוי לאותו האבר, כך היתה השכינה מתפשטת ומשרה את קדושתה בכל כלי המשכן והמקדש ובכל שאר המקומות הקדושים, כפי מה שראוי לאותו הכלי שהוא אבר אחד מגוף הבנין. דרך משל ודרך כלל: המשכן היה נחלק לג' חלקים, שהם: קדש הקדשים אהל מועד וחצר המשכן, והם כנגד ג' חלקי הגוף: ראש גויה בטן. ולפי זה השכינה משרה את קדושתה בק"ק בבחינת נשמה, באהל מועד בבחינת רוח, ובחצר המשכן בבחינת נפש. וגם במקדש היה כן: בקה"ק שהוא הדביר — בבחינת נשמה, בהיכל — בבחינת רוח, ובעזרות — בבחינת נפש. ועל ידי הכלל הזה תבין אחד כך מעצמך בכל הפרטים שהם [כלי או: כל] הבית — כנגד אברי הגוף. ונמצא לפי זה כי הסתלקות השכינה מן המקדש, הוא ממש כהסתלקות הנשמה מן הגוף והפרדתו ממנו, שהגוף מת והתולעים והרקבון אוכלים אותו. כך ממש כשנסתלקה השכינה מן המקדש, אז שלטו בו האויבים שהם נחשבים כתולעים וכלם כאין נגדו ית'. ושפך את חמתו על העצים ועל האבנים, שהם אברי הגוף בלא נשמה, כי לא נמסרה קדושת המקדש שהיא נשמתו ביד החצונים ח"ו, שהרי הכתוב אומר "וכבודי לאחר לא אתן". וכבר מצינו מסעות השכינה מן המקדש קודם חרבנו, שהוא מובן ומכוון יפה למה שפירשנו.

ועוד נאה לדעת, כי כשם שהקדושה שורה על האדם כפי בחינת הימים, כך היא שורה ממש בכל המקומות הקדושים. דרך משל ביום השבת שורה על האדם קדושת האצילות, וכן ביו"ט קצת מקדושת האצילות עם כל קדושת הבריאה, לפי שהם מקראי קדש כידוע. והענין עצמו הוא בכל המקומות הקדושים — שיש בהם השראת הקדושה כפי חשיבותם של הימים האלו, דומה בדומה ממש. וכן ביום א' וביום ו' שורה בהם קדושת הבריאה לבדה, ביום שני וחמישי קדושת היצירה לבדה, ביום שלישי ורביעי קדושת העשיה לבדה, לפי שהכל סודר ממנו ית' בחכמתו העליונה ובערך שוה לפי הסדרים הנכונים המסודרים ממנו בכל עניני העולם, כדבר שנאמר "מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך".

סוד חטא אדה"ר

ענין חטאו של אדם הראשון שאכל מעץ הדעת טוב ורע הסוד הוא, לפי שקודם לכן היה עובד את בוראו בטבעו, ולא בבחירתו וברצונו. וזהו תכלית בריאתו של אדם — שיעבוד את השם מכח בחירתו, ולא מכח טבעו, כדי שיהיה לו שכר טוב בעבודתו. לפיכך שיסה בו הש"י את הנחש הערום שיסיתהו וידיחהו לאכול מעץ הדעת טוב ורע, דהא טב ליה לבר נש דינדע טב וינדע ביש, ויהדר גרמיה לטב, ודא איהו רזא דמהימנותא, שהוא מובן יפה במה שפירשנו, ודעת לנבון נקל.

להתחבר עם צדיק
ועם מי שהשעה משחקת לו

ענין אמרם ז"ל: אוי לרשע אוי לשכנו, הטעם הוא, לפי שיש לכל איש ואיש שרשו וצנורו שמושך עליו מלמעלה, ואם השרש של אחד לוקה בדין הגובר עליו, הדין עצמו מתפשט גם למי שמתחבר עמו, בהיותו קרוב אליו. וזהו הטעם למ"ש ביונה "ונדעה בשלמי הרעה הזאת לנו" שר"ל בשרש "של מי" יש הרע שמתפשט אחר כך גם על אחרים. וזהו שהנביא עצמו אמר להם "כי יודע אני כי בשלי" וגו', שר"ל בשרש שלי. וזהו הטעם "רועה כסילים ירוע", וענין אמרם ז"ל: ואל תתחבר לרשע ואל תתיאש מן הפורענות, כי זה דבר רע הבא מאליו, ונמצא שהוא גורם רעה לעצמו, ואין לו תרעומת על הקב"ה ועל רוע מזלו —

שלא היה לו להתחבר עם הרשע. וכענין שאמר הנביא אל המלך יהושפט, שנתחבר עם יהורם, "בהתחברך עם הרשע פרץ אלקים את מעשיך". ולכן אזהרה לאדם שלא יתחבר עם הרשע, ולא עם ביש גדא וטמיע מזלא, פן ישוה לו גם הוא בקבלת פורענותו וצרותיו, ואז עליו נאמר "אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו". ואדרבא יבקש להתחבר עם הצדיק, כי טוב לצדיק וטוב לשכנו, מן הטעם עצמו שפירשנו על הרשע, שהרי שרשו וצנורו של הצדיק מושך לו תמיד חסד ורחמים, ומתפשט גם כן לכל מי שנלוה אליו ומתחבר עמו. וכן יבקש האדם להתחבר עם מי שהשעה משחקת לו, מן הטעם הנזכר, כי כשם שעושים לזה שלום מלמעלה, כך יעשו למי שמתחבר עמו — בטעם ההתפשטות המבואר. ולפי זה מי שישלוט עליו שבט היסורין תמיד שלא ירפוהו עד בלעו רוקו, התקנה שיש לו כדי למצוא נחת רוח לפי שעה, הנה היא להתחבר עם הצדיק או עם מי שהשעה משחקת לו, ועל ידי זה יפיג את צערו מעט ורוח לו. וסמא דכלא: "רעך ורע אביך אל תעזוב" זה הקב"ה — להתחבר עמו ולהדבק בו בעסק תורתו, ועץ חיים תאוה באה.

ענין עין טוב ועין רע
ימין ושמאל

כבר ידוע שיש באדם עין טובה ועין רעה, העין טובה הוא של הימין והעין רעה של השמאל. וזהו הטעם שנזכר תמיד בלשון יחיד — טוב עין ורע עין, וגם אמרו רז"ל: עינו רעה בשלו או עינו רעה בשל אחרים. כי מי שיש לו עין טובה, הימין גובר על השמאל, ומי שיש לו עין רעה השמאל גובר על הימין ומכריחו להרע בהבטת השמאל. וכן תראה לפי הטבע, שהעין ימין אינו נסתם ואינו נפתח כי אם בסתימת ופתיחת השמאל עצמו, כדי שהשמאל יסכים אל הימין בעל כרחו. מה שאין כן עין שמאל שהוא נסתם מבלי סתימת הימין עמו. והטעם הוא, כדי שהאדם שיש לו עין הרע, יסתום את העין השמאל שלו ויסתכל בימין בלבד, וזו תהיה תקנתו שלא להזיק בראייתו. ובלעם שהיה לו עין הרע, לפיכך היה סתום העין — עין ימין דיקא, מאחר שהיתה כל כונתו להזיק בראיית השמאל כי ברוך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו, ודי בזה למשכילים.

ענין שערות הראש
גידולם וגילוחם — בנזיר

כבר ידוע שהזקן הוא הדרת פנים, וכן צריך שגם השערות יהיו הדרת הראש בלי ספק, כי לא נברא דבר אחד לבטלה, אלא שהוא טוב לגלחם, מפני שהם באחור במקום שליטתם ואחיזתם של הדינים, והחצונים מתרבים ומתגברים מאד ביניקתם אם יניחום, ולכן הוא טוב לגלחם. מה שאין כן שערות הזקן, כי בהיותם מצד הפנים, אין אחיזה בהם אל החצונים ולא יניקה כלל ועיקר. וללוי היה מצוה לגלח את השערות, לפי שהוא מן השמאל במקום שליטת הדינים ויניקתם, ואם לא היה מגלחם היו מתרבים הדינים עליו הרבה מאד. וההפך אל הנזיר, שסודו במקום העליון שלא תגע בו יד החצונים בשום פנים, ולכן למה ישחית הדרת ראשו ללא צורך, וזהו הטעם שהיה מצווה לגדלם, לפי שכבר היה מופרש ומובדל מכל מיני דינים שבעולם כל ימי נזרו. וז"ס "נזיר אלקיו" כמו שפירשו בספר הזהר בענין הנזיר, במאמר המתחיל מיין ושכר יזיר וגו', ועם זה שהקדמתי בקיצור תוכל להבין כונת המאמר על בוריו. די לך שתדע שיין ושכר וענבים הכל בצד שמאל, יין בבינה, שכר בגבורה, וענבים בהוד אשר שם הנוק', והנזיר מופרש מכלם, כי הוא עומד במקום גבוה — ברזא דע"ק, ונזר אלקיו על ראשו.

ועדיין נאה לדעת, למה היה צריך הנזיר לגלח את שער ראשו תכף ומיד ביום מלאת ימי נזרו. והטעם הוא, לפי שכל מי שהיה עומד בקדושה גדולה ויורד ממנה, החצונים קופצים עליו לתאבון, ככלבים עזי נפש אשר לא ידעו שבעה, ואם לא היה קודם הנזיר לגלח את שערות ראשו לשם שמים, ולשרפם תחת זבח השלמים — הדינים הטמאים היו מתאחזים עליו הרבה מאד כשהשלים את נזרו, עד שלא היה אפשר לו לעמוד מפניהם. אלא שלא היו מוצאים בו מקום אחיזה, מפני שקדמה לו תגלחת השערות, שאורות השלום סככו עליו בשכר זבח השלמים, להגין בעדו ממלחמת החצונים, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלקיו.

סוד ויהיו שניהם ערומים

בענין מ"ש "ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבוששו" דע שלשון "ערומים" ר"ל שאז היו שניהם בבחינת אצילותם בלי שום לבוש

אחר של שאר העולמות. שהרי מתחלה כשנבראו כל הברואים ממנו ית', נבראו כלם באור האצילות ממש. והוא סוד אמרם ז"ל: בצביונם נבראו, בדעתם נבראו, בקומתם נבראו. ואחר כך מפני חטאו של אבינו הראשון, נתלבשו כלם בלבוש אחר לבוש עד שנתלבשו לבסוף בלבוש החומרי הזה של עולם השפל, והוא שגורם חרפה ובושה וכלימה בנבראים, מפני גרי'עותו ופחיתותו כי'עורו וזוהמתו. אבל בראש הבריאה שלא היה עדיין שום התלבשות אל הנבראים באור האצילות, לפיכך נקראו "ערומים" ולא היה בהם שום בושה כלל ועיקר ברזא דאמרן.

ואמנם לפי זה נאה לדעת שכל מה שהנאצלים הלכו ונתלבשו, כל כך לבושים שהוסיפו היו כל כך מסכים שמנעום לראות באור האמת והצדק, שהוא ר"ת צ'ביונם ד'עתם ק'ומתם, וכל שכן הלבוש החומרי הזה של הגוף הנגוף שהוא מחשיך יותר מכלם. וזה גרם שלא יכלו לדעת שרשי הדברים ונתבלבלו בראייתם, והחכמה כמעט שנאבדה ונשתכחה מהם לגמרי. אבל בעת התיקון שאז הצדיקים פושטים לבושי קדרות, וחוזרים אל האור הנאצל שהיה להם בתחלה לפי טבעם כמ"ש, כמה תגדל שמחתם, עד שנאמר על זה "אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקי'ץ תמונתך", "בצדק" דיקא שהוא ר"ת צביונם דעתם קומתם כד"ל. ועוד כתיב: א'ך צ'דיקים י'ודו ל'שמך י'שבו ישרים את פניך שהוא ר"ת אצילי, ברזא דאצילות — שחוזרים להכלל באורו כבתחלה, והכל מובן יפה ברזא דאמרן.

מדריגות הנבואה והנביאים — עד מלך המשיח

... "אל תהיו כאבותיכם אשר קראו אליהם הנביאים הראשונים" וגו'. סוד הענין הוא, לפי שהאבות הם לעולם בסוד חג"ת והבנים בסוד נה"י. ולכן אל האבות היתה באה הנבואה מרזא דחג"ת ממש. וז"ס הג' נביאים הראשונים: ישעיה ירמיה יחזקאל, ישעיה מצד החסד, ירמיה מצד הגבורה, וזהו הטעם שהנבואות של ישעיהו כלן נחמות, לפי שהיה מתנבא מצד החסד, והנבואות של ירמיהו רובן פורעניות, לפי שהיה מתנבא מצד הדין. והנבואות של יחזקאל הם כלולות מחסד ודין, לפי שהיה מתנבא מצד הת"ת שהוא כלול מחסד ודין. והנה כנגדם של הנביאים הראשונים שהיו מתנבאים אל האבות מרזא דחג"ת, היו גם כן הנביאים האחרונים שהיו מתנבאים אל הבנים מרזא דנה"י שהם סוד

ה"בנים" ממש, והם חגי זכריה מלאכי, חגי היה מתנבא מצד ההוד אשר שם הנוק', ולכן היה מתנבא על הבנין שלה, כמו שפירשנו בנבואות שלו. זכריה היה מתנבא מצד הנצח אשר שם הזכר, בסוד איהו בנצח ואיהי בהוד, ולכן כל הנבואות שלו להמשיך את ההשפעות מצד הזכר, ולתקן אותו בתיקון שלם. מלאכי היה מתנבא מצד היסוד הכלול משניהם, ולכן עיקר הנבואות שלו — "הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא" וגו' שהוא מלאך הברית החתום במדת היסוד כידוע ...

ואמנם כבר ידוע ומפורש סדר הנבואה ממה שכתבנו למעלה, אלא שעדיין צריך לדעת הדברים יותר בפרטות עד שרשם וזמנם הראשון, שהרי כשם שנתמעטו וירדו מדור אל דור כל עניני ההנהגה וכל הדברים שבעולם, כך ירדה ונתמעטה גם כן מדרגת הנבואה דור אחר דור, עד הדורות האלו האחרונים שאין עוד נביא ולא אתנו יודע עד מה. וסדר הירידה כך היה: בתחלה בזמן האבות, הם היו מקבלים את נבואתם והדיבור היה מתיחד עמהם מרזא דג' רישין עילאין: כתרא מוחא ואוירא. אברהם מרזא דכתרא, יצחק מרזא דמוחא, ויעקב מרזא דאוירא. וכל אותן הדורות היו מקבלים את ההשגות והנבואות שלהם מן הבחינות האלו ממש, אלא שהאבות עצמן היו למעלה מן הכל. והטעם שלא ניתנה התורה באותן הדורות, לפי שהיה בחינת אור גדול — מרזא דעתיקא קדישא, שהעולם לא היה כדאי להשתמש בו בדורות הבאים.

ולכן המתינו עד לדורו של משה, שאז ירדה הנבואה ונמשכה מג' מוחין שהם סוד חב"ד, וכנגדם היו ג' נביאים: משה ואהרן ושמואל. משה מן החכמה, ואהרן מן הבינה. ובעבור כי או"א לא מתפרשאן דא מן דא, זהו הטעם שמשה ואהרן היו שקולים כאחד, לא זה גדול מזה ולא זה גדול מזה, ועל רזא דא קראן הכתוב "שני עפרים תאמי צביה". ואחריהן בא שמואל הנביא, שהיה מושך את נבואתו מן הדעת המכריע בין חו"ב. ולכן אמרו: שקול שמואל כמשה ואהרן, שנאמר "משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו". וכל הנביאים שהיו בדורות שלהם, גם הם היו מושכים את הנבואות שלהם מבחינת המוחין, אלא שהג' הנזכרים היו למעלה מן הכל. וגם נביאי אומות העולם שהיו בזמניהם, היתה נמשכת נבואתם מן המוחין של הס"א, כי גם את זה לעומת זה עשה האלקים.

וכשם שירדה ההנהגה מדור אל דור לעניני הקדושה, כך ירדה גם כן

לכל עניני הקליפה, לפי שהבורא אחד והוא משנה עתים ומחליף את הזמנים בשוה, כענין שנאמר "אבדה עצה מבנים נסרחה חכמתם" בפירושם ז"ל הידוע. וזהו הטעם שהיתה מדרגתו של בלעם בקליפה כמדרגתו של משה בקדושה, שהכל מובן יפה לפי הסדר שהקדמנו. ולא היו עוד נביאים כמותם בין מצד הקדושה בין מצד הקליפה, לפי שירדה אחר כך הנבואה מן הראש אל הזרועות ואל הגוף, שהם סוד הג' נביאים הנ"ל ישעיה ירמיה ויחזקאל, שהיו מושכים את נבואתם מרזא דחג"ת, וכן היתה השגת כל אנשי דורם לכל אחד ואחד מהם כפי מדרגתם.

ואלו היו למעלה מן הכל, עד שירדה הנבואה לבסוף אל בחינת הרגלים, שהם סוד הג' נביאים: חגי זכריה מלאכי כמו שפירשנו. ואחריהם ירדה אל העקבים, ושם נסתמו פתח הנבואה וההשגה לגמרי, מפני עכירות המקום אשר שם התגברות הקליפה המונעת כל ראייה וחזון.

עד שחוזרת לעלות באחרית הימים מבירא עמיקתא לאיגרא רמא בימות המשיח, ברזא דכתיב "ועד עתיק יומין מטא" שהם סוד הג"ר דעתיק יומין, שהם יותר גבוהות מן הג' רישין הנזכר שמהם התחילה הנבואה וההשגה כד"ל. ולכן תהיה אז בעולם השגה הפלא ופלא, שהרי המשיח עצמו שעולה ומעלה, לובש כל עשר קליפין, בסוד "ישב בדד וידום כי נטל עליו", בד"ר עולה כמנין עשר, ומדי עליתו פושט קליפה אחת בכל עליה ועליה, עד שפושט — לבסוף את העשירית ונשאר באור המקיף שהוא הי"א — סוד הטוב של הקליפה שחוזר אל הקדושה, ועליו נאמר "ונוגה כאור תהיה" לפי שנכנס עמו בתוך הקדושה עצמה, ועוטה כשלמה אורה להאיר לארץ ולדרים עליה בחכמתו המפוארה, מרזא דג' עליונות דעתיק יומין — אור צח אור מצוחצח ואויר קדמון, שעדיין לא נתגלו, ועליהם נאמר "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו, ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

גדול השלום
שממנו כל הטוב

גדול השלום שממנו כל הטוב ונחת. רוח של אדם אינו אלא מן השלום, ואפילו בקבר ואפילו בגהינם אין צער במקום שיש שלום. וז"ס

"ושעש"ע יונק על חור פתן" ב' פעמים שלום, בסוד שלום שלום לרחוק ולקרוב, שהם הב' יסודות של או"א. וענין אמרם ז"ל: שת"ח אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב, לא שאין לה שלום ח"ו, כי אדרבא שלום רב לאוהבי תורתך, והוא יסוד אבא העליון — מקורו של תורה, ולכן "שלום רב" דיקא, אלא שעולים תמיד ממדרגה למדרגה ומהשגה להשגה. והם חפצים בכך, וזהו רצונם ותענוג שלהם, וכל העליות שעושים הם תמיד בשלום ובשובה ונחת, ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום.

טעם שהשי"ת נקרא עלת העלות וסיבה הראשונה לכל דבר

ענין מה שאומרים: שהש"י הוא עלת העלות וסיבה הראשונה לכל דבר, הטעם הוא, לפי שיש לכל דבר הסיבה הראשונה והסיבה האחרונה. הסיבה האחרונה לכל הדברים הטבעיים, הוא הטבע עצמו שעולה כמנין אלקי"ם, לרמז שגם היא נקשרת בסיבה הראשונה שהיא השכינה הקדושה. והסיבה האחרונה לכל הדברים המלאכותיים, היא המלאכה עצמה שעולה כמנין אל אדנ"י, לרמז שגם היא נקשרת בסיבה הראשונה שהיא השכינה הקדושה — סוד א"ל אדנ"י שמאיר בעולם העשייה לכל עושי המלאכה להשלים את מלאכתם כראוי. ונמצא שסוף סוף הכל תלוי בסיבה הראשונה ממש. והמשל בזה תראה בכלי השעות שנקרא אורולוגי"ו בלעז, שיש בו כמה אופנים המתגלגלים זה אצל זה וזה בתוך זה, עד שמגיעים אל האופן הקטן המניע את הברזל שמראה את השעות, שהוא ממש הסיבה האחרונה והקרובה להשלים את המכוון. אבל הסיבה הראשונה הוא האופן הגדול שמניע כל שאר האופנים וכלם תלויים בו, וכאשר יתנענע זה האופן, כלם מתנענעים לעומתו עד האופן האחרון. ואם ינוח וישבות זה האופן הגדול מסיבובו והליכתו, מיד כל שאר האופנים ישבותו לעומתו, כי האופן הגדול הוא שמנענע את כלם, ולכן זה האופן הוא שנקרא הסיבה הראשונה שכל שאר האופנים תלויים בו. כך דומה בדומה, הש"י הוא הסיבה הראשונה לכל השרים ולכל הממונים ולכל הגלגלים ולכל המעשים, בין לדברים הטבעיים בין לדברים המלאכותיים, ודי בזה למשכילים.

סוד אור ונשמת אצילות
וענין הנהגת האדם — כפי המוחין שלו

כבר כתבנו למעלה בענין אחר, שאור האצילות הוא שמביא את הגאולה בין בכלל בין בפרט. והסוד הוא, כי כל מי שזכה לנשמה דאצילות בודאי שאינו מתירא מכל רע שבעולם, שהרי עליו נאמר "כל שתה תחת רגליו", ונמצא שבאה לו הגאולה אפילו בתוקף הגלות, כי הוא למעלה מן הכל. וז"ס: א"ך צ'דיקים י'ודו ל'שמך י'שבו וגו' שהוא ר"ת אצילי, לפי שיש בפיהם תמיד ההודאה על הטובות שמקבלים, וגם ישיבה בנחת. וז"ס גם כן "ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו" שלא באו עליהם לא יסורין ולא צרות, ואדרבא נהנו מכל הטובות. וז"ס גם כן שאמר הנביא בתחלה כמה צרות שבאו על ישראל — "כי תאנה לא תפרח ואין יבול בגפנים" וגו', ואחר כך אמר "ואני בה' אעלוזה אגילה באלקי ישעי" — שהיה בן תורין מכל, מאחר שזכה לנשמה דאצילות — "בה'" דיקא. וגם ראיה על זה ממ"ש "ועל במותי יעמידני" שהם שרשיו הגבוהים שבאצילות. ודוד המלך היה שמח על זה שכבר הגיע להיות לו חלק ונחלה בכל ד' עולמות אבי"ע, כנגד מה שנצטער בכלם בדרגא דיליה דאיהי רזא דנפש, כמו שפירשנו בענין: א'ויבי ב'נפש י'קיפו ע'לי שהוא ר"ת אבי"ע, והנה לעומת זה מובטח הוא במ"ש: א'גורה ב'אהלך ע'ולמים שהוא ר"ת אב"ע. ואם תאמר: היכן נרמזה יצירה בכאן. הרי ענין אמרו "עולמים" שהם ב' עולמות יצירה ועשיה. והוא חתום במלכות של כל עולם ועולם דאיהו רזא ד"אהל" לפיכך כתיב "אגורה באהלך" דיקא. "לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו", "כי בזאת יבא אהרן אל הקדש" דהא איהי תרעא דכל דרגין כידוע, ועל ידיה האדם מקבל את המוחין שלו, שבהם תלויה שלמותו, וחסרונו — מחסרונם. כד"א "לכן גלה עמי מבלי דעת", וכענין אמרם ז"ל: דעה קנית מה חסרת דעה חסרת מה קנית.

והנהגתו של אדם היא כפי המוחין שיש לו, אם מצד הטוב, הנהגה טובה המוצאה חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם, ואם מצד הרע, הנהגה רעה ואולת אדם תסלף דרכו ונעוה לב יהיה לבת. ואם כן צריך האדם לשמור מאד לקיים בו המוחין הקדושים, שלא יסתלקו ממנו על ידי זנות יין ותירוש יקח לב. וכאמרם ז"ל: יין של צהרים ושיחת הילדים וישיבת בתי כנסיות של עמי הארץ מוציאין את האדם מן העולם. וסודו, שכל

הנזכר גורמים סילוק המוחין הקדושים, שהוא סוד הפנימיות שנקרא "אדם" ממש, "מן העולם" דיקא, זהו גופו של אדם שהוא עולם קטן כידוע. ואז בנקל הוא נופל בעבירה, לפי שנכנסים בו המוחין מצד הרע בהסתלק ממנו אותם שהם מצד הטוב, כענין אמרם ז"ל: אין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות. ואמנם כבר ידוע אמרם ז"ל: שטוב מאד לקרות ק"ש כדי להתיש כחו של יצה"ר. והסוד הוא לפי דרכנו, שאין אדם חוטא אלא בסילוק המוחין הקדושים, והם מסתלקים או מן השינה, או מן היין, או משיחה בטלה, וכל שכן מעבירה שגוררת עבירה. והתקנה כדי להחזירם שלא ירשע הרבה, יקרא פסוק ראשון של ק"ש בכונותיו הידועות כפי הזמן. אם הוא בלילה — כונת המוחין שנכנסים בלילה, ואם הוא ביום — כונת המוחין שנכנסים ביום. ועל ידי כך מחזיר את המוחין שלו, ומובטח הוא שלא יחטא אם יכוין בהם היטב כי הבא לטהר מסייעין אותו, ובדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו.

ענין שהעולם העני עכשיו בתכלית העניות

ענין מה שהכל מתרעמין באמרן: איך אפשר שהעולם העני כל כך בתכלית העניות כמו שהוא עכשיו, והלא נתחדש תמיד מיום אל יום מרצא כסף וזהב, והיה צריך להעשיר, ומה היה מכל העושר ההוא מימות עולם עד עכשיו. התשובה על זה: שלא נאבד כלום, אלא הכל נסתם, וכשם שיש סיתום למעלה כך הוא סיתום למטה מפני רעת אנשי העולם, כד"א "עושר שמור לבעליו לרעתו". וכאשר יושלם תיקון העולם, אז יתגלה כל הסיתום בין למעלה בין למטה, ובני אדם המתוקנים יהנו בכל הטובות בין רוחניות בין חצוניות וחומריות שבאו לעולם מימות הבריאה ועד עכשיו, שיתגלו בפתע פתאום, ואז "יהי כבוד ה' לעולם".

בענין הד' שנכנסו לפרדס

בענן הארבעה חכמים שנכנסו לפרדס, כבר ידוע שהיתה כונתם לתקן את הפגם של אדה"ר בדעת הזעיר, ולכן המשיכו המוחין דאבא חו"ב חו"ג להשלים את התיקון הנזכר בכתבי האר"י זצוק"ל ע"ש. ואמנם יש להקשות על זה: איך אפשר שלא נתקן זה הפגם הגדול בדורות שעברו, ואיך יתכן שעמד בכך עד שבאו אלו הד' חכמים, שאחד מהם בלבד עלה

בידו התיקון מן הטעם הידוע. אלא התשובה על זה, שהפגם של אדה״ר פגם בכל הדורות בלי ספק, ולכן היו צריכים לתקן אותו מצדם כל הדורות הבאים, ולא חסר בכל דור ודור מי שנמסר בידם התיקון שהיה צריך אליהם ומוטל עליהם. וכך היה באלו הד׳ חכמים, שנמסר להם התיקון שהיה צריך לפי הדור שלהם, ודי בזה למשכילים.

ענין נקימתו ית׳ שנעשה ע״י קנאה וירידתו ועלייתו של הנענש

בענין מ״ש ״כי קנאה חמת גבר ולא ימחול ביום נקם״ דע כי שרש הקנאה לנקום את החטאים — מרזא דבינה, מג׳ תחתונות שלהם, שיש בהם סוד אהיה במילוי ההין שעולה כמנין קנ״א, וז״ס ״כי ה׳ אלקיך אל קנ״א״. והטעם הוא, לפי שהבינה דינין מיתערין מינה, אך לא מכל הבינה, כי אדרבא העליונות שלה הם חסד פשוט, לפי שסודם אהי״ה במילוי יודין שעולה כמנין ונק״ה. גם האמצעיות הם רחמים, שמהם יניקת העולם בדדים הללו של הג׳ האמצעיות ממש. ונשארו הג׳ תחתונות שלה שהם דין גמור, לקנוא קנאות גדולות ולנקום נקם, ומהם בא הכח לכל הקנאים שנוטלים אותה מכאן, ולכן נקראו ״קנאים״. וז״ס אמרם ז״ל: כל הבועל ארמית קנאים פוגעים בו. גם ז״ס ״כי קנאה חמת גבר״ לנקום את נקמת כבודו המחולל כנגד הנואף והנואפת בלי חמלה וחנינה.

ודע כי עיקר הקנאה הוא מן היסוד, לפי שהוא המקנא והנוקם על כל הפגמים שנעשים אל המלכות, שהיא בת זוגו החביבה אליו כבבת עינו, וז״ס ״כי קנאה חמת גבר״ דיקא. ולכן תראה שיש קנאה מיסוד הזעיר שעולה יוס״ף כמנין קנא״ה ממש, וזאת היא קנאה קטנה. ויש אחרת מיסוד הבינה כמנין השם הנזכר, והיא ״קנאה גדולה״, שנקראת כך מפני מקומה העליון, ועל רזא דא כתיב ״קנאתי לציון קנאה גדולה״. והסוד הוא, לפי שציון הוא היסוד עצמו שעולה כמנין יוס״ף וגם כמנין קנא״ה, לפי שגם ממנו הקנאה והקימה בצרה בינונית. אבל בצרות גדולות צריך הסיוע מן הבינה — ״קנאה גדולה״ דיקא, בסוד ״נפלה לא תוסיף קום״ שמשמע מעצמה אינה יכולה לקום, כי אם על ידי הבינה. ורזא דא ״כרע

רבץ וגו' וכלביא מי יקימנו" "מי" דיקא, שהיא סוד הבינה כידוע. וכשם שהנפילה היתה משירותא דדרגין עד סופא דדרגין, מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, כלומר מן הכתר שהוא בחינת הרצון שיש לכל איש ואיש לפני ה', וז"ס "יקריב אותו לרצונו לפני ה'". גם ז"ס: רצונו של אדם זהו כבודו, לפי שאין מכבדין את האדם אלא כשהוא עומד ברישא דמזליה, ואין מכבדין ביורידה.

וזה הוא סדר הירידה: מן הכתר אל המוחין חב"ד, מן המוחין אל הזרועות חג"ת, מן הזרועות אל הרגלים נה"י, ומהם אל המלכות שהיא השביעית של ז' תחתונות, ועל זה נאמר "כי שבע יפול צדיק". והקימה בסדר הזה ממש: מן המלכות אל נה"י, מנה"י לחג"ת, מחג"ת לחב"ד, ומחב"ד אל הכתר, ואז חוזר אל ה"רצון" — ונרצה לו לכפר עליו, וחוזר על כבודו. וכל עליותיו היו על ידי יסורין בצער גדול, כי "דרך חיים תוכחות מוסר". וז"ס: כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, לפי שיש כפיה וצרה, עד שיחזור "לרצונו לפני ה'" ברזא דאמרן.

וכל זמן שהאדם רחוק משרשו — בזנבא דמזליה, לא נמשך אליו השפע כי אם בצמצום גדול, ובתר עניא אזלא עניותא, ומזלו רואה כך וירא וחרד תמיד, ותחנונים ידבר רש, כי העניות הוא שנותן מורך בלבבו. וזהו ענין מ"ש "מחתת דלים רישם" כלומר העניות שגובר במזלם, הוא שגורם את פחדם שאין להם פה להשיב ולא מצח להריס ראש. מה שאין העשיר, שאדרבא עושר מזלו הוא שנותן עזות בלבו, ועשיר יענה עזות ולא ישוב מפני כל. וזהו ענין מ"ש ברישיה דקרא "הון עשיר קרית עוזו" כי הריבוי שיש במזלו, הוא שנותן לו עז ותוקף להרחיב את פיו ולהאריך את לשונו לדבר ולעשות כרצונו. ואין להתגרות בו אפילו אם הוא רשע, מפני שהשעה משחקת לו בעושר ותוקף מזלו, לפי שהכל תלוי במזל.

וכאשר הקב"ה חפץ ביקרו של אדם — שהוא טוב לפניו, משנה את מצבו ממזל רע אל מזל טוב, או מזנבא דמזלא לרישא דמזלא, כמו שעשה לאברהם אבינו וגם לנכדו הבחור שבאבות, וזהו שינוי השם — שמעיד על שינוי המזל. ונמצא לפי זה שאמת הוא בלי ספק שהכל תלוי ברצונו ית', וגם הוא אמת שהכל תלוי במזל, וענינים אלו אינם סותרים זה את זה, אלא מכוונים יפה במה שפירשנו, שהרי הש"י הוא שמשנה את המזל ואחר כך המזל גורם, ודי בזה למשכילים.

בענין קצר וארוך קומה

בענין קומתו של אדם, שיש מי שהוא קצר ויש מי שהוא ארוך, ואומרים: כל ארוך שוטה וכל קצר משוגע. בתחלה צריך לדעת, שגופו של אדם הוא הכלי לכל האורות שהולכים ונכנסים בו במשך שנותיו. שהרי כבר ידוע שעד י"ג שנים ויום א' נכנסים פנימיים דאי', מי"ג עד י"ח סוד המקיפים שלה, מי"ח עד כ' סוד הפנימיים דאבא, ומכ' עד כ"ה סוד המקיפים שלו [עי' ע"ח ש' כ"ה דרוש ח']. וכשם שהאורות הולכים ומתרבים בתוך הכלי, כך הכלי עצמו הולך ומתגדל כדי שיהיה ראוי לקבל את אורותיו, וזהו הטעם שעד כ"ה שנים האדם הולך וגדל בקומתו. אבל מי שנשאר קצר ואינו גדל כל צרכו, הטעם הוא לפי שהגוף הוא תחת הנהגת הטבע וממשלת המערכות, ועל כן לא ניתן לזה לפי טבעו ומערכתו להתגדל בגופו יותר ממה שנגדל. אבל בענין האורות שנכנסים בכלי, שהם ממקום גבוה ואינם תחת הנהגת וממשלת הטבע והמערכות, הם נכנסים על כל פנים בסדר המדרגות לפי מספר השנים כד"ל. ואם מוצאים גוף קצר, אז האורות נכפלים תוך הכלי קצתם אל קצתם, ועומדים שם בדוחק ומבקשים לצאת מכל צד, כמו שהוא האש שעומד במקום דחוק. וזהו הטעם שכל קצר משוגע, לפי שהוא מבקש לעשות הרבה דברים בבת אחת, מפני דוחק האורות שמבקשים לצאת מכל צד. ואם הוא אדם עשיר ואיש זרוע, בודאי שיוכל ברצונו ית' לעשות כל הדברים אשר יחפוץ — והקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום. כמו שמצינו גדולי עולם שהיו קצרי קומה, דוד הוא הקטן, פרעה, נבוכדנצאר, ואלכסאנדרוס מוקדון. אבל אם יהיה עני ביש גדא וטמיע מזלא, אז יתקיים עליו מה שאומרים על אדם קצר — שלא יצלח לכל, לפי שהוא מבקש לעשות הרבה דברים בבת אחת לפי טבעו, מן הטעם שאמרנו, ואינו יכול לעשותם מפני עניותו ודוע מזלו, ונמצא שאפילו אחת מהנה לו נעדרה ונשאר בידים ריקניות. וזהו ענין מה שאומרים: שכל קצר משוגע, כי השקט לא יוכל מפני דוחק האורות כמ"ש.

והטעם של כל ארוך שוטה, הוא מפני שהכלי הוא גדול יותר מצרכו, והאורות אינם מחוברים בתוכו בחיבור נאה ושלם המשלים את שכלו של אדם, כמו שהוא בבנוני, אלא אורותיו נפרדים זה מזה מפני רוחב המקום ומתחברים ברפיון. ומזה הטעם תראה כל ארוך, שהוא ירא ורך הלבב, כי הגבורה ואומץ הלב אינה אלא בחיבור האורות. ובפועל כפיו — מתרפה ומתרשל הרבה מאד, שהכל מובן יפה ברזא דאמרן.

ההפרש בין העושים לשמה לעושים שלא לשמה

כבר ידוע שכל מעשה המצות מושך את האורות העליונים מלמעלה למטה, ומאירים על השרשים של כל עושיהם — ואם כן מהו ההפרש בין עושים לשמה לעושים שלא לשמה. והנה ההפרש הוא, שהעושים לשמה עושים לתיקון השכינה, והם האומרים בכל מצוה — שעושים לשם יקבו"ש וגו', וגורמים בכך נחת רוח אל השכינה, ותוספת קדושה לעצמם. אבל העושים שלא לשמה, אין בהם שום נחת רוח אל השכינה, דהא כל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין, ואינם אומרים בפיהם שעושים לשמו ית', ונאבד מהם הדבקות העליון בתוספת קדושה שמרויחים הראשונים. והמשל בזה: לאב שיש לו ב' בנים, הא' מהם, עושה מעשים טובים והולך בדרך טובה, ואומר שעושה כך לעשות נחת רוח לאביו ולשמוע אל מצותיו, שזה בודאי מכבד את אביו ומשמחו הרבה על מעשיו ועל דבריו. והב' — אע"פ שהולך גם הוא בדרך טובה, אינו אומר שעושה כך לשמור את מצות אביו, אלא שכך יפה לו להנאתו ולטובתו, אך לא לכבוד אביו ולעשות לו נחת רוח. ואין ספק שהבן הזה נקרא שהוא מבזה את אביו, ואפילו שהולך בדרך טובה אינו משמח את אביו במעשיו, מפני שמצערו ומעציבו בדיבורו, ודי בזה למשכילים.

סוד השוכן אתם בתוך טמאותם

הנה כבר ידוע שהשכינה שהיא סוד האם הקדושה של ישראל, אינה זזה מהם בכל עת ושוכנת עמהם בתוך טמאותם. וז"ס "השוכן אתם בתוך טמאותם", ה' — שוכן דיקא ולא ו'. והסוד הוא, לפי שבחינת הנוקבין, החצוניות מתאחז בהן ויונק מהן. וזהו הטעם שתמיד גלותן עם ישראל, ושכונתן אפילו בתוך טמאותן, לפי שדרכן בכך, וכל שכן שהאהבה מקלקלת השורה. אבל בחינת הדכורין, מסתלקת בעת הטמאה ובמקום הטמאה. וז"ס "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך", ו' — שב מאחריך. גם ז"ס אמרם ז"ל: הוי לבנים שגלו מעל שלחן אביהם, כלומר בחינות של ו"י שהם הזכרים, הם המסתלקים בזמן הגלות וגורמים "הוי" אל הבנים, כי הקדושה העליונה שלהם אינה יכולה

לעמוד במקום טמאה. וז"ס "הוי" בכל מקום. אבל בזמן תיקון מה כתיב ביה "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם".

ענין יום ולילה שמים וארץ

ענין אור וחשך, כבר ידוע שהם סוד טוב ורע, ג"ע וגהינם, יום ולילה. והנה זהו הטעם שהאש בא מצד החשך, שהכל מן השמאל שהוא מדת לילה — ואש להאיר לילה. ולכן אנו מברכים בורא מאורי האש, ונכלל בזאת הברכה גם האש של הגהינם, כי טובו להאיר את חשכו, וכשם שממרק כך הוא מאיר, ונמצא שהכל לטובה. ואור הנר אינו מועיל ביום, כי שרגא בטיהרא למאי מהניא. והסוד הוא, לפי שהקב"ה עצמו הוא מדת יום, והוא סוד הג"ע אל הצדיקים , ונהורא עמיה שרא. כשם שהשמש בצאתו הוא שמביא את היום בעוה"ז, כך בעולם הגמול — גילויא דההוא שמשא דבי עילאי, הוא שמביא את היום אל הצדיקים, כד"א "וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה" וגו'. וגם זהו ענין מ"ש "הנה יום בא לה'" כלומר שהיום בא, מיד בגילויו של השם הנכבד הזה, כמו שבא בזריחת השמש ממש, וכלא רזא חרא.

והיום זה בהגלותו, כמה גדול טובו וחסדו, בגין דאיהו רזא דשמים, והעוה"ז איהו רזא דארץ. וז"ש רז"ל: שמדה טובה מרובה ממדת פורענות, ועד בשחק נאמן סלה, שהרי מקום אחד קצר ידים כאן למטה בארץ, יש כנגדו למעלה בשמים מקום גדול ורחב ידים בלי ערך ודמיון, וזהו ענין שמדה טובה מרובה ממדת פורענות. וזש"ה "כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם" כי הם מחשבות לטובה ולא לרעה, והעד — גבהות השמים מעל הארץ, שהם מדה טובה ומקום המנוחה, והם מרובים כמה וכמה מן הארץ שהיא מדת פורענות, שהצדיק ירד אליה לתקן הקלקול של אדה"ר, והוא מתפרנס ומתלבש בצער, מפני שהעונות גרמו, מה שאין כן הבהמות שלא חטאו, ולכן מתפרנסים ומתלבשים שלא בצער. וכאשר הצדיק חוזר אל השמים, תם צערו ועמלו, וחוזר אל מנוחתו הנצחיית. וכבר ידוע שיעקב איהו רזא דשמים, וז"ס "ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מחריד".

ענין שור ובקר

בענין ההפרש שיש בין שור ובקר ששניהם רומזים אל בחינת הגבורה, אלא שההפרש הוא ש"הבקר" רומז אל הגבורה בכלל, והוא

סוד כללות הגבורות ששרשם בתוך הבינה. ועל רזא דא כתיב "ואל הבקר רץ אברהם" כי אברהם הוא סוד החסד שמקומו תחת הבינה, ולכן רץ להמשיך ממקום קבלתו הקרוב אליו. ו"שור" הוא סוד הגבורה בפרט של ו"ק הבנין, ודי בזה למשכילים.

בענין הכהן שאסור ליטמא למתים והמלך מותר ליטמא

בענין הכהן שאסור ליטמא למתים, הסוד הוא, לפי ששרשו מן הימין שאין בו אחיזת החצונים דאינון רזא דטמאת מת ובית הקברות, והכתוב אומר "וגם נצח ישראל לא ישקר ולא יכזב" שכבר ידוע סודו. ואם הכהן מיטמא למתים שאינו רשאי, מסתלקת מיד כל קדושתו לגמרי לפי ששרשו מן הימין, ונשאר מחולל. מה שאין כן המלך שהוא יכול ליטמא למתים אע"פ ששורה עליו קדושת הימין גם כן, והטעם הוא, לפי שהמלך הוא כלול מכל הג' קדושות של הג' קוים, כי הוא במקום הת"ת והיסוד שכוללים את שלשתם, ואם מסתלקת ממנו קדושת הימין בשעה שמיטמא למתים, נשארת לו עדיין הקדושה של הב' קוים האחרים שהוא כלול מהם, ולכן לא נאסר לו ליטמא למתים כמו שנאסרו אל הכהן וד"ל.

ענין המוחין המסתלקים בשעת זיווג

בענין מ"ש "על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד" ראוי שתדע שמעשה המשגל בהיותו מעשה בהמי המעורר תאות הזמה, לפיכך בזמנו ושעתו מסתלקים מן האדם המוחין הקדושים של חו"ב שהם סוד או"א. מה שאין כן מוח הדעת, כי בלא דעת אין האדם יכול להזריע, לפי שהטפה יורדת מן הדעת, ועל זה נאמר "גם בלא דעת נפש לא טוב". אבל המוחין של חו"ב הם מסתלקים בלי ספק, מן הטעם שאמרנו. ואעפ"כ חייב האדם לשמור את מצות עונתו, וז"ש בלשון חיוב ובלשון ציווי — "על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו".

אך אמנם צריך שתדע האמת על בוריו והוא, שמוחין דאימא אינם מסתלקים אלא בעת הזיווג ממש, ומיד כשגמר אותו מעשה חוזרים כבתחלה. אבל מוחין דאבא, אינם חוזרים אלא בהערב שמשו של אותו

היום בסוד "ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים כי לחמו הוא". והטעם לזה הוא, לפי שהנוק' עומדת בטמאה ואינה מסתלקת — שכבר דינים מיתערין מינה ויונקים ממנה, אבל הזכר עליו נאמר "טהור עינים מראות ברע" ומסתלק מיד בשעת הטמאה, ואינו חוזר אלא בהערב שמש, שאז הטמאה פסקה והלכה לה, שכבר עשתה את שלה — ליהנות מהנהגה שלמה של יום שלם, כמו שהוא בטמאת קרי, שהכל ענין אחד, ודי בזה למשכילים.

טעם שגבורת שמשון היתה תלויה בשערות

בענין הגבורה של שמשון שהיתה תלויה בשערות ראשו, דע כי הטעם הוא, לפי שרוח הקדש תמיד הוא שורה על ראשו של אדם, כי זה המקום הנכבד והגבוה — משכן הנשמה שהיא חלק אלוק ממעל. אבל מה שצריך לדעת הוא, כי הרוח הקדש, או שנכנס בפנימיותו של אדם במוחין שלו להאיר אל נשמתו, וזה דוקא כשהוא רוח הקדש של חכמה ושל נבואה. מה שאין כן רוח הקדש של גבורה ושל הוד, כמו שהוא אל הגבורים ואל המלכים, כי המין הזה של רוח הקדש אין צורך שיכנס בפנימיות הנשמה, אלא די שיעמוד מבחוץ — להחזיק את אברי הגוף אם הוא של גבורה, ולתת אליהם חן וכבוד אם הוא של בחינת הוד מלכות, כמו שכתוב באסתר "ותלבש אסתר מלכות" בפירושם ז"ל הידוע. ורוח הקדש של גבורה בפרט שורה על השערות דיקא, לפי שהם גבורות ממש, ומצא מין את מינו ונעור, ודי בזה למשכילים.

טעם שהקב"ה סובל טמאתו ורעתו של העולם

בענין הטעם לכמה ארך אפים שיש לפניו ית', שהוא סובל כל כך טמאתו ורעתו של עולם. הסוד הוא, לפי שכל הטמאה עיקרה מן הקדושה בלי ספק, שיוצאת מגוף הקדושה ויורדת כאן למטה באשפות העולם. והנה כשם שהטמאה שיוצאת מגופו של אדם, אינה נבאשת בעיניו ואין נפשו של אדם קצה ממנה, כך הוא ממש בענין הטמאה הכללית בגופו של עולם. וז"ס "אני עשיתי ואני אשא אני אסבול ואמלט" ורזא דא לחכימי לבא איתמסר. ועוד טעם אחר, לפי שהקדושה מסתלקת בסרחונו של עולם, כענין שנאמר "רומה על השמים אלקים" וגו', וחוזרת ומתפשטת בתיקונו. וכן הוא תמיד, שהשכינה בתחתונים כשם שהתחתונים בשכינה — אם רחוקים רחוקה ואם קרובים קרובה,

בסוד: אני לדודי ודודי לי — דודי לי ואני לו, ודי בזה למשכילים.

דרוש בענין השמיטה והיובל

וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה. והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעשור לחדש וגו' וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל יושביה יובל היא תהיה לכם ושבתם איש אל אחזתו ואיש אל משפחתו תשובו. בענין השמטה והיובל בא וראה כמה גדלו רחמיו ית' אל עמו ונחלתו, שחשב מחשבות תמיד לבלתי ידחו ממנו הניצוצות הנדחות בעמקי הקליפות. וכשם שגזרה חכמתו שיהיו ששת ימי המעשה לצורך הבירור של הניצוצות עצמן, ויום השבת להנות מן הבירורים שנעשו כבר בשובה ונחת, כך גזר והתקין שיהיו שש שנים של עבודת הארץ לצורך הבירור עצמו של בחינת הצומח, ובשנה השביעית תהיה שבת הארץ ליהנות מן הבירורים עצמן בכלל ובפרט, כענין שנאמר "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך" וגו'. ועוד כשם שנצטוינו לספור שבע שבתות ימים ולקדש את יום החמשים, שהוא ממש כנגד השער החמשים של הבינה אי' עילאה, להביא חירות מכל על ידי חמדה גנוזה של התורה הקדושה, כך נצטוינו לספור שבע שבתות שנים, ולקדש את שנת החמשים שגם הוא כנגד השער החמשים של הבינה — אי' עילאה, שנפתח באותה השנה לקרוא דרור בארץ לכל הניצוצות הקדושות שישובו למעלה לשרשם ולמנוחתם, כד"א "ושבתם איש אל אחזתו ואיש אל משפחתו תשבו".

וזהו הטעם שיש שמטה ויש יובל, שהרי השמטה היא סוד אי' ושכינתא תתאה שמתיחדה עם המלך — "ושבתה הארץ שבת לה'" דיקא, ועל ידי הייחוד הקדוש הזה מתבררים ומתעלים אותן הניצוצות שכחן גדול ודי להן בעזר מעט. משא"כ אותן הניצוצות שכחן גרוע וחלוש, שהם צריכים סיוע גדול להתגבר ולהתעלות על ידי היובל דאיהו רזא דשכינתא עילאה, בכח אבא עילאה שמזדווג עמה בזיווגא דלא פסיק, והוא קדש ממש, וממנו הדרור שעולה כמנין קדו"ש. וז"ס "וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ" קריאה דיקא, שהיא סוד הזמנה אל יסוד אבא שיופיע בגילויו עד הארץ התחתונה להצמיח גאולה וישועה וחירות שלם לכל יושביה, שימלטו מן הפח של הקליפה וישובו לנוח בשרשם ולאכול על שלחן אביהם, וז"ס "אחוזתם

ומשפחתם" ממש. ומה שלא נשלם בתחלה על ידי השמטה רזא דשכינתא תתאה, נשלם ונגמר לבסוף על ידי היובל דאיהו רזא דשכינתא עילאה ובחינת התשובה, שהימין שלה היא תמיד פשוטה לקבל שבים.

אלא שכל מיני עליה, צריכין להיות על ידי המוסר והדין על כל פנים, כד"א "ודרך חיים תוכחות מוסר" וז"ס העברת השופר שהוא דין, לתכלית העלאת ניצוצות המבוררות בשנת היובל. רק שהוא דין ממותק קצת, ונרמז במלת שופ"ר שיש בו פ"ר של מנצפך שהוא דין, אבל קודם אליו ש"ו של שופר שעולה כמנין דב"ש, הרומז אל מיתוק הדין של עלית הניצוצות בשנת היובל. וכל שכן שתקיעת השופר היתה ביום הכפורים, שבו החסד גובר על הדין כידוע, וסגולת היום משמשת לשני דברים: הא' הוא להעלות את הבירורים במיתוק הדין, והב' — לטהר אותם מכל טמאתם, ולכן היו תוקעים בשופר ביוה"כ של שנת היובל לב' טעמים הנזכר.

אך אמנם לפי שיש קצת מן הניצוצות שעדיין חסר מהם, או הכח המספיק, או ההתעוררות הצריך לעלות מיד ביוה"כ עצמו, לפיכך תלתה להם התורה בכל השנה כלה בי"ב חדשי הלבנה שהם כללות הנהגת השכינה שעולים כמנין שנ"ה ממש. וז"ש בכפל הלשון "יובל היא שנת החמשים שנ"ה תהיה לכם" כלומר זה השער לה' שהוא שער החמישים פנימי וגבוה יותר מכל שאר השערים שנפתח בשנת היובל, בודאי שאינו נסתם בכל שנ"ה ימים של ההנהגה השלמה, כדי להעלות בהם ידים רפות וברכים כושלות שלא יכלו לעלות בעיצומו של יום הכפרה והטהרה כמ"ש. גם זהו הטעם שהשנה הזאת נקרא "שנת היובל" לפי שמעלין ומובילין בה את הניצוצות המבוררות למעלה לשרשן. ורזא דא "בעת ההיא יובל שי לה' צבאות" וגו', שהרי כנגד מה שהמ"ד היורדים ממנו ית' אל התחתונים נקרא בלשון י"ש, כענין שנאמר: להנחיל אוהבי י"ש, וסודו י' פעמים א"ל, מעשרה אוצרות החסד שעולים כמנין י"ש — כך המ"ן שעולים אליו ית' מן התחתונים נקרא בלשון ש"י הפך י"ש, כי זה אור חוזר, הפך הישר של י"ש עולמות שעתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק כדברי רבותינו, שהם סוד י' פעמים אל הנזכר, אוצרות החסד דוקא, לפי שמתמלאים ממנו, כענין שנרמז במ"ש "ואוצרותיהם אמלא" שהרי "אמלא" עולה כמנין חס"ד. וי' פעמים א"ל שעולים י"ש הם סוד עשר ספירות החסד, לפי שכל ספירה כלולה מעשר כידוע, והם עשר אוצרות עליונים שכל החסד גנוז בהם, ומשם יורד אל

התחתונים להתחסד עמהם כפי מדרגתם, ולעומת החסד שעולה מהם בסוד מ"ן על ידי מעשיהם, כענין שנאמר "עם חסיד תתחסד". וז"ס הי"ש היורד ומתגלגל בעולם לעומת הש"י העולה.

ולפי דרכנו למדנו שז"ס גם כן למ"ש "נדרו ושלמו לה' אלקיכם כל סביביו יובילו שי למורא" כי על ידי מה שהצדיקים נודרים ומשלמים, מיד הם גורמים בזה קיבוץ הניצוצות ועליתם בסוד מ"ן בתוך הבינה דאיהי רזא דיובלא, ודינין מיתערין מינה, ולכן נקרא "מורא" מפני הדינים שיוצא ממנה, שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו, מורא — ה' דיקא, רזא דשכינתא עילאה ה' עליונה וראשונה של השם הקדוש, שמטילה אימה יתרה על החצונים שלא יהרסו לעלות עם הניצוצות המבוררות, ולא יזידו לקטרג כנגדם ולמנוע את עליתם ח"ו. ואדרבא בכח הבינה עצמה וברעם גבורותיה העליונות, יתחזקו הצדיקים להעלות את הבירורים שלהם, ויובילו ש"י למורא על כל פנים ברזא דאמרן. שהרי בירור הניצוצות ועליתן נשלמת או על ידי הייחוד התחתון של ו' בה', או על ידי העליון של י' בה', ורזא דא שמיטה ויובלא — או דודו או בן דודו יגאלנו, אם יגאלך טוב יגאל ואם לא יחפוץ לגאלך וגאלתיך אנכי חי ה', בכח שבועה חמורה ודאי, לפי שהאב הקדוש אינו רוצה לאבד את ניצוציו כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. ודבר זה נרמז גם כן במ"ש: ואם לא יגאל באלה ויצא בשנת היובל הוא ובניו עמו, כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים אני ה' אלקיכם, כי הגאולה והבירור שאינו נשלם ב"אלה" דיקא — סוד הייחוד התחתון של הו"ק, ו' פעמים ו' שעולים ל"ו כמנין אל"ה, נגמר לבסוף על כל פנים על ידי שנת היובל שרומזת אל הייחוד העליון כמ"ש.

סוף דבר זהו הכלל הגדול: כי מה שאינו נשלם באל"ה של אלקי"ם, הוא נשלם במ"י שעומד על אל"ה, סוד האם הרובצת על הבנים. ורזא דא "מי אל"ה כעב תעופינה וכיונים אל ארובותיהם" שהענין מדבר על השבת הנדחים ובירור הניצוצות, והכל נשלם בהנהגת אלקים שלם, כי יש אלקים שופטים בארץ, אלא שמ"י של אלקים הוא סוד הייחוד העליון שמחזיק את התחתון "אלה" דיקא, להשלים את פעולתו ולגמור את מלאכתו, ברזא דכתיב "מי ילד לי את אלה".

ונחזור לענינו שעדיין יש לדקדק במ"ש אחר כך "בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו" שנראה מיותר, לפי שכבר נאמר "ושבתם איש

אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו". אלא הסוד הוא, שנותן טעם בזה למה בשנת היובל נשלם הבירור והעלאת הניצוצות לגמרי, והוא לפי שבשנת היובל המלכות דאיהי רזא ד"זאת" עולה עד הבינה ממש דאיהי רזא דיובלא ונמצא שמתקשרת שכינתא תתאה בעילאה, והקשר הגדול והקדוש הזה הוא שמביא גאולה לעולם, וחירות שלם לכל הניצוצות המבוררות עד שנת היובל. מה שאין כן בשנת השמיטה שהמלכות אינה עולה כי אם עד הת"ת בלבד, כענין שנאמר "ושבתה הארץ שבת לה'", הוי"ה דיקא שהוא סוד הת"ת, וזאת העליה אינה מספקת להשלים את הבירור ולהצמיח ישועה גמורה וחירות שלם, כמו שמספקת לגמרי העליה השלמה של שנת היובל מן הטעם שאמרנו. וכל שכן שמתיחדים בה דודים ורעים, רעים לעילא ודודים לתתא להשלים את הייחוד כראוי — שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, שמע ישראל — הוי"ה ואדנ"י, ה' אלקינו — הוי"ה ואלקים, ה' אחד — הוי"ה ואהיה, ג' שילובים הידועים שעולים כמנין נ"ר שהוא שלמות התיקון, ברזא דכתיב: ערכתי נ"ר למשיחי, כי אתה תאיר נרי ה' אלקי יגיה חשכי, תרא אויבתי ותכסה בושה עתה תהיה למרמס כטיט חוצות, כי נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו אם אתן את דגנך עוד מאכל לאויבך וגו'.

בענין החלומות

שלש כחות יש באדם: אחת הפועלת ונקרא נפש, המביאה ונקרא רוח, המישרת והיא המשכלת ונקרא נשמה. כשאדם ישן ואין לו צורך לחלק המשכלת, כי אינו פועל שום דבר אך ינוח מיגיעתו, הנשמה שהיא חלק אלוק ממעל חוזרת אל מקומה הרמתה ונותנת דין וחשבון מכל מה שעשה הגוף, וכפי פעולתה ביומה כך תהיה עליתה בלילה, כל אחד ואחד כפי מדרגתו, ואם הוא צדיק עליו נאמר "אם תשכב לא תפחד ושכבת וערבה שנתך". וממה שנשמתו מתענגת במקומה העליון, רואה הצדיק בחלום הלילה, דוגמת התענוג ההוא מדברים השפלים האלה, ולא מדברים הרוחניים כי גבהו מאד ממנו לא יוכל להשיגם. דרך משל, אם נשמתו השיגה איזה דבר חכמה, בעלותה למעלה הצדיק יראה בחלומו כאילו היה בישיבת חכמים ולמד עמהם. ואם נשמתו עלתה להתענג בעדן העליון, ידמה לו בחלומו שנכנס בהיכל מלך, או בגן ופרדס אשר בו כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל ויאכל מפריו ויתענג בראייתו. וכן על זה הדרך כפי אשר תשיג הנשמה, כך יחלום האדם

בענינים שונים זה מזה עד אין תכלית. ואם יהיה רשע ונשמתו לא תזכה לעלות בנועם ה׳ ולבקר בהיכלו, אך תשאר למטה בין הקליפות, יחלום האיש ההוא חלומו מבהילים אותו ומבעתים את רוחו. דרך משל, כלב הנושכו או נובח כנגדו ומפחידו, והוא ס״מ. או נחשים ועקרבים העוקצים אותו, והיא לילית הרשעה, או אשת זונים המשדלתו לשכב אצלה להיות עמה והוא שומע לה ומטמאתו בטומאת קרי. וכן שינויים רבו מספר, כי זה לבד אמרתי כדי לתת משל לענין, אבל האיש המשכיל יוכל להבין עם זה כמה ענינים בדברי חלומותיו ויקפיד עליהם. ואם הוא מיודעי חן יראה בחלומותיו דברים המכוונים לתלמודו. דרך משל, אם השיג איזה דבר חכמה, ידמה לו בחלומו כאילו איזה יוסף מאוהביו הביא לו דינרי כסף או דינרי זהב, ורבים כאלה, כי לכל איש ואיש מראים לו בחלומו כפי שכלו וכפי מדרגתו וכפי מעשיו, ודי בזה למשכילים.

בענין כחות הטומאה השולטים בלילה ודרכי הופעתם לבני אדם

וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד למילף מניה חכמתא סגיא, בשעיפים מחזיונות לילה בתנומות עלי משכב אז יגלה אזן אנשים להציל ממות נפשו, ואז נגעי בני אדם שואפים ולוהטים כי הוא עת ממשלתם, ואין בית רובע פנוי מהם, ואינהו נפישי מינן, ואלמלא ניתנה רשות לעין לראות אין כל בריה יכולה לעמוד מפניהם. והקורא ק״ש על מטתו בכונת המשכיל ונותן ריוח בין הדבקים, לא יפחד ולא יירא מהם, כי ששים גבורים סביב לו. ומי שעומד ח״ו בהסתרת פנים ומסור בידם, כמה ישחקו בו, כי באים אלו בדמות אנשים, או להכות או להפחיד ולהבהיל. גם בדמות בהמות וחיות שרצים נחשים ועקרבים, ונושכים או עוקצים ובועטים ונוגפים כפי דמותם ומראיהם. גם בדמות נשים לפתות בשחוק הכסיל ולמלא תאותם, ובין כך ובין כך אכלו זרים כחו והוא לא ידע. ויש שיבאו בדמות אוהבים או קרובים שכבר מתו, לחבק ולנשק, ונעתרות נשיקות שונא, כי שואפים ממש חייו של אדם בנשיקות ארבם. ודא הוא דאמרי אינשי על כחוש ורזה — שאוף הוא ושתוי מן השדים, ולא ישקרו, כי זה דרכם כסל למו, ואוי למי שנפתה ונגרר אחריהם בשומו חשך לאור ומר למתוק בתענוגות בני אדם שדה ושדות. כל זה נסיתי כי גרתי משך באהלי קדר, והרבה מאלה עד אין מספר אשר לא

יכילו פרטיהם ספרים ומגלות, ואברך את ה' אשר יעצני אף לילות יסרוני כליותי, כי צרות לבבי הרחיבו, ידעתי ה' כי צדק משפטך ואמונה עניתני, יהי נא חסדך לנחמני כאמרתך לעבדך, יהי לבי תמים בחקיך למען לא אבוש.

ביאור מאחז"ל:
אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים

כבר ידוע סוד החלום, שהוא הגדלות סתום בתוך הקטנות, ובקטנות אחיזה עצומה לחצונים דאינון רזא דמוץ ותבן. וברזא דא אמור רבנן: כשם שאי אפשר לבר בלא תבן כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים, שהם החצונים המתאחזים בסוד הקטנות ברזא דאמרן.

בענין החלומות

בענין החלומות, דע כי החלום אינו אלא המחשבה שעושה את שלה ואינה פוסקת אפילו בעת השינה. והטעם הוא לפי שיש ג' כחות באדם: נפש רוח ונשמה, כל אחד יותר רוחנית מחברתה. הרוח יותר מן הנפש, והנשמה יותר מן הרוח, ולכן העייפות הולך ומתמעט באותה שהיא יותר רוחנית. כיצד: הנפש תלוי בה המעשה, והאדם ייעף בנקל כשנתעסק מעט בענין המעשה. ברוח תלוי הדיבור, והאדם לא ייעף בו כל כך כמו במעשה. בנשמה תלויה המחשבה ובה אין עייפות כלל ועיקר, ולכן אינה פוסקת אפילו בעת השינה, כי האדם תמיד טרוד במחשבתו ביום, מה שאין כן בדיבור ובמעשה, וגם בלילה לא ישכב לבו ולא תפסוק מחשבתו, כי הוא דבר רוחני מאד — חלק אלוק ממעל שאין לו עייפות והפסק לעולם, ועל זה נאמר "הרהורי לבך על משכבך סליקו". ולכן מי שהוא מיושב בדעתו ביום, יהיה גם כן בחלומותיו בלילה, והמבולבל יהיו חלומותיו מבולבלים, שהוא מובן יפה במה שפירשנו ודי בזה למשכילים.

המחשבה היא חיות האדם
לכן אין לו מצב בלי מחשבה

... לפי שכל תיקונו וחיותו של אדם תלוי במחשבתו ממש, ומי שאין לו מחשבה כלל חשוב כמת. ולכן השינה היא אחת מששים במיתה, לפי

שאין בה בענין המחשבה כי אם חלק א' מששים שהוא ענין החלומות, שכל עצמם אינם אלא מחשבה רחוקה נפרדת מן הגוף. אך אמנם לפי המחשבות שעוברות בדעתו של אדם כך הוא דבקותו בלי ספק, שהרי אם הוא חושב מחשבות הבל או מחשבות רעה, הנה הוא נדבק בצד הרעה בלי ספק, כענין שנאמר: וילכו אחר ההבל ויהבלו. ואם הוא חושב מחשבות טובה ולא לרעה, או שהוא נותן את לבו לעיין ולהבין בתורת ה', אז נדבק בצד הטוב ובסטרא דקדושה, כענין שנאמר: דרשוני וחיו דרשו טוב ואל רע וגו', ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום. ועל רזא דא כתיב: ה' יודע מחשבות אדם כי המה הבל, ולכן מה כתיב בתריה: אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו להשקיט לו מימי רע וגו', שהכל מובן יפה במה שפירשנו. שאי אפשר לאדם חי בלא מחשבה כלל, לפי שהיא ממש חיותו של אדם בהיותה במוח שלו — סוד הנשמה, שנדבקת באותו השרש שחושבת להדבק בו על ידי המחשבות שלה. ואין ספק שרוב המחשבות של בני אדם הם בהבל וריק של עניני העולם השפל, ונמצא שהאדם היה נדבק תמיד באלו ההבלים הכלים והנפסדים שאין בהם העמדה וקיום, אלמלא שניתנה התורה בחמלת ה' עליהם, והיא שמביאתם להדבק ולהתחזק בדבר הנצחיי שהוא חי וקיים עולמי עד, כדכתיב: עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר. ומי שאינו רוצה להבין בתורה, זהו מי שילבט ויתבלבל ויתלכד בהבלי העולם כמ"ש. וכענין אמרם ז"ל: כל הפורק ממנו עול תורה גוזרין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ. וז"ס: ועם לא יבין ילבט, שהכל מובן יפה ברזא דאמרן.

ענין דבקות הלילה
כפי ענינו לפני השינה

בענין מ"ש "בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך" דע כי כפי מה שיהיה דבקותו של אדם בלילה סמוך למטתו, כך תהיה עליתו בעת השינה בדבקות רוחו ונשמתו, וכך יקיץ ביום כפי מה שנדבק בלילה. ולכן מי שעוסק בתורה קודם שיישן, נדבק במקום הקדושה, ונשמר ממנה כל הלילה כלה, וגם תורתו משיחה עמו בעת שיקיץ משנתו, וילך כל היום בדרכי התורה ולא יפול במכשולת עון. וז"ס "בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך". אבל מי שעוסק בהבלי העולם, ומתוכם ישקע בשינתו, בודאי שהוא נדבק בהם שהם סוד הס"א, כל הלילה כלה,

ויקץ בהם בבקר בבלבול מחשבתו וירוץ לעשותם, מאחר שנדבק בהם בלילה, שהוא הזמן של גמר הדבקות ברוחו ונשמתו. וז"ס "פועלי און על משכבותם באור הבקר יעשוה כי יש לאל ידם" כלומר שיש כח בידם לעשות אותו מעשה האון באור הבקר, מאחר שנדבקו בו כל הלילה, וכפי דבקותו של אדם בלילה כך יהיה מעשהו ביום. וזהו דבר גדול שצריך האדם להזהר בו הרבה מאד, לפי שתלוי בו כל שלמותו או גריעותו בלי ספק. שהרי אין דבקות כמו דבקות הלילה, מאחר שהפנימיות שהוא בחינת רוח ונשמה אז הוא מופשט מן החומר ונדבק יפה יפה או מצד זה או מצד זה, בכל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילך וידבק בדבקות הגמור. והמשכיל יבין וישמור מאד לנפשו שלא ילך לישן כי אם מתוך דברי תורה, ומתוך ק"ש בכונה גדולה, כי פועל אדם ישלם לו וכארח איש ימציאנו.

ודע כי מכל זה שאמרנו נמצינו למדים, שאפילו רשע גמור יוכל לתקן את עצמו בנקל ולמצוא מרגוע לנפשו, אם יתן אל לבו לאחוז בזה הדבקות של הלילה כראוי, ולילך לישן מתוך דברי תורה, לפי שהקב"ה יאסוף את רוחו ונשמתו בתוך הקדושה על כל פנים, ושם אלקיו יורנו לתקן את אשר עותו בדרך ישר לפני איש — "כי טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך".

ב' בחינות לב

שורש והתפשטות

דע כי יש לב בבחינת השרש ולב בבחינת ההתפשטות, וז"ס "לבב" — ב' לב, הלב בבחינת השרש הוא סוד ל"ב אלקים של מעשה בראשית, שהם ל"ב נתיבות חכמה, בראש דיקא שהוא השרש העליון. והלב בבחינת ההתפשטות הוא הלב ממש, שנבנה מן הל"ב נתיבות הנזכרים המאירות ומתפשטות בו. והנה הל"ב אלקים של פרשת בראשית, הוא סוד החכמה, לב בשרשו, ומתפשט למטה במלכות, שהוא סוד הלב בהתפשטותו, הנרמז בב' של "בראשית" ובלי' של "לעיני כל ישראל" דהא באבא יסד ברתא. ועם זה תבין מ"ש בספר הזהר פרשת פינחס ברע"מ: מאי לבב אנוש, לב הוה ליה למימר, אלא אית לב מסור ללב ואינון ל"ב אלקים דעובדא דבראשית, ב' מן בראשית ל' מן לעיני כל ישראל איהו לב חגינא, והסוד מובן יפה במה שפירשנו, ודעת לנבון נקל.

בענין השתלשלות החכמות בעולם

בענין השתלשלות החכמות בעולם, דע שאדם הראשון שהיה יציר כפיו ית׳ בודאי שניתן בו דעת שלמה בכל החכמות אחת מהנה לא נעדרה, לפי שאין האדם נקרא שלם אלא על ידיהן. והוא מסר אותן לבניו, ומהם לבני בניו, ומהם אל המובחרים שבכל הדורות, כמו: נח שם עבר אברהם יצחק יעקב והשבטים ובניהם ובני בניהם עד גלות הארץ, שאז נסתלקו המוחין דגדלות מזרע אמת, ונשארו חסרים בידיעת החכמות כל כך, עד שאם היה לב הראשונים כפתחו של אולם — לב האחרונים לא נשאר אלא כחודה של מחט. וכל שכן לבם של החצונים שאבדה האמת מהם לגמרי, וכל החכמות שלהם הבל המה מעשה תעתועים, בסוד ״אבדה עצה מבנים נסרחה חכמתם״. ולא נשאר להם אמיתיות בשום חכמה מן החכמות, כי אם בחכמת המדה והמנין, לפי שהיא צריכה לכל המלאכות שבעולם, ולא יתכן שום מלאכה מבלעדיה כידוע. אבל שאר החכמות העליונות או התחתונות שאפשר לעמוד ולחיות מבלעדם, אלו נתעלמו מבני אדם, לפי שאין דרכם להגלות אלא כפי זכותם. ואם כן האמת שלהם לא נמסר אלא מעט מזער ליחידי סגולה הדבקים והחשקים, ורובם של אנשי העולם מגששים כעורים והולכים בחשך, עד עת בא, עת תיקון העולם, שאז יזכו הכל בשוה, ולכן ״ומלאה הארץ דעה את ה׳ כמים לים מכסים״.

הצבור — בדמות פרצוף
וענין השגחתו ית׳ בכלל ובפרט

בענין ההנהגה, נאה לדעת שכל צבור וצבור הוא בדמות פרצוף וגוף אחד עם אבריו. שהרי החכמים והמנהיגים הם בחינת הראש, הכתפים הנושאים משאות הם בחינת הכתפים, כל בעלי מלאכה הם בחינת הידים, וכל הולכי דרכים לצורכי צבור הם בחינת הרגלים. עוד תשוב תראה השגחתו ית׳ בכלל ובפרט — שנתן בלב כל בני אדם להתעסק במלאכות משונות זו מזו, כדי שעיר אחד תהיה כלולה מכל מה שצריך אל הכללות, וכן בסחורות, וכן במאכלים. הלא תראה שהאכרים עובדי האדמה נכנסים בכרך, והאחד מביא דבר אחד והאחר מביא דבר אחר, כלם לדרכם פנו איש לבצעו מקצהו, שאין כונתם אלא לתועלת עצמם בלי ספק, והאלקים חשבה לתועלת הכללות. כענין שנאמר ״ממכון שבתו השגיח אל כל יושבי הארץ״ וסמיך ליה ״היוצר יחד לבם המבין

אל כל מעשיהם". "היוצר יחד לבם" נאמר כנגד המביאים בכרך כל מיני מאכלים או מיני סחורה, שהקב"ה נתן בלבם של אלו לבא כלם בשוק אחד לצורך הכללות, ואע"פ שאין כונתם אלא להנאת עצמם. "המבין אל כל מעשיהם" נאמר על בעלי מלאכה, שכלם לדרכם פנו איש לבצעו מקצהו לעשות את לחמם על ידי מלאכתם, אבל הבורא ית' הוא שהבין צורך הכללות, וחלק להם המלאכות, שלא יעשו כלם מלאכה אחת, אלא מלאכות שונות זו מזו, לתכלית הנזכר, וד"ל.

ענין הבשר שנאסר עד נח

כבר כתבנו בכמה אתר בענין הדורות שהלכו ונתמעטו מדור אל דור לפי סדר ההנהגה, והראיה, שהרי דור המבול היה בתכלית ההצלחה, כענין מ"ש "ישלחו כצאן עוליהם" וגו' בפירושם ז"ל הידוע, ואמנם בהיותם מלאים כל טוב לפיכך בעטו ונאבדו, וכל שכן היו בועטים אם היו אוכלין הבשר, ולכן נאסרה להם. עד שהתירה הקב"ה לנח ולכל הדורות, וגם נתן בלבו של נח להמציא את היין בעולם, והטעם הוא, לפי שאמרו רז"ל: אין שמחה אלא בבשר ויין, ומי ראוי להשמח, הוי אומר זה העולם שאבד ונתמעט, כד"א "יתנו שכר לאובד ויין למרי נפש" ולכן הותרו בשר ויין לכל בני נח, ודי בזה למשכילים.

סוד כתפות בעצי היער

התפוח אינו מוליד תולעים, ולכן נמשל הקב"ה לתפוח — "כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים", והסוד הוא, שאין בזכר אחיזת החצונים שהם התולעים. ודוד המלך ע"ה כל זמן שהיה בעלמא דנוק'. עד שלא נעשה מלך ונתחבר עם הזעיר, לפיכך היה אומר "ואנכי תולעת ולא איש" כלומר שהיתה בו אחיזת החצונים בעלמא דנוק', לפי שעדיין לא נתחבר עמו עלמא דדכורא דאיהו רזא ד"איש", שעליו נאמר "אל תיראי תולעת יעקב" ברזא דאמרן, ודי בזה למשכילים.

ענין הלשונות: קיווי ציפוי וחכוי

... וענין אמרו "אם יתמהמה חכה לו" וגו', הסוד הוא לפי מה שידוע כי בהתעוררות התחתון מתעורר למעלה, ויש קיווי, יש צפוי, יש חכוי.

ה"קווי" הוא הדבק במחשבה להמשיך הקו העליון של חסד הבורא. ה"ציפוי" הוא בהסתכלות למעלה, ולכן אמרו שמועיל הרבה לעשוק שישא עיניו לשמים, וכן מצינו "דלא עיני למרום ה' עשקה לי ערבני". וה"חכוי" הוא בדיבור, כי הוא מלשון חך — שיעורר האדם השגחתו של הקב"ה עליו על ידי התפלה והתחנה, וזה מועיל הרבה בהתעכב הישועה, שהרי הקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים. וז"ש "אם יתמהמה חכה לו" על ידי התפלה והתחנה "כי בא יבא לא יאחר". וענין אמרו "בא יבא" בכפל הלשון, לרמוז שלא יקוץ האדם להתפלל, שאם לא יועיל בפעם ראשונה יועיל בשניה, וכן בכמה פעמים, כי הישועה הולכת ומתקרב בכח תפלתו. וכל שכן שהתפלה מחזרת את אור הישועה פנים בפנים ומסלקו מן האחור, לפיכך כתיב "לא יאחר" שהוא לשון איחור וגם לשון אחוריים, והכל מובן יפה ברזא דאמרן.

בענין ב' אחים שנושאים ב' אחיות

בענין ב' אחים שנושאים ב' אחיות, שגורמים רעה לעצמם ומת אחד מהם. וזה נרמז במ"ש, "כי ישבו אחים יחדיו ומת אחד מהם" שהרי מלת ישב"ו נוטריקון ישאו שתי בנות ואחיות. אך הקלקול אינו אלא בשבתם יחדיו בבית אחד, ולכן התיקון שיתרחקו זה מזה. וטעם הקלקול בשבת יחדיו הוא מפני עין הרע, שיש לו כח גדול בקרובים יותר מברחוקים, מאחר שקרבו שרשיהם למעלה, והזיקא שכיח, ואם כן הריחוק הוא התיקון הגדול, שאם לא כן מאן דאלים גבר, ומת אחד מהם, ודי בזה למשכילים.

מעשי הצדיקים הולכים ומשתבחים בעלייתן אל מקור העליון

בענין מ"ש "קץ שם לחשך" כבר ידוע שכל מיני רעות שבעולם, בין הבאות בין הנעשות, כמו חולי מות קנאה שנאה ותחרות, ע"ז ג"ע ושפ"ד, וכל שאר המדות רעות, כלם מצד החשך, כד"א "והיה במחשך מעשיהם". וזה הרע והחשך יש לו קץ וגבול מלמטה למעלה, כי כשהוא מגיע אל מקום הטוב, אין לו כח לעלות, ולכן אינו עולה אלא עד עולם המלאכים. וזהו הטעם שבעלות שם משה בגוף, המה ראו כן תמהו, אמרו זה לזה מה לילוד אשה ביננו, ואלמלא שאחז פני כסא כידוע היו

שורפים את גופו שהוא מצד הרע, בהבל פיהם. וכל שכן בעולם הנשמות, שלא יגיע בו רע כלל, ולכן נקרא עולם שכלו טוב. וכל שכן וק"ו אצלו ית', שעליו נאמר "לא יגורך רע". והרי למדנו מכל זה, שהצדיקים הסתורה שלהם שהיא תורה ומעש"ט, תמיד הולכת ומתעלית, ונעשית יותר חשובה, לפי שמוליכים הטוב אל מקור העליון שאין לו קץ וגבול, ועליהם נאמר "דרך צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום". אבל סחורתן של רשעים שהם המעשים רעים, אינם מגיעים אלא עד מקום הרע, וכשנוגעים בגבול הטוב, נדחים ויורדים. וזהו ענין המשל שעשו רז"ל על פסוק "ויושביה כחגבים" הידוע, וכמו כן "ורשעים בחשך ידמו" וצדיקים במפלתם יראו, ודי למבין.

בענין המפלת
על תאוה כי לא באה

בענין המפלת על תאוה כי לא באה, דע שהטעם הוא על העצב, כי האיברים המתאוים ואינם משיגים מיד עצבים, ובמקום שיש עצב מסתלק הארת החיות והאברים נופלים. ולכן כל העצבים יש להם ידים רפות וברכים כושלות, כד"א "חזקו ידים רפות וברכים כושלות אמצו". והנה כבר ידוע שהעובר ירך אמו, כי הוא ממש אבר ממנה עד שלא יצא לאויר העולם, ולכן אוכל מה שאמו אוכלת וגו' כמו שאר אבריה. אך בענין התאוה, כל שאר אבריה נופלים ואינם אובדים, מפני שהם גדולים וחזקים. אך העובר שהוא אבר קטן וחלשה, נשמט ממקום חיבורו ונופל לגמרי ויוצא לחוץ ונאבד.

בענין כל דבר עליון צריך שיהיה לו בסיס למטה
בין בקדושה בין בס"א

הנה כבר ידוע שכל דבר תחתון צריך שיהיה לו שרש למעלה, וכן כל דבר עליון צריך שיהיה לו בסיס למטה לשרות עליו בין בקדושה בין בס"א. וזהו הטעם שכל מיני טמאה וע"ז שיש בעולם התהו, יש כנגדה בסיס למטה בעולם השפל, של כמה מיני עובדים את עבודתם הנכריה, כדי להמשיך את רוח הטמאה עליהם, ולקיים את הקשר ואת ההשתלשלות הטמא בעולם, עד עת בא עת להעביר את רוח הטמאה מן הארץ. וכן בקדושה צריך שתהיה האומה הנבחרת שתעבוד את העבודה

השלמה והתמימה, כדי לקיים את קשר הקדושה והשתלשלותה בלי הפסק בעולם השפל. ולפי שיש כמה מדרגות של הקדושה עצמה דא לגו מן דא ודא לגו מן דא, לפיכך כדי להמשיך את כלם, יש בתורת ה' ד' בחינת הפרד"ס, וכל אחד יעסוק בחלק הראוי לו, ועם זה מתקיימת הקדושה בעולם בכל חלקיה כפי מה שראוי לה, כי נמצא בסיס כנגדה למטה שתוכל לשרות ולהתקיים עליו.

ולא עוד אלא שהקדושה מבקשת לשלוט על הטמאה ולהכניעה על כל פנים, בכל ד' כנפות הארץ כפי מה שראוי לה, וזה היה נעשה בזמן שבית המקדש קיים, אע"פ שכל ישראל היו על אדמתם, לפי שבית המקדש עצמו היה תל שהכל פונים בו, והשפע מתחלק ויוצא ממנו לכל האומות, ברזא דכתיב "זאת ירושלים בקרב עמים שמתיה וסביבותיה ארצות" וכל החצונים היו נכנעים אליה בעל כרחם, לפי שממנה קבלתם. אבל אחר שנחרב בית המקדש בעוה"ר, אז הוצרך גלות בכל ד' כנפות הארץ, כדי שהקדושה תשלוט על הטמאה ותכניענה בכל מקום שהיא, בסוד "עת אשר שלט האדם באדם לרע לו" כי גלותם של ישראל תחת האומות היה לרעתם של האומות עצמן, כדי שהקדושה תשלוט עליהם על כל פנים, ולא יוכלו להרים ראש כחצונים להתיר את קשר הקדושה מן העולם ח"ו. וזה מלבד צורך הבירור הידוע, כד"א "דודי ירד לגנו לערוגת הבשם לרעות בגנים וללקוט שושנים".

בענין הבנים הטובים שיוצאים מהאבות הרעים

בענין הבנים הטובים שיוצאים מן האבות הרעים, הסוד הוא, כדי לברר כל הטוב שברע, וישאר הרע שלם ברעתו כדי לקבל את עונשו. וכן להפך בענין הבנים הרעים שיוצאים מן האבות הטובים — כדי לברר כל הרע שבטוב, וישאר הטוב שלם בטובתו כדי לקבל שכרו.

סוגי טומאת האדם תלוי בשיעור יניקת החיצונים

בענין טמאת אדם, דע שכל הדברים הפורשים מגופו הם מטמאים אותו, לפי שהטמאה של הס"א נדבקת בהם כדי לינק מהם, מאחר שפרשו ממקום החיים שהיא הנפש חיה, ונשאר בהם איזה חיות שהס"א

רוצה לינק ממנו. אבל הטמאה היא כפי מדרגתם בלבד, שהרי הפרש עצמו שנקרא כן מפני שפורש מן הגוף, וכן המי רגלים, יש להם מעט מזער מחיות הנפש, ולכן יש מהם יניקה מועטת אל הס״א ואינם מטמאים אלא עד שעת רחיצה — שמימי החסד מעבירים מיד את הטמאה. וכן בקציצת הצפרנים, ודברים כיוצא באלו, שאומרים אל האדם רחץ וטהר, כי הטמאה גרועה ומועטת מאחר שהיניקה מועטה. אבל שכבת זרע שיש בו חיות הרבה לפיכך יניקתו מרובה, ולכן יטמא כל היום, ובא השמש וטהר. וטמאת מת שהיא שבעת ימים, לפי שהוא כל הגוף כלו שפורש מן הנפש, ונשאר בו חיות הרבה ולכן יניקתו הרבה מאד, כי הכלבים עזי נפש רעבים, ונדבקים שם בתוקף גדול ומטמאים הרבה. אבל הצדיקים ששומרים את עצמם מן הטמאה ומתקיימים בטהרה כל ימי חייהם, לפיכך יש להם שמירה גדולה מן הטהרה ואינם מטמאים אפילו אחרי מיתתם, כי אין מקום אל הס״א להדבק בהם ולינק מהם. וזהו הטעם שבמיתתו של רבי בטלה כהונה, שכלם נתעסקו במיתתו אפילו הכהנים ולא נזהרו מטמאת מת, כי גופו לא היה מטמא, מן הטעם שאמרנו. וכן בדוד הוא אומר ״אף בשרי ישכון לבטח״ ודי בזה למשכילים.

בענין הסייגים והדקדוקים של תושבע״פ

בענין תורה שבע״פ והגזרות והסייגים והדקדוקים שלה, שאומרים האפיקורסים שהם סיפירסטיטיונ״י בלעז, תפח רוחם, אוי להם ואוי למזלם, שאדרבא אלו הם המראים והמודיעים והמגלים בפירוש שהיא תורה מן השמים. שהרי כשם שהבורא דקדק כל כך בבריאתו בכל ד׳ בחינות דצח״ם, בכמה דקדוקים שאין הפה יכולה לדבר והאוזן יכולה לשמוע, אם כן למה יגרע ולא ידקדק בשוה וגם יותר ויותר הרבה מאד, בתורתו שנתן לעם סגולתו, ויצאה מחכמתו כמו שיצאה בריאתו. ואף, כי בריאתו בו׳ ימים ותורתו בארבעים. ולזה רימזו רז״ל כשדרשו על פסוק ״קצותיו תלתלים״ על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות, כי לפי הנראה מהו ענין הלכותיה של תורה אצל שערות הראש, אלא לרמז כי כשם שבבריאת השערות יש דקדוק נפלא כי לכל שער ושער יש לו מעין שממנו יניקתו, כך צריך להיות בשוה שעל כל קוץ וקוץ תורה יש תלי תלים של הלכות, כי הכל נברא מבורא אחד, ואתה דע לך.

בענין מלת מקום

בענין מלת "מקום" דע שהוא לשון קימה, לפי שאין קימה לשום דבר אלא בשרשו ובמקומו. וז"ס "כי שבע יפול צדיק וקם" כי הצדיק הוא היסוד של הז"א, וכשיורד ממקומו להזדווג עם המלכות דאיהי דרגא שביעאה מז' תחתונות, נראה שתהיה זאת נפילה אל היסוד, ואינה אלא קימה, לפי שהמלכות היא מקומו של היסוד ממש, וד"ל.

ענין הנהגת התחתונים שמסורה למלכות — בחי' לבנה

בענין הנהגת התחתונים שהיא מסורה אל המלכות למעלה ואל הלבנה שהיא דוגמתה למטה, הטעם הוא, לרמז שכל עניני התחתונים סובבים תמיד על אופני השינויים של ירידה ועליה, של מלא וחסר, של עושר ועוני, של אור וחשך, של חיים ומיתה — כמו שיש בלבנה ממש, הנהגתה — כעצמותה, כי הנותן לא יתן אלא כפי מת שיש לו, והשפעתו כפי קבלתו, ובחינת התלויים בו כפי בחינתו. וכל זה דוקא עד זמן תיקון העולם, שיסיר הקב"ה כל העניינים הרעים, ועדיין ההנהגה ביד המלכות בלי ספק, אלא שתשתנה בחינתה כדי שתשתנה בחינת התחתונים התלויים בה. וז"ס "והיתה אור הלבנה כאור החמה" כי לא תהיה לה שינוי ולא מילוי וחסרון כשם שאין לחמה, ולכן לא תהיה עוד רע ומות בעולם ב"ב אכי"ר.

ענין המופתים ושרשם

... "נפלאות" אלו האורות העליונים של עולם האצילות שהמשיך אותם המתקן עד סוף העשיה, כי האור ברדתו למטה עד סוף העשיה הנה הוא מתעבה ומתגשם ונעשה ממנו בחינת המופת, שנקרא כן לפי שעל ידו יאמינו הפתאים סוד המשכת האורות, כי שכל גשמי לא ישקוט ולא ינוח אלא בראותו המופתים הגשמיים המכוונים לטבעו.

ענין העמים שהיו נעלמים ונתגלו בדורות האחרונים

... יודוך עמים כלם, אלו העמים שנתגלו מקרוב בדורות האחרונים בארצותם, שהיו מכוסים בתחלה ונעלמו מעיני כל חי, שעליהם אמר הנביא: האיים הרחוקים אשר לא שמעו את שמעי ולא ראו את כבודי,

ומתגלים כלם בדורות האחרונים להשלים את תיקון העולם, ולתת את ישועתו ית' ער קצה הארץ. ועוד, כדי שיתקיים במלך המשיח: וישתחוו לו כל מלכים כל גוים יעבדוהו, וכן בדוד הוא אומר: תשימני לראש גוים עם לא ידעתי יעבדוני. כי זהו שלמות התיקון שהפרי יהיה מתוקן לגמרי, וגם כל הקליפות שלו המה כללו ויופיו בהסיר כל הרע שבהן ונשאר הטוב לבדו לשבח הפרי ולכבודו.

סוד הענין שהס"א יונק מן השערות

... כי די להם אל החצונים שכבר רבו וגדלו ממנו ואכלו זרים כחו, וזהו ענין אמרו בסמוך: רבו משערות ראשי שונאי חנם — מן השערות דיקא, מהם רבו וגדלו. ורזא דמלה במה שכבר ידוע שהס"א יונקת מפתח פתוח, והשערות הם כמה פתחים, ולכן הס"א יונקת מהם הרבה מאד.

בענין חותם מצד הקדושה ומצד הקליפה

... ודע שיש חותם ויש חותם, יש חותם מצד הקדושה לשמור את הקדושה עצמה, ורזא דא: גל נעול מעין חתום. ויש חותם אל הקליפה עצמה לסגור את פיה הטמא שלא יפלו בתוכה ניצוצות הקדושות. וז"ס שקוראים "חותם" אל האבן שסותם פי המוצאות והמחוראות, שהוא סוד פי הנוק' הטמאה. ונתקן זה החותם לתכלית הנזכר, שהרי למי אוי למי אבוי למי שנופל בתוך באר צרה נכריה, ולכן המרתם ית' מיסר בעוה"ז ביסורין הנמשכים מצדו, כדי שלא יפול אחרי מותו בנוקבא דתהומא רבא. וז"ס: יסור יסרני יה ולמות לא נתנני, וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסרך. והמשל אומר, אשריו של מי שאביו ואמו מיסרין אותו והוא מקבל מוסרם, ואינו מתיסר מעוברי דרך, כי אביו ואמו מיסרין אותו ביסורין של אהבה, ועוברי דרך מיסרין אותו במוסר אכזרי מכין והורגין בלי חמלה וחנינה. וז"ס מי שנופל בתוך הבור הטמא שמים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, שהורגים ואין מרחמים. ועל מי שפותח זה הבור ומיסר ממנו בחינת החותם, עליו אמר הכתוב: כי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ונפל שמה שור או חמור, וזהו ס"מ חייבא שפותח את הבור הטמא, וגורם שיפלו שמה שור או חמור שהם ניצוצות הקדושות הענושות. ועל כל פנים — בעל הבור

ישלם כסף ישיב לבעליו, שהם הניצוצות עצמן שהוא צריך להחזירן אל הקדושה. ואז מסתלק מבורו כל החיות הגזול ועשוק בתחלה, והוא נשאר בידים ריקניות — והמת יהיה לו, כי הוא חלקו, וכל החיות חוזר אל הקדושה, בסוד: והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה.

מספר החכמים בדור כפי החסדים המכוסים המתגלים

כבר ידוע שהכוכבים הם החסדים המכוסים, ואינם מתגלים למטה אלא במספר כפי רצון המאציל, וז"ס החכמים שנמצאים בכל דור ודור, ששרשם מן החסדים המכוסים. ולכן הם מועטים, כי בהיותם יקרים מאד, אינם יורדים למטה אלא כפי רצון המאציל, וכאשר תהיה בחינת הדור, שאם יזכה הדור לריבוי החסדים המכוסים, בודאי שאינם נמנעים, כי המאציל ית' כל חפצו להטיב ולא ימנע טוב להולכים בתמים. אבל כשאין זכות בדור לקבל רוב החסדים המכוסים, אז אינם יורדים ומתגלים כי אם מעט מזער כדי שלא תחסר ההנהגה לגמרי. וזהו הטעם שבעקבות משיחא החכמים הם מועטים, לפי שהדור אינו כדאי ואינו ראוי לקבל את ריבויים עד שיתוקן.

ניצוץ הקדוש הוא סוד החפץ

... מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב וגו', וענין אמרו בלשון זה "חפץ חיים", אלו סוד החיים העליונים מצד הקדושה, ואין מי שחפץ בהם אלא אם כן נמצא בו דבר טוב שהוא איזה ניצוץ של קדושה הדופק בלבו תמיד ונותן לו אימפולס"ו להדבק בהם, וז"ס "החפץ" בכל מקום.

אשת הכשרה ואשת זנוזים — ג"ע וגהינם

אשת זנוזים היא סוד גהינם ממש, והרחם שלה הוא חרם המחרים ומאבד. ולכן באשת זנונים נאמר: ואחריתה מרה כלענה, אחריתה דיקא, סופא דדרגין דילה. וזה סוד: ולא ידע כי רפאים שם, שם דיקא, כי היא גהינם ממש, ולכן בעמקי שאול קרואיה. ולכן וז"ס לשכב אצלה להיות עמה, בעוה"ז ובעוה"ב, כי נדבק במה שנדבק כבר בחייו בגהינם דיקא שהיא הזונה. וכנגדה אשתו של אדם הכשרה היא ג"ע ממש. וז"ס: כי

היא חלקך בחיים, שהרי חלקו בג״ע היא אשתו ממש, מאחר שהאשה הקדושה של מעלה היא ג״ע בכלל, וכל הנשים הכשרות הן חלק ממנה, נמצא שאשתו היא חלקו בג״ע בעוה״ז ובעוה״ב, והרחם שלה נקרא כן מלשון רחמים, הפך לחרם של אשה זונה וד״ל.

בדרך עץ החיים יש ארחות עקלקלות ומשל גן המבוכה

הורני ה׳ דרכך ונחני בארח מישור למען שוררי, הנה כבר ידוע שהצדיק המברר כשהוא עומד בתוך הקליפה אי אפשר לו לחזור אל הקדושה אלמלא שיבא לו אור ועזר מאת המרחם ית׳ שיורנו ויעזרנו לילך בדרך הישרה. כי שם בתוך הקליפה עצמה כמה ארחות עקלקלות, ועמל הכסילים תיגענו אל הצדיק המברר אשר לא ידע ללכת אל עיר מבלעדי האור והעזר הנזכר. לפיכך הוא מבקש בסמוך: הורני ה׳ דרכך. ועוד אמר: ונחני בארח מישור — ללכת בקצרה, שהרי בגן המטעה הנקרא לאבירינט״ו בלעז יש כמה ארחות עקלקלות שיוכל האדם ללכת בהם עד שיגיע אל מקום המנוחה שהוא בתוך הגן המטעה ממש, אבל כל אלו הארחות עקלקלות הם ארוכות ומגיעות, והדרך הישרה היא לבדה הקצרה והסלולה. כך ממש היא דרך עץ החיים, שיש הארחות עקלקלות ארוכות ומיגעות, וכנגדן יש הדרך הישרה, כענין שנאמר: יש דרך ישר לפני איש. ולכן הצדיק המברר מבקש לעזרו העליון שיורנו דרכו דרך הישרה להגיע עדיו, שהוא ממש סוד העץ החיים, וז״ס: הורני ה׳ דרכך ונחני בארח מישור.

סוד מ״ש רז״ל: עתידה ירושלים שתהיה מגעת עד דמשק

... ודמשק היא סוד השפחה המתוקנת שנכנסה תחת הגבירה, ומעתה המשפיע מוצא בה כל כך נחת רוח כמו שמוצא בגבירה עצמה. והוא מכוון לפירושם ז״ל שאמרו בענין הזה: עתידה ירושלים שתהיה מגעת עד לדמשק, וסודו הכנעת השפחה תחת ממשלת הגבירה ברזא דאמרן.

ענין הקאטאראט״י כביכול בעינים העליונים

... בזמן התיקון הגדול הזה שתהיה השכינה פנים בפנים עם ז״א בעלה בכל קומתה שוה לקומתו, אז אין עוד פחד מן החצונים שיתאחזו

באחוריים שלהם, ולא מן האומות העולם למטה שיתגברו על ישראל, לפי שכבר כל מים הזדונים תמו נכרתו, שהם היו מבדילים בין ישראל לאביהם שבשמים ועושים כביכול כדמות קאטאראט"י בעיני הקדושה שלא היתה יכולה להסתכל בישראל להיטיב אליהם. והוא פסוק מלא: כי הנוגע בכם כנוגע בבבת עינו, וכענין שנאמר: כי עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם. אבל עכשיו בתיקון הגדול הזה כבר הועברו כל המחיצות והוסרו כל הקאטאראטי מן העינים העליונים, ואין עוד דבר רע המעכב את הראיה, וז"ס: ולא יעבור עליהם עוד נוגש כי עתה ראיתי בעיני.

חלוקת חו"ל והמקדש על פי הספירות

... כבר ידוע שהסדר הוא כך: עשיה רזא דחוץ לארץ, יצירה רזא דארץ ישראל, הר הבית סוד הבריאה, ובית המקדש עצמו סוד האצילות. נהי"ם דאצילות הם העזרות, חג"ת סוד ההיכל, והדבור לפני ולפנים הוא סוד חב"ד דאצילות.

הקב"ה גוזר וצדיק מבטלה
נאמר על מי ששורש נשמתו מאצילות

וכיון דאתא לידן ענין הדבקות נימא ביה מילתא, והוא שהדבקות של הנשמות עם הקב"ה הוא כפי שרשן. שהרי מי ששרשו מן העשיה דבקותו גרוע ואין [לו] כח כל כך כמי ששרשו מן היצירה שהוא גדול ממנו. וכן מי ששרשו מן הבריאה דבקותו יותר חזק והוא גדול ממי ששרשו מן היצירה. אבל עדיין כל אלו הם בבחינת עבדים ואין דביקתן שלם כמי ששרשו מן האצילות שהוא במדרגת בן חוכה אל דבקות השלם ועייל בלא בר כבן ששולט בנכסי אביו, וזהו שנקרא גדול ממש שאפילו הקב"ה גוזר גזרה הצדיק הזה מבטלה, ועליו נאמר: ותגזור אמר ויקם לך.

רפואה

בענין ימי הקריז"י של החולה

ימי הקריז"י בחולה שנכתבו בחכמי הרפואה נרמזו בספר הזהר פ' ויחי, ושם תמצא שרש הדבר וטעמו ונימוקו עמו וז"ל: בהוא שעתא דדיינין ליהלבר נש לעילא כדין דחקא דגופא אשתכח יתיר משאר זמנייא, אי דיינין ליה לטב כדין ארפין מיניה וזיעא אתבקע על גופא ונשמתא אהדרת לבתר ונהרא לכלא, ולא סליק בר נש מבי מרעי לעלמין עד דדיינין דיניה לעילא וגו', הרי בביאור טעם הבלבול והדוחק בימי הקריז"י לחולה כי הם בודאי ימי המשפט למעלה, וחכמי האומות נבאו ולא ידעו מה נבאו כאשר ימים משפטיים קראו בשמותם עלי אדמות.

סוד החולאים בכלל
וסוד י' מיני דפיקין

סוד החולאים המתעוררים לבא על האדם בכלל, הם הדינים מצד הקדושה, שמתאחזים לגרש את הדינים הטמאים שמקננים בגופו של אדם, והם סוד הלחות רעות המכונסות, והטבע שהוא בגי' אלקים נאזר בגבורה להוציאם החוצה ולגרש את האויב מן הבית. ובפרט חולי הקדחת שאמרו רז"ל עליו: דאיהו כתריאקין לגופא, כשמתעורר לבא על האדם יצא עם ד' חיילותיו, שהם סוד ד' הקליפות שקודמות אל הקדושה: רוח סערה, והוא סוד הרעד בכל גופו של אדם שמתעורר בהתחלת האהצישיונ"י פיברי"ל"י כידוע. ענן גדול, סוד כליון עינים ודאבון נפש באהציסיונ"י עצמה. ואש מתלקחת, סוד החום הרב של הקדחת שהיה בלבו כאש בוער. ונוגה לו סביב, הוא סוד אדמימות הפנים של הקודח שמשתנים פניו ונראה צח ואדום אפילו כנגד טבעו. ובהיות דאיהו פרוונקא דמותא, אם יש לו פרקליטין גדולים ניצול והדין הקדוש גובר את הטמא ומגרש אותו באחת מד' האיסקריטיונ"י, שהם: הזיעה והרוק הרעי והשתן. ואם לאו ח"ו, ונהפוך הוא שהטמא גובר והדין הקדוש מסתלק, כי קצר המצע מהשתרע, ומלאך רע עושה שליחותו.

ואגב ארחא דע, כי י' מיני דפיקין שנזכרו בספר התיקונים, הם כנגד י' תנועות, כי הדפק מן הלב, והלב הוא סוד הבינה, ובה גם כן סוד

הנקודות, והוא סוד מ"ש "מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים" והבן כי לחכימייא ברמיזא. והנה דע כי יש דפק גדול והוא כנגד הכתר, והנקודה שלו קמץ. ויש דפק קטן והוא כנגד המלכות שאין לה ניקוד, אך בהיות כי אבא יסד ברתא, נמצא שהנקודה שלה פתח, כי היא סוד חכמה זעירא, והיא פתח ומבא לכל הספירות העליונות — "בזאת יבא אהרן אל הקדש". והיא סוד הלוגיק"ה שאמרו הפילוסופים קוו"ה קלאוז"ה אומני"ס סייאנטי"י קלאודוסטו"ר אפירט"ה אומני"ס הפירויונטו"ר, כי היא סוד הדיבור ממש כידוע, אלא שהיא סוד דבר טוב ופי צדיק, וכנגדה בקליפה דבר רע ופי רשע שהיא סוד הלוגיק"ה עצמה, שבחכמת ההקש שלה דברים מרבים הבל לא לעזר ולא להועיל. עוד יש דפק פריקוינט"י והוא סוד הזיווג של היסוד עם המלכות שהוא שוקד על דלתותיה יום יום ושומר מזוזות פתחיה, ונקודתו שורק כידוע. ויש כנגדו דפק ראר"ו שהוא סוד הזיווג של ת"ת ומלכות, שאחרו פעמי מרכבותיו לשכב אצלה להיות עמה, כי היא רחוקה ממנו, וזהו "קול דודי דופק פתחי לי אחותי". ונקודתו חולם שהוא למעלה, כי מעלתו גדולה ממעלת היסוד שנקודתו למטה. יש דפק רך מצד החסד שנקודתו סגול, וסודו: אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, והיתם לי סגולה מכל העמים. ויש דפק קשה מצד הגבורה, והוא סוד "הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבוני", שנקודתו שבא, בסוד "ותפול שבא ותקחם". וכאשר יוכלל גם הימין עמו, אז "ויחי ויתן לו מזהב שבא" כי "מצפון זהב יאתה". יש דפק תמידי מצד הבינה דלא מתפרשא מן החכמה לעלמין, וז"ס שנקודתו ציר"י — תרין נקודין דמתדבקין כחדא ולא מתפרשין דא מן דא לעלמין. וכנגדו יש דפק אינטרימטינט"י מצד ההוד שנקודתו שורק, בסוד "שרקו ויחרקו שן" כי אז היא בהסתרת פנים והדפק פוסק, וסודו "מי גם בכם ויסגור דלתים, והודי נהפך עלי למשחית". יש דפק חזק מצד הנצח שנקודתו חרק, וסודו "נצח ישראל לא ישקר ולא יכזב", "ארדוף אויב ואשיגם ולא אשוב עד כלותם". וכנגדו רפה, וסודו "ויחנו ברפידים ויבא עמלק" כי הוא סוד ההוד עצמו, אלא שהנצח מיד נתחבר עמו, ואז "ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב".

סוד ד' מיני קדחות

כבר ידוע שכנגד ד' אותיות של שם הנכבד יש ד' יסודות, וכנגדם ד' לחות בגופו של אדם, והם: מרה האדומה מרה לבנה מרה ירוקה ומרה

השחורה, וכנגדם ד' מראות השתן לשפוט על דבר בליעל יצוק בו. וכנגדם ד' מיני קדחת, והם: התמידית — כנגד המרה האדומה, המתחדשת בכל יום ונקרא קווטידיאנ"ה — כנגד הלבנה, השלישית — כנגד הירוקה, והרביעית — כנגד השחורה. והנה סודם הוא, לפי שכבר ידענו שהחולי הוא סוד התאזרות הדין הקדוש לגרש את הטמא, וכשהטמא הוא חזק וגדול כח, אז כל שהייה אסורה שמא יוכל להזיק עד לאין מרפא, ואז הקדחת תמידית, וסודה: ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם. ואם הדין הטמא אינו כל כך חזק, כמו שהוא משאר הלחות חרץ מן האדומה, וכל שכן מן השחורה שאז הוא רפה יותר מכלם, לפי שטבעו כטבע העפר מן היסודות, אז הקדחת שמתעוררת לגרשו אינה תמידית, ונותנת ריוח בין הדבקים של יום או יומים כפי טבע הלחה המתגברת. וסוד הריוח — "מעט מעט אגרשנו מפניך לא אגרשנו מפניך בשנה אחת" כי כדרך שהטמאה יוצאת כך נכנסת כנגדה הקדושה, והכל בסדר נכון ונפלא מאד מן הבורא שאין ערוך אליו.

ענין החו"ג כשמתגברים ורפואתם

כבר אמרנו שהחלב ודם הם סוד חו"ג, וכשהחסדים גוברים והשומן מתרבה, החידוד מתעבה והדעת מתבלבל, והאדם יכחש ויבעט, ורזא דא "וישמן ישורון ויבעט שמנת עבית כשית" וגו'. ורפואתו מן הגבורות, ולכן החומץ וכל הדברים החמוצים מועילים הרבה להכחיש בשר מרוב שמנינות הגובר. והחצונים השונאים נפש דוד שמיתוקה מן החסדים, כדי שתחסר מהם לגמרי, ישביעוהו ממרורים מן הגבורות הקשות, והוא סוד מ"ש "ויתנו בברותי ראש ולצמאי ישקוני חומץ". וכשהדם גובר שהוא סוד הגבורות, רפואתו מן החסדים שהם סוד החלב, וז"ס שהחלב והחֶלֶב והשמן כלם מועילים למי שהוא חולה מרוב הגבורות, והיה בלבו כאש בוער עצור בעצמותיו ובשרו כחש משמן, שכל אלו ממתקים את הגבורות. וכן בדוד הוא אומר "כמו חלב ודשן תשבע נפשי ושפתי רננות יהלל פי" דא הוא דרגא דיליה שמיתוקה מן החסדים, וקוה אליהם, ותוחלתו לא נכזבה בחסדי דוד הנאמנים, הה"ד "דשנת בשמן ראשי כוסי רויה".

ענין החולה שמתגברין בו מדותיו המגונות

אדם כי יהיה בגופו איזה חולי, כאשר יכבד חוליו גם יתרבו כל עצבותיו, אהבתו, שנאתו, קנאתו, כליותו, וכעסו, וכל כיוצא באלו

ממדותיו המגונות. וסוד הענין הוא, כי החולי הוא מחמת הס"א שניתן לה רשות להתאחז בו, ונפל תורא חדד לסכינא, ולכן יתרבו כל עצבותיו, ויוסת ביתר עז לאחוז במדותיו המגונות, כדי שיוסיף על חטאתו פשע ויחזקו מוסריו. וזה סוד כי גם מאורעות הזמן ושנוייו מזיקין לו יותר מזולתו, כגון חום וקור זבובים ופרעושים צרעין ויתושין וכיוצא באלו, כי כחות הס"א רודפין אחריו ומביאין אצלו כל מיני נזיקין. ונהפוך הוא לבריא אול"ם שעולה מז"ל, שמזלו בריא, שאדרבא גם אויביו ישלים אתו, וכאמרם ז"ל: אפילו צרעין ויתושין, כי מרחיקין ממנו כל מיני היזקות, וגם מרחיקין אותו מכל אתר דהיזיקא שכיח, כי היכי דלא ליתרע מזליה. וברזא דא אמור רבנן: אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו על כל פנים, ואפילו יהיה צדיק גמור המתגרה, שהרי לרשע המצליח הכל משתדלין בעבורו ברזא דאמרן, ושומר נפשו ירחק ממנו.

זמן נתינת רפואות לחולה בבוקר דוקא

מי שרוצה לתת רפואות אל החולה יתנם לו בבקר השכם, לפי שאז מתעורר החסד לאברהם ומועיל מאד לרפואת החולה, ונמשך חוט של חסד לרפואותיו שיועילו לו. ונרמז הענין במ"ש "וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו", "ויחבוש" מלשון: ביום חבוש ה' את שבר עמו, שמשמעו רפואה. "את חמורו" זהו הגוף שהוא החומר שלו. ולא יתן הרפואות בערב כי אז מדת הדין גוברת ושליט אילנא דמותא, וימשך לו מהם נזק במקום תועלת, או לפחות תועלת הרפואה תהיה מעורבת עם נזק הזמן הבלתי ראוי, ואין אתה יודע איזה מהם יתגבר, והנבון יסתלק מן הספק ויקח את רפואתו בבקר השכם ברזא דאמרן.

בענין הרפואות המריקות ומשלשלות וסודם

בענין הרפואות המריקות ומשלשלות, דע שהתועלת שלהם אינו אלא מפני שמסלקים את הסיגים מגוף החולה, והם סוד הרע שהיו מעכבים

אל הטוב להגלות. והוא מכוון אל פשוטו, שאלו הסיגים היו מעכבים את הטבע ומחלישים את כחו שאינו יכול לגרש את החולי, ולכן אלו הרפואות המריקות, תמיד הם מועילות בכל מיני חולי, לפי שפורקים את הטבע מעול הסיגים, ואז יעצור כח להתעסק ולעשות לגופה כנגד החולי. ובלבד שיותנו אלו הרפואות בצורת המשקה ולא בצורת מאכל, לפי שממהרות להתפשט בכל בני מעים לגרש מהם את הסיגים. וז"ס החסדים או הגבורות שהם מצד הלח ולא מצד היבש, שממהרים להתפשט ולהשלים את מלאכתם.

ועוד צריך ליזהר, שאלו הרפואות תהיינה מאותן המינים שנפשו של אדם קצה בהן, ולא מאותן שנפשו של אדם נוחה בהן, לפי שאלו כמעט שנהפכים למזון, ואינם לא לעזר ולא להועיל לתכלית הנזכר. מה שאין כן אותן שנפשו של אדם קצה בהן, שכחם גדול להריק ולשלשל, מפני שהטבע ממהרת להוציאן, ויוצאין גם הסיגין עמהם. וז"ס הדינים הקשים אל החוטא שאינם מניחים אותו לשקוט ולנוח כלל ועיקר, כענין שנאמר "והרשעים כים נגרש כי השקט לא יוכל" לפי שהכוונה היא להתמרק ברע. והרופא העליון נותן להם אלו הרפואות הקשות שנפשם קצה בהם, כי זהו תיקונם כמ"ש.

אבל יש ליזהר ליתן אותם בבקר ולא בערב, כי החסד המתפשט בעולם בעת הבקר הוא סוד אל זועם בכל יום כנגד הרע, ונותן כח אל הרפואות לגרש את הסיגים ואל הטבע לרפאות את החולי. וכן הקזת דם, שתועלתה למעט את הדינים, תהיה גם היא בבקר ולא בערב, שאם יעשום בערב זה וזה יהיו לנזק ולא לתועלת. וסימנך: "לא תחסום שור בדישו". וסימן ההפרש מעת לעת — "בערב ילין בכי ולבקר רנה". וסימן אל הבקר שמכלה את הרע בכח החסד, וז"ש "לבקרים אצמית כל רשעי ארץ להכרית מעיר ה' כל פועלי און" והוא הדין — להכרית מן הגוף כל הדברים הרעים והקשים שגורמים את חוליו, ולכן מה כתיב בכל אלה — "דינו לבקר משפט". כי גם הנותן אל לבו לתקן את עצמו על ידי עסק התורה בעיון גדול לתמרוק רעתו, צריך שיעשה זה בבקר ולא בערב, כי הבקר לעיון והערב לגירסא. וזהו ענין "יומם יצוה ה' חסדו" על ידי העיון, שהחסד והטוב מתעוררים לגרש ולדחות את הרע. "ובלילה שירה עמי" שהיא הגירסא בלבד — להמתיק את הדינים השולטים בלילה, ודי בזה למשכילים.

בענין הרפואה המקרית והפרטית
ובענין רפואת השמן לכל פצע וחבורה

כבר אמרנו למעלה בענין הרפואות המריקות והמשלשלות, שאין רפואתן בעצם לפי עצמן, אלא במקרה, שמקילין על הטבע כדי שתוכל להתגבר על החולי. ולכן הן כחבות, ולפעמים מרפאות ולפעמים אינן מרפאות. ואותן הרפואות שמרפאות ודאי, הן הרפואות הסגוליות והפרטיות. וזה לפי שיש לכל חולי וחולי שבעולם הרפואה הפרטית שלו, וסודו, הטוב שהוא כנגד הרע ממש, כי גם את זה לעומת זה עשה האלקים. ודבר זה הוא שנודע לשלמה המלך ע"ה, וחיבר ספר רפואות, שנגנז בימי חזקיהו כידוע. וגם לכל אבר ואבר שבאדם, יש כנגדם עשב אחד בבחינת הצומח, שמרפא כל תחלואיו של אותו האבר, בכח המלאך הממונה על אותו העשב, ובכח השרש העליון המאיר על אותו מלאך, ומי שיודע את השרש, כמו שידע החכם, הוא שיודע את הכל. וענין הרפואות הסגוליות שמרפאות ודאי, הנה הוא כמי שנותן ביד אומן הכלי המיוחד לעשות איזו מלאכה, שאי אפשר לו לעשותה כי אם על ידו, ואז הוא עושה אותה מיד. גם הענין הוא כמי שיש לו מדה רעה פרטית, והוא אוחז בכל המדות הטובות, ואינו חושש לתקן את זאת הרעה הפרטית — שלא תעלה רפואה לנשמתו בלי ספק. כך מי שלוקח כל הרפואות ואינו לוקח את הסגוליית, שאי אפשר שיתרפא מחוליו בשום פנים, אלא במקרה כמו שכתבנו שהרפואות המריקות עוזרות את הטבע, והיא תגרש את החולי אם יש לאל ידה, בדרכים הידועים אצלה שמנהגת את הגוף על ידיהם. אבל הרפואה הסגוליית הוא הכלי המיוחד ביד הטבע לרפאות את החולי מיד בלא עיכוב ובלא צער וצרה, היא הרפואה האמיתית בעצם ולא במקרה.

עוד נאה לדעת בעניני הרפואה, שהשמן הוא המרפא ודאי אל בשר אדם לכל פצע וחבורה ומכה טריה. וסימניך: מכלל לאו אתה שומע הן, שהרי הכתוב אומר "פצע וחבורה ומכה טריה לא זורו ולא חובשו ולא רוככה בשמן". והסוד הוא, לפי השרש העליון שיש אל השמן — ששרשו מן החכמה, והיא המתקנת כל הקלקולים של ז' ספירות הבנין, ומגדרת את כל הפרצות. כך השמן למטה, הוא המתקן כל הקלקולים שנעשים בבנינו של בשר אדם. וסימניך: "ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו" ולכן אל המשיח שהשבר וקדר על שבת בת עמו, משחוהו בשמן ששון כדי לרפאותו, כד"א "על כן משחך אלקים אלקיך שמן ששון מחביריך".

עיקר מצבו של אדם
מרוחו העומד בלב

בענין מ"ש "שמועה טובה תדשן עצם" וכן להפך "שמועה רעה תיבש גרם" נראה שהיה ראוי לומר: אכילה טובה או אכילה רעה, כי ממנה האדם שמן או רזה. אלא ודאי האמת הוא, שאין בריאותו של אדם ומשמן בשרו תלויים באכילתו ושתיתו, שהרי מי שרוחו נכאה ונפשו עגומה, אפילו יאכל כל המעדנים והמשמנים שבעולם, לא ירויח כלום, ויהיה תמיד דל וכחוש. והטעם הוא, לפי שהכל תלוי ברוח העומד בלב, שאם יקבל את אורותיו בריוח ובריבוי, אז יבריא הגוף וישמח ויחזק ואפילו מרגע לרגע, כמו שהוא בענין השמועה טובה, לפי שהכל תלוי בהתפשטות האורות בלב, וממנו לאברי הגוף בלי מונע ובלי סותם. ואם הרוח נכאה ועגומה לא תקבל את האורות כי אם בצמצום ובדוחק ובצר, אז הגוף יחלה ובשרו כחש משמן אפילו מרגע לרגע, כמו שהוא בענין השמועה רעה. והראיה, ממעשה ריב"ז עם אספסינוס הירוע. ולפי זה תבין ענין מ"ש החכם "מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים" שהרי העיקר הוא שהלב צריך לאכול הרבה מן האורות השייכים לו כפי מדרגתו, בלי שם דבר רע המונעם ומעכבם, כמו השמועה רעה הדאגה והעצב והחרדה והפחד, שכל אלו הם דברים המסלקים או מעכבים את האורות מן הלב, והגוף נעשה דל וכחוש, לפי שכל חיותו וקיומו מן הלב, ולא לפי ריבוי המאכל, כי טוב לאכול מעט בלב שמח מלאכול הרבה בלב עצב, הה"ד "וטוב לב משתה תמיד" ודי למבין.

בענין הד' לחות שבאדם

כבר כתבנו במקום אחר, שכשם שיש ד' יסודות בעולם כנגד ד' אותיות השם, כך יש כנגדם ד' לחות באדם. שהרי הלחה האדומה שהוא הדם, היא כנגד יסוד האש. הלבנה כנגד המים, הירוקה כנגד הרוח, השחורה כנגד העפר. ואמנם הבורא כדי לברר אלו הד' לחות הצריכות בגוף האדם, לפיכך ברא להם ד' כלים המיוחדים לברר אותם. הכבד — לברר את האדומה, הקרקבן — לברר את הלבנה, והוא הנקרא פאנקריא"ס בלע"ז, הטחול — לברר את השחורה, והמרה — לברר את הירוקה. ויש ב' צינורות שבאים מן המרה והקרקבן אל הדקים, הא' נקרא דוטו קולידוקו, והב' דוטו פאנקריאטיקו, והשימוש שלהם הוא להשלים את המזון על

ידי שיעור בינוני של הב׳ לחות הנזכרים, הצריכות לתכלית הנזכר. ואם השיעור יהיה יותר מדי, ניכר מגוון הרעי והשתן. שהרי אם גוונם לבן, גובר בהם הלחה הלבנה, אם אדום — האדומה, אם ירוק — הירוקה, ואם שחור — השחורה. ומועיל מאד להכרת החולי, כשם שיש לדון גם כן מגוון הפנים על הדרך הנזכר ממש כשם שיש לדון מן הדפק המעיד על רוח נכאה, אם הדפק עצל סימן על תגבורת השחורה. ואם מהר — האדומה, אם קשה — הירוקה ואם רך — הלבנה.

וענין מה שבחולי הקדחת בתחלתו בא הקור והדפק נסוג אחור, הטעם הוא, לפי שכל כחות הגוף מתקבצים אל הלב עם החום הטבעי, כדי לעזור אותו כנגד החולי, כי מן הלב תוצאות חיים, וכן תראה שיש מגדל עוז בתוך העיר, לנוס לתוכה כאשר נלכדה העיר, והוא ממש הלב שבגוף העיר. כך גופו של אדם המשיל אותו החכם לעיר קטנה, והלב הוא מגדל עוז שלו, וילד מסכן וחכם, הוא רוח חיים שיש בלבו של אדם שמחיה את כל הגוף, וז״ש ״ומלט הוא את העיר בחכמתו״ ודי בזה למשכילים.

ביאור מאמר תיקו״ז בענין הדפק

בענין הדפק שמודיע את טבע הרוח ומצבו, על ידי העורקים הדופקים היוצאים מן הלב שהם צנורות הרוח, כמ״ש בתיקון י״ח — וכל ערקין ווורידי גופא דאינון דפיקין, מלבא אינון דפיקין. אבל העורקים בלחי דופקים שהם כלי הנפש, יוצאים מן הכבד, ולא מן הלב כמו שחושבים חכמי הרפואה החדשים ההולכים אחרי ההבל ואין בם מועיל. והראיה, שאמרו שם בבירור: כבד הוא ס״מ הוא עשו דלית ביה רוחא דקודשא, לא דפיקין ערקין דיליה. וכבר ידוע שהרוח הוא בחינת הז״א והשם שלו הוי״ה במילוי אלפין שיש בו י׳ אותיות, לפיכך אמרו שם: שיש י׳ מיני דפק, כנגד י׳ אותיות של השם הנזכר, עשרה דפיקין לקבל יו״ד ה״א וא״ו ה״א. וההפרש של הדפיקין נרמז על פי ההפרש של הניקודים אחד לאחד, והטעם הוא, לפי שהנפש היא בחינת האותיות והרוח הוא הנקודות המנענעים את אותיות ממש, כי אין שום נענוע אל האותיות אלא על ידי הנקודות, כשם שאין נענוע אל הנפש כי אם על ידי הרוח, ולכן הנפש היא נקראת כלי אל הנקודין כדרך שהיא כלי אל הרוח. וז״ש שם: ומאנא דנקודין איהו נפש. ומי שיש לו רוח הקדש או מדעת קונו, יכיר על ידי הדפק בריאות נשמתו וגופו של אדם וכן חוליו של זה, וזהו

לפי שהדפק רומז אם שולט הרע הגמור, או טוב ורע, או הטוב הגמור. והרי פתח קטן לעיין ולהבין בתיקון הנזכר עד יערה וגו'.

בעניני רפואה וכוונותיהם

ע"פ רפאות תהיה לשרך וגו'

בענין מ"ש "רפאות תהיה לשרך ושקוי לעצמותך" כבר ידוע שהטיבור הוא ממש באמצעית גופו של אדם, והוא סוד נקודת ציון הנתונה במשתיתו ואמצעיתו של עולם, וממנה יוצאת ההשפעה לכל שאר הארצות. ולפי זה כשהאדם יחלה באיזה חולי של חלל הגוף, אם יעשו לו סיכה או ישימו לו מלוגמא על טיבורו, מאיזה רפאות שיהיה ראוי לרפאות את חוליו, בודאי שיועיל לו הרבה מאד, כי תתפשט הרפואה מכח הרפואת שנותנים שם על הטבור לכל אברי הגוף, ויתחזק ויתרפא בלי ספק. וזהו הטעם שאמר החכם "רפאות תהי לשרך".

ועוד כבר ידוע שעצמותיו של אדם הם מטבע העפר היבש, ולכן ניתן המות בתוכם — להשקות ולהרטיב את יבשותם. ואם נופל בהם איזה חולי מצד החום הגובר, ומוסיף ליבש אותם יותר מדי, כגון אשא דגרמי, אין דבר שיועיל יותר לזה כמו שתית המים והחלב בריבוי, כי שניהם חסדים הממתקים את גבורות הדינים, ומכבין את כח האש העצור בעצמות ובוער בהם. וז"ש "ושקוי לעצמותך".

ובלבד שיכוין בשעה שנותן הרפואה על הטיבור במלת "רפאות" שעולה כמנין ד' הויות במילואים שלהם, וג' מילואיה של אהיה, שהכל עולה כמנין "רפאות" והוא סוד כללות הקדושה, שמתפשטת משרשו של זה האדם החולה לכל גופו, להיות לו "רפאות" ברזא דאמרן. וכן יכוין בשעה ששותה המים או החלב בחולי אשא דגרמי, למלת "שקוי" שעולה כמנין י' פעמים אל, והם י"ש של מלת "שקוי", וז"ס: חסד אל שמתפשטים בכל גוף החולה להעביר את דינו, והם סוד המים המכבים את האש. וכבר ידוע ענין ההתפשטות שנרמז בווין, לפיכך יכוין ב"קו" של "שקוי" אל שם הוי"ה במילוי ההי"ן המנותח לווין, שעולה כמנין ק"ו כידוע. כי החסד יוצא [משרשו] מן העשר אוצרות שלו שהם י' פעמים אל, כמו שכתבתי במקום אחר בסוד "להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא". ויורד למטה ומתפשט בגוף החולה, דאיהו ברזא דשם הוי"ה במילוי ההין, שהוא כעין גוף אל שאר המילואים.

וההתפשטות — על ידי הניתוח מניה וביה לתת מקום אל החסד שיתעצם בכל האברים שלו, ודי בזה לענינו.

בענין הרפואות הניתנים תוך מינים שונים ובענין סוגי הקדחת

בענין החולאים, יש מהם בקרבים ובני מעים, ורפואתם ברפואות הנתונות במים, וסימניך: ותבא כמים בקרבו. יש מהם בתוך החזה כמו בריאה או בסחוס המלבישה, ורפואתם בדבש וחלב, ורפואות הנתונות בתוכם, וסימניך: דבש וחלב תחת לשונך. ויש מהם בעצמות, כגון הקדחת העצמיית, אשא דגרמיי, ורפואתה על ידי השמן, ושאר רפואות הנתונות בתוכו, וסימניך: וכשמן בעצמותיו.

ובענין מיני קדחת, דע שהטעם היות יותר מסוכנת התמידית, הוא מפני שהאויב רודף תמיד בלי השקט, וזהו סימן שהוא גבור וחזק. והשלישית יותר מסוכנת מן הרביעית, לפי שהאויב אינו צריך אלא יום אחד של מנוחה בשלישית, וזהו סימן שהוא גבור וחזק, מה שאין כן ברביעית שהוא צריך ב׳ ימים — סימן לחולשתו. והטעם הטבעי הוא, שהליחה הגורמת הקדחת אינה חוזרת ומתגברת אלא באותו הזמן שיש בין ביאה לביאה, והרפואות צריך לתתן אל החולה בתחלה הביאה, כמו השולף חרבו כנגד אויבו להלחם בו מיד כשבא לקראתו, ולא יתן לו זמן שיתגבר עליו. מה שאין כן במזון — שלא יתנו לחולה כי אם בסוף הקדחת, או בריוח שיש בנתים, שלא להכביד על הטבע בעת מלחמתה עם תוקף החולי. וכל אלו דברי אמת, והמשכיל יבין.

רוח איש — עיקר הגורם של המחלה

בענין החולאים הבאים אל בני אדם, דע כי רובם מחולי הרוח כי הוא העיקר, והגוף הוא הטפל. וכל הרופא החכם בבאו אצל החולה, יחקור על הדאגות, וישתדל להשקיט המית הרוח, או להרחיב את קמיטותו שיוכל להתפשט בכל הגוף בסדר ובשקט כראוי, כי מזה הרפואה העיקרית, כענין שנאמר ״רוח איש יכלכל מחלהו ורוח נכאה מי ישאנה״. ולכן ידרוש הרופא החכם, אם הדאגה על דבר המותר, יתירנה ותהיה עיקר רפואתו. ואם היא על דבר האסור, יסיחנה מדעתו של החולה בדברים טובים ובדברי ניחומים. ועיקר הכל — לא יקביל פני החולה כי

אם בסבר פנים יפות, ויעשה עיקר רפואתו אל הרוח, כי בנקל יעביר רעה מן הבשר שהוא הטפל.

והראיה על זה שהכל תלוי ברוח, תראה בלידת בנימין שאמרה המילדת לרחל בהקשותה בלדתה "אל תיראי כי גם זה לך בן" ועשתה בחכמה כדי שבשמחת הרוח יתפשטו הכחות אל הרחם ותלד בנקל. אבל לא הועילה, לפי שאיחרה בהסכמת הבורא, שהרי היתה גוססת. וזהו ענין הסמיכות "אל תיראי כי גם זה לך בן" ותכף סמיך ליה "ויהי בצאת נפשה כי מתה", כלומר המילדת עשתה בחכמה, אבל לא הועילה לפי שהיה "בצאת נפשה". גם תראה הענין עצמו בכלתו של עלי שהיה שם האיחור של הבשורה טובה בהסכמת הבורא, כי נגזרה עליה מיתה, כענין שנאמר "ובעת מותה ותדברנה הנצבות עליה אל תיראי כי בן ילדת" אבל מפני האיחור לא הועילו כלום ולא ענתה ולא שתה לבה.

ואם כן הרופא כשבא אצל החולה ישאל ז' חקירות: א' — מה יש לו, ב' — ועל מה יש לו, ג' — הזמן שיש לו, ד' — אם עושה צרכיו כראוי, ה' — מה מאכלו, ו' — מה מלאכתו, ז' — ומה דאגתו — ואחרון אחרון חביב, כי על ידי זה בלבד יש לרפאות חולאים קשים ורעים, ישמע חכם ויוסף לקח ונבון תחבולות יקנה.

טעם שיין ואתרוג רפואה אל הלב
וענין רפואה של המפאט"ה

בענין הסמים היפים ללב, דע שהמובחרים מכלם הם היין טוב והאתרוג, שהרי ביין מצינו "ויין ישמח לבב אנוש", והאתרוג הוא דומה ללב. ונאה לדעת, כי כשם שיש נפש רוח ונשמה באדם ובכל בעל חי כפי מדרגתו, כך יש נפש רוח ונשמה בצומח. הנפש, הוא המשקה שמוציאים ממנו על ידי כתישה או סחיטה. הרוח, הוא המשקה שמוציאים ממנו על ידי מלאכת הנזילה. והנשמה, הוא השמן היוצא על ידי הנזילה עצמה. ומזה תבין שזה חשוב מזה, השמ"ן הם אותיות נשמ"ה, סימן אל הנזכר, ולכן ממנו לוקחים טפין טפין, כי המעט מן הכמות מחזיק הרבה מן האיכות בהיותו בבחינת נשמה, וזה יועיל לך בשיעור משקל הסמים כפי ערכם.

עוד דע, כי כל אבר מחזיק אבר, ויועיל הרבה לרפואתו. הראש לחולי הראש, העינים לחולי העין, השנים לחולי השן, וכן לכל שאר האברים בין חצוניים בין פנימיים. והיא רפואה של המפאטי"ה, דוגמת האחים שמועילים זה לזה, ואם יפול האחד יקום השני להקימו, ישמע חכם ויוסף לקח ונבון תחבולות יקנה.

בענין הרפואות שמרפאים למעמים אע"פ שאין בטבעם לרפאות

בענין איזו רפואות זרות שמרפאות במקרה, והיו צריכות להזיק בטבע, כמו הברזל קאליב"י בלעז, ויש כמה וכמה שנתרפאו על ידו, והלא הברזל נברא לקצר ימיו של אדם ואיך יועיל לרפאות ולהאריך. אלא האמת הוא בלי ספק מ"ש למעלה, שרוב החולאים — מן הרוח החולה ולא מן הגוף, כי הגוף נמשך אחרי הרוח, ולכן הרופא צריך שישים כל מגמתו לרפאות את הרוח. ולפעמים יתרפא על ידי פיתוי, כי יפותה שאותה הרפואה תועיל לו, ועל ידי הדמיון הכוזב המשמח, ישוב הרוח לאיתנו וירפא הגוף ויחזור לבריאותו. ועם זה תבין מ"ש "חיי בשרים לב מרפא" כי הכל תלוי ברוח אשר בלב. ולכן הקאליב"י אע"פ שאינו מועיל לפי טבעו, יפותה החולה שיועילנו בהאריך הימים של לקיחתו, ועם זה הולך ומתחזק ומתרפא על ידי פיתויו, ותולה ברפואה מה שנמשך משמחת הרוח והקמתו על ידי הדמיון המשמח, והמשכיל יבין ישמע חכם ויוסף לקח ונבון תחבולות יקנה.

עיקר הרפואה תלוי ברפואת הרוח ולא הגוף

גם ראיה ברורה לענין אמרנו שהכל תלוי ברפואת הרוח ובבריאותו, תראה מאלה שלוי עולם סובאי יין חוללי בשר, שריבוי אכילה ושתיה אינה מזיקה להם כלום, מפני שלבם בריא להם כאולם, והרוח השמח הוא שגובר על כל ההזיקות ומתקן כל הקלקולים. והפך לזה תראה באלו נשברי לב ואניני הדעת, שאם לא ישמרו את חקם בענין האכילה ושתיה ושאר ה' דברים הנקראים בלתי טבעיים, מיד יחלו ויחלשו. ולכן הרפואה העיקרית של אלו תלויה ברוח ולא בבשר, ואסיא דמגן ומגן שויא בלי ספק — אותו הרופא שיעסוק באלו ברפואת הגוף בלבד, ולא יעשה העיקר רפואת הרוח, לחזקו ולאמצו ולשמחו שיתרחב ויתפשט

בכל הגוף וירים ראש וירוץ להשלים עסקיו, כענין שאמר דוד המלך ע״ה בעת צרותיו ״דרך מצותיך ארוץ כי תרחיב לבי, שהוא מובן יפה במה שפירשנו. והפך לזה, הרפואה של רוב התחלואים הבאים לאלו קלי הראש השמחים תמיד ועושים כל ימיהם כחגים, בהיותם מפני הרוח הבועט ומתפשט ומתרחב בהם יותר מדי, לפיכך רפואתם תלויה באסור את רוחם, או בדברים המעציבים, או בסמים המעצרים והקושרים את הרוח, והאופי״ו בראש כלם.

כלל העולה — מה שאמרנו למעלה ש״חיי בשרים לב מרפא״, והרופא החכם והחסיד טוב אשר יאחוז בזה כי הוא העיקר ורפואת הגוף טפלה לו, ואם יתנהג בזה כראוי מובטח לו שיעלו בידו מעשים של רפואות כל כך טובים ויפים ומתוקנים, עד שיהיו דומים לנסים ונפלאות, ויאמרו הכל שמדעת קונו יש בו, כי הנה הרופאים ההולכים בחשך ומרעה אל רעה יצאו, הם אשר עוסקים ברפואת הגוף בלבד, ואינם חוששים כלום לרפואת הרוח, והחכם עיניו בראשו וכל אשר יעשה יצליח.

בענין הסמים המשלשלים והמקיאים
איך תהיה פעולתם

בענין הסמים המשלשלים והמקיאים, איך תהיה פעולתם, דע שאינו אלא מפני רוע מזגם שהם כנגד הטבע בגופו של אדם, והטבע עצמו מתעורר מיד לגרשם מן הגוף, כמי שמגרש שונא מתוך ביתו, ואגב גרירא מתגרשים כל שאר המותרות והליחות הרעות שהיו בתוך גופו של אדם. וההקאה נשלמת, כשאותו הסם יהיה מאותם המינים שאפילו האצטומכא אינו יכול לסבול אותם. והשלשול, כשהם מסובלים מן האיצטומכא אך לא משאר הקרבים ובני מעים. ומכאן תראה האמת של דברי רבותינו שאמרו: לא תשתי סמא, לפי שעל כל פנים הוא דבר רע כנגד הטבע בגופו של אדם. אך לפעמים צריך לשתותו מפני המותרות המכבידים ומזיקים, והטבע אינו מתעורר לגרשם, שאינם חשובים בעיניו כל כך להתחרד עליהם, ולכן כדי לעורר אותה להנצל מאלו, צריך להוסיף ולתת אצלם הסם השונא, ואז מגלגלין עליה את הכל, שהיא מתעוררת בעל כרחה לגרש האויב החזק והעצום, שעיכובו היה מזיק אפילו לפי שעה.

עוד דע, כי הסמים המזיעים הנקראים ביזואר־דיצ״י בלעז, אין פעולתם אלא לפי הדרך שביארנו, כי מכבידים אל הטבע מפני משאם, בהיותם

מבחינת הדומם, וכובד אבן הוא שמביא אל הזיעה, כמי שנושא משא כבד ויזיע תחת משאו. והרופאים השוטים חושבים שאלו האבנים וכיוצא בהם מביאים אל הזיעה מפני סגולתם הדיאפוריקטיק"ה ואליקסיפארמאק"ה, והכל שקר וכזב, שאינו אלא במקרה מן הטעם הנזכר, ולא בעצם מפני סגולתם. הלא תראה שמי שאכל אכילה גסה או שתיה מרובה כנגד טבעו, יביאוהו אל הזיעה מפני המשא כבד, כן הדבר הזה של הביזוארדיצ"י הנזכר. אך בודאי שיש יותר ממשות בעצם לענין הזיעה אל אותם העשבים החמים שיש להם ריח טוב, כמו: הרוסמארינ"ו השאלוי"ה המינט"ה הטימ"ו האוריגאנ"ו הפוליגי"ו הבאזיליק"ו הטאטורי"ה וכן כיוצא בהם, שהם מבחינת הצומח יותר קרוב אל הבע"ח מן הדומם, והדיקוט"ו שלהם מועיל בעצם ולא במקרה, בדרך ישר ולא בארחות עקלקלות כמו אלו הביזוהארדיצ"י לענין הזיעה, והקליביא"ה לפתוח האוסטרוציונ"י, שכבר כתבנו במקום אחר שהברזל נברא לקצר ימיו של אדם, והוא מזיק בעצם, ואפשר שיועיל במקרה על אחד מב' טעמים: או מפני הדמיון המשמח את הרוח, כמו שכתבנו למעלה — שיש לו חלק גדול לענין הרפואה. או מפני התעוררות הטבע לגרשו מן הגוף, כי הוא שונא גדול, ועמו מתגרשים מעט מעט כל אותם המותרות שהיו גורמים את העיצור ואת הסיתום. כלל העולה: שאלו הסמים, אפשר שמבריאים במקרה, אך לא בעצם בשום פנים, כי הסמים הסגוליים נעלמו ונסתרו מן הדורות האלה, עד יערה עלינו רוח ממרום, ומבקשי ה' יבינו כל.

כח הטבע שהטביע אלקים
הוא המרפא את תחלואי הגוף

הנה כבר ידוע שהטבע הוא המרפא את תחלואי הגוף, כי הטבע עולה כמנין אלקים, והרופא החכם לא תהיה כל מגמתו כי אם לסייע את הטבע. אך אמנם לפי שרבו הפעמים שאין הרופא בקי בדרכי הטבע ואינו מכיר את החולי, לפיכך שב ואל תעשה עדיף. אבל לשכך דעת החולה והקרובים שקוראים את הרופא כדי שיצוה את רפואותיו, ואם ישב ובטל ירגנו באהליהם ויתרעמו על בטלתו, לפיכך כל ערום יעשה בדעת לצוות איזו רפואות — שאם לא יועילו לא יזיקו, ועמהם יצוה הנהגת האכילה בדיט"ה הראויה, שעיקר הרפואה תלוי בה כמו שידוע, לפי שהטבע כשאין לה להתעסק לעכל רוב המאכל, היא יכולה לשים כל

מגמתה וכל כחותיה לנצח את החולי. והרי שבתחבולות יעשה לו שם גדול, והחולה נהנה והרופא אינו חסר. וכל שכן שכבר כתבנו במקום אחר, שרפואת הגוף תלויה ברפואת הרוח, ולכן אם הרופא יבטיח את החולה וילך אצלו בסבר פנים יפות, לרפאותו ברפואות הקלות שאמרנו, הבטחון בלבד עם הרייט"ה הראויה, הוא שיחזירנו לבריאותו הגמור, שמענה ואתה דע לך.

בענין מזון האדם
איך נגמר באיצטומכא

בענין מזון האדם שזן את כל אבריו, איך נגמר ונשלם באיצטומכא, דע כי זהו האמת והדבר על בוריו בלי ספק, כי כשם שהילד נזון מן החלב שיונק משדי אמו, לפי אין לו שנים לטחון המאכל הקשה, כך כל המאכל שאוכל האדם נהפך לחלב ממש באיצטומכא, וקוראים אותו קיל"ו בלעז. ואחר כך יורד אל בני מעים, ושם יש הסימפונות שקוראים וינ"י לאטי"אי שהולכים ומושכים אותו ומביאים אותו אל כל האברים דרך הואז"י לימאפאטיק"י, שאינם כי אם הקונטינואטיונ"י של הויני לאטיא"י ממש, וממנו על דרך זה ניזונים כל האברים, אלא שכלם הופכים אותו להיות כטבעם ממש, שהרי בכבד נהפך לדם, בטחול למרה שחורה, במרה למרה ירוקה, בפאנקריא"ה למרה לבנה, ואחר כך עולה בגויה ושם נהפך בלב לרוח חיים, ואחר כך עולה עוד עד הראש ונעשה יותר דק ושם נהפך לרוח שכלי המנהיג את כל הגוף דרך מוצא הגידים כידוע. ולפי זה תדע מציאות רוב החלאים שהם מן האלטיראטיונ"י של זה הקיל"ו ממש, כי יש ב' צינורות בבני מעים, הא' יוצא מן המרה ומביא את המרה ירוקה בבני מעים להוליך את הקיל"ו במרוצה, ולהועיל במיעוטו כמלח בתבשיל, ואם יביא בריבוי יוליד החולאים כלם שבאים מן המרה הירוקה. ונקרא זה לחמו במעיו נהפך מרורות פתנים בקרבו, ומראה הגוף נעשה כלו ירוק, כי זהו הגוון של הקיל"ו שמגיע עד קצות האברים. והב' יוצא מן הפאנקריא"ה, ומביא את המרה הלבנה בבני מעים כדי שהקיל"ו יעשה יותר לח כמים הנגרים. אבל אם יביא יותר מדי, הקיל"ו נהפך למים ממש, ויוליד החולאים שבאים מן המרה הלבנה, כמו הנפיחה אידרופיסיא"ה בלעז, שיפה קוראים אותו גם כן אקו"ה אינטי"ר קוטי"ם, לפי שהקיל"ו עצמו שהוא נהפך לטבע המים נשאר שם בטבעו וגורם אותו החולי המכוער. ותבין מכל זה שהבורא

ית׳ הוא שגחזר על אלו הצנורות שיועילו או שיזיקו, לפי ענין המשכתם להבריא או להחלות כפי מעשיו של אדם.

וכן יש חולאים שבאים מן המרה השחורה, והיא באה מן הטחול (ששם נבנית) אל האצטומכא דרך צנור אחד שקוראים אותו ואז״ו בריו״י כמו הקדמונים, ולא כמו החדשים המשוגעים שמשיאים אותו לדבר אחר. ואם יביא זה הצנור החלק המספיק מן המרה השחורה, יועיל אל בישול המאכל. אבל אם יביא יותר מדי, יזיק הרבה, שממנו כל החולאים של המרה השחורה ובפרט החולי איפוקונדריאק״ו, שהחולים מרגישים רוב כאבם באיצטומכא עצמה, מן הטעם שאמרנו, ישמע חכם ויוסף לקח ונבון תחבולות יקנה.

ודע כי אע״פ שאמרנו שהצנורות הם שלשה ולא ארבעה כמספר הלחות, הטעם הוא, לפי שכבר אל המרה האדומה, שהיא הדם עצמו שמביא הכח אל כל האברים לתכלית זה, כבר הוכנו מן היוצר החכם, אותם הצנורות הנקראים עורקים בלתי דופקים, וכן להביא רוח חיים הוכנו העורקים הדופקים, ולהביא רוח שכלי הוכנו הגידים. ואל תשמע אל דברי החדשים המבולבלים הבודים מלבם שקר וכזב, ותהי האמת נעדרת, אלא צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים.

כללים בעניני רפואה

כבר כתבנו במקום אחר שיש המשכה והגבלה, והם סוד העצמות והכלי, הפרי והקליפה. ודע לפי זה, כי כל פרי המתוק המופשט מקליפתו, כחו לשלשל. וכל קליפה כחה לעצור אסטרינגינט״י בלע״ז, ויותר שתהיה הקליפה קשה כן כחה יותר גדול בענין העצירה. כל ריבוי השתיה תביא או אל השתן או אל הזיעה. כל ריבוי המתוק מביא אל ההקאה, כענין שנאמר ״דבש מצאת אכול דייך פן תשבענו והקאותו״. כל אבר מחזיק אבר וגם מרפא אותו. הזרע מרבה זרע, והעלה ממעיטו. כל חמוץ מזיק אל השנים, כדכתיב ״כחומץ לשנים״ וגו׳, ומחליא את בני מעים. כל גוון לבן טבעו קר או ממחג. כל אדום טבעו חם. וכל ירוק טבעו ממחג בד׳ בחינות דצח״ם, וד״ל.

בענין סיבת ורפואת השלשול והעצירות

דע כי כפי הכח של החום הטבעי שיש באדם, כך יהיה כח הד' כחות שלו הידועות. ולפי זה תבין שרוב השלשול בא מחולשת כח המושך של הוינ"י לאטיה"י, שאינם מושכים כי אם מעט מן הקיל"ו, והשאר נפסד ונהפך לצורת הרעי. והראיה, תראה שזה החולי מרוב הפירות המחלישים או מן הרפואות המשלשלות המחלישות, וכן תראה שהם עלולים אל השלשול, החולים והזקנים מפני חולשתם. ונהפוך הוא אל הבריאים ולמי שיש להם הריבוי של חום הטבעי, שהם יותר עלולים אל העצירה מלשלשול, לפי שכח המושך שלהם הוא חזק, והקיל"ו נהפך להם כלו למזון, ולא נשאר כי אם החלק היבש הגמור שאי אפשר לו להמשך בשום פנים, ויוצא לרעי קשה ויבש. ודע כי רוב המותרות באלו יוצא דרך נקבי העור, או דרך זיעה, או דרך אינסינסיביל"י טראספיראטיונ"י, כי כשם שהאש מכלה כל הדברים ומדקדקם עד היותם אפר או עשן, כך החום הטבעי כשהוא בריבוי, מביא כל המותרות לתכלית דקותם, עד שיוצאים דרך נקבי העור הנזכר, והמעט מהם היותר גסים דרך הנקבים הגדולים. ומזה תבין הטעם וענין אמרם ז"ל: שהסוס אוכל הרבה ומוציא קימאה, כי הוא בעל חי חם ביתר ויש לו חיות הרבה, ולכן הכח המושך שלו חזקה מאד, ומעט נשאר מן הרעי לצאת דרך נקב האחור, כי הוא בחומו מדקדק המותרות ומוציאו דרך נקבי העור הנזכר. והחכם עיניו בראשו, כשיקראוהו לרפאות לאלו החולים מן השלשול, ידון כפי מה שכתבנו, ויצוה להם רפואות המחזיקות וכן מאכלים המחזיקים, ולא להפך כמו שעושים הרופאים הסכלים שחושבים שזה בא מרוב החום, ולכן מצוים דברים המקררים, ומחלישים אותו יותר ויותר עד שכלה ונפסד. אך לחולי העצירה, הדברים המקררים והמלחלחים נאים להם, מן הטעם שכתבנו, ודעת לנבון נקל.

בענין החום והליחות באדם
ובענין סילוק המותרות

בענין מ"ש "נר ה' נשמת אדם" כי חייו של אדם דומים לחיי הנר ממש, שהרי החום התקוע בלב כי ממנו תוצאות חיים, הוא דומה לאור הנר, ולחות השרשי הוא מזונו. וכאשר יכלה ויתיבש הגוף מרוב ימים, אז המיתה הטבעית, כי הלב חסר מזונו, כמו שתככה הנר כאשר יכלה

שמנה שהוא מזונה ממש. ומי שמת בחצי ימיו על ידי חולי או שנהרג, הוא דומה לנר שמכבין אותו בחצי שמנו, שעדיין היה יכול להתקיים אלא שכבה לאונסו. וכן מי שחשך תארו מחמת חולי, הוא דומה לנר שחשך אורו מפני שנתארכה פתילתו. ותקנתו, לחתכה, כך החולי בגופו של אדם מפני ריבוי המותרות, וצריך לסלקן, או בסדר נכון של תיקון אכילה ושתיה — להסתפק בהכרחי בלבד ולהניח את המותר, וזו הדרך היא ארוכה וקצרה, ויש אחרית ותקותו לא תכרת. או על ידי סם המשלשל והמריק, וזו הדרך היא קצרה וארוכה, ותמיד סכנתה בצדה, שומר נפשו ירחק ממנה.

בסוד קנה ושט
וקדימת הקנה לושט

בענין מ"ש "וימכור את בכורתו ליעקב" דע כי ז"ס הקנה שקודם אל הושט, כי יעקב ועשו הם בחינת הקנה והושט, וז"ס "הקול קול יעקב" כי הקנה — להוציא את הקול, והושט להכניס כל מאכלים ומשקים, דוגמת עשו שכל תאותו אל הדברים החומריים והנאות העולם. וזהו ענין "הלעיטני נא" כי הושט תמיד פתוח ולא ישבע מן ההלעטה. וז"ש "והידים ידי עשו" כי כל עמל האדם לפיו, עמל הידים לתת לתוך פיו. אבל יעקב מונע את עצמו מן התאות החומריות ונותנם לעשו, וזה נרמז בבירור בענין הקנה שיש עליו שיפוע כובע לסתום את פיו בשעה שעובר המאכל והמשקה מעליו אל הושט הנתון אל אחוריו, שמא יקדים קנה לושט וכן לא יעשה, שהרי כבר נאמר "יעבור נא אדוני לפני עבדו". אבל אעפ"כ בין כך ובין כך יעקב לוקח קצת מן ההנאות עצמן, כדי שיעמוד ויתקיים בעולם השפל הצריך לכך, וזהו ענין אמרם ז"ל: ריאה שואבת כל מיני משקים. וכבר ידוע שהקב"ה מגן וצנה אל הצדיקים העושים את רצונו, כד"א "כי שמש ומגן ה' אלקים" וכענין שנאמר "החזק מגן וצנה וקומה בעזרתי" ולכן תראה על הקנה מבחוץ ב' קרומים, הא' — בצורת מגן ממש, ולכן קוראים אותה חכמי הניתוח קארטילאגינ"י סקוטיפורמ"י, והשנית — בצורת צנה שסובבת מכל צד וקוראים אותה קריקויד"י. ועשו מכר את בכורתו ליעקב ולקח תמורתו הנאות העוה"ז, וזהו הטעם שהקנה קודם אל הושט במקום כד"ל, וד"ל.

אריכות החולי או קיצורו
כפי הליחה הגוברת

בענין החולאים דע, כי אריכות החולי או קיצורו הוא כפי הלחה הגוברת. שאם תהיה הלחה אדומה או הירוקה, החולי קצר. ואם תהיה הלבנה או השחורה, החולי ארוך. וזה בין בפנים, כמו בכל מיני קדחת, או בשאר התחלואים של חלל הגוף. בין בחוץ, כמו כל מיני אבעבועות טומור"י בלע"ז, שנקצבו זמניהם כפי הלחה הגוברת בהם. וסוף סוף או החולי הוא שגובר על הטבע וימות החולה, או הטבע גובר על החולי ונרפא. הכלל העולה: כי הלחה דקה חוליה קצר, והלחה גסה חוליה ארוך. והרופא החכם יעמור כנגד החולי בתחלתו, שההלך לא יעשה אורח, והאורח לא יעשה בעל הבית, ודי בזה למשכילים.

ענין מח לב כבד
שמהם השכל החיות והכח

בענין מ"ש "שכל את ידיו" כבר ידעת שיש בגופו של אדם ג' אבריו המלכים, שהם מוח לב כבד ר"ת מלך. מן המח מתפשט השכל לכל אברי הגוף על ידי הגידים, שהרי הם עצמם אינם כי אם התפשטות המוח, ולכן בכל אבר יש שכל לפי שיש שם מוח, הוא הגיד אשר בתוכו. הלא תראה כמה פעמים שידיו ורגליו של אדם וכן כל שאר אבריו, מתנענעים שלא ברצונו, לפי שיש שכל פרטי לכל אחד מהם, אבל רוב השכל הוא בראש, לפי שיש שם רוב המוח. ועם זה תבין ענין "שכל את ידיו" כי יש שכל בידים ממש כמ"ש. וכן מן הלב מתפשט החיות לכל אברי הגוף על ידי העורקים הדופקים, שאינם באמת כי אם התפשטות הלב עצמו, והרוח הדופק בלב הוא הדופק גם כן בכל העורקים הדופקים. וכן מן הכבד מתפשט כח התנועה והגבורה לכל אברי הגוף על ידי העורקים הבלתי דופקים, שאינם כי אם התפשטות הכבד עצמו וכח הגבורה לבע"ח מן הדם העובר בתוכם. ועם זה תבין כי בהיות השכל עיקר ההנהגה והחיות והכח, על פיו יצאו ועל פיו יבאו, אם כן כשניטל או נסתם גיד של אבר אחד, אותו האבר חשוב כמת, מן הטעם שאמרנו. ובהקזת דם תראה שהכח מתמעט כפי ריבוי הדם היוצא, כי הדם הוא הנפש וממנו הכח, והחיות מן הלב, והשכל מן המוח. ומ"ש הכתוב "מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים", "מכל משמר"

ממש, כי יש עליו עור ובשר וגידים ועצמות, והמח חסר בשר, והכבד חסר עצם, ודי בזה למשכילים.

בענין חולי הקדחת

בענין חולי הקדחת דע, שאינו אלא התעוררות החום הטבעי התקוע בלב כנגד החום הזר. וזהו הטעם של שקידות הדפק, כי החום הטבעי מהיר במלאכתו לגרש את אויבו, ולא ישקוט עד אם כלה, או נוצח או ינוצח. וסימני נצחון הם היציאות, שעל ידיהם הטבע מרחיק את אויבו, או הדם מן החוטם, או צואה, או מי רגלים, או זיעה כללית. ואחר אלו היציאות הדפק חוזר לשיעורו, כמי שנצח וינוח. ואם האויב מתגבר, היציאות נעצרות, והדפק הולך ומתמעט, כמי שאבד כחו ונופל ביד אויבו. והרי שעל ידי משישת הדפק, הרופא החכם יוכל להבין את הכל ולראות את הנולד.

ועוד דע בענין חולי המרה השחורה שקוראים איפוקונדריאק״ו, כי בודאי רוח רעה שהיא מצד הקליפה רובצת בקרבו, כד״א: דבר בליעל יצוק בו, ולכן כל מגמתם של אלו החולים תהיה לנקות את עצמן תמיד, ולבדוק יפה יפה בענין היציאות, כי גם אלו קליפות כידוע, ואם ישארו בגופו יותר מדי, החולי והעצב מתגבר, ואין החולה יודע על מה, והוא מזה הטעם, כי מצא מין את מינו ונעור, וערום יבין לאשורו.

דברים המועילים אל חלקי הגוף

כל המתוקים מועילים אל החזה פיטוראל״י בלעז. כל המרים מועילים אל האיצטומוכא סטומאקאל״י בלעז. כל בעלי רוח ספיריטוז״י בלעז מועילים אל הלב. כל בעלי ריח טוב מועילים אל המוח. כל המלוחים מועילים אל הבשר. כל החמוצים מועילים אל הרחם. כל המשמנים מועילים אל העצמות. כל החמים מועילים אל הטחול. וכל הקרים מועילים אל הכבד.

מותרות הג׳ מוחין — בעין אוזן חוטם

כבר ידוע שיש בראש ג׳ מוחין, הא׳ כנגד חכמה, והב׳ כנגד בינה, והג׳ כנגד דעת. מותרי הראשון יוצאים דרך העינים, והם הדמעות, ולכן

העין הוא בחינת החכמה. מותרי השני יוצאים דרך האזנים, ולכן הזוהמא של האזנים היא מרה, בסוד הדינים המרים היוצאים מן הבינה. ומותרי השלישי יוצאים דרך החוטם שהוא כנגד הדעת, מקור הדינים ממש, ולכן אמרה תורה בלשון חרון אף כידוע למשכילים.

בענין חולי התינוקות והנערים

בענין החולי שבא אל התינוקות ואל הנערים שקוראים וארול״י, דע שהוא סוד הקטנות הנדחה מפני הגדלות, ובקטנות הזה יש קליפה שנתאחזה בולד משעה שנוצר, מפני התאוה בהמית שהיתה אל ההורים, ונדחין על ידי חולי הוארול״י. ושמו בלשון הקדש בטוחות, מפני שהן בטוחות לבא על כל הילדים אין נקי. ועם זה תבין ענין מ״ש ״הן בעון חוללתי ובחטא יחמתני אמי״ שהוא העון הנזכר של התאוה הבהמית. והקב״ה חפץ לכפרו ולגרש אותה הקליפה מן הילוד, ולכן מעורר את הגדלות שידחה את הקטנות וקליפתו עמו. וז״ש ״הן אמת חפצת בטוחות ובסתום חכמה תודיעני״ כי הגדלות הוא בחינת החכמה כידוע. וז״ס מ״ש באיוב ״מי שת בטוחות חכמה״ כלומר דרך שאלה: מי הביא אותו החולי של הבטוחות, הוי אומר זו חכמה — סוד הגדלות, לתכלית הנזכר.

ודע כי הבוטח בהש״י באמת בעת חוליו, לא יקרא את הרופאים כלל ועיקר, כי הם אינם יודעים מאומה, והקב״ה רופא חולי כל בשר ומפליא לעשות, והוא ירפאנו כאשר יבטח בו בכל לבו, כי האדון ישגיח על עבדו הבוטח אליו. וזה נרמז במ״ש ״מכתם לדוד שמרני אל כי חסיתי בך״ וסמיך ליה ״אמרת לה׳ אדני אתה״ שמורה על האדנות הנזכר, ולכן ״טובתי בל עליך״ בלשון אתמהה, כלומר: אם אתה אדוני ואני חסיתי בך — אינו מן הדין שתהיה טובתי מוטלת עליך. אבל אם יבטח ברופאים וילך בדרך הטבע, הקב״ה יניחנו ביד בחירתו, ויבא עליו כפי מה שיגזור הטבע, ולא כפי טובתו ית׳. ולפי זה תפרש: ט׳ובתי ב׳ל ע׳ליך בניחותא שהוא ר״ת טבע, ודי בזה למשכילים.

סוגי הקדחת ורפואתן

סיבת החולאים הבאים מד׳ היסודות ורפואתן הטבעית והרוחנית

בענין הקדחת, דע שהוא אש המוצת בביתו ובבנינו של אדם שהוא גופו, ולפעמים הדליקה היא בראש, לפעמים בחזה, ולפעמים בבטן. ולכן

צריך להקיז דם היכן שיש האש הדולק, כשם שצריך לכבות את הבעירה במקום שהיא ולא במקום אחר. ודע כי יש אש חיצון ואש פנימי, ואם החולה יהיה לו דפק גדול, ושמח, ונשימתו אינה קשה וחמה יותר מדי, ולשונו אינה יבשה, וכחו לא נחלש — זהו סימן לאש החיצון, ודי לכבותו מים מעטים, והקזת דם מעוטה. אבל הפך מזה, אם יהיה לחולה דפק קטן, ועצב, ונשימתו קשה וחמה, ולשונו יבשה, וכל שכן כשהיא גם כן שחורה, וכחו נחלש והשקט לא יוכל, זהו סימן לאש הפנימי, וצריכים מים רבים כדי לכבותו בהקזת דם בריבוי עד שיתעלף. וענין הדפק קטן ועצב שיש בחולי גדול ואש הפנימי, ודפק גדול ושמח שיש בחולי קטן והאש החיצון, הטעם הוא, כמו שאומר המשל הלועזי: קור"י ליוי"ש לוקוונטו"ר אינגינטי"ש סטופינ"ט, כלומר שמי שיש לו דאגה קלה ידבר וישוחנה לאחרים, וזהו הדפק הגדול. ומי שיש לו דאגה חמורה, אינו יכול לדבר, אבל יושב ומשתומם, כי גדל הכאב מאד, וזהו הדפק הקטן, ודי בזה למשכילים בענין הרפואה הטבעית.

והרפואה הרוחנית היא לעסוק בגירסא של תורה שהיא מים המכבים את האש, וסימניך: "בהגיגי תבער אש דברתי בלשוני". והנה כשם שיש האש הנאחז בבנינו וגופו של אדם, כך יש חולי המים הנכנסים בו, והוא חולי האידרופיזיא"ה. וסבתו הרוחנית, מפני שהאדם מתעצל במעשה המצוות, וסימניך: "בעצלתים ימך המקרה ובשפלות ידים ידלוף הבית". ורפואתו הטבעית, להוציא את המים המכונסים, על ידי הסמים הידועים המריקים את המים. ולמנוע את כניסתם מחדש על ידי ההנהגה הטובה והנכונה במאכל ובמשתה, והיא שישתה יין ישן, ויאכל מאכלים המחממים ומיבשים, כמו האורז ובשר צלי, ומן הפירות יאכל שקדים גרוגרות וצמוקים. והרפואה הרוחנית שהיא העיקרית — שיתחמם במעשה המצות ולא יתרשל עוד בהם, ועם זה ושב ורפא לו. ולפעמים בא החולי מפני הרוח הגובר כמו הטימפאניטיד"י, וסבתו הרוחנית, מפני גסות הרוח. ורפואתו הטבעית, להוציא הרוחות המכונסות על ידי הדברים החמים והחדים והמרים, ושמירתו מחדש על ידי מאכלים יבשים וחמים, שלא יהיו פלאטו"ו כלל ועיקר. ורפואתו הרוחנית, לאחוז במדת הענוה מאד מאד. וכן יש חולי הבא מן העפר הגובר, כמו המאלאנקוליא"ה איפוקונדריאק"א, וסיבתו הרוחנית — אדם שהוא גרגרן, וכל שכן במאכלות אסורות. ולכן רפואתו הרוחנית בהפכו. והטבעית, לאכול המאכלים הקלים, ולהכריח את רוחו להיות שמח וטוב לב, ודי בזה למשכילים.